OPVSCVLVM

DE SIGNIS PRAEDESTINATIONIS; ET REPROBATIONIS ET DE NVMERO PRÆDESTINATORVM ET REPROBORVM

AVCTORE

IVLIO CAESARE RECVPITO NEAPOLITANO

E Societate IESV Theologo.

NEAPOLI Typis Francisci Sauij Typographi Curiæ Archiepiscopalis M.DC.XLIII.

FRANCISCO
S R. E. CARDINALI
EMINENTISSIMO
BARBERINO.

Vdeo iam quartò, Francisce Cardinalis Eminentissime, nomen tuum amplissimum opellis meis præfigere. De Vesuuiano incendio nuncium, postea in vniuersæ Calabriæ terræmotu congeminatum duplici libello, sub tui patrocinij vmbra, in lucem edidi. Illi tu in tenebricosa flamma splendorem, huic in soli concussione stabilitatem, posteris trāsmittendam seculis, peperisti. Conciones panegyricas cum tibi postmodum consecrassem, effecisti vt encomia ipsa non nihil haberent encomij. Ter expertus tuum mihi no-

men auspicatissimum, nunc denuò eiusdem publicam felicitatem vsurpo. Neque verò metus à proposito me consilio reuocat, ne dum toties me, meaquè tuum sub aspectum exhibeo, mentem, oculosq; fastidiam intentos imperio orbis terrarum. Capit animi tui amplitudo & negotiorum molem, & nobiliorem negotio quolibet otij litterarij Maiestatem. Regenda tibi se offert à Sanctissimo Patruo demandata Christiani orbis immensitas: sed interim Musæi illius tui, quo nullum in vniuerso terrarum orbe vel concinnius est, vel augustius, in tanto rerum molimine, cura non spernitur. Illinc tumultus te bellici, armorum fragor, & tubarum clangor exsuscitat. Hinc te Lycæi palestra, disputationum conflictus, & aduersantium sibi sententiarum veluti togata bella ad amorem, studiumq; sapientiæ reuocant. Illinc te æmulationes procerum, Legatorum dissidia, & Principum postulata sollicitant. Hinc te Poetarum carmina, Historicorum annales, Iuristarum scita, Philosophorũ acumina, Theologorum oracula à seuerioribus te curis ad amœniores, sacratioresq; traducunt. Dum ad negotia incumbis, nonnunquam exeris, quã-

quam

quam inuitus, aculeum: dum ſapientiæ vacas, & ſemper, & libentiſſimè mel rependis. Hac ego dulcedine prægustata, ad eandem regustandam allectus opus hoc, quod de ſignis Prædeſtinationis, ac numero Prædeſtinatorum inſcripſi, tibi dico, ſacroque. Tu humanitate illa tua, qua eueheris ſupra homines, exiguum munuſculum excipere non grauaberis. Quippe ſummi Numinis imitatus exemplar, in tanto dignitatum apice humillima quæque non deſpicis. Enimuerò modeſtia tibi purpuraſcit in vultu, dum nitet morum candor in purpura.

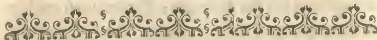
Eminentiæ tuæ

Seruus Humillimus
Iulius Cæſar Recupitus

Ego

EGo Nicolaus Berzettus Societatis Iesu Prouincialis in Regno Neapolitano, potestate mihi ad hoc facta ab Admodum R.P.N. Mutio Vitellesco Preposito Generali, facultatem concedo, vt Opusculum de Signis Prædestinationis, & Reprobationis, & de Numero Prædestinatorum, & Reproborum à Patre Iulio Cæsare Recupito eiusdem Societatis Theologo scriptum, Typis mandetur: si ijs, ad quos editio librorum spectat, videbitur. In cuius rei fidem has literas manu nostra subscriptas, & sigillo nostro munitas dedimus. Neapoli die 7. Februarij 1643.

Nicolaus Berzettus.

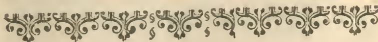

IMPRIMATVR.

Gregorius Peccerillus Vic. Gen.

Io. Dominicus Aulisius Can. Dep. vid.

Siluanus de Vico Dep. vid.

IMPRIMATVR

Tap. Reg. Branc. Reg. Zuf. Reg. Sanfel. Reg. Azcon. Reg. Cap. Lat. Reg.

Prouisum per Suam Excellentiam die 15. Ianuarij 1643.

Anastasius.

IN-

INDEX CAPITVM

Tractatiuncula prima de signis prædestinationis, & reprobationis pag. 3.

&

Tractatiuncula ſecunda de Numero prędeſtinatorum, & reproborum. 1.

Errata ſic Corriges In tractatiuncula prima.

Pag.42. Verſu 15. puellas puellam 51.32. in marg. peccatore peccator 135.36. in marg. Apel Apes 193.20. inſtar iſta 212.21. ſepulcha ſepulcra 278.24 facias facies 320. vlt. genutus genitus 348.29. mandacauerũt manducauerunt 445.22. procedit procidit 451.17. Mariam Maria 491.30. appelleatur appellatur

In tractatiuncula ſecunda.

9.6. connexæ conuexæ. ibid. 7. mille miliones &c. legatur ſic, mille & decem & ſeptem miliones &c.

IV

IVLII CAESARIS RECVPITI NEAPOLITANI

Societatis Iesu Theologi

OPVSCVLVM.

De signis prædestinationis, & numero prædestinatorum.

PRAELVSIO.

TRactationem de signis prædestinationis, ac prędestinatorum numero è Theologico Tomo subductam hac opella cōclusi: siuè, vt aptiùs seruirem materiæ: siuè vt tuæ, lector, vtilitati consulerem. Erat illa de prædestinatione materies adeo obscuris obuoluta quęstionum ambagibus, vt nonnisi abstrusos Dialecticę syllogismos, atque argumenta omninò à sensibus semotissima ad scholasticæ limæ normam expeteret. Contra verò hęc, quæ de signis, & numero prædestinatorum adijcimus, ita se ad humanæ vitæ praxim demittunt, vt in actionibus pœnè singulis explorent, quod in ijs consequendæ salutis, ac glorię; quod lateat habendę pœnæ, ac damnationis indicium. Multa hic ab exemplis petenda: multa Patrum testimonia identidem interserenda: ita vt non tam opus meo sermone confectum, quàm Sanctorum vocibus contextum, veluti tessellato quodam differendi genere videatur. Multa deniq; congerenda nō magis ad instruēda ingenia, quàm ad inflammanda studia; non tam exedris, quàm suggestibus; non plus quæstionibus, quàm concionibus accomodata,

Theologicos hos veluti flosculos, inter subtiliorum, vt ita dicã, speculationum aculeos, veluti in senticeta conijcere, mihi pœnè religioni ducebam. Neque tamen hæc oratoriè, tanquam planè concionabundus, mihi tractanda proposui: sed ita moralem agam, vt me scholasticum non obliuiscar: sicque veritas non ad orationis, sed ad rationis, ac proinde ad scholasticæ normæ trutinam expendatur. Cæterũ id quoq; lectoris vtilitas exposcebat, vt breuiori tomo tam fructuosa materies clauderetur: quò faciliùs & haberi posset, & perlegi. Enimuerò cũ de Deo, de Angelis, deque alijs rebus theologicis disputamus, frustrà certè opera, & labor omnis impenditur; nisi hæc omnia ad vnicum nostræ prædestinationis negotium, veluti sagittæ ad scopum collineent. Exquirant sanè alij ab ijs, qui se astrologos venditant, impendentium diuinationes euentuum, ac fortunæ in posterum sibi, vel aduersantis, vel obsecundantis auspicia. Petant ab astris futuræ dignitatis casura fastigia: totique sint in pręsagijs, quid dextri, sinistrique consequens allatura sit ętas: quod, qualecunque fuerit, breuissimæ vitæ diuturnitatem non transilit. Quantò consultiùs occuparentur in ijs prænunciationibus explorandis, quibus possent tempestiuè prænoscere, quam tota æternitate habituri sint aleam nunquam inuertendæ fortunæ. Ita nostrę prospicientes saluti ea signa cauebimus, quę damnationem minantur, ac barathrum; ea fouebimus, quę faustissima sunt futuræ felicitatis auguria. Demum ea, quæ de exiguo prædestinatorum numero, iuxta Scripturarum oracula, ac Sanctorum Patrum effata, adijciemus, opportuno nos terrore incitabunt, vt inter eos adnumerari conemur,
Lucæ 10. quorum *nomina scripta sunt in libro vitæ.*

TRACTATIVNCVLA I.

De signis prædestinationis.

CAPVT PRIMVM.

Primum prædestinationis signum Timor peccati.

PRædestinationem per signa rimabimur: quia prædestinationē nemo in hac vita scire potest certitudinaliter. I.
si enim *nescit homo, vtrùm amore, an odio dignus sit*, Eccl. 9. nescit etiam vtrùm prædestinatus, an reprobus sit: cum in illo sit obiectum amoris, in hoc odij. & de hoc interpretatur Gregorius lib. 29. moral. cap. 18. illud Iob. 38. *nunquid nosti ordinem cæli, & pones rationem eius in terra.* vbi *ordinem*, inquit, *cæli nosse, est supernarum dispositionum occultas prædestinationes videre: quod vtique in hac vita positus nullus potest.* Cum igitur nostrę salutis, aut damnationis exitum, quod negotium maximè omnium nostrà interest, certò cognoscere non possimus: saltem debemus, quoad fieri potest, id per coniecturas, & signa scrutari. Quamobrem Bernardus serm. 2. de Ascens. suos alloquens, *Quis scit*, inquit, *si omnium vestrum, quos hic video, nomina scripta sunt in cælis, & in libro prędestinationis notata. Vocationis, & iustificationis vestræ aliqua signa mihi videor intueri.* Vtilissimum certè erit, vt vnusquisque in se signa vel prędestinationis, vel reprobationis agnoscat, ad illa retinenda, hæc reijcienda. Idcirco dicitur 2. Petri 1. *Satagite, vt per bona opera certam vestram vocationem, & electionem faciatis.* id est satagite, vt habeatis signa, quoad fieri potest, certa vestræ prædestinationis. Quia, vt notat S. Thomas 1. par. quęst. 23. ar 8. in corp. *Per bona opera prædestinationis effectus certitudinaliter impletur.* Quippe effectus signa sunt certa suæ causæ; vt fumus effectus est, & signum ignis. Porrò in hac

Ecclef. 9. | *Gregorius.* | Incertitudo prædestinationis. | *Bernard.* | *2. Petri 1.* | *S. Thom.*

materia signa sunt solùm probabilia magis, aut minùs: nulla planè certa, nisi perseuerantia finalis in gratia. Et sic, quod dicit Petrus de *certitudine electionis per bona opera*, intelligendum est de bonis operibus procedētibus ex gratia, vt finaliter perseuerantibus. Loquendo autem de signis coniecturalibus, & probabilibus,

II. Prædestinationis primum signū timor peccati. *Psal.* 110. *Prouerb.* 9. *Bernard.*

Dico primò. Primum signum prædestinationis est timor peccati. Probatur, quia *initium sapientiæ timor Domini*. Psal. 110. & Prouerb. 9. quem locum expendens Bernar. serm. 23. in Cant. *aliud*, inquit, *est nosse Deum, aliud timere: nec cognitio Dei sapientem facit, sed timor.* Per sapientiam autem hic non significatur, nisi prudentia; non naturalis, & humana, dirigens media ad fines naturales, & politicos. Ergo supernaturalis, & cælestis, dirigens media ad finem supernaturalem: cum prudentia sit habitus directiuus mediorum ad finem, vt ostendimus tomo 2. l. 3. q. 1. Cum igitur prædestinatio, vt pars prudentiæ, & prouidentiæ est, nō sit nisi cognitio Dei practica respectù mediorum ad finem salutis; primus, & immediatus eius effectus erit prudentia infusa prædestinato, vt cognitio practica mediorum ad eūdem finem. Huius autem prudentiæ, seù *sapientiæ initium est timor Domini*, nempè timor, ne offendatur Dominus. Et ratio est, quia prudentia dictatiua mediorum conducentiū ad aliquem finem, priùs dictat de vitandis ijs, quæ deducunt à fine, postea etiam de ijs, quæ ducunt ad finem. Quare dicitur Psal. 36. *Timorem Domini docebo vos. Declina à malo, & fac bonum.* Malitia autem peccati in eo est, vt sit quædam retardatio, & deductio ab vltimo fine, & sic impeditiua, nè ad illum voluntas possit accedere. Quamobrem Gregorius lib. 6. epist. indict. 15. epist. 27. *Quid*, inquit, *aliud est peccare, nisi à Deo fugere?* Ideo in sacris litteris peccata dicuntur separare nos à Deo, quasi murus diuisorius inter nos, & Deum. Isaiæ 59. *Iniquitates vestræ diuiserunt inter vos, & Deum vestrum.* ob quod dicuntur romphæa bis acuta: quia diuidendo nos à Deo, duplicem mortem infligunt, temporalem, & æternam. Eccles. 21. *quasi romphæa bis acuta omnis iniquitas.* Dicuntur etiam funes retinentes, nè ambulare possimus ad finem. 2. Reg. 22. *funes inferni circumdederunt me.* Dicuntur vincula. Isai. 25. *Præcipitabit in monte*

Psalm 36. *Gregorius.* Peccata murus diuisorius inter nos, & Deū. *Isaiæ* 59. Peccata rōphæa bis acuta. *Eccles.* 21.

III. Peccata funes inferni. 2. *Reg.* 22. Peccata uincula. *Isaiæ* 25.

isto faciem vinculi colligati. Dicuntur catenæ Isai. 58. *Si abstuleris de medio tui catenam.* Dicũtur laquei mortis. 2. Reg. 22. *Præuenerunt me laquei mortis.* Dicuntur onus graue, Psalm. 37. *Iniquitates meæ supergressæ sunt caput meum: & sicut onus graue grauatæ sunt super me.* Dicuntur rete, quod viri sancti volando effugiunt. Prou. 1. *frustra iacitur rete ante oculos pennatorum.* E quibus infertur peccata esse obstacula quædam impeditiua, nè ascendamus ad finem vltimum supernaturalem. Ideo Augustinus serm 179. de tempore *si*, inquit, *desideramus ascendere, debemus vitia, & peccata deponere. Hæc quasi quibusdam compedibus nos premũt, & peccatorum nos retibus ligare contendunt.* Vnde sequitur, quod amans finem vltimum timet peccatum retardatiuũ à fine. ex amore enim boni causatur timor mali oppositi.

Peccata catenæ. *Isaiæ 58.* Peccata laquei mortis. *2. Reg. 22.* Peccata onus graue. *Psalm 37* Peccata retia. *Prouerb. 1.* *Augustin.* Amor Dei causat timorē peccati.

Timor igitur peccati, quod est deuiatiuum à fine prædestinationis, est primus effectus amoris, quo quis fertur ad finem salutis: & est primum signum prædestinationis ad eundem finem. Confirmatur primò ex Psalm. 111. *Beatus vir, qui timet Dominum.* quia scilicet timor Domini ad beatitudinem perducit. Ideo subdit, *in mandatis eius volet nimis.* quippe timendo ne peccet, non deuiat à mãdatis Dei, quæ sunt media conducentia ad beatitudinis finem. Idcirco Cassiodorus in eum psal. T*imor,* inquit, *mundi miseros facit: timor Dei ea appetere facit, per quæ homo beatus est.* Ambrosius etiam in illud Psalm. 118. *à verbis tuis trepidauit cor meum; trepidare,* inquit, *infirmitatis est, timoris, atque formidinis: sed est etiam timor Sanctorum, est etiam infirmitas ad salutem.* Ergo timor hic effectus est, & signum prædestinationis; quę dat media perductiua ad salutem. Quapropter dicitur Prouer. 14. *timor Domini fons vitæ.* Timor autem Domini maximè consistit in hoc, vt caueatur offensa Domini. Ideo dicitur Prouerb. 8. *timor Domini odit malum.* & 16. *in timore Domini declinatur à malo.* Psalm. 138. *confige timore tuo carnes meas.* siue vt alij, *confige clauis timoris tui carnes meas.* Sicut enim confixi clauis membra mouere non possunt, etiamsi maximè id vellent: ita timor Dei sic rationem, atque ipsa membra configit, vt ad offensam Dei neque de facto moueantur: & moueri ferè non possint. Experientia id monstrat in sanctis viris: quorum vo-

Psal. 111. Timor Dei beatificat. *Cassiodor.* *Ambros.* *Psal. 118.* *Prouer. 14.* Timor Dei retrahit à peccato. *Prouer. 8. & 16.* *Psalm. 138.* IV. Timor Dei clauus carnis.

voluntas, quasi amissa libertate peccandi, pœnè impossibile videtur vt ad peccatum deflectat, eo modo, quo clauis confixus moueri non potest. Ideo Ioseph sollicitatus ad peccandum, respondit, *quomodo possum hoc malum facere?* non dixit, nolo, sed non possum: quia scilicet confixus clauo timoris Domini extendere ad peccandum membra non poterat. Ideo Ambrosius serm. 15. in eum psal. *confige*, inquit, *clauis: & destrue fomenta peccati. Moriatur in carne omnium illecebra delictorum. Libertatem vagandi cupiditas voluptatum cruci affixa non habeat. Est quidam clauus spiritualis, qui patibulo crucis dominicæ carnes affigit. Configit hos timor* Domini, *& iudiciorum eius.* Plures igitur ex prædestinatis incitati ad peccatum, respondent cum Ioseph *non possum*: quia, vt diximus ex Ambrosio, *libertatem vagandi cupiditas voluptatum cruci affixa non habet, confixa clauo timoris* Domini. Confirmatur id secundò ex promissionibus à Deo factis timentibus ipsum. Nihil frequentius in Scripturis. Seligam pauca, quæ magis ad rem faciunt. Primò iis promittitur liberatio à culpis Eccl. 33. *Timentibus Dominum non occurrent mala.* Promittitur hic timentibus Deum auxilium quoddam Dei speciale, & efficax ad euitandas culpas. Ideo dicitur, *non occurrent ei mala*, idest, vt explicat Lyranus, *mala culpæ*: quia scilicet timor hic est veluti gladius ad ea omnia amputanda. Ideo S. Ephrem serm. de patient. & consum. seculi. *Pro framea*, inquit, *ac gladio timorem apprehende Domini. nam timor Dei veluti gladius anceps est, omnem concupiscentiã carnis eradens.* Idcirco dicitur, *timenti Dominum non occurrent ei mala*, idest ex Lyrano, *mala culpæ*. Aliter explicat id Rabbanus etiam de malis pœnæ. *Timenti*, inquit, *Dominum non occurrent mala futura, quæ iniquis præparata sunt pro peccatis*, quod est dicere, promittitur iis prædestinatio. Secundò timenti Deum promittitur liberatio à tentationibus. quippe eum Dominus à malignorũ spirituum suggestionibus defendit. Subdit enim, *in tentatione Deus illum conseruabit* &c. *non illidetur quasi in procella nauis.* quia scilicet timor Domini, qui tanquam nauclerus clauum tenens nauem, inter tentationum procellas, dirigit ad portum salutis. Quod egregiè notat Chrysostomus homil. 1. de Anna, vbi *fortiter*, inquit,

Ambros. *Eccl. 33.* Timẽtibus Deum promittitur speciale auxilium. *Lyranus.* *S. Ephrem.* *Rabbanus.* *Chrysost.*

quit,*pertulit tempestatem:nec passa est nauem demergi. Siquidem Dei timor tanquam nauclerus gubernaculis assistens, non priùs destitit mentem illius gubernare, quàm in tranquillum portum adduceret.* Alia similitudine vtitur S. Ephrem serm. ascetico Dei,vbi,*qui timet*, inquit, *Dominum similis est ciuitati supra montem positæ, muris munitæ, à cuius aspectu improbi dæmones contremiscunt.* Tertiò promittitur fiducia: ita vt ei,qui timet Dominum, nihil præterea sit timendum Eccl.34. *Qui timet Dominum nihil trepidabit, & non pauebit:quoniam ipse est spes eius.* Vidétur hæc pugnare. Si enim timet, quomodo dicitur, *non pauebit?* Sed soluitur id ex Prouerb.14.*In timore Domini fiducia fortitudinis*. Quem locum expendens Augustinus serm. 214. de temp. *Discat*, inquit,*timere,qui non vult timere: discat ad tempus esse sollicitus,qui semper vult esse securus.* sequitur. *timentis Dominum beata est anima eius*. in quem locum Lyranus,*licet*,inquit,*non adhuc beata in re, beata est in spe*,nempè propter signum,quod habet futuræ beatitudinis. Quare dicitur Eccl. 1.*Timor Domini delectabit cor,& dabit lætitiam, & gaudium, & longitudinem dierum*. Quartò promittitur timentibus Deum oculus Dei, ideſt diuina protectio Prouerb 14. *Ad quem respicit,& quis est fortitudo eius?*(ideſt, in quo ſe Deus fortem demonstrat) *oculi Domini super timentes eum.* Promittitur hic timentibus Deum specialiter Dei oculus, qui non est alius, nisi prouidentia eiusdem specialis circa prædestinatos. Ideo sequitur. *Protector potentiæ, firmamentum virtutis,tegimen ardoris*,&c. vbi obiter aduerte, quod dicitur Apoc.1.*oculi eius tanquam flamma ignis*: hic autem dicuntur *oculi Domini tegimen ardoris*. quæ videntur contraria. Nimirum vtrumque præstāt diuini oculi Deum timētibus,quos inflammāt diuino amore, & tegunt à tentationum ardore. *Oculi eius flamma ignis*,quia, vt ibi notat Riccardus de S. Victore, *electos respiciens illustrat luce sapientiæ, calefacit amore iustitiæ: reprobos autem respiciens terret ferocitate comminationis: & incorrectos exurit incendio damnationis.* Iidem etiam oculi sunt Deum timentibus, *protector potentiæ,firmamentum virtutis,tegimen ardoris*. quia *ipse est*, vt explicat Rabbanus, *protector potentiæ ab omni aduersitate eos protegens:firmamentum virtutis confortans illos: tegimen* con-

Timor Domini nauclerus.

S. Ephrem.

Eccl. 34.

Prouer. 14.
Augustin.

Timor Dei timorem tollit.
Lyranus.
Eccl. 1.

Timētibus Deum promittitur specialis Dei protectio.
Prouer. 14.

V.
Oculi Dei flāma ignis, & tegimen ardoris.
Apocal. 1.

Riccardus Victor.

contra tentationum ardores. Eadem promissio fit Isaiæ 66. *Ad quem respiciam nisi ad pauperculum, & contritum spiritu,& trementem sermones meos*, ideſt timentem transgredi, quæ Deus præcipit. Non dicit timentem, sed *trementem*: quia hoc electorum eſt proprium, vt ad omne id, quod peccati prǽſertim lethalis ſpeciem exhibet, ferè totis artubus contremiſcant, iuxta illud Eccl.21.*quaſi à facie colubri fuge peccata: & ſi acceſſeris ad illa, ſuſcipient te*:ſiuè, vt alij,*mordebunt te*. Sicut enim,colubro vix conſpecto,horrore quodam perfuſi fugam arripimus: ita electi ad peccati lethalis vel ipſam vmbram horreſcunt: & dum in illud timent incidere, quodammodo à facie ſerpentis fugiunt. Ideo Lyranus,*quaſi*, inquit,*à facie colubri fuge peccata: quia venenant animam, ſicut coluber ſibi appropinquantem*. Idcirco Ioſeph ſollicitatus à fœmina ad peccatum, *relicto in manu eius pallio fugit, & egreſſus eſt foras* Geneſ.35.*Poterat quidem*,vt notat Cornelius, *iuuenis in florenti ætate robuſtus à fœmina vi hoc pallium extorquere, ſed noluit*: timens ſcilicet,ne vel ipſo contactu pallij, quod fœmina iam tetigerat, contaminaretur. Hoc egregiè adnotans Hieronymus l.1. aduerſus Iouinianum cap.4.*Ioſeph*,inquit,*quia tangere eum volebat Aegyptia, fugit ex manibus eius:& quaſi ad morſum rabidiſsimi canis, ne paulatim virus ſerperet.pallium,quod illa tetigerat, abiecit*. Hic ſanè effectus fuit diuini timoris. & ideo Deus Ioſephum ſpeciali prouidentia reſpexit exaltans illum felicitate temporali, & ęterna,iuxta promiſſum, *ad quem reſpiciam*, &c. *niſi ad trementem ſermones meos*? Quintò promittitur ijs miſericordia Dei, ex qua prædeſtinatio.Pſal. 102. *miſericordia Domini ab æterno, & vſque in æternum ſuper timentes eum*. Quem locum expendens Bernardus ſerm.2.de Aſcenſ. *Miſericordia*,inquit,*Domini ſuper timentes eum, ab æterno per prædeſtinationem, vſque in æternum per glorificationem*. Sextò denique promittitur Deum timentibus æterna vita, qui eſt vltimus prædeſtinationis effectus. Prou. 14. *Oculi Domini ſuper timentes eum, dans illis vitam, & immortalitatem,& benedictionem*. Idem repetitur Prouer. 19. *timor Domini ad vitam: & in plenitudine commorabitur*.ideſt,vt ibi Gloſſa, *timor Domini ducit ad vitam: & in plenitudine benedictionis commorabitur*.Porro hic Dei ti-

Iſaiæ 66. *Eccl. 21.* Peccata ſerpentes. *Lyranus.* VI. Ioſeph cur pallium reliquerit in manu fœminæ. *Geneſ. 35.* *Cornelius.* Occaſiones peccati vitandæ. *Hieronym.* Fœminæ manus venenatæ. *Pſalm.102.* *Bernard.* *Prouer. 14.* *Prouer. 19.* *Gloſſa.*

timor, si cohibeat vt plurimùm à lethali peccato, magnum est prædestinationis indicium: quia vt plurimùm tollit impeditiua finis. Maius indicium est, si semper: ita vt quis non sit conscius toto vitæ tempore lethalis peccati, per quod innocentia baptismalis sit amissa. Maximum autem, si extendat se ad peccata etiam leuia, ita vt ea etiam timeantur: neque venialia studiosè patrata, & cum plena deliberatione admittantur, vt est mendacium aduertenter prolatum. Ab his abstinere maximum censeo, quod haberi potest in hac vita, prædestinationis pignus. Tum quia quantò quis magis recedit à peccato, per quod deuiatur à fine, tantò magis accedere censetur ad finem. Tum quia talibus destinata est gloria, vt habetur Apoc. 14. *Hi sunt, qui cum mulieribus non sunt coinquinati, &c. Hi sequuntur agnũ quocunque ierit; & in ore eorum non est inuentũ mendaciũ.* Hoc loco ad significãdos eos, qui immaculatos se præstiterunt à peccatis, apponuntur pro exẽplo ea peccata, quæ frequentiùs cõmitti solent, vt inter peccata lethalia simplex fornicatio, inter venialia simplex mẽdaciũ. nisi forte mẽdacij nomine intelligatur quodlibet peccatũ aduertẽter patratũ: cũ omne peccatũ, ex eo quod aliud præferat, nempe bonum delectabile, aliud abscondat, nẽpe malitiã, dici possit mendaciũ. Ideo Augustinus l. 14. de ciu. c. 4. *nõ frustra*, inquit, *dici potest omne peccatum esse mendacium. Mẽdacium est, quod cum fiat, vt benè sit nobis, hinc potiùs nobis est malè.* Immaculati igitur à peccato dicuntur reperti sine mendacio. Ideo subditur, *sine macula enim sunt ante thronum Dei.* Inter hos adnumerari creduntur Beati Aloysius, & Stanislaus, vt ex eorum vitis colligitur: & piè idem speramus de Sanctæ memoriæ Cardinali Bellarmino. qui iam pœnè octogenarius de se candidè affirmauit, nullius esse se culpæ deliberatè, seu aduertenter admissæ pro toto vitę tempore conscium, vt habetur in eius vita. Equidem noui aliquos, qui de venialibus non deliberatè patrandis se voto astrinxerunt. Inter quos vir secularis, magna dignitate conspicuus, votum hoc, vt ipse mihi confessus est, quotidie concipiebat, pro eo tantùm die: vt, si postea periculo, aut scrupulo ageretur, solutus iam voto, potestatem haberet illud iterandi, vel non: affirmauitque homo grauissimis negotijs implicatus, pro-

Innocentia baptismalis seruata prædestinationis signũ

Peccata uenialia aduertenter, cum plena delibera-tione patranda vitare, maximũ est prædestinationis indiciũ.

Apoc. 14.

VII. Mendacij nomine omne peccatum.

Augustin.

Bellarmini de se testimonium.

ſperè,& ex ſententia id illi ſuccedere:eo que voto tanquam freno quodam ſe à leuibus peccatis,quotieſcunque illa aduerteret,cohiberi.Hic peccatorum timor,ſi ſe ad leues etiã noxas extendat,maximũ,& ferè certum,vt diximus,prædeſtinationis eſt argumentum. Porrò timor hic retrahens à peccato duplex eſſe poteſt , filialis, & ſeruilis. Prior cadit etiam in Chriſtum , de quo dicitur Iſaiæ cap.11. *Replebit eum ſpiritus timoris Domini.* Neque dubium eſſe poteſt,quin timor hic ſit inter ſigna prædeſtinationis ampliſſima,quando ex radice charitatis procedit,nempe ne offẽdatur diuina bonitas. Ad cuius offenſam vel leuem vitandam,ſi hinc culpa immineret,illinc gehenna,vellet vir Dei amans ipſemet ſe in gehennam intrudere. Ideo dicere ſolebat Anſelmus,vt refert Edinerus in eius vita lib.2. *malle ſe purum à peccato, & innocentem,gehennam habere, quàm peccati ſorde pollutum cœlorum regna tenere.* quippe, vt ait Bernardus ſerm.de triplic.cohæren.*terribilius, & horribilius ipſa gehenna iudicatur in re leniſſima vultum omnipotentis ſcienter offendere.* Nimirum,vt aduertit Chryſoſtomus hom.5.in epiſt.ad Roman.*Si nullam ob cauſam,certè ob hãc vnam gehenna digni ſumus,quòd plus gehennam,quàm ipſum Chriſtum timemus.*Poſterior verò timor,licet imperfectior, ſi ſit ex motiuo aliquo ſupernaturali, aut ſupernaturaliter cognito,vt eſt timor gehennæ,aut purgatorij, etiam vtiliſſimus eſt ad ſalutem, & ſic etiam prædeſtinationis indiciũ. Patet id primò ex Trident.ſeſſ.14.cap.4. vbi dicitur *attritionem ex gehennæ,& pœnarum metu donum Dei eſſe, & ſpiritus ſancti impulſum:& viam parare ad iuſtitiam.* Quippe timor Dei filialis procedit ex charitate Dei:timor ſeruilis ex charitate propria ordinata, quam quiſque tenetur habere ad ſe ipſum.Charitas autem ſui plus trahere ſolet,quã charitas Dei.Ideo Auguſtinus epiſtiſt.50.ad Bonifac.*ſicut,* inquit,*meliores ſunt,quos dirigit amor: ita plures ſunt, quos corrigit timor.* Patet ſecundò, quia timor hic ſupernaturalis,quo aliquis retrahitur à peccato lethali, metu ignis gehennalis,& ex veniali metu ignis Purgatorij, facilè tranſit in timorem filialem: & charitas ordinata ſui mutatur in charitatem Dei. Ideo in nuptijs Canæ Galileæ iuſſi ſunt Ioan. 2. *implere hydrias aqua: & impleuerunt eas vſque ad ſum-*

Timor duplex filialis, & ſeruilis.

Iſaiæ 11.

Anſelmus. *Edinerus.* *Bernardus.*

Chryſoſt.

VII. Gehenna dignus, qui plus timet gehennam, quàm Deũ.

Trident.

Timor filialis ex charitate Dei:ſeruilis ex charitate propria.

Auguſtin.

Timor trãſit in amorem.

Ioan. 2.

ſummum. Aqua autem in vinum optimum cõuerſa eſt. Quod expendens Bernardus ſerm. 54. in Cant. *Aqua*, inquit, *timor eſt, quoniam ab æſtu refrigerat carnalium deſideriorum. Denique timor Domini fons vitæ. Porrò hydria eſt mens tua. omni tempore time Deum, & ex omni corde tuo, & impleſti hydriam tuam vſque ad ſummum. Tunc demum, ſi plenè, ſi perfectè timueris, dabit charitas ſaporem aquis tuis. Et quidem charitas vinum, quod lætificat cor hominis: vt vbi aqua fuerat, vinum eſſe incipiat charitatis.* Patet idem tertiò, quia timor ipſe ſeruilis gehennæ, etiamſi non tranſeat ad filialem, à Deo ipſo incutitur ad refrænandum à peccatis, & ad parandam viam ſalutis. Ideo dicitur Danielis 7. *Thronus eius flamma ignis: rotæ eius ignis accenſus: fluuius igneus, rapiduſque egrediebatur à facie eius.* Ignis in Dei throno; ignis in curru; ignis in vultu: vt ſe vndique paratum ad comburendos impios, & ad vltionem peccatorum demonſtret. Quamobrem in eum locum Hieronymus, *Omnia Dei flammę ſunt: vt peccatores tormentorum magnitudinem pertimeſcant.* Ideo etiam dicitur Num. 6. *Deum deducere ad inferos, & reducere*: quia, vt exponit in poſter. comment. Gregorius, *Deum ad inferos deducere, eſt peccatorum corda ęternorum cruciatuum conſideratione terrere. Reducere eſt territas pœnitentium mentes ſpe vitæ indeficientis attollere. Tunc quippè peccare deſinimus, cum futura tormenta formidamus.* Idcircò etiam monentur homines pſal. 14. quemadmodum notat Bernardus ſerm. ad fratres de monte Dei, *Vt deſcendant in infernum viuentes, ne deſcendãt morientes. Hoc enim modo per conſiderationem, cellarum incolæ ſæpè deſcendunt ad inferos.* Idem monet Baſilius in pſal. 53. in ea verba, *venite filij, audite me: timorem Domini docebo vos. Cum*, inquit, *te appetitus inuaſerit peccandi, velim cogites horribile illud Chriſti tribunal*, &c. *Ad hæc cogita profundum barathrum, & inextricabiles tenebras, & ignem carentẽ ſplendore: deinde vermium genus venenum immittens, & carnem vorans: inexplebiliter ſugens, neque vnquam ſaturitatem ſentiens: atque intolerabiles dolores corroſione ipſa infigens. Hæc time: & hoc timore quaſi fræno animam à peccatorum concupiſcentia cobibe.* Sicut igitur fræno equorum, cum maximè incitati ſunt ad curſum, petulantiam coercemus: ita, &c. Denique huc alludere videtur Propheta pſal. 28. *Vox Domini*

Bernard.

Timor Dei aqua, uinũ charitas.

IX.

Timor pœnæ à Deo immittitur.

Dan. 7.

Dei thronus cur flãmeus.

Hieronym.

Num. 6.

Gregorius.

Pſalm. 14.

Bernard.

Ad infernũ deſcendunt viuentes, vt non deſcẽdant morientes.

Baſilius.

Pſalm. 53.

Timore quaſi fræno ânima à peccatorum concupiſcentia cohibetur.

Pſalm. 28.

Lorinus. *Aristot.*

præparantis ceruos, siuè vt alij, *obstetricantis ceruos*, idest, vt exponit Lorinus, *dans ceruis virtutem pariendi.* quia scilicet cerua, animal, vt notat Arist. 3. de part. animal. cap. 4. valdè timidum, laxato vtero, parere solet ob timorem, quem concipit ex tonitru. Tonitrus enim in Scripturis *vox Domini* dicitur, ideo psal. 17. *intonuit de Cœlo Dominus, & altisſimus dedit vocem suam. Vox igitur* Domini *præparantis ceruos*, est, vt vertitur ex Hębreo, *tonitrus contremiscere, & parere faciens ceruos*: quia Deus, vt exponit Lorinus in eum locum, *peccatores minis tormentorum, & gehennæ territos ad pænitentiam reducit.* Quamobrem Basilius in proem. ad Reg. fusiùs disput. *propterea*, inquit, *tonitrua, propterea terrores, ne bonitas contemnatur.* Ideo S. Episcopus Leidda, vt narrat Beda lib. 4. hist. Angl. cap. 2. interrogatus à suis, cur tonante cœlo statim ad preces in Ecclesia fundendas confugeret, respondit, *non legistis, intonuit de cœlo* Dominus, *& altisſimus dedit vocem suam?* quia scilicet tonitrum vt vocem Domini agnoscebat, eo fragore æterna minantis supplicia. Patet id quartò experientia. Arsenius, vt narrat Metaphrastes in eius vita, cum instante morte, mox migraturus, magno affici metu videretur, interrogatus, cur post vitam innocentisſimam, centum, & viginti annis magna ex parte inter summas asperitates in eremo traductis, supplicium pertimesceret, *reuera*, inquit, *hic metus, quo me videtis affici, nunquam à me recesſit, ex quo factus sũ monachus.* Climacus gradu 4 refert de quodam monacho, coqui functum munere magnum acquisiuisse donum lacrymarum: eò quod ex aspectu ignis perpetuò gehennæ flammas contemplaretur. Abbas quidam rigidisſimè viuens in eremo, interrogatus cur tot labores perferret, respondit. *Totus labor, quem hic sustineo, non est idoneus comparari ad vnam diem tormentorum: quæ peccatoribus in futuro sæculo præparantur.* Ita refertur in vitis Patrum lib. 5. cap. 7. de pacientia. Timor igitur hic gehennæ sæpè etiam in sanctis viris, atque eximiè prædestinatis conspicitur, vtpote saluberrimus, & valde conducens ad finem salutis. Idcirco Deus, non vt somniãt Rabbini, secundo die, sed primo ipso die vnà cum Angelis creauit gehennam: vt egregiè probat Cornelius à lapide in Genes. 1. & docet Gregorius lib. 15. moral. cap. 17. vbi *omnipotentis*, inquit, *iusti-*

Cerui pariunt ex timore tonitrus.

Tonitrus vox Dei.

Psalm. 17

Lorinus.

X.

Cerui parientes, peccatores pœnitentes.

Basilius.

Beda.

Metaphrastes.

Arsenij metus in morte.

Climacus.

Gehennæ timor lacrymas elicit.

Vitæ Patrũ Pelagio interprete.

Gehenna primo mũdi die creata.

Cornelius.

Gregorius.

ſtitia futurorum praſcia ab ipſa mundi origine gehennæ ignem creauit:ne ſcilicet ſine terrore gehennæ vel vno tantùm die mundus exiſteret. Quppe hic terror à Deo volente omnes homines ſaluos fieri ordinatur ad finem ſalutis. Nam,vt aduertit Chryſoſtomus homilia de zona, *Deus ideo gehennam minatur, vt gehennam non inferat.* Immo ideo gehennam proponit,vt electi gradum ex ea ſibi faciant ad Cœlum;&,vt idem Chryſoſtomus notat in Geneſ.39. hom.44.*propter hoc gehennam minatur, vt in regnum cœlorum per eam intrare nos faciat.*Quia nimirum vt docet Trident.ſeſſ.cit.metus gehennæ ad Dei gratiam diſponit, & ſic diſponit ad gloriam. Vnde fit,vt ſignum primum ſit, & remotum prædeſtinationis.Si verò timor itá retrahit à peccando, vt ſi minùs planè, ſaltem pœnè immunem reddat ab omni eo,quod ſpeciem habet peccati,ſiue lethalis;ſiue,quod maius eſt,etiam venialis deliberati,tunc ſignum eſt prædeſtinationis primum primitate dignitatis:& eo minus,aut maius,quò minùs,aut magis accedit ad hanc immunitatem à peccatis probabiliter cognitam. & in hoc ſenſu dixit S.Ephrem ſerm. de timore Dei,*non eſt inter homines illo maior,qui timet Dominum.*Ideo David pſal.14.quærens hoc ipſum,quis ſit è numero electorum, *Domine quis habitabit in tabernaculo tuo, aut quis requieſcet in monte ſancto tuo?*ſubijcit,*qui ingreditur ſine macula*,& Pſal. 23. mouens hoc idem quęſitum, *quis aſcendet ad montem Domini,aut quis ſtabit in loco ſancto eius?*Subdit. *Innocens manibus,& mundo corde*,&c.Primum prædeſtinationis ſignum ponitur hic immunitas à peccato operis,& cordis.Quamobrem in eum locum Auguſtinus,*Quis illuc aſcēdet,& permanebit ibi,niſi innocens in operibus, & mundus in cogitatione?* Hoc eſt primum prædeſtinationis indicium, timor peccandi retrahens à peccato.Quod enim veraciter timetur,effugitur.Per fugam autem à peccato ſiuè retinetur, ſiuè recuperatur gratia:& ſic gloria, & beatitudo, cuius ſemen eſt gratia.Ideo dicitur Prou. 28. *Beatus homo,qui ſemper eſt pauidus.* Quem locum expendens Bernardus ſer.54. in Cant.*Beatus*,inquit,*homo,qui ſemper eſt pauidus, ſiue cum amiſerit gratiam,ſiue cum habuerit, ſiue cum denuò recuperauerit.*& infra. *Beatus es, ſi cor tuum triplici iſto timore repleueris, vt timeas quidem pro accepta gratia, amplius pro amiſſa.*

XI. Gehennam Deus minatur, vt liberet à gehenna.

Chryſoſt.

Tridentin.

S.Ephrem.

Pſalm. 14.

Immunitas à peccato prædeſtinationis ſignū potiſſimum.

*Pſalm.*23.

Auguſtin.

*Prouerb.*28.

Bernard.

Triplex Dei timor.

sa, longè plùs pro recuperat. Nihil negligit, qui sic timet.

Ephrem. Claudam caput hoc de diuino timore prædestinationis auspice verbis S. Ephrem Syri serm. de timore Dei, quę mirificè rem illustrant. *Timor*, inquit, *Domini munitio animæ. Timor Domini mentem dirigit. Timor Domini cordis tutela. Timor Domini gubernator est animæ. Timor Domini malitiam tabefacit, passiones imminuit, dilectionem auget. Timor Domini animæ schola est, & bonam ei spem annuntiat* (nempe prædestinationis, & salutis) *Timor Domini animum spiritu sanctæ intelligentiæ replebit: ipsique sceptrum cœlestis regni tradet.* Nihil ad omen prædestinationis illustrius.

CAPVT II.

Primum reprobationis signum peccandi facilitas.

E Dictis apparet, quid de reprobatione dicendum sit.

XII. Peccandi facilitas primũ reprobationis signum.

Dico secundò. Primum præscitorum signum est facilitas peccandi. Probatur, quia ita se habet ad terminum reprobationis peccandi facilitas, sicut se habet ad terminum prædestinationis peccati timor. Quippe *Oppositorum eadem est disciplina*. 1. Topic. c. 8. Et ratio est, quia terminus reprobationis est exclusio ab vltimo fine supernaturali: & sic opponitur termino prædestinationis, qui est Deus clarè visus. Peccatum autem non est aliud nisi deuiatio ab vltimo fine. Vnde sequitur vt sit deuiatio à termino prædestinationis, & sic directio ad terminum illi oppositum, ad quem per reprobationem tenditur. Ergo peccatum vt via est signum talis termini: & sic reprobationis in hunc terminum desinentis. Confirmatur id è Scripturis. Habetur enim de reprobis Iob. 15. *Qui bibunt quasi aquam iniquitatem*, idest sine vllo Dei timore, ea facilitate sorbent peccata, qua inter sitis ardores biberent aquæ calicem. Ideo Gregorius lib. 12. moral. cap. 19. *qui*, inquit, *illicita sine timore facit, quasi potum iniusti-*

Aristot.

Peccatum est deuiatio à fine vltimo.

Iob. 15.

Gregorius.

ſtitiæ ſine obſtaculo glutit. Facilitas autem hæc conſiſtit in tribus. Primò in iteratione, & multiplicatione peccati, incidendo frequenter in eadem peccata, & alia alijs addentes: quod eſt maximum reprobationis indicium. Ideo dicitur pſal. 68. *appone iniquitatem ſuper iniquitatem eorum: & non intrent in iuſtitiam tuam.* & ſtatim ſubdit. *Deleantur de libro viuentium.* id eſt, vt ibi Lyranus, *per finalem reprobationem, & æternam damnationem.* Hæc iteratio, & multiplicatio peccatorum exprimitur primò ab Oſea cap. 4. ſimilitudine inundationis. *Maledictum, & mendacium, & homicidium, & furtum, & adulterium inundauerunt: & ſanguis ſanguinem tetigit.* Comparat multiplicationem peccatorum inundationi fluminis. Sicut enim amnis in ſuo fonte, vnde originem ducit, exiguus, paulatim hinc, inde influentibus mõtanis aquis accreſcens, mox ingẽtem euadit in fluuium: nec ripis coercitus, inundatione facta, in vicinos cãpos irrumpit, non ſine arborum vaſtitate, ac ruina: ita prima peccata, quæ in ſe ſolis ſpectata videbantur exigua, ſenſim aliorum, atque aliorum ſcelerum additamento, quaſi nouis aquis adaucta, in tantum excreſcunt cumulum, vt inſtar magni fluminis in reproborum ruinam inundent. Ideo dicitur, *maledictum mendacium, & c. inundauerunt.* Quamobrem Auguſtinus in pſal. 93 *noli*, inquit, *contemnere minuta peccata tua quotidiana: minutatim ponis, ſed cumulum inuenies. De minutiſſimis guttis implentur flumina.* Sicut igitur inundatio fluminum ſignum iam eſt imminentis ruinæ: ita multiplicatio peccatorum ſignum eſt vicinæ damnationis. Ad maiorem autem incutiendum terrorem hæc inundatio non aquarum dicitur eſſe, ſed ſanguinum. ideo ſubditur, *& ſanguis ſanguinem tetigit.* quem locum expendens Gregorius lib. 13. mor. lib. 13. mor. cap. 16. *Solet*, inquit, *ſanguinis nomine ſignari peccatum. vnde is, qui à peccatis liberari deſiderat per pœnitentiã, clamat, libera me de ſanguinibus. Sanguis ergo ſanguinem tangit, cum culpa culpam cumulauerit.* Hæc eadem peccatorum multitudo exprimitur ſecundò ab Apoſtolo ſimilitudine theſauri ad Rom. 2. *theſaurizas tibi iram in die iræ.* Duo requiruntur vt aliquid dicatur theſaurus. Primum eſt vt ſit argenti, vel auri non quæcunque maſſa, ſed ingens. Alterum eſt, vt hæc non ſit omnibus manifeſta, ſed abſcondita. Iure er-

Peccatorũ multiplicatio maximũ reprobationis argumẽtum.

Pſalm 37.

Lyranus.

Oſeæ 4.

XIII.
Peccatorũ inũdatio ex paruo fõte.

Auguſtin.

Peccata leuia non cõtemnenda.

Gregorius.
Sanguinis nomine ſignificatur peccatum.

Pſalm. 50.

Roman. 2.

Peccatorũ multitudo theſaurus iræ Dei.

ergo dicitur reprobos *thesaurizare sibi irã in die iræ.* Quippe in ijs non esse solet vnum peccatum lethale, vel alterum: sed ingens peccatorum massa: eaque in latibulo cordis abscondita, nec confessione detecta. Ideo autem dicuntur *thesaurizare sibi iram in die iræ*: quia infelix iste thesaurus detegendus est in die iræ, nempe in die iudicij tum vniuersalis, tum particularis vniuscuiusque: quo *ira Dei reuelatur super omnem impietatem*. ad Roman. 1. Quamobrem Augustinus in psal. 93. *tuus*, inquit, *thesaurus in ira inuenitur: & quod ponis quotidie per modicum, postea inuenturus es massam.* Alterum, quod importat peccandi facilitas, est peccatum quasi gratuitum, & ex occasione leui. Sicut enim prædestinationis signum est rarò peccare, idque nonnisi ex graui occasione: ita reprobationis est signum frequenter peccare, & ex leui, immo interdum nulla occasione. Tale signum reprobationis habent, qui, vt ita dicam, tertio quoque verbo iurant: idque sine vlla aut necessitate, aut vtilitate: sed ex praua quadam consuetudine, ex qua exponunt se periculo periurandi. Tales etiam sunt, & peiores, qui blasphemant: cum nullum ex eo emolumentum accipiant, præter peccare. De iis dicitur psal. 72. *Posuerunt in cœlum os suum*. De quibus infra subditur, *quomodo facti sunt in desolationem*? Hoc autem inter signa reprobationis censeo maximum, ex hoc etiam capite, quia hi vt iam reprobi, incipiunt assuescere idiomati damnatorum: & illam infelicissimam cantilenam adhibere, quæ per tot dissonas blasphemantiũ voces, semper auditur apud inferos. Tales etiam sunt qui, quando opere non peccaut, peccãt cõsensu in opus, & desiderio planè inutili: quo quoties exardescunt, toties momentaneo actu mercantur sibi æternitatem flammarum. Hoc peccandi genus ex occasione leuissima explicatur primò psalm. 72. *Prodijt quasi ex adipe iniquitas eorum: transierunt in affectum cordis.* Sunt enim aliqui, quorum peccata prodeunt ex macie necessitatis, aut tentationis: sunt alij, quorum peccata prodeũt ex adipe, nempe ex mala voluntate: quæ aut nulla, aut leui occasione oblata delectatur, & quasi pinguescit peccando. Apud hos peccata *transeunt in affectum cordis*. Et hi sunt planè reprobi, de quibus inferiùs dicitur, *perierunt propter iniquitatem suam*. Est expositio Augustini enarratione in eum

Peccatorũ massa abscõdita thesaurus infelix.

Roman. 1.

Augustin.

XIV.

Peccatum gratuitum proprium est reproborum.

Iuramentorum abusus reprobationis signum.

Blasphemos nihil aliud delectat præter peccare.

Blasphemia reprobationis signum maximum.

Peccata cogitationum gratuita.

Psalm 72.

Peccata alia ex adipe, alia ex macie.

Augustin.

eum psalmum, vbi *sunt*, inquit, *mali, sed macie mali : ideo mali, quia exiguitate quadam necessitatis affecti. Pauper furtum facit ex macie. Diues abundans diripit res alienas: huius iniquitas processit ex adipe.* Explicatur idem secundò Iob 34. *Qui quasi de industria recesserunt ab eo*, idest quasi captantes occasionem peccandi, & recedendi à Deo. Ideo Gregorius in hunc locum. *Peccatum*, inquit, *tribus modis committitur. Nam aut ignorantia, aut infirmitate, aut studio perpetratur. & grauiùs quidem infirmitate, quàm ignorantia : sed multò grauiùs studio, quàm infirmitate peccatur.* Augustinus etiam loquens de hoc peccato vltroneo lib. de vera, & falsa pœnit. cap. 14. *Sunt*, inquit, *qui peccato vltro se offerunt, nec expectāt tentationem, sed praeueniunt voluntatem: & pertractant secum quàm multiplici actione vitij delectabiliter peccent.* Quod innuitur psal. 57. dum dicitur, *Iniustitias manus vestrae concinnant.* Quippe aliqui ita peccando delectantur, vt in eo veluti concinnando studiosè impendant operam, *pertractantes*, vt dicebam ex Augustino, *quàm multiplici actione vitij delectabiliter peccent.* Explicatur idem tertiò Ioan. 15. *Odio habuerunt me gratis.* Nam cum quodlibet peccatum mortale sit odium Dei, saltem interpretatiuum; illi *Deum odio habent gratis*, qui aut ex nulla, aut ex leui occasione Deum offendūt peccantes merè gratuitò. Isti Iuda peiores sæpè Christum vendunt minori pretio, quàm triginta argenteis, simul etiā vendentes animas suas, vt dicitur 1. Macab. 1. *Venundati vt faciant malum.* De ijs in hoc sensu dicitur Isai. 52. *Gratis venundati estis*, idest, vt explicat Augustinus q. 57. in l. Iudic. *Venditi estis sine pretio, & donati.* quia scilicet multi peccaut gratis, nullo pretio recepto, donantes animas suas diabolo. Tertium, quod comitatur facilitatem peccandi, est enormitas in peccando. quod innuitur Oseæ 9. *Profundè peccauerunt.* Aliqui enim peccant veluti attingentes culpam forinsecus, & in cortice; alij intrinsecùs, & profundè. Quod tripliciter exponi potest. Primò vt iuxta phrasem Hebraicam, vt notat Ribera in hunc locum, idem sit profundè, ac vehementer. sunt enim qui in peccando languidè se agunt, & remissè; alij qui ardenter, & vehementer. quod maius est reprobationis indicium. Ideo de ijs, qui profundè peccant, subditur, *Recordabitur peccata eorum, & visitabit iniquitates*

Iob 34.

Peccare de industria pessimum.

Gregorius. XV.

Peccādi tria genera.

Psalm. 57.

Ioan. 15.

Peccatores gratis se diabolo nō tam vendunt, quàm donant.

Isaiæ 52.

1. *Mac.* 1.

Augustin.

Oseæ 9.

tes eorum. Secundò exponi poteſt de iſs, qui peccant cum magna aduertentia mali; qui non in ſuperficie, ſed in profundo penetrant malitiam peccati. Et hoc eſt, quod ſupra diximus cum Gregorio, *grauius eſt peccare ſtudio, quàm infirmitate.* Tertiò exponi poteſt de ijs, qui peccant cum circumſtantijs valde aggrauantibus: & ideo quaſi deprimentibus ad profundum. & hic ſenſus videtur conformior litteræ. Subdit enim, *ſicut in diebus* Gabaa, quando ſcilicet, vt

Iudi.19. exponit Hieronymus, vxor Leuitæ incredibili libidine vexata eſt, qua fœmina *tota nocte abuſi ſunt.* Iud. 19. illa dolente, & renuente. Atque hęc fuit vna circumſtantia aggrauans ex parte obiecti: ex parte verò loci, & perſonæ fuit alia circumſtantia aggrauans, quod hoc peccatum commiſſum fuit in vrbe Gabaa, à viris de tribu Beniamin, quæ erat vna è tribubus populi Iſraelitici, à *D*eo inter alias omnes nationes electi, & dilecti. Et ideo hi dicuntur profundè peccaſſe, cum magno reprobationis indicio, cum ſubdat, R*ecordabitur peccata eorum*: quandoquidem de prædeſtinatorum

Ezech.18. peccatis dicitur, *Iniquitatum eius non recordabor.* Ezech. 18. Hoc profundè peccare maximè verificari videtur in peccatis grauibus Eccleſiaſticorum, qui ſunt populus Dei ele-

1.Petri 4. ctus. Ideo dicitur 1. Petri 4. *Tempus eſt vt iudicium incipiat à*

Baſilius. *domo Dei.* Quippe, vt notat Baſilius apud Oecumenicum in hunc locum. *Natura comparatum eſt, vt contra eos, qui familiariſſimi nobis ſunt, cum in nos peccant, grauiùs indignemur. Familiariſſimi autem* Deo *ſunt qui domum* Dei, *ideſt Eccleſiam complent, & conſtruunt.* Hi ſunt ex ijs, qui profundè peccant, ex circumſtantia perſonæ: & de his ſpecialiter dicitur ab Oſea, *Recordabitur peccata eorum*: maximo vtique reprobationis indicio. De his etiam intelligi poteſt

Iſaiæ 26. quod dicitur Iſai. 26. *In terra Sanctorum iniqua geſſit, & non videbit gloriam* Domini. Quamobrem Bernardus in decla-

Bernard. mat. *In terra Sanctorum,* inquit, *ideſt in clero exiſtens, tanquã in cœlo, iniqua geſſit: ideo inuenta eſt iniquitas eius ad odium, nec remittetur.* Specialiùs etiam id militat in peccatis grauibus Religioſorum, qui inter regularia clauſtra in terra Sanctorum iniqua gerunt. De his abſolutè pronunciatur ab Iſaia, *Non videbunt gloriam Domini*: eo quod in his culpa notabiliter creſcat ratione ſtatus. Sicut enim inter præconia

nia Iobi adnotatur quod fuerit *vir simplex, & rectus in terra Hus*, nempe in medio infidelium, & malorum: ita in maximum probrum Religiosis vertitur, quod inter tot bonorum exempla, *in terra Sanctorum iniqua gerant*: in ea nempe terra, quæ tot Beatos, Sanctosque protulit. Idcirco Gregorius lib. 2. moral. *Dicitur*, inquit, *de Iob vbi habitauerit, vt hoc eius laudibus proficiat, quod bonus inter malos fuit. Sicut enim grauioris culpæ est inter bonos bonum non esse: ita immensi est præconij inter malos bonum etiam extitisse*. Arguēdo igitur à contrario, immensę est malitiæ malum esse inter bonos; ideoque hoc vt reprobationis signum perspicuum pronunciatur ab Isaia. *In terra Sanctorum iniqua gessit, & non videbit gloriam* Domini. Hæc de enormitate in peccando. Quartum, quod comitatur facilitatem peccati, est securitas in peccando. Nam, sicut plerique prædestinati non solùm rarò peccant, & occasionatè; sed etiam quando incidūt in peccatnm angore quodam, & conscientiæ stimulis agitantur, quos timor Dei subdit, vt citiùs resurgant: ita plerique reprobi cum quadam animi securitate peccant, oblatrantis conscientiæ vocibus aut vix auditis, aut contēptis. Hi sunt, *qui lætantur cum malefecerint, & exultant in rebus pessimis*. Prouer. 2. Ita enim sibi complacent de peccatis præteritis, vt de ijs interdum etiam glorientur, de quibus tanquam Deo execrandis dicitur Isai. 53. *Peccatūm suum quasi Sodoma prædicauerunt, nec absconderunt*. Quod apertum est reprobationis signum, ideo subditur, *væh animæ eorum*. Hi ita se gerunt, ac si existiment à Deo peccata aut ignorari, aut non curari. *Dixit enim in corde suo* (reprobus) *oblitus est* Deus: *auertit faciem, ne videat in finem*. psal. 9. Et infra. *Propter quid irritauit impius Deum? dixit enim in corde suo non requiret*. Denique ita se gerunt, ac si Deum cæcum existiment, & amentem: ita vt Deo visum, & intelligentiam adimāt. Ideo dicitur psal. 93. *Et dixerunt non videbit Dominus, nec intelliget* Deus *Iacob. Intelligite insipientes in populo: & stulti aliquando sapite. Qui plantauit aurem non audiet, aut qui finxit oculum non considerat? qui corripit gentes non arguet, qui docet hominem scientiam?* In quem locum Augustinus. *Vox*, inquit, *est iniquorum, quod nec attendit ista Deus, nec aduertit. vt sciat quemadmodū viuas nō curat Deus?*

Iob. 1.

Gregorius.

Securitas in peccando reproborū propria.

Prouerb. 2.

Isaiæ 53.

Psalm 9.

Peccatores Deo visum, & intelligētiā adimūt.

Psalm. 93.

Prędestinati, dum peccant, stimulis acribus cruciantur. *Infelix homo, curauit vt esses, non curat, vt benè viuas?* Hæc reprobi. Contra verò prædestinati dum peccant, Dei oculum omnia inspicientem excogitant, & reformidant. Idcirco Dauid inter nocturnos cum Bersabea concubitus. *Psal.* 138. psal. 138. *Dixi*, inquit, *forsitan tenebræ conculcabunt me* (abscondent me. Id enim, quod pede calcatur, absconditur) *& nox illuminatio mea in delicijs meis; quia tenebræ non obscurabuntur à te: sicut tenebræ eius, ita & lumen eius.* Dei oculo ipsa nox est meridies. id est respectù diuini intuitus perinde sunt tenebræ, ac lumen: & ideo *nox illuminatio mea in delicijs meis*; quia nox ipsa, tanquam in meridiana luce, Deo detegit meas illicitas voluptates. *Lyranus.* Ideo Lyranus in hunc locum, *nox ipsa illuminata est coram Deo, vt videantur ab ipso deliciæ carnales, quæ committuntur in tenebris.* Peccata nocturna. Quamobrem idem Dauid loquens de se ipso, dum esset in statu peccati, *eruit*, inquit, *animam meam de medio catulorum leonum: dormiui conturbatus.* quia stimuli conscientię tanquam leunculi cor eius discerpebant, ipsúque somnum turbabant. Quod aduertens Chrysostomus hom. 20. in Gen. *Peccanti*, inquit, *neque somnus suauis; sed terrore, & formidine plenus.* Quod maximè verificatur in prædestinatis. ideo Dauid, *dormiui conturbatus.* Hic timor, hæ esse solent cogitationes, & stimuli prædestinati peccantis, & timentis. At reprobi, dùm peccant, cum quadam animi securitate peccant, vtpote qui tacitè, & interpretatiuè dicunt, *non videbit Dominus, nec intelliget Deus Iacob.* psal. *Psalm.* 93. 93. Hoc profectò argumentum est ferè certum reprobationis. Peccatum enim commune esse potest prædestinato, & reprobo: cum hoc tamen discrimine, quod peccatum in corde prædestinati grauitat. Quippe inuenitur in eo tanquam in loco alieno: sicut terra, quæ extra proprium centrum gauitat. Peccatū in corde prædestinati grauitat: in corde reprobi non grauitat. Ideo in corde Dauidis grauitabant peccata, cum dixit psal. 37. *Iniquitates meæ supergressæ sunt caput meum: & sicut onus graue grauatæ sunt super me.* nempe *Psalm.* 37. grauitabant; quia erant in corde prædestinati, tanquam in loco alieno: vnde erant paulò post decessura. Contra verò in corde reprobi peccata non grauitant, quia ibi sunt tanquam in proprio centro. Cum cor reprobi centrum sit peccati: quod in eo insidebit, & quiescet per totam æternitatem. *Bernard.* Ideo Bernardus lib. 1. de consideratione expendens pec-

peccati iam inueterati progressus. *Primò*, inquit, *tibi videbitur aliquid importabile* (nimirum cum primò peccatur, & sentitur onus peccati) *processu temporis non iudicabis adeo graue. paulò post & leue senties: paulò post nec senties.* Quia scilicet ponderis grauitas, dum est in proprio centro, non sentitur: peccati autem centrum cor reprobi. Hæc insensibilitas in peccato maximum est, quod haberi potest, reprobationis signum Ideo dicitur Prou. 8. *Impius, cum in profundum venerit, contemnit.* quia, vt notat Gregorius lib. 9. moral. cap. 20. *quò longiùs nos conditor deserit, eò mens nostra insensibiliùs obdurescit: ac miserando modo fit quotidie quantò peior, tantò securior.* Idem lib. 5. moral. cap. 28. in illud Iob. 4. *Consumentur velut à tinea,* dicit hoc esse proprium reproborum, consumi sensim sine sensu; velut lignum, quod putrescit à tinea. *Tinea,* inquit, *damnum facit, & sonitum non facit: ita iniquorum mentes, quia damna sua considerare negligunt, integritatem quasi nescientes perdunt. Quasi ergo à tinea consumuntur, quia sine sonitu culpæ morsum tolerant: dum quanta detrimenta vitæ, & innocentiæ patiantur, ignorant.* De talibus, qui cum hac pestifera securitate peccant, absolutè pronunciauit Chrysostomus hom. 2. in psal. 50. hos saluari ferè non posse. *Quanti,* inquit, *sunt peccatores, & securi degunt? Quanti rapiunt, & nolunt intelligere quia iniquè agunt? Quanti deuastant viduas, & pupillorum facultates diripiunt? Quanti aliena matrimonia circumueniunt? Quanti tribulant orphanos, & agnoscere nolunt superuenturam sibi calamitatem? Insuper fiducialiter, quæ mala sunt, agunt: nec ingemiscũt, nec lacrymam proferunt, nec confitentur? Quomodo ergo possunt hi tales saluari.* Idem hom. 7. in Matth. *Non,* inquit, *peccatores ita auersatur Deus, quàm eos, qui post peccata securi sunt, incurabiles prorsus, ac ferrei.* Aptissimè id explicatur exemplo eorum, qui morbo laborant, quem cancrenam appellant medici. Ab ijs enim in ea corporis parte affecta, etiam cum secatur, abest omnis sensus doloris: quod medici lethale pronunciant. sicut contra, cum dolent, bonum; ac recuperandæ valetudinis signum. Idem planè accidit in prædestinatis, & reprobis. Illis enim in vulnere peccati sensus doloris aliquod est prædestinationis signum. In his verò stupor quidam, & insensibilitas conscientiæ, signum est pœnè de-

XVI. Insensibilitas in peccato reprobationis signum pessimum.

Prouerb. 8.

Gregorius.

Iob. 4.

Peccato res consumuntur velut à tinea.

Chrysost.

Insensibilitas in peccato assimilatur morbo cancrenæ.

Ambros. deploratę salutis. Egregiè id insinuauit Ambrosius lib. de Apol. Dauidis cap. 9. in ea verba, *peccatum meum contra me est semper.* vbi, *bonæ*, inquit, *mentis est, vulnus sentire peccati. Nam, qui expertes doloris sunt, nō sentiunt vulneris acerbitatem: quod est immedicabilis ægritudinis. Qui autem aliquo dolore punguntur, sicut doloris sensu non carent: ita non carent sanitatis profectu.* In prædestinatis igitur terror, ac dolor signum salutis: in alijs verò insensibilitas in peccato est, ex Ambrosio, *immedicabilis ægritudinis.* Ideo, sicut in ijs est securus dolor: ita in his est dolenda securitas. Quod idem animaduertens Saluianus Massil. ad Eccl. cath. lib. 4. *Pœnalis*, inquit, *est homini, ac perniciosa securitas, præsumptæ spes sarcinæ sunt reatus, damnationem parit vsurpata absolutio.* & infra. *Nemini itaque facilis sua causa sit: nullus difficiliùs euadit, quàm qui se euasurum esse præsumpserit.*

Securitas peccatorū pestifera.

Saluianus.

CAPVT III.

Secundum prædestinationis signum post peccatum pœnitentiæ celeritas.

QVoniam electi etiam peccant, & interdum aliqui ex ijs grauiter peccant, sicut primum prædestinationis signum captauimus à timore peccati: ita secundum à pœnitentia post peccatum.

Prędestinationis signū post peccatum pœnitentiæ celeritas.

Dico tertiò. Secundum prædestinationis signum est post peccatum pœnitentiæ celeritas.

Probatur à priori ex primo signo, quia prædestinationis signum est timor peccati, vt patet ex dictis cap. 1. Ergo, sicut hic custodit innocentiam ante peccatum: ita etiam incitat ad pœniteutiam post peccatum. Ergo pœnitentia velox post peccatum est signum prædestinationis; quia est signum timoris Dei eò efficacius incitantis, quò velocius. Confirmatur primò ex psal. 118. ijs verbis. *Erraui sicut ouis, quæ perijt.* Ouis autē symbolum est prædestinati, iuxta illud Matth. 25. *Oues à dextris.* Error igitur prædestinati assimilandus est

Psalm. 118.

Matth. 25.

er-

errori ouis. Hoc autem discrimen est inter errorem ouis,& errorem lupi, quod ouis, si quando à reliquo grege defle-ctens vagatur errabunda per syluas, statim vt audit ca-num latratus, aut pastoris vocem, eò celerrimè aduolat: neque antea sistit iter, quàm in pastoris collum imposita reducatur ad gregem. Lupus verò pastoris audita voce, pergit errare per deuia: immo quò propiùs audit canum latratus, eò se longiùs proripit. Oues symbola sunt præde-stinatorum. Christus pastor est, qui de se pronunciat Io.11. *Ego sum pastor bonus, & cognosco oues meas*: canes autem concionatores. Nam, vt notat Gregorius hom.4. in Euang. *nonnunquam solent in sacro eloquio per canes prędicatores in-telligi*.quia, vt idem addit lib.20. moral.cap.29.*dum pro do-mino suo diurnis, nocturnisque vigilijs intenti clamant, quosdã vt ita dixerim, latratus prædicationis edunt*. Porrò errat non vt ouis, sed vt lupus, qui auditis internis Dei, quasi pastoris vocibus, & externis concionatorum clamoribus, quasi ca-num latratibus, pergit adhuc errare per deuia; immò lon-giùs aufugit: quia lupus, non ouis est. Contra verò prædesti-natus peccans dicere potest cum *Dauide*, *Erraui sicut ouis, quæ perijt*. Quia inter concionatorum clamores, quasi inter canum latratus, vix audita pastoris voce, ad eum illico per pœnitentiam se dirigit: neque requiem inuenit vsque dum per confessionem Christo quasi ouis pastori se subdat. Qui, *cum inuenerit eam, imponit illam in humeros suos gaudens, & conuocans amicos, & vicinos* (nempe sanctos Angelos) *dicit illis, congratulamini mihi, quia inueni ouem meam, quæ perie-rat*. Luc.15. ideo post ea verba, *Erraui sicut ouis, quæ perijt*, subditur, *quære seruum tuum: quia mandata tua non sum obli-tus*. In quem locum Ambrosius serm.22. *Me*, inquit, *ab oui-bus tuis lupus nocturnus auertit. Quære me: quia ego te requi-ro: inueni me: suscipe me. Potes inuenire, quem requiris: impone humeris, quem susceperis. Non est tibi pium onus fastidio. Veni ergo Domine; quia etsi erraui, tamẽ mandata tua non sum obli-tus. Veni vt facias in terra salutem, in cælo gaudium*. Hæc Am-brosius. Profectò errauit Dauid sicut ouis, quia ad primam Domini vocem, atque ad primam Natanis eum increpan-tis admonitionem, quasi ad canis latratum, per confessio-nem sui sceleris statim redijt ad ouile dicens, *Peccaui Domi-no*.

Errat prædestinatus vt ouis, reprobus vt lupus.

Ioan.11. Concionatores figurati per canes.

Gregorius.

Luc.15. XVII. Christus pastor, ouẽ imponens suis humeris.

Ambros.

Ambrosius. no. Quod expendens idem Ambrosius lib. de Apolog. Dauid cap. 2. *Ille*, inquit, *Rex tantus, & potens ne exiguo quidem momento manere penes se delicti passus est conscientiam: sed præmatura confessione, atque immenso dolore, reddidit peccatum suum Domino.* Signum igitur, quod quis adnumeratus sit inter oues, ideſt inter prædestinatos, est quod quando peccat, errat vt ouis: quę ad pastoris vocem illicò accurrit, atque ad caulam reducitur. Celeris pœnitentiæ prçmium, est celeritas veniæ. Nam, quia Dauid illico pœnitentiam egit, Deus illico veniam dedit, dicente Nathan, *Transtulit Dominus peccatum tuum*: & vnica voce, *peccaui*, plurium meruit indulgentiã peccatorum. Quod animaduertens Chrysostomus hom. 6. de pœnitent. *Dauid*, inquit, *per Nathan peccati errore correpto, illico ad veram properanti conuersionem, dicentique, peccaui Domino, verbum vnum vno in momento prolatum, vniuersam contulit pœnitenti salutem. Protinus enim conuersionem sententia sequuta est, Dominus transtulit peccatum tuum.* Velox pœnitentia: velox venia: velocior autem venia, quàm pœnitentia. Quippe Dauid post correptionem protulit se pœnitentem dicens, *peccaui.* Deus verò non post pœnitentiam: sed in ipsamet pœnitentia largitus est veniam. Non enim dixit Nathan in futuro, transferet Dominus peccatum tuum: neque in præsenti, transfert, sed in præterito, *transtulit.* vt significetur iam ex corde Dauidis translatum esse peccatum ad humeros Christi, in ipsamet prolatione illius verbi, *peccaui.* Quod expresſè testatur idē Chrysostomus loco citato, dum, *vno*, inquit, *temporis momēto pœnitentia, & remisſio. Dominus dimisit peccatum tuum. Cernis quàm ad salutem velox.* & hom. 2. in psal. 50. *Audisti*, inquit, *Regem dicentem peccaui: & Prophetam respondentem, transtulit Dominus peccatum tuum. Velox confesſio: velocior medicina.* Hæc velocitas veniæ pœnitentiæ velocitatis est præmium; per per quam prædestinatus ostenditur adnumerari se inter oues: quæ, si quando errant, errant vt oues, quæ ad pastoris è deuio vocantis vocem illico accurrunt. & ideo dicit Dauid ex persona cuiuslibet prædestinati, *erraui sicut ouis.* Subdit autem, *quare seruum tuum: quia mandata tua non sum oblitus.* Hoc enim electorum est proprium, mandatorum Domini inter ipsa peccata non obliuisci. Sicut enim

Celeris pœnitentiæ præmium celeritas veniæ.

Chrysost.

Velocior Dei venia, quàm pœnitentia Dauidis.

Chrysost.

Prędestinati neque inter ipsa peccata Dei obliuiscuntur.

ma-

maximum reprobationis est signum, peccare sine pudore, sine timore, sine angore, quasi Dei planè oblitos, vt superiùs ostensum est: ita prædestinationis est signum vt, quādo quis peccat, peccet cum pudore, cum timore, cum angore: inter ipsa peccata Dei non oblitus. qui possit dicere cum Dauide, *erraui sicut ouis: quære seruum tuum*; quia inter ipsos errores *mandata tua non sum oblitus*. Et hæc ipsa memoria est ratio in prædestinatis vt citissimè resipiscant. Confirmatur secundò ex Num. 6. vbi inter cæteras leges Nazaræorum

Num. 6.

XVIII. Peccatum citò abijciendum.

præcipitur vt, *si polluatur caput consecrationis eius, radat illico in eadem die*. Nazaræi autem Deo consecrati maximè symbolum sunt electorum. quorum proprium est, vt si aliquando culpa aliqua *polluantur, radant illico in eadem die*. ita vt quemadmodum dicit Tertullianus lib. de pœnit. c. 2.

Tertull.

Quidquid error inquinauerit pœnitentia radat, & radices totas abyciat. Dicitur autem, *illico in eadem die*: vt, quemadmodum notat Glossa, *si quis peccato mortali pollutum imitari*

Glossa.

voluerit, & vsque ad consensum descenderit; tempore, quo cognoscit se deliquisse, statim emendare se studeat. Ita Petrus, qui abnegando Christum nocte peccauit, pœnitentiam egit illico eadem nocte: & statim ad galli cantum è peccati somno excitatus, *egressus foras fleuit amarè*. Lucæ 22. Quod perpendens Chrysostomus hom. de Iona. *Petrus*, inquit, *ad pœnitentiam non multorum spatia postulauit annorum: sed ipsa nocte, qua cecidit, ipsa quoque surrexit. ipsa nocte, qua meruit plagam, meruit & medelam. ipsa nocte, qua vulnus sensit, sensit & remedium sanitatis*. Nimirum eadem nocte nō priùs corpus quieti dedit, quàm pœnitentiæ: non priùs oculos sopori, quàm lacrymis. Celebre est illud Philippi Tertij Hispaniarum Regis effatum. Dicere enim solebat intelligere se satis non posse, quomodo aliquis, qui eo die peccatum mortale se perpetrasse cognouerit, vesperi cubitum ire queat, ac somno se tradere, ante expiationem; periculo expositus è somno gradum faciendi ad mortem, è cubili ad inferos. Idcirco rectè præcipitur, *radat illico in eadem die*. Facit huc memorabile exemplum, quod à fide dignis acccepi. Quidam vesperi in lecto decumbens, cum subductis conscientiæ calculis, se eo die in peccatū mortale incidisse animaduerteret, cœpit vrgeri hinc conscientiæ stimulis, vt statim ad

Petri pœnitentia illico post peccatum.

Lucæ 22.

Chrysost.

Philippi Tertij effatum.

Pœnitentia uelox cuidam prædestinationis effectus.

D con-

confessionem accurreret;illinc pudore, & importunitate temporis,ob quod amentiæ notam incurreret. Vicit pudorem conscientiæ stimulus: & nulla mora interposita è lecto exiliens ad confessarium aduolat, noxam confessione diluit.Ad lectum reuersus ea nocte repentino morbo oppressus,mortuus repertus est mane:admirantibus, qui rem nouerant, eam pœnitentiæ celeritatem: quæ illi & prædestinationis effectus fuit, & signum, impleto illo Nazaræorum præcepto,quo iubetur *caput habens pollutum radere illico in eadem die*.Confirmatur denique vltimò ex psal. 41. *Quemadmodum desiderat ceruus ad fontes aquarum : ita desiderat anima mea ad te Deus*.Ceruus enim,vt ibi Hugo Cardinalis, *cum serpentem comederit,protinus currit ad fontem:& deinde proijcit cornua,ac totus mutatur*.Dauid igitur, qui vnus erat è prædestinatis, dicit post peccatum eo se desiderio protinus accessisse ad pœnitentiæ fontem, quo ceruus hausto veneno ad fontem aquæ. Idcirco idem Hugo Cardinalis ibidem,*sicut*,inquit,*ceruus desiderat,hausto veneno, venire ad fontem aquarum: ita anima fidelis hausto peccato venit ad fontem pœnitentiæ: in quo refrigerium inuenit contra peccatum.* Augustinus etiam enarratione in eundem psal. *ita*, inquit, *desiderat anima remissionis peccatorum fontem, quemadmodum desiderat ceruus fontem aquarum*. Ideo autem peccator pœnitens ceruo specialiter comparatur, quia hic velocissimus est in cursu:& ideo dicitur Cant.8.*fuge dilecte mi: assimilare capreæ, hinnuloque ceruorum*. Idcirco iubetur homo post peccatum imitari velocitatem cerui currentis ad fontem. Est animaduersio eiusdem Augustini,qui, *curre*, inquit, *ad fontem: sed noli vt qualecunque animal currere: vt ceruus curre. Inuenimus insigne velocitatis in ceruo. Impigrè curre: impigrè desidera fontem:non sit tarditas in currendo*. Non potuit exprimi clariùs hæc, de qua loquimur,post peccatum pœnitentiæ celeritas:quæ propria est prædestinatorum designatorum per ceruos. Hanc eiusdem pœnitentiæ celeritatem suadet Tertullianus lib.de pœnit. in fine,exemplo eiusdem cerui,aliorumque animalium. *Quid cessas*, inquit, *aggredi quod tibi scias mederi? Animæ irrationales medicinas sibi diuinitus attributas in tempore agnoscunt. Ceruus sagitta transfixus,vt ferrum, & irreuocabiles eius moras è vulnere*

ex-

[Margin notes: *Psalm.* 41. — XIX. Prędestinatus currit ad pœnitentiam, sicut ceruus ad fontem. — *HugoCard.* — Cerui cornua mutat in fontibus. — *Augustin.* — Cerui velocitas. — *Cantic.8.* — *Augustin.* — Tertulliani locus insignis de acceleranda pœnitentia.]

expellat, scit sibi dictamno medendum. Hirundo, si excæcauerit pullos, nouit illos rursus oculare chelidonia. Peccator, restituendo sibi institutam à Deo exomologesim (confessionem) *sciens illam præteribit?* Si igitur, vt docet Plinius lib.8.cap.27. homines à brutis animalibus medicinas, & remedia didicerunt; cur ea celeritate vir cordatus ad remedium quærendum spiritualium vulnerum non properat, qua ceruus ad dictamnum, hirundo ad herbam chelidoniam, & vnumquodque animal post morbum ad suum accurrit remediũ? Alijs similitudinibus idem cõfirmat Chrysostomus in ps. 6. *furentem*, inquit, *equum nisi quis citò represserit, perribit. Medici venenum serpens, & emanans, nè vlteriùs progrediatur, maxima celeritate sistunt. Hoc autem nos quoque faciamus, & vitium maxima celeritate reprimamus, nè vlteriùs progrediens morbum augeat.* Idem comprobatur exemplo naufragi, qui naui confracta, quàm citissimè potest, accipit tabulam, vt per eam nando saluetur. Peccator enim quidam naufragus est, qui confracta naui, potest vsurpare illud Dauidis peccatoris, & pœnitentis. psal. 68. *Saluum me fac Deus: quoniam intrauerunt aquæ vsque ad animam meam. Veni in altitudinem maris, & tempestas demersit me.* Pœnitentia autem dicitur *prima tabula post naufragium.* Quamobrem Tertullianus lib. de pœnit. cap.4. *pænitentiam*, inquit, *peccator ita inuade* (ea auiditate, ac celeritate) *ita amplexare, vt naufragus alicuius tabulæ fidem. Hæc te peccatorum fluctibus mersum saluabit, & in portum diuinæ clementiæ protelabit.*

Plinius.

Homo à brutis didicit medicinas.

XX.

Chrysost.

Peccator naufragus.

Psalm. 68.

Pœnitentia tabula post naufragiũ.

Tertull.

Hoc igitur prædestinatorum est proprium, vt post peccatum quàm citissimè ad pœnitentiam redeant: & quia sæpè venialiter peccant, sæpè etiam statim post peccatum actum doloris eliciant. Idcirco idem Chrysostomus hom.2. in psal. 50. *peccasti*, inquit, *poenitere. millies peccasti, millies poenitere.* Quod si hoc post venialia est valde laudabile post mortalia est necessarium. Et in his pœnitẽtiæ celeritas maximè conducit ad finem salutis; atque adeo prædestinationis & effectus est, & signum, si seruetur illud Ambrosij in psal. 1. vbi, *posuisti*, inquit, *vestigium super voraginem culpæ: citò aufer pedem, nè supra plantam tibi ascendat pollutio: & lapsu faciliore deceptus supra lutum resideas.* Denique, quod de Religiosis dicit Bernardus hom. in Matth. 13. *Simile est*

Chrysost.

Ambros.

Bernard.

regnum,&c.applicari potest vnicuique prædestinato.Quippe hic comparatus ad reprobum, *viuit puriùs, cadit rariùs, surgit velociùs.*

CAPVT IV.

Secundum reprobationis signum, post peccatum pœnitentiæ dilatio.

XXI. Reprobationis signũ pœnitentię dilatio.

DIco secundò.Alterum reprobationis signum est pœnitentiæ dilatio.Ratio huius à priori ducitur, tum ex oppositione ad prædestinationem, cuius signum est pœnitentiæ festinatio:tum etiam, quia reprobationis terminus vltimus in hac vita est finalis impœnitentia. Pœnitentię autem dilatio non est nisi impœnitentia prolatata. Quæ quò magis progreditur, eò magis accedit, & ducit ad impœnitentiam finalem. Ergo magnum reprobationis est signum: cuius vltimus terminus est impœnitentia finalis. Ideo Augustinus ser 5.qui ponitur in Lætan.*Nullum*,inquit,*grauius infirmantium genus, quàm aliquem morbos suos nolle sanare.* Confirmatur primò, quia dilatio pœnitentiæ est effectus securitatis peccandi.Qui enim sine cura peccat, sine cura permanet in peccato. Sed securitas peccandi est primum reprobationis signum,vt ostensum est supra num. 15. Ergo &c Confirmatur secundò,quia pœnitentiæ dilatio ducit ad noua,& ad maiora peccata.Ergo reprobationis est signum. Consequentia patet, quia multiplicatio peccatorum reprobationis est signum, vt probatum est num. 13. Antecedens probatur: quia vnum peccatum trahit aliud. Ideo dicitur psal.41.*Abyssus abyssum inuocat.*idest,vt ibi Lyranus, *culpa culpam trahit.*quia scilicet, vt notat Gregorius lib.25.mor. cap.9.*Peccatum,quod per poenitentiam non diluitur, mox suo pondere ad aliud trahit.* Et ratio est, quia permissio vnius peccati esse solet pœna alterius iam commissi, vt ostendit Chrysostomus hom.de Adamo,& Eua,vbi fusè probat, *peccatum consequens praecedentis esse poenam peccati.* Ergo pecca-

[Margin notes: *Augustin.* — Peccatum trahitur à peccato. — *Psalm.*41. — *Lyranus.* — *Gregorius.* — *Chrysost.*]

catum commissum, nisi quàm citissimè remittatur, trahet pro pœna permissionem alterius,& hoc alterius, & sic deinceps:atque adeo per hos gradus descenditur ad barathrũ damnationis, dum ex vno quis præceps ruit in aliud. Vnde sequitur, vt sicut tota series prædestinationis potest pendere à re minima;in qua quis cooperans gratię meretur auxilium maius,huic cooperans aliud maius,& sic deinceps, vsque ad prædestinationis integrum complementum:ita tota series reprobationis pendet etiam sæpè à re minima;in qua quis peccans meretur diminutionem auxilij, cum qua labitur in aliud peccatum:& merendo per hoc maiorem diminutionem,ruit in aliud, & sic deinceps, vsque ad reprobationis vltimum terminum.Ex quo fit,vt dilatio pœnitentiæ de peccato commisso, quæ trahit pro pœna permissionem alterius,sit maximum reprobationis indicium, propter lapsum semper in deterius: ex quo deuenitur ad deterrimũ. Probat id Chrysostomus exemplo Iudę, qui ex auaritia ad sacrilegium;ex hoc ad Christi proditionem deuenit. *Si Iudas*,inquit,*auaritiæ amorem coercuisset, non venisset ad sacrilegium* (nempe cum in cœna indignè Dominicum corpus accepit) *si illud compressisset, non ad colophonem malorum prosiluisset*,vtique ad Christi proditionem.Illustrat hoc duplici exemplo, altero ducto ex incendio, altero ex naufragio. Sicut enim in materia combustibili accensa flamma flammam parit:& nisi citò extinguatur,ex multiplicatione illa ignis maximus è scintilla, ac sæpe irreparabile excitatur incendium:ita culpa, quæ flamma quædam est mentis, nisi statim per pœnitentiam extinguatur, culpam aliam quasi flammam aliam excitat: & sic consurgit vitiorum incendium,quod est animæ suprema pernicies. *Postquam*, inquit, *in domo parum stuppæ accensum videmus,conturbamur, & omnia mouemus.non enim attendimus initium,sed ex initio finem. Hoc igne vehementius animam exedit vitium. oportet itaque preuenias* (nempe per pœnitentiam extinguendo ignem accensum)*nam si negligentes fuerimus, profectò euadet id difficilius.* Alterum exemplum ducit Chrysostomus è naufragio; ad quod vitandum, postquam prima vndæ aspergo in nauim assiluit,confestim nautæ aquam eiectant è sentina:neque expectant extremos maris impetus,aut decu-

Prędestinationis, & reprobationis series sæpè texitur à re minima.

Chrysost.

Auaritia Iudæ reprobationis initium.

XXII.

Peccatorũ multiplicatio incendij similitudinę illustratur.

Idem explicatur simi. litudine naufragij.

cumanum fluctum, quo nauis absorbeatur. Ita post prima, & minora peccata, si expectentur noua, & maiora, facilè vltimum naufragium incurretur. *Hoc viderit*, inquit, *quisquā etiam euenire in naufragio: & conturbari nautas, non quando mare iam superauerit nauim, sed quando id futurum esse præuiderint. Ne simus ergo in minoribus peccatis socordes, vt à maioribus liberemur.* Pœnitentiæ igitur dilatio per minora peccata ducit ad maiora, & sic ad extremum damnationis.

Pœnitentię dilatio non minuit difficultatem, sed auget.

Confirmatur tertiò, quia ex dilatione pœnitentiæ non minuitur, sed crescit pœnitendi difficultas. Ergo, si stante minore difficultate, homo remanet impœnitens, signum est, quod multò magis remanebit impœnitens adueniente difficultate maiori. Et quia hæc semper crescit, signū est quod semper remanebit impœnitens: quod proprium est reproborum. Consequentia patet. Antecedens probatur, quia per dilationem pœnitentiæ peccator habituatur in statu peccati. Ergo difficultatur ad statum pœnitentiæ. quia idem habitus facilitans ad statum peccati, difficultat ad statum oppositum: sicut è conuerso habitus virtutis facilitans ad bonum, difficultat ad malum bono oppositum. Difficultas hæc consurgens ex habituali permanentia in peccato, quæ est vt plurimum cum vsu, & frequentia peccandi, in sacris litteris varijs similitudinibus explicatur, quę ad confirmādum intentum valde faciunt. Explicatur primò similitudine funium. Prouer. 5. *Iniquitates suæ capiunt impium: & funibus peccatorum suorum constringitur.* Sicut enim funis è multis funiculis construitur, qui quantò plures coadunati fuerint, eò funē efficiunt validiorem. vnde est illud Eccl. 4. *funiculus triplex difficilè rumpitur*: ita habitualitas in peccando è pluribus peccatis actualibus, quasi è funiculis pluribus, funem efficit adeo validum, vt peccatorem in statu peccati constringens, pœnè impotentem reddat ad motus gratiæ. Quod egregiè explicans Hilarius in psal. 118. *modo*, inquit, *funis ex pluribus minimis crescentis in multum, peccata tanquam longo fune tenduntur. Sūt hæc delictorum vincula, de quibus in Prouerbijs scriptum est, fascijs peccatorum suorum vnusquisque constringitur. stringit enim nos, atque alligat; & his peccatorum funibus diabolus implicat.* Nota hic ab Hilario vbi vulgata *funibus*, verti *fascijs*. Quia scilicet pec-

Habitus facilitans ad vnum difficultat ad oppositum.

XXIII. Peccatorū funes quomodo texātur.

Prouer. 5.
Eccles. 4.

Hilarius.

Peccata fasciæ cur dicantur.

peccator in sua insipientia comparatur puero. Isaiæ 65. *puer centum annorum morietur: & peccator centum annorũ maledictus erit.* Peccatorem in peccato inueteratum puerum vocat, vt notat Cornelius, ob pueriles mores, & amores. Huic seni puero non alias diabolus in eius infantia fascias exhibet, quàm funes, ideo dicitur, *fascijs peccatorum suorum constringi.* Fascijs constringitur vt puer: funibus ligatur vt reus. Sicut enim fascijs, funibusque constrictus neque moueri potest, neque hosti aggredienti resistere: ita habituatus in peccato tam debiliter diaboli suggestionibus resistit, vt poenè videatur ei ligata mens, & adempta libertas. Ideo Gregorius lib. 4. moral. cap. 25. *cum culpa, inquit, in vsum venerit, iam ei animus, etiamsi velit, resistit debilius: quia quot vicibus frequentationis astringitur, quasi tot vinculis ad manum ligatur.* Huc allusit Propheta ps. 57. dum dixit, *iniquitates manus vestrę concinnant,* siuè *connectunt,* vt legit Augustinus. qui, *quid est,* inquit, *iniquitates connectunt? de peccato peccatum quamdiù connectis, ligas peccatum peccato.* His peccatorum veluti funibus trahi reprobos ad extremum suæ damnationis interitum, animaduertit Beda in Proe. cap. 5. vbi *impij,* inquit, *funibus peccatorum suorum constringuntur, cum incessabili augmento suæ prauitatis intereunt. Qui funem facit torquendo semper, & inuoluendo fila filis adauget. Talis est fortitudo malorum operum.* Nolit igitur reprobus primum peccatum quasi vnicum filum despicere: quia si in peccato permanserit, dum peccata peccatis adtexit, & *fila filis adauget, iam fune constringitur; quo, cum incessabili augmento suæ prauitatis, intereat.* Ideo vbi vulgata, *funibus,* Irenæus l. b. 3. cap. 10. & Augustinus in psal. 139. vertunt, *restibus:* eo quod reste finire vitam soleant facinorosi. Fauet Rabbi Salomon, qui pro, *constringitur,* legit, *suspẽditur,* alludens ad eos, qui trabe suspẽsi fune, ac laqueo moriuntur. Comprobat hæc, quæ diximus, versio Isidori de off. Eccl. lib. 2. cap. 16. vbi pro, *funibus,* legit, *crinibus.* siue quia ex equinis crinibus texi soleãt funes validi: siue quia alludit ad interitum Absalonis: cuius *caput adhæsit quercui, illo suspenso inter cælum, & terrã.* 2. Reg. cap. 18. Nam, vt narrat Iosephus Antiq. lib. 7. cap. 9. *cum agitatione vẽtilaretur capillitium, arboris ramo implicitum*

Isaiæ 65.
Peccator puer centũ annorum.
Cornelius.
Habituatus in peccato debilissimè resistit diabolo.
Gregorius.
Psalm. 57.
Reprobus funibus peccatorum ad interitum trahitur.
Beda.
XXIV.
Peccata laquei quibus peccator suspenditur.
Irenæus.
Augustin.
Rabbi Salomon.
Isidorus.
Absalon crine suspensus interijt.
2. Reg. 18.
Iosephus.

tum iuuenem suspendit. Idque fuit diuinæ iustitiæ argumẽtum.quippe,vt refert Iosephus cap.8. tanto in pretio, ac tanta erat eius cęsaries,vt *intra octauum quoque mensem ad ducentos siclos accresceret*. Ideo capillus illi pro fune fuit: & crine,quo se oblectabat,suspensus interijt.Et huc alluditur à Salomone,dum dicit,*Impius crinibus peccatorum suorum suspenditur.*Eodem enim modo, quo Absalon,reprobi cæteri,ijs ipsis peccatis,quibus maximè oblectari solebant, quasi crinibus in funes versis, vt dicebamus ex Beda, *cum incessabili augmento suæ prauitatis intereunt*. Denique ad exprimendam difficultatem dissoluendi hos funes, qui ad damnationem,atque interitum pertrahunt,legunt Septuaginta,*catenis peccatorum suorum ligantur.* quia peccata vsu firmata,ligant vt funes,abrumpi nequeunt vt catenæ. Ideo Augustinus lib.6.confess.cap. 5. *ex peruersa*,inquit,*voluntate facta est libido.cum seruitur libidini,facta est consuetudo: & dum consuetudini non resistitur,est facta necessitas.*Atque hinc videre est discrimen maximum inter electos,& reprobos.nam electi ita clauis timoris Domini confixi sunt , vt videatur ijsdem adempta libertas peccandi: & quemadmodum dixit Ambrosius cit.psal.118.ser.15.*libertatem uagandi cupiditas voluptatum cruci affixa non habeat.* Reprobi verò ita catenis peccatorum obstricti sunt , vt poenè libertatem non habeant euadendi è peccato : dum,vt diximus cum Augustino,*consuetudo,cui non resistitur,est facta necessitas.*Iurè ergo dicitur , *impius catenis peccatorum suorum constringi.*Quod de se ipso, dum premebatur peccatis, confessus est idem Augustinus loco cit. vbi,*suspirabam*, inquit,*ligatus non ferro alieno,sed mea ferrea voluntate . Velle meum inimicus ita tenebat: & inde mihi catenam fecerat,& constrinxerat me.Quasi anulis quibusdam sibimet innexis,vnde catenam appellaui, tenebat me obstrictum dura seruitus.* Hęc ille. Cur autem,dum catenis peccatorum suorum cõstringi dicitur peccator , quas hic Salomon catenas vocat, Isaias cap.5.appellet *funiculos vanitatis*, quasi vinculum inane,ac futile,rationem reddit Hieronymus in eum Isaiæ locum; quia scilicet peccatum inane est , & futile ad oblectandum,ferreum est ad obstringendum. *Peccatum*,inquit, *vocat vanitatem,quia facientibus peccatum facilè texitur: adeo in*

Peccata ligant ut funes,abrumpi nequeũt utcatenæ.

Augustin.

Prædestinatis adempta videtur libertas peccandi , reprobis non peccandi.

Ambros.

Peccati dura seruitus.

Peccata cur funiculi vanitatis.

in se inane, ac futile, vt est tela aranearum: sed, cum inde exire voluerimus, insolubilibus vinculis nectimur. Quotidiana id experientia comprobat in peccatoribus vitio alicui, præsertim lasciuiæ mancipatis, qui sæpè ex tædio peccati incipientes sibi ipsis esse fastidio, cum lacrymis, & angore animi affirmant, expedire ex eo vinculo velle se, sed non posse, iuxta illud supradictum Augustini, *consuetudo est facta necessitas.* Similes profectò ijs auibus, quę ligatis alis, ad volatum enituntur, sed nequeunt. Quod insinuatur Oseæ 4. dum dicitur, *ligauit eum spiritus in alis suis*, idest, vt exponit Hieronymus, *ligauit eum spiritus diaboli in alis suis.* nēpe, vt ait Lyranus, *in intellectu per excæcationem, in affectu per executionem.* siue, vt magis reor, in intellectu, & voluntate: quæ quasi quædam alæ sunt animæ, quibus in Deum possit assurgere. Intellectus ligatur per incogitantiam supernorum: voluntas per affectum terrenorum. Quibus alis ligatis, anima frustra reuolare tentat ad Deum, siquando, vel confessione Paschatis, vel alio quopiam tempore restitui ad statum gratiæ contendit, nisi prauæ consuetudinis vinculum disrumpatur. Id hoc eodem exemplo auis egregiè explicauit Anselmus, vt habetur lib. 2. eius vitæ ab Edinero Anglo conscriptæ. cuius, quia ad probandum intentum maximè faciunt, libet hic verba transcribere. *Conspexit*, inquit, *Anselmus puerum in via ludentem cum auicula, quæ pedem filo annexum habens, sæpè, cum laxiùs ire permittebatur, fuga sibi consulere cupiens, auolare nitebatur. At puer filum manu tenens retractum vsque ad se deijciebat: & hoc ingens illi gaudium erat. Quod pater conspiciens condoluit aui: atque, vt rupto filo libertati redderetur, optauit. Et ecce filum rumpitur, auis auolat, puer plorat, pater exultat. Et vocatis nobis, consideratis, inquit, iocum pueri? Ita iocatur diabolus cum multis, quos suis laqueis irretitos pro sua voluntate in diuersa vitia pertrahit. His contingit aliquando, vt sua facta considerent, defleant, seque ab ijs cessaturos sibi promittant: & more auis se liberos volare autument. Sed quia prauo vsu irretiti ab hoste tenentur, volantes in eadem vitia deijciuntur; nec liberantur, nisi magno conatu, per* Dei *gratiam filum prauæ consuetudinis dirumpatur.* Hæc Anselmus explicans fusiùs id, quod breuiùs dixit Oseas, *ligauit eum spiritus in alis suis.*

XXV. Peccatoris alæ ligatæ. *Hieronym.*

Anselmus. Edinerus.

Chrysost. Quod idem exemplum reperio apud Chrysostomum ser. de pœnit. Et ratio est à priori, quia deleta per confessionē peccati macula, habitus ex malorum actuum frequentia contractus, & illa ad prauos assensus procliuitas non deletur. Hoc satis est dœmoni, vt hominem toties ad peccatum impellat, vsquedum deuoluat ad inferos. Magnopere igitur euitandum, si manifestum hoc reprobationis signum vitare contendimus, ne per dilationem pœnitentiæ praua consuetudo succrescat: &, si iam creuerit, ne vlteriùs progrediatur: sed vt, iuxta superius Anselmi monitum, *magno conatu per Dei gratiam filum prauæ consuetudinis abrumpatur.* Vinculum quippe hoc Gordiano nexui simile dissolui non potest, præcidi potest. Violentia opus est maxima, vt quis à statu reproborum ad statum transeat electorum. Denique necesse est, vt quis mala consuetudine irretitus exemplo vtatur Augustini. qui, vt de se narrat lib.8. confess. cap.11. *Excrucians semetipsum, & flagella ingeminās timoris, ac pudoris, non cessauit, donec abrumperetur id ipsum exiguum, & tenue, quod remanserat: timens, ne reualesceret iterum, & eum robustiùs alligaret.* Hæc de signo reprobationis ducto ex prima similitudine vinculi, iuxta illud Prouer. 5. *funibus peccatorum suorum constringitur.* Reus enim constrictus funibus signum gerit conspicuum, quod citò sit in carcerem detrudendus, iuxta illud Matth.22. *ligatis manibus, & pedibus mittite in tenebras exteriores.* Quod animaduertens Augustinus in psal.139. *prauitas,* inquit, *sibi connexa ducitur in longum: nec cogitans præcidere quod malè texuit: sed addere, & protendere* (ecce pœnitentiæ dilationem) *habet in fine, vnde illi ligentur manus, & pedes, & inyciatur in tenebras exteriores.* Expressiùs id habet Basilius in catena Græca, loquens de pœnitentiæ dilatione. *laqueus,* inquit, *fortis est pœnitentiæ dilatio. Qui enim nimiùm differt, ille prauis suis operibus, quasi proprijs laqueis, tandem miserè capitur.* Hæc de similitudine vinculi. Explicatur idem secundò similitudine Regni, ex Paulo ad Rom.6. *Non regnet peccatum in vestro mortali corpore.* Gregorius enim lib.20. moral.cap.3. perpendit, *non dici à Paulo non sit peccatum, sed non regnet peccatum. peccatum quippe in mortali corpore non esse, sed regnare prohibuit.* Sunt enim aliqui, in quibus peccatum trā-

Filum prauæ consuetudinis præcidendum.

Augustin.

Prouer. 5.
Matth. 22.
Vincula, quibus reprobi detruduntur ad inferos, sunt habitus vitiosi.
Augustin.
Basilius.
Pœnitentię dilatio fortis laqueus.

XXVI.
Peccati regnum.
Roman. 6.
Gregorius.

sit,

ſit, ſed non habitat: aliqui, in quibus habitat, ſed non regnat: aliqui, in quibus habitat, & regnat. Primi ij ſunt, qui per pœnitentiæ celeritatem efficiunt, vt peccatum ſit in ipſis quodammodo tranſeunter: & hoc prædeſtinationis eſt ſignum, vt oſtenſum eſt. Secundi ſunt ij, qui neque tam citò conuertuntur, vt dici poſſit per eos peccatum tantummodò tranſire: neque tam ſerò vt dici poſſit regnare: & in eo ipſo, in quo peccant, licet ſæpè vincantur, ſæpè etiam vincunt: & ſic peccatum in ijs nō plenè dominatur, ac regnat. Hi quoad ſignum prædeſtinationis, aut reprobationis, medio modo ſe habent. Tertium genus hominum eſt, eorum, in quibus peccatum non eſt tranſeunter, ſed permanenter: neque in ijs ſolùm habitat, ſed etiam regnat. quia eos peccatum plenè, ac pacificè poſſidet, ſicut Rex proprium Regnum: circumductos vndequaque ad nutum eius paſſionis, quæ in eorum cordibus dominatur. Hoc eſt maximum reprobationis ſignum, quod omnino cauendum eſſe iubet Apoſtolus his verbis, *non regnet peccatum in veſtro mortali corpore.* Eſt animaduerſio Bernardi ſerm. 10. in pſal. *Qui habitat.* vbi, *eſt,* inquit, *conſiderare homines, in quibus peccatum non modò habitat, ſed etiam regnat. Eſt & alios inuenire, in quibus quidem adhuc manet peccatum: ſed non dominatur, aut præualet; eiulſum quodammodò, ſed non tamen expulſum; deiectum, non prorſus eiectum.* Hoc poſtremum ad aliquale ſignum prædeſtinationis accedit: illud prius ad ſignum maximum reprobationis. Ideo Gregorius lib. 14. moral. cap. 9. in illud Iob. *calcet ſuper eum quaſi Rex interitus, Diabolus,* inquit, *reprobi mētem dum poſſidet, calcat. quia quoties eam delectationibus preſſit, toties ſuper eam pedes ſuæ tyrannicæ dominationis poſuit. Si verò interitus nomine non diabolus, ſed peccatum debet intelligi, à quo contingit reprobos ad interitum trahi, talis nimirum interitus quaſi Rex calcat mentem, cum eam non reſiſtentem poſſidet.* Et infra. *Huius interitus regnum à diſcipulorum cordibus repellit Apoſtolus, cū dicebat, non regnet peccatum in veſtro mortali corpore. Non enim ait, non ſit, ſed non regnet. quia non eſſe non poteſt: non autem regnare in cordibus bonorum poteſt.* Peccatum igitur in electorum mentibus aliquando eſt, ſed non regnat: in reprobis non ſolùm eſt: ſed, dilata pœnitentia, per longum

Peccatum in reprobis regnat: in prædeſtinatis interdū eſt, ſed non regnat.

Bernard.

Peccātium genus duplex.

Gregorius.

XXVII. Diaboli regnum.

Isaiæ 14. Habitus peccãdi regulus est è colubro natus.
peccandi vsum etiam regnat. Hinc est illud Isaiæ 14. *De radice colubri egredietur regulus*. Cum enim quodlibet peccatum sit coluber, iuxta illud Eccles. 21. *quasi à facie colubri fuge peccatum*, de radice colubri egreditur regulus; quia de peccato iam radicato nascitur habitus; qui tanquam regulus reproborum mentibus dominatur. Est expositio Bernardi serm. de septem donis. vbi, *Indicat*, inquit, *sibi homo ieiunia, corpus castiget, ac subijciat seruituti: ne forte de radice colubri egrediatur regulus, de concupiscentia consuetudo*. Hic autem, vt notat Gregorius lib. 33. moral. cap. 27. *non solùm serpens, sed & regulus dicitur: eò quod reprobis hominibus principetur*. Per regulum Interpretes Basiliscum intelligũt. qui, vt refert Plinius lib. 8. cap. 20. *In capite macula, vt quodam est diademate insignis*. Macula peccati diadema est, qua siue peccatum, siue diabolus ad nostram tyrannidem coronatur. qui, vt dictum est ex Gregorio, *regulus dicitur, eò quod reprobis principetur*. Hoc idem videtur significari Isai. 59. dum dicitur, *quod confotum est erumpet in regulum*. Quia scilicet peccatum, quod nimio vsu interiùs confouetur, quasi in basiliscum erumpit, qui in anima dominatur. Quamobrem idem Gregorius 15. moral. cap. 9. *quod confotum est*, inquit, *erumpet in regulum: quia consilium maligni spiritus, quod corde tegitur, ad plenam iniquitatem mittitur: Regulus namque superbiæ Rex dicitur*. Idem innuitur Ier. 8. vbi, *ecce ego*, inquit, *mittam vobis serpentes, & regulos, quibus non est incantatio*. Nam quia Basiliscus solo afflatu, vt testis est Solinus cap. 30. immo etiam solo aspectu necat, ob quod appellatur à Plinio loco citato, *internecio generis humani*, omnibus, qui eum vident confestim expirãtibus: ideo non datur incãtationis locus, quo eius mortifera vis coerceatur. Deus igitur tunc *mittit serpentes regulos*, cum vitia quædam permittit longa consuetudine nutrita, atque animis dominantia, quæ ad eliciendum nouum peccati consensum, non aliam grauem tentationem requirunt, quàm solum mulieris aspectum, immo solum tenuissimæ cogitationis afflatum. contra *hunc non est incantatio*, idest persuasio vehemens aut concionatoris, aut confessarij. Quæ est animaduersio eiusdem Gregorii lib. 34. moral. cap. 5. vbi *immittam*, inquit, *vobis serpentes regulos, quibus non*

Eccl. 21. — *Bernardus.* — *Gregorius.* — Basiliscus macula coronatus figura diaboli, & peccati. — *Plinius.* — *Isaiæ* 19. — *Gregorius.* — *Ierem* 8. — Basiliscus afflatu, & aspectu necans symbolum habitus vitiosi. — *Solinus.* — *Plinius.* — XXVIII. Concionatoris vox incantatio, non valens contra habituatos in peccatis. — *Gregorius.*

non est incantatio; ac si diceret, iusto iudicio talibus vobis immundis spiritibus tradam, qui à vobis repelli exhortatione prædicantium, quasi incantantium, sermone non valeant. Peccatum igitur consuetudine firmatum regulus quidam est animæ: circa quam ita tyrannidem suam exercet, vt non patiatur eam assurgere ad libertatem filiorum Dei. Nam, vt aduertit Chrysostomus apud Anton. & Maximum ser. de consuet. *Nihil est in rebus humanis tam firmum, quàm veteris consuetudinis tyrannis.* Ideo signum est probabilissimum futuræ damnationis. Quia, vt notat Bernardus de gradibus superbiæ gradu 12. *concupiscentia reuiuiscente sopitur ratio: ligat consuetudo: trahitur miser in profundum malorum: & carnalium voragine desideriorum absorptus traditur captiuus tyrannidi vitiorum.* Tyrannis igitur, & regnum peccati, de quo Apostolus, nihil aliud est, quàm regnum serpentis reguli: quod plenè possidens cor reprobi, argumentum est diabolicæ tyrannidis in eo perpetuò duraturæ. Ad hoc signum reprobationis cauendum requiritur potentia, & virtus Christi, qui iuxta illud Isaiæ 11. *Delectatur ab vbere super foramine aspidis, & in cauerna reguli manum suam mittit.* Ideo assimilatur Christus ceruo. Cant. 2. *Similis est dilectus meus capreæ, hinnuloque ceruorum.* Nam cerui, vt refert Plinius lib. 8. cap. 32. *vestigant cauernas, nariumque spiritu serpentes extrahunt renitentes.* Christus igitur assimilatur ceruo, quia si cerui vestigant cauernas ad extrahendos serpētes, ipse *delectatur in foramine aspidis, & in cauerna reguli mittit manum suam.* Quamobrem Origenes hom. 3. in Can. *Christus*, inquit, *similis est hinnulo ceruorum, quia ad perimendos serpentes venit.* Ambrosius etiam tract. de prima interpell. Dauid. *Christus*, inquit, *similitudinem cerui suscepit: quia serpentem sine vlla sui offensione contriuit.* Confugiat igitur toto corde ad Christum, quicunque cupit extrahere hunc serpentem è latibulis cordis sui, vt ipse *mittat manum suam in cauerna reguli.* Confugiat simul ad sacerdotes, & confessarios per humilem, & doloriferam confessionem. Ideo enim Christus Ioan. 20. *Insufflauit, & dixit eis, accipite Spiritum sanctum: quorum remiseritis peccata, remittuntur eis.* vt sacerdotes discerent per verba absolutionis, & admonitionis tanquam cerui spiritu oris sui huiusmodi serpentes re-

Chrysost.

Cōsuetudo mala, tyrannis.

Isaiæ 11.

Christus ceruo assimilatus.

Cantic. 2.

Plinius.

Cerui afflatu extrahūt serpentes.

Origenes.

Ambros.

Ioan. 20.

Sacerdotes cerui, qui afflatu solo serpētes extrahunt.

gu-

Apostoli cerui. gulos è penitissimis recessibus cordis extrahere, & occidere. Sacerdotes enim successores sunt Apostolorum. qui, vt notat Ambrosius loco cit. *Serpentes tollunt, dum è latebris corporum eruunt nequitias spirituales*. Hæc de signo reprobationis ducto è regno peccati habitualis tanquam serpẽtis reguli, diuturna consuetudine tanquam diademate coronati: quod in reproborum animis dominatur. Explicatur idem tertiò in Scripturis similitudine Aethiopis, & Pardi. Ierem. 13. *Si mutare potest Aethiops pellem suam, aut Pardus varietates suas.* Peccatoris enim conscientia, quasi facies per peccatũ denigratur, iuxta illud Thren. 4. *Denigrata est super carbones facies eorum*, amisso nempe candore gratiæ, & igne charitatis extincto. quia *peccatores*, vt ait Gregorius 32. moral. cap. 23. *nigri post candorem fiunt: & frigidiores extinctis carbonibus euadunt.* Hæc autem nigredo peccati ita diuturnitate temporis adhęrescit, vt non iam color adscititius, & extrinsecè adueniens; sed naturalis, & intrinsecus videatur: vt est nigredo Aethiopi intrinseca, & naturalis. quia, vt ait Bernardus serm. de septem donis Spiritus sancti, *consuetudo, quædam altera natura est.* Et ideo dicitur à Ieremia de peccatore habituato in peccatis, *si potest Aethiops mutare pellem suam.* non dicit, si vult; sed, *si potest*: quia consuetudo versa in naturam ferè impossibile hoc reddit. Quipppe, vt supra diximus ex Augustino, *consuetudo, cui non resistitur, fit necessitas.* Quamobrem consuetudo parit quasi necessitatem, necessitas impossibilitatem. sicut impossibile est deponi nigredinem ab Aethiope, nisi eiusdem pellis excorietur. Ideo Bernardus serm. 9. in Cant. *Sunt aliqui*, inquit, *qui quasi cute quadam, sic aliqua praua operti, & inuoluti sunt consuetudine vitiorum: vt illam dediscere & desuescere non tam sit spoliari, quàm excoriari.* Ideo dicitur, *si mutare potest Aethiops pellem suam*: quia peccator habituatus nigredinem suam nequit deponere, nisi planè excorietur. Mirificè etiam quadrat similitudo Pardi, cui naturalis est varietas macularum: quæ varię quidem in Pardo omnes sunt; omnes tamen maculæ sunt, vt aduertit Plinius lib. 8. cap. 17. Quippe peccatum quodlibet macula est animę, iuxta illud Ierem. 2. *Si laueris te nitro, & multiplicaueris tibi herbam borith, maculata es coram me in iniquitate tua.* Porrò pec-

Ambros.

Ierem. 13.

Peccatoris conscientia vt facies Aethiopis.

Gregorius.

XXIX. Cõsuetudo altera natura.

Bernard.

Augustin.

Peccator habituatus excoriari debet vt corrigatur.

Peccator Pardo similis ob varietatem macularum.

Plinius.

Ierem. 2.

peccator ex dilatione pœnitentiæ non vni tantùm peccato assuescit, sed varias, & multiplices peccatorum maculas contrahit:quas ita difficile deponit, sicut *Pardus varietates suas.* Qui enim luxuriæ macula pollutus est, etiam in odium, aut homicidium labitur:vt apparet exemplo Dauidis, qui in homicidium incidit post adulterium, quod expendens Chrysost.hom.1.in Ps.50.*homicidium*, inquit, *adulterij fructus efficitur*. Item, qui libidini seruit, prodigus est: idem, vt habeat, quod effusè prodigat amasijs, alieni appetitor est, & auarus:&, vt notat Gregorius l.13.moral.c.6. *quem auaritia pertrahit ad rapinam, rapina ducit ad fallaciam:vt perpetratā culpam ex falsitate defendat.* Denique, vt aduertit Bernardus de gradibus humilitatis gradu 12.superbiæ:*quem ligat consuetudo*(peccandi)*indifferenter libitis pro licitis vtitur. Quidquid in cor, in buccā, in manum venerit, machinatur, garrit, & operatur maleuolus, vaniloquus, facinorosus*. Ecce cum tot macularum varietatibus ex praua consuetudine reprobus: quas ita difficilè potest deponere, sicut *pardus varietates suas*. Ideo Nazian.or.1.in Iulian.Aethiopis, et pardi similitudine vsus, *Natura*, inquit, *nō patitur, vt vel Aethiops atrum colorē, vel pardus distinctas macularū notas, vel Iulianus* (quilibet reprobus Iuliani imitator)*improbitatem deponat.* Addit de Pardis Plinius: *non deesse qui tradant in armis similem Lunæ esse maculam, crescentem in orbes, & cauantem pari modo cornua.* Vt in hoc etiam à se ipso varium, se Pardus ostendat. Quo significatur omnimoda reprobi instabilitas. Quippe *stultus vt Luna mutatur* Eccl. 27. in hoc vno non varius, quod semper varius. Ita igitur culparum varietas naturalis est reprobo, sicut nigredo Aethiopi, & macularum varietas naturalis est Pardo. Vnde fit, vt transeunte consuetudine in naturam, negotium salutis reducatur pœnè ad impotentiā, *si potest Aethiops* &c. Quod maximum est reprobationis signum. Tum quia de cœlesti Hierosolyma dicitur, *aliquod coinquinatum non intrabit in eam.* Apoc.21. Tum quia, cum dœmones apparere soleant, vt nigerrimi Aethiopes, iam illorum similitudinem induere incipiunt reprobi, *Si potest Aethiops* &c.& hæc est tertia similitudo ducta, e Scripturis. Explicatur idem quartò similitudine vulnerum putrescentium. Ps.37. *Putruerunt, & corruptæ sunt cicatrices meę à facie*

Peccatorū varietas in reprobo.
Chrysost.
Gregorius.
Bernard.
Nazianz.
Plinius.
XXX.
Pardis in armo macula Lunæ similis.
Instabilitas reprobi.
Eccles. 27.
Apocal 21.
Peccata consuetudine firmata vulnera sūt putrescētia.
Psalm. 37.

cie insipientiæ meę. Peccatum enim, dum committitur, quoddam animæ lethale vulnus infligitur. ideo dixerat, *iniquitates meæ supergressæ sunt caput meum, & sicut onus graue grauatę sunt super me. Putruerunt* &c. cicatrix autem est vulnus obductum, quod quando, antequā curetur, obtegitur, putrescit. Quo significatur peccatum non adhuc confessione detectum. Nam, vt ait Gregorius hom. 4. in Euang. *Quid est peccatorum confessio, nisi quædam vulnerum ruptio.* Qui verò confessionem dilatat, similis est illi, qui læthali vulnere accepto medici aduentum, & vulneris curationem differt: quod nisi tempestiuè curetur, putrescit, atque insanabile redditur. Quare Bernardus l. 1. de consid. ad Eug. *Si res, inquit, per consuetudinem in incuriam venerit, vulneri vetusto, & neglecto callus obducitur: & eò fit insanabile, quò fit insensibile.* Hoc queritur Dominus per Is. c. 1. *vulnus, & liuor, & plaga tumens non est circumligata, nec curata medicamine, neque fota oleo.* Plaga scilicet peccati, vt Hieronymus, et alij in eum locum. Et quia non adhibita sunt opportunè medicamenta, ideo *putruerunt, et corruptæ sunt citatrices* vsq; ad teterrimum odorem pessimi exempli. Idcirco legit Augustinus *putruerunt, et putuerunt cicatrices vnde*, inquit *putuerunt, nisi quia computruerunt? cui fætori peccatorum contrarius est odor ille, de quo dixit Apostolus Christi bonus odor sumus.* Quando autem vulnus transit vsq; ad fætorem, ex medicorum pronūciatis, aut nullam, aut difficillimam curationem admittit. Quod si non solùm primum vulnus putrescat, sed addatur antiquo vulneri nouum, omnino redditur insanabile. Idem profectò facit peccator, qui ex dilatione pœnitētiae, quasi dilato primi vulneris medicamine, peccata peccatis, vulnera vulneribus aggerat. Ideo ex horum persona Ecclesia queritur. Iob. 36. *concidit me vulnere super vulnus.* Quippe, vt notat Gregor. l. 13. moral. c. 6. *in infirmis suis Ecclesia vulnere super vulnus conciditur, quando peccatum peccato additur: vt culpa vehementiùs exaggeretur.* Sicut igitur ex dilatione medicaminis vulnera putrefacta signa sūt mortis; & ex nouo vulnere in parte iam vulnerata, priora vulnera recrudescunt ad mortem: ita ex dilatione pœnitentiæ, & multiplicatione peccatorum inducitur interitus, & damnatio. Vnde fit, vt hæc dilatio pœnitentiæ reprobationis sit signum.

Peccatum non confessione detectū vulnus est obductū.
Gregorius.
Bernard.
Isaiæ 1.
Hieronym.
Exemplum malum fœtor est vulneris.
Augustin.
Peccatum peccato addere est vulnere concidere super vulnus.
Iob. 36.
Gregor.

signum. Explicatur idem quintò similitudine mortui Ps. 38. *erraui sicut ouis, quæ periyt*. Ad Rom. 5. *Vnius delicto multi mortui*. 1. Ad Tim. 5. *Vidua, quæ in delicys est, uiuẽs mortua est.* Quibus in locis peccatum exprimitur similitudine mortis. Quod enim præstat anima corpori, hoc gratia præstat animæ. Sicut autem anima corpus animat, & dat illi esse viuẽs: quia est principium operationum vitalium naturalium: ita gratia ipsam animam animat: quia illi est principium operationum supernaturalium, & meritoriarum æternæ vitæ. Ideo, sicut discedente anima corpus moritur: ita moritur anima discedente gratia. Hæc autem non discedit nisi per peccatum, quod mortale dicitur: quia tollendo vitam gratiæ, mortem infert animæ. Idcirco peccatorem conuertere est mortuum suscitare: dum, vt ait S. Maximus hom. 59. *animæ uiuenti in corpore iam defunctæ ad emendationem, ac lucem uocatæ à* Deo *resuscitantur*. Immo tanta est in hoc difficultas, vt affirmet Gregor. dialog. l. 3. c. 17. *maius miraculum esse prædicationis uerbo peccatorem conuertere, quàm mortuum suscitare*. Mortui igitur suscitatio symbolum est peccatoris reuiuiscentis ad gratiam. Porrò Christus Dominus tres mortuos in Euangelijs legitur suscitasse. Primũ domi, nempe filiam Archisynagogi recentissimè mortuam, cum nondum elata esset. Secundum foris, & aliquot horis ante iam mortuum, nempe *cum appropinquaret portæ ciuitatis, & efferretur filius vnicus matri suæ*. Luc. 7. Tertium in sepulchro, nempe Lazarum *quatuor dies habentem in monumento*. Ioan. 11. Primum, & secundum recenter mortuos suscitauit facillimè paucis verbis, *puella tibi dico surge*. Marc. 5. *Adolescens tibi dico surge*. Lucæ 7. Tertium verò, nempe Lazarum, vt quatriduanum resuscitaret, sex valde extraordinaria adhibuit, ut narrat Ioan. c. 11. Primò *infremuit spiritu*. Secundò *turbauit semetipsum*. Tertiò *lacrymatus est Iesus*. Quartò *rursum fremens in semetipso venit ad monumentum*. Quintò orauit ad Patrem, & gratias egit, quod fuisset à Patre auditus: *& eleuatis rursus oculis dixit, Pater gratiãs ago tibi, quoniã audisti me*. Sextò deniq; *voce magna clamauit, Lazare veni foras*. Profectò id non vacat mysterio: quia nimirum puella, & adolescens recentissimè mortui, & illico suscitati, peccatoris fuere symbolum post recens peccatum

XXXI. Peccatum mors animę *Psalm. 38. Rom 5. 1. Tim. 5.*

Gratia cur animæ vita.

S. Max.

Peccatorẽ conuertere mortuum suscitare.

Greg.

Christus tres mortuos suscitauit, vnum domi, alterũ foris, tertiũ in sepulchro.

Christus sex extraordinaria adhibuit in resurrectione Lazari.

Lazarus symbolum peccatoris habituati in peccato.

ad pœnitentiam celeriter redeuntis. Qui ſæpe alia ope non eget, quàm vnica Dei inſpiratione, ac vocula ſolùm interiùs, aut interdum etiam exteriùs per concionatorem dicentis, *puella, adoleſcens, tibi dico, ſurge*. Lazarus verò *quatuor dies iam habens in monumento* peccatorem ſignabat diu habituatum in peccato; & quaſi in tumulo prauæ conſuetudinis iam ſepultum. Qui, vt reuocetur ad vitam gratiæ, opus eſt fremitu, perturbatione, lacrymis, acceſſu, precatione, clamore Chriſti. Inſinuat hoc Bernardus de gradibus humilitatis circa finem. vbi, *duos*, inquit, *recenter mòrtuos, tertium iam quatriduanum lego reſuſcitatos*. Et infra, *qui rectè quatriduanus dicitur, dum per conſuetudinem ſepelitur*. Conſuetudo ergo peccandi, ex Bernardo, ſepulchrum eſt, in quo quatriduanus hic tumulatur. Gregorius etiam 4. moral. c. 25. *Redemptor*, inquit, *noſter puellas in domo, iuuenem extra portam, in ſepulchro autem Lazarum ſuſcitauit. Sepulturæ verò aggere premitur, qui in perpetratione nequitiæ etiam vſu conſuetudinis preſſus grauatur*. De his quoque habituatis peccatoribus dicit S. Maximus loco cit. *eſſe peccatorum mole obrutos, ac ſepultos*. Denique Gloſsa Interlinearis in ea verba, *Maria ſoror eius, qui mortuus fuerat. eſt mortuus*, inquit, *conſuetudine peccandi. hi non mortui ſolùm ſunt, ſed etiam ſepulti*. Hi quoque premuntur lapide obdurationis in peccato. Ideo Chriſtus, antequam Lazarum ſuſcitaret, dixit, *tollite lapidem*. Quia, vt affirmat Bernardus l. 1. de conſideratione, *nemo duri cordis adeptus eſt vnquam ſalutem: niſi quem fortè Deus miſerans abſtulit ab eo cor lapideum: & dedit cor carneũ*. Hic lapide preſſus habitualis peccati non ſuſcitatur niſi Chriſti Domini lacrymis. Quippe, vt ait Ambroſius l. 2. de pœnitentia c. 7. *videns graue onus peccatoris Dominus Ieſus illacrymat, & dicit defuncto, veni foras*. Aduerte bis dici de Chriſto *clamaſſe voce magna*; ſemel, cum ſuſcitauit Lazarũ, *clamauit voce magna Lazare* &c. Ioan. 11. iterum cum in cruce emiſit ſpiritum, *clamans voce magna emiſit ſpiritum*. Matt. 27. quia nimirum emittens ſpiritum in cruce, & iturus ad tumulum, hos peccatores iacentes in tumulis vitiorùm clamore illo excitabat ad vitam. Vtrobique, clamori addidit lacrymas, vt teſtatur Paulus ad Hebræos 4. *ſupplicationes offerens cum clamore valido, & lacrymis*. Quia agebatur

Conſuetudo praua tumulus. *Bernard.* *Gregor.* *S. Maximus.* *Gloſſa Interl.* XXXII. Obduratio in peccato ſignificata per lapidẽ Lazari. *Bernard.* *Ambroſ.* Chriſtus cur bis dicatur clamaſſe, bis lacrymaſſe. *Ioan.* 11. *Matt.* 27. *Hebr.* 4.

batur de reuocandis ad vitam gratiæ peccatoribus praua consuetudine oppressis, ac sepultis. Ideo Glossa in Ioan. 11. in illud *voce magna clamans Lazare &c. fremuit*, inquit, *lacrymauit, clamauit: quia difficilè surgit, quem moles malæ consuetudinis premit. Sed tamen post magnam vocem surgit: quia per magnam Dei gratiam viuificatur, dum pœnitet*. Postremò animaduertendum est Christum dixisse Lazaro, *veni foras*; quia peccatori in peccatis inueterato parum interest resurgere aliquando ad vitam gratiæ, nisi etiam exeat e monumento, idest à consuetudine, habituque peccādi. Quod specialiùs de vitijs carnalibus explicans Augustinus l. 83. q. q. 65. *Quod exijt*, inquit, *à monumento, animam significat à carnalibus vitijs recedentem*. Hinc apparet quàm difficile sit peccatorem iam sepultum in hoc monumento consuetudinis vitiosæ reuiuiscere, atque egredi. Ideo alia similitudine appellatur à Propheta Ps. 54. *puteus interitus*. Et idem Ps. 68. Deum precatus, *non absorbeat*, inquit, *me profundum: neque vrgeat super me puteus os suum. Absorbet profundum*, quando multiplicantur peccata. *Vrget puteus os suum*, quādo à peccatore obfirmato in peccatis differtur pœnitentia, & confessio. Quod egregiè explicans Augustinus in locum cit. Ps. 68. *magnus*, inquit, *puteus profunditas iniquitatis humanæ. Illuc quisquis ceciderit, in altum cadet: sed tamen ibi positus, si confitetur peccata sua Deo suo, non super eum claudit puteus os suum. Si autem factum fuerit in illo, quod Scriptura dicit, peccator cum venerit in profundum malorum, contemnit, clausit super eum puteus os suum. Quare clausit os suum, nisi quia clausit os illius: perdidit enim confessionem. Metuenda ista res est vehementer*. Nempe tanquam maximum signum reprobationis: cum reproborum sit propria diuturnitas in peccato, & dilatio cōfessionis. Demū Christus nō dixit Lazaro surge, sed *ueni foras*, quasi peccatorem inueteratum ad confessionem inuitans. Quæ est animaduersio Gregorij hom. 26. in Euangel. vbi *Lazaro*, inquit, *non dicitur reuiuiscé, sed veni foras. Foras iam per confessionem egredere, qui apud te per negationem lates. Veniat foras mortuus, idest culpam confiteatur peccator*. Ex his apparet quàm difficile sit peccatorem habituatum in peccato, & in praua consuetudine iam sepultum, dilata confessione, quasi occluso ore monumenti,

Glossa.

Augustin. Vitia carnalia animæ monumenta.

Consuetudo peccādi puteus interitus.

Psalm. 54.
Psalm. 68.

Augustin. Cōfessionis dilatio occlusio putei

Gregor. Lazaro cur dicatur, veni foras.

 menti,

XXXIII. Peccandi diuturnitas obdurat per diminutionem auxiliorum. *Ioan.* 11.

menti, reuiuiſcere ad pœnitentiam. Hùc accedit, quod ipſa diuturnitas peccati fert ſecum obdurationem cordis, quaſi *lapidem ſuperpoſitum monumento.* Ioan. xi. Obduratio enim cordis fit per ſubtractionem maiorum auxiliorum, vt alibi notatum eſt. Quò autem per diuturnitatem impœnitentiæ magis accreſcunt peccata, eò magis minuuntur auxilia in pœnam præcedentis peccati: & ſic ſemper ad vitandum nouum peccatum voluntas reperitur debilior, ex diminutione auxiliorum, quæ fieri ſolet iuxta curſum ordinarium gratiæ. Et hoc eſt collocari hominem in ea ſerie, in qua reprobatur, niſi Deus velit vti extraordinarijs medijs, & immutare curſum, & leges ordinarias gratiæ; quod rarò fit, vt oſtendimus to. 2. l. 3. q. 10. Et ideo diximus hoc eſſe ſignũ reprobationis, quia ſigna deſumuntur non ex ijs, quæ rarò; ſed ex ijs, quæ contingunt vt plurimùm. Hæc autem diminutio diuinorum auxiliorum inducta ex diuturnitate peccati apparet etiam ex hoc, quod hæc eadem diuturnitas minuit remorſum, vt vocant, & ſtimulos conſcientiæ: quibus Deus, tanquam admotis calcaribus, excitat iacentem animam ad ſurgendum. Quippe peccatum, quod tanquam diſſonum rationi, antequam fieret, incutiebat terrorem, poſt factum inducebat mœrorem, aſſuetudine ſentitur minùs, & minùs: neque videns peccator ea ſupplicia ſibi à Deo infligi, quæ initio formidabat, quaſi ex longa experientia promittit ſibi ſecuritatem. Ideo Bernardus de gradibus humilitatis gradu. 12. ſuperbiæ. *Poſtquam,* inquit, *terribili Dei iudicio prima flagitia impunitas ſequitur, experta voluptas libenter repetitur: repetita blanditur.* Ita fit, vt peccatum, quod priùs horrori erat, delectet: qui eſt vltimus, & peſſimus gradus obdurationis. Hoc etiã animaduertit Bernardus l. 1 de conſider. vbi de peccato loquens. *Primùm,* inquit, *importabile videbitur aliquid: proceſſu tẽporis, ſi aſſueſcas, iudicabis non adeo graue: paulò poſt, & leue ſenties: paulò poſt nec ſenties: paulò poſt etiam delectabit. Ita paulatim itur in duritiam cordis.* Quæ mala autem hæc cordis obduratio ferat ipſemet Bernardus paulò poſt explicat, *cor,* inquit, *durum eſt, quod ſemetipſum non exhorret, quia nec ſentit. Ipſum eſt, quod neque compunctione ſcinditur, nec pietate mollitur, nec mouetur precibus, minis non cedit, flagellis duratur. Ingratum*

Obdurationis gradus vltimus delectatio in peccato. *Bernardus.*

Obduratio cordis, quæ mala ferat.

ad

ad beneficia, ad consilia infidum, ad iudicia sæuum, inuerecundum ad turpia, impauidum ad pericula, inhumanum ad humana, temerarium ad diuina: prçteritorum obliuiscens, præsentium negligens, futura non prouidens. Ipsum est, quod prçteritorum, præter solas iniurias, nihil omnino non præterit: præsentium nihil non perit: futurorum nulla, nisi forte ad vlciscendum, est præparatio. Et, ut breui cuncta horribilis mali mala complectar, ipsum est, quod nec Deum timet, nec hominem reueretur. Hæc autem obduratio cordis, cuius tot mala hic Bernardus enumerat, ex dilatione pœnitentiæ oritur, iuxta Apostolum ad Rom. 2. *secundùm duritiam tuam, & cor impœnitens.* Cōinguntur durities cordis, & impœnitentia: quia nimirum impœnitentia consuetudinem peccandi parit: consuetudo peccati contemptum Dei: qui est vltimus, & pessimus gradus obdurationis. Ideo Bernard. de grād. humil. loc. cit. *Vltimus*, inquit, *gradus* (superbiæ) *appellari potest consuetudo peccandi: qua Dei metus amitttitur, contemptus incurritur.* Quod est omnium malorum profundum, barathro, atq; inferis proximum, iuxta illud Prouerb. 18. *cum in profundum venerit, contemnit.* Confirmatur, quia hæc dilatio pœnitentiæ non solùm cor obdurat, et diuina auxilia minuit; sed etiam vires auget Satanæ, et diabolicas suggestiones corroborat. Ideo, cum dictum sit ex persona peccatoris Iob. 16. *cōcidit me uulnere super vulnus*, subditur, *irruit in me quasi gigas.* In quæ verba Gregorius 13. moral. c. 6. Facile, inquit, *inimico resistitur, si non ei uel in multis lapsibus, uel in uno diutiùs consentiamus. Sin uerò eius suasionibus anima subesse consueuerit, quantò se ei crebriùs subijcit, tantò illum sibi intolerabilem facit, ut ei reluctari non ualeat. Quia nimirum malignus contra hanc animam ex praua consuetudine deuictam quasi more gigantis pugnat.* Ita cor, quod ad inspirationes diuinas est saxeum, molle euadit, atq; infirmissimum ad tentationes diaboli. Confirmatur denique vltimò, quia hæc dilatio pœniteutiæ tribus modis suggeri potest à dæmone. Primus est usque ad certum tempus, quo remoueantur aliqua impedimenta pœnitendi. Secundus est à iuuentute ad senectutem. Tertius est à toto vitæ cursu ad extremum morbum. Sed quolibet ex his modis fiat, reprobationis est signum. Ergo &c. Maior patet. Minor probatur, &

Obduratiō cordis ex impœnitēntia.

Roman. 2.

Bernard. Consuetudo peccandi vltimus gradus prçcipitij.

Prouer. 18.

XXXIV. Pœnitentiç dilatio auget vires diaboli.

Iob. 16.

Gregorius.

Pœnitentiæ dilatio fieri potest tripliciter.

primò

primò de dilatione vsq; dum quædam impedimenta remoueantur, puta vsque dum peccator talem, vel talem cupiditatem expleuerit, vel vindictę, vel libidinis: siue vsq; dum ad talem, vel talem gradum, ad quem suspirat, peruenerit: siue vsque dum tale, vel tale negotium ad finem deduxerit. Sperat enim tunc fore faciliorem pœnitentiæ locum, & maiore se animi tranquillitate, & quiete exonerandæ conscientiæ seriò vacaturum. Quod huiusmodi dilatio reprobationis sit signum, patet primò ex Ecclesiast. c. 5. *Ne tardes conuerti ad Dominum, & ne differas de die in diem. Subito enim superueniet ira illius, & in tempore vindictæ disperdet te.* Ergo dilatio conuersionis de die in diem signum est, quod *subitò superuentura sit ira Dei, & tempus vindictæ*, quod reprobationis est terminus. Subitaneam mortem Deus his minatur, qui prestare potest, quod minatur. Ideo Fulgentius de fide ad Petrum c. 3. *nullus*, inquit, *hominum debet sub spe misericordiæ Dei in suis diutiùs permanere peccatis: cum nemo velit sub spe futuræ salutis diutiùs ægrotare. Tales, qui ab iniquitatibus suis recedere negligunt, et sibi indulgentiã repromittunt, quandoque ita præueniuntur repentino Dei furore, vt nec conuersionis tempus, nec beneficium remissionis inueniant.* Cõsonat his Christi effatum, dum comparat diem mortis aduentui furis Matt. 24. *si sciret pater familias qua hora fur uenturus esset, vigilaret*, &c. *& uos estote parati* &c. & 1. ad Thessal. 1. *Dies Domini, sicut fur in nocte ita ueniet.* Vtrumque expendens Chrysostomus ad Theodorum, *noli*, inquit, *tardare conuerti ad Deum, neque diem ex die protrahas: nescis enim quid pariet superuentura dies. Constringe uinculis furem.* Hoc enim nomine *discessum ex hac uita Christus appellat: eò quod ignorantibus ueniet, & nescientibus nobis repentinus assistet.* Monet Chrysostomus sine vlla dilatione hunc furem coustringendum esse vinculis. Tunc autem huic furi vinculum iniicitur, cum per præmaturam pœnitentiam prohibetur, ne noceat. Quamobrem Ambros. adhort. ad pœnit. c. 11. *eos*, inquit, *qui pœnitentiam differunt, Dominus ipse satis admonuit dicens, pœniten tiam agite, appropinquauit enim regnũ cælorum. Nescimus qua hora fur ueniat: nescimus an proxima die à nobis repetatur anima.* Ideo etiam Basilius admonitione ad fil. spiritual. *ne cuncteris*, inquit, *ad pœni-*

Eccl. 5. Dilatio pœnitentiæ subitaneam mortem meretur.

Fulgentius.

Dies mortis vt fur. *Matt. 24. 1. Thessal. 1*

Chrysost.

Basilius.

pœnitentiam conuerti. Semper ante oculos tuos uersetur ultimus dies. Cum enim diluculo surrexeris, ad uesperam te ambigas peruenire: & cum in lectulo ad quiescendum membra posueris, noli confidere de lucis aduentu. Augustinus quoque hom. 13. inter 50. tomo. x. *ne differas*, inquit, *de die in diem. Promisit tibi Dominus, quod qua die conuersus fueris, obliniscetur mala tua præterita: sed nũquam tibi uitam crastinæ diei promisit.* Gregorius etiam hom. 12. in Euang. *qui pœnitenti ueniam spopondit, peccanti diem crastinam non promisit.* Ideo Christus Matth. 25. *uigilate, quia nescitis diem, neque horam.* Sicut enim celeritas, & vigilantia ad surgendum e peccato prædestinationis est signum, vt ostensum est cap. præc. ita desidia, & somnus, quo detinentur peccatores in culpa, reprobationis est signum. Quippe de horum peccato dicitur *uenenum aspidum insanabile.* Deut. 32. Aspis enim, teste Plin. l. 21. c. 31. venenum instillat, quod sopore necat. Et ideo fortasse venenum hoc dicitur *insanabile*, quia tollit vsum rationis, quo possunt accersiri remedia. Similiter peccatum inducens somnum, quo quis non sentiat vim veneni, sed quiescat in malo, *est uenenum aspidis insanabile.* Et ex hoc somno, ligatis pestifera delectatione sensibus, itur ad mortem. Quamobrem Hugo Cardinalis in Ps. 90. *Aspis*, inquit, *est sõnifera: quia, quẽ momorderit, uadit in somnum. Delectatio intelligitur per aspidem, quæ dormire facit, & dormiendo mori.* Desidia igitur surgendi è peccato, & quies in eo, reprobationis est signum: sicut sõnus inductus ab aspide signum est mortis proximæ. Idcirco Christus vt expergisci faciat ex hoc sõno, quo quis requiescens in peccato differt de die in diem, dixit; *vigilate, quia nescitis diem* Matt. 25. Hęc autem ignoratio diei mortis maximum Dei beneficium est, quo nos ad perpetuam vigilantiam inducit. Idem Augustin. hom. 13. cit. *misericordia*, inquit, *Dei est, quia nescit homo, quando morietur. Latet vltimus dies, vt obseruentur omnes dies.* Hoc autem clariùs fit ex similitudine, quam Christus affert Matth. 26. *si sciret pater familias, qua hora fur venturus esset, vigilaret vtique, & non sineret perfodi domum suam. Et vos estote parati; quia, qua hora non putatis, filius hominis veniet.* Videtur ex antecedenti, quod posuerat, deduci consequentia contraria. Nam *si sciret pater familias, qua hora, &c. vigilaret.*

XXXV. Incertitudo horę mortis *Gregor.* *Matt. 25.*

Deut. 32. *Plinius.* Aspidum venenum cur insanabile.

Quies in peccato venenum insanabile. *Hugo Card.*

Sõnus peccatoris signum damnationis. *Matt. 25.*

Augustin.

Matt. 26.

gilaret. *Et vos nescitis, qua hora*. Ex hoc videbatur inferendum oppositum, scilicet, non vigilate. Tamen, si attentè res expendatur, est optima consequentia. Si enim *sciret pater familias, qua hora fur veniret, vigilaret* pro illa hora, non pro alijs horis. Ideo, & vos, quia scitis uenturum, & nescitis qua hora, vigilate omni hora, *estote parati* &c. Quod significauit Augustinus in Ps. 36. vbi, *vtiliter*, inquit, *Deus voluit occultum esse illum diem: vt semper homo paratus sit ad id expectandum, quod venturum esse scit: & quando venturum sit nescit*. Euidentiùs etiam apparet damnationis periculum in hoc somno ex verbis citatis *vigilate, quia nescitis diem, neque horam*. Non satis fuit dixisse *nescitis diem* sed addidit *neq; horã*. Quia nõ solùm periculosè differtur pœnitẽtia per vnicum diem, ab vno die ad alium: sed etiam per vnicam horam, ab vna hora ad aliam: quia *nescimus diem, neque horam*: & singulis diebus, singulis horis aduenire mors potest. Quamobrem Gregorius hom. 13. in Euang. *Horam*, inquit, *vltimam Dominus nobis voluit esse incognitam: vt semper possit esse suspecta; vt, dum illam prauidere non possumus, ad illam sine intermissione præparemur*. Postremò non solùm est plena periculi dilatio de anno in annum, de die in diem, de hora in horam: sed etiam ab vno momento eiusdem horæ ad aliud. Ideo dicitur Eccles. c. 9. *quodcunque potest facere manus tua, instanter operare. Quia nec opus, nec ratio, nec sapientia, nec scientia erunt apud inferos, quò tu properas*. Properanti multiplicatis peccatis, quasi acceleratis passibus, ad inferos meritò dicitur, *instanter operare*: vt scilicet eodem momento pœnitentiam agat, incertus an sequenti momento pœnitentiæ sit locus. Dicitur autem, *quò tu properas*: quia totius vitæ tempus non aliud est, quàm sine vllo quietis interuallo celerrimus cursus ad mortẽ. Nam, vt notat Augustinus de ciu. l. 13. c. 10. *Quidquid temporis uiuimus, de uiuendi spatio demitur: & quotidie fit motus, quod restat: ut nihil aliud sit tempus, quàm cursus ad mortem*. Huius motus, quo viuentes mouemur ad mortem, quodlibet instans potest esse vltimum, & terminatiuum illius. Ideo dicitur, *quodcunq; potes facere, instanter operare*. Quodlibet enim instans nescitur an sit illud vltimum instans, & momentum, ex quo pendet æternitas. Idcirco S. Ephrem serm. 3. de compunc-

[Margin notes: *August.* Dies mortis cur occultus. — Dilatio pœnitentiæ per horam, etiã periculosa. — *Gregor.* — Dilatio per momentum non vacat periculo. *Eccles. 9.* — XXXVI. Vitæ tempus est cursus ad mortem. — *August.* — *S. Ephrem.*]

punc.*heu*, inquit, *anima cur alijs distracta, ita otiosè dies vniuersi tui temporis transigis? Ignoras repentinam fore vocationem tuam?* Ideo, si hoc reprobationis signum abijcere volumus, cœtera omnia sunt amputanda negotia, resecandæ occupationes, quas studiosè diabolus ingerit ad pœnitentiæ dilationem: &, vt notat Bernard. l. 1. de consider. animaduertendum est peccatori, *quò eum trahant occupationes hæ maledictæ, si pergat, vt cœpit, dare se totum illis, nihil sui sibi relinquens. In ijs enim stulto labore consumitur, quæ nō sunt nisi afflictio spiritus, euisceratio mentis, euacuatio gratiæ: cuius fructus telæ aranearum.* Inter has occupationes, & curas reprobi repentina morte opprimuntur. Quod Christus expressit exemplo diuitis, *qui dixit destruam horrea mea, & maiora faciam; & illuc congregabo omnia, quæ nata sunt mihi, & bona mea: & dicam animæ meæ, habes multa bona, posita in annos plurimos. Requiesce, comede, bibe, epulare. Dixit autem illi Deus, stulte hac nocte animam tuam repetent.* Lucæ 12. Inter has cogitationes, & curas maiora faciendi horrea, & cōgregandi illuc omnia bona, mors inopinatè deduxit ad omnia mala, nempe ad inferos. Quod expendens Gregorius l. 25. Moral. c. 2. *subitò*, inquit, *diues ille stultus raptus est, qui horrea, quæ præparabat, deseruit: & inferni locum, quem non præuidebat, inuenit. Ad aliud exercebat animam per cogitationem: ad aliud emisit per sententiam. Aliud, dum viueret, contemplatus; aliud, dum moreretur, expertus. Reliquit temporalia: & inopinatè inuenit æterna.* Reprobationis igitur est signū, ita huiusmodi curis distineri, vt pœnitētia differatur in tempus, quod homo sibi finxit cōmodius, siue post peracta negotia, siue post expletam aliquā sui animi passionē. Porrò pœnitentiæ tempus illud opportunius, quod præsentius. Ideo concludendum est hoc membrum cum Augustino sermone. 202. de tempore. *O homo quare differs de die in diem, fortè hodie habiturus ultimum diem.* Et serm. 17. de verbis Domini. *Ipsa*, inquit, *res est, quæ multos occidit* (damnauit) *dum dicunt, cras, cras: & subito ostium clauditur. Remansit foris* (reprobus) *cum voce coruina; quia non habuit gemitum columbinum.* Et hæc quoad primum membrum de dilatione pœnitentiæ ad certum tempus post negotia, &c. Quoad secundum, de dilatione eiusdem ab adolescentia ad senectam

Bernard. Occupationes dilatiuæ pœnitentiæ quam sint detestandæ.

Lucæ 12. Mors diuitum repentina.

Gregorius.

Pœnitentiæ tēpus illud opportunius, quod præsentius.

Augustin.

Procrastinantes pœnitentiam coruí sunt, non columbæ.

ctam,quod hoc quoque magnum reprobationis sit signum, probatur primò ex incertitudine vitæ: cum plurimi adolescentes præmaturè moriantur ante senectam, accelerante sæpe Deo ijs mortem,iuxta illud Ps. 77. *Defecerunt in vanitate dies eorum,& anni eorum cum festinatione*. Quod experientia ostendit in filiis Heli. Qui, vt testatur Philo.l.de antiq. Hebr. correcti responderunt, *cum senuerimus, tunc pœnitebimus*. Paulò autem post violenta morte defuncti sunt,vt habetur 1. Reg. 4. Quod, si quis promittat sibi diuturnam vitam ex præsagio Astrologorum,audiat Augustinum hom. 13. inter 50. tomo 10. *Diem crastinum non promisit tibi Deus, sed promisit Mathematicus,vt damnet te,& illum*. Profectò magnũ reprobationis est signum de suæ vitæ successibus Astrologorum inniti iudicijs. Quippe, vt affirmat S. Thomas opusc. 26. *Diabolus,vt homines pertrahat in errorem,immiscet se operationibus eorum,qui iudicijs astrorum intendunt*. Et infra citat Augustinum 2. de doctrin. Christiana, quod tales *astrorum obseruationes referendæ sunt ad quædam pacta cum dæmonibus habita*. Quæ vtique pacta possunt esse aut implicita,aut facta cum prioribus astrologis, etiamsi qui successerunt Astrologi id nesciant. Et ideo notat idem S. Thomas in eodem opusc. quando ab Astrologis vera dicuntur,*instinctu quodam occultissimo dici, quem nescientes humanæ mentes patiuntur. Quod,cum ad decipiẽdos homines fiat,spirituũ immundorum est operatio*. Porrò in istis præsagijs *dæmones*,vt ibidem notat August.cap.23.*cũ principe suo diabolo nihil nisi reditum nostrum* (ad gratiã) *claudere,atque obturare conantur*. Vnde fit, vt hæc Astrologorum præsagia directa sint à Dœmonibus ad eius damnationem, de quo fiunt. Dœmones autem ad faciliùs decipiendum illinunt falsa veris. Vt ex vno, vel altero rerum euentu comprobante præsagium, certus ille reddatur, aut se peruenturum ad tantum, vel tantum vitæ spatium sibi ab Astrologo pronunciatum: aut non se moriturum, nisi priùs ad talem dignitatis gradum ascenderit, quem illi astra promiserint. Hac fraude dœmones persuadent pœnitentiæ dilationem, vt præter opinionem oppressus,tandem imparatus, atque impœnitens obeat. Quod quotidiana experientia monstrat in multis, qui astrologorum mendacijs nimis

Mors acceleratur ob peccata. Psalm 77. *Philo.*

XXXVII. Astrologorum præsagia damnãt plurimos. 1. Reg 4. *Augustin.*

S. Thom. Astrologorum præsagijs se dæmon immiscet. *Augustin.* *D. Thom.* *Augustin.*

Astrorum obseruationes viam parant ad inferos.

nimis creduli, per astra intercludunt sibi iter ad astra: et dum cœlum obseruant, viam sibi parant ad inferos. Quod expendens Ambrosius l. 4. de interpellat. cap. 6. *Ponunt*, inquit, *in Cœlum os suum, qui arbitrantur cursu quodã stellarum vitam hominis gubernari*. De his autem, *qui posuerunt in Cœlum os suum*. Ps. 72. dicitur, *quomodo facti sunt in desolationem? perierunt propter iniquitatem suam*. Ex quo fit, vt Astrologiæ iudicijs dediti characterem habeãt reprobationis insignem: vtpote ea dœmonum fraude iam capti, cuius finis damnatio. Quippe vitijs mancipati pœnitenciam differunt ad senectam: ad quam his nixi promissis peruenturos se sperant. Quod reprehendẽs Chrysostomus epistol. 6. ad Theodor. *Haud tutum est*, inquit, *hac spe hominẽ nutriri ad vitia, vt dicat, nunc vitæ istius voluptatibus fruar: postea per exigui temporis castitatem mercedem quoque transactorum adipiscar annorum. Nolo differas conuerti ad Deum*. Ex quo sumitur coniectura validissima reprobationis: quia ad finem prædestinationis non potest perueniri nisi per Dei misericordiã. Hanc autem maximè irritat is, qui ea abutitur tanquã mediatrice ad peccandum. Idcirco sapiens Eccl. 5. *ne adijcias peccatũ super peccatũ. Ne dicas miseratio Domini magna est, multitudinis peccatorum meorum miserebitur. Misericordia enim, et ira ab illo citò proximant: et in peccatores respiciet ira illius*. Ac si diceret, qui nimiùm præsumit de misericordia, inueniet iram. *Misericordia enim, & ira Dei proximant*. idest pari passu currunt: sed misericordia ad iustos, et electos; ira ad peccatores, et reprobos. ideò subditur, *in peccatores respiciet ira illius*. Nempe in eos, qui dixerant, *magna est miseratio Domini*, &c. Qui, vt aduertit Tertullianus l. de pœnit. c. 6. *certi indubitatæ veniæ delictorum, medium tempus furantur, et commeatum sibi faciũt delinquendi*. Quòd expendens Basilius admonition. ad filium spirit. & loquens expresse de dilatione pœnitentiæ ad senectam, *ne*, inquit, *spe veniæ adijcias peccatum super peccatum. Ne velis dicere, viget ætas: carnis concupiscentiam exercebo, et postremò in senectute malorum meorum pœnitentiam geram. Pius namque est Dominus, et misericors, nec vltra facinorum meorum memorabitur. Noli taliter cogitare: quia summæ stultitiæ est hoc in mente concipere: cum & impium sit talem licentiam* (peccan-

Ambros. Astrologiæ iudicijs dediti characterem habent damnationis.

Psal. 72.

Chrysost.

XXXVIII. Pœnitentiæ dilatio sub spe misericordiæ Deũ irritat.

Eccl. 5.

Tertull.

Basilius. Peccatore Dei misericordia licentiam sibi facit peccãdi.

Ambros. di) *à Deo quempiã expectare.* Ambrosius etiam lib. de pœnit. c. 9. ostendit non profuturam illis pœnitentiam, qui eius spe, quæ remedium est peccati, vtũtur vt incentiuo ad peccandum. *Alij*, inquit, *proposita spe pœnitẽtiæ licentiam sibi delinquendi propagatam putant: cum pœnitentia peccandi remedium sit, non peccati incentiuum*. In quo maxima fit iniuria bonitati diuinæ: quam ex se alienissimam à peccato hi assumunt vt medium ad peccandum. Ideo Tertull. l. cit. de pœnit. c. 7. *Absit*, inquit, *vt aliquis ita interpretetur, quasi sibi eò pateat ad delinquendum, quia patet ad pœnitendum: et redundantia clementiæ cælestis libidinem faciat humanæ temeritatis. Nemo idcirco deterior sit, quia Deus melior est, quoties ignoscitur, toties delinquendo.* Ambrosius etiam adhort. ad pœnit. cap. 11. *quid*, inquit, *pœnitentiam differas? an vt plura committas peccata? ergo, quia Deus bonus est, ideo tu malus, & diuitias bonitatis eius, & patientiæ contemnis? Sed bonitas domini magis ad pœnitentiam te debet adducere.* Hæc peruersitas, qua diuina bonitas ex parte reproborum veluti trahitur ad peccatum, per spem spatij pœnitentiæ, maximè per contrarium punitur, tollendo spatium pœnitentiæ: vt Deus minatur loco cit. Eccl. 5. *Ne tardes* &c. *subitò enim superueniet ira illius.* Illud saltem certum est, incertissimum esse hoc spatium à iuuenta ad senectam: res autem omnium grauissima incertitudini committenda non est. Ideo Ambrosius loco cit. *Infirma*, inquit, *spes, quæ comititur tempori: cum omne tempus incertum sit: non omni spes tẽpori sit superstes.* Clariùs loco cit. Basilius admonens non differendam pœnitentiam ad senectam sub spe futuræ veniæ, *Noli*, inquit, *sic cogitare: cum nescias, qua die sis moriturus. Non enim omnes in senecta priuabuntur hac luce: sed in diuersis ætatibus de hoc mundo migrabunt. Et in quibus actibus homo vocabitur, in ijsdem necesse est reddere rationem. Nemo enim in inferno confitebitur Domino. Ne cuncteris ad pœnitentiam conuerti.* Hæc Basilius, ducens argumentum à summa incertitudine, quod quis peruenturus sit ad senectam. Denique, data etiam de hoc certitudine, adhuc in hac dilatione magnum inest reprobationis indicium: cum difficilè sperari possit senecta melior, quàm iuuenta. Hoc expressè testatur Spiritus Sanctus Iob. 20. *implebuntur ossa vitijs adolescentiæ:*

Tertull.

Pœnitentiæ spatium tollitur ijs, qui hac spe abutuntur.

Eccles. 5.

Ambrosius.

Incertitudo perueniendi ad senectam.

Basilius.

Adolescentiæ vitia in senecta.

Iob. 20.

lescētię:& cū eo in puluere dormient. Quia scilicet adolescētiæ vitia prorogantur vsque ad mortem. Quamobrem Gregorius. 15. moral. c. 5. *ossa,* inquit, *cum eo in puluere dormiunt: quia eò usq; in illo iniquæ consuetudines perdurant, quò hūc ad mortis puluerem pertrahant. Tenent illum prauæ consuetudines, quæ semel cæperunt: atque quotidie duriores existunt. Et cum eo in puluere dormient, quia non nisi cum eius vita finiuntur.* Experientia ipsamet comprobat, cum quis in adolescentia carnalibus vitijs assueuit, inter ipsos canos in albo capillamento, quasi in niuoso vertice, ardere ignem libidinis: prodigio certè maiore, quàm inter Aethnæ niues flammæ ardeant. Quippe aliqui, vt ait Ambrosius in Ps. 1. *luxuriem corporis nec albenti erubuere canitie: et vsque ad senectutis ætatem vitam produxere maculosam.* Iuuenilis namque ignis sæpe sub senili cinere delitescit. Hoc apparet in senibus illis, qui vt habetur Danielis. 13. *videntes Susannā, exarserunt in concupiscentiam eius, et euerterunt sensum suum,* &c. Idcirco dicitur, *ossa implebuntur vitijs.* Nam etiamsi nihil supersit præter pellem, & ossa; ex prauo vsu intra ossa ipsa exardescit luxuria. Prouer. 22. *Adolescens iuxta viam suam: et cum senuerit nō recedet ab ea.* Quia, vt notat Hieronymus epist. 7. ad Lœtam, *difficulter eraditur, quod rudes anni perbiberunt. Lanarum conchilia quis in pristinum candorem reuocat?* Vnde fit, vt potiùs crescat difficultas ex senio, quia crescit habitus vitiosus obfirmans in malo. Quamobrem Damascenus in vita SS. Barlaam, & Iosaphat, *nullo,* inquit, *modo permitte, vt tibi consuetudo improba dominetur: sed donec recens est, paruam radicē e tuo pectore euelle: nè, cum altè radices suas infixerit, postea nequeat nisi longo tempore, ac magno labore extirpari.* Quod Damascenus dicit de difficultate in habitu malo extirpando, Ambrosius reuocat ad impossibilitatē. Ideo loco cit. *An ignoramus,* inquit, *quod tantam vim habet inueterata consuetudo peccandi, vt excludat naturam? Quæ, cum sit medicabilis ad salutem: tamen corroborata tempore passionibus immedicabilis inuenitur.* Notanda sūt illa verba, *vt excludat naturam.* Nam, etiamsi in senio natura, pœnè extincto fomite, ad libidinem non inclinet, inclinat tamē cōsuetudo. Quod aduertens Bernardus serm. de sept. don. Spir. Sanc. *miserabilis,* inquit, *fragilitas, sine pruri-*

Gregorius.

XXXIX. Luxuries in senibus.

Ambros.

Dan. 13.

Prouer. 22.

Hieronym. Consuetudo difficilè eraditur.

Ambrosius.

Consuetudo superat naturam.

Bernard.

tu concupiscentiæ, sine impetu desiderij, sola consuetudine trahitur ad illicita. Ex quo fit vt assueti peccatis, in senectute ex consuetudine longiori euadant etiam deteriores. Sicut enim est proprium electorum, quò longiùs in annis procedunt, eò magis in virtute proficere; iuxta illud Psalm.83. *ibunt de virtute in virtutem: videbitur Deus Deorum in Syon.* & Prou. 4. *Iustorum semita, quasi lux splendens, procedit, et crescit vsq; ad perfectum diem*: ita reproborum est propriũ, quò magis ad mortem accedunt, eò magis à virtute recedere. Ideo prædestinati assimilantur palmæ; quæ in radice parua est, in culmine amplissima. Ps. 91. *Iustus vt palma florebit.* Contra verò reprobi arboribus cæteris similes, quæ versus radicum initia plerumque sunt ampliores, in culmine arctiores: quia reprobi dum ætate crescunt, virtute decrescunt. Quod discrimen animaduertit Gregorius l. 19. moral. c. 16. vbi *aliqui*, inquit, *more arborum inchoatiuè vasti sunt, sed tenues crescunt: quia per augmenta temporum patiuntur detrimenta virtutum. Palma verò vastior in summitate est, quàm esse cœperit in radice: quia sæpe electorum conuersio plus finiendo peragit, quàm proponit inchoando: & si tepidiùs prima inchoat, feruentiùs extrema consumat.* Sicut autem in Physicis motus naturalis elementorum ad centrum initio est lentior, in fine, & circa centrum velocior: contra verò motus violentus initio velocior, tardior in fine: ita in supernaturalibus accidit. Nam electorum motus ad Deum interdum initio lentior, fit crescente ætate velocior: quia est motus ad Deum tanquam ad centrum: ad quod motus fit velox, tantò magis, *quantò viderit appropinquantem diem.* ad Hebr. 10. nempe quantò magis quis viderit appropinquantem diem vitæ vltimum, post quem quiescet in centro. Contra verò motus conuersionis ad Deum in reprobis sæpe initio secundùm desideria velox est, sed lentescit in dies: quia in ijs hic motus sursũ violẽtus est: quippe quorũ in inferno sit cẽtrũ. Et ideo, vt dicebat Gregorius, *electi feruentiùs extrema consumant*, idest velociùs mouentur in fine, reprobi *per augmentum temporum patiuntur detrimenta virtutum.* Quippe quò magis in ætate procedunt, eò ad Deum mouentur lentiùs. Confirmatur primò, quia sicut in prædestinatis sæpe ipsa iuuen-

Electorum est, quò magis accedũt ad mortem, eò magis proficere: reproborũ eò magis deficere.

Iusti cur palmæ assimilentur. *Psalm. 91.* Reprobi, dũ ætate crescunt, virtute decrescũt. *Gregor.*

Electis motus in fine velocior, reprobis tardior.

Hebr. 10: XXXX.

Iuuentus in electis sæpe senilis: senectus in reprobis puerilis.

iuuentus, immo etiam pueritia senectus est: ideo dicitur *cani sunt sensus hominis, & ætas senectutis vita immaculata*: ita plerumque in reprobis ipsa senectus pueritia est. ideo dicitur Is. 65. *puer centum annorum morietur: & peccator centum annorum maledictus erit*. Quò facit illud Philonis citati l. 2. Melissæ c. 2. *qui multum temporis sine uirtute, ac probitate uixerint, eos licet longi temporis pueros appellare*. Quia, etsi multos annos in corpore traduxerint, nullo tamē vixerunt: iuxta illud Emisseni ho. 9. ad monachos, *illum diē uixisse te puta, qui peccato non cessit, qui diabolo repugnauit*. Confirmatur secundò, quia senectus non solùm non adimit antiqua impedimenta pœnitentiæ, sed etiam addit noua. Senectus enim debilitat vires corporis ad onera pœnitentiæ: & hebetat vigorem mentis in ordine ad contemplanda diuina. Vnde fit, vt potiùs in senectam irrepat de nouo vitiū, quàm virtus. Hoc apparet in Salomone; qui fuit iuuenis multis sanctior, cunctis sapiētior: sed, vt habetur. 3. Reg. 11. *cum iam esset senex, deprauatum est cor eius per mulieres, vt sequeretur Deos alienos*. Quod expendens Chrysostomus in c. 3. Is. *Salomō*, inquit, *annos natus duodecim disertè sermocinabatur cum* Deo: *senio confectus multum de pristina virtute detraxit*. Potiùs igitur timendum est, nè quis bonus peruertatur in senecta, quàm sperandum quod quis inueterascens simul in annis, & in malis, tunc nouam vitam instituat, ac se Deo deuoueat, cum senescit. Ideo Hugo Victorinus l. 3. de claustro animæ c. 10. *In illa*, inquit, *ætate, quando flauescunt crines, caro nitescit eburnea, oculorum gemmis facies rosea decoratur, valetudo corporis vires ministrat, iuuenilis ætas longioris vitæ spatium repromittit: quando uiget ratio, uigent corporis sensus, uisus acutior, auditus promptior, incessus rectior, uultus iucundior; qui in hac ætate se domant, & Deo sociant, præmium* Ioannis *expectant*. Et infra. *Audiat hoc senum sera conuersio: quando ex senectutis defectu, aures obturantur, oculi turbantur; &, ut breuiter cuncta perstringam, ipsi in se, & per se deficiunt. Hi non offerunt agnum immaculatum; sed, ut ita dicam, porcum curatum*. Confirmatur denique tertiò, quia pœnitentia prorogata ad senectam, intantùm aliquem haberet effectum, inquantùm pœnitentiam extorqueret vicinitas mortis. Sed quoad hoc nullum habet effe-

Isaiæ 65.

Philo.

Emissenus. Diem illum viuimus, quo peccatis nō viuimus.

Senectus addit pœnitentiæ impedimenta, nōn adimit.

Hugo Vict. Iuuentus pietati aptior, quàm senectus.

Senectus malè habituata differt vlteriùs pœnitentiam.

effectum. Sicut enim à iuuenta prorogata est ad senectam: ita ab hac differtur ad vlteriorem senectam. Nemo est enim tam senex, qui saltem per annum se victurum non speret. Sicut autem habituatus est ad differendum à iuuentute ad senectam, quia sperabat peruenturum se ad senectam: ita ex eodem habitu iam per tot annos profundissimè radicato, determinabitur ad differendam pœnitentiam ab eo anno ad sequentem; quia sperat peruenturum se ad sequentem. Quo posito demonstratiuè concluditur ad mortem deuenturum hunc esse impœnitentem, & imparatum: quod reprobationis signum est vltimum, & maximum. Demonstratio autem huius rei per formam syllogisticam hæc est. Quolibet anno senex credit se victurum per annum. Sed aliquo anno morietur. Ergo eo anno, quo credit se victurum per annum, morietur. Rursus. Quolibet anno, quo senex malè habituatus credit se victurum per annum, differt pœnitentiam ad annum sequentem. Sed eo anno, quo credit se victurum per annum, morietur, vt modò demonstratum est. Ergo eo anno, quo differt pœnitentiam, morietur: & sic ad mortem deueniet adhuc impœnitens, & imparatus. Dices à

Matt. 20. Christo promitti in parabola vineæ Matt. 20. *denarium diurnum*, nempe mercedem beatitudinis, vt Patres interpretantur, ijs qui *venerunt hora undecima*, idest extrema ætate, vt explicat Hieronymus, & alij in eum locum. Sed contra est primò, quia ex communiore, & veriore expositione longè alius est eius parabolæ sensus. Nam per vndecimam horam intelligi extremam mundi ætatem, & tempus legis euangelicæ, docent Chrysostomus, Hilarius, Gregorius, Beda, Theophilactus, & alij: cum quibus id nos satis perspicuè ostendimus tomo primo l. 6. q. 34. nu. 5. & deinc. Præterea, etiamsi aliqui conuersi aliquando ad Deum sint in senecta, ex hoc non tollitur, quò minùs dilatio pœnitentiæ ad id temporis reprobationis sit signum. Quia rariora, & extra ordinem non tollunt in moralibus rationem regulæ vniuersalis: præsertim, cum hoc tantam contineat difficultatem, vt inter ipsos Ethnicos Diogenes Cynicus dixerit, *idē esse senem corrigere, et mortuo mederi*. Ideo Chrysostomus hom. 22. in epist. 2. ad Cor. hoc idem argumentum proponens ex persona improborum, *Dedit*, inquit, *Deus multis ini-*

XXXXI. Parabola vineæ non est intelligēda de senibus.

Diogenes. Senem corrigere idem est, ac mortuo mederi.

Chrysost.

quis

quis hoc priuilegium, vt confiterentur in senecta. Quid igitur? nunquid dabit, & tibi? fortasse dabit, inquies. Quid dicis fortasse? contigit hoc aliquoties. Cogita quod de anima deliberas, ac proinde etiam de contrario cogita, & dic, Quid autem, si Deus mihi hoc priuilegiũ non det? Quod autẽ hoc Deus nõ sit concessurus, probabilissimũ est. Tũ, ne det alijs ansã traducendi iuuẽtam in peccatis spe senectæ: tum etiam in pœnam tantæ temeritatis, quod quis deuoueat ætatis florem diabolo, fæcem Deo. Quod Senecæ etiam homini ethnico visum est ita indignum, vt dixerit l. de breuitate vitæ, *non te pudet vitæ reliquias, et id solum tempus bonæ menti, et tibi reseruare, quod in nullam rem conferri possit? Quàm serum est, tunc viuere incipere, quando est desinẽdum.* Claudam hoc cum Augustino serm. 4. inter comm. vbi, *satis*, inquit, *est à fide alienus, qui ad agẽdam pœnitentiam tempus senectutis expectat.* Et hæc quoad secundum membrum de dilatione pœnitentiæ à iuuẽtute ad senectam. Quoad tertium de dilatione eiusdem vsque ad finem vitæ, quod hæc sit summum, et pœne infallibile reprobationis indicium, probatur. Quia, si magnum reprobationis est signum, dilatio pœnitentiæ vsque ad cõfecta negotia, maius ab adolescentia ad senectam: maximum certè erit dilatio vsque ad extremum vitæ tempus; in quo, desperata salute corporis, ijs pœnè deplorata etiam est salus animæ, propter multa. Primò, quia ijs sæpe in pœnam Deus repentinam mortem immittit, in qua nullus detur locus pœnitentiæ. Ita minatur Prou. 1. *Despexistis omne consilium meum, & increpationes meas neglexistis. Cum ingruerit repentina calamitas, & interiùs quasi tempestas ingruerit*, et c. *ego in interitu vestro ridebo, et subsãnabo vos.* Præterea Prou. 29. *Viro, qui corripientem dura ceruice contemnit* (nempe peccatori obdurato in peccatis) *repentinus superueniet interitus.* Demum Iob. 21. *ducunt in bonis dies suos, & in puncto ad inferna descendunt.* In quem locum Gregorius l. 15. moral. c. 24. *sæpe*, inquit, *ij, qui diù in iniquitate tolerati sunt, subita morte rapiuntur: vt nec flere ante mortem liceat, quæ peccauerint.* Experientia quotidie id comprobat. Noui adolescentem nobilem, qui lasciuis amoribus implicatus, dictitabat satis sibi fore ad salutem, si ante mortem vnam horam, vel alteram ad pœnitendum haberet. Enimuerò tunc actum

Seneca. Iuuentę flos deuouendus Deo, non fæx senectæ.

Pœnitentiã differẽtibus Deus repentinam mortem immittit.

Prouer. 1.

Prouerb. 29.

Iob. 21.

Gregorius. Adolescens dilata ad mortem pœnitentia, repentè oppressus interiit.

à se perfectę contritionis eliciendum, quo saluus fieret. Infelix, cum quadam nocte post epulas ad peccandum accederet, repentino lapsu confracta ceruice, non vna tantùm, aut altera, vt ipse concupierat; sed nouem, aut decem horis superuixit, sine voce, sine sensu: ac nullo edito pœnitentiæ signo, miserè perijt. Iurè ad Galat. 6. monet Apostolus, *Nolite errare. Deus non irridetur.* Secundò, etiamsi mors non sit repentina, tamen ex antiqua obduratione cordis, & ex iusto Dei iudicio fit, vt obliuiscatur is pœnitentię, inter angustias morbi, de corporali salute sollicitus, oblitus ęternę. Ideo dicitur Ps. 6. *non est in morte, qui memor sit tui*. Nam, vt notat Augustinus apud Corneliũ Prou. 5. in vers. 23. *iusto Dei iudicio fit, vt peccator, qui in uita oblitus est* Dei, *in morte obliuiscatur & sui*. Tertiò etiamsi siue aliorum monitu, siue propriæ conscientiæ stimulo, pœnitentiæ recordetur; tamen ex praua consuetudine differendi pœnitentiam, quam distulit ex anno in annum, differet de die in diem; quousq; vel mors adhuc impœnitentem occupet, vel ægrotus ad eas angustias redigatur; vt quærat spatium pœnitentiæ, & non inueniat. Ideo dicitur ad Hebreos 12. quod *Esau reprobatus est, non enim inuenit poenitentiæ locum: quamquam cum lacrymis inquisisset eam*. Et Prou. 1. *cum interitus quasi tempestas ingruerit; quando venerit super vos tribulatio, & angustia: tũc inuocabunt me, & non exaudiam: mane consurgent, & non inuenient me*. Hoc autem contingit ex iusto iudicio. Quod, cum Deus toties vocauerit ad pœnitentiam non auditus à peccatore, tandem in extrema illa hora vocatus non audiat. Ideo supra dixit, *quia vocaui, et renuistis; extendi manum meam, & non fuit qui aspiceret: ego quoque in interitu vestro ridebo, et subsannabo.* & infra, *tunc inuocabunt me, & non exaudiam.* Contigit hoc adamussim cuidam. qui, cum vixisset, vt narrat Gregorius in dialog. l. 4. c. 28. *superbia tumidus, carnis suæ voluptatibus subditus, & ad extremum veniens videret tetros, et nigerrimos spiritus coram se assistere: cœpit magis vocibus clamare, inducias vel vsq; mane. Sed, cũ hæc clamasset, in ipsis uocibus de habitaculo suæ carnis euulsus est. Illi inducias petijsse quid profuit, qui easdem inducias, quas petijt, non accepit?* Quartò hi sæpissime in desperationem aguntur, siue ob morbi vehementissimos cruciatus, siue ob repræsentatio-

Galat. 6.

XXXXII. Peccator, qui in vita oblitus est Dei, in morte obliuiscitur sui. *Augustin.* *Cornelius.*

Hebr 12. Esau non inuenit pœnitentię locum. *Prouerb.* 1. Peccator, qui Deum non audiuit in vita, à Deo nõ auditur in morte.

Exemplum memorabile de spatio pœnitentiæ cuidam negato. *Gregor.* Desperatio prope mortem peccatores inuadit.

tationem viuam præteritorum scelerum, siue ob conspectum dœmonum animæ iam iam arripiendæ inhiantium. Narrat Vincentius in spec.moral.dist.3.p.9.Comitem quendam, qui fuerat luxuriæ deditus, inter acerbos morbi cruciatus, quibus genitalia intumuerant, blasphemantem immundum spiritũ exhalasse. Refertur etiã in Floribus exemplorum p. 3.tit.38. exem.1. quemdam, qui iactitabat se in vltimo articulo, tribus tantum verbis recitatis saluum fore, in pontis transitu equo deiectum exclamasse, *capiat omnia dæmon*, & cum his tribus verbis efflasse animam, ab illo captum, quem inuocauerat. Narrat Beda l.5.hist.Angl.c.14.militem quendam Regi Conrado apprimè carum, dilata ad mortem pœnitentia, in grauem morbum incidisse. Qui, cum eũ Rex ipse ad cõfessionem hortaretur, primò distulit, vsque dum conualesceret: militari iactantia, ne id timore mortis se fecisse ei à Sodalibus exprobraretur. Tum ingrauescente morbo, & vrgente iterum Rege, clamauit desperasse se de salute. Quippe *delatum esse ei ad legendum codicem horrendæ visionis: in quo inuenit omnia scelera, non solùm quæ opere, vel verbo; sed etiam quæ tenuissima cogitatione peccauerat. Et ecce, inquit, duo nequissimi spiritus percusserunt me, unus in capite, alius in pede: et paratis ad rapiendum me doemonibus, in inferni claustra pertrahar. Sic loquebatur miser desperans: & non multò post defunctus, pœnitentiam sine fructu fecit: quam ad breue tempus cum fructu ueniæ facere supersedit.* Hæc Beda. Qui eodem lib.c.15.narrat de alio ad extrema deducto, & clamitãte *uidere se inferos apertos, & Satanam immersum in profundo tartari: & iuxta eum Caipham cum cæteris, qui Dominum occiderunt. In quorum uicinia locũ aspicere æternæ perditionis sibi iam præparatum. Talia dicentem sine viatico salutis obijsse*. Quod exemplum expendens idem Beda, & in eo animaduertens discrimen inter mortem electorum, et reproborum, *Quàm grãdi*, inquit, *distantia diuisit Dominus lucem, & tenebras? B. protomartyr Stephanus passurus mortem, vidit coelos apertos, et gloriã Dei: & vbi futurus erat ipse post mortem, ibi, quò lætior occumberet, oculos mentis misit ante mortem. At contra hic, imminente morte, vidit aperta tartara, uidit damnationem diaboli, & sequacium eius, uidit etiam suum infelix inter tales carcerem:*

Vincentius Bellouac.

Flores exẽplorum.

Beda.

Peccatorũ codex defertur legẽdus morienti.

Locus reprobis præparatus apud inferos.

XXXXIII.

Electi in morte prægustant cæli gaudia: reprobi præsentiunt tartari pœnas.

quò miserabiliùs desperata salute periret. Hæc ex Bedæ antiquis annalibus. Consimile aliquid nuper accidit in hac vrbe. Vbi, cum paucis ante annis, quidam iuuenis laboraret in extremis, atque ad confessionem inuitaretur à suis, spe veniæ: *quid*, inquit, *confessionem suadetis: cum salus mea desperata iam sit? Quatuor uideo dœmones, qui lecto adstant, me ad infernum mox abducturi*. Quibus dictis, inter dœmonum manus, quos viderat, expirauit. Desperationem hanc, si minùs aspectus dœmonum, certè ipsamet præteritæ vitæ recordatio inducit, traducta in flagitijs. In eo enim mortis articulo peccatores desperant, vbi

Psalm. 48. vel viri sancti formidant. Ideo Dauid Ps. 48. *cur timebo*, inquit, *in die mala? iniquitas calcanei mei circumdabit me*. Idest,

Chrysost. vt in eum locum Chrysostomus, *unum tantummodò timebo, ne iniquitas uitæ meæ me circumdet*. Dicit autem, *iniquitas calcanei*, quia peccatum illud, quod quis, quasi rem contemnẽdam, sub calcaneo premebat, tunc in maximam molem accrescens circumdabit eum: ita vt nulla ex parte appareat

Bernard. spes veniæ. Quamobrem Bernardus de interiori domo c. 38. loquens de peccatore in mortis articulo, *Vndique*, inquit, *illi erũt augustiæ. hinc accusãs peccatum, inde terrens iustitia: subtus patens horrendum chaos inferni, desuper iratus iudex: intus latrans cõscientia, foris ardẽs mundus. Latere erit impossibile, apparere intolerabile*. *Si iustus uix saluabitur, peccator sic deprehensus in quam partem se uertet?* quia scilicet *circundabit eum iniquitas in die mala*. Hinc oritur desperatio, & finalis impœnitentia, quam tradit pœnitentia ad mortem vsque dilata. Quintò denique, etiamsi quis tunc non desperet, & morbo extremo correptus ad poenitentiam confugiat, res est adeo plena periculi, vt ex ijs, qui vita in flagitijs traducta, pœnitentiam in morte inchoant, saluari censendus sit fere nemo. Quod commodiùs ostendetur infra, vbi de numero prædestinatorum, & reproborum. Ex his omnibus liquidò apparet cum Tertulliano lib. de pœnit. c. 6. *omne cunctationis, & tergiuersationis erga poenitentiam uitium à præsumptione importari*: & sic omnem pœnitentiæ dilationem magnum esse reprobationis indicium: & eò maiorem, quò dilatio est maior. Quod expresse docet Gregorius l. 17. mor. c. 4. vbi, *uita*, inquit, *si à peccati perpetratione*

Pœnitentia in mortem plerumque facta.

Pœnitentię dilatio reprobationis indicium.

Gregor.

nec

nec temporis longinquitate compescitur, hac ipsa vita longinquitas, quam per misericordiam accipimus, ad cumulum maledictionis accrescit. Vnde necesse est, vt cum nos diutiùs expectari conspicimus, ipsa prorogatæ pietatis tempora, quasi damnationis argumenta timeamus. Idem est dicere, *damnationis argumenta*, & reprobationis signa. Bernardus etiam apud Cornelium in Hier. 14. vers. 23. *actus*, inquit, *peccandi crebrò iteratus consuetudinem parit: consuetudo parit quasi agendi necessitatem: necessitas parit impossibilitatem* (nempe maximam quandam difficultatem) *impossibilitas parit desperationem, desperatio damnationem.* Ecce quibus gradibus à multiplicatione peccatorum, & pœnitentia dilata descendit reprobus ad suum barathrum. Postremò reprobi vmbræ quædam sunt diaboli: & ideo dicitur Iob 40. *protegunt vmbræ vmbram eius.* Quippe, vt notat Gregorius l. 33. moral. c. 4. *vmbræ sunt diaboli omnes iniqui.* (Inferiùs dicit, *reprobi*) *qui, dum imitationi iniquitatis eius inseruiunt, quasi ab eius corpore imaginis speciem trahunt.* Nihil autem ita est diaboli proprium, quàm impœnitentia, et obfirmatio in malo. Et ideo impœnitentes, & perseuerantes in peccato, vmbræ quantùm ad hoc, & simulacra sunt diaboli: atque adeo reprobationis in se imaginem continent. Quia, vt notat Bernardus serm. 11. in Ps. Qui Habitat, *cor induratum, quod sic in omnibus vijs adhæreat diabolo, manifestè factus est vnus spiritus cum eo. Humanum est peccare: non humanum tamen, sed diabolicum est in malo perseuerare.* Addo perseuerantem in malo non modò fieri imitatorem diaboli, sed etiam socium eiusdem in inferno, quasi iam ad terminum reprobationis deuenerit. Quæ est doctrina Isidori lib. 1. sent. c. 14. vbi *perpetrare*, inquit, *flagitium, mors est animæ: contemnere poenitentiam, & permanere in culpa, est post mortem in infernum descendere.*

Bernardus. Consuetudo parit quasi necessitatem.

XXXXIV. Reprobus imago est diaboli. *Gregorius.*

Bernard. Peccator vnus spiritus cũ diabolo.

Bernard. Perseuerantia in peccato diabolica.

Isidorus. Perseuerans in peccato iam est in inferno

CAPVT. V.

Tertium prædestinationis signum, Pœnitentia fructuosa.

XXXXV. QVoniam allatum est à nobis tanquam secundum prædestinationis signum pœnitentiæ celeritas; hæc autem esse posset pœnè infructuosa, coniuncta cum celeritate redeundi ad peccata: ideo

Fructus pœnitentiæ qui sint. Dico quintò. Tertium prædestinationis signum est Pœnitentia fructuosa. Probatur primò ex Lucæ. 3. *facite fructus dignos pœnitentiæ*. *Lucæ 3.* Quod expendens Augustinus l. de uera, et falsa pœniten. cap. 27. *oportet*, inquit, *vt pœnitentia fructificet ad hoc, vt mortuo vitam impetret*. Fructus autem pœnitentiæ sunt eiusdem effectus: qui duo, post *Gregorius.* susceptum pœnitentiæ sacramentum, assignantur à Gregorio hom. 24. in Euang. *plangenda non committere, & præterita peccata plangere*. Quod videtur desumptum ex Eccle- *Ecclef. 21.* siast. 21. *Fili peccasti? nè adijcias iterum: sed & de pristinis deprecare, vt tibi dimittātur.* Prædestinationis signū pœnitentia fructuosa. Probatur secūdò ratione, Pœnitentiam, vt prædestinationis sit signum, esse debere fructuosam; quia permissio peccati in electis est aliquo modo prædestinationis effectus, tanquam ex nouo motiuo adæquato à Deo directa ad bonum prædestinati, vt probatum est tom. 2. l. 3. q. 4. Hoc autem bonum, quod ex permissione peccati nascitur, non est nisi pœnitentia, vt ibidem ostensum est, ex Ambrosio. Ergo effectus, & signum prædestinationis est, post permissionem peccati, melioratio ex pœnitentia. Ergo fructus aliqui in prædestinato apparere debent ex pœnitentia, ad quos ordinata fuerat permissio peccati. Quod autem *Gregor.* primus fructus sit emendatio vitæ; siue, vt loquitur Gregorius, *plangenda non comittere*, probatur. Quia non potest fieri accessus ad vitam meliorem post pœnitentiam, nisi pœnitens conseruet se in recessu à peccato: quod fit non relabendo ad statum peccati. Ideo dicitur, *Fili peccasti? ne adijcias iterum*. Primum autem signum, quod verè pœniteat commissi peccati, est iterum non committere. Qua- *Prou. Arab.* mobrem effatum erat sapientium apud Arabas, *omissio peccati*

cati rectior est, quàm executio pœnitentiæ: vt habetur cent. 2. num. 57. & Ambrosius in epist. ad Cor. c. 5. *Hæc*, inquit, *est vera pœnitentia, cessare à peccato*, *Hæc enim probat dolere se, si de cętero desinat.* Consonat his, quod legitur in vitis Patrum l. 7. c. 22. vbi interrogatus Abbas Pimenius, *quid est pœnitẽtia; respondit pœnitentia peccatorum est vlteriùs non peccare.* Confirmatur primò e Scripturis, in quibus laudatur pœnitentia Niniuitarum primò, & præcipuè non à pœnis voluntariè susceptis, sed ab emendatione morum, & mutatione vitæ. Cum enim Scriptura narrasset, Ionæ cap. 3. eorum ieiunia, cinerem, & dixisset *vestitos esse saccis à maiore vsque ad minorem,* subdit hæc verba. *Vidit Deus opera eorum, quia conuersi sunt de via sua mala, & misertus est Deus,* &c. Ad probandam veram pœnitentiam, quæ diuinam misericordiam meruerit, nõ habita est ratio cineris, sacci, ieiunorum: sed tantummodò dicitur, *vidit Deus quia conuersi sunt de via sua mala.* Quæ est animaduersio Chrysostomi hom. 3. ad pop. *Videamus,* inquit, *quid ineuitabilem illam iram soluerit. Num ieiuniũ solum, &c. saccus? nequaquã; sed totius uitæ mutatio, quoniam conuersus est quisque à uijs suis malis.* Idcirco impletum esse oraculum Ionæ, qui dixerat *adbuc quadraginta dies, & Niniue subuertetur,* docet Augustinus l. 21. de Ciuit. c. 24. vbi, *factũ est,* inquit, *quod prædixit* Deus. *Euersa est enim Niniue, quæ mala erat: & bona est ædificata, quę non erat.* Nempe subuersa est prior Niniue vitiosa; & surrexit noua Niniue, virtuosa. Quapropter, vt notat Chrysostomus in hom. quod nemo læditur, nisi à semetipso. *Si quis tũc ingressus fuisset ciuitatem Niniuitarum, qui priùs eandem nouisset, nequaquam eam agnouisset. Adeo repente à turpissima vita resilierat ad pietatem.* Quia igitur Niniue mutauit vitam, Deus mutauit sentẽtiam. Quamobrem Hieronymus in vita Fabiolæ, *fœlix,* inquit, *poenitẽtia, quæ furẽtem sententiam Dei, confesso errore mutauit.* Hic est fructus pœnitẽtiæ, quam Deus in prædestinatis intendit ex permissione pęccati, mutatio vitæ: ita vt ipsemet peccator post pœnitentiam commutatus in alterum, se quodammodo non agnoscat. Quò facit illud, quod narrat Ambrosius l. 2. de pœnitẽtia c. 10. de quodam adolescente, qui, post longam turpis amoris pœnitentiam, cum ei fortè occurrisset mulier, quam deperierat,

Ambros.

Ione 3.

Pœnitentiæ Niniuitarum Deo placuit ob mutationẽ vitæ.

Chrysost.

Euersa est Niniue vitiosa, surrexit virtuosa.

Augustin.

Chrysost.

XXXXVI. Pœnitentia transformat in virum alterum.

Ambros.

ac se non agnitam putans dixisset, *illa talis ego sum*; respondit, *sed ego non sum ille*. Nimirum hic per pœnitentiam *abnegauerat se ipsum*, iuxta Christi dictũ Matth. 16. quia in pœnitentia nihil tam mouet diuinam misericordiam, vt supra diximus cũ Chrysostomo, quàm *totius vitę mutatio*. Hęc autem non fit sine cessatione à peccato, nempe non in eadem recidendo, à quibus quis per pœnitentiam surrexerat. Confirmatur secundò, quia prædestinatus per omnia, quoad fieri potest, assimilari debet Christo. Nos enim *prædestinauit conformes fieri imaginis filij sui*. ad Rom. 8. Ergo etiã assimilari debẽt Christo in resurrectione à peccato, ad vitã gratię. *vt, quomodo surrexit Christus à mortuis per gloriã patris: ita et nos in nouitate vitæ ambulemus*. ad Rom. 6. Ideo dicitur Ezech. 33. *nolo mortẽ impij, sed vt conuertatur, et viuat*. Quod expendens Tertullianus de pœnit. c. 4. *si poenitẽtiam*, inquit, *mauult, quàm mortem; ergo poenitentia uita est, quã morti præponit*. Sed Christus ita surrexit à morte, vt non iterum in mortem reciderit. Ideo dicitur ad Rom. 6. *Christus resurgens ex mortuis iam non moritur, mors illi ultra non dominabitur*. Ergo, si pœnitens ita resurgat à morte peccati, vt *mors illi ultra non dominetur*, erit in hoc perfectè similis eius resurrectio à peccato resurrectioni Christi. Ergo habet in hoc suum prædestinationis signum, quod Christo etiam assimilabitur in resurrectione ad vitam gloriæ, *configuratus corpori claritatis eius*. ad Philipp. 3. Confirmatur tertiò; quia miracula, quæ Christus edidit in salute corporum, fuerunt ita perfecta, vt nemini opus fuerit iteratione miraculi. Neq; enim Christus legitur bis eundem ægrotum sanasse, bis eundem cœcum illuminasse, bis eundem mortuum resuscitasse. Ergo, cum quis ita sanatur, illuminatur, resuscitatur per pœnitentiam, vt iterum non recidat in morbum, in cœcitatem, in mortem peccati: signum est quod speciali modo curatus est à Christo; nempe per specialia, & efficacia auxilia. E quibus, sicut habet diuturnam cõseruationem in recuperata gratia, ita potest sperare perseuerantiam finalem in gratia: qui vltimus est in hac vita prædestinationis effectus. Hoc argumẽto abusi sunt Hęretici ad probandum non admittendos esse ad pœnitentiam relapsos. Sed Augustinus eo vtitur ad probandum, non iterandum esse post pœni-

Matth. 16.

Rom. 8.

Roman. 6.

Ezech. 33.

Tertull.

Pœnitentia est resurrectio à morte

Rom. 6.

Pœnitẽs resurgẽs à peccato non debet iterũ mori p peccatum.

Philipp. 3.

Christus neminem legitur bis sanasse.

Augustin.

pœnitentiam peccatum. Ita enim habet l. de vera, & falsa pœnit. c. 5. *Quem cæcum, inquiunt, bis illuminauit? quem leprosum bis mundauit? quem mortuum bis suscitauit?* & infra. *Ideo non scribitur aliquis nisi semel sanatus, vt timeat quisque iungi peccato.* Idest, vt quisque timeat sæpius in idem peccatum recidere. Qui timor à vera pœnitentia procedit: & sic prædestinationis est signum, cuius effectus est pœnitentia vera, & fructuosa. Cōfirmatur quartò exemplo electorū, qui à Christo ad pœnitentiam vocati, ad pristina non sunt relapsi. Hoc apparet primò in Magdalena, *quæ priùs*, vt notat Chrysostomus homil. 6. in Matth. *meretrix, uirgines quoque ipsas honestate superauit, à maximis sordibus peccatorum largissimo lacrymarum fonte purgata.* Idem serm. In peccatr. & phar. *hæc*, inquit, *pœnitentiam egit; & illico quauis uirgine castior, ac verecundior euasit.* Apparet secundò in Petro, qui post trinam negationem *egressus foras fleuit amarè* Matth. 26. Egressus autem est foras, priuans se ipsomet Christi conspectu, vt ab occasione iterum peccandi se eriperet. Quippe quæ fuerat atrium Caiphæ, & sermocinatio cum aulicis. Quod animaduertens Beda in eum locum, *egressus*, inquit, *foras. Nec enim in atrio Caiphæ retentus agere poterat poenitentiam: vt ab impiorum concilio secretus panidæ negationis sordes liberis fletibus abluat.* Apparet tertiò in Mattheo, qui vocatus à telonio, ad ea negotia, quæ peccati occasio esse poterant, vltra non rediit. Quod expēdens Gregorius hom. 24. in Euangelio, *Piscatorem*, inquit, *Petrum, Matthæum verò telonearium scimus. Et post conuersionem suam ad piscationem Petrus rediit: Matthęus verò ad telonei negotium non resedit. Sunt enim pleraque negotia, quæ sine peccatis exhiberi, aut vix, aut nullatenus possunt. Quæ ergo ad peccatum implicant, ad hæc necesse est vt post conuersionem animus non recurrat.* Apparet quartò in Zacchęo. Qui, cum numeraretur inter publicanos, et peccatores, à Christo vocatus ad pœnitentiam, non solùm in posterum à fraudibus, ac furtis abstinuit, sed etiā *dimidium bonorū suorum dedit pauperibus: & siquid aliquē defraudauerat, reddidit quadruplum.* Luc. 19. Quo exemplo monentur ij, qui post damnificationem proximi ad pœnitētiam transeunt, quid agere debeāt, vt signū in se veræ pœnitentiæ, ac prædestinationis exhibeant.

Pœnitentes veri nunquam recidiui.

Chrysost. XXXXVII Magdalena per pœnitētiam virgines superauit.

Matt. 26.

Petri pœnitentia cœpit à fuga occasionis peccandi.

Beda.

Matthæus ad telonium vltra non rediit.

Gregorius.

Zacchæi Pœnitentia cœpit à restitutione bonorum.

Luce 19.

ant. Neque enim Zacchæus expectauit ad restitutionem à Christo obligari: aut eundem consuluit, ad quid præcisè teneretur: neque allegauit in dubio meliorem esse conditionem possidētis: sed in dubio, si quid aliquem defraudasset, non tantundem, sed quadruplum reddidit. Insuper opera supererogationis adiunxit dando dimidium bonorum pauperibus. Hoc scilicet charactere insigniuntur ij ex electis, qui ex illicitis lucris ad pœnitentiam veniunt. Hi namque in restitutione ablatorum magis in tuto conscientiam collocant, quàm pecuniam. Quod expendens Beda in eum locum l. 5. c. 77. *Zacchæus*, inquit, *in fidei veritate persistens, non solùm se ex peccatore conuersum, sed etiam inter perfectos probat esse versatum, dicente Domino, si vis perfectus esse, vende quæ habes, & da pauperibus.* Quod vtiq; fecit Zacchæus, vel vt eleemosynis cōpensaret peccata: vel vt omnem sibi eximeret scrupulum de retentione ablatorum, restituendo pauperibus, quod sustulerat ab incertis: ne scilicet renouaret in iniusta retentione peccatum, quod commiserat in iniusta acceptione. Quod est proprium pœnitentium electorum efficaciter cauentium, ne in eadem relabantur. Hoc innuitur Cant. 5. dum dicitur ex persona animæ veraciter pœnitentis, *expoliaui me tunica mea: quomodo induar illa? laui pedes meos: quomodo inquinabo illos?* Idest expoliaui me habitu vitioso, de quo dicit Apostolus ad Coloss. 3. *expoliantes nos ueterem hominem*; quomodo igitur iterum eum induam? *laui pedes meos*, idest affectus meos malos fonte lacrymarum in sacramento pœnitentiæ: quomodo iterum ad peccatorum sordes rediens *inquinabo illos?* Quæ est expositio trium Patrum apud Theodoretum in hunc locum. *Expoliaui me veteri mea peccati tunica, quam ex transgressione contraxeram: quomodo induam illam, splendido iam indumento depulsam? laui pedes meos: quomodo illos improbarum cupiditatum vestigia sequens inquinabo?* Et, vt apud eundem Psellus, *Ablui sordes à pedibus meis, eosque in semitam salutis direxi: non vllo vnquam tempore me retro conuertens inquinabo.* Hi pœnitentis effectus signa sunt animæ per pœnitentiam prædestinatæ. Quamobrem Nissenus in eundem locum *confessio*, inquit, *qua pollicetur à se nunquam tunicam reiectam resumendam, et pedes terrenis affectibus inqui-*

[Margin notes: Conscientia potius collocanda in tuto est, quàm pecunia. / *Beda.* / XLVIII. Habitus vitiosus semel depositus iterum non resumēdus. / *Cantic. 5.* / *Coloss. 3.* / *Trium Patrum expositio Theodoret.* / *Psellus.* / *Nissenus.*]

qui-

quinãdos, parant aditum animæ ad Deum. Qui vtique vltimus est prædestinationis terminus. Et sic talis dispositio est prædestinationis effectus, & signum. Denique hoc electorum est proprium, vt per pœnitentiam existiment se *mortuos esse peccato, viuentes autem Deo*. ad Rom. 6. quod exponens S. Prosper l. de vita contempl. c. 21. *quid est,* inquit, *mori peccato nisi damnandis operibus omnino non viuere, nihil ambire, nihil carnaliter concupiscere?* Et infra. *Quem non facit impudentem audacia, iniquum iniustitia, ferum inclemẽtia, varium inconstãtia, pertinacem contumacia, deliciosum gula, vanum iactantia, leuem facilitas, impatientem mobilitas, iracundum animositas, suspiciosum peruersitas, verbosum vanitas, iniuriosum malignitas. Qui remotus est prorsus ab illecebris secularibus, remotus ab immundicijs, & inimicitijs; remotus ab insidijs, remotus à rapinis, remotus à mendacijs, postremò remotus ab omni genere flagitiorum, atque facinorum, quibus carnaliter viuẽtes Deum offendunt. Sicut carne mortuus, neque hæc facere potest, nec patitur ita & talibus uitijs omnino non uiuit.* Hoc est vere mori peccato, qui primus effectus est veræ pœnitentiæ, in quo electi dignoscuntur à reprobis: quorum est post pœnitentiam relabi, vt ostendetur inferiùs. Primus autem effectus pœnitentiæ ponitur hic totalis, & constans recessus à malo. Quia prior est recessus à termino à quo, quàm sit accessus ad terminum ad quem, iuxta illud Ps. 36. *declina à malo, & fac bonũ.* Ideo dicitur Eccl. loc cit. *Fili peccasti? ne adijcias iterum.* Sequitur. *Sed & de pristinis deprecare, ut dimittantur.* Qui est secundus effectus, seu fructus pœnitentiæ, assignatus etiam à Gregorio tribuente pœnitentiæ hæc duo munera. *plangẽda iterum non committere, & præterita peccata plangere,* vt supra notatum est. Quod autem hoc prædestinationis signum integretur non solùm ex non iteratione noui peccati, de qua dictum est; sed etiam ex fletu præteriti, probatur; quia permissio peccati in electis intenditur à Deo ad illorum maius bonum, eo modo, quo explicatum est tomo 2 l. 3. q. 4. Ergo nõ potest intẽdi à Deo in electo permissio vnius peccati propter hoc tantùm, vt vltra non peccet: cũ melius sit simpliciter non peccare, quàm nõ vlteriùs peccare. Ergo aliquod aliud bonum à Deo intenditur ex hac permissione in electis, ortum ex pœnitentia, quod non fuisset

Pœnitentes veri moriuntur peccato.

Rom 6.

Prosper.

Mori peccato quid sit.

Psalm. 36.

Eccl. 21.

XLIX.

Prædestinationis signũ detestatio perpetua præteritorũ peccatorum

Ambros. Remissio peccati propter pœnitentiam.

ante pœnitentiam. Nempe, quemadmodum dicit Ambrosius l. de Paradiso c. 8. *vt per pœnitentiam delictorum fœneratior postea gratia in hominis redeat affectum*. Ideo dicitur ad Rom. 8. *diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum*. Vbi Glossa, & alij, *etiam peccata*. Quē locum expēdens Augustinus l. de corrept. & grat. c. 9. *vsque adeo*, inquit, *prorsus omnia, ut si qui eorum* (electorum) *exorbitant, etiam hoc ipsum eis faciat proficere in bonum: quia humiliores redeunt, ac doctiores*. Hoc autem potissimùm præstat memoria dolorosa peccatorum, quod dicit Gregorius, *perpetrata plangere*. Idque requiritur propter multa. Primò ad certitudinem maiorem veniæ. Certi enim sumus ex mortali peccato nos contraxisse reatum æternæ pœnæ: certi non sumus de venia: tum ex parte nostra, quia certi non sumus, an in nobis fuerit verus dolor peccati, an fuerit verè supernaturalis, an fuerit super omnia mala saltem temporalia: quod ad minimum requiritur ad hoc, vt dolor ille sit dispositio sufficiens ad confessionem sacramentalem: cum fundare debeat propositum non peccandi de cætero, extendens se saltem implicitè ad quamcunque circumstantiam boni, vel mali tēporalis. Tum etiam ex parte confessarij. Cum non simus omnimodè certi de charactere, de potestate, alijsque circūmstantijs ex eius parte requisitis ad absolutionis valorem. Quamobrem signū est prædestinati de sua salute solliciti detestationem eorundem peccatorum sæpiùs iterare: vt magis in tuto spem veniæ collocet. Idcirco monetur vnusquisque Eccl. 5. *De propitiato peccato noli esse sine metu*. Idest de peccato, quod putas esse remissū, *noli esse sine metu*: ne fortè non sit remissum. Quod explicat versio Syriaca, & Arabica, *ne confidas de remissione*. Et Tigurina, *super data venia ne sis securus*. Quod egregiè confirmat Gregorius lib. 6. Ep. 22. ad Gregoriam, quę erat imperatrici à cubiculis. Vbi *secura*, inquit, *de peccatis tuis fieri non debes, nisi cum iam in uita tua die ultimo plangere eadem non ualebis. Quæ dies quousque ueniat, sēper suspecta, semper trepida metuere culpas debes: atque eas fletibus quotidianis lauare. Certè Paulus in tertium cœlum ascenderat: in Paradisum ductus fuerat: arcana verba audierat, quæ non licet homini loqui: & tamen adhuc trepidans dicebat, castigo corpus meum, & seruituti subijcio: ne fortè alijs prædicans ipse reprobus*

Rom. 8.
Glossa.
August. Prædestinatis etiam peccata cooperātur in bonum.
Post peccatum certum incertitudo veniæ.
Eccl. 5.
Gregorius. Pauli trepidatio de salute.

probus efficiar. Adhuc timet, qui in cælum ducitur: & timere non vult, qui adhuc conuersatur in terris? Hæc incertitudo veniæ post peccatum adeo permouere solet prædestinatos, vt nō raro media quædam extraordinaria adhibeant ad hanc certitudinem assequendam. Mulier quędam peccatrix, vt narratur in vitis Patrum l. 1. c. x. cum iam pœnitens sua defleret scelera, ea singillatim conscripsit, paginamque sigillo obsignatā detulit ad magnum Basiliū Neocesareæ Episcopum, vehemētissimè rogans, vt suis precibus impetraret certam earum culparum, quæ ibi adnotatæ erant, remissionem. Orauit totam noctem, ac diei sequentis partem Basilius: ac post missę sacrificium peractum, schedulam aperuit, in qua peccata omnia deleta reperit, præter vnum, idque grauissimum. Non acquieuit mulier, magnis fletibus à Basilio petens, vt illud quoque facinus eius aggeminatis precibus expungeretur è pagina. Renuit Basilius muliere missa ad sāctissimum virum Ephremum, qui in eremo degebat. Hic à muliere, per quamplurima longi itineris quæsitus, ac repertus incommoda, eam remisit ad Basilium: vt sicut cæterorum, ita quoque illius vnius criminis, cuius eam sollicitudo angebat, certam veniam obtineret. Reuersa mulier ad vrbē, cum duci videret funus Basilij iam defuncti, magnis clamoribus schedam proiecit in pheretrum. vnde recepta, inuenta est prorsus candida, ac si nullis vnquam fuisset characteribus obsignata, certum exultanti mulieri pignus obtentæ veniæ de eo quoque flagitio, cuius remissio in dubium reuocabatur. Simile quid legitur in vita B. Emerici, ad cuius sepulchrum cum Conradus quidam, homo, qui in flagitijs vitam duxerat, eaque summo Pontifici confessus fuerat, accessisset, ac paginam, in qua peccata conscripserat, quāque pluribus catenis cōstrinxerat, solutam reperit, ac notæ omnis expertem, certam vadem obtentæ veniæ. Hac sancta sollicitudine à præteritis peccatis incussa affecti erant ij, qui voluntariè se carceri pœnitentiæ mancipantes, vt narrat Climacus de accurata pœnitentia gradu. 5 flebiliter, & dolenter dicebant. *Putasne apparebit Dominus vltra super nos? Alij verò, num pertransijt anima nostra debitum intolerabile? Alij, putasne adijciet Dominus vltra consolari in nobis? Putasne audiemus illum dicentem nobis, qui sumus in uinculis infe-*

Vitæ Patr.

Climacus. Pœnitentiū carcer.

lubilibus, exite: & qui in inferno pœnitentiæ sedemus, laxamini? Putasne clamor noster ad aures Domini ingressus est? Cuncti uerò sedebant, semper ante oculos suos mortem attendentes, & dicentes. Quid putatis continget? Quænam erit illa sententia? Quis finis noster? Putasne erit reuocatio? num superest ultra spes veniæ mœstis reis? num ualuit oratio nostra ingredi ante conspectum Domini: an meritò repudiata est, atque abiecta? Aut, si fortè intrauit, quantùm peregit? quantùm placauit Deum? quantùm profecit? emissa quippe ex immundis labijs parũ habere potuit virium. Putasne appropinquauerunt nobis Angeli custodes nostri, an adhuc lõgiùs à nobis stãt? Ex his liquidò apparet, quàm sit propria electorum sancta hæc de impetrata venia incertitudo: ex qua, tanquam ex humilitatis magistra, de salute potiùs certiorantur. Secundò requiritur ad prædestinationis signum dolorosa hæc peccatorum memoria propter auertẽdam Dei iram: ne ea nobis auxilia deneget, quæ propter admissa peccata iustè denegat. Quippe, etiam data certitudine, quod peccata præterita sint condonata, adhuc remisso peccato, remanet ex parte nostra habitus vitiosus: ex parte Dei, tanquam pœna peccati, denegatio eorum specialium auxiliorum, quæ data fuissent, nisi præcessisset peccatum: quæ pœna non totaliter remittitur cum peccato. Vnde fit, vt ex vna parte vrgente habitu vitioso, ex altera denegatis auxilijs amplioribus, peccator pœnitẽs, renouata occasione, in periculo sẽper sit noui peccati. Cuius permissio est pœna peccati præteriti, remissi quoad culpã, sed non totaliter quoad pœnam. Ideo ad hanc auertẽdam, & totaliter Deum placandum electi, post peccata etiam cõdonata, iterum, atq; iterum ea sibi postulant condonari. Et in hoc sensu Catharinus opusc. de certitudine gratiæ intelligit verba supra citata Ecclesi. *de propitiato peccato noli esse sine metu*. Idest, etiamsi certus sis de venia peccati præteriti, noli esse sine metu peccati futuri: (quippe metus propriè versatur circa malum imminens, & futurum) cuius permissio facilè trahi potest ex denegatione aliquorum specialium auxiliorum ex vi peccati præteriti, nondum planè deleti quantùm ad pœnam: quoad quam non est peccator planè restitutus in statũ pristinum. Sicut, si Rex aulico sibi charo dimittat crimen perduellionis, & pœnam capitis: non

Angeli custodes procul se à peccatoribus amouent.

Memoria peccatorum ad placandã iram diuinã.

L.
Pœna peccati, auxiliorum quorũdam specialium denegatio.

Catharinus

idcirco

idcirco cum restituit in gradum pristinum: neque oculo tam benigno aspicit, quo ante perduellionem: vsque dum memoriam criminis factis insignioribus diluat. Patet ex Ps.50. *Amplius laua me ab iniquitate mea, & à peccato meo munda me*. Dauid enim certò nouerat sibi dimissum fuisse peccatum ex verbis Nathan.2.Reg.12. *Transtulit Dominus peccatum tuum*. Et,cum sciret se lotum esse, ac mundatum, petit ampliùs se lauari, & mundari, *Ampliùs laua me*,&c. cum tamen peccati macula consistat in indiuisibili: neque possit ex parte tolli,ex parte non. Nimirum postulabat se ampliùs lauari quantùm ad pœnam relictam à peccato: & poscebat restitui se in gradum pristinum diuinæ amicitiæ. Est animaduersio Chrysostomi hom.2.in Ps. 50. vbi, *quid ampliùs quæris ò Dauid? Audi prophetam dicentem,Dominus dimisit peccatum tuum. Non quæro solùm peccata dimitti:sed & decorem meum pristinum quæro.Dele,inquit, & ampliùs laua me. Plus aliquid quæro,maiorem honorem,maiorem gloriam*. Nimirum,præter remissionem culpæ,quam impetrauerat,petebat sibi dimitti eam pœnam Dei adhuc subirati aliqua auxilia denegantis, & cupiebat restitui in gradum pristini honoris,& familiaritatis cum Deo. Hoc idem insinuabant Sancti illi pœnitentes, de quibus Climacus loco cit.cũ dicebant,*Putasne nostra oratio omnino reconciliauit iudicem,an ex parte? An vulnerũ vel medietas deleta est?* Cum autem peccata lethalia, quæ sunt animæ vulnera, non deleantur, siue sanẽtur ex parte,debet hoc intelligi de eorum deletione quoad pœnam: quæ deleri potest quoad partem, & partem. Ideo pœna relicta post vulnus peccati appellatur cicatrix,quæ vestigiũ est obducti vulneris.Quamobrem Chrysostomus in Ps.50.hom.2. loquens de pœnitentia Dauidis, *Ablatum est*, inquit, *peccatum:sed vult,& cicatricem extenuare. Ablatũ est vulnus:vult et pulchritudinem recipere: Ideo dicit miserere mei Deus*,&c.Nõ obducitur hęc cicatrix, nisi cũ remissa iã culpa,remittitur etiam pœna peccati;præsertim pœna spiritualis denegationis auxiliorum, quã electi maximè reformidant. Hac pœna remissa, dicitur Deus non recordari peccatorum Ezechiel.18. *si impius egerit pœnitentiam*,&c. *omnium iniquitatum eius non recordabor*, quia ita se gerit,ac si non recordaretur,neq;quoad culpam, neque

Psalm. 50.
A peccato ampliùs lauari quid sit
2. *Reg*.12.
Chrysost.
Climacus.
Cicatrix peccati quid sit
Chrysost.
*Ezech.*18.

que quoad pœnam. Ideo ex parte pœnitentis magnum prædestinationis est signum memoria peccatorum: quia signũ est ex parte Dei obliuionis peccatorum. Memoria enim peccatorum in nobis parit obliuionem in Deo: obliuio in nobis memoriam in Deo. Idcirco Dauid Ps. 50. petebat à Domino, vt deleret omnino peccatum suum: & assignat pro ratione, *quoniam iniquitatem meam ego cognosco: & peccatum meum contra me est semper*: siue, vt legit Chrysostomus, *coram me est semper*. Quæ verba idem exponens hom. cit. *Ego*, inquit, *illud video: tu ne consideres. Ego scribo: tu dele. Vide enim quid sit; si tu memor sis, Deus non erit memor: si tu oblitus fueris, Deus memorabitur*. Sicut igitur reprobationis est signum peccata commissa non coram se, sed post tergum ponere: quia signum est ea adhuc repræsentari coram Deo ad vindictam: ita prædestinationis est signũ, siquis potest dicere, *peccatum meum coram me est semper*: quia signum est iam esse post tergum Dei: & poterit idem dicere confidenter, *proiecisti post tergum tuum omnia peccata mea*. Is. 38. Ideo August. hom. 2. inter 50. *tolle*, inquit, *te à dorso tuo: vbi te videre non vis: & constitue te ante te: ne tu postea à Deo iudice fias ante te* (alludit ad illud Ps. 49. *arguam te, & statuam contra faciem tuam*) *& non sit, quò fugias à te*. Signũ igitur quod Deus non respiciat vltra peccata nostra est, quando nos illa respicimus. Quamobrẽ Gregorius parte tertia Past. admon. 3. *admonendi*, inquit, *sũt, vt incessanter admissa ante oculos reducant. Dauid, cum peteret, auerte faciem tuam à peccatis meis, paulò superiùs intulit, delictum meum coram me est semper. Ac si diceret, peccatum meum ne respicias postulo: quia hoc ego respicere ipse non cesso*. Qui prædestinati sunt per statum pœnitentiæ post peccata, sólent eorum quotidie recordari. Quod faciliùs, & vtiliùs fieri potest, si grauiora ex ijs ad certa capita redigãtur: de quorum singulis cum detestatione, ac dolore specialiùs quotidie venia flagitetur; quasi distribuendo actus doloris, & lacrymas iuxta diuisiones peccatorum. Quod innuitur Thren. 3. *diuisiones aquarum deduxerunt oculi mei*. Hoc monet expresse Gregorius loco cit. vbi *admonendi*, inquit, *sunt vt singula quæque admissa considerent: & dum per vnumquodque erroris sui inquinationem deflent, simul se, ac totos*

[Margin notes:]
Memoria peccatorum in nobis parit obliuionem eorumdẽ in Deo: & è contra.
Psalm. 50.
Chrysost.

LI.
Peccata, qui ante se ponit, tollit à conspectu Dei, & è cõtra.
Isaiæ 38.
Augustin.
Psalm. 49.
Greg.

Peccatorũ, quæ cõmisimus, ad certa ea redigẽdo capita, quotidiana recordatio.

Thren. 3.
Gregor.

totos lacrymis mundent. Vnde benè per Hieremiam dicitur, diuisiones aquarum deduxit oculus meus. Diuisas quippe ex oculis aquas deducimus, quãdo peccatis singulis dispertitas lacrymas damus. Comprobatur hoc exemplo Dauidis, qui, vt expendit Chrysostomus homil. cit. *quamuis cõdonatum sibi fuerit, nõ est oblitus peccati sui: sed in conscientia tanquam in imagine adulterium, & homicidiũ depictum habebat. Et per singulos dies videbat putredinem, & dicebat, peccatum meum coram me est semper.* Quo autem animi dolore, qua detestatione id faceret, satis explicat illud ex vulgata, *peccatum meum contra me est semper*. Quasi peccatum, quia voluntati Dei aduersatur, etiam sibi tanquam aduersarium agnosceret; & multitudinem peccatorum tanquam acies hostium. Quod egregiè declarat Ambrosius l. de Apologia Dauid. cap. 9. vbi discrimen assignans inter eos, qui peccant ex reprobis; & eos, qui peccant ex electis, *Insipiens*, inquit, *suis delectatur erroribus: & nouis vetera obumbrando peccatis, se existimat adiuuari. At verò sapiens aduersùm se iudicat esse delictum suum: & tanquam hostiles acies, ita lapsus culparum suarum aduersantiũ modo sibi arbitratur obsistere: Quidquid personuerit, culpa ei propria semper occurrit. Quidquid fuerit dictum, aut lectum, in se dictum putat. Quidquid intenderit, se nutu, se oculis signari censet. Si epuletur, si cogitet, si oret, ante oculos eius sẽper est proprius error: & momentis omnibus pulsat conscientiam culpa: nec quiescere, nec obliuisci sinit: ac se terrore perpetuo, velut grauis censor, exagitat. Ipse sui accusator, ipse sui testis est: nec inuenit, quò fugiat, qui se perurget, & stimulat.* Idem monet Augustinus to. 10. hom. 50. de necessitate pœnitentiæ, vbi *ascendet*, inquit, *homo aduersũ se tribunal mentis suæ: constituet se ante faciem suam: ne ei postea dicatur, arguam te, & statuam contra faciem tuam. Atque ita constituto in corde iudicio, adsit accusatrix cogitatio, testis conscĩetia, carnifex timor.* Hic timor, ne Deus, adhuc post remissam culpam, remaneat non omnino recõciliatus quoad pœnam subductionis, aut diminutionis specialium auxiliorum, carnifex est animæ electorum post peccatum: & signum est magnum prædestinationis, quia conducit maximè ad impetranda à Deo ea auxilia, quæ dedisset ante peccatum. Ita hæc memoria peccatorum ex parte pœnitentis inducit in Deo

David peccata sua sẽper coram se tanquam in imagine depicta cernebat. *Chrysost.*

Peccata cõmissa aspicienda, vt acies hostiũ. *Ambrosius.* Reprobi peccatorum recordantur se iis oblectando; prædestinati eadem detestando. Conscientię stimuli de peccatis.

Augustin. Conscientię tribunal, iudex, testis, accusator, carnifex.

Ezech. 33. Deo eorundem obliuionem, & quoad culpam, & quoad pœnam præsertim spiritualem, iuxta promissum Ezech. 33. *Iniquitatum eius non recordabor amplius*; restituens peccatorem in statum pristinum specialis protectionis diuinæ: cuius est ad finem prædestinationis perducere. Tertiò requiritur hæc dolorosa memoria peccatorum ad emendationem, & correctionem vitæ, nempe ad præcauẽdum, ne in eadem iterum incurratur. Turpitudo enim, & grauitas perspecta peccati odiũ illius inducit: ex quo noluntas peccandi. Quare Chrysostomus hom. 5. de pœniten. *decet*, inquit, *et nos purgatos à peccatis eadẽ ante oculos habere peccata. Etenim præcedentiũ memoria, futurorum sit continentia. Et, qui in prioribus lapsus est, in secundis firmiorem ostendet sententiam.* Innuit hoc Dauid Ps. 50. *iniquitatem meã ego cognosco*, idest turpitudinem, & deformitatem illius. Quæ cognitio maximè facit ad totius vitæ mutationem: & ideo infra subditur, *cor mundum crea in me Deus.* Hæc mutatio çordis ex memoria peccatorũ aptè exprimitur mysteriosa illa Græcorũ fabula apud Ouid. metamorph. l. 4. turpissimæ medusæ anguibus pro crinibus obuallatæ: quã, qui inspexisset, illico in lapidem vertebatur. Quippe deformis facies præteritæ conscientiæ, peccatorum colubris implicatæ, iuxta illud Eccles. *quasi à facie colubri fuge peccatũ*, in pœnitentis mente perspecta, metamorphosim quandam facit: quæ non hominem in lapidem, sed cor lapideum vertit in carneum, iuxta illud Ezech. 36. *auferam cor lapideum de carne vestra, & dabo cor carneum*: ex mutato corde est totius vitæ mutatio, quod innuit Christus Matt. 16. cũ dixit, *abneget semetipsum*. Quæ verba expẽdens Gregor. ho. 32. in Euang. *Relinquamus*, inquit, *nosmetipsos quales peccando nos fecimus: & maneamus nosmetipsi, quales per gratiam facti sumus. Ecce, qui superbus fuit, si cõuersus ad Christũ humilis factus est, semetipsum reliquit. Si luxuriosus ad continentiam vitam mutauerit, abnegauit vtique, quod fuit. Si auarus quisq; ambire iam desijt, & largiri didicit propria, qui priùs aliena rapiebat: hic vtique semetipsum reliquit. Ipse quidem est per naturam, sed non ipse per malitiã.* Hinc enim scriptura dicit, *verte impios, & non erunt in essentia, sed quia in culpa impietatis non erunt.* Hanc metamorphosim, quæ ex consideratione peccati, quasi ex aspectu Medusæ à Deo fit

LII. Memoria peccatorum ad emendationem vitæ. *Psal. 50.*

Psalm. 50.

Ouidius. Peccatorum memoria transformat, vt aspectus Medusæ crinibus serpẽtinis. Cordis mutatio.

Ezech. 36. Peccator quomodo transformetur per pœnitentiam.

Matth. 16. *Gregor.*

per pœnitentiam, explicat egregiè Chrysostomus in Ps. 50. hom. 2. vbi loquens de efficacia pœnitentiæ in Paulo, *Considerate*, inquit, *Apostolum priùs persecutorem, postea annunciatorem: priùs persecutorem, postea dispensatorem: ante hoc zizania, post hoc frumentum: antea lupum, postea pastorem: ante plumbum, postmodum aurum* (admirabili pœnitentiæ, vt vocant, Alchimia, plumbum conuertente in aurum) *antea piratam, postea gubernatorem: antea dispersorem ouium, postea dispensatorem Ecclesiæ: priùs euellentem vineam, postea plantantem: priùs dissipantem, & postea ædificantem.* Hæc mutatio in Paulo fuit ex assidua meditatione peccatorum, quę in Iudaismo patrauerat. Quia scilicet, vt testatur Augustinus l. de vera, & falsa pœnitentia c. 13. *Apostolus peccata etiam remissa continuè plorabat*. Quartò requiritur dolorosa hæc memoria peccatorum ad magisterium humilitatis. Ratio est, quia Deus permittit in electis peccata potissima propter hoc, *vt humiliores reddantur*, vti supra diximus ex Augustino. Ergo, tunc permissio peccati prædestinationis est signum, cum post peccatum apparet tanquam effectus huius permissionis humilitas. Patet id primò in Dauide: qui non contentus aperuisse se culpam suam Prophetæ Natan, non erubuit conscripto Psalmo quinquagesimo, illud vulgare posteritati. Dum, vt notat Ambrosius l. 2. de Apol. Dauid cap. 4. *confessionis suæ testimonium in perpetua sæcula vulgato dolore transmisit*. Ita vt, quemadmodum aduertit Chrysostomus hom. 2. in Ps. 50. *etiam posteræ generationi fieret illius passio medicina: & alijs portus illius naufragium.* Patet secundò in parabola publicani Lucæ 18. *qui à longè stās nolebat, nec oculos ad cœlum leuare.* Quæ humilitas, quam vim dederit pœnitentiæ, expendit Augustinus serm. 16. de verbis Domini, vbi *publicanus*, inquit, *longè stabat: sed tamen Deo ipse propinquabat. De longinquo stabat: & Dominus eum de propinquo attendebat. Oculos ad cœlum non leuabat: vt aspiceretur* (à Deo) *non aspiciebat. Respicere sursum non audebat; spes subleuabat*. Hic humilis deprecandis pro peccatis modus proprius, & perpetuus est electorum. Adeoque est diuinæ misericordiæ cōciliatiuus, vt si ponatur ex vna parte virtus coniuncta superbiæ, vt fuit in Pharisæo; ex alia parte peccatum cum humilitate coniunctum, vt fuit in publicano:

Chrysost. LIII. Pauli metamorphosis.

Paulus peccata commissa perpetuò deflebat. *Augustin.* Memoria peccatorum ad magisterium humilitatis. *Augustin.*

Ambros. Dauidis humilitas post peccatum. *Chrysost.* Dauidis peccatum medicina posteritatis. Luc. 18. Publicani humilitas, quam vim dederit pœnitentiæ.

licano: & vtramque hanc veluti bigam ad Deum currere; anteiret vtique virtuti peccatum. Quæ est animaduersio Chrysostomi hom. 5. de incomprehens. Dei nat. vbi *finge*, inquit, *animo bigam duplicem: quarum in altera virtus iuncta sit cum superbia, in altera cum humilitate peccatum. Videbis bigam illam peccati facilè anteire virtuti, palmamque obtinere, non pernicitate peccati, sed vigore humilitatis. Contra verò bigã alterã retardari, ac vinci non imbecillitate virtutis, sed pondere, ac mole superbiæ. Hoc exemplo Pharisæi, & Publicani perspicies. iunxerat Pharisæus iustitiam cum superbia*. etc. quæ ibi fusiùs. Patet tertiò in sanctis viris: quorum propriũ sẽper fuit, anteactæ vitæ peccata ad humilitatis exercitium recolere. Quamobrem de sanctis illis pœnitentibus narrat Climacus loco cit. vidisse se eos ex cogitatione peccatorum *sũmo mœrore affectos, totos tenebris obsitos, ad omnia vitę huius insensibiles factos: mentem quippe in humilitatis abyssos demerserant*. Hos imitatus B. Franciscus Borgia, vt habetur in eius vita, locum sibi apud inferos sub Iudæ pedibus constituerat: quem suis culpis promeritum se existimabat, & perpetua cogitatione peccatorum occupatus, mirabatur se non ab omnibus, conuicijs, & lapidibus impeti: ac non omnes in se creaturas insurgere tanquam aduersum hominem in inferno damnatum. Hac eadem consideratione vtebatur Anselmus, qui libro de similit. c. 101. *peccando*, inquit, *non solùm iram Dei promeruimus; sed etiam totum creatũ aduersum nos excitauimus. Potest ergo nobis iusta consideratione terra dicere, non debeo vos sustinere, sed potiùs absorbere: quoniam à creatore meo non timuistis peccando recedere, & inimico eius diabolo adhærere. Potest etiam cibus dicere, & potus, non meruistis, vt vos pascere debeamus: ab illo enim peccando recessistis, per quem nec ales esurit. Sol quoq; non debet nobis ad salutem lucere; sed ad vindictam Domini mei, qui est lux lucis, & fons luminum lucem penitus coercere. Sic etiam singulæ creaturæ contra nos irrefragabili ratione possunt insurgere*. Eundem humilitatis sensum ex memoria peccatorum insinuat August. l. de vera, & falsa pœnitentia c. 13. vbi *omnes fructus*, inquit, *suæ pœnitentiæ paruos habeat: nunquam credat sufficere: semper doleat: semper coram Domino, ante quem peccauit, erubescat*. Ambrosius etiam l. 2. de pœnitentia

[Margin notes: *Chrysost.* Publicani, & Pharisæi duplex biga — SS. Pœnitẽtium humilitas. *Climacus.* — LIV. Francisci Borgiæ humilis de se existimatio. — *Anselmus.* — Creaturæ vniuersæ quomodo in peccatorem insurgant. — *Augustin.* — *Ambr.*]

nitentia c.8.docet ex hac memoria concipi *confusionem ex proprijs delictis, & compassionem in alienis:vt quoties peccatum alicuius exponitur,compatiar, nec superbè increpem,sed lugeam,& defleam:vt dum alium fleo,me ipsum fleam, dicens iustificata est magis* Thamar,*quàm ego.*Bernardus quoq;serm. de Cãtico Ezechiæ explicans illud,*recogitabo tibi omnes annos meos in amaritudine animæ meæ:Non sum,*inquit,*dignus, vt valeam recogitare cum dulcedine: cogitabo me ipsum in amaritudine. Confusus redeo ad familiares mihi tenebras vitæ meæ pristinæ,non in eis iterum versando cum delectatione mortifera,sed puniendo,& recogitando in amaritudine animæ meæ.* Memoria igitur peccatorum prædestinationis est signum, quia mentem ad humilitatem perducit, quæ est gradus ad gloriam.Quintò requiritur hæc memoria ad gratitudinem. Memoria enim peccati remissi inuoluit remissionem, quæ beneficium est maximum.Beneficio gratitudo debetur.Primus autem gratitudinis actus est beneficij agnitio, & memoria.Quippe vt ait Seneca epist.83.*interdum beneficij solutio est ipsa confessio*, idest fateri te id accepisse. Non enim potest esse gratitudo de beneficio, vel incognito, vel obliuioni mandato. Quod animaduertens Chrysostomus hom. 2.in Ps.50. *memor sis,*inquit, *peccatorum: vt gratior sit tibi misericordia,vt sentias, quid tibi concesserit. Si enim semper memor fueris cumuli peccatorum tuorum,eris memor magnitudinis beneficentiæ Dei.* Tales sunt electi, qui virtutum suarum non meminerunt,sed peccatorum suorum memoriam retinent.Exemplum habetur in Paulo.1 ad Cor.15.vbi *Ego sum,*inquit,*minimus* A*postolorum,qui non sum dignus vocari Apostolus,quoniam persequutus sum Ecclesiam Dei. Gratia autem Dei sum id, quod sum.* Mentionem facit peccati sui, vt ex illo amplificet gratiam Dei. Sicut pictor vmbras coloribus intermiscet: vt inter. vmbras viuaciùs colores appareant. Quamobrem idem Chrysostomus hom.18. in eandem Epist.ad Cor.In eadẽ verba.*Sum minimus* &c.*Non,* inquit,*simpliciter postremum se esse demonstrat; & apostolicis titulis indignum. Sed neutiquam fuerat eorum oblitus, gratiæ magnitudinem prædicare volens.Vnde subdit, gratia Dei sum id,quod sum.*Recordatio igitur peccatorum operabatur in Paulo agnitionem diuinæ gratiæ, quæ illum fecerat ex persecutore

Bernard.

Memoria peccatorum ad gratitudinem remissionis.

Seneca. Beneficij quædã solutio est ipsa confessio.

Chrysost.

Pauli humilitas, & gratitudo. *1. Cor. 15.*

Chrysost.

LV. Gratitudo memoriæ, quam Deus beneficiis exigit.

secutore doctorem. Ideo instituit Deus singulis annis apud Iudæos festum Paschatis in memoriam liberationis à seruitute Aegyptiorum Exod. 12. Festum Pentecostes in memoriam acceptæ legis Deut. 16. Festum tabernaculorum, seu scenopegiæ in memoriam beneficiorum, quæ acceperant in decreto Leuit. 23. Inter omnia tamē hæc festa, celeberrimū erat Pascha: quo celebrabatur memoria liberationis à tyrannide Pharaonis, in figuram liberationis, quo peccator per pœnitentiā liberatus est à tyrannide diaboli. Quod animaduertēs Ambrosius l. 1. de Cain. c. 8. *Pascha*, inquit, *Domini quotannis celebrabatur, hoc est animarū transitus a vitijs ad virtutes, à passionibus carnis ad sobrietatem mentis, à fermento malitiæ, & nequitiæ ad regenerationis sinceritatem, & veritatem.* Hanc memoriam transitus à peccato ad gratiam electis pœnitentibus non solùm præstat quotidiana recordatio peccatorum: sed annuatim ab his etiam hoc Pascha celebratur: cum eum diem, quo à statu diuturno grauioris peccati transitum quisque fecit, tanquam à seruitute Aegyptiaca, ad libertatem gratiæ, singulis annis speciali deuotione recolūt, in gratiarum actionem effusi. Hanc grati animi memoriam Deus exigit in electis, vt per eam ad noua beneficia gradum faciant: dum per hanc, vt notat Bernardus serm. contr. vit. ingratit. *locum in nobis facimus gratiæ, vt maiora recipere mereamur*. Sextò denique requiritur hæc memoria ad satisfactionem. Nam, cum peccatum sit iniuria facta Deo, ius diuinum læsum satisfactionem requirit. Et ideo superest post sacramentum pœnitentiæ satisfactio tanquam eius pars quodammodò integralis, & peccatis debita. Quoniam verò per pœnam à confessario iniunctam non fit, vt plurimùm, satisfactio plena, & omnimoda. (alioquin post pœnitentiam sacramentalem peractam nihil remaneret satisfaciendum neque in hac vita, neque in altera: & sic purgatorij ignis pœnè esset inutilis, quod est falsum) ideo hoc potissimùm curare solēt electi, vt post peccatum Deo satisfaciant in hac vita. Hæc autem satisfactio tria continet. Primum est iterata, & frequens detestatio peccati etiam remissi: vt, sicut quis nimis adhærendo obiecto peccaminoso diuinum ius læserat; ita idem detestando diuinum ius resarciat. Quoniam verò hæc peccatorum detestatio, cum vehemens

Exodi 12. *Deut. 16.* *Leuit. 23.* Pascha symbolum transitus e peccato ad gratiam. *Ambros.*

Electi annuatim memoriam suæ cōuersionis celebrant.

Bernardus. Beneficii præteriti memoria gradū facit ad noua.

Memoria dolorosa peccatorum ad recompensandum ius diuinum

hemens est, solet esse lacrymarum elicitiua: ideo prima cōditio, quam continet satisfactio in electis, ad hoc vt post statum peccati, prædestinationis sit signum, est peccati recordatio lacrymosa. Quippe, vt ait Augustinus hom. 27. inter 50. *Sicut est testis pœnitētiæ dolor: ita doloris testis est lacryma.* Hęc quotidiana detestatio peccatorū cum lacrymis ita à S.S. Patribus strictè præscribitur, vt sine illa in homine pœnitēte post peccatū, vix vllū prædestinationis signum agnoscant. Hoc patet cū e dictis supra, tū ex testimonijs, quæ hic subijciam: quoniā hæc veritas plurimùm cōducit ad ea, quę dicturi sumus quęst. seq. de paucitate prædestinatorum.

Pœnitentia esse debet lacrymosa.

Augustin.

LVI.

Fundatur hoc præcipuè in eo, quod dicitur Threnorum. 2. *Deduc quasi torrentem lacrymas: per diem, & noctem non des quietem tibi: nec taceat pupilla oculi tui.* Hoc ab vnoquoque post peccatum præstandum esse passim docent Patres. S. Ephrem serm. de extr. iud. & compunct. ad hanc adhortans. *Compunctionem,* inquit, *dico non vnius diei, sed quæ die, noctéque veluti fons intùs in anima exuberat. Semper, & absq; vlla intermissione plantas tuas lacrymis irriga frater: vt sic irrigatæ crescant, fructumq; ferant de die in diem.* Idem serm. de compunct. & salut. dicit lachrymas esse panem quotidianum animæ: sine quo nutriri non potest. *Lacrymæ*, inquit, *nutrimentum, ac vita sunt animæ: & panis, salusq; eius existūt. Idcirco & David dicebat, fiant mihi lacrymæ meæ panes die, ac nocte. O felicem animam, si quis lacrymis nutriretur.* Chrysostomus hom. 21. in Genes. *sicut faciem corporis tui quotidie abluis, ne qua fortè fœda macula faciei inhærens appareat: sic, & animæ curam habe, quotidie lacrymis eam abluens. Hac enim aqua maculæ deponuntur.* August. l. de vera, & falsa pœniten. c. 13. *semper,* inquit, *doleat: semper coram Domino, ante quem peccauit, erubescat: dolorem cum vita finiat.* Et infra. *Quid nobis restat nisi semper dolere in uita? ubi enim dolor finitur, deficit, & pœnitentia. Si autem pœnitentia finitur, quid relinquitur de uenia? tandiù enim gaudet, & sustentatur à gratia, quandiù sustentatur à pœnitentia. Hinc semper doleat: & non sit satis quod doleat, sed ex fide doleat; & non semper doluisse doleat.* Probat id ibidem exemplo Pauli, quem dicit peccata commissa in Iudaismo semper plorasse, etiam post susceptum baptismum. *Si,* inquit, *Apostolus etiam peccata*

Lacrymandum quotidie pro peccatis.

Threu. 2.

S. Ephrem.

Chrysost.

August.

Deflenda peccata etiã certò remissa. *rata post baptismum remissa continuè plorat, nobis super fundamentum Apostolorum positis quid restat præter plorare?* Ex quo validum sumitur argumentum pro hac necessitate perpetua lacrymarum. Si enim peccata per baptismum certò, & omnimodè remissa, & quoad culpam, & quoad pœnam, adhuc dicit esse exemplo Apostoli perpetuò deflẽda: quid faciendum in peccatis post baptismum, nec certò quoad culpam, nec totaliter dimissis quoad pœnam? Ideo idẽ Aug.

August. August. serm. 12. ad fratres in Eremo. *Quotidie*, inquit, *fleas peccata, quæ commisisti.* Et infra. *Simus tantùm proni ad fletũ, quantùm fuimus audaces ad culpam.* Et serm. 5. qui ponitur in Litan. *securus de venia semper debet suspirare de culpa.*

Ambrosius. Ambr. l. 2. de pœn. c. 5. *Qui agit*, inquit, *pœnitentiam, diluere debet lacrymis peccatum suum, et mundare fletibus: vt audiat nos Dominus Deus noster ingemiscentes.* Hieronymus epistola ad Eustochiũ. *Esto*, inquit, *cicada noctiũ. Per singulas noctes laua lectũ tuũ, & lacrymis stratum tuũ riga.* Gregorius par. 3. Pastor. admon. 30. *scriptum est*, inquit, *potum dedit nobis lacrymas in mensura: vt vniuscuiusq; mens tantùm pœnitendo compũctionis suæ lacrymas bibat, quãtùm se à Deo meminit amisisse per culpas. Admonẽdi sunt, vt admissa ante oculos incessanter reducant* &c. vt supra relatum est. Hoc non modò apparet e dictis Sanctorum, sed etiam ex eorundem exemplis.

LVII. Pœnitens cicada noctium.

Hieronym.

Gregor.

Dauidis pœnitentia lacrymosa. Apparet hoc primò in Dauide, qui post acceptam ore Prophetæ peccati veniam, singulis noctibus lauabat lectum suis lacrymis, memor se nocte, & in lecto peccasse. Ideo dicit Ps. 6. *lauabo per singulas noctes lectum meũ, & stratum meum lacrymis meis rigabo.* Quem locum expendens S. Ephrem serm. de compunct. *vna*, inquit, *nocte peccauit, & singulis noctibus fleuit*, & supra ibidem. *Dauid*, inquit, *noctes diesque transegit in lacrymis. Ille forma nobis est datus, & exemplum pœnitentiæ. Quare imitemur eum in lacrymis.* Ambrosius etiam l. de Apolog. Dauid c. 4. *peccauit*, inquit, *Dauid, quod solent Reges: sed fleuit, ingemuit, quod non solent Reges.* Ex quo factum est, vt regius Dauidis lectus multò ijs lacrymis esset ornatior, quàm gemmis nitentes lecti Regum. Quamobrem Chrysostomus in c. 16 Lucæ cõcione prima de Lazaro. *En*, inquit, *ostendo tibi lectum Dauidis, nõ argento, & auro, sed lacrymis, et confessione exornatũ.*

Psalm 6.

S. Ephrem.

Ambrosius.

Chrysost.

Hoc

Hoc ipse fatetur ita dicens, lacrymis meis stratum meum rigabo. Itaque erat ille lacrymis vice margaritarum distinctus. Neque solùm Dauidis lacrymæ illi veniam, atque ornamentum tulerunt: sed etiam, quod est omnium maximum, meruerunt, vt Christus ex eius progenie nasceretur. Qui ex stirpe nasci voluit peccatoris, sed flentis, intuitu lacrymarum. Quamobrem Ambrosius l. 2. de pœnitentia c. 8. *Rex,* inquit, *erat Dauid: & dicebat lauabo per singulas noctes lectũ meum: & lacrymis meis stratum meum rigabo. Et ideo tantã gratiam meruit, vt virgo ex eius familia nasceretur, quæ nobis proprio partum Christum ederet.* Ex hoc colligit Chrysostomus loco cit. quid facere debeant ij, qui per opera pœnitentiæ certam satagũt facere vocationem, & electionem suam; nempe imitari Dauidem: qui, *cum omnes quietem, & somnũ agerent, solus Deum interpellabat: & aderat sopiri nescius oculus ploranti, lamentantique, suaque confitenti mala. Talem tu tibi quoque lectum parato.* Idem hom. 2. in Ps 50. *Quando* inquit, *accubueris super stratum tuum, antequam veniat tibi sõnus, profer in medium codicem conscientiæ: ac reminiscens peccatorum tuorum, effunde lacrymas: & ea in lecto positus delere poteris.* Hæc de pœnitentia Dauidis lacrymosa. Qui, vt ait Ambrosius, *ideo lapsus creditur in peccatum, vt nos doceret quomodo oporteat aboleri peccatum. Medicina enim non nisi à vulnere sumpsit exordium.* Apparet id secundò in Magdalena; quæ pœnitentiam non egit sine lacrymis, dum *lacrymis cœpit rigare pedes eius* Lucæ 7. Ob has pœnitentiæ lacrymas Chrysostomus loco cit. Magdalenam exęquat martyribus. vbi *Grandis*, inquit, *gloria martyrum. Meretrix illa non fudit sanguinem, sed fontem lacrymarum profudit: & deleuit peccata sua.* Dictum est autem de illa, *dimissa sunt ei peccata multa*, exemplo eius, qui *debebat denarios quingentos;* quia persoluto modico argento lacrymarum (*lacrymarum. impensam* appellat Chrysostomus ho. 3. de pœn.) tot relaxationem obtinuit debitorum. Quamobrem S. Anthiocus hom. 107. de compunct. *Meretrix*, inquit, *illa lacrymis vnius horæ præferuidis multorũ remissionem retulit debitorũ.* Impetrauit hanc *lacrymis vnius horæ*: sed non vna hora fleuit. Nam, postquã audiuit à Christo, *dimittuntur tibi peccata tua, Lucæ.* 7. eadem per totam vitam defleſse dicitur.

Lacrymæ margaritæ.

Ambrosius. Lacrymæ Dauidis Christum ex eius progenie meruerunt. *Chrysost.*

Pœnitentis somnus lacrymis sin interpellandus.

Ambrosius. LVIII. Dauidis vulnus medicina aliorum. *Lucæ 7.* *Chrysostom.* Magdalenæ pœnitentia lacrymosa exæquatur martyrio. Lacrymarũ argento peccatorũ debita persoluuntur. *Antiochus.* *Lucæ 7.*

L Quod

Magdalena post acceptam peccatorum remissionem, perpetuò fleuit peccata.

Quod animaduertens Augustinus serm. 12. ad fratres in eremo. *Quotidie*, inquit, *fleas peccata, quæ commisisti. Sic enim peccatrix illa Maria non solùm in domo Simonis, sed etiam post aduentum Sancti Spiritus hoc idem ardenter perfecit. Semper enim dolebat: semper in vita sua, quæ commiserat, flebat.* Ad cuius exemplum omnes, qui sunt veraciter pœnitentes, adhortās etiam Ambrosius l. 2. de pœn. c. 8. *Absterge*, inquit, *lacrymis cicatrices tuas*. (Quæ sunt vestigia peccati iam remissi, quasi vulneris iam obducti) *sic peccatum mulier illa in Euangelio, fœtoremque sui erroris abstersit. Sic culpam diluit, dum Iesu pedes lacrymis lauit. Vtinam mihi pedū tuorum lutum Iesu reserues: quos, dum in me deambulas, inquinasti. Vtinam sordes pedum tuorum detergendas mihi offeras; quas ego actu meo tuis affixi gressibus. Sed vnde aqua viua, qua pedes tuos lauare possim? si aquam non habeo, habeo lacrymas: quibus me ipse diluam, dum pedes tuos lauo.*

Augustinus

Ambrosius.

Christi pedes lacrymis ab vnoquoque abluendi.

Solent sancti viri obsequium, quod Magdalena præstitit pedibus Christi viuentis, præstare pedibus Crucifixi, eos lacrymis detergendo. Magdalena enim, vt notat ibidem Ambrosius, *omnibus, qui volunt veniam promereri, magisterium præstitit*. Vnde fit, vt reliqui omnes prædestinati post peccatum, eiusdem exemplū imitari debeant, tanquam Ducis prædestinatorum ex pœnitentibus. Ideo autem, vt notat idem S. Ambrosius l. 6. in Luc. c. 7. *cum lauit pedes discipulorum, non lauit pedes suos Christus, vt lacrymis nos lauemus*. Apparet idem tertiò in pœnitentia Petri, qui post trinam negationem *egressus foras fleuit amarè*. Luc. 22. quod expendens Chrysostomus hom. 2. in Ps. 50. *amarè*, inquit, *fudit lacrymas, & abstersit peccatum suum; ac recepit pristinam dignitatem*. Addit idem Chrysostomus hom. de Zona, regimē totius Ecclesiæ, quod antea fuerat Petro promissum, traditum illi post pœnitentiæ lacrymas. *Planctus*, inquit, *illi subsidium fuit. Ideo Euāgelista non eum simpliciter, sed magno dolore fleuisse testatur. Illarum lacrymarum quantum meritum fuerit, nullus verbo poterit explicare: sed rerum demonstrat euētus. Post lapsum enim illius negationis, cui nullum malum poterat comparari, priori eum reddidit Ecclesiæ: & totius orbis sollicitudinem, curamque commisit*. Idem testatur Ambrosius de Pœniten. Petri serm. 46. *Vide*, inquit,

Magdalena magistra pœnitentiū. *Ambrosius.*

Ambrosius. Christus ideo non lauit pedes suos cum discipulis, vt nos eos lacrymis lauemus.

Luce 22. *Chrysostom.* Petri pœnitentia lacrymosa.

Petri lacrymis primatus Ecclesię traditur.

Ambrosius.

quan-

quantùm Petro fletus profuerit.antequam fleret, lapsus est; postquam fleuit, erectus est. Et, qui ante lacrymas præuaricator extitit, post lacrymas pastor assumptus est: & alios regendos accepit, qui priùs se ipse non rexit. Quod confirmat quoque S. Antiochus hom. 107. de compũct. vbi dicit Petro *creditas fuisse claues regni cœlorum, in gratiam lacrymarum. Ne*que mirum, cum lacrymæ illæ partus fuerint oculorum Christi: dum *conuersus Dominus respexit Petrum: & egressus foras fleuit amare.* Luc. 22. quod expendens Ambrosius l. de Apolog. Dauid c. 6. *Iesus,* inquit, *Petrum aspexit: & ille fleuit. Negauit primò, & non fleuit; negauit secundò, & non fleuit: quia non respexerat eum Iesus. Negauit tertiò: respexit Iesus, & statim fleuit.* Augustinus etiam tract. 66. in Ioannem *Petrus,* inquit, *mortuus est negando: & resurrexit plorando. Mortuus est, quia ipse præsumpsit: resurrexit, quia ille respexit.* Signum igitur diuini intuitus prædestinantis ad veniam sunt lacrymæ pœnitentis. Neque hæ lacrymæ in Petro fuerunt horariæ: sed per totum vitæ tempus, vt traditur, singulis noctibus, cum galli-cantum inaudiret, memor peccati, flexis genibus, erumpebat in fletum: gallicinio aliorum oculos ad vigiliam, Petri etiam ad lacrymas excitante. Fletus autem adeo assiduus in eo fuit, vt testetur Nicephorus l. 2. c. 37. habuisse *oculos quasi sanguine aspersos.* Quod referens Baronius tomo. 1. anno 69. *fuit,* inquit, *oculis sanguineis, eò quod continuò plorasse dicitur.* Siue quia lacrymæ ob salsedinẽ oculos inflammassent: siue quia ex vehementia doloris lacrymas etiã sanguineas effudisset. Hæc de lacrymosa pœnitentia Petri. Apparet idẽ quartò in alijs sanctis viris. Nam ex his, quorum scimus lapsum, scimus etiam lacrymas. Quippe inter sanctos illos pœnitentes, de quibus Climacus loco cit. *alij pauimentum madefaciebant lacrymis: alij, quia lacrymarum imbrem non habebant,* (idest quia non habebant lacrymas in tanta copia) *se ipsos miserabiliter lamentabantur.* De Augustino refert Possidonius in eius vita c. 30. & 31. etiã in morbo extremo peccata toties defleta fleuisse: & Psalmos pœnitentiales cum lacrymis recitasse. S. Hieronymus in Hier. c. 9. *si totus,* inquit, *vertar in fletum: & non sint lacrymarum guttæ, sed abundantia fluminis, non satis dignè fleuero.* Idem ita scribit de S. Paula in eius

Antiochus.

Lucæ 22.
Ambrosius.
Lacrymæ Petri, partus oculorum Christi.
Augustin.
Petrus mortuus negando, surrexit plorando.
LIX.
Galli cãtus Petro lacrymas excitabat.
Petri oculi aspersi sanguine.
Nicephorus
Baronius.

SS. Pœnitẽtium lacrymæ.
Climacus.
Possidonius.
Lacrymæ Augustini.
Lacrymæ Hieronymi.
Lacrymæ S. Paulæ.

eius epitaphio. *In ea fontes crederes lacrymarum. Ita leuia plangebat peccata, vt eam grauissimorum criminum ream crederes. Cumque à nobis crebrò moneretur, vt parceret oculis, aiebat longum risum perpeti compensandum esse fletu*. S. Olympia Ablatii præfecti nepos, vt refert Palladius in Causiaco, *erat in compunctione, & frequenti profluuio lacrymarũ. Et potiùs licebat fontibus æstate fluenta deficere, quàm eius oculis lacrymas*. De S. Arsenio narrat Ruffinus linteolum semper gestasse ad abstergendas lacrymas. Plura non desunt exẽpla in vitis Sanctis, præsertim pœnitẽtibus. Quare, vt in nobis hoc signum prædestinationis appareat, orare debemus cũ Aug. l. supp. p. 4. c. 2. *Da mihi Domine gratiam lacrymarum, sicut dedisti Patribus nostris, vt plangam me in tota vita mea, sicut ipsi planxerunt die, ac nocte*. Apparet idem quintò, quia ipsemet Christus inter alia prædestinationis signa lacrymas assignauit. Matth. 5. *Beati, qui lugent: quoniam ipsi consolabuntur*. Et Lucæ. 6. *Beati, qui nũc fletis; quia ridebitis*. Signum igitur futuræ consolationis, & risus, est præsens lacryma, & fletus. Quod de fletu propter peccata interpretatur S. Ephrem. serm. 3. de compunc. Adeo autem Christus dominus nostras lacrymas necessarias esse duxit ad salutem, vt cum crucem gestaret ad Caluarium, pro omnibus crucifigẽdus, mulieres, quæ ipsum sequebantur, admonuerit, vt se ipsas, non ipsum flerent. *Nolite flere super me, sed super vos*. Lucę 23. Quod adnotans Ambrosius l. 2. de pœnit. c. 6. *ipse*, inquit, *nos flere vult, vt possimus euadere sicut habes scriptum in Euangelio, nolite me flere; sed uos ipsas flete*. Animaduertenda est circumstantia temporis. Quippe tunc à nobis exegit lacrymas, cũ sanguinem fundebat pro nobis: perinde ac si diceret, non profuturum nobis Christi sanguinem, nisi iungatur cum nostris lacrymis. Ideo tunc dixit *vos ipsas flete*. Apparet idẽ sextò ex dictis SS. de virtute, & efficacia lacrymarum ad obtinendũ prædestinationis finem. Quippe eadem, quæ in ordine executionis ad effectum prædestinationis sunt media, comparata ad ordinẽ intentionis sunt prædestinationis effectus, vt ostensum est tom. 2. l. 3. q. 15. atq; adeo prædestinationis sũt signa: cũ effectus signum sit suæ causæ, vt supra notatum est. Primò igitur lacryma Deum orat, & exorat. Ideo lacrymæ dicuntur

Lacrymæ S. Olympię. *Palladius.*

Lacrymæ Arsenij. *Ruffinus.*

Augustin. L. X. Lacrymis promittitur beatitudo. *Matt.* 5. *Luc.* 6.

S. Ephrem.

Lacryma Deum orat, & exorat.

tur

tur vocales Ps.6. *Exaudiuit Dominus vocē fletus mei.* Thren. 2. *Nec taceat pupilla oculi tui*. Threnorum 3. *Oculus meus afflictus est, nec tacuit.* Ps. 38. *Auribus percipe lacrymas meas.* Habent nempe loquaces oculi linguam suam. Idcirco Christus Petrum negantem oculo admonuit, quādo *conuersus Dominus respexit Petrum.* Lucæ 22. Quod animaduertēs Chrysostomus hom.10. de pœnit. *Christus*, inquit, *respiciens in Petrum, vocem misit per intuitum. Non enim ore loquutus est, ne inter Iudæos proprium confunderet discipulum: sed per oculum dimisit vocem, quasi diceret, Petre, quod dixi, factū est.* Petrus autem oculo admonenti oculo flente respondit: & *egressus foras fleuit amarè.* Ideo Ambrosius serm.46. de pœnit. *Petri lacrymæ*, inquit, *tacitæ quodammodo preces sunt. Veniam non postulant, & merentur: causam non dicunt, & misericordiam consequuntur. Vtiliores lacrymarum preces sunt, quàm sermonum. Ideo Petrus mauult causam suam flere, quàm dicere: & quod voce negauerat, lacrymis confiteri.* Hanc lacrymarum vocem agnoscens Augustinus l. medit. c.36. ita Deum precabatur. *Da mihi irriguum lacrymarum fontem, vt ipsæ lacrymæ prodant, ipsæ loquantur, quantùm te diligit anima mea.* Idem epist.121, c.10. *aliud* inquit, *est sermo multus: aliud diuturnus affectus. Hoc autem negotium plùs gemitibus, quàm sermonibus agitur: plùs fletu, quàm affatu.* Chrysostomus etiā loquens de Annæ fletu, *Solæ*, inquit, *eius lacrymæ vocē emittebant omni buccina clariorem.* Neque facultas ad suadendū deest his vocibus: cum lacrymæ apud Deum vice fungantur oratoris. Idcirco Ambrosius in Ps.37. *lacrymæ*, inquit, *solent legationem suscipere pro delictis.* Climacus etiam gradu 7. *mæstitia*, inquit, *& gemitus ad Deum clamant. Timoris autem lacrymæ legatione funguntur.* Quàm vero sit efficax hæc lacrymarum legatio, explicat idem Augustinus præferens lacrymarum efficaciā efficaciæ oratoris. *Oratio*, inquit, *vngit Deum: lacryma pungit. Illa lenit: hæc cogit.* Idem testatur S. Antiochus serm.107. de compunct. vbi *die*, inquit, *ac nocte plorabimus in conspectu Dei nostri. Vbi enim lacrymæ, ibi Dei clemētia est exorabilis.* Probat id ex illo Iob.16. *perueniat deprecatio mea ad Dominum: coram autem eo stillet oculus meus.* Insuper exemplo vtriusque Annæ. Nam prior *orauit ad Dominū flens largiter.* 1. Reg.1. & ita Samuelem obtinuit. *Altera*

Psal. 6.
Thren 2. & 3.
Psalm. 38.
Lacrymæ vocales.
Christus oculis alloquutus est Petrum.
Lucæ 22.
Chrysost.
Ambros.
Petri lacrymæ tacitæ preces.
August.
Chrysost.
Ambros.
Climacus.
Lacrymæ legationem suscipiunt apud Deū.
Augustin.
Lacryma magis efficax, quam oratio.
Anthiocus.
Iob. 16.
1. *Reg.* 1.

LXI. Maria filia lacrymarũ Annæ.

ra itẽ,inquit, *Anna Ioachimi vxor flens in horto,cum petitionem suam offerret,promeruit accipere Virginem Mariam Dei, & Saluatoris nostri matrem.* Sicut igitur Christus filius fuit lacrymarum Dauidis, vt supra diximus cum Ambrosio:ita Maria filia fuit lacrymarum Annæ: vt modò diximus ex Antiocho. Qui ibidem *omnimodè*, inquit,*ante petitionem necesse est utaris præsidio lacrymarum.* Coniunxit hæc Ezechias 4.Reg.20.Cui dicitur,*audiui orationem tuam,& vidi lacrymam tuam:& ecce sanaui te.* Fleuerat Ezechias *fletu magno*,vt ibidem dicitur: & tamen Deus *uidit lacrymam,& sanauit*: quia vel vna lacrymulæ vocula satis erat ad impetrandum.Quod perpẽdens idem S.Antiochus hom. 107. de compunc.*Ezechiæ*, inquit, *quod tantillum fudisset lacrymarum,accreuerunt ad eius uitam anni quinque,& decem.* Vna lacryma efficax fuit ad impetrandos annos decem,& quinque.Nulla quippe lacryma repullam patitur. Ideo eleganter Cyprianus serm.6. de cœna Domini. *In huius*, inquit, *præsentia sacramenti non superuacuæ poscunt lacrymæ veniã: nec vnquam patitur contriti cordis holocaustum repulsã. Quoties te in conspectu* Domini *uideo suspirãtem,Spiritum Sanctũ non dubito adspirantem.Cum intueor flentem,sentio ignoscentem.* Non minùs disertè S.Ephrem serm.1. de compunct. *O lacrymarum*,inquit,*uis quousque pertingis,quæ nullis impedita retinaculis cœlum penetras? ò lacrymarum potentia, quomodo in ictu oculi,quasi præpetibus sublata pennis, in cœlum reuehis,atque ascendis,& à* Deo *obtines postulata?* eloquentissimè idem prosequitur Laurentius Iustinianus lib. de ligno vitæ c.9.vbi,*ò lacryma*,inquit,*humilis,tua est potentia,tuum est regnum. Tribunal iudicis non uereris:accusatoribus silentium imponis:non est, qui te ad Deum uetet accedere. Si sola intres, uacua non redibis. Quid plura? uincis inuincibilem, inclinas filium Virginis,ligas omnipotentem.* Simile quid, & sublimius reperio apud Augustinum serm.11. ad fratres in eremo, vbi loquens de lacryma compunctionis,*Tu*,inquit, *flagellũ Dei es,per quod Deus mutatur. Tu stimulus, per quem Deus ad homines inclinatur. Tu ligamen, per quod fortiter Deus astringitur.* Deniq; clarissimè Chrysostomus serm.de Moyse,*nemo*,inquit,*ad Deum aliquando flens accessit,qui nõ,quod postulauit,accepit.* Signum igitur prædestinationis maximũ,

4. Reg.20.

Vna lacrymulæ vocula satis est ad impetrãdum.

S. Anthiocus.

Cyprianus. Eucharistiæ præsentia efficaciam maiorem confert lacrymis.

S.Ephrem. Lacrymarũ potentia.

Laur. Iust.

Lacryma vincit inuincibilem, ligat omnipotentem.

Augustin.

Chrysost. Lacrymæ delent peccata.

est

est donum lacrymarum, vtpote efficax ad impetranda omnia media requisita ad hūc finem. Deueniendo autem singillatim ad media in particulari. Secundò lacryma delet peccata. Plurima suppetūt ex Patribus testimonia; sed pauca ex ijs deligam illustriora. Antonius Abbas, vt refertur in vitis Patrum tit. de iugi orat. Interrogatus quid faciendum esset pro peccatis, *qui vult*, inquit, *liberari à peccatis, ab eis fletu, & plantu liberabitur*. Nazianz. or. 3. *lacrymæ*, inquit, *peccati diluuium, & mundi sunt piamentum*. Videtur alludere ad diluuium vniuersale, quo terra contaminata peccatis, aquis diluta est. Quod respexit etiam Hieronymus epist. 46. dum dixit, *vide quanta magnitudo sit fletuum, vt aquarum diluuio comparetur*. S. Ephrem. in illud Ps. 38. *Auribus percipe lacrymas meas; ne sileas. Ad te*, inquit, *clamo: lacrymas meas ne sileas. Noui enim, quod si lacrymarum mearum memor fueris, iniquitatum mearum non recordaberis: cum vel perexigua lacryma multa possit abolere delicta*. S. Maximus hom. 3. de pœn. *Petrus*, inquit, *lauit lacrymis delictum, quod pudor est cōfiteri. In omni igitur culpa ante flendum est, quàm precandum*, Chrysostomus serm. de Moyse, *doleat*, inquit, *peccator aliud se esse, quod fuerat. Lauet lacrymis, quod delictis infecit. Curet fletibus, quod peccando vexauit: gemitibus purget, quod contemnendo commisit*. Ambros. l. 9. in Lucam, *Petrus fleuit amarè, vt lacrymæ lauarēt delictum. Tu similiter lacrymis culpam dilue. Non inuenio quid Petrus dixerit, sed quod fleuerit*. S. Laurentius Nouar. Episc. hom. 1. de Pœnit. *Da mihi*, inquit, *ocule liquorem tuum: & dele peccatum meum. Irruant aquæ tuæ: & obruant crimina mea. Hæc loquere cum oculo tuo, qui te scandalizauit. Punge venam cordis tui pœnitentiæ stimulis: & de ipso corde educas aquam viuam in capite profluentem. Ferat caput tuum fontem remissionis, & fluuium indulgentiæ. Exinde gemini currāt riui, fluantque ambo oculi pariter sanitatis rorem, atque indulgentiæ pluuiam*. Hanc lacrymarum vim ad delenda peccata varijs similitudinibus illustrant Patres. S. Ephrē serm. de pœnit. dicit per lacrymas sanari ęgritudinē. *Accede*, inquit, *peccator: et pro medicamēto offer lacrymas. Vult enim cælestis medicus vnumquemque suis sanari lacrymis. Nullius est negotij curari lacrymis. Hoc enim medicamentum non strictiùs deuincit; non exacerbat vulnus: sed breui*

Ant. Abbas

Nazianz.

Hieronym.
Lacrymæ mundi piamentum.

S. Ephrem.
LXII.
Vna lacryma multa potest abolere peccata

Maximus.

Ambros.

Laur. Nou.

Oculi flēdo delent peccata cordis.

Ephrem.
Lacrymæ medicina vulnerum.

com-

compendio sanat, & absque molestia. Bernardus tractatu de modo viuendi cap. 10. dicit per lacrymas, quibus interdum oculi corporis excæcantur, illuminari cœcos. *Compunctio,* inquit, *cordis sanitas est animæ: quia tunc anima illuminatur, quando ad lacrymas compungitur.* Augustinus tract. 66. in Ioan. dicit per lacrymas resuscitari mortuos. *Petrus mortuus est negando, resurrexit plorando.* Idem serm. 24. ex comm. *Oportet,* inquit, *super animam criminis gladio interfectam totum pondus doloris effundi: si fortè possit lacrymarum fomentis, calore fidei suscitari.* Chrysostomus etiam hom. 4. de pœnien. *Cum,* inquit, *mortuus æger fuerit, si mundus defleat omnis, nequaquam eum excitabit: ita vt non resurrectionis, sed lacrymarum ille sit fletus. In anima verò non sic: sed si mortuam fleueris, sæpenumero mortuam excitabis.* Præterea dicuntur lacrymæ, dum à peccato liberant, alia mirabilia operari. Augustinus in Ps. 44. dicit per eas extingui incendia. *si ardet,* inquit, *cõscientia delicti, lacrymis extingue flammam peccati.* In hoc autem est mirabile, quod guttæ aquæ insertæ in fornacem, ignem vehementiùs accendunt: lacrymarum verò vel vna interdum gutta satis est ad extinguendum magnum incendium peccatorum. Ita vt, quemadmodum notat S. Ephrem serm. 3. de compunctione, *magnum delictorum chirographum modicis lacrymis deleatur: ignisque ardens ibi exiguo fletu extinguatur.* Chrysostomus etiam hom. 5. de pœnitentia, *Rogum,* inquit, *peccatorum extinguis non aquis multis, sed paucis cum lacrymis. Multus enim peccati ignis: & modica extinguit eum lacryma.* Neque solùm per lacrymas liberari dicimur à peccatorum incendio, sed etiam à naufragio: in iisdem lacrymis naufragante peccato, quæ nobis portus sunt post naufragium. Ideo Petrus Cellensis l. de panibus c. 12. *lacryma,* inquit, *vitiorum naufragium, portus est naufragantium.* Ibidem perpendit per lacrymas, quæ effectus sunt peccati, aboleri peccata. *De fonte,* inquit, *peccatorum exiliuit vena omnium lacrymarum. Mirum in hoc Dei artificis ingenium, vt lacryma de pœnis erumpens peccatorum, absorberet omne peccatum.* Chrysostomus hom. 2. in Ps. 50. dicit peccata commissa, quæ secundùm præsentem iustitiam scripta erant in codice illo æterno diuinæ reprobationis, per lacrymas aboleri, *In codice,* inquit, *scripta sunt peccata tua. Spongiæ peccatorum tuorum lacrymæ*

LXIII. Lacrymæ cæcitatem oculis tribuunt, cordi adimunt. *August.* Lacrymæ mortuos resuscitant. *Chrysost.*

August. Lacrymæ extingunt incendia peccatorũ.

Ephrem. Magnum chirographum modicis deletur lacrymis *Chrysost.*

Lacrymæ vitiorum naufragiũ, portus naufragantium. *Petrus Cellensis.*

Chrysost.

mæ tuæ sunt;effunde lacrymas:& poteris delere peccata. Quod intelligendum esse de quouis peccato quantumuis graui dicit idem Chrysostomus hom. 10. de pœnitẽtia, vbi loquens de Petri lacrymis, *Non fuit*, inquit, *paruus reatus Dominum negasse, sed magnus, & fortis: cum tamen lacrymæ deleuere.* Ita autem delent peccatum, vt quemadmodum notat idem Chrysostomus hom. 4. de pœnit. tanti vulneris *neque cicatrix, neque cicatricis supersit indicium. Extinguit enim peccatum, atque id neque esse facit, neque fuisse.* Certè diuinam omnipotentiam effugit, vt peccatum, quod fuit, non fuerit: cum repugnet per quamcumq; potentiam, quod factũ, sit infectum. Hoc tamen tribuit Chrysostomus omnipotẽtiæ lacrymarum: quæ peccatum ita *extinguunt, vt id neque esse faciant, neque fuisse.* Quia scilicet ita perfectè per eas deletur, ac si nunquam fuisset. Neque lacrymis solùm peccata deleri docent Patres; sed ijs etiam quodammodo deaurari. Quod significarè vult Gregorius l. 3. in 1. Reg. c. 6. per anos aureos, quos Philistęi Deo obtulerũt pro peccatis. *Ex auro,* inquit, *fieri ani similitudo cernitur: quia ad pretiũ ęternę salutis electis peccatorũ turpitudines atterũtur, vel fortasse fletibus deaurantur. Quia, dum commissa attentiùs lugemus, in iustitiæ splendore membra deauramus.* Ita res turpissima peccatum, signum fit prædestinationis speciosissimum; dum *fletibus deauratur*: lacrymarum argento in aurum veluti flauescente. Ex hac incredibili vi lacrymarum in ordine ad delenda peccata, concluditur magnum in ijs situm esse prædestinationis indicium. Cum habeant se tanquam remouẽs prohibens; remouendo id, quod prohibet prædestinationis finem: à quo vnicè arcet peccatum. Ideo in hanc lacrymarum laudem copiosissimè effundũtur Chrysostomus, & Augustinus. Ille serm. de pœniten. vbi *lacrymæ*, inquit, *sunt, quæ radunt rudera, & sanant vulnera. Lacrymæ sunt, quæ pœnitentiam armant, & indulgentiam prouocant. Lacrymæ sunt, quæ cœlum pulsantes, crimina delent, & conscientiam degrauãt. Lacrymæ sunt, quæ reconciliant Deo, à peccatis redimunt animam, & eius sanant languores. Lacrymæ sordentem animæ vestem lauant: & dant illi remissionis candorem.* Augustinus ad fratres in eremo serm. 11. *Monache*, inquit, *punge oculum mentis, vt lacrymæ prodeant compunctionis. O compunctio, sine*

Lacrymis efficitur, vt neque vulneris supersit cicatrix.

Lacrymæ efficiunt, vt peccatũ factum, fit nõ factum.

LXIV. Lacrymis deaurantur peccata. Greg.

Insignis Chrysostomi locus de efficacia lacrymarum.

Insignis Augustini locus de cõpũctione, & lacrymis.

qua adultis non valet baptismus; sine qua ad iudicium Domini corpus recipitur: sine qua infructuosa est omnis confessio: sine qua omnis satisfactio est inanis. O compunctio lacrymosa: ò lacryma mentem purgans, intentionem fæcũdans, confessionem irrigans, animam sanctificans. O felix lacryma, tu carnalem cogitationem extinguis; peccatorum morbos expellis: culpæ virus euomis. O felix tabula, o vitalis nauicula, per quam naufragus redire potest ad portum. O aqua salutaris, per quam omne peccatum destruitur. O felix lauacrum pœnitentiæ lacrymarum: quod toties valet ad purgandum, quoties purgatione indiget cor humanum. Hæc est herba cœlestis illius fullonis, quæ vestes seruorum suorum deturpatas à sorde quotidie purgat. Hæc est cœleste nitrum, quod de rore diuinæ gratiæ confectum, abstergit maculas peccatorum. Hæc est lixiuia, qua interioris hominis caput abluitur. O lacryma, tu contra ruinas hominum suaue solatium: quæ passionis Christi es vicaria: contra peccatum ponens remedium, vt per te toties cogatur Christus mori, quoties labitur homo in abyssum peccati.

LXV. Lacryma vitalis nauicula, per quam naufragus redit ad portum.

Lacryma Christi passionis vicaria.

Quibus extremis verbis significatur, per lacrymas ex vera contritione procedentes applicari peccatori meritum passionis: quasi toties Christus funderet pro eo sanguinem, quoties pœnitens fundit lacrymas. Tertiò lacrymæ prædestinationis sunt signa, & simul media, quia iram diuinam placant: & supplicia eius auertunt irroganda etiam in hac vita. Patet hoc ex Niniuitis, quorum fletu commotus Deus, sentẽtiam cõmutauit. Quod nõ ieiunio, sed fletui adscripsit Ambrosius l. 2. de pœnit. c. 6. vbi, *fleuit*, inquit, *Niniue populus: et denunciatum excidium ciuitatis euasit. Tanta enim est pœnitentię medicina, vt suam Deus videatur mutare sentẽtiam.* Idem expẽdit Chrysostomus hom. de zona. vbi loquẽs de pœnitentia Niniuitarum, *vbique*, inquit, *saccus: vbique cinis: vbique lacryma: vbique gemitus*. Et ideo supra dixerat *Deum ad pœnitentiam breuis temporis exoratum, multorum laxasse veniam peccatorum.* In tribunalibus huius seculi nõ placatur reorũ lacrymis ira iudicis. Sed ante tribunal Dei, vt notat Paschasius Ratbertus l. 3. In Hieremiã, *lacrymæ solummodò, & preces ad iudicem solantur reos*: quod fusiùs prosequẽs Chrysostomus hom. 6. In Matt. *In secularibus*, inquit, *iudicijs, quantumlibet post acceptam sententiam lamenteris, &* lu-

Lacrymæ diuinam irã auertunt.

Ambrosius. Mutant immutabilem.

Chrysost.

Paschasius Ratbert. *Chrysost.* Lacrymæ supremi iudicis auertũt sentẽtiã.

lugeas, non effugies flendo supplicium. Hic verò, si toto corde ingemueris ad Deum, soluisti repente sententiam. Quia, vt notat Tertullian. l. de pœnit. c. 9. *hæc, dum deprimit hominem, releuat: cum squallidum facit, mundatum reddit: cum accusat, excusat: cum condemnat, absoluit.* Quod totum lacrymis tribuit Chrysostomus serm. de pœnit. Vbi, *magnus,* inquit, *profectus est lacrymarum, vt plorando seruus propitietur dominum: filius lacrymis mitiget patrem: & asperam matrem plorãs paruulus mulceat. Ita ergo & peccator iram Dei profusis fletibus remouet.* Ideo S. Ephrem serm. de compunct. & salute, *quando,* inquit, *positi erunt throni, & iudicium sedebit, aperienturque libri, tunc lacrymarum mearum memineris; & lacrymas meas ne sileas. Quicũque enim lacrymas ad tribunal illud præmiserit, confidenter ad iudicium tuum accedet. Noui quantùm apud te valeant lacrymæ.* Signum ergo prædestinationis sũt, quia placant iram diuinam, ex qua reprobatio. Quartò lacrymæ tẽtationes propulsant. Ideo Chrysostomus hom. 12. in epist. ad Colos. *Hæ,* inquit, *lacrymæ sagittas maligni ignitas extingunt.* Neque solùm tela aduersariorum obtundunt: sed etiam hostes feriunt. Ideo habetur in vitis Patrum tit. de compunct. *cum tentaris aduersus eos, qui te impugnãt, gladium lacrymarum exacue.* Demum totum dæmoniacum bellum extinguunt. Idcirco Theodorus studites serm. cathec. c. 41. *Dæmonum,* inquit, *extinguendo bello nihil tam præualidũ, quàm contritio cordis, preces, ac lacrymæ.* Ideo lacryma quasi custodis Angeli contra dæmonum insultus munere fungitur. Quamobrẽ Nyssenus enar. de uit. Moys. *Lacryma,* inquit, *fidelis quædam custos est eorum, qui veram quærunt virtutem,* & vt addit S. Ephrem serm. de iud. & comp. *lacrymæ fiduciam præbent: nec valent cogitationes sordidæ approximare animæ compunctionem habenti.* Denique lacrymis victoria promittitur. Vt enim ait Fulgentius ad Probam de orat. & comp. c. 5. *Tunc aduersarium vincimus, cum lacrymis, & continua cordis humilitate pugnamus.* Neque lacrymę victoriam solùm pugnanti; sed etiam vincenti triumphum exhibent. Ideo idem Fulgentius, *lacrymæ, quæ ex compunctione cordis nascuntur, & inimicum vincunt, & donum nobis lætitiæ triumphalis acquirunt:* quasi nouo Capitolio extructo, iuxta hunc Tyberim lacrymarum. Signa igitur etiam ex hoc capite sũt

LXVI. Lacryma, dum accusat, excusat.
Tertull.
Chrysost.
S. Ephrem.
Chrysost.
Lacrymæ tentationes propulsant, ad pugnam armant.
Theodorus tomo 9. veterum patrũ
Lacryma custodis Angeli munere fungitur.
Nyssenus.
S. Ephrem.
Fulgent.
Lacrymæ victoriam adpromittunt: triumphum exhibent.

LXVII. Lacrymæ animã fœcũdant virtutibus. prædestinationis amplissima: quoniam, & victoriæ, & triumphi sunt signa lacrymæ triumphales. Quintò lacrymæ prædestinationis sunt signa: quia animam fœcundãt virtutibus, quæ ad finem prædestinationis sunt media. Docent enim Patres, ita lacrymis fœcũdari animam, sicut imbribus agri. Quod meliùs intelligetur, si physicam lacrymarum spectemus originem.

Basilius. Lacrymarũ origo. Quippe, vt notat Basilius or.4. de gratiar. act. *quemadmodum nubilus, & densus aer in aquarum aspergines: ita vaporum crassamentum in lacrymas soluitur.* Plin. etiam l.11.c.37. dicens *prodire ex oculis fletus, & rigantes ora riuos; quis,* inquit, *ille humor est in dolore tam fœcundus?*

Lacrymæ imber semina irrigans, flores producens. Quod ad spirituale sensum trahens Chrysostomus hom.4. ad pop. *Nonne,* inquit, *semina delatus imber germinare facit, & crescere: ut pietatis semen excitare, & uernare facit ex lacrymis delatus imber?* Idem hom.2. de Anna, loquens de virtutibus, *hæ,* inquit, *longè redolentiores sunt uernis floribus: quæ non aquarũ fontibus, sed lacrymarum imbre rigantur. Neque enim perinde amniũ fontes floridos reddunt hortos, ut plantam precationis fontes lacrymarum rigantes faciunt in summam altitudinem adolescere.*

Lacrymæ pœnitentiã reddunt fructuosam. Hæc lacrymarum irrigatio pœnitentiã reddit fructuosam, quæ prædestinationis est signum. Ideo Augustinus l.21. de ciu. c.24. alludens ad ea verba, *qui seminant in lacrymis,* &c. *Niniuitæ,* inquit, *in hac uita egerunt pœnitentiam fructuosam, uelut in hoc agro seminantes: in quo uoluit Deus cum lacrymis seminari, quod postea cum lætitia meteretur.* Fulgentius etiam de oratione ad Probam c.5. explicans illud Ps.121. *Euntes ibant, & flebant mittentes semina sua. Quàm benè,* inquit, *Propheta semina bonorum operum riganda docet flumine lacrymarum. Omnia enim semina non germinant, nisi fuerint irrigata: neque de semine procedit fructus, si fuerit aquarum iuuamine destitutus. Proinde nos quoque, si velimus fructus nostrorum seminum capere, non desinamus semina nostra lacrymis irrigare.* Ex his lacrymis germina, ac flores bonorum desideriorum, & fructus bonarum operationum existent.

LXVIII. Iustus arbos secus decursus lacrymarum. *Psalm.* 1. *Tertull.* Nempe talis anima arbor illa est, de qua dicitur Ps.1. *& erit tanquam lignum, quod plantatum est secus decursus aquarum: quod fructum suum dabit in tempore suo.* Ideo ad lacrymas adhortans Tertullian.l. de pœnit. c.4. *arbor,* inquit, *fias illa, quæ penes aquas seritur: quæ folijs perennat,*

nat, & in tempore suo fructus agit: quæ non ignem, nō securim videbit. Nihil aptius dici poterat ad probandum has pœnitentiæ lacrymas prædestinationis esse signum, quàm per ea verba, *non ignem, non securim videbit.* Quibus alluditur ad reprobos, de quibus Christus Matt. 7. *Arbor, quæ non facit fructum bonum, excidetur, & in ignem mittetur.* Sterilis autem arbor est cor reprobi ex inopia lacrymarum: ita vt possit dicere, *anima mea sicut terra sine aqua tibi.* Ps. 142. Quod figuratum est in Anna Samuelis matre: quæ sterilis fuit, donec *flens largiter votum vouit Domino.* 1. Reg. 1. Idcirco, vt ait Chrysostomus hom. 6. in Matt. *Sterilitatem eius in fæcunditatem Deus mutauit: & tanquam è duro saxo agrum fertilem reddidit.* Quod idē contingit in anima, quā è sterili fertilem reddit lacryma. Quamobrem Gregor. dialog. l. 3. c. 34. *Qui,* inquit, *gratiam lacrymarum non habent, hi nimirum terram Australem, & arentem habēt; & irrigua indigent: quia oportet, vt mala, quæ antea perpetrauerunt, deplorēt.* Quod si *terra proferens spinas, & tribulos reproba est, & maledicto proxima.* ad Hebr. 6. anima fructus proferens, vtpote lacrymis fœcundata, prædestinationis signum obtinet: & benedictioni est proxima, de qua dicitur. Matt. 25. *venite benedicti.* Sextò lacrymæ gehennæ ignes extingunt. Ideo Chrysostomus hom. 6. in Matth. *Tales lacrymæ, quales erant Dauidis, ipsum etiam gehennæ incendium norunt extinguere.* Ephrem Syrus hom. 3. de compunct. *Largire mihi famulo tuo lacrymas, vt magnum illud delictorum meorum chirographum modicis lacrymis deleatur: ignisque ibi ardens exiguo fletu extinguatur. Nā, si hic mea peccata defleuero, illic inextinguibilem ignem euadam.* Idem serm. de pœnit. & patien. *Præparata,* inquit, *est gehenna ignis inextinguibilis, nisi flammam illam lacrymarum rore asperserimus: nisi per pœnitentiam gehennæ incendiū restinxerimus.* Petrus Cellensis l. de Panibus c. 12. *lacryma portas refringit inferni: carbones ferreæ fornacis extinguit.* Rationem reddit Bernardus serm. in illa verba Iob. 5. *in sex tribulationibus liberabit te:* quia lacryma delendo peccata, subtrahit igni gehennali materiē. *Vtinam,* inquit, *daret capiti meo aquam, & oculis meis fōtes lacrymarum. Fortè enim non reperiret ignis exurens, quod interim flens lacryma diluisset.* In hoc autem cernitur prouidentia Dei admirabilis,

Reprobi cor in terrā inaquosa.
Matt. 7.
Psalm. 142.
Anna Samuelis mater ex lacrymis fœcundata.
1. *Reg* 1.
Chrysostom.
Gregorius.
Lacrymis carentes terram irriguā postulant.
Hebr 6.
Matt. 25.
Lacrymæ gehennæ ignes extinguit.
Chrysost.
Ephrem.
Petrus Cellensis.
LXIX.
Lacrymæ materiam subtrahit igni infernali.
Bernard.

rabilis, vt ignis gehennę effugiatur lacrymis; quas ipsius gehennæ meditatio excitat. Duo enim lacrymarum, & compunctionis genera agnoscit Gregorius l.9.dial.c.34. Alterū ex amore cœlestium, alterum ex timore gehennæ: & de his exponit illud Iosue. 15. *Deditque ei pater suus irriguum superius, & irriguum inferius. quia*, inquit, *duo sunt compunctionis genera. irriguum quippe superius accipit anima, cum se in lacrymis cœlestis regni desiderio affligit. Irriguum verò inferius accipit, cum inferni supplicia flendo pertimescit. Et quidē priùs inferius, ac post irriguum superius datur. Sed quia amoris compunctio dignitate præeminet, necesse fuit, vt priùs irriguum superius, & postea irriguum inferius commemorari debuisset.* Inter prædestinationis igitur signa est vtrumque *irriguum inferius, & superius*: vt priùs scilicet defleantur peccata ex timore gehēnæ: & hoc est *irriguum inferius*: tum defleatur præsens exilium ex amore cœlestium; & hoc est *irriguum superius*. Sed humilis Bernardus permanere semper volebat in irriguo inferiori: dum *firmum*, inquit, *est mihi propositum, nunquam ridendi, quousque audiam ex ore Dei illa verba, venite benedicti. Neque à fletu desistam, donec liber sim ab illa sententia, ite maledicti*. Ita apud Cornelium in Threnos Hierem.c.3.vers.48. Sic fletus ex gehenna extinguit gehennam. immo, si in ea perpetuus est fletus, & stridor dentium, fletus fletu repellitur: sed modico, & breui fletu, ingēs, et æternus. Ideo Ephrem serm.1. de pœnit. *Plange*, inquit, *hic modicum, ne ibi plangas in secula seculorum*. Septimò lacrymæ Purgatorij supplent vicem. Chrysostomus hom.3. in Matth. *Sicut*, inquit, *ex aqua, & spiritu: sic rursus ex lacrymis, & confessione purgamur*. Sicut igitur, cum quis in baptismate renascitur ex aqua, & spiritu, non solùm culpa, sed etiam ipsa Purgatorij pœna remittitur: ita proportionaliter in confessione, & lacrymis: quæ habent vim maximē satisfactiuam pro pœna. In quo sensu dixit S. Ephrem serm. de compunctione, & salute, *vel perexigua lacryma multa posse aboleri peccata*, idest pœnā multis peccatis debitā. Clariùs idem Chrysostomus hom.5. de pœnit. in illa verba, *lauabo per singulas noctes lectum meum. Satis*, inquit, *fuerat dicere, lacrymis meis stratum meum rigabo: cur præuenit, lauabo? vt ostenderet lauacrum, & purgationem peccati esse lacrymas.*

Quo-

Lacrymarū, & compunctionis duo genera.
Gregorius.
Irriguum inferius, & irriguum superius quid.
Bernard.
LXX.
Ridendum nunquam, flendū semper.
Cornelius.
Fletus gehennæ, fletu repellitur.
S. Ephrem.
Lacrymæ Purgatorij vices supplent.
Chrysost.
Ephrem.
Chrysost.
LXXI.
Lacrymæ lauacrum, & purgatio peccati.

Quoniam verò Deus videri non poteſt niſi à *mundis corde*, ex Matt.5.hanc cordis munditiam præſtant lacrymæ. Ideo Bernardus in Scala clauſtr.tit. de ſignis Spiritus Sācti, *felices*, inquit, *lacrymę, per quas maculæ interiores purgantur: per quas peccatorum incendia* (ideſt debita peccatis) *extinguuntur*. Incendia autem peccatis debita ſunt, vel gehennalia, vel purgatoria. Præterea idem ſerm.de conuerſ.ad Cleric.c.19. *Purgatur*, inquit, *lacrymis oculus antea caligans: et acuitur viſus, vt intendere poſſit in ſereniſſimi luminis claritatem*. Quod igitur præſtat poſt hanc vitam purgatorius ignis, præſtant lacrymæ in hac vita. Octauò lacrymæ prædeſtinationis sūt ſigna, quia æquiparantur baptiſmo. Hoc ſequitur ex modò dictis: & eſt communis ſenſus Patrum, vt notat Trid.ſeſſ.14. c.2.vbi dicit, *ad remiſſionem plenam, & integram peccatorū. per Sacramentum pœnitentiæ ſine magnis noſtris fletibus, & laboribus peruenire nequaquam poſſe. Vt meritò pœnitentia baptiſmus quidam laborioſus à Sanctis Patribus dictus fuerit.* Cyprianus, aut alius auctor hom. de ablut.pedum. *Magdalena*, inquit, *vſa capillis pro linteo, oculis pro baptiſmo*. Quaſi Magdalena Chriſtum lacrymis baptizaſset, æmulata Baptiſtam: ſed baptiſmo nobiliore, quàm eo, quo Dominum baptizauit Ioānes. Præterea Chryſoſtomus hom.6.in Marc. loquens ex perſona Dauidis, *lacrymæ*, inquit, *meæ fuerunt pro baptiſmate*. Idem hom.10.de pœnit. *Petrus*, inquit, *fleuit amarè, ſecundum baptiſma per lacrymas ex oculis oſtendēs.* Hieronymus aduerſus Pelag. *Poenitentia gratiam baptiſmatis imitatur*. Climacus grad.1. *Pœnitentia eſt reuocatio baptiſmatis*. Chryſologus ſerm. 107. *lacrymæ peccata baptizant*. S. Leo ſerm.9.de paſſione, loquens de Petri lacrymis, *Felices, Apoſtole, lacrymæ tuæ: quæ ad diluendam culpam negationis, virtutem ſacri habuere baptiſmatis*. Bernard. ſerm.1. in oct. Paſch. *Eſt*, inquit, *baptiſmus aliquis in compunctione cordis, & aſſiduitate lacrymarum*. Et infra. *Baptiſmi ſacramentum quoniam iterare non licet; bis, qui ſæpe in multis offendunt, frequenti oportet ablutione ſuppleri*. Addit Climacus gradu 7. lacrymarum baptiſmum eſſe maiorem, ac potentiorem. *Maior*, inquit, *ac potentior baptiſmate baptiſma (etſi audax dictu id videatur) fons eſt lacrymarum. Illud præcedentia delicta purgauit: iſtud verò poſteriora. Illud* om-

Matt.5. *Bernard.* *Tridentin.* Lacrymæ æquiparantur baptiſmo. *Cyprianus.* LXXII. Magdalena Chriſtum lacrymis baptizauit æmulata Baptiſtam. *Chryſoſtom.* *Climacus.* *S. Leo.* *Bernardus* LXXIII. Lacrymæ baptiſmus potentior. *Climacus.*

omnes ab infantia acceptum inquinauit: per hoc autem, & illud repurgamus. Nonò lacrymæ prædestinationis sunt signa; quia æquiparantur martyrio: & sic æquiualent non solùm baptismo fluminis, sed etiam baptismo sanguinis. Expressè Chrysostomus serm. in Ps. 50. *Dicam tibi quid valeat lacrymæ. Quid martyribus maius, qui animam suam ponunt pro amico suo? Grandis gloria martyrum: martyres effundunt sanguinem: peccatores effundunt lacrymas.* Ipsimet martyres, dum effundebant sãguinem, Deo placuerunt propter lacrymas. Ideo August. serm. 45. *de Sanctis Martyribus,* inquit, *dici potest, quia cum lacrymis seminauerunt. Vt eorum lacrymas cõsolaretur Christus, eos in se transtulit.* Non desunt huic lacrymarum martyrio animi vulnera. Quippe, vt notat Basil. hom. 4. de grat. act. *lacrymæ exoriri solent ex impetu quodã, ac si vulnere percelleretur anima.* Huic vulneri dolor, & sanguis non deest suus. Quamobrem Nyssenus or. funebr. de Placilla, *Dolor,* inquit, *in corde delitescens per fletus, ac lamentationes exprimitur: ac vulnerum animi tanquam sanguis sunt lacrymæ.* Hunc sanguinem comitatur mors, & occisio. Nam, vt ait Cyprianus, aut alius auctor hom. de ablut. pedum. *Magdalena mactata intrinsecùs anima, proprium in Sancta sanguinem intulit. Cor contritum erupit in lacrymas.* Neque id immeritò, quia lacrymarum fontem in corde constituũt medici. Ad quod alludens S. Laurentius Nouar. Episc. hom. 1. cit. de pœnit. *punge,* inquit, *venam cordis tui poenitentiæ stimulis: & de ipso corde educes aquam viuam, e capite profluentem.* & vt habetur in vitis Patrum l. 5. libello 3. de compunc. *homo pungens cor suum producit lacrymas: & celeriùs Dei misericordiam prouocat.* Lacryma igitur quidam sanguis est, vt modò diximus cum Nysseno: sed sanguis cordis est; & sic purior, ac delicatior, & vulnerato per dolorem corde, sanguis hic per oculos effluit. Fortasse totum hunc lacrymarum fontem prope cor delitescentem Christus effudit, cum *aperto lancea latere exiuit sanguis, & aqua.* Ioan. 19. Quod indicat Cyprianus serm. de passione prope finem. vbi *De latere,* inquit, *tuo fons egreditur in vitam æternam prosiliens.* Et infra. *Ex hoc fonte compunctionis, & lacrymarũ perennes effluunt riui.* Quasi omnes nostræ lacrymæ, riui sint deducti ex illo lacryma-

Lacrymæ æquiparantur martyrio.
Chrysost.
Martyres acquisierũt palmam per lacrymas.
Augustinus
Basilius.
Nyssenus.
Lacrymæ sanguis animi.
Cyprianus.
Lacrymarũ fons in corde.
Laurentius Nouariensis.
LXXIV. Christi uulnus in latere aquam in lacrymarũ fõtem profudit.
Ioan. 19.
Cyprianus.

crymarum fonte, qui ex Christi latere prosiliuit. Per martyrium igitur pœnitentiæ, lacryma effunditur, quæ sanguis est cordis. Immo, vt dictum est ex Nysseno, *tanquam sanguis est animi*: dum martyres effundunt sanguinem corporis. Funditur autem *sanguis animi* per oculos: quia, vt notat Plinius l. 11. cap. 37. *maximè in oculis inhabitat animus. Cum nulla ex parte maiora animi indicia cunctis animalibus: sed homini maximè, clementiæ, misericordiæ, odij, amoris, tristitiæ, lætitiæ*. In hoc igitur compunctionis martyrio dolor, vulnus, & sanguis animi præfertur quodammodò dolori, vulneri, & sanguini corporis. Præterea nobilitas martyrij mensurari etiam solet à nobilitate tyranni. In hoc autem lacrymarum martyrio tyrannus est Dei amor, quem offensum dolemus. Ideo amorem *dulcem tyrannum* appellat Nazianz. or. 28. Carnifex autem animã crucians est Dei sanctus timor. Ideo Augustinus hom. 50. de vtil. pœnit. *Adsit*, inquit, *carnifex timor: inde animæ confitentis sanguis profluant lacrymæ*. Decimò lacrymæ prædestinationis signa sunt, quia gaudium Angelis pariunt. Ita Lucæ 15. *Gaudium erit coram Angelis Dei super vno peccatore pœnitentiã agẽte*. Quod expẽdens Bernard. serm. 30. in Cant. Appellat lacrymas *vinum Angelorum. Gaudent*, inquit, *Angeli in conuersione, & pœnitentia peccatorum salutem hominum sitientes. Lacrymæ pœnitentium, vinum eorum sunt: quod in illis vitæ sit odor, sapor gratiæ, indulgentiæ gustus, reconciliationis iucunditas, sanitas redeuntis innocentiæ, serenatæ suauitas conscientiæ*. Idem serm. 68. in cant. Lacrymas appellat Angelorum delicias. *Gaudẽt*, inquit, *Angeli ad poenitentiam peccatoris. Quod si deliciæ Angelorum lacrymæ meæ, quid deliciæ*? Neque mirũ, quod lacrymæ pœnitentium, sint Angelorum deliciæ: quando sunt deliciæ ipsiusmet Dei. Ideo dicitur Hierem. 31. ex persona Ephraim, *postquam cõuertisti me, egi poenitentiam: & postquam ostendisti mihi, percussi foemur meum*. Dicit autẽ mox de eo Deus. *Si filius honorabilis mihi Ephraim, si puer delicatus*: siue ex Hebræo, *ipse mihi puer est deliciarum*. In quẽ locum Cornelius, *Vide*, inquit, *quid faciat poenitentia, vt peccatores antea Deo exosi, postea ipsi sint in delicijs*. Hoc autem potissimùm efficiunt lacrymæ. Ideo dicitur Eccl. 35. de lacrymis, *A maxilla ascendunt usque ad cælum; & Dominus exau-*

Nyssenus.
Oculi sedes animi.
Plinius.
LXXV.
Amor dulcis tyrannus.
Nazianz.
Augustin.
Lucæ 15.
Bernard.
Lacrymæ gaudium Angelis pariunt.
Lacrymæ pœnitentiũ vinum Angelorum.
Lacrymæ deliciæ Angelorum.
Lacrymæ Deo sunt in delicijs.
Cornelius.
Eccl. 35.

Antiochus. *exauditor delectabitur in illis.*Ideo Antiochus serm. 107. de compunctione, *Ante precationem*,inquit,*vtere præsidio lacrymarum.ipse enim Dominus noster summopere gaudet, dũ orationem excipit,quam lacrymæ comitantur.*Quia,vt ibidem addit,*rorulentæ aspergines lacrymarũ,vt dulcor mellis sunt cordi,vt suaue fragrans thymiama sunt Deo*. Hoc autem præcipuè verificatur de lacrymis ortis ex pœnitentia. Ideo dicitur Lucæ 15. *Gaudium erit in cælo super vno peccatore pœnitentiam agente,quàm super nonaginta nouem iustis.*Quod expendens Chrysostomus serm.de Moyse,*Plus*, inquit, *Deus vnius poenitentia commouetur:quàm iustorũ merito delectatur.* Ideo hæ compunctionis lacrymæ Deum ipsum ad nos quasi pertrahunt.Quamobrem S. Ephrem serm. de extr. iud. & compunct.*Compunctio*,inquit, *Spiritum Sanctum ad se inuitat,ac pertrahit.*Immo, dum hæ lacrymæ videntur ad terram defluere,inuisibiliter ascendunt ad cælum: & perpetuò in conspectu Dei asseruantur, iuxta illud Ps.55. *Posuisti lacrymas meas in conspectu tuo.*Quod explicãs Augustinus serm. 6.de natiu. Dom.*Non cadit*,inquit,*ad terram lacryma nostra: quia verax est ille,qui dixit, posuisti lacrymas meas in conspectu tuo.*Idcirco Chrysostomus hom.30.in Genes. docet lacrymas in cõspectu Dei,& Angelorum apparere vt formosissimas margaritas.*Quidnam*,inquit, *oculis illis formosius perpetuo lacrymarum imbre, & quasi margaritarum decore ornatis?*Idcirco Magdalena,dum coram Christo fudit lacrymas,margaritas, quibus antea turpiter capillos ornauerat, formosiùs in oculis collocauit. Quamobrem Basilius hom. de lib.arb.tomo.1.Græcol.appellat *pretiosas Magdalenæ lacrymas instar Margaritarũ e beatis illis oculis profluentes.*

Lacrymæ mel cordi, thymiama Deo. *Lucæ 15.* *Chrysost.* *Ephrem.* Lacrymæ Deum ad nos trahunt. Lacrymæ, dum in terram cadunt, ad cælum aduolant. *Psalm 55.* *Augustinus* *Chrysost.* Lacrymæ in conspectu Dei,margaritæ.

LXXVI. Vt mirum non sit sponsæ oculos commendari, ac laudari ex lacrymis Cant.7. *Oculi tui sicut piscina in Hesebon.*in quem locum Honorius,*Hesebon dicitur cingulũ moeroris:& significatur Ecclesia,in qua est moeror poenitentiæ.*Clariùs Ambrosius in Ps.118.serm.16. *Oculi tui sicut stagna in Hesebõ. Oculus iste præuidet,quæ futura sunt: & Deum fletu, ac larymis emollire non desinit.*Lacrymæ igitur, per quas oculi pœnitẽtium ornantur,sunt in diuino conspectu decoræ, gaudiumque Angelis,ac Deo afferunt. Contra horribiles sũt dæmonibus,quibus inferunt terrorem, ac pœnam. Ideo Petrus Cellen-

Oculi sponsæ laudãtur ex lacrymis. *Honorius.* *Ambrosius.* Lacrymæ pœnitentis incendium Satanæ.

Cellensis lib. de pan.c.12.*Satan*, inquit, *tolerabiliùs sustinet flammam suam, quàm lacrymam nostram: acriùsque cōtriti cordis lacryma, quàm flammæ infernalis torquetur incēdio*. Ratio est in prōptu; quia, sicut *super uno peccatore poenitentiā agēte, gaudiū est in cælo*: ita mœror in inferno. Vndecimò sūt lacrymę prædestinationis signa, quia sūt Paradisus animæ in hac vita. S. Ephrē or. de extrem. iudic. & cōpunct. *Certò*, inquit, *scitote fratres non fore in terra quid dulcius gratia lacrymarū. Si quis vestrū expertus lacrymarū dulcedinē, mediante oratione, desideraueri t eleuari e terris, totus hic extra corpus in cælū fertur: nec ampliùs eius cōuersatio inuenitur in terris*. Chrysostomus pręfert lacrymarū delicias terresti Paradiso. Nā ho. 12. in epist. ad Coloss. *quemnam*, inquit, *fontem uis comparare cum lacrymis? eumne, qui est in Paradiso, & irrigat vniuersam terram? sed nihil dicis æquale*. Rationem addit idem hom.6. in Matth. quia, *sicut post vehementes imbres mundus aer, & purus efficitur: ita etiam lacrymarum pluuias sequitur mentis tranquillitas, ac serenitas*. Hinc efficitur vt anima frui videatur delicijs cuiusdam terrestis Paradisi. Idem in loco cit. ad Coloss. præferre videtur lacrymas etiā Paradiso cælesti. *Viderunt*, inquit, *illi oculi* (Pauli) *Paradisū: uiderunt tertium cælum. Sed eos non tam censeo propter hoc spectaculū beatos, quàm propter lacrymas, per quas Christum uiderunt*. Hæc de Paradiso, quem lacrymæ exhibent in hac vita prædestinationis pignus amplissimum. Duodecimò ducūt, & introducunt ad gloriam: & sic media sunt proxima ad prædestinationis finem. Ps.125. *Qui seminant in lacrymis, in exultatione metent*. Ad quod alludens Basilius or. 4. de gratiarum act. *Lacrymæ*, inquit, *semē quoddam sūt, & fœnus: quibus æternum gaudium cumulatur, & crescit*. Sicut enim semen acceptum ex vno grano frumenti reddit centum grana cum fœnore: ita vna lacryma reddit centum gaudia cum fœnore. & sicut in semine spes est messis; ita in lacryma spes est gloriæ: adeo vt illa dici possit Paradisus in semine. Et ideo appellatur à Basilio *semen æterni gaudij*, vt dictum est. Idem alia similitudine illustrant Patres, appellādo lacrymas alas animæ, quibus ad cælum euehitur. S. Ephrem. serm. 3. de com punctione, *O lacrymarum*, inquit, *potentia: quæ, quasi præpetibus sublata pennis, in cælum reuehis, atque ascendis*. Idem serm.

Petrus Cellensis.

Lacrymarū dulcedo.

S. Ephrem.

Lacrymæ præferuntur terrestri Paradiso.

Chrysostom.

Pauli oculi beati ex lacrymis.

Lacrymæ ducunt, & introducūt ad gloriam.

Psalm. 125.

LXXVII.

Lacryma semen gloriæ.

Basilius.

Lacryma Paradisus in semine.

Ephrem.

Lacrymæ alæ, quibus ad cælum ascenditur.

serm. de compunctione, & salute. *O lacrymarum*, inquit, *virtutem: quæ ab inferis ad cælos vsque reducis desiderantes te.* Chrysostomus l. 2. de compunct. *Compunctio*, inquit, *animæ alas innectit: & volare facit ad cœlum.* Neque hoc solùm: sed etiam, cum animam ad cælum vsque subuexit, illi cœlum aperit. Ideo Chrysostomus hom. 3. de pœnit. *Poenitentia*, inquit, *est lacrymarum impensa. Ipsa cælum aperit, & in paradisum ducit.* Laurētius Iustinianus l. de ligno vitæ c. 9. *ò lacryma*, inquit, *tua est potentia: tuum est regnum: tu cælum aperis.* Vnde fit, vt dici possit regni cælorum non aliam esse clauē, quàm argenteam lacrymarum. Ideo Hugo Cardinalis in ea verba Apoc. 3. *Qui habet clauem Dauid, &c. Ecce dedi coram te ostium apertum*, et c. dicit hanc cæli clauem, esse pœnitentiam. *Qui vult*, inquit, *sine claue poenitentiæ intrare in regnum cælorum, fur est, & latro.* Neque mirum, quod pœnitentiæ lacrymis datæ sint claues regni cælorum, sicut & Petro: quando *lacrymam passionis Christi uicariam* appellat Augustin. serm. 11. Ad Fr. in Eremo: *et Petro creditas esse claues regni cælorum in gratiam lacrymarū* affirmat. S. Antiochus hom. 107. de compūct. Quod autem aditus ad regnum cælorum præcipuè pateat per lacrymas, colligere licet ex ipsismet portis, quas vidit Ioannes Apoc. 21. vbi *duodecim*, inquit, *portæ duodecim margaritæ sūt per singulas: & singulæ portæ erant ex singulis margaritis.* Per margaritas lacrymas significari vult Chrysostomus hom. 30. in Genes. vbi dicit *oculos esse lacrymarum imbre, quasi margaritarum decore, ornatos*: & hom. 22. ad populum. Vbi, *respice*, inquit, *lectum Dauidis: in quo tanquam margaritæ per singulas noctes prophetæ lacrymæ cōgelabātur.* Quod facilè intelligitur ex ipso partu margaritarū nascentiū ex rore cælesti: qui conchæ sinu receptus cōcrescit in gemmā. Ideo docet Plin. l. 9. c. 35. *partū concharū esse margaritas pro qualitate roris accepti.* lacrymas autē ex diuina inspiratione cōceptas, vt cæli rorē agnoscit S. Ephrē ser. de pœnit. & Pat. & S. Antiochus ho. 107. de cōpunct. vbi appellat *lacrymarū aspergines rorulētas*. Quamobrem mirum non est appellari à Chrysostomo margaritas: cum ros hic in pupilla, veluti in parua quadam concha receptus pœnitentiæ rigore concretus, gelascere videatur in gemmam. Non vacat igitur mysterio, quod non alias re-

Marginalia: *Chrysost.* — Lacryma clauis a gētea Paradisi — *Hugo Card. Apocal 3.* — Portæ Paradisi cur margaritæ. *Augustin. S. Antiochus. Apoc. 21.* Margaritæ lacrymarum symbola. *Chrysost.* — Margaritarum partus ex rore. *Plinius.* — *S. Ephrem. Antiochus.* Lacrymæ gelascunt in gemmas. *Chrysost.*

gnum cælorum portas habere dicatur, quàm margaritas: cum *duodecim portæ sint duodecim margaritæ* : quia non aliunde patet ad gloriam aditus, quàm per lacrymas. Vnde colligitur potissimum prædestinationis signum esse lacrymas: quas qui habet, simul & claues habet, & portas regni cælorum. Ideo supra dictum est cum Chrysostomo ho. 3 de pœnit. *Lacrymas cœlũ aperire*; quia sunt claues: *et in paradisũ ducere*; quia sunt portæ, per quas ad cælestẽ illã Hierosolymã ducimur. Signãter autem dicuntur esse *singulæ portæ ex singulis margaritis*: quia vel vna cõtriti cordis lacryma satis est ad introducẽdũ ad gloriam. Et ideo dictũ est regi Ezechiæ. 4. Reg. 20. *vidi lacrymam tuam, & ecce sanaui te.* Et Lauren. Iustinian. loco cit. *O lacryma*, inquit, *tua est potentia: tuũ est regnum*. Denique sine lacrymis intrari non posse in regnum cælorum, apertè colligitur ex Apoc. 7. vbi cum loqueretur Ioannes de omnibus prædestinatis, & dixisset se *vidisse turbam magnam ex omnibus gentibus, & tribubus, & populis, & linguis stantes ante thronum, & in conspectu Agni*; subdit infra, *Absterget Deus omnem lacrymam ab oculis eorum*. Et rursus Apoc. 21. cum de prædestinatis dixisset, *ipsi populus eius erunt, & ipse Deus cum eis erit eorum Deus*; statim subdit, *absterget Deus omnem lacrymam ab oculis eorum*. Supponit igitur non aliorum oculos Dei visione fore beatos, quàm eos, qui turgent lacrymis: lacrymas autem ipsas introducendas in cælum vsque ad thronum Dei. Ideo S. Ephrem serm. de compunct. & salute, *ò virtutem*, inquit, *lacrymarum. Tu siquidem diuino assistis throno cum gaudio.* Colligitur hinc etiam tanti pretij lacrymas esse in conspectu Dei, vt ipsemet eas, ne in terram decidant, suarum manuum quasi linteolo excipiat, *absterget Deus, &c.* Ideo Bernard. in declam. *Felices*, inquit, *lacrymæ, quas benigna manus conditoris absterget: Beati oculi, qui in talibus liquefieri fletibus elegerunt.* Colligi etiam ex hoc videtur tantum esse in prædestinatis desiderium lacrymarum, vt vel in ipsa beatitudine lacrymas in promptu haberent, nisi Deus eas ex oculis abstergẽdo vetaret. Quod innuit Tertullianus de resurrect. carnis c. 58. vbi *delebit*, inquit, *Deus omnem lacrymã ab oculis eorum: nempe ex ijsdem oculis, qui priùs fleuerant; quique adhuc flere potuissent, si non omnem lacrymæ nubem* in-

Lacrymæ cælum aperiunt, vt claues: ad gloriam introducunt, vt portę.

4. Reg. 20.

Laur. Iust.

Apoc. 7.

Oculi non nisi aspersi lacrymis Deum videbunt.

Apoc. 21.

Lacrymæ diuino assistũt throno.

S. Ephrem.

Bernard.

Lacrymas Dei manus abstergit.

Tertull.

Ephrem. Lacryma, aut inuenit, aut efficit Paradiſum.

indulgentia diuina ſiccaret. Denique affirmat S. Ephrem loco cit. *peccatores effici beatos per lacrymas*: &, vt concludam cum Lauren. Iuſtinian. l. de ligno vitæ cit. *aqua hæc* (lacrymarum) *aut inuenit, aut efficit Paradiſum.* Ex his planè conuincitur, pœnitentiam lacrymoſam ſignum eſse prædeſtinationis potiſſimum. Nam cum è ſtatu conſeruatæ perpetuò baptiſmalis innocẽtiæ prædeſtinẽtur perpauci(qui ipſi neque de hoc poſſunt eſſe certi: cum irrepere latenter potuerint peccata occulta, iuxta illud Pſ. 18. *ab occultis meis mũda me.*) Supereſt vt potiſſima prædeſtinationis indicia reponi debeant in pœnitentia: quam paſſim docent Patres debere eſse cum perpetuo peccatorum fletu coniunctam, vt oſtenſum eſt. Neque verò quis facilè poteſt opponere, ſibi lacrymas in promptu non eſse. Hoc enim ipſum conqueritur Ambroſius ſerm. 7. in. Pſ. 118. quod cui fuerunt in promptu peccata lacrymabilia, non ſint in promptu lacrymæ. *Neſcit,* inquit, *flere, qui flenda commiſit: & cum ſit ipſe lacrymabilis, non habet pœnæ lacrymas ſuæ.* Ideo, vt infert Bernardus ſerm. de fallacia præsẽtis vitæ, *humanũ cor lacrymas neſciens, non modò durum, ſed & impurum eſſe neceſſe eſt.* Hoc conuincit Auguſtinus l. de pœnit. ex lacrymis, quæ fundi ſolent ob mala temporalia. *Sciat,* inquit, *ſe culpabiliter durũ, qui deflet mortem amici, vel damna rei temporalis: & dolorẽ peccati non oſtendit in lacrymis. Non eſt ergo, vt quis ſe excuſet, nõ habere fontem lacrymarum, qui dolorem temporalem oſtẽdit lacrymis.* Hoc ipſum lacrymarum donum, vt magnum prædeſtinationis ſignum à Deo enixè poſtulandum eſt precatione illa, quam adhibet idem Auguſtinus l. ſuppur. par. 4. cap. 2. vbi, *Da mihi, Domine,* inquit, *irriguum ſuperius, & irriguum inferius: vt ſint mihi lacrymæ meæ panes die, ac nocte.* Interim, qui ad peccata ſua deflenda, non ſine reprobationis indicio, experitur ſe durum, hoc ipſum deflere conetur, quod non flet: &, vt monet Climacus gradu. 8. *Si non luget, propter hoc lugeat.* Secunda conditio, quam requirit hæc ſatisfactio pro peccatis, ad hoc vt prædeſtinationis ſit ſignum, eſt vt ſit punitiua peccati. Ratio à priori eſt, quia per peccatũ quis adhæreſcit creaturæ delectabiliter. Ergo per pœnitẽtiam debet recedere ab illa pœnaliter. Alioquin pœnitentiam non agit: cuius nomen ipſum ſonat pœnam.

LXXVIII. Prędeſtinationis ſigna potiſſimum ex pœnitentia.

Peccator lacrymabilis non habet lacrymas.

Auguſtin.

Peccator, ſi non luget, propter hoc lugeat.

Climacus.

Pœnitentia debet eſſe pœnalis.

Pœ-

Pœnitentia autem est medium necessarium ad finem prædestinationis. Et ideo dicitur Matt.3. *Poenitentiam agite: appropinquauit enim regnum cælorum*. Hanc rationem insinuat Augustinus serm.4. inter commun. vbi,*est*,inquit,*poenitentia medicamentum vulneris, spes salutis, per quam Deus ad miserendum prouocatur.* (Ecce prædestinationis signum, & medium)*sed poenitentia à poena nomen accepit: quia anima cruciatur, & caro mortificatur*. Diuidit Augustinus pœnalia pœnitentiæ in duo: in pœnam animæ, & in pœnam carnis. Pœna animæ, consistit in mœrore quodam: qui permanenter, & habitualiter debet perpetuò, post peccatum, comitari animam prædestinati. Ideo idem Augustinus ante lacrymas corporis requirit fletū cordis. *Dic*,inquit, *illi in fletu cordis. Aspice infelicem pietas immensa: respice crudelem misericordia publica: dele numerositatem criminum multitudo misecordiarum*. Hic mœror perpetuus ex peccatis cōmissis magnum est prædestinationis indicium: cum apparuerit fere semper in ijs, quos scimus prædestinatos, ex pœnitentibus. Quorum Princeps Dauid, vt notat Chrysostomus l.2. de compunct. cordis, post peccatum *ita erat in solio regali, tanquam esset vinctus in carcere. Iacebat in purpura, quasi in cilicio, cinere consperfus, & corde compunctus. Aula regalis erat ei tanquam eremi vastissima solitudo. Hæc omnia agebat in eo cordis compunctio, quæ facit animam horrescere purpuram, desiderare cilicium, amare lacrymas, risum effugere*. Non poterat meliùs forma præscribi prædestinatorum ex pœnitentibus: in quibus talis dolor remanet de peccatis commissis, vt dicere aliqui ex ijs soleant, nullum sibi superesse de omni alio infortunio dolendi locum, quando totum dolorem sibi absorbent peccata. Alterum, in quo constituit Augustinus pœnitentiam peccati, est pœna corporis: cum dicat *per pœnitentiam animam cruciari, & carnem mortificari*, vt supra relatum est. Hoc ostendit pœnitentia Niniuitarum: qui *vestiti sunt sacco à maiori vsque ad minorem*. Ionæ.3. Quod expendens Chrysostomus hom. de Iona, *vbiq;* inquit, *saccus: vbique cinis: vbique lacrymæ: vbiq; gemitus. Nam & ipse Rex indutus cilicio, capiti cinerem imposuit. Et res admiratione digna gerebatur: cilicio purpuræ cedebat ambitio: & cinis diadematis obruebat ornatum*. Ex quibus fit, vt primus in electis

veræ

Matt. 3.

Augustin. LXXIX. Pœnitentiæ nomé à pœna.

Augustinus. Fletus cordis præcedat lacrymas corporis.

Chrysostom. Dauidis mœror post peccatum.

Forma pœnitentium.

Pœnitentiæ veræ signū, mortificatio in uestibus.

Ione 3.

veræ pœnitentiæ effectus esse soleat, abiectio pompæ vestiũ: cum apud antiquos quoque Romanos, Rei, cuiuscunq; essẽt nobilitatis, apparere solerent, ad prouocandam misericordiam iudicis, sordidati. Hoc specialiùs locum habet in mulieribus: in quibus superfluum ornatũ, tanquam indicem pœnitentiæ fictæ, reprehendit Ambrosius l. 2. de pœnit. c. 9. vbi, *Videas*, inquit, *foeminas margaritis onerare aures; curuare ceruices: quas benè Christo, non auro inclinarent. Quæ se ipsas flere debebant, quia margaritam, quæ de Cælo est, perdiderunt*. Idcirco idem Ambrosius in epist. ad Virginem lapsam c. 8. *lugubris*, inquit, *tibi accipienda est vestis: & mens, ac membra singula digna castigatione punienda. Amputentur crines, qui per vanam gloriam occasionem luxuriæ præstiterunt. Pallescat facies, quæ quondam viruit impudicè. Totum corpus cinere aspersum, & opertum cilicio perhorrescat: quia malè sibi de pulchritudine placuit*. Præstitit hoc, quamuis valde leuiter in his peccasset, S. Paula. Quæ, vt refert Hieronymus in eius epitaphio, admonentibus, vt aliquid de susceptа seueritate remitteret, respondere sic solebat. *Purganda est facies, quam contra Dei præceptum purpurisso, & stibio sæpe depinxi. Affligendum corpus, quod multis vacauit delicijs: longus risus perpetuo compensandus est fletu: serica pretiosa asperitate cilicij commutanda*. De Fabiola etiam, idem Hieronymus in eius vita sic refert. *Faciem, per quam secundo viro placuerat, verberabat: oderat gemmas, linteamina videre non poterat, ornamenta fugiebat: sic dolebat* (de voluptatibus superfluis matrimonij) *quasi adulterium cõmisisset*. Ex quo apparet illud esse veræ pœnitentiæ signum, si tum in vestibus, tum in cœteris compensetur in pœna illud ipsum, quod fuit in culpa. Quod ad minimum requirit in pœnitentibus Paulus ad Rom. 6. *Humanum dico propter infirmitatem carnis vestræ. Sicut enim exhibuistis membra vestra seruire immunditiæ, & iniquitati ad iniquitatem: ita nunc exhibete membra vestra seruire iustitiæ in sanctificationem*. Præstiterunt hoc egregiè duo prædestinatorum pœnitentium duces, David in veteri testamento, Magdalena in nouo. Ille, quia oculis peccauerat, cum *vidit mulierem se lauantem* 2. Reg. x I. oculis quoque pœnitẽtiam indixit. quod ipse profitetur Ps. 118. *exitus aquarum deduxerunt oculi mei: quia non custodierunt legem*

Ambrosius. Mulierum superfluus cultus reprehẽditur.

Hieronym.

LXXX.

Rom. 6.

Dauid puniuit in oculis, quod peccauerat per oculos.

2. Reg 11.

Psalm. 118.

legem tuam. Non enim dixit, quia non custodiui, sed quia ipsimet oculi *non custodierunt legem tuam*, illicito aspectu vxoris alienæ se lauantis. Idcirco Dauid dicit se punire fletibus oculos; quia peccauerat per oculos: vt vnde flammas hauserat, inde vndas deduceret. Idque tanta vehementia, vt oculi ipsi descendere viderentur in lacrymas. Legunt enim septuaginta, *exitus aquarum descenderunt oculi mei*, eò quod, vt interpretatur Ambrosius serm. 17. in eum Psal. *ipsimet descenderunt oculi*. *Habet enim hoc vis summi doloris: vt cum lacrymis oculi ipsi videantur descendere*. Ad Dauidis imitationem hortatur S. Laurentius Nouarien. Episc. hom. 1. de pœnit. eos quibus peccati occasio extitit oculus. *Cecidisti*, inquit, *per oculum: contaminauit te aspectu suo? abluat te aqua sua. Induxit te in laqueum? eruat te de laqueo. Habet enim in se magnum lacrymarum auxilium. Dic illi; exue, quod implicasti. Tu me vulnerasti: tu me sana. Tu me polluisti: tu me purifica. Ablue, quod inquinasti: erige, quod elisisti: corripe, quod euertisti: absolue, quod per scandalum obligasti*. Hoc præstitit Dauid, vt dictum est; qui puniuit oculo culpam contractam per oculum: & in lecto *fleuit singulis noctibus, quod vna nocte peccauerat*, vt supra notatum est cum S. Ephrem serm. de iud. & cõp. Præstitit hoc Rahab meretrix; quę, vt ex traditione Rabbinorũ refert Lyranus in c. 3. Iosue, ideo exploratores missos à Iosue *demisit per funem de fenestra, quia solita fuerat per funẽ excipere fornicarios, et emittere: vt sicut funis fuerat ei instrumentũ peccati, sic ei fieret instrumentũ salutis*. Præstitit hoc idem exactiùs Magdalena; quæ omnia instrumenta iniquitatis cõuertit in instrumenta pœnitentiæ: præueniens exemplo dictum Apostoli, *sicut exhibuistis membra vestra*, &c. Nam, quia præcipuè oculis, capillis, osculis, & lasciuo vnguentorum vsu peccauerat; *lacrymis coepit rigare pedes eius: & capillis capitis sui tergebat: & osculabatur pedes eius: & vnguento vngebat*. Lucæ. 7. Quod animaduertens Gregor. hom. 13. in Euang. *Quod*, inquit, *sibi turpiter exhibuerat, iam Deo laudabiliter offerebat. Oculis terrena concupierat: sed hos iam per pœnitentiam conterens flebat. Capillos ad compositionem vultus exhibuerat: sed iam lacrymas capillis tergebat. Ore superba dixerat: sed pedes Domini osculans, hoc in Redemptoris sui vestigia faciebat. Quoi ergo in se habuit oblectamen-*

Ambrosius.

Laurentius Nouar.

Oculus fletu tergit, quod aspectu inquinauerat.

S. Ephrem.

Rahab instrumentum peccati conuertit in instrumentum salutis.

LXXXI.

Magdalena instrumenta peccãdi cõuertit in instrumenta pœnitentiæ.

Lucæ 7.

Gregorius.

ta, tot de se reperit holocausta. Cõuertit ad numerũ virtutũ, numerũ criminum: vt totũ seruiret Deo in pœnitentia, quidquid ex se Deum contempsit in culpa. Cyprianus etiam, aut alius auctor hom. de ablut. pedum, de Magdalena loquens, *singula,* inquit, *suum præbuere ministerium. Cor contritum erupit in lacrymas: fides lauit: charitas vnxit. De fõte cordis fletus hausit, quos protulit: de poenitentia pyxide vnguenta, quæ obtulit. Caput strauit pro suppedaneo: crinibus circumfusis pedes inuoluit, ac tersit. Nihil de se retinens, totam se tibi deuouit: & tu affectum potiùs attendens, quàm factum, vngebas vngentem, abluebas lauantem, tergebas intrinsecùs pœnitentem.* Hoc idem pœnitentiæ obsequium Magdalena Christo præstitit etiam post acceptam peccatorum remissionem. Nam, vt notat August. serm. x1. ad fratres in eremo, *Peccatrix illa Maria non solùm in domo Simonis, sed etiam post aduentum Spiritus Sancti, semper dolebat: semper peccata, quę commiserat, flebat.* Quomodo iam id præstiterit, apparet ex spelunca prope Massiliam: vbi triginta annis sub quadam rupe horrida pœnitẽtiam egit. Quod ipsamet reuelauit cuidam Sancto viro Eremitæ in eadẽ spelũca degenti, vt habetur in rosa aurea Syluestri, & apud Lipom. in eius vita. Hoc idem videre est in Petro; qui post trinam negationem, durissimam pœnitentiam egit toto vitæ tempore, *pane solo cũ oliuis, & rarò oleribus vsus*: vt habetur apud Clementem recognit. l. 7. siue, vt vult Nazianz. or. de paupert. amore, *lupinis asse minuto vẽditis famem pellens.* Quia verò Petrus peccauerat ter negando, compensauit culpam Christo sui amoris affectum ter declarando, vt habetur Ioa. 21. Quod aduertens August. tra. 123. in Ioa. *redditur,* inquit, *negationi trina trina cõfessio: ne minùs amori lingua seruiat, quàm timori.* Ideo curare solent electi, vt in eodẽ genere ad minimùm totidem actus virtutis eliciant, quot in eo genere peccaminosos patrauerint. Denique ipsimet Niniuitæ pœnitentiã egerunt non solùm in sacco, & cinere; sed etiam in ieiunio: promulgato edicto, vt *homines, iumenta, & boues, & pecora non gustarent quidquam.* Ionæ 3. &c. vt qui peccauerant per crapulam, pœnitentiam agerent per ieiunium. Quod expẽdens Chrysostomus serm. de Zona, *Ebrietas,* inquit, *& luxuria stantem euerterant ciuitatem: commotam ieiunium solidauit.*

Cyprianus.

Magdalenæ pœnitentia post ascensum Christi.

Augustinus.

Petri pœnitentia post trinam negationem.

Clemens Rom.

Nazianz.

Niniuitarũ pœnitentia.

Ionæ 3.

Chrysostom.

uit. Incredibilia sunt, quæ narrat Climacus gradu. 5. de ijs, qui post lapsum, vltro, & spontaneè includebant se in eo loco, quem *carcerem pœnitentiæ* appellabant. *Vidisses*, inquit, *in illis æstuantes linguas, instar canum ex ore procedētes.* (Nempe ob intolerabilem sitim) *ex his alij sub ardētissimo solis æstu se cruciabant: alij contra acerrimo frigore se affligebant. Nonnulli, cum panis exiguum quid accepissent, reliquū manu longiùs proijciebant, indignos se, qui rationali cibo vterentur, esse dicentes: quippe qui irrationabiliter egissent. Quem apud illos locum risus habere poterat? quem otiosus sermo? quem iracundia? Vbi apud illos festiuitas? vbi confidentia? vbi corporis obsequium, & cura? vbi vel vestigium inanis gloriæ? vbi deliciarū expectatio? vbi exigua vini cogitatio?* &c. quæ fusiùs ibi prosequitur. Hi sunt fructus digni pœnitentiæ, requisiti ad pœnitentiam fructuosam; quæ, vt talis est, prædestinationis est signum, iuxta illud Lucæ. 3. *Facite fructus dignos pœnitentiæ*. Quæ verba expendens Gregorius hom. 20. in Euang. *Aliud est*, inquit, *fructum facere poenitentiæ: aliud dignum pœnitentiæ fructum facere. Vt enim secundùm dignos poenitentiæ fructus loquamur, sciendum est, quòd quisquis illicita nulla commisit, huic iurè conceditur vt licitis vtatur: sicque pietatis opera faciat, ut tamen, quæ mundi sūt, non relinquat. At si quis in fornicationis culpam, uel fortasse, quod est grauius, in adulterium lapsus est; tātò à se licita debet abscindere, quantò se meminit, & illicita perpetrasse. Neque enim par fructus boni operis esse debet eius, qui minùs, & eius, qui magis deliquit: aut eius, qui in nullis, & eius, qui in quibusdam facinoribus cecidit; & eius, qui in multis lapsus est. Per hoc ergo, quod dicitur, facite fructus dignos poenitentiæ, uniuscuiusque conscientia conuenitur, ut tantò maiora quærat bonorum operum lucra per poenitentiam, quantò grauiora sibi intulit damna per culpam.* Explicat hoc idē pensiculatiùs Chrysostomus hom. x. in Matt. vbi explicans hæc eadem verba, *facite fructus dignos poenitentiæ. Fructificare*, inquit, *poterimus, si peccatis aduersa faciamus. Aliena rapuisti? incipe donare iam propria. Longo tempore es fornicatus? legitimū quoque usum suspende coniugij: ac perpetuam continentiā sæpiùs paucorum dierum castitate medicare. Iniuriam vel opere cuiquam, vel sermone fecisti? refer benedictionis verba conuicijs: & per-*

Climacus. Carcer pœnitentium.

LXXXII. Pœnitentiæ fructus, qui sint.

Lucæ 3. *Gregorius.*

Pœnitentis compensatio pro peccatis.

Chrysost.

cutientes te nunc officijs, nunc etiam beneficijs placare contende. Delicijs ante, & temulentia diffluebas? ieiunio, & aqua potu vtrumque tempera, vt famem superes imminentem. Vidisti impudicis oculis alienum decorem? fœminam iam omnino non videas, maiore tectus cautione post vulnera. Hæc ibi Chrysostomus; qui rationem etiam horum reddens, *neque enim*, inquit, *vulnerato sufficit ad salutem tantummodò spicula de corpore euellere: sed debet etiam remedia adhibere vulneribus.* Hæc pœnitentia fructuosa, ponitur signum prædestinationis à Patribus, per opera supererogationis præseruatiua à futuris peccatis, & satisfactiua pro præteritis. Tum vt peccator cum Deo redeat in pristinam gratiam: & pœnam illam euadat diminutionis diuinorum auxiliorum; quæ causa est reprobis spiritualis ruinæ. Tum vt possit ea opera Deo exhibere in hora mortis in compensationem eorum peccatorum, quæ tunc diabolus e suo codice proferet. Ita legimus apud Climacũ grad. 7. accidisse cuidam Sancto Anachoretę: qui singulis peccatis sibi à diabolo obiectis certas quasdam, quas pro ijs egerat pœnitentias, opponebat, vt dicetur tractat. sequ. Quamobrem hoc est eorum proprium, qui prædestinati sunt per pœnitentiam, vt præter pœnas rite à Confessario iniunctas, ipsimet sibi ipsis voluntarias pœnas imponant commissis peccatis congruas; puta pro peccatis sẽsualibus tot gestationes ciliciorũ, aut tot verberationes, quas disciplinas appellant, aut similes mortificationes in tactu. Pro peccatis gulæ tot abstinẽtias, aut ieiunia. Pro peccatis superbiæ tot osculationes humi, prostrationes, aut similia. Pro peccatis ortis ex auaritia tot eleemosynas; & sic de cæteris: vt possit in hora mortis exprobrãti diabolo respondere cum Anachoreta illo, *feci: sed pro hoc tot annis ieiunaui: feci, sed fleui, sed ministraui.* Ideo vnusquisque post peccatum, vt monet Bernardus serm. de septem donis Spiritus Sancti, *indicat sibi ieiunia: corpus castiget, & subijciat seruituti: quia non nisi in manu forti liberatio est.* Idem exactiùs docet Augustinus in serm. de igne Purgatorij, vbi cum multa statuisset facienda pro minutis peccatis, *pro capitalibus*, inquit, *criminibus* (pro peccatis mortalibus) *non hoc solùm sufficit: sed addendæ sunt lacrymæ, rugitus, & gemitus: continuata tempore longo, et protracta ieiunia. Largiùs eleemosynæ erogandæ:*

Bernard.

Augustin.

gandæ: in luctu, & tristia multo tempore permanentes &c. & rationem reddit in l. de vera, & falsa pœnitentia; quia *pœnitentia est quædam dolentis vindicta, puniens in se, quod cōmisisse dolet.* Propter hoc etiam, siue opera bona, quæ fiūt: siue mala pœnæ, & tribulationes à Deo immissæ ordinari solent à prædestinatis per voluntariam susceptionem ad recompensanda peccata. Et quia hæc non sufficiunt, magnum est prædestinationis signum frequens, & deuotus Indulgentiarum vsus; vt quidquid satisfactionis ex parte nostra deest, per Christi sanguinem suppleatur. Et hæc de secunda conditione satisfactionis, vt scilicet sit punitiua peccati. Tertia conditio satisfactionis, vt complet prædestinationis signum, est vt non solùm sit vitæ emendatiua, de quo supra dictum est, sed etiam melioratiua. Ratio est, quia Deus permittit prædestinatis peccata, vt eis proficiant ad bonum. Sed non ad bonum æquale illi, quod fuisset citra peccatum. nulli enim vsui deseruiret permissio peccati, quod est malum maximum, si citra hanc permissionem, haberi potuisset æquale bonum. Ergo permissio peccati in prædestinatis à Deo ordinatur, vt eis cedat ad maius bonum, & iuxta Paulum ad Rom. 5. *ubi abundauit delictum, ibi superabundet & gratia.* Ergo post peccatum tunc inerit prædestinationis signum, cum lapsus peccati fuerit occasio proficiendi: & sic verificetur, quod prædestinatis etiam peccata cooperantur in bonum. Hæc est expressa doctrina Ambrosij l. de Apolog. Dauidis c. 2. Vbi *Sancti*, inquit, *Domini* (hoc enim nomine appellari solent à Patribus prædestinati) *qui consumare pium certamen gestiunt, & currere cursum salutis, sicubi forte, vt homines, corruerint, naturæ magis fragilitate, quàm peccandi libidine, acriùs ad currendum resurgunt, pudoris stimulo maiora reparantes certamina. Vt non solùm nullum attulisse æstimetur lapsus impedimentum: sed etiam velocitatis incentiua cumulasse.* Hoc satis patet ex ijs, quæ diximus de fructibus pœnitentiæ post peccatum. Ex quorum additamento electi meliores redduntur, quàm fuerant ante peccatum: vt habeatur intentum Dei de permissione peccati in electis. Quamobrē Gregorius, l. 1. in Euangel. hom. 20. *Idcirco*, inquit, *Deus electos nunc in quibusdam lapsibus cadere permisit, vt eis per lamenta pœnitentiæ cælestem*

Pœnitentia est dolentis vindicta.

LXXXIII. Indulgentiarum vsus prædestinationis signū.

Pœnitentia in prædestinatis debet esse vitę melioratiua.

Ambrosius.

Prædestinatis peccata cooperātur in bonum.

Gregorius.

stem

stem patriam aperiret. Explicans autem, quæ hæc sint, subdit, *exerceamus ergo nosmetipsos in lamentis: extinguentes fletibus, & dignis pœnitentiæ fructibus culpas, quas fecimus.* Hæc vitæ melioratio, & cursus quidam velocior ad salutem in electis resurgentibus à peccato, apparet exemplo Dauidis, aliorumque, quos supra adduximus: potestque adumbrata quadam similitudine de ijs dici, quod de Essenis narrat Solinus. Qui *venere se penitus abdicabant; pecuniam nesciebant: palmis victitabant.* De quibus idem referens Plinius l. 5. c. 17. *gens,* inquit, *æterna est, in qua nemo nascitur: tam foecunda illis aliorum vitæ poenitentia est.* Similiter hanc non Essenorum, sed electorum gentem pœnitentia propagat: cum multò plures electi sint per pœnitentiam, quàm per innocẽtiam. Claudam hoc prædestinationis signum, desumptum à pœnitentia fructuosa, laudibus, quibus pœnitentiam extollit Chrysostomus ho. 3. de Pœnitẽtia. *Poenitentia,* inquit, *est delictorum medicina, iniquitatum consumptio, lacrymarum impensa, fiducia ad Deum, aduersùs Diabolum arma, gladius vim eius præcidens, & caput amputans, salutis spes, desperationis occasus. Ipsa cælum aperit: ipsa diabolum superat: ipsa ducit in Paradisum.* Ecce quàm apertè in ea reponit prædestinationis medium, & signum. Præterea sermone de pœniten. *O pœnitentia,* inquit, *quæ peccatum remittis, & paradisum reseras: quæ ægrum sanas hominem, & tristem exhilaras: vitam de interitu reuocas: statum restauras: horrorem remoues: fiduciam præbes: reformas vires: gratiam abundantiorem refundis. O poenitentia, quid de te noui referam? omnia ligata tu soluis: omnia soluta tu reseras. Omnia aduersa tu mitigas: omnia contrita tu sanas, omnia confusa tu lucidas: omnia desperata tu animas. O poenitentia rutilantior auro, splendidior sole: quam non vincit peccatum: non defectio superat: non desperatio delet.* Poenitentia *respuit auaritiam: horret luxuriam: fugat furorem: firmat amorem: calcat superbiam: linguam continet: componit mores: odit malitiam: excludit inuidiam.* Et infra. *Hæc est perfecta, & fructifera poenitudo.* (Ecce pœnitentiam fructuosam, de qua hactenus loquuti sumus) *sic poenitenti præsto est Deus, esurienti vescitor, sitienti potator. O poenitentia misericordiæ mater, & magistra virtutum, reos resoluis, reficis delinquentes, lapsos releuas, recreas desperatos. Per te nobis Christus regnum cælorum*

Essenorum mores, & austeritas, *Solinus.* *Plinius.*

Chrysost.

Pœnitentiæ encomia.

rum appropinquare facit, dicens pœnitentiam agite: appropinquabit enim regnum cœlorum. Ita & Baptista clamat, facite fructus dignos poenitentiæ: quoniam ecce adest regnum Dei. (Ex hoc apparet prædestinationis finem promitti pœnitētiæ fructuosæ) *Per te subitò rapuit latronem Christus ad regnum. Per te Dauid post flagitium felix, iterum recepit Spiritum Sanctum. Per te Manasses*, &c. quæ videre est ibi copiosissimè aureo illo flumine redundantia. Similia habet Augustinus tomo x. serm. 4. inter communes. Denique pœnitentiam singulare esse prædestinationis & mediū, & signum, maximè apparet ex eo, quod Christus prædestinatorum omnium caput suscepit Baptismum Ioannnis, qui appellabatur *baptismus pœnitentiæ*. Marc. 1. &, vt notat Ambrosius l. 2. in Lucam c. 3. *Christus lauacrum poenitentiæ non refugit.* In quo satis ostendit, quid faciendum sit vnicuique fidelium, qui post cōmissa peccata sperare non potest prædestinationis terminum, nisi per pœnitētiam. Vt igitur hoc in se signum prædestinationis apponat, debet vnusquisque reliquum vitæ tempus non nisi pœnitentiæ tribuendo ita apud se statuere cū Tertulliano lib. de pœnit. c. vltimo, *peccator totius notæ sum; & nulli rei, nisi poenitentiæ natus.*

Augustinus

Marc. 1.
Ambrosius.
Christus lauacrum pœnitentiæ nō refugit.

Homo pœnitentiæ natus.
Tertull.

CAPVT SEXTVM.

Tertium reprobationis signum, Pœnitentia aut ficta, aut infructuosa.

QVoniam tertium prædestinationis signū probauimus esse pœnitentiam non quamcunque, sed veram, & fructuosam; ideo LXXXIV.

Dico sextò. Tertium reprobationis signum est pœnitentia, siue ficta, siue infructuosa. De ficta id omnino patet, quia pœnitentia ficta idem est, ac impœnitentia vera. Sed hæc est reprobationis signum, vt cap. 4. ostensum est. Ergo &c. Confirmatur primò, quia pœnitentia ficta addit supra impœnitentiam quēdam abusum pœnitentiæ, & quasi

Reprobationis signū pœnitentia ficta.

si mutationem medicinæ in venenum. Quia, vt notat Ambrosius l.2.de poenit.cap.x1.*In ipsa poenitentia fit, quod postea indiget poenitentia*. Quod non fit sine noua iniuria Dei poenitentiæ institutoris; quia videtur illum peccator illudere, exhibendo fictam poenitētiam pro vera. Sicut cum quis emptor venditori offert nummum adulterinum pro vero. Quæ est animaduersio Tertulliani lib.de poenit. c.6. vbi, *si* inquit, *qui vendit, priùs nummum, quo paciscitur, examinat, ne scalptus sit, ne rasus, ne adulter; etiam Dominum credimus pœnitentiæ probationem priùs inire, tantam nobis mercedem, perennis scilicet vitæ, concessurum*. Quasi dicat, Deus non vendit regnum Cælorum exhibenti in pœnitentia ficta pecuniam adulterinam. Confirmatur secundò, quia discrimen inter poenitentiam reproborum, & poenitentiam prædestinatorum apparet in poenitentia Saulis, & Dauidis. Vterque enim peccauit, vterque dixit, *peccaui*. Ille 1. Reg. 15. hic 2. Reg. 12. & tamen vnius poenitentia Deo displicuit, quia ficta: alterius placuit, quia vera. Sauli dixit Samuel, *proiecit te Dominus, ne sis rex*: quod est dicere, transtulit Dominus regnū tuum. Dauidi dixit Nathan, *transtulit Dominus peccatum tuum*. Quod discrimen animaduertens Augustinus l. 22. cōtra Faustum c.67. *cur*, inquit, *Saul per Samuelē correptus, cum diceret etiam ipse, peccaui, non meruit audire, quod Dauid, quod ei Dominus ignouisset? In simili voce, quam sensus humanus audiebat, dissimile pectus erat, quod diuinus oculus discernebat*. Ratio autem fuit, quia Saul non dixit, peccaui, ex vera pœnitentia peccati: sed ex humano timore, ne eius existimatio minueretur apud subditos. Ideo Saul secretò iterum dixit, *peccaui: sed nunc honora me coram senioribus populi mei, & coram Israel*. Sed hęc poenitentia orta ex auiditate regnandi fuit causa, vt regnum amitteret. Ideo dictū est illi, *proiecit te Dominus, ne sis Rex*. Contra verò Dauid dixit, *peccaui*, non ex timore temporalis supplicij, sed ex intimo dolore peccati cum vero proposito non peccandi. Quod expendens Fulgentius l.2.de remiss. pecc. c. 15. *Saul*, inquit, *peccatum suum confessus est; nec tamen indulgentiam consequutus: quia cor eius non erat rectum cum Deo. Illa enim peccati confessio ex timore fuit supplicij, non ex horrore peccati. Non odit, quod fecerat: sed timuit, quod nolebat*. Et infra.

Ambros.

Poenitentia ficta iniuriā irrogat Deo.

Tertullia.

Pœnitentia ficta pecunia adulterina.

Dauidis, & Saulis pœnitentię discrimen.

1. *Reg.* 15.
2. *Reg.* 12.

Augustin. LXXXV.

Regnandi auiditas causa regni amittendi.

Fulgent.

ecce

ecce Saul dixit, peccaui: Dauid quoque dixit, peccaui. Cum ergo in confessione peccati vtriusque vna vox fuerit, cur non vna est vtrique concessa remissio? nisi quia in similitudine confessionis videbat Deus dissimilitudinem voluntatis. Vnus enim conuersus peccandi protinus abiecit desiderium: & pœnitendo ipse suum puniuit admissum (ecce pœnitentiam veram prædestinatorum.) *Alter verò confessionem quidem sui peccati protulit: sed affectum peccandi, peruerso cordis vitio, non abiecit.* Ecce pœnitentiam fictam reproborum, eorum præsertim, qui ad sacramentum pœnitentiæ accedunt non tam vt remissionem obtineant: quàm existimationem ne ammittant: dicuntque, *peccaui*, eodem planè modo, quo Saul: qui fuit figura reproborum, ex Gregorio in l. 1. Reg. c. 5. Contra verò pœnitentia prædestinatorum est ex intimo dolore peccati, sicut pœnitentia Dauidis. Ideo Ambrosius serm. 17. in Ps. 118. *à sancto*, inquit, *viro plùs culpa defletur, quàm ærumna.* Confirmatur tertiò ex pœnitentia Iudæ: qui visus est habere multas circumstantias pœnitentiæ veræ. Primò pœnitudinē facti: ideo dicitur Matt. 27. *poenitentia ductus.* Secūdo restitutionem pecuniæ malè acceptæ ijs ipsis, à quibus acceperat: ideo sequitur, *retulit tringinta argenteos principibus Sacerdotum, & senioribus.* Tertiò confessionem peccati, *dicēs peccaui*. Quartò explicationem malitiæ specificæ cum suis circumstantijs, *tradens sanguinem iustū.* Et tamen huius pœnitentiæ finis fuit laqueus, & damnatio: ideo sequitur, *proiectis argenteis in templo, recessit: & abiens, laqueo se suspendit.* Quia nimirum illa fuit pœnitentia ficta, non tam ex horrore peccati, quàm ex humano pudore. Et fuit poenitentia sine spe veniæ: quæ spes requiritur ad poenitentiam veram. Quamobrem Fulgentius ep. 7. de recta poenit. c. 5. *Salubris*, inquit, *conuersio est, si nec pœnitentia sperantem: nec spes deserat pœnitentem. Iudas, qui Christum tradidit, peccati sui pœnitentiam gessit; sed salutem perdidit: quia indulgentiam non sperauit.* In poenitentia autem falsa Iudæ animaduertere licet quid illi occasio fuerit, vt dolorem verum nō habuerit, cum spe veniæ: quia scilicet malos confessarios sortitus est, peccatum suum impijs illis sacerdotibus confessus, qui dixerunt, *quid ad nos? tu videris.* Nam si ad Christum ipsum, vel saltem ad Apostolos accessisset, verum illi dolorem, &

Saul figura reproborū. *Gregorius.*

Ambrosius. Iudæ pœnitentia cur infructuosa. *Matt. 27.*

Fulgentius. Spes requisita ad pœnitentiam.

Confessarij mali electio reprobationis medium.

LXXXVI. spem veniæ ingessissent. Quæ est animaduersio Ambrosij l. 2. *Ambrosius.* de pœn. c. 5. *arbitror*, inquit. *quod etiam Iudas potuisset non excludi à venia, si poenitentiã non apud Iudæos, sed apud Christum egisset.* *Augustin.* August. etiam l. de vera, & falsa poenit. c. 11. *Iudas*, inquit, *iuit ad Pharisæos: reliquit Apostolos. Nihil inuenit auxilij, sed desperationis augmentum.* Vnde fit, vt sicut magnum est prædestinationis signum confessarios eligere probos, & doctos: ita par sit reprobationis signum nullam, aut paucam adhibere in hoc diligentiam: sicut, quod multò est peius, studiosè eos deligere, qui laxiores habentur: neque aut valde idonei, aut valde pij. Signum est enim animi non curantis verum pœnitentiæ effectum: ad quem non minùs conducit bonus confessarius, quàm ad valetudinem recuperandam bonus medicus. Sicut igitur ficte valetudinem optat, qui æquali pecunia medicum non deligit meliorem: ita &c. Atque hæc de reprobationis indicio ducto ex pœnitentia ficta. Quod verò attinet ad pœnitentiam infructuosã, quod hæc quoque sit reprobationis indicium, probatur. Quia pœnitentia infructuosa æquiparatur fictæ. Sed illa est signum reprobationis, vt ostensum est. Ergo &c. Maior probatur ex Patribus non agnoscentibus veram pœnitentiam nisi eam, quæ est cùm fructibus supra allatis pœnitentiæ: qui consistunt in præcauendis peccatis futuris, & deflendis præteritis. Ideo Augustin. l. de eccles. dogmat. c 4. *pœnitentia*, inquit, *est poenitenda non admittere, & admissa deflere.* Idem serm. 1. de pœnit. & ieiunio, *si veram poenitentiam vis agere, iam peccata noli committere: sed ieiunijs, & orationibus defle.* Idem. serm. de natiu. Domin. *Multi*, inquit, *assiduè se dicunt peccatores: & tamen delectat eos peccare. Professio est, non emendatio: accusatur anima, non sanatur: pronunciatur offensa, sed non tollitur. Poenitentiam certam non facit nisi odiũ peccati, & amor Dei.* Explicans autem in quo consistat hæc vera pœnitentia, subdit, *quando fit vt sibi amarum sapiat in anima, quod antea in vita fuerat dulce: vt quod te priùs delectabat in corpore, ipsum te cruciet in corde; iam tunc benè ingemiscis ad Deum.* Ambrosius l. 2. de pœnit. c. 5. *Qui agit poenitentiam non solùm diluere debet lacrymis peccatum suũ, sed etiam emendatioribus factis tegere, & operire delicta.* Gregorius hom. 34. in euang. *Poenitentia est præterita peccata*

Marginal notes: Pœnitentia infructuosa reprobationis signum. — Fructus veræ pœnitentiæ qui sint. — *Augustinus* — *Ambros.* — *Gregorius.*

cata plangere, & plangendo non iterum admittere. Quod aliorum quoque Patrum testimonijs probatū est supra c. præc. Ergo vbi non adsunt hi pœnitentiæ fructus, non agnoscunt Patres veram pœnitentiam: & sic pœnitentia infructuosa æquiparatur fictæ, quod erat probandum. Vnde sequitur, quod si post peccatum pœnitentia ficta est reprobationis signum, idem planè dicendum sit de pœnitentia infructuosa. confirmatur tertiò, quia sicut prædestinationis finis promittitur non cuicunque pœnitenti, sed facienti fructus dignos pœnitentiæ. Lucæ c. 3. ita reprobationis finem Christus minatur non facientibus hos fructus. Matt. 3. *Omnis arbor, quæ non facit fructum bonum, excidetur, & in ignem mittetur*. Fructus autem sunt in duplici differentia. Vel enim sunt fructus innocentiæ: & hi competunt paucissimis, vt dictum est. Vel fructus pœnitentiæ: & hi competere possunt quamplurimis, & omnibus post peccatum. Ergo post peccatum signum est reprobationis, si pœnitens sit arbor infructuosa, non faciens fructus dignos pœnitentiæ. Quod significauit etiam Christus tum in parabola de ficulnea infructuosa. Lucæ. 13. *Ecce tres anni sunt, ex quo veni quærēs fructum in ficulnea hac, & non inueni. succidam ergo illam: vt quid etiam terram occupat?* cum in alia ficulnea: ad quam Christus cum venisset, *nihil inuenit nisi folia tantùm, & ait illi, nunquam ex te fructus nascatur in sempiternum: & arefacta est continuò ficulnea*. Matt. 21. Quæ sine dubio referuntur ad reprobos à Deo maledictos, & arefactos, vt nunquam ex iis nascātur fructus bonorum operum in æternum. Quia non inuenit in eis *fructus dignos pœnitentiæ*, ex Luc. 3. *ostendens*, vt notat Augustinus l. de vera, & falsa pœnitentia c. 2. *poenitentiam non sterilem, sed dignè fructificantem*. Hanc qui non spontaneè, & fructuosè exercet in præsenti vita, signum reprobationis gerit, tanquam inuoluntariè, & infructuosè eam passurus in altera. Quippe, vt notat Anselmus in c. 1. ad Cor. 12. *peccata siue parua, siue magna, impunita esse non possunt: quia aut Deo iudicante plectuntur, aut homine puniente*. Ideo, nè Deus ea puniat in æternum, hic ab homine temporaliter punienda. Sicut igitur pœnitentia fructuosa in hac vita signum prædestinationis est, & pignus beatitudinis consequendæ in altera: ita impoenitentia, aut illi

Lucę 3. *Matt.* 3. Fructus, vel innocentię, vel pœnitentiæ.

Lucæ 13. Ficulnea infructuosa quid significet.

Matth. 21.

Lucę 3. *Augustin.*

Peccatum nullum potest remanere impunitum. *Anselmus*.

Pœnitentia damnatorũ infructuosa. æquiualens pœnitentia infructuosa in hac vita, signum reprobationis est,& pœnitentiæ infructuosæ in altera; quando erunt reprobi *pænitentiam agentes, & præ angustia spiritus gementes*.Sap. 5. quia scilicet, vt notat Augustinus enar. in Ps.27. *ab ijs non exauditur pænitentia: sed sempiterna erit poenitentia,& nulla salus post poenitentiam*.

Sap. 5.

Augustinus.

CAPVT SEPTIMVM.

Quartum prædestinationis signum, tribulatio.

LXXXVII Prædestinationis signũ tribulatio. POst accepta priora signa à peccatis,quæ ad prædestinationis finẽ impedimenta,ad reprobationis finẽ sunt media:aliud prædestinationis, & reprobationis signum eruimus ab ijs, quæ vel à peccatis abducunt, vel ad eadem adducunt. Dico igitur septimò. Quartum prædestinationis signum est temporalis tribulatio.

Psalm. 72. Probatur primò è Scripturis.Primus locus est Ps.72.vbi cum disseruisset de prosperitate reproborum, *zelaui super iniquos pacem peccatorum videns*, &c.subdit de tribulatione electorum,*laui inter innocentes manus meas, & fui flagellatus tota die*. Vnde mox infert,*si dicebã narrabo sic,ecce nationem filiorum tuorum reprobaui*. Perinde ac diceret,si res ita se habet, vt tribulatio in hac vita esset signum tribulationis in alia:vtique nationem filiorum tuorum reprobani. idest cõpellar, vt dicam electos omnes esse reprobos. Quia scilicet,vt explicat Hugo Cardinalis in hunc locum,sancti nullas hic prosperitates sequuntur,omnes molestias amplectuntur.

Secundus locus est Matth. 5. *Beati qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur*, & Lucæ 6. *Beati qui nunc fletis, quia ridebitis*.Signum igitur consolationis, & risus futuri est luctus, & fletus præsens.Ideo Chrysostomus hom. 66. ad populum Ant.*Tristemur*,inquit, *tristitia gaudij genitrice: non gaudeamus lætitia tristitiæ parente. Lacrymas fundamus multã seminantes voluptatem: neque risu gaudeamus nobis stridorem*

dentium

dentium pariter. Affligamur tribulatione, ex qua remissio nascitur : non quaramus delicias , ex quibus tribulatio paritur. Tertius locus est Act. 14. *Per multas tribulationes oportet nos intrare in regnũ Dei.* Vnde infertur iis, qui tribulationes non patiuntur, claudi aditum ad regnum Dei. Quae est illatio Hieronymi epist. ad Ocean. de ferendis opprob. Vbi, *si,* inquit, *per multas tribulationes quibusdã aperitur aditus ad regnum Dei: illis vtique clauditur, qui nolunt sustinere vel paucas.* Quod si *oportet in regnum Dei introire per tribulationes,* hae vtique erunt portae: & sic, qui sunt in tribulationibus, signum habent praedestinationis potissimum, & introitus ad regnum Dei, quia iam constituti sunt in porta. Ideo Ioannes Abbas, vt refertur in vitis Patrum l. 3. n. 84. auctore Ruffino, *Haec est,* inquit, *Dei porta, per quam patres nostri, per multas tribulationes, & iniurias gaudentes, ingressi sunt in ciuitatem Dei.* Vnde fit, vt non sine mysterio dicantur Apoc. 21. Ciuitatis caelestis *singulae portae, singulae margaritae.* Non solùm quia margaritae symbola sunt lacrymarum, vt cum Chrysostomo ostendimus c. 5. n. 87. sed etiam quia, vt notat Cornelius in eum locum, *singularis gratia est margaritae, clara luce illustratã intus rubescere, ac veluti animam habere sanguineam.* Vt ex hoc ipso ostendatur ad regnum Dei non patere aditum, nisi per aerumnas, per lacrymas, per sanguinem: iuxta id, quod supra dicebat Ioannes Abbas, *Haec est porta. Per multas tribulationes,* &c. Neque mirum caelestis Hierosolymae portas esse sanguineas: cum ipsamet ciuitas tota praeferat sanguinem. Quippe eius, vt ibidem dicitur, *fũdamentum primum iaspis: & structura muri eius ex lapide iaspide.* Iaspis autem, vt alibi notauimus cum Hieronymo in Isa. 54. *est quasi mixto cruore subrutilans.* Pulchrè autem dicũtur caeli portae margaritae; quae, vt dictum est, *intùs rubescunt, ac veluti animam habent sanguineam:* quia regulariter non intrat adultus in regnum Dei, nisi qui vel martyr est corpore, multa sustinẽdo pro Christo: vel saltem martyr est corde, tribulationes optando, cum praeparatione animi ad effundendum sanguinem pro Christo. Ideo Chrysostomus hom. 67. ad popul. *sanguine,* inquit, *plenam decet esse Christiani vitam: non alienum effundendo, sed ad effundendum suum se paratum praestando. Tanta ergo promptitudine proprium*

Act. 14.
Hieronym.
Tribulationes portae, per quas intratur ad caelum.
Ruffinus.
Apocal. 21.
Paradisi portae cur margaritae.
Chrysostom.
Cornelius.
Margaritae intus rubescunt.
Caelestis patria tota sanguinea.
Paradisum non ingreditur nisi martyr, vel effectu, vel affectu.
Christiani vita dicitur plena sanguine.

um effundamus cruorem cum pro Christo sit hoc agendũ, quanta quis aquam effunderet: nam sanguis aqua est, corpus irrigans. Hæc animi præparatio ad tribulationes perferendas, & sãguinem pro Christo, si oportuerit, effundendum, necessaria est in adulto ad introitum ad gloriam. Et hoc est *cæli portas margaritas intus rubescere, ac veluti animam habere sanguineam*. Cum igitur habeamus ex loco allato Act. 14. *oportere per multas tribulationes intrare in regnum Dei*: signũ profectò habet quod mox futurus sit ciuis cæli, qui iam est in limine. Neque illi clauis deest: nam ipsamet tribulatio siue porta, siue clauis est cæli. Vt enim ait Chrysostomus hom. in Euang. Lucæ de diuite, quæ habetur tom. 2. *Crux Christi, clauis est paradisi: crux Christi aperit paradisum.*

LXXXVIII Crux Christi clauis est Paradisi. *Chrysost.*

Quartus locus est ad Hebræ. 12. *Quem diligit Dominus, castigat: flagellat autem omnem filium, quem recipit*. Ergo castigatio per tribulationes, signũ est dilectionis ex parte Dei: & flagellatio signum est filiationis, ex parte nostra. *Quod si filij, & hæredes*. ad Rom. 8. De hac autem flagellatione paterna Augustinus enarrat. in Ps. 62. *subtrahit*, inquit, *Deus nobis quæ necessaria sunt, & atterrit nos: vt sciamus quia pater, & Dominus est, non solùm blandiens, sed & flagellans. Præparat enim nos cuidam hæreditati incorruptibili, & magnæ*. Ecce signum prædestinationis in tribulatione. Subdit infra, *si erudis filium tuum, & flagellas ad disciplinam; corrigis ne perdat nihil tuum, quod & ipse hic dimissurus est, sicut tu. Non vis vt nos erudiat pater noster in flagellis necessitatũ, aut tribulationum; qui nobis talem hæreditatem daturus est, quæ transire non possit?*

Probatur idẽ secundò ex Patribus: quorũ testimonia, quia partim modò supra attulimus, partim rationibus interserẽtur infra; vnũ hoc loco satis erit testimoniũ Gregorij, expressè hoc discrimen constituentis inter electos, & reprobos l. x. mor. c. 17. in ea verba Iob, *lãpas contẽpta*, &c. *Sæpe*, inquit, *cõtingit, vt electus quisq; qui ad æternã felicitatem ducitur, continua hic aduersitate deprimatur. Non hunc rerum abundantia fulciat: non dignitatum gloria honorabilem ostendat: nulla ei obsequentium frequentia suppetat: nullum hunc humanis oculis vestium pompa componat. A cunctis verò despicabilis cernitur: atque huius mundi gloria indignus existimatur*. Nihil clarius

Greg.

rius

rius de aduersitatibus, quæ contingunt vt plurimùm electis.

Probatur idem tertio ratione. Prima ratio Per tribulationes conformamur Christo, per prosperitates difformamur. Ergo per tribulationes habetur signum prædestinationis, per prosperitates reprobationis. Antecedens probatur, quia Christus ab infantia ad vltimum vsque vitæ diem ætatem traduxit in ærumnis. Idcirco cum dixisset Isaias c.9. *Paruulus datus est nobis: & filius natus est nobis*, statim subdit, *& factus est principatus super humerū eius*. Quod Tertullianus l. cōtra Iudæ. c. x i. & alij interpretantur de cruce. Quia scilicet vix natus, ab ipsamet infantia crucem portauit, totaque Christi vita crux fuit. Consequentia probatur, quia Christus est causa idealis prædestinatorum, quos *prædestinauit conformes fieri imaginis filij sui*. ad Rom. 8. Ergo signū, quod quis futurus sit conformis Christo glorificato, in hoc maximè situm est, quod sit conformis Christo crucifixo. Et sic ibidē Apostolus, *si compatimur, vt & conglorificemur*. Quamobrem Hieronymus epist. ad Heliod. *delicatus*, inquit, *es miles, si vis gaudere cum seculo: & pōstea regnare cum Christo*. Non decet autem, vt circūfertur ex Bernardo, *sub capite spinoso mēbra esse delicata*. Nā, vt ipse addit ser. 1. in c. ieiunij, *quidni caput suū mēbra sequuntur? An respuere tristē volumus, & cōmunicare iucundis? si ita est, indignos nos capitis huius participatione probamus*. Cōfirmatur primò, quia ex Lucæ 24. *oportuit Christum pati, & ita intrare in gloriam suam*, idest illi debitā alio titulo, eo quod esset *Dominus gloriæ*, ex 1. Cor. 2. Ergo multò magis oportet pati Christianum, vt intret in gloriam alienam, & sibi nullo alio titulo debitam. Cōfirmatur secundò ex Matth. 16. *Si quis vult venire post me, abneget semetipsum, & tollat crucem suam, & sequatur me*. Ergo, qui non *abnegat semetipsum*, & *tollit crucem*, non vult ire post Christum. Ergo signum est, quod nō sit e prædestinatis; quorū dux, & caput est Christus. Ideo de reprobis dicit Matth. x. *qui non accipit crucem suam. & sequitur me, non est me dignus*. Idcirco etiam Ezech. 9. Prædestinati dicuntur signati tau. *Signa tau super frontes virorum gementium, & dolentium super cunctis abominationibus*, &c. Quia tau apud Hebręos signū crucis notabat, vt testatur Hieronymus, & Origenes in hūc locum, Tertullianus l. contra Iudæos, Ambrosius

Margin notes: Tribulatio conformat Christo, prosperitas difformat. — Isaie 9. — Tertull. — Rom. 8. — Hieronym. — Bernard. — Lucæ 24. — 1. Cor. 2. — Matt. 16. — Matt. 10. — Ezech. 9 — Prædestinati signati tau, idest cruce. — Hieronym. — Origenes. — Tertull. — Ambros.

August. LXXXIX Crux veluti tessera saluandorum. *Gretserius.* *Asconius.* Crux signũ vitæ. *Asconius.* *Apoc 7.*

sius l.1.de Abraam, Augustinus in dial.alterc.Eccl.et Synag. & alij. Quamobrẽ Syrij codices legũt, *signa crucẽ super frõtes virorum gementium*, &c. Quia scilicet crux, per quam quælibet tribulatio adumbratur, signum est, & velut tessera saluandorum. Ideo signum Tau ab Aegyptijs Serapidis pectori inscribebatur, tãquam signũ futuræ vitæ, vt probat Gretserus l 1. de cruce c.51. Immo, vt testatur Asconius Pedianus, indices apud Græcos ad damnandum adhibebãt litteram theta, ad liberandum Tau. Denique electi Apoc.7. Tau signantur in frõtibus. *Nolite nocere terræ, & mari, quousque signemus seruos Dei nostri in frontibus eorum.* Et infra. *Audiui numerum signatorum*, &c. quo loco interpretes volunt significari signatos fuisse electos signo Tau: adeo vt aliqui existiment, vt refert Alfonsus Salmerõ in c.24. Matt. Beatos omnes in cælo insigniendos esse in frontibus signo crucis, quasi trophæo. Vt quando Christus in cælo habet speciem crucifixi, iuxta illud Apoc.5. *vidi in medio throni Agnum stantem tanquam occisum*: electis, qui portarũt crucẽ post Christum, non desit in cælo species crucis. Quare signatis subditur, *Hi sunt, qui venerunt ex magna tribulatione, & lauerunt stolas suas in sanguine Agni.* Vt significetur ab electis eò deueniri per participationem crucis Christi, per tribulationes, & sanguinẽ. Ideo etiã signũ liberationis Hebręorũ à seruitute Aegypti, fuit *sãguis agni positus in superliminaribus domorum.* Exod.12. qui agnus, vt testatur Iustinus in dial. cum Tryphone, *dum assabatur, speciem crucis præferebat.* Vt eo facto adumbraretur non haberi signum liberationis, & salutis nisi per participationem crucis, & sanguinis. Vnde fit, vt Cornelius, & interpretes alij velint electos signandos esse in frontibus non solùm cruce, sed etiam sanguine: sicut superliminaria domorũ in liberatione ab Aegypto. Vt vel ex hoc præferatur non habere electos aliud signum liberationis, & salutis, quàm ærumnas, crucem, & sanguinẽ. Quod non intelligitur solùm per communicationem virtutis, quæ tota est ex cruce Christi; sed etiam per participationem imitationis. Ideo vnicuique dicitur, vt *tollat crucem suam.* Matt.16. vt crux vniuscuiusque socia sit crucis Christi. Et 1.Petri 2. dicitur, *Christus passus est pro nobis, vobis relinquẽs exemplum, vt sequamini vestigia eius.* In quo apertè ostenditur,

Salmeron. Beati in cælo insigniti signo crucis in frontibus *Apoc 5.* Christus in cælo exhibet speciem crucifixi. Sanguis agni liberationis signũ. *Exodi 12.* *Iustinus.* Agnus Paschalis præferebat speciem crucifixi. *Matt. 16* *1. Petri 2.*

ditur, si electi esse volumus per Christum, imitandum nobis esse Christum, non quomodocunque, sed in passione. Atque hoc fortasse fuit in causa, vt Christus ascensurus à Monte Olíueti ad Cælum, & impressurus ibi pedum vestigia, vnde ad gloriam primus prædestinatorum assurgeret; idem olíueti solum priùs largo sanguine aspergeret: quando oranti in Mõte Olíueti, *factus est sudor eius sicut guttæ sanguinis decurrentis in terram* Lucæ 22. quò nimirum ostenderet prædestinatis eum ad cælum sequentibus necesse esse ad gloriam per eius ascendere vestigia, sed cruenta, sed sanguinea, sed pœnas, ac dolores olentia. Vt mirum non sit quod ad ciuitatem illam, cuius portæ, ac muri rubescunt sanguine, vt supra ostensum est, via quoque sit ipsa sanguinea. Vnde concluditur tribulationes maximum esse signum prædestinationis ad gloriam: quia per eas electi, Christi prædestinatorum ducis passionem, & crucem imitantur, non nisi per sanguinea vestigia ducentis ad gloriam.

XC. Sudor sanguinis, & ascensio in cælum cur in Olíueto.

Lucæ 22.

Via ad cælū sanguinea.

Secunda ratio. Tribulatio remouet impedimenta ad salutem. Ergo effectus est prædestinationis ad salutem. ergo & signum. Vltima consequentia patet, quia omnis effectus est signum suæ causæ: sicut fumus effectus est, & signū ignis. Prima consequentia patet, quia prædestinationis est coordinare media ad salutem; & sic etiam remouere impedimēta, ex probatis tomo 2. l. 3. q. 2. Antecedens probatur, quia impeditiua salutis alia non sunt, quàm peccata, vt notatum est cap. 1 Hæc autem per tribulationes remouentur. Et huius ratio est, quia peccatum committitur per cæcitatem in intellectu, & prauum affectum in volūtate, iuxta id quod dicitur Psal. 68. *Obscurentur oculi ne videant; & dorsum eorum semper incurua*. Primò per tribulationes remouetur cæcitas ab intellectu. Ideo dicitur, *vexatio dat intellectum auditui*. Isai. 28. & *Virga in dorso eius, qui indiget corde*. Prouerb. 10. Hæc virga appellatur oculata Hierem. 1. *Quid vides Hieremia? Virgam vigilantem ego video*: siue, vt alij apud Viegam in Apoc. c. 15. com. 1. sect. 1. *Virgam oculatam ego video*. Quia scilicet hæc virga, dum flagellat, oculos imprimit; efficiens vt homo correptus à Deo videat ea mala peccati, quæ antea non videbat. Idcirco eadem virga appellatur ibidem ab Hieremia *virga vigilans*, nēpe causaliter, idest vigilare faciens. quia virga tribulationis sępissime excitat à

Isaiæ 28.

Viegas.

lethali sommo peccati;redditque hominem in suis actioni-
XCI. bus vigilātem.Quò facit lectio Theodotionis,*virgam amyg-*
Procopius. *dalinam ego video*. Quippe de amygdala loquens Pro-
copius in c.x. Isaiæ, *virga*, inquit,*hæc somnum summouere*
creditur. Et ideo pro eodem habetur virga amygdalina,
& virga vigilans; quia illa vigilantiam parit. Porro ani-
Plinius. maduertendum est florere amygdalas primo vere. nempe,
vt obseruat Plinius l.16. c.25. *Floret prima omniū amygdala*
mēse Ianuario. Quapropter nō sine mysterio virga tribula-
tionis non cuicunque virgę assimilatur, sed amygdalinæ.
Quia,sicut hæc florens inter hyemalia frigora index est, &
prænuncia proximè futuri veris: ita tribulatio inter aspe-
ritates ipsas,veluti hyeme efflorescens,signum,& index est
futuri veris,nempe gloriæ per totam æternitatem vernan-
tis. Hoc signum non habetur nisi in *virga amygdalina,vir-*
ga oculata,virga vigilante; quia tribulatio cæcitatem aufe-
rens peccati oculatum reddit intellectum, & vigilantem.
Animaduertere hoc licet in Rege Antiocho:qui,cum post
regales prosperitates,in morbum grauissimum, atque in
ærumnas alias incidisset,*nunc*, inquit,*reminiscor malorum*,
quæ feci in Hierusalem, *cognoui quia propterea inuenerunt*
me mala ista. lib.1. Machab. c.6. Ecce oculū illi redditum à
virga oculata.Licet hæc cognitio ex maiori eiusdem culpa
illi non profuerit ad salutem; quia progressa non est ad af-
Iob. 42. fectum voluntatis,de quo infra. Planiùs idem obseruare
licet in Iob:qui,tot flagellis attritus,Deo dixit,*Auditu auris*
audiui te: *nunc autē oculus meus videt te*.Ante tribulationes,
vir alioqui cordatissimus,se Deum tantùm audiuisse testa-
tur; post tribulationes etiam vidisse; *nunc oculus meus vi-*
Hugo Card. *det te*: quia scilicet hæc virga oculata oculos illi ad clario-
rem Dei cognitionem impresserat. Quod animaduertens
Hugo Cardinalis in hunc locum, *Certior*,inquit, *cognitio*
visus,quàm auditus:*& ideo Deum audiuisse ante flagella, post*
flagella videre se dicit. Atque ex his probatum remanet
per tribulationes remoueri impedimenta ad salutem,remo-
uendo cæcitatem ex parte intellectus. Quod autem tribu-
latio remoueat etiam impedimēta ex parte voluntatis, re-
mouendo inordinatū affectū ad sensibilia,probatur à prio-
ri. Quia omnis inordinatus affectus ad sensibilia prouenit
ex

ex bono delectabili: quod plerumque contrahatur honesto. Ergo omne id, quod remouet delectabile, remouet materiā talis affectus inordinati. Sed tribulatio remouet delectabile, vt patet. Ideoq; tribulatio à tribulis dicitur, quasi spinas interferat, ac tribulos rosis. Ergo &c. Confirmatur exēplo infantium, quos dum nutrices ablactare decernunt, succos amaros circa papillas apponunt: vt ea amaritie deterriti dulcedinem lactis refugiant. Quippe eodem planè modo Deus, vt suos electos à mundi vberibus ablactet, pestiferam dulcedinem instillantibus, amara quædam admiscet, quibus ipsa ijs terrena delectatio male sapiat. Ideo ambitiosis humiliationes permittit, iuxta illud Psal. 82. *Imple facies eorum ignominia, & quærent nomen tuum Domine.* Sēsui deditis morbos, ac molestias corporis: turpi amori mācipatis zelotypias, perturbationes, amaritudines, iuxta illud Oseæ 2. *sepiam vias tuas spinis*, &c. vt mens, quæ pestifera dulcedine sensibilibus adhærebat, salutifera amaritudine ab ijsdem auersa conuertatur ad Deum. Ideo dicitur Psalm. 49. *tribulationem; & dolorem inueni*; quia scilicet tribulatio tanquam medicina quædam amara, sed vtilis non refugienda est; sed quærenda, & inuenienda. Quod animaduertens Augustinus in Ps. 49. in hæc eadem verba, *tribulationem, et dolorem inueni, Inuenit*, inquit, *tribulationem tanquam aliquid vtile. Putruerat tabe peccatorū suorum: inuenit tribulationem tanquam vstionem, & sectionem.* In hoc autem obiter nota, quod aliquæ tribulationes inueniunt nos, aliæ inueniūtur à nobis. De prioribus loquitur Propheta cū dicit Ps. 118. *tribulatio, & angustia inuenerunt me.* De posterioribus loquitur dū dicit Ps. 114. citato *tribulationem, & dolorē inueni.* Quippe aliquæ tribulationes adueniunt ab extrinseco, vt sunt persecutiones, calumniæ, iactura bonorum, miseria paupertatis, obitus charorum, morbi, & similia: & de his dicitur, *tribulatio, & angustia inuenerunt me*: quia scilicet hæ tribulationes non quæruntur à nobis: sed contingunt nobis potiùs refugientibus, & inuitis. Aliæ verò tribulationes sponte quæruntur ab electis, vt sunt voluntaria paupertas, castigatio corporis per ieiunia, cilicia, flagella, & de his sponte quæsitis dicit Propheta, *tribulationem, & dolorem inueni.* Tam verò tribulationes necessariæ, quam volun-

Psalm. 49.

Augustin.

Psalm. 118.

XCII. voluntariæ signa sunt prædestinationis ad gloriam. Quia tribulationes voluntariæ adhibentur ab electis tum ad maiorem conformitatem cum Christo, de qua supra: tum etiam ad segetem patientiæ. Quippe *tribulatio patientiam operatur, patientia probationem: probatio verò spem: spes autẽ non confundit.* Tribulationes verò necessariæ immittuntur à Deo, tanquam medicamenta à cælesti medico apposita ad sanandos vitiorum morbos, & inducendam salutem. Ideo relictus est Paulo post conuersionem *stimulus carnis, & angelus Satanę, qui cum colaphizaret.* 2.Cor.12. tanquam medicina ad curandas reliquias peccati, e cuius morbo recẽtissimè conualuerat. Quod adnotans Augustinus in Ps.21. *clamauit*, inquit, *Paulus vt auferretur ab eo stimulus carnis, & nõ est exauditus: vt intelligeret homo medicum esse Deum, & tribulationem esse non pœnã ad damnationem, sed medicamentum ad salutem. Sub medicamento positus vreris, secaris, clamas: nõ audit medicus ad voluntatem; sed audit ad sanitatem.* Ex quo vlteriùs fit, vt proprium sit electorum in his tribulationibus necessarijs confugere quidem ad Deum orando, quemadmodum Christus, vt *si possibile est, transeat ab ijs calix iste*: sed addendo etiã, *non mea, sed tua voluntas fiat.* Ex qua oblatione tribulationes necessariæ, redduntur per acceptationẽ voluntariæ. quemadmodum æger ad sectiones, vstionesque medici clamat: secari tamen se, & vri patitur, attendens bonum sanitatis. Qui secus faciunt, bonum tribulationis ignorant: & ideo de ijs, qui vehementiùs orant, quàm par est, vt à tribulationibus liberẽtur, dixit Paulus ad Rom.8. *eos nescire quid orẽt, sicut oportet.* Quod explicãs Augustinus epist. 121. *cur*, inquit, *putamus hoc eum* (Apostolum) *dixisse, nisi quia molestiæ, tribulationesque temporales plerumque prosunt vel ad sanandum tumorem superbiæ, vel ad probandam, exercendamque patientiam, vel ad quæcunque flagellanda, & abolenda peccata? Tamẽ nos nesciẽtes quid ista prosint, ab omni optamus tribulatione liberari.* Ex his omnibus colligitur tribulationes remedia esse, & medicamenta curatiua peccati impedientis salutem, atque adeo signa esse perspicua prædestinationis ad salutem.

1.Cor.12.

Augustin.

Rom.8.

Augustin.

Tertia ratio. Tribulationes satisfactoriæ sunt pro pœna debita peccatis. Ergo signa sunt pœnę in hac vita luendæ, non

in altera. Ergo signa sunt futuræ retributionis præmij:& sic prædestinationis ad salutem.

Antecedens probatur, quia pœnæ, aut voluntariæ acceptæ, aut saltem patienter toleratæ aliquo modo resarciunt ius diuinum læsum: vt patet in pœnis Purgatorij, quæ etiam sine libera acceptatione sunt suo modo satisfactoriæ. Ideo tribulationes etiam huius vitæ comparantur igni purganti aurum. Ecclis. 2. *in igne probatur aurum, & argentum: homines verò receptabiles in camino humiliationis*. Aurum autem, dum in fornace flammescit, signum est quod postea futurum sit ornamentum lucens in torque, ac monili. Quod expendens August. in Psal. 61. *nunquid*, inquit, *lucet aurum in fornace aurificis? in monili lucebit: in ornamento lucebit. Patiatur tamen fornacem, vt purgatum à sordibus veniat ad lucem. Fornax mundus, aurum iusti, ignis tribulatio, aurifex Deus. Quod vult aurifex facio: iubeor ego tolerare, nouit ille purgare.* Tribulatio igitur habet vim purgatiuam eluendo debitum pœnæ relictum à peccato. Quoniam verò ex communi axiomate, *Deus non punit bis in idipsum*, id est quod idem peccatum punire non solet in hac vita, & in altera: ideo pœna in hac vita signum est pœnæ non eluendæ in altera; & sic signum est prædestinationis ad præmium: quia in altera vita aut pœna retribuetur, aut præmium. Illustretur hoc è Scripturis. Ps. 98. *Deus tu propitius fuisti eis, & vlciscens in omnes adinuentiones eorum*. Ergo coniunguntur Deum esse alicui propitium, & vlcisci omnia eius peccata: quia scilicet maxima propitiatio est, vltio delictorum in hac vita; in qua modica satisfactio eluit multa, grauiaque peccata. Quod maximè declaratur ex ijs, quæ accidere solent in humanis. Nam, si reus aliquis sit cõstrictus in carcere intra manus, potestatemque Principis, delictum capitale luit capite. Si verò extra carcerem, per siluas vagatur liber, & campos; tunc facilè delictum capitale minori pœna transigitur, iniungendo illi seruitium militiæ, aut quid simile. Idẽ planè cum peccatoribus accidit; qui dum post hanc vitam in manus iudicis veniunt, ab eo *traduntur tortoribus quousq; reddant vniuersum debitum*. Matt. 18. Dum verò per huius vitæ veluti campos, & siluas errabundi vagantur, ac liberi, facile cum ijs debitum ęternæ pœnæ transigitur, commutando

Psalm. 98.

Matth. 18.

tando

tando eam in pœnam aliquam temporalem faciendam in hac vita. Vnde fit, vt pœna in hac vita misericorditer irrogetur, ne incõparabiliter grauiùs infligatur in altera: & sic signum est propitiationis diuinæ vlti Dei in hac vita iuxta illud citatum Dauidis, *Deus propitius fuisti eis, & vlciscens in omnes adinuentiones eorum*. Quod explanans Augustinus enarret. in hunc Psalmum, *non solùm*, inquit, *donans peccata, sed etiã vindicans propitius fuit. Videte fratres mei, illi Deus irascitur, quem peccantem non flagellat. Nam cui verè propitius est, castigat peccata, ne semper peccare delectet*. Et infra. *Vindicabat non irascens, sed propitius. Ad hoc vindicabat, vt perficeret cœptum, non vt damnaret eiectum*. Idem insinuatur

Isaiæ 54. Isai. 54. vbi dicitur ex persona Dei, *in momento indignationis abscondi faciem meam, & in misericordia sempiterna misertus sum tui*. Quia scilicet momentanea, & leuis Dei indignatio in hac vita compensat æternam, & inæstimabiliter grauiorem, quæ futura fuisset in altera. Quapropter electi tribulationes temporales libentissimè amplectuntur, tanquam pi-

Augustinus gnora æternæ misericordiæ. *Quis enim*, vt notat Augustinus serm. 30. de Sanctis, *nolit ad horam vri Laurentij igne, vt æternum gehennæ non patiatur incendium?* Quod dicit Augustinus *ad horam*, dicit Isaias loco cita. *in momento*: quia tribulatio etiam per totam vitam durans breuissima est, & momentanea: cum totum vitæ tempus cum æternitate comparatum vix videatur pertingere ad momentum. Hæc tamen momentanea tribulatio omen est æternæ fœlicitatis: ideo dicitur loco citato, *in momento indignationis meæ abscondi faciem meam parumper à te: & in misericordia sempiterna miseratus sum tui*. quia, vt notat in

Hugo Card. hunc locũ Hugo Cardinalis, *maior est misericordia reducentis, quàm punitio abijcientis*. immo illa punitio signum est huius misericordiæ · cum *Deus*, vt dictum est, *non puniat bis in idipsum*. Quocirca hæc esse solet communis, & quotidiana

XCIII. precatio electorum, *hic vre, hic seca, vt in æternum parcas*.

Dies electorum incipit à vespere. Hoc idem indicasse videtur Spiritus Sanctus Gen. 1. vbi dicitur, *factum est vespere, & mane dies vnus*. Dies naturalis

Genes. 1. incipit à tempore matutino, & desinit in vespertinum: quæ-

Ambrosius. ritur ergo, vt notat l. 2. exam. cap. 10. Ambrosius *cur priùs vespere, postea mane Scriptura memorauerit: cum vespere finis*

diei

diei sit,& mane finis noctis. Explanasse videtur hoc mysterium Dauid Ps. 29. cum dixit *ad vesperum demorabitur fletus,& ad matutinum lætitia.* Nempe dies spiritualis à vespere incipit,& desinit in mane: quia à fletu incipit,& desinit in lætitiam. Contra verò mundanus dies à mane prosperitatum,& lætitiæ incipit;sed desinit in noctem mœroris, & luctus. Ideo dicitur Hier. 17. *diem hominis non desideraui.* quem locum expendens Gregorius l. 4. mor.c. 15. *dies*, inquit,*iste desinit in noctem: quia temporalis prosperitas ad tribulationis tenebras perducit*. Mane igitur prosperitatum desinit in ęternam noctem: vespere verò tribulationum desinit in æternum mane: quia *ad uesperum demorabitur fletus,& ad matutinum lætitia.* Et ideo in electis fit *uespere, & mane dies vnus*:& potest dicere vnusquisq; eorum cum Iob 17.*rursus post tenebras spero lucem.*

Psalm.29.

Dies reproborum incipit à mane prosperitatum.

Gregorius.

Iob 17.

Quarta ratio. Tribulationes patiēter toleratæ fundāt meritū. Ergo signa sūt prædestinationis ad pręmiū. Cōsequentia patet,quia merito respondet præmiū. Antecedens probatur,quia tribulationes aduersantur naturæ, cū tales sint, quia afflictiuæ naturæ.ergo exhibēt pugnam naturæ. Ergo exhibent materiam victoriæ:cū victoria non sit sine pugna. Ergo fundant meritum in victore, & sic præmiū victori debitū. Cōfirmatur primò,ex 2.ad Tim.2. *Nō coronabitur,nisi qui legitimè certauerit.* Ergo certamē & causa, & signum est consequendæ coronæ. Idcirco Ambrosius l. 4. in Lucam c. 4. *siquando* inquit,*tentaris,cognosce quia paratur corona.tolle martyrum certamina, tulisti coronas: tolle cruciatus, tulisti beatitudines*. Ideo conspectæ sunt à Ioanne in electorum manibus palmæ:*& palmæ in manibus eorum.* Apoc.7. quia palma symbolū est victoriæ:eo quod,vt notat Hugo Cardinalis in Ps.91. *habet folia similia gladio*:gladius autē instrumentum est ad victoriam. Ideo etiā dicitur Ps. 91. *iustus ut palma florebit*, siue quia palma arcta, & aspera habet initia versùs terram,latissima verò,& pulcherrima est vbi desinit versùs cælum: vt significetur electos arctam, & asperam ducere vitam multis coarctatam angustiis in terra:sed quæ terminabitur in latissimā, & pulcherrimā in cælo. Quæ est obseruatio Augustini enarrat.in hunc Psalmum. vbi, *iustus*, inquit, *ut palma florebit, Forte hoc significauit in palma;quia eius*

Tribulatio pugna.

2. *Tim.*2.

XCIV. Palmæ cur in manibus electorum.

HugoCard. *Psalm.* 91.

Palma latior versùs cælum.

August.

eius aspera radix videtur in terra: pulchra coma sub cælo est. erit ergo & tua pulchritudo in fine. Siue quia palmæ hoc est propriū, vt non succūbat oneri; sed quò magis pondere premitur versùs terrā, eò altiùs assurgat in cælū, vt indicat Plinius l. 17. c. 42. Quod proprium est electorū; qui quò magis aduersitatibus premūtur in terra, eò altiùs per charitatem assurgunt, vsque ad sedem obtinendam in cælo. Quamobrem Gerson Parisiensis p. 2. serm. de omnibus sanctis, *mansuetus*, inquit, *animus, quantò maiores erunt tribulationes, tantò erit excelsior*. nempe palma, quæ pressa magis attollitur. Obseruandum etiam est hic ab alijs legi, *iustus florebit sicut Phoenix*. Quod de Phœnice aue intelligunt Tertullianus l. de resurrectione carnis c. 21. & Epiphanius in Physiologia c. 11. Hæc autem, vt ijdem notant, e constructo sibi tumulo rediuiua consurgit; atque inter flammas, cineresque renascitur, vitam trahens è funere. Quapropter dicitur à Propheta, *iustus florebit sicut Phoenix*: quia electus quisque non nisi inter tribulationes, veluti inter flammas, ac cineres ad æternam vitam enascitur. Quod adnotans Tertullianus loco cit. *iustus*, inquit, *florebit sicut Phœnix, quia Phœnix floret de morte, ac de funere*. Fateor in hoc specialiter designari martyres, qui æternam vitam hauriunt ex interitu. Tribulationes tamen patienter toleratæ vicem supplent Martyrij. Ideo Chrysostomus homilia de diuite, *habet*, inquit, *pax, habet & sanguis loca sua. Habet paupertas martyrium suum: & egestas benè tolerata facit martyrem*. Et ideo vnusquisque electus dicitur *florere sicut Phœnix*, rediuiuus de funere: *florere sicut palma*, celsior ex pondere: & de singulis dicitur, *palmæ in manibus eorum*, ad significandam victoriam, palmamq; martyrij, cum tribulatio *benè tolerata faciat martyrem*, vt dictum est ex Chrysostomo. Idcirco, vt infert Ambrosius l. 4. in Lucam c. 4. *tentationem nunquam timere debemus. Etenim causa victoriæ, materia triumphorū*.

XCV. Quod si in triumphis, vt notat Valtrinus de re militari *l. 7.* cap 8. gestabantur ante rhedam triumphantis simulacra Prouinciarum, vrbiumque victarum, in quibus subigendis Duces fortissimi desudauerant: ambigere non debemus quin in cuiuslibet prædestinati triumpho, simulacra illarum pœnarum spectentur, quas illi in præsenti vita fortiter

[Margin notes: Palma non cedit ponderi. — *Plinius*. — *Gerson*. — *Tertull.* *Epiph.* — Phœnicis renouatio. — *Tertull.* — *Chrysostom.* — Paupertas tolerata facit martyrē. — Tentatio materia triumphorum]

tet

ter tolerauit. Ita in triumpho Stephani lapides, Laurentij crates ignea, Catherinæ rota, Petri crux, Pauli gladius emicarunt: & vt notat S. Leo serm. in nat. S. Lauren. *in honorem transierunt triumphi etiam instrumenta supplicij.* Idem sentiendum videtur de cæteris tribulationibus electorum: quę, vt reuelatum cuidam traditur, incomprehensibili quodam artificio, diuina manu insculptæ apparebunt in thronis adamantinis, aut smaragdinis, in quibus electi sedebunt; vt vnusquisque per totam æternitatem summa cum animi iucunditate ante oculos habeat singulas tentationes, tribulationes, ac pœnas, de quibus patienter perlatis in hac vita strenuè triumphauit. Ideoque, vt benè dictum est cum Ambrosio, *Tentatio causa est victoriæ, materia triumphorum.* Vnde concluditur tribulationem patienter perlatam prędestinationis & medium esse, & signum: quia materiam exhibet certaminis, victoriæ, triumphi. quippe, vt notat Chrysostomus serm. 1. de martyr. *nullus athleta sine certamine fortior dicitur: nemo miles sine prælio hostem subiecit: nemo sine victoria poterit coronari.*

S. Leo. Tribulationes perlatæ insculpuntur in thronis electorũ

Chrysost.

Quinta ratio, descendendo magis ad particularia, desumitur à peculiaribus virtutibus, in quarum exercitio fundat tribulatio rationem meriti, & iuris ad gloriam. Formari autem potest sic. Tribulatio affert exercitium pœnè omnium virtutum. Ergo est signum prædestinationis ad gloriam. Consequẽtia patet, quia virtutes sunt prædestinationis tum signa, tum media: sicut reprobationis vitia. Antecedens probatur tum de virtutibus moralibus, tum de Theologicis. E moralibus seligemus tres, humilitatem, patientiam, fortitudinem. Primo tribulatio magistra est humilitatis. Omnis enim tribulatio est quædam naturę humiliatio: humiliatio autem ad humilitatem est via. Quod docens Bernardus epist. 88. *humiliatio*, inquit, *ad humilitatem est via. Si virtutem appetis humilitatis, viam non refugias humiliationis. Nam si non poteris humiliari, non poteris prævehi ad humilitatem.* Humilitas autem speciale continet exaltationis, & prædestinationis indicium, vt ostendetur c. 9. Secundò tribulatio mater est patientię. Ideo dicitur ad Rom. 5. *tribulatio patientiã operatur*, tum vt causa materialis, quia præbet materiam, circa quam patientia exercetur: tum vt causa effectiua, excitando, & mouendo ad

Bernard. Humiliatio ad humilitatem est via.

Tribulatio mater patientiæ. *Ad Rom. 5.*

ad patiẽtiam. Quamobrem Isidorus Pelusiota l. 3. epist. 26. *præcedit*, inquit, *coronã probatio, probationẽ victoria, victoriã patientia, patientiam afflictio, atq; tentatio.* Ideo Sanctus Iob, qui prototypus fuit hominis tribulati, prototypus etiam fuit patientiæ. Quamobrem S. Prosper p.p. præd. c. 22. *Iob*, inquit, *athleta fortissimus in exemplum omnis patientiæ productus est*: quia scilicet in exemplum omnis tribulationis. Ideo B. Laurentius Iustinianus l. de patientia c. 3. *quemadmodum*, inquit, *in corporibus medicina reparat sanitatem: sic in animabus patientiam tribulatio generat.*

S. Prosper. Iob Prototypus tribulati.

XCVI. Tribulatio igitur prædestinationis est signum, quia patientia prædestinationis est medium. Idcirco in Scripturis patientia cum consolatione coniungitur. ad Rom. 15. *Deus patientiæ, & solatij*: non solùm in vita futura, sed etiam in præsenti. ideoque dicebat S. Franciscus, *tanta est gloria, quam expecto, vt me omnis mortificatio, omnis humiliatio, omnis pœna delectet.* Ecce patientiam adnexam solatio, iuxta illud Pauli, *Deus patientiæ, & solatij* Tertiò tribulatio causa est fortitudinis. Hæc enim *versatur circa toleranda qualibet aduersa*, vt docet S. Thomas 2. 2. quæst. 23. art. 4. ad primum. Quippe versatur circa ardua. vnde fit vt tribulatio, quæ est aspera, arduaque naturæ, materiã præbeat fortitudini. Idcirco dicitur Ps. 7. *Deus fortis, & patiens*, nimirum in ipsomet Deo non est fortitudo sine patientia. Ideo Paulus 2. ad Cor. 12. *cum infirmor*, inquit, *tunc fortior sum*. Quia, vt notat Chrysostomus tract. de Pœnit. *fortiores nos tentamenta faciunt: teporem enim excutiunt, & sanctum feruorem immittunt*. Hanc veritatem Philosophi etiam ethnici agnouerunt: qui eos solos fortissimos prædicabant, qui libenter dura, & aspera patiebantur. Quamobrem Seneca c. 1. de Prouidentia, *vir*, inquit, *fortis cum mala fortuna compositus spectaculum Deo dignum. Fortuna, vt gladiator fortissimus, sibi pares quærit: ignẽ experitur in Mutio, paupertatem in Fabritio, exilium in Rutilio, tormentum in Regulo, venenum in Socrate, mortem in Catone.* Hæc fortitudo maximè exercetur in expugnandis vitijs; quod mirificè præstat patienter tolerata tribulatio. Idcirco dicitur Pro. 16. *Melior est patiens viro forti*: quia vir fortis corpore expugnat corpora; patiens verò fortis animo expugnat vitia.

Ad Rom. 15

S. Franciscus.

S. Tho.

Tribulatio mater fortitudinis.

2. *Cor.* 12

Chrysostom.

Fortes ex ethnicis tribulati.

Seneca.

Prou. 16. Patiens melior viro forti.

Quo-

Quocirca Cyprianus in l. de bono patientiæ, *patientia*, inquit, *est quæ irā tēperat, linguā frænat, libidinis impetū frāgit.* (ideo ille, dum stimulis carnis tentatus, postea contumelijs affectus, cum ab eo quæreretur an adhuc tentatio carnis vrgeret, admirabundus respondit, *viuere non licet; fornicari licebit?*) *Hæc tumoris violentiā comprimit, facit fortes in aduersis, tentationes expugnat, persecutiones tolerat, martyria consumat.* Hęc de virtutibus moralibus tribulationem comitantibus; vt non immeritò Chrysostomus dixerit hom. 9. in Matt. *tribulationes inseparabiles quasdā comites esse virtutum.* Quod verò attinet ad virtutes Theologicas, aio tribulationem fomentum esse fidei, spei, & charitatis. *Cyprianus.* Patientiæ encomia. *Chrysost.*

Quod spectat ad fidem, hāc in tribulatione patienter perlata maximè exerceri patet ex eo, quod quis patiēter tolerat amissionē bonorum visibiliū huius vitæ, quia firmiter credit obuentura illi bona inuisibilia in æterna vita: atque hilariter suscipit mala sensibilia, quæ videt; vt euadat mala spiritualia, quæ non videt. in hoc autem maximè exercetur fides, cum non sistat in actu intellectus; sed progrediatur vlteriùs vsque ad affectum, & praxim in re tam ardua, qualis est perpessio malorum huius vitæ. Ideo dicitur ad Hebręos 11. *Fide obtulit Abraham Isaac, cū tentaretur.* Quia scilicet fides effecit, vt Abraham mortificaret se in affectu filij sui vnigeniti Isaac: euaginans gladium ad eum immolandum, iuxta præceptum domini. Fuit autem ea maxima tentatio, & tribulatio Abrahami; ideoque hic dicitur, *cum tentaretur.* Siue quia vt dicitur Gen. 22. *tentauit Deus Abraham*, iniugens illi durissimum mandatum, vt suis manibus occideret vnigenitum: qua afflictione nulla durior excogitari potest in hac vita Siue quia, vt tradunt Rabbini, apparuit Abrahamo dęmon sub specie Angeli, eum deterrens, & reuocans ab immolatione filij; ideoque dicitur, *cum tentaretur*. Hanc autem tentationem, animique summum angorem euicit fide: quippe *fide obtulit Abraham Isaac*. Est ergo fides in Abrahamo operata tolerantiam singularis illius afflictionis, qua iussus est tradere filium vnigenitum ad immolandum: ad quod meritum remunerandum, vice vnius filij dedit illi Deus sobolem pœne infinitam, vt pater esset omnium credentium. Quod obser- *Ad Hebre. 11.* *Gen. 22.*

uans Chrysostomus hom. de fide Abraham, *Fidei*, inquit, *pretium in filio conspexit Vnus filius Abrahæ exoptatur: & immensa ei multitudo promittitur. Solatium unius hæredis conquiritur, & innumerabilis soboles destinatur.* Hoc totum tribuitur fidei Abraham, quam in illa tentatione exercuit, quando *tentauit Deus Abraham* &c. qui iuxta dictũ Apostoli 1. ad Cor. 10. *fecit cum tentatione prouentum.* Hoc idẽ per ambages significatum fuit sponsæ, cui dictum est, *murænulas aureas faciemus tibi vermiculatas argento.* Cant. 1. per murænulas aureas ornamenta aurium intelligit Bernardus serm. 41. in Cant. vnde fit vt murænulæ aureæ ornamenta sint fidei: idcirco idem Bernardus, *murænulæ*, inquit, *pretiosæ aurium sunt ornamenta: atque sunt propterea, quia fides ex auditu.* Obseruandum tamen est hæc ornamenta effictа esse in figuram serpentis: ideo Clemens l. 2. pædag. c. 12. *murænulas*, inquit, *aureas, & serpentes in decorẽ effinxit.* Murænulæ igitur aureæ vermiculatæ argento, tanquam ornamenta aurium sponsæ, fidei tribuuntur: quia per fidem serpentes ipsi aurei, & vermes efficiuntur argentei. Per serpentes autem, & vermes non nisi tribulationes, & persecutiones signantur, vt hic notat Philo Carpathius, & alij. Quæ tribulationes efficiuntur per patientiam aureæ, & argenteæ: quia, vt notat Ambrosius serm. 7. in Psal. 118. *Ecclesia cum vritur, detrimenta non sentit: sed magis eius fulgor augetur.* Legit Aponius *catenulas aureas faciemus tibi.* Quia catenæ, quibus olim martyres vinciebantur, & nunc iusti in iniustis accusationibus, & carceribus vinciũtur, euadunt per tolerantiam aureæ. Ideo Paulus catenis oneratus, cum se et Apostolum, & doctorem gentium nominare posset, hoc maximè titulo gloriatur, *vinctus in domino.* Quippe, vt ait Chrysostomus hom. de B. Iob, *catenæ circumdatæ sãctis illis manibus, Apostolatu, et doctoratu multò sunt illustriores.* Ideo dicitur catenulas aureas. Additur, *vermiculatas argento*, quia vermes corrodentes Iob, atque ex eius vlceribus, cum sederet in sterquilinio, emanantes, de quibus ipse dicebat, *putredini dixi pater meus es; mater mea, & soror mea vermibus* Iob 17. erant per patientiam vermes argẽtei: ideoq; dicitur, *vermiculatas argento.* Parum dixi vermes euadere argenteos; quia patienter perlati gem-

1. *ad Cor* 10.

XCVII. *Ambros.*

Iob. 17.

gemmascunt in margaritas. Huc facit id, quod narratur in Chronicis Patrum Prædicatorum p.p. l.1.c.49. contigisse cuidam sanctæ mulieri, grauissimis doloribus cruciatæ. A qua cum vermes scatentes ex vlceribus, manu Dominicus sustulisset, tanquam ex rapina iratior, repetijt illa vermes suos. Hos raptor repente vidit conuersos in margaritas, quæ rursus vlceribus restitutæ, in pristinam formam vermium redierunt. Quidni igitur à sponso dicantur vermes argentei, cum per tolerantiam sint quoque gemmei? Cum igitur murænulæ aureæ vermiculatæ argento ornamenta sint aurium designatarum per fidem; quippe, vt dictum est ex Paulo *fides ex auditu*: non obscurè significatur tribulationes adumbratas per serpentes, & vermes effici aureas, & argenteas per exercitium fidei. ideoq; dicitur, *murænulas aureas faciemus tibi vermiculatas argento*; quia scilicet, vt dictum est ex Ambrosio, in persecutionibus *detrimenta non sentiuntur: sed magis fulgor augetur.* Hæc de tribulatione prædestinationis signo, vt conducente ad exercitium illustrissimum fidei: quæ docet ęrumnas temporales contemni, vt euadantur æternæ. Quod verò tribulatio sit etiam incentiuum spei, probatur euidenter ex ratiocinatione Pauli, *Tribulatio patientiam operatur, patientia probationem, probatio verò spem: spes autem non confundit.* ad Rom. 5. In hoc autem dubitatio oriri potest, quod si in tribulationibus patientia oritur e spe (ideo enim eas libēter patimur, quia præmium tolerantiæ speramus) non apparet in quo sensu dici potuerit à Paulo spem oriri à patientia. Hanc dubitationem soluit Chrysostomus hom. in c.15. ad Rom. vbi, *vicissim*, inquit, *altera parit alteram, tolerantia spem, spes tolerantiam*. Quomodo autem tribulatio spem pariat, explicat hom. in c.5. ad Rom. vbi, *afflictiones*, inquit, *spem ipsam non modò non tollunt, sed etiam preparant*, & infra. *Spem in nobis vigere faciunt: cum nihil sit, quod sic nos ad bonorum spem comparet, quàm bona conscientia*. Nullum autem maius testimonium bonæ conscientiæ, quàm ærumnæ, doloresque patienter perlati. Sicut enim militi vulnera, cicatrices, laboresq; in militia tolerati magnam spem præstant apud Regem remunerationis, ac præmij: ita &c. Ideo dicitur ad Rom. 12. *spe gaudentes, in tribulatione pa-*

Ad Rom. 5.

patientes. Quia nimirum tribulationem præsentem inseparabiliter comitatur spes futurorum: quæ spes gaudiũ etiam exhibet in præsenti vita. Ideo Philo apud Corneliũ in Epist. ad Rom. c. 22. spem vocat *gaudium ante gaudium*. Quippe, vt notat Chrysostomus in hunc locum, *ante futura bona in præsenti etiam vita magnum bonum ex afflictione suscipitur*. Magnum autem bonum est gaudium, quod præbet spes futurorum. Ideo S. Iob inter summos animi, corporisque angores, bonis omnibus spoliatus, canebat hilariter, *in carne mea videbo Deum saluatorem meum* (nimirũ in carne illa vlcerosa, cum qua sedebat in sterquilinio) *reposita est hæc spes mea in sinu meo*. Iob. 17. Nempe, vt notat Gregorius l. 6 mor. c. 13. *spes in æternitatem animum erigit: & idcirco nulla mala exteriùs, quæ tolerat, sentit*. Hæc spes gaudium exhibebat Antonio; qui, vt refert Athanasius in eius vita, in eremo degens, inter summas corporis asperitates *hilarem semper faciem gerens, liquidò ostendebat se de cælestibus cogitare*: Ideo Abbas Apollo apud Palladium in Lausiaco c. 25. suos alloquens monachos, qui afflictationibus corporis, ac pœnitentiæ operibus, in desertis locis, citra omne humanum solatium, incumbebant, *tristentur*, aiebat, *mundani; qui aliam spem non habent: nos verò, qui tanta spe cælestis gloriæ digni habiti sumus, quomodo non perpetuò lætabimur*? nimirum *in tribulatione patientes, spe gaudẽtes*. Idcirco tribulatio in Scripturis assimilatur flori; in quo spes insidet fructuum. Hinc Cant. 2. *tempus putationis*, siue vt legunt alij, *tempus tentationis aduenit: flores apparuerunt in terra nostra*. Tempus tentationum, est tempus florum: quia tentatio flos est, fructum promittens æterni gaudij. Quocirca Nyssenus tract. de beat. *fructuum*, inquit, *qui sperantur, flos afflictio est. Propter fructum igitur florem etiam decerpamus*. Electi ergo in afflictionibus positi flore gaudent in hac vita, fructibus in altera: hic gaudent spe, ibi re. Quippe, cum *tempus tentationis aduenit, flores apparent in terra nostra*. *Fructuum autem, qui sperantur, flos afflictio est*, vt dictum est cum Nysseno. Ex his afflictionum floribus fasciculum sibi sponsa confecerat, cum dixit, *fasciculus myrrhæ dilectus meus mihi: inter vbera mea cõmorabitur* Cant. 1. Fasciculus inter sponsę vbera collocandus

Philo. *Cornelius.* Spes gaudium ante gaudium. *Chrysost.* *Iob.* 17. Iob cur sũmos dolores pertulerit. *Gregorius* Antonii facies semper hilaris. *Athanasius* *Palladius.* Tristandum mundanis, gaudendum iustis. Tribulatio flos fructũ promittens. *Cantic.* 2. *Nyssenus.*

XCVIII. Fasciculus myrrhæ tribulationes designat. *Cant.* 1.

dus confici solet è floribus:hic autem cōficitur ex myrrha amarissima; quia scilicet *flos afflictio est*. Ideo Bernard. serm.43.in Cant.*Myrrha*,inquit,*amara res, dura, & aspera tribulationem significat.Eam sibi*(sponsa)*dilecti causa imminere prospiciens gratulabunda id loquitur, confidens se omnia viriliter subituram.*Appellat autem non fascem, sed *fasciculum myrrhæ*: quia tribulationes quaslibet leuissimas existimabat siue præ amore sponsi, siue præ spe præmiorum. idcirco idem Bernardus *propterea*,inquit, *non fascem, sed fasciculum dicit; quod leue præ amore ipsius ducat quidquid laboris imminet, & doloris.Benè fasciculus:quia non sunt cōdignæ passiones huius temporis ad futuram gloriam.Erit ergo quādoq; nobis ingēs cumulus gloriæ, qui modò est fasciculus myrrhæ.*Hæc spes,tribulationum amaritudines dulces reddit: ideo subditur, *botrus cypri dilectus meus mihi.* Electis enim,quibus Christus est in hac vita *fasciculus myrrhæ*,propter amaritudinem afflictionis: futurus est in altera *botrus cypri*,propter suauitatem visionis.Quamobrem idem Bernardus ser.44.*si dilectus in myrrha, multò magis in suauitate botri.*Adde hanc suauitatem non expectari, sed inter ipsas tribulationes sentiri,propter spem, per quam futura gaudia prægustantur. Quapropter dicitur à sponsa *botrus cypri dilectus meus mihi in vineis engaddi*,siue vt alij, *in fōte tentationis.*Ideo Theodoretus in eum locum, *in tentationibus*,inquit,*constituta, & à multis oppugnata*(sponsa)*tuam dicit illa sentio suauitatem*. Hoc videre licet in Stephano; qui,dum lapidaretur,inter amaritudines vulnerum, Paradisi prægustās dulcedinem,*ecce*,inquit, *video cælos apertos.* Act.7.ita vt suauitas vicinæ gloriæ, quam spe oculisq; præceperat,dulcissimos illi redderet lapides. Quapropter de eo canit Ecclesia,*lapides torrentis illi dulces fuerunt*. Quia scilicet, vt notat Augustinus in soliloquio c. 22.ex aspectu imminētis præmij,*Christi dulcedo torrētis lapides Stephano dulcorauit.* Sēsit ille,inter amaritudinē myrrhæ, suauitatē botri:ita vt simul posset dicere:*fasciculus myrrhę,botrus cypri*,&c.quia electis ipsæmet tribulationū amaritudines spe futuri præmij dulcescunt in mella. Huc facit id,quod de apibus dicitur;ab ijs mel cōfici ex dulcedine roris, quē libant e floribus, & è guttis amarissimis, quas e marinis aquis

Bernard.

Tribulationes cur fasciculus.

Tribulationum amaritudines comitatur dulcedo.

Bernard.

Botrus Cypri Christus inter afflictiones.

Theodoretus.

Stephano cur dulces lapides.

Act.7.

Augustin.

XCVIV.

Apes mel conficiunt e guttis maris,& rore cæli.

Hugo Card. aquis exorbēt. Quod referēs Hugo Cardinalis in Ps. 92. *legitur*, inquit, *de Rege apū, qu d mittat apes ad mare, vt inde afferāt guttas maris, & ponāt cū dulcedini florum: & inde conficiunt mel ex amaritudine, & dulcedine.* Cum igitur ipsa mellis dulcedo non possit sine amaritie confici, videtur in hoc nos admonuisse natura, æternæ consolationis mel confici *ex amaritudine, & dulcedine*: ex amaritudine tribulationum, & dulcedine, quam spes affert consequendi præmij. Quamobrem Chrysostomus hom. 15. in c. 7. Act. *fer*, inquit, *hic tribulationem propter Christum; nihil huic refrigerio par: ita vt quò maiorem dixeris tribulationem, eò maiorem dicas voluptatem.* Ecce *fasciculum myrrhæ, cum botro cypri.* Ideo Propheta Ps. 93. *secundùm multitudinem dolorū meorum in corde meo, consolationes tuæ lætificauerunt animā meam.* In quem locum Augustinus, *multi*, inquit, *dolores, sed multæ consolationes: amara vulnera, sed suauia medicamenta.* Ecce mel confectum ex guttis maris, & rore cæli; *ex amaritudine, & dulcedine*, vt dictūm est cum Hugone. Idem confirmat Apostolus 2. ad Cor. 1. *sicut abundant passiones Christi in nobis: ita & per Christum abundat consolatio nostra.* Vbi, vt notat Chrysostomus, *ex ipsis afflictionibus consolationem affert. Quid enim dulcius, quàm Christi afflictionum fieri participem, atque hæc illius gratia perpeti?* nimirū mel ex ijs conficitur, in quo ipsamet amaritudo dulcescit. Idcirco S. Franciscus Xauerius, qui inter summos corporis labores, ęrumnasque clamabat, *non sat est*, diuinis in eo solatijs exuberātibus repetebat, *sat est Domine, sat est.* Quia iuxta dictum Apostoli, *sicut in eo abundabant passiones, ita & consolatio.* Denique Iacob. *omne gaudium existimate, fratres, cum in varias tentationes incideritis.* Vbi obseruandum est à Iacobo in tribulationibus non solùm reponi gaudium, sed *omne gaudium*: quia gaudium, quod oritur ex prosperitate temporali, non est verum, & solidum gaudium, sed falsum, & inane: cum metum contineat æterni mœroris, in quem desinit. Gaudium verò, quod e tribulationibus oritur patienter perlatis, est verum, solidum, immò *omne gaudium*: quia spem continet omnis boni, & perfectæ felicitatis, in quam desinit. Quapropter Chrysostomus hom. 17. in c. 7. act. Apost. *istud*, inquit, *magnum gaudiū est*,

Mel diuinæ consolationis ex amaritudine, et dulcedine.

Chrysost.

Psalm. 93.

August.

2. Cor. 1.

Chrysost.

Tribulatio dulcis propter Christū.

Francisci Xauerij inter ęrumnas consolatio.

Iacob. 1.

Tribulatio omne gaudium.

Chrysost.

est,& lucrum afferens,quod à vinculis,quod à flagellis, quod à persecutionibus,quod ab oblocationibus, quod à mœstis habet principium:& in bonum finem occurrit. Quod autem in mundo,secus se habet:incipit à suauibus, desinit in tristitiam. Obseruandum est à Chrysostomo tribulationem appellari *gaudium lucrum afferens*: quia nimirum gaudium hoc oritur à spe lucri,& præmij assequendi. Illustrari hoc potest exemplo eorum,qui nauant operam arti Alchimisticę. Quippe hi assiduè prope fornaces laborant,æstuant,desudant;& sæpe,viri alioquin nobiles,suis manibus ollas collocant,prunas sternunt,folles animant: in hac opera dies, menses, annos absumunt alacriter, expectantes propediē aurum,quod numquam vident,spe quidem fallaci semper, & irrita. Alacritatem multò maiorem à fortiori conferre tribulatis debet spes solida conficiendi per tolerantiam, veluti per artem chimicam nobilissimum,e vilissima miseriarum materia, aurum, & thesauros cumulatissimos meritorum. Ideoque à Chrysostomo tribulatio dicitur *gaudium lucrum afferens*, cum sit gaudium ex lucro Alchimistico.

C. Tribulatio assimilatur arti Alchimiæ.

Cum quis igitur morbo vrgetur, quot quotidie angores, doloresque corporis cum Christi angoribus,doloribusque coniunctos patienter tolerat,tot auri pretiosissimi massas reperietur vesperi confecisse:non, vt reprobi delicijs, ac voluptatibus dediti, *thesaurizans sibi iram in die iræ*; sed cum electis,crucis Christi amatoribus,thesaurizans sibi misericordiam in die misericordiæ:quandoquiquidem *tribulatio gaudium est lucrum afferens*, tanquam ars alchimica conflandi aurum. Idcirco Ambrosius serm. 20.in psal.118. *Fornax*,inquit,*quæ ferrea est fragilibus*(nimirum ijs, qui in tribulatione ab animi nitore deficiunt) *est perseuerantibus aurea*; dolores scilicet, & ærumnas in aureos transmutans cumulos meritorum.Quod ipsum videtur innuisse sanctus senex cuidam discipulo doloribus cruciato,vt habetur in vitis Patrum cap. 3. num. 157. cui ille,*ne tristeris*,inquit,*ex infirmitate, vel plaga corporis tui. Si ferrum es, per ignem eruginem amittis: si aurum es,per ignem probatus à magnis ad maiora procedis. Ne anxieris ergo,frater,si Deus te in corpore vult torquere.*Quia scilicet,

Morbi dolores in massas aureas commutantur.

Ambrosius. Tribulatio fornax aurea.

Vit. Patrū.

quasi per artem Alchimisticam, in fornace tribulationis aurum vel conflatur, vel purgatur, vel conficitur, vel perficitur. Nempe tribulatio, vt dictum est cum Ambrosio, *fornax est perseuerantibus aurea.* Hæc firma spes, non quidem transmutandi terream materiam in massas auri; sed miserias, & pœnas in gradus gloriæ, alacritatem præbebat martyri Ignatio: cum, vt refert Hieronymus in lib. de script. eccles. martyrio proximus sic dicebat. *Ignis, crux, bestiæ, confractio ossium, membrorum diuisio, totius corporis contritio, & omnia tormenta diaboli in me veniant: tantùm Christo fruar.* Hæc spes fruendi Christo ipsamet tormenta diaboli reddebat dulcissima: quia nouo quodam, & longè sublimiori alchimiæ genere, infernus ipse per patientiam transmutatur in Paradisum. Hocque electorum est proprium, vt summas inter ærumnas, quæ quamdam inferni speciem præferunt, lætari, ac gestire videantur, perinde ac si essent in medio Paradisi. ideo Paulus 2. ad Corint. 1. *Deus,* inquit, *totius consolationis, qui cõsolatur nos in omni tribulatione nostra.* Obseruandum, dũ *consolatur in tribulatione,* appellari *Deum totius consolationis:* quia, si Deus totam consolationem exhibet in Paradiso, hanc etiam totam exhibet in tribulatione, quæ quidam est animæ Paradisus. Quamobrem Chrysostomus hom. 1. in epist. ad Cor. *Paulus,* inquit, *cum videret tentationes quotidie ingruentes, ita gaudebat, gestiebatque, non aliter quàm si in medio Paradisi vixisset.* Aduertendum tribulationem in Scripturis inferni nomine designari 1. Reg. 2. *Dominus deducit ad inferos, & reducit:* idest ad maximas afflictiones, quales videri posset prodire ab inferis, vt ibi explicat Hugo Card. præterea psal. 17. *dolores inferni circumdederunt me:* idest dolores maximi, quales, per figuram amplificationis, videri possent infernales. ideo subditur, *in tribulatione mea inuocaui Dominum.* Tribulatio igitur maxima inferni nomine designatur. Quare tribulari hac eadem phrasi vti solent, dicentes in summis afflictionibus, se esse in inferno. Hic autem tribulationum infernus, sublimissimo Alchimiæ genere, transmutatur per tolerantiam ab electis in Paradisum. Quippe inter summos angores, cum Paulo, *ita gaudent gestiuntque, ac si viuerent in medio Paradisi.*

Hieronym.

Tribulatio animæ Paradisus.

2. Cor. 1.

CI. In tribulatione Deus totius consolationis. *Chrysost.*

Tribulatio in Scripturis inferni nomine.

dísi. Quia scilicet, *Deus totius consolationis consolatur eos in omni tribulatione*, vt dictum est ex 1.Corinth.2 Hæc autem consolatio maximè præstatur per spem viuacissimam retributionis, ac præmij. Ideo dicitur a Apostolo ad Rom. 5. *Gloriamur in spe gloriæ filiorum Dei, non solùm autem, sed & gloriamur in tribulationibus*. Coniuguntur hæc simul, *gloriari in spe gloriæ filiorum Dei*, idest, quæ debetur filijs Dei, *& gloriari in tribulationibus*: quia ipsamet tribulatio spem continet gloriæ. Ideo Bernardus serm. 17. in psal. Qui habitat, *non altera*, inquit, *gloriatio commendatur, sed additur mihi spes gloriæ: siquidem in tribulatione spes gloriæ*. Spes adeo certa, vt ipsamet gloria in tribulatione contineatur, quemadmodum fructus continetur in semine. Quapropter subdit idem Bernardus, *immo & ipsa in tribulatione gloria continetur: sicut spes fructus, & ipse fructus est in semine*. Quid ni igitur in tribulatione sit pignus prædestinationis, & gloriæ; quando in ea per spem viuam contineri videtur ipsamet gloria? Et ideo ex Paulo, *qui gloriatur in tribulatione, gloriatur in spe gloriæ*, vt dictum est. Ij igitur, qui in tribulatione sunt positi, Paradisi gloriam quasi pugno conclusam habere videtur in manibus, dicentes cum Paulo 2.ad Tim. 2. *Fidelis sermo, si commortui sumus, & conuiuemus: si sustinebimus, & conregnabimus. Fidelis sermo*, nempe indubitatus, & certus ex Dei fidelitate: qui beatitudinem, & coronam promisit patientibus, iuxta illud Iacobi.1. *Beatus vir qui suffert tentationem: quoniam cum probatus fuerit, accipiet coronam vitæ*. Et quia de huius promissionis fide dubitari non potest, ideo dicit, *Fidelis sermo, si sustinebimus, & conregnabimus*. quia vt notat Augustinus in psal. 32. *Fidelis Deus est exhibens homini, quod promisit. Teneamus ergo fidelissimum debitorem: quia tenemus misericordissimum promissorem*. Hac ergo Dei cautione præstita de danda corona certantibus, spes firma consurgit in ijs, qui tribulationes æquanimiter tolerāt, se coronam gloriæ recepturos. Quamobrem Bernardus serm.7.in psal. Qui habitat, *In spe*, inquit, *viuimus, fratres, nec in tribulatione deficimus: quod in expectatione simus ineffabilium gaudiorum. Neque enim vana nobis, & inanis expectatio, aut dubia spes* (vt esse solet in militibus, qui por-

Rom.8. In tribulatione spes gloriæ.

Bernard.

In tribulatione gloria tāquam fructus in semine.

2.Tim.2.

Iacobi.1.

August.

CII.

Deus fidelis debitor, misericordissimus promissor.

Bernard.

temporalibus Regibus labores,& vulnera patiuntur) *innixa æternæ promissionibus veritatis*. Vnde ita concludit. *Viriliter ergo sustineamus colluctationes in hoc seculo,et persecutionem quamlibet æquanimiter patiamur.* Ex his perspicuè apparet in tribulatione æquo animo tolerata non solùm præclarissimè exerceri fidem, sed etiam maximè nutriri spem; quæ vt etiam vocat Clemens Alex.lib.1.pædag. cap.6. veluti *sanguis est fidei*. Vnde etiam sequitur in tribulatione contineri ex hoc capite maximum prædestinationis signum ex ratiocinatione supra allata Pauli. *Tribulatio patientiam operatur, patientia probationem; probatio verò spem, spes autem non confundit*. quem locum explicans Bernardus serm. 37. in cant. *spes*, inquit, *non confundit; quia certitudinem infundit. Per hanc enim spiritus testimonium perhibet spiritui nostro quod simus filij Dei. Vnde vlteriùs infert, quod si filij, & hæredes*. Obseruandum tantam spem oriri ex tribulatione generosè perlata, vt dicat Bernardus, hac spe certitudinē infundi, quod simus filij Dei: idest moralem quamdam certitudinem per coniecturas, & signa maximè probabibilia. Postremò non solùm tribulatio prædestinationis est signum, quia per eā maximè animatur tum fides, tum spes: sed etiam quia per eandem & probatur, & augetur charitas: quæ comes est certissima gratiæ, dispositionis vltimæ ad gloriam. Tria hæc fidem, spem, charitatem egregiè cum tribulationibus patienter perlatis Tertullianus coniunxit l. de patientia cap.12. vbi docens cum patientia reperiri fidem, spem, charitatem, *Fides*, inquit, *quam Christi patientia induxit; spes, quam hominis patientia expectat; dilectio, quam* Deo *magistro patientia comitatur*. Quoniam verò vt notat Gregorius lib.34. mor.cap. 12. *appellatione auri in sacro eloquio aliquando accipitur charitas*: tria habet aurum ex igne, probatur, purgatur, clarescit, siue illustratur; hęc eadem ex tribulatione habet charitas. Quod per tribulationem probetur, patet ex Eccl. 2. *in igne probatur aurum: homines verò receptibiles in camino humiliationis*, siue vt lectio Tigurina, *in fornace afflictionis*. Sicut igitur aurum verū ab adulterino per ignem discernitur, quod illud igne perficitur, hoc absumitur: ita charitas vera ab adulterina, & fictitia

Clemens Alex. *Bernard.* *Tertull.* *Gregor.* *Eccl.2.*

in fornace tribulationis.ideo Auguſtinus de tempore barbarico cap.3.*ſi aurum*, inquit, *es, quid times ignem?* Hoc alijs ſimilitudinibus illuſtrãs Baſilius orat.de patientia, *vt gubernatorem*,inquit,*nauis tempeſtas, athletam ſtadium,militem acies;ſic Chriſtianum hominem probat tentatio*. Et ratio eſt à priori,quia amor Dei poteſt eſſe efficax, & inefficax: ſicut aurum eſſe poteſt verum,& adulterinum. Amor autem inefficax,antequam probetur,ſpeciem exhibet efficacis: ſicut aurum adulterinum præfert ſpeciẽ auri veri. vt igitur diſcernatur ab inefficaci efficax,debet probari ab effectu,ſiue ab opere. Non poteſt autem probari ab opere delectabili;quia cum hoc ſit allectiuum voluntatis, diſcerni non poteſt an quis ad illud trahatur ab amore Dei,an verò ab amore ipſiuſmet delectabilis,quod eſt ex ſe voluntatis tractiuum:& ſic diſcerni non poteſt an quis trahatur ab amore ſui,an ab amore Dei. Oportet igitur vt amor Dei probetur ex opere arduo,in quo ſit admixta ratio delectabilis,ſed acerbi,inſuauis,& aſperi: quia cũ ad hæc cõtraria naturæ non poſſit voluntas trahi ab amore ſui, facilè probatur ad ea trahi ab amore Dei: contra verò cum quis Deo famulatur in proſperis, iurè poteſt ambigi an illud obſequium præbeat ex amore Dei, an ex amore ſui. Quod calumnioſè quidẽ, ſed argutè animaduertit Satan in Iob,dum dixit, *numquid Iob fruſtra timet* Deum? *nonne tu vallaſti eum, ac domum eius, vniuerſamque ſubſtantiã per circuitũ?* Iob 1. Arguitur Iob à dæmone quod amore temporalium Deo ſeruiret in proſperis;inde infert eius erga Deum obſequium defecturum, ſi temporalia deficerent. Ideo ſubdit, *ſed extende paululum manum tuam, & tange cuncta quæ poſſidet, niſi in faciem benedixerit tibi.* quæ verba exponens Gregorius lib.2.mor.cap.5. *ac ſi*, inquit, *apertè dicat, qui tot bona in terra recepit, quid mirum eſt ſi pro eis ſe innocenter gerit? Innocens verè eſſet, ſi bonus inter aduerſa perſiſteret.* Quod argumentum,quamuis prolatum à dæmone,quia fundamento rationabili nitebatur, permouit Deum vt immitteret illi tribulationes circa tẽporalia:quò manifeſtè probaretur eius obſequium circa Deum,ex amore Dei oriri,nõ ex amore ſui. Ideo Cyprianus lib.de mortalitate *delicata*,inquit,*iactatio eſt,cum periculum*

Baſil.

CIII.
Amor erga Deum efficax dignoſcitur ab effectu.

Iob.1.

culum non est. Conflictatio in aduersis probatio est veritatis. Electi igitur per aduersitates mõstrentur vt Paulus loquitur ad Ephes.3. *in charitate radicati, & fundati.* Sicut arbor inter ventorum turbines radicum firmitatem demõstrat. Quapropter Cyprianus ibidem idem prosequens argumentum, *arbor*, inquit, *quæ alta radice fundata est, ventis incumbentibus non mouetur. Nauis, quæ forti compage solidata est, pulsatur fluctibus, nec foratur.*

Per tribulationem igitur probatur charitas, quia per eã vera à falsa dignoscitur: & vnicuiq; de seipso innotescit an verè, & solidè; an fictè, & inaniter Deum amet. Idcirco dicitur Eccles.34. *Qui non est tentatus quid scit?* Nihil enim omnino scit qui se ipsum nescit: & vt notat Augustinus in psal.60. *Nemo sibi innotescit, nisi tentatus.* Vnde fit, vt sicut aurum per ignem, ita charitas per patientiam innotescat. Quod significans Tertullianus lib. de patientia cap. 11. *Dilectio*, inquit, *Christiani nominis thesaurus* (ecce aurum) *nonnisi disciplina patientiæ eruditur.* Ecce fornacem, in qua dignoscitur. Altera auri proprietas in fornace est, quod non solùm probatur, sed etiam purgatur. Hoc in fornace tribulationis etiam competit charitati, quæ in ea & probatur, & purgatur. Sicut enim in auro, per ignem materia terrea, & quidquid est sordium excernitur: ita in charitate per tribulationem quidquid imperfectionis est expurgatur. Quamobrem Augstinus de temp.barbar.c.3. *Si aurum*, inquit *es* (vtique per charitatem) *quid times ignẽ, qui tibi sordes tollet?* Addit Cassianus collat.6.cap.11. *Omnes homines triplici ratione tentari, plerumque ob probationem, nonnunquam ob emundationem, interdum ob merita delictorum*; idest ad punienda delicta in hac vita. Tribulatio igitur non solùm immittitur ad probationem, sed etiam ad emũdationem. Ideo psal.11. obseruantia præceptorum Domini, quæ vtique habetur per charitatem, dicitur *argentum igne examinatum probatum terræ*; idest, vt explicat Bellarminus, hominibus terræ, *purgatum septuplum.* Argẽtum non solùm probatum ad examen ignis, sed etiam purgatũ septuplum, idest *perfectè purgatum*, vt glosat Hugo Card. quia charitas tribulationis igne examinata perfectissimè ab omnibus imperfectionum sordibus emũdatur. Quamobrem

Eccl 34.
Per tribulationẽ vnusquisque sibi innotescit.
August.
Tertull.

CIV.
Tribulatio non solùm probat, sed etiã purgat.

August.
Cassian.

Bellarm.
*Ps.*11.
Charitas per tribulationem argentum purgatum septuplum.
HugoCard.

obrem August. in hunc psal. *Argentũ*, inquit, *igne examinatum sunt præcepta Domini tribulationibus probata*. Tribulationes igitur ab electis Deus non aufert, donec illos perfectè purget, & mundet. Hoc animaduertens Chrysostomus homil. 4. ad pop. Anthioch. *Sicut*, inquit, *aurifex, donec aurum bene purgatum viderit, de conflatorio non extrahit: ita & Deus tribulationem non abducit, donec nos penitus emundauerit*. Quia nimirum vnusquisque electus debet esse siue aurum, siue *argentum purgatum septuplum*, vt dictum est cum propheta. Purgat autem tribulatio tum à culpis, tum à pœnis; illas præcidendo, pro his satisfaciendo. De vtroque actum est supra. Nunc quod attinet ad purgationem à vitijs, addam insignem locum Chrysostomi hom. 66. ad pop. Antioch. vbi *Tunc*, inquit, *anima purgatur, cum propter Deum tribulatur*. Explicans autem infra huius purgationis modum subdit, *Tribulatio fastum contrahit: omnem excidit torporem: ad patientiam vngit: humanarum rerum vilitatem reuelat: Omnes motus illi cedunt, inuidia, æmulatio, concupiscentia, pecuniarum, & corporum amor, arrogantia, fastus, ira & omne reliquum vitiorum examen*. Obseruandum ab vna virtute non nisi vnicũ vitium expelli: à tribulatione verò, *omne vitiorum examen*. Quid ni igitur dicatur per tribulationem purgari electos vt aurum, aut argentum *purgatum septuplum*: cum per eã ab omnibus vitiorum sordibus emundentur? Charitas igitur electorum in tribulationis fornace primò probatur: secundò purgatur vt aurum in igne: tertiò eadem charitas in tribulatione illustratur, ita vt augescat eiusdem nitor, ac splendor, non solùm per sublationem defectuum, sed etiam per augmentum perfectionis, & charitatis. Siue enim insitus auri, argentique nitor magis ex igne splendescat, siue non, de quo ambigi potest: certum est charitatis perfectionem, & claritudinem mirificè in igne tribulationis augescere. Hoc autem tali ratione demonstro. Quotiescumque anima magis Deo coniungitur, tunc fit maius charitatis augmentum. Quippe Deo coniungere propriũ est charitatis. & ideo appellatur ab Apostolo ad Coloss. 3. *vinculum perfectionis*. Sed per tribulationes anima magis Deo coniungitur. Quod patet tum ex parte animæ, tum ex

August.

Chrysost.

Tribulatio emundat à vitijs omnibus.

Chrysost.

CV.

Charitas vinculum animæ cũ Deo.

Coloss. 3.

ex parte Dei. Ex parte animæ: quia hæc in tribulatione posita, in qua deficiunt humana subsidia, confugere cogitur ad diuina. Ideo dicitur Psal. 77. *cum occideret eos, quærebant eum: & reuertebantur, & diluculo veniebant ad eum.* Quem locum explicans Hugo Cardinalis, *faciebãt*, inquit, *sicut nautæ: qui, cum serenum est tempus, vacant lusibus: cum ingruit tempestas, inuocant Deum. Sic homo fere quilibet, dũ est in prosperitate, nullum bonum facit; dum est in infirmitate, promittit quicquid potest.* Ad similitudinem vtique Israelitarum: qui, cum Deus *occideret eos, quærebant eum*. Idem de se profitetur Dauid Psal. 17. *in tribulatione mea inuocaui Dominum, & ad Deum meum clamaui.* Quod animaduertens Chrysostomus hom. 38. in Gen. *si prudẽtes*, inquit, *fuerimus, tribulationes nos magis Domino faciunt appropinquare.* Et Nazianz. or. ad ciues Nazian. *anima*, inquit, *morbo affecta Deo propinqua est.* Exaudit autẽ Deus multò faciliùs in afflictione positos: & ideo cum dixisset Propheta, *in tribulatione inuocaui Dominum*, subdit, *& exaudiuit de templo sancto suo vocem meam.* quia, vt obseruat ibidem Chrysostomus, *tunc poterimus Dei nobis gratiam conciliare, cum feruidis lacrymis, & dolente anima accedimus.* Neq; mirum quod Deus exaudiat preces afflictorum: cum etiã sine precibus ipsammet afflictionem patienter perlatam exaudiat. Ideo cum Agar ancilla Saræ expulsa esset à Domina, & omni humano auxilio destituta, dictum est illi ab Angelo Gen. 16. *audiuit Dominus afflictionem tuam.* Habet quippe afflictio vocem suam, statim exauditam à domino. Quod expendens loco cit. Chrysostomus, *videre licet*, inquit, *afflictionis fructus in ancilla: quæ postquam à Domina afflicta fugit, statim supernam visitationem assequuta est.* Quia scilicet in afflictionibus non solùm anima ex parte sua appropinquat Deo, sed etiam Deus animæ. Quamobrem dicitur Psal. 34. *iuxta est Dominus ijs, qui tribulato sũt corde.* vnde statim inferens prædestinationis, & salutis indicium subdit, *& humiles spiritu saluabit.* quia tribulatio humilitatis est mater, vt probatum est supra. Præterea Ps. 90. *cum ipso sum in tribulatione.* Ex qua Dei speciali præsentia sequitur consequutio æternæ gloriæ. ideoque subdit, *eripiam eum, & glorificabo eum.* & nè intelligi hoc

posset

Tribulatio confugere cogit ad Deum.
Ps. 77.
Hug. Card.
Ps. 17.
Chrysost.
Tribulationes approximant nos Deo.
Chrysost.
Gen. 16.
Chrysost.
CVI. Deus adest specialiter tribulatis.
Ps. 34.
Ps. 90.

possetde gloria in præsenti vita: subiecit, *longitudine dierum replebo eum*, idest, vt exponit Augustinus, *vita æterna*, (longitudine vtique, quæ totam æternitatem exæquat) *& ostendam illi salutare meum.* Quem locum expendens idem Augustinus, *noli*, inquit, *timere quando tribularis, quasi tecũ non sit Deus: fides sit tecum, & tecũ in tribulatione est Deus.* Vnde fit, vt quando electi innocenter persecutionem passi conijciuntur in carcerem, cum ijsdem specialissimo modo in carcerem intret Deus, quasi vinctus cum vinctis, carcere detentus cum detentis. Quod de Iosepho in carcerem falsa dominæ criminatione coniecto dicitur Sap. 10. *descẽditque cum illo in foueam: & in vinculis non dereliquit eum.* quia tot ante seculis, ante Dauidis oraculum, illud verificari oportebat, *cum ipso sum in tribulatione.* Quod animaduertens S. Dionysius, dum in ignis clibanum conijceretur, dixisse fertur, *& eris hic mecum, bone Iesu*, vt refert Hugo Cardinalis in Ps. 90. vers. *cum ipso sum in tribulatione*. Allusisse autem videtur ad illud Is. 43. *cũ ambulaueris in igne, non combureris.* & infra, *noli timere, quia ego tecum sum.* In igne promittit non comburendum, quia Dominus cum illo in eodem igne futurus est. Hoc accidit in fornace illa Babylonica: in quam cum coniecti essent tres pueri, visi sunt inter flammas quatuor. Ideoque Nabuchdonosor stupens *nonne*, inquit, *tres viros misimus? ecce video quatuor ambulantes; & species quarti similis filio Dei*. quia scilicet tribus illis in tribulatione positis assistebat in specie humana ipsemet Deus, quasi idem cum illis supplicium subiturus. Quod adnotans Chrysostomus hom. de tribus pueris, *adest*, inquit, *amica maiestas: & patitur se Deus cum pueris in supplicio numerari.* Ideo meritò Dionysius in fornacem ingressurus dicebat, *eris hic mecum bone Iesu*, ad verificandum prophetæ dictum, *cum ipso sum in tribulatione.* Hoc idem & rogabat, & sperabat Iob inter summas afflictiones positus, dum dicebat, *pone me iuxta te: & cuiusuis manus pugnet contra me* Iob 17. quia scilicet, vt expendit Cyprianus exhort. ad mart. *maior est Dominus ad protegẽdum, quàm diabolus ad impugnandum*. Denique, tunc Deus maximè proximus, & propitius est tribulatis, cum illi maximè à se elongatum, & infensum putant. quod in-

August.

Sap. 10. Deus carcere detentus cum detentis.

Hug. Card.

Is. 43.

Deus intra fornacem cum pueris Babylonicis.

Dan. 3.

Chrysost.

Iob 17. *Cyprian.*

nuitur Ps.94. dum dicitur, *quadraginta annis proximus fui generationi huic*. non vtique in terra promissionis, sed in deserto: quando scilicet Hebræos quadraginta annis per deserti aspera, laboriosissimi itineris molestijs afflixit. Tunc dicit se illis proximum fuisse, quando illis videri poterat maximè infensus. Quamobrem alia lectio, qua vtitur Ecclesia in festo Epiphaniæ, sic legit, *quadraginta annis offensus fui generationi huic*. Tunc vtique proximus, cum videtur infensus: quia tunc maximè adest suis electis, cum ij tentationibus, molestijsque afflicti maximè à se ipsis Deum elongatum existimant: & vt notat Gregorius l.24. mor.cap.7. *dum subita tentationis procella tanguntur, despectos se à Deo, & perditos suspicantur*. Verùm, cum se à Deo despectos putant, tunc maximè diliguntur: & cum suspicantur se à Deo derelictos, tunc maximè est illis proximus, præbendo ijs robur, vires, & patientiam ad tolerandum. Quod aduertens Tertullianus lib. de patien. cap. 15. *vbi Deus*, inquit, *ibi & alumna eius patientia: & cum Spiritus Dei descendit; indiuidua eum patientia comitatur*. Quapropter, cum quis multa patiendo, putat sibi Deum infensum, tunc sciat sibi esse maximè proximum. quippe hæc in Dei vocabulario pro eodem habentur, *quadraginta annis offensus fui*, *quadraginta annis proximus fui*. Hoc animaduertens Sponsa rogabat sponsum vt fugeret, *fuge, dilecte mi: similis esto capreæ, hinnuloque ceruorum* cant.8. Hæc precatio quomodo cohærere potest cum ea, quā adhibuit cant.2. *reuertere: similis esto, dilecte mi, capreæ, hinnuloque ceruorum*? Petere videtur contraria; ibi vt reuertatur, hic vt fugiat; ibi vt adsit, hic vt absit; ibi vt appropinquet, hic vt elongetur. Hæc tamen, si subtiliùs penetrentur, contraria non sunt. Nam sponsus, cum in aduersitatibus fugere videtur, abesse, & elongari; tunc maximè reuertitur, adest, & se tribulatis approximat. Ideo assimilari eum vult *capreæ, hinnuloque ceruorum*. Quippe caprea, cum dormit, vno saltem oculo vigilat; & ceruus, cum fugit, oculos eò, vnde fugit, conuertit: vt significetur Deum, cum in nostris afflictionibus dormire videtur, tunc maximè nostro profectui vigilare: & cum velocissimè videtur fugere vt ceruus, tūc potissimùm oculos suæ benignitatis conuertere. Quod miri-

Ps.94. Deus tunc proximus, cum videtur infēsus.

Gregor.

CVII. *Tertull.* Vbi patientia, ibi Deus

Cant.8.

Cant.2.

Cur spōsus assimiletur capreæ, hinnuloq; ceruorum.

Caprea, cū dormit, vno oculo vigilat.

Ceruus fugiēs post se respicit.

mirificè explicans Paraphraſtes Chaldęus *fuge*, inquit, *dilecte mi, & in tempore tribulationis eris ſimilis capreæ; quæ in tempore, quo dormit, vnus eius oculus clauſus eſt, alter apertus. Aut ſicut hinnulus ceruorum, qui in tempore, quo fugit, reſpicit poſt ſe. ſic tu reſpicies tribulationem noſtram.* Hoc animaduertens B. Aloyſius, dum diuinis ſolatijs affluebat, ſic Deum precabatur, *recede à me Domine, recede à me*: ac ſi cum ſponſa diceret, *fuge dilecte mi*. Quod videtur cum amore pugnare, qui præſentiam expoſcat. quippe amor *& abſentes deſiderat, & præſentes cupit* 9. ethic. 5. & *amicorum præſentia tam in proſperis, quàm in aduerſis rebus iucunda* ibid. cap. 10. ſponſa tamen amãs clamat, *fuge, dilecte mi*; & Aloyſius, *recede à me*, ita vt dicere poſſimus cum poeta

Paraphraſ. Chald.

B. Aloyſius precabatur Dei receſſum.

Ariſtot.

Votum in amãte nouum: cupimus quod amamus abeſſet. Quia Deus, cum in deſolationibus, quas electis immittit, ab ijs videtur recedere; tunc maximè per arctiorem amorem ijs coniungitur, & accedit. Idcirco Chryſoſtomus tract. de pœnit. *fortiores*, inquit, *tentamenta nos faciunt: oſtenduntque Deo familiariſſimos fieri.* Quando igitur Deus permittendo tribulationes maximas, videtur magis abalienatus à ſuis; tunc cum illis familiariùs agere oſtenditur: & cum electos videtur omnino deſerere, tunc ijs maximè aſſiſtit, iuxta illud Apoſtoli, *perſecutionem patimur, ſed non derelinquimur* 2. ad Cor. 4. Quod mirificè innotuit in magno Antonio. Qui, vt refert in eius vita Athanaſius, cum pœne vſque ad internecionem à dæmonibus cæſus, ſemimortuus iaceret, Chriſti Ieſu, poſt fortiſſimam in tantis doloribus tolerantiam, aſpectu dulciſſimo recreatus, *vbi eras*, inquit, *Domine Ieſu, vbi eras? quare non à principio affuiſti, vt ſanares vulnera mea?* reſponditque illi Dominus, *Antoni hic eram: ſed expectabam videre certamen tuum.* Adeſt igitur Chriſtus inter afflictiones electis, cum ab ijs videtur abeſſe. Vnde fit, vt ſicut milites in acie, cum ſciunt ſe pugnare inſpectante Rege, omnia pericula fortiſſimè ſubeunt, vt dignum præbeant Regi, aulicisque ſpectaculum: ita electi contra mundi, diabolique moleſtias in hac vita fortiter dimicant, tanquam milites præſente Rege: qui hanc vnicuique ſpecialem præſentiam ſpopondit,

Ouid. metamor.

Chryſoſt.

2. Cor. 4. Athanaſ. CVIII. Antonio Chriſtus ad. eſt in pœnis.

dum dixit, *cum ipso sum in tribulatione*. Ideoque Christus Antonio, *Aderam*, inquit, *expectabã videre certamen*. vtiq; certantem militem Rex spectabat, ille nempe, qui dixit, *cũ ipso sum in tribulatione: eripiam eum, & glorificabo eum*. Ex quibus omnibus iam apparet per specialem quãdam Dei præsentiam maiorem fieri coniunctionem, & vnionem Dei cum eo, qui tribulatur: quæ maior coniunctio maius quoddam trahit vinculum charitatis. Quod si charitas inter sponsos, & sponsas ardentissima in ipsis nuptiarum initijs esse solet; talem vtique esse inter Deum, & homines in tribulatione collocatos ostenditur. Mysterium hoc subobscurè innuunt apud prophetam electi, dum dicunt, *transiuimus per ignem, & aquam: & eduxisti nos in refrigerium* ps. 65. Per ignem, & aquã hic tribulationes designari videntur. Dixerat enim, *posuisti tribulationes in dorso nostro: imposuisti homines super capita nostra*. & statim subdit, *transiuimus per ignem, & aquam*. Quamobrem in hunc locum Lyranus *per ignem*, inquit, *vt B. Laurentius, per aquã, vt B. Clemens, & alij*. Hæc autem elementa, vt refert Valerianus in Hierogl. lib. 46. ante sponsos prælata, nuptiarũ erant auspicia. *Sacris*, inquit, *nuptialibus, ignis, & aqua præferri solita. nam & huiusmodi donaria nouæ nuptæ apponebantur*. Cum igitur in hac vita tribulationes immittuntur electis, *aqua, & ignis sacris nuptialibus præferuntur, donaria nouæ nuptæ*. Ideoque inter prædestinationis signa collocanda sunt tanquam auspicia nuptiarum. quamobrẽ post ignem, & aquam subditur, *& eduxisti nos in refrigerium*, vtique in quietem thalami nuptialis. Ideo dicitur Gen. 5. *Sponsus sanguinum tu mihi es*, quia non desponsatur Christus animæ, nisi per passiones, & pœnas, per vulnera, & sanguinem. Quamobrem Ambrosius lib. de Isaac, & anima cap. 5. *hoc est*, inquit, *præclarum munus sponsalium Christi, sanguis eius, & passio*. Pœnæ igitur donaria sunt, quæ mittuntur sponsæ. nempe sicut, vt refert Tacitus lib. de moribus Germanorum, mos eis erat inter munera spõsalia clypeos sponsis bellicos mittere: ita Christus clypeos tolerantiæ ad sustinendas pœnas. Neque mirum, cum lectulus, in quo sponsa requiescit cum sponso, sit crux, de quo Cant. 1. *lectulus noster floridus. lectulus* angustus quidem

Sponsalia inter Deum & tribulatos.

Ps. 65.

Lyranus.

Valerian. Aqua, & ignis auspicia nuptiarum.

Gen. 5.

Ambros. Sanguis, & passio munera spõsalia.

Tacitus.

dem, sed *floridus*: ideoque in crucis titulo appositum est, *Iesus Nazarenus*, quod idem sonat, ac floridus: quia Christus in cruce floridus, sed non alijs floribus, quàm pœnarum; quippè, vt verbis vtar Basilij, *tormentis, quasi varijs flosculis iucundabatur.* Cum Christo igitur *sponso sanguinum*, pœnę donaria, crux lectulus, claui anuli. Ideoq; legitur virginē Teresam à Christo desponsatam fuisse non alio anulo, quàm clauo; vt ostenderet esse se *sponsum sanguinum*: & dictum est supra, *praeclarum munus sponsalium Christi sanguinem esse, & passionem.* Indicauit hoc etiam Sponsa, dum dixit, *osculetur me osculo oris sui* Cant. 1. Ab illo autem poscebat osculum oris, de quo dicitur Apocal. 1. *de ore eius gladius vtraque parte acutus exibat*. Non datur igitur à sponso sponsæ osculum oris, nisi accepto à sponsa vulnere per gladium, qui exit de ore sponsi: vt intelligatur verè esse *sponsum sanguinum*, cuius ipsummet osculum est sanguineum: quippe *praeclarum munus sponsalium Christi sanguis est, & passio*; vt dictum est cum Ambrosio. Sanguis igitur, vulnera, pœnæ, & quidquid ad patiendum pertinet, pertinet etiam ad sponsalia Christi cum anima. Quocirca dies passionis appellatur dies desponsationis. Cant. 3. *Egredimini, & videte Regem Salomonem in diademate, quo coronauit eum mater sua in die desponsationis, in die lætitiæ cordis sui.* Hoc autem de Christo, à matre synagoga nouercalia exercente odia, spinis coronato explicant Bernardus, & alij. Diem autem passionis vocat *diem desponsationis*, & *diem lætitiæ*: quia per pœnas, & vulnera Christus cum anima desponsatur. Quod adnotans Theodoretus in hunc locum *vltro*, inquit, *ad nouos cruciatus accessit. Quamobrem desponsationis diem illum vocauit, & diem lætitiæ cordis eius. tunc quippe nuptiarum communio facta est.* Quando igitur tribulatio incumbit, passio, ignominiæ, crux: signū est sponsalium animæ Christianæ cum Christo; atque adeo vnusquisque electorum diem tribulationis excipere solet, *vt diem desponsationis, & diem lætitiæ cordis sui.* quia cum ad cruciatus acceditur, *tunc fit nuptiarum communio*, vt cum Theodoreto dictum est. Quoniam verò in nuptijs maximè feruet dilectio inter sponsam, & sponsum: hinc patet in tribulationibus maximè efferuescere charitatem; ideoque Chry-

CIX.
Basilius or. de S. Barlaam.
Claui anuli ad desponsandum.
Can. 1.
Apoc. 1.
Osculum sponsi sanguineum.
Can. 3.
Bernard.
Theodor.
Dies passionis dies est desponsationis.

Chrysost. In tribulationibus triplex charitatis actus.

Chrysostomus tract. de pœnit. *per tentamenta*, inquit, *torpor excutitur, & sanctus feruor immittitur.* Hic autem feruor charitatis exerceri solet in tribulationibus ab electis tripliciter. Primò cupiendo pœnas: secundò gaudendo in pœnis: tertiò gloriando de pœnis. Quoad primum, hoc prædestinatorum est proprium, vt pœnas non tolerent modo fortiter, sed etiam cupiant ardenter. Hoc patet primò in capite prædestinatorum Christo, qui de se dixit, *baptismo habeo baptizari, & quomodo coarctor donec perficiam illud* Lucæ 12. id est angor, & crucior ex desiderio patiendi, *velut anxius propter tarditatem*, vt explicat Euthymius in eum locum. Christum imitatus Andreas, dum festinaret ad crucem, *crux*, inquit, *diù desiderata, & concupiscenti animo præparata*. Quæ verba expendēs Bernardus lect. de triplici gen. bon. *Andreas*, inquit, *non modò patienter, sed & libenter, & audenter ad tormenta, sicut ad ornamenta; ad pœnas, sicut ad delicias properabat.* Idem desideriū, ac veluti famem pœnarum prætulit Laurentius, dum dixit, vt in eius actis legitur, *Hanc mensam appeto, hanc sitio; non est famelicus, qui escam; aut sitiens, qui potum tàm auidè cupiat, quàm ego hæc omnia torměta sitio.* Sitis quippe acrior esse solet, quàm fames. Vt autem ostenderet hanc pœnarū auiditatem proficisci ab amore, subiecit, *vt amorem amori, dolorem dolori, mortem morti rependam Christo meo*: vt non immeritò de eo, ob ardens patiendi desiderium, pronunciauerit S. Leo *segnior fuit ignis, qui foris vssit, quàm qui intus accendit.* Passim idem est videre in vitis Sanctorum. De Sancto Ephrem narrat Climacus, rogasse à Deo, vt sibi tětationes permitteret, tanquam materiam merendi. De quodam monacho refert Sanctus Dorotheus doctr. 13. cū se vidisset à tentationibus liberum, ingemuisse dicendo, *Ergo ne, Domine, indignus sum, qui patiar, affligar, & tribuler?* S. Ignatius Loiola, cum persecutio in illum commota esset Salmanticæ, iamque destinaretur ad carcerem, *Non sunt*, inquit, *tot Salmanticæ compedes, tot catenæ, quàm ego plures pro Christo cupiam.* S. Franciscus Xauerius, cum illi omnia ferè pœnarum, & ærumnarum genera in quodam mentis excessu præmonstrarentur, exclamasse traditur, *non sat est: plura, Domine, plura.* Quippè illi plus animi

Christi desiderium patiendi. *Lucæ 12.* *Euthym.* *Bernard.* Andreas properat ad tormenta sicut ad ornamenta. Laurentii fames pœnarum. *Acta S. Laurentij.*

CX. *S. Leo ser. de S. Laur.* Tribulationum in Sanctis uiris cupiditas. *Climacus.* *Dorotheus.* In SS. Ignatio, & Xauerio patiendi ardor. *Ribadeneyra in eius vita.*

erat ad perferenda supplicia, quàm totis inferni viribus ad inferenda, ad imitationem Christi Domini, qui postquam mare passionum exhauserat, *dixit sitio* Ioan. 19. De S.Teresa legitur, cum vita illi non nisi ad patiendum placeret, dicere solitam, *Domine aut pati, aut mori*: perinde ac si ostentans clypeum tolerantiæ, cum Laconibus diceret, *aut cum hoc, aut in hoc*. De Pio Quinto Pontifice Sanctissimo legitur, in summis ita clamitasse doloribus, *auge patientiā: auge & dolorem*. Accepi à quodam viro religiosissimo, postquam illi Deus omnes afflictiones ademerat, affligi se maximè ex hoc ipso capite, quod non affligeretur: & crucem se ferre in non cruce. Idem dicere consueuerat, cū Deo infinitè amabili, agendum esse affectu infinito; nempe cupiendo, præter id, quod actù patimur, pœnas pro eius gloria, si fieri posset, infinitas: Deumque ita precandum, *modò sim immunis à culpis, impende in me cruciando omnipotentiam tuam*. Hoc patiendi desiderium ita prædestinatorum est proprium, vt reuelatum fuerit personæ cuidam fide valde dignæ, Beatis intra Paradisi omnimoda gaudia satiatis, si quæ dari posset materia cupiendi, hanc non fore aliam, nisi iterum patiendi pro Christo: videbanturque huic animæ illæ felices quodammodo inuidere, quod doloribus vexaretur. Hæc de primo dilectionis actu circa desiderium patiendi, quo carere solent reprobi, abundant electi. Ex hoc oritur secundus, nempe gaudere in pœnis. Hoc primùm videre est in prædestinatorum omnium duce Christo, qui noctem illam doloriferam, qua tristatus est vsque ad mortem, appellari voluit *diem lætitiæ cordis sui* Cant. 3. quod expendens Riccardus Victorinus in Cant. *cum*, inquit, *aduersa patimini, egredimini filiæ Sion ab imperfectione, & impatientia, vt leuiter feratis illata*; *videte Regem vestrum pro vobis passum*, &c. *lætitiam Regis vestri considerate*. Tale autem fuit Christo in pœnis gaudium, vt pœnas existimans delicias, cum de passione loqueretur, *baptismo*, inquit, *habeo baptizari*. Lucæ 12. baptismum passionem vocat, idest, vt explicat Cornelius, & alij, Balneum, quo eo maximè tempore, ad delicias vtebantur ante cœnā. Præterea Petrum, cùm illū à passione dehortaretur (quod horrent aures) Diabolum appellauit, *vade post me Satana*:

Ioan. 19. S.Teresæ precatio, aut mori, aut pati. *Plutarc. in Apophth.* Pij V. in doloribus tolerantia.

Affectus electorum ad pœnas, si fieri posset, infinitus.

CXI. Beatis, si quod inest desiderium, inest pro Christo patiendi.

Electionis est signum gaudere pœnis. *Cant* 3. *Riccard. Victor.* Christi gaudium in Passione.

Lucæ 12. *Cornelius.* Passio Christi balneus.

scan-

Matt.16. *scandalum mihi es.* Matt. 16. Iudam verò, qui eum passioni
Matt.26. tradidit, amicum nominat, *Amice ad quid venisti.* Matth.
26. quia, vt notat S. Leo serm. de passione, *impiæ illæ manus, dum proprio incumbunt sceleri, famulatæ sunt Redemptori:* nempe obsecundando eius desiderio, & præbendo ei materiam patiendi. Vlteriùs, pati fuit illi adeo dulce, vt dies
CXII. integer passionis visus illi sit breuis hora Ioan. 2. *nondum venit hora mea.* Insuper mare passionum, de quo dixerat
Ps.68. per os Dauid, *ueni in altitudinem maris* ps. 68. calix illi exiguus visus est, amica manu porrectus, *calicem, quem dedit mihi pater, non uis, ut bibam illum?* Ioan. 18. simili quoque ratione, vulnera, quibus largissimè confossus fuerat, quia leuissimæ illi visæ sunt punctiones, ideo iuxta Christi sensum dixit Ioannes Apocal. 1. *& qui eum pupugerunt.* Hortum deniq; sibi elegit ad crucē, quippe *erat in loco, ubi crucifixus est, hortus.* Ioannis 19. vt in Caluarij doloribus, quasi in horti amœnitatibus deliciari profiteretur: doloresque salutis nostræ causa susceptos videri flores, rosasque sanguine purpuratas. Ideoque Bernardus lib. de pass. cap. 35. appellat, *rosas passionis effusionibus crebris sacratissimi sanguinis specialiter rubricatas.* Hos flores ille hortus protulit; vt mirum non sit quod de cruce dixerit, *lectulus noster floridus.* Denique ita Christus cruce delectatus est, & doloribus; vt, quemadmodum notat Bernardus loco cit. *tota eius uita crux fuerit, & martyrium.* Quapropter Isaias cap. 9. cum eius natiuitatem prædixit ijs verbis, *Paruulus natus est nobis,* statim crucem adiūxit, *& factus est principatus super humerum eius:* quia, vt alibi notatum est, ab ipsismet incunabulis crucem gessit. Quod obseruans idem Bernardus l. cit. cap. 36. *Isaias,* inquit, *de natiuitate Christi loquens, puer dixit datus est nobis, cuius imperium super humerum eius, crucem, quam imperij nomine significauit, natiuitati statim adiungens: quia profectò à natiuitatis exordio passio eius simul exorta est.* Hæc de Christo gaudente doloribus. Christum imitati sunt Apostoli, de quibus dicitur Act. cap. 5. *ibant gaudentes à conspectu concilij, quoniam digni habiti sunt pro nomine Iesu contumeliam pati.* Quod perpendens Chrysostomus in eum locum, *fortitudinis,* inquit, *excellentissimus gradus est, non tantùm patienter, & libenter, sed etiā lætan-*

Mare passionis calix Christo exiguus. *Ioan.* 18. Vulnera pūctiones leuissimæ. *Apoc.* 1. Caluarii dolores, horti deliciæ. *Ioan.* 19. *Bernard.* Vulnera rosæ passionis. Christi tota vita crux, & martyrium. *Isaiæ* 9. *Bernad.* *Act.* 5. *Chrysost.*

latanter aduersa ferre. Inter cæteros Paulus 2.Cor.12.*placeo*,inquit,*mihi in infirmitatibus,in contumelijs, in necessitatibus, in persecutionibus, in angustijs pro Christo.* Quod si gaudere solent homines maximè,cum thesauros reperiũt, iuxta id, quod dicitur Iob.3. *quasi effodientes thesaurum, gaudentque, cum inuenerint sepulchrum*: Paulus gaudebat in infirmitatibus,angustijs, tempestatibus, quasi thesauris repertis intra horrores sepulchri. Quæ est obseruatio Chrysostomi homil. 8. de laud. Pauli.vbi, *Non aliter, inquit, delectabatur naufragijs, quàm cæteri acquisitis gaudere solent thesauris.* ac si essent illi pretiosa pericula,& quodammodò gemmeæ tempestates.Quod videtur indicari Iob 38. dum illi,inter summos dolores, & angores,dicitur,*numquid ingressus es thesauros niuis,& vẽti?* Eò quod niues, & venti,quæ tribulationum sunt symbola,arcani sint quidam thesauri solis Dei electis cogniti: ijsque non minùs iucundi, quàm thesauri esse solent auaris.Ideoque Paulus in laboriosis pro Christo nauigationibus,*ingressus thesauros niuis, & venti*,iuxta id quod diximus ex Iob,*non aliter delectabatur naufragijs, quàm cæteri acquisitis gaudere solent thesauris*, vt dictum est cũ Chrysostomo.Expendant hoc,qui ad salutem animarum nauigationes Indicas meditantur:neque tempestates,aut naufragia metuant, ijs euasura in thesauros. Paulo conformes in doloribus hilariter toleratis fuere Stephanus, & Laurẽtius.Quippe,vt ait Augustinus in soliloq. cap. 22. *Christi dulcedo torrentis lapides Stephano dulcorauit: & craticulam Laurentio dulcem fecit.* Ars quidem apud dulciores reperitur,qua cerasa subamara melle perfusa, vel saccaro,dulcissimè degustantur:nulla tamen ars humana inueniri potest,qua lapides,aut crates ferreæ mellis,aut saccari condimento interbellaria numerentur. Sola autem hoc efficit Christi charitas:quæ *lapides Stephano, & craticulam Laurentio dulcorauit*,vt dictum est cum Augustino. Dulcedinẽ quoque infundit Christi charitas ipsissmet lignis. Dulcis quippe visa est crux Andreæ: dulcedinem sapuit ipsum lignum,& claui,iuxta id quod canit Ecclesia *Dulce lignum, dulces clauos.*Sed *quid mirum*, vt ait Bernard.serm.p.de S. Andrea,*si cruci suauitatem dedit, qui dedit, & igni? aut*

[Margin notes: 2.Cor.12. — Iob.3. — Chrysost. — Iob.38. — CXIII. Charitate Christi infusa lapidibus, & cratibus, & lignis cũcta dulcescunt.]

quomodo crux iudicatur insipida, si dulce sapit & flamma? sapiebat Laurentio ignis, cum irrideret carnifices, iudicem subsannaret. Hoc etiam experiuntur communiter electi. quibus destinatis ad æternas delicias, pœnæ, & ærumnæ temporales pro Christi amore patienter perlatæ, dulces esse solent. De ijs dicitur Deut. 33. *Inundationem maris quasi lac sugent.* quia etiamsi in eos mare tribulationum inundet; amarissimos fluctus quasi lac dulcissimum sugũt. *Quid enim*, vt addit ibidem Bernardus, *non sapiat quæ pro Christo est tribulatio?* Ideo August. loco cit. *Tu es*, inquit, *Domine, dulcedo, per quam omnia amara dulcorantur.* Hæc dulcedo in pœnis adeo incomparabilis est, vt eam quandoque electi ipsius Paradisi gaudijs anteponant. Quamobrem Virgo Tecla, vt narrat in eius vita Basilius Seleuciæ Episcopus, inter supplicia sic dicebat: *Mihi omne etiam mortis, & discriminis genus subeundum ipsiusmet Paradisi delicijs, epulisque præponitur.* Neque mirum: cum in Paradiso Deus, quando se Beatis fruendum exhibet, nonnisi tribulationum, & pœnarum imaginem præseferat. quippe visus est Ioanni Apoc. 4. *similis aspectui lapidis Iaspidis.* Hæc gemma autem tribulationes designat. Siue quia guttis conspersa sanguineis, *quasi mixto cruore subrutilat*, vt notat Hieronymus in Isa. 14. siue quia *rutilis stellata punctis, nubes complexa niues imitatur*, vt lib. 39. cap. 9. notat Plinius, cæli stellati serenitatem, procellarum, ac tempestatum imagine circumuallans. Nimirum ipsamet Dei facies tunc se Beatis iucundissimam exhibet, cum sanguinem, nubes, niues, idest cum tribulationum præfert imaginem. Vt quando Beati in Cælo earum frui non possunt præsentia, fruantur saltem memoria. Nempe tribulationes sunt beatitudinis complementum. Ideoque Lactantius instit. lib. 3. *Patientia*, inquit, *doloris beatissimum facit.* Hæc autem in doloribus beatitudo, & iucunditas nonnisi ab amore proficiscitur. Quippe, vt ait Chrysostomus in 2. ad Cor. 4. *Animæ Deum amantis munus est afflictiones ferre, tolerare tentationes: simulq; gratias agere ei, qui se tentari permittit.* Rationem reddit Augustinus lib. de Sãcta Vid. quia *nullo modo onerosi sunt labores amantium, sed ipsi delectant. In eo enim quod amatur, aut laboratur, aut labor amatur.*

Ideo

Deut. 33. Tribulationes electis lacteæ.
Bern.
August.
Tribulatio Paradisi gaudijs anteponitur.
Basil.
Apoc. 4. Iaspis tribulationes designat.
Hieronym.
Plinius. Beati memoria tribulationum fruuntur.
Lactant. Tribulatio beatissimos reddit.
Chrysost.
August.

Ideo ait Bernardus ferm. 1. de S. Andrea, *eos, qui proficiunt, crucem Christi portare libenter: qui consummantur in charitate, amplecti iam ardenter.* Hæc de secundo amoris actu, quē in tribulationibus, ac laboribus exercere solent electi, in i,s gaudendo. Tertius actus est, gloriari in tribulationibus, idest eas summo sibi honori ducere: quod proprium esse solet electorum. Hoc videre est primùm in Christo: cui prædestinati omnes conformari debent, tanquam *primogenito in multis fratribus* ad Rom. 8. Ipse enim loquens de passione imminente, eam suam clarificationem appellauit, cum dixit, *Pater clarifica filium tuum* Ioannis 17. Quæ verba exponens Augustinus tract. 104. in Ioann. *Passione*, inquit, *dicitur clarificatus à Patre*. Passione vtique inter sputa, flagella, opprobria clarificatus, cum *tenebræ factæ sunt super vniuersam terram* Matth. 27. Quod adnotans Hilarius lib. 3. de Trin. *Conspuendus*, inquit, *erat, flagellandus, crucifigendus: sed clarificat Pater, deficiente Sole*. Præterea in cruce sibi principatum constituit, iuxta oraculum Isaiæ cap. 9. *Factus est principatus super humerum eius*. Quod obseruans Tertullianus lib. contra Iudæos, *Quis*, inquit, *Regum insigne potestatis suæ humero præfert? Solus Rex nouus Christus Iesus nouam gloriam, & potestatem humero suo extulit, vt exinde regnaret*. In quo veluti throno regni sui insignitum se ostendit sex illis titulis, quos ibidem subdidit, facta crucis mentione, *Isaias*: *& vocabitur nomē eius admirabilis, consiliarius, Deus, fortis, pater futuri seculi, princeps pacis. Admirabilis*, propter patientiam; *cōsiliarius*, propter sapientiam; *Deus*, propter declarationem Diuinitatis; *fortis*, propter victoriam de diabolo, morte, & peccato; *pater futuri seculi*, propter electos, quos e lateris confossi vulnere parturiuit; *princeps pacis*, propter pacem mundo redditam, quæ omnia exhibuit in cruce. Denique Regis titulum, quem recusauit viuens inter plausus obsequentium turbarum, libenter accepit moriēs inter odia persequentium: non alibi sibi regnum constituens, quàm in opprobrio crucis. Quia *in cruce*, vt notat Beda in Matth. 26. *licet pro nobis hominis infirmitate dolebat: super crucem tamen regis maiestate fulgebat*. Christū imitatus est Paulus, qui de seipso pronunciat. *Mihi absit*

Electi in tribulationibus gloriātur.

CXIV.

Ad Rom. 8.

Passio, Christi clarificatio inter tenebras obscurati solis.

Ioannis 17.

August.

Matt. 27.

Hilarius.

Crux principatus.

Isaiæ. 9.

Tertull.

Christus in cruce Rex, sex titulis insignitus.

Pauli gloriatio de cruce.

 gloriari

Ad Gal. 6. *gloriari nisi in cruce Domini nostri Iesu Christi*. ad Gal. 6. Et,vt hæc gloriatio intelligatur de crucis opprobrijs ad se translatis,subdit,*per quam mihi mundus crucifixus est, & ego mundo*.

August. Quæ verba expendens Augustinus serm.20.de verb.Apost. *poterat*, inquit, *Apostolus gloriari in sapientia Christi,poterat in maiestate: sed dixit in cruce. Vbi mundi Philosophus erubuit, ibi Apostolus thesaurum reperit. Vbi humilitas,ibi maiestas;vbi infirmitas,ibi potestas;vbi mors ibi vita*. Hoc commune esse electis omnibus significauit idem Paulus,dum dixit ad Rom.5.*Gloriamur in tribulationibus*.

Ad Rom 5. Gloriatio in tribulationibus ex duplici capite.

Hæc autem gloriatio oriri potest ex duplici capite. Primum est gloria Dei, alterum gloria nostra. Gloriantur præcipuè electi in tribulationibus, quia tribulatio nostra est glorificatio Dei multipliciter. Primò, quia perducit homines ad cognitionem propriæ vilitatis. Quamobrem Dauid ps.118. *Bonum mihi, quia humiliasti me*. Secundò, quia perducit ad cognitionem potentiæ diuinæ. Ideo dicitur psal.49.*Inuoca me in die tribulationis:eruam te, & honorificabis me*. Tertiò, quia est ostensio diuinæ bonitatis, amabilis super omne bonum: quæ amabilitas maximè ostenditur amplectendo ex eius amore,quoad fieri potest, omne malum:& quò malum,quod pro Dei amore toleramus,est maius;eò magis declaratur Dei amabilitas, pro quo libenter amplectimur tale malum,cum voto tolerandi maiora. Ita pulchritudo mulieris eò plus innotescit, quò plus pro eius amore laborum, ac dolorum subitur. Quartò tribulatio iustorum est glorificatio Dei, quia testimonium affert æternæ vitæ, vindicans prouidentiam à calumnia.Nam cum ad diuinam prouidentiam pertineat nulla bona irremunerata relinquere, nulla mala impunita;dum videntur in præsenti vita mali prosperitatibus affluere,boni aduersitatibus cruciari: argumentum est euidens dari vitam alteram,in qua iustorum opera præmium a Deo habeant;improborum delicta pœnam.

Tribulatio nostra, est glorificatio Dei multipliciter.
Ps.118.
Ps.49.

CXV. Quinque Chrysostomi rationes, cur Deus tribulationes electis immittat.

Has omnes, aliasque rationes,cur Deus tribulationes electis immittat, tradidit Chrysostomus hom.1.super illud Apostoli.*Modico vino vtere*.Vbi,*Prima*,inquit,*ratio est,quia cum facilè in arrogantiam propter meritorum magnitudinem extollantur, sinit ipsos affligi. Secunda, ne cæteri de ijs maiorem habeant*

opinio-

opinionem, quàm humana patiatur natura; & ipsos Deos, non homines arbitrentur. Tertia, vt Dei virtus appareat per ægrotantes, & compeditos exuberans. Quarta, vt ipsorum patientia manifesta fiat, non propter mercedem Deo seruientium, vt post tot mala sincera in ipsis ostendatur beneuolentia. Quinta, vt de resurrectione cogitemus. Cum enim virum iustum innumera passum mala, atque ita hinc digressum vides; oportet ex hoc omnino aliquid de alio iudicio cogitare. Hæc ibi Chrysostomus aureè: quæ multis postea singillatim confirmat. Ex his liquidò apparet, tribulationes iustis immissas dirigi ad Dei gloriam. Atque hæc fortasse est ratio, cur in sacris litteris nebula dicatur gloria Domini 3. Reg. 8. *Nebula impleuit domum Domini.* & paulo post, *Impleuerat gloria Domini domum Domini.* Quem locum explicans Hugo Card. *Nebula*, inquit, *idest gloria Domini.* quia scilicet non in sole prosperitatum, sed in nebula, quæ sua obscuritate tribulationum est symbolum, sita est Dei gloria. Quod si tribulatio signum est diuinæ præsentiæ, iuxta id quod dictum est ex psal. 90. *cum ipso sum in tribulatione*: nebula, vt obseruat in loc. cit. Regum Glossa, *signum erat diuinæ præsentiæ*; & sic dum tribulationem adumbrat, ipsamet nebula est gloria Domini, vt dictum est cum Hugone. Electi igitur cum Paulo *gloriantur in tribulationibus*; quia ex amore, quo feruntur in Deum, gloriantur de Dei gloria. Alterum caput gloriationis est, quia tribulatio à Deo siue immissa, siue permissa est electorum gloria: idque ex triplici capite. Primò, quia per eam conformantur Christo in eo, quod omnium gloriosius est in Christo. Ideo Petrus epist. CXVI.
1. cap. 4. *Si exprobamini*, inquit, *in nomine Christi, beati eritis: quoniam quod est honoris, & gloriæ, & virtutis Dei, super vos requiescit.* Quidquid est honoris, & gloriæ, in opprobrijs collocat, quia, vt notat Cyrillus Hierosol. catech. 13. *Gloriatio Ecclesiæ Catholicæ est omnis Christi actus: gloriatio verò gloriationum est crux.* Christus quippe gloriosiorem se præbuit cum passus est pro creaturis, quàm cum condidit creaturas. Quod animaduertens Chrysostomus hom. 4. in epist. ad Hebræos, *Deus*, inquit, *in hoc eum* (Christum) *honorauit, quod per passiones deduxit carnem suscepisse: eaque suscepta passum esse, longè maius est, quàm mundum fecisse,*

3. Reg. 8. Nebula tribulationis est symbolũ.
Hug. Card. Tribulatio est ipsamet Dei gloria.
Ps. 90. *Glossa.*
Tribulatio est gloria electorum.
Cyrillus.
Chrysost. Christus ad mirabilior in passione, quàm in creatione.

fecisse, & ex nihilo produxisse. Passiones autem ita gloriosæ sunt Christo, vt quando post mortem visus est Ioanni Apoc.1. cum tanta gloria, vt de eo dixerit, *Facies sicut sol lucet in virtute sua*: visus etiam sit in medio tribulationũ, & passionum. Subdit enim, *Pedes eius similes aurichalco sicut in camino ardenti*. Quia sicut aurichalcum in igne clarescit, ita Christi humanitas in fornace tribulationis. Quæ animaduersio est Ruperti in eum locum. vbi, *Sicut*, inquit, *aurichalcum multis ignium impendijs perducitur ad colorem auri: ita & illa humanitas per multas tribulationes passionis, & mortis perducta est ad gloriam maiestatis*. Vt scilicet cum electi purgantur tanquam aurum in camino tribulationis, sciant se in hoc conformari cum Christo. Quamobrẽ Bernardus serm. 17. in psal. Qui habitat, *Bonum*, inquit, *mihi in tribulatione magis amplecti te, in camino habitare tecum, quàm esse sine te vel in Cælo*. quia scilicet Christi pedes similes aurichalco, sicut in camino ardenti. Christus autem ideo passus est plùs quàm cœteri, vt tanquam *primogenitus in multis fratribus*; illustrior esset quam cœteri. Quod adnotauit Chrysostomus loco cit. vbi, *Fecit*, inquit, *Deus omnibus illustriorem primogenitum*. & infra, *In hoc primùm eum honorauit, quod per passiones deduxit*. Electi igitur cum Paulo gloriantur in tribulationibus, quia milites conformantur Duci, membra capiti. quippe iuxta effatum illud Bernardi, *non decet sub capite spinoso membra esse delicata*. Secundò electorum tribulationes gloriæ sunt ipsorum; quia augent cumulum meritorum.

Apoc.1. — *Rupert.* — *Bernard.* Christus in fornace tribulationis. — *Chrysost.* — *Bernard.*

CXVII. Sicut igitur milites gloriantur vulneribus; quia materiam apud Regem exhibent præmiorum: ita &c. Quod notans Chrysostomus hom. 17. in cap. 7. Act. cum ad tribulationes libenter subeundas hortaretur exemplo militis, *Miles*, inquit, *qui pluribus impetitur vulneribus, & resistit; nonne cum magna redit voluptate, vulnera testimonium libertatis habẽs, fulgoris, & claritatis*? Quod etiam animaduertit Seneca lib. de prouid. cap. 4. vbi, *Pati*, inquit, *gloriæ pars est. Militares viri gloriantur vulneribus*: gloriantur autem tanquam de seruitio Regi exhibito, inspectante Rege. Quod perpẽdens Cyprianus epist. ad Thibarit. *Præliantes*, inquit, *& pugnantes spectat Deus, spectant Angeli, spectat & Christus*.

Chrysost. Electi gloriantur tribulationib⁹ vt milites vulneribus. — *Seneca.* — Electi pugnant in tribulationib. spectante Christo. — *Cyprian.*

Quanta est gloriæ dignitas, quanta felicitas præsente Deo congredi, & Christo iudice coronari? Hoc argumento solabatur afflictiones suas Stephanus monachus. qui, vt refertur in hist. tripart. lib. 8. cap. 1. sic secum animo reputabat. *Crucem hanc si merui, feram; vt pro peccatis satisfaciam: si non merui, feram; vt coronam augeam. Vt vt erit laudem habebo, decusque vel pœnitentiæ, vel patientiæ.* Tertiò tribulatio est electorum gloria, tanquam suprema gloria, quæ conferri solet à Deo sibi charissimis. Ideo habetur Tobiæ 12. *Quia acceptus eras Deo, necesse fuit vt tentatio probaret te.* quia, vt notat Chrysostomus epist. 8. ad Olympiam de tribulatione loquens, *Hæc est coronæ perfectio, hoc virtutis cacumen, hæc fortitudinis aperta probatio.*

Hist. trip.

Tob. 12.
Chrysost.
Tribulatio virtutis cacumen.

Hoc apertiùs videre licet in Iob, qui cum talis esset diuino testimonio, vt *similis ei non esset in terra* Iob 1. factus est ærumnarum omnium scopus, singularis patientiæ documentum. Quod in maximam ei gloriam cessit. Ideo Tertullianus lib. de pat. cap. 14. *Felicissimus*, inquit, *ille, qui omnem patientiæ speciem aduersus omnem diaboli vim expressit. Quale in eo feretrm Deus diabolo extruxit. Quale vexillum de hoste suo extulit, cum ille ad omnem acerbum nuntium nihil ex ore promeret, nisi gratias* Deo? clariorem porro reddidit Iob tribulatio, quàm prosperitas, etiam cũ virtute traducta. Quod argumentum vberiùs prosequens Chrysostomus loco citato, *Quando*, inquit, *erat Iob illustrior, cum domum suam omnibus aduentantibus aperiebat; an cum, ea ruente, verba amara non protulit? Quando splendidior, cum sacrificabat pro filijs suis, & eos ad concordiam congregabat; an cum, ijs amarissimo mortis genere extinctis, pertulit quod euenit? Quando ille potius radiauit, cum de tonsura ouium suarum calefacti sunt humeri nudorum; an cum audiens ignem descendisse de cælo, & exedisse cum pastoribus greges, non est turbatus? Quando maior eluxit, cum sanitate corporis ad oppressorum patrocinium vtebatur; an cum hoc idem corpus, idest indigentium scutum, vermibus videbatur absumi?* Concludit tandem clariorem fuisse Iob in tribulationibus patiendo, quàm fuerat ex heroicis alijs virtutibus operando. Ideo subdit, *Illa quidem, præclara erant facinora; ista verò omnia, passiones. Sed tamen ista eum clariorem fe-*

Tertull.
Iob feretrum Diaboli, vexillum Dei.
CXVIII.
Iob ex tribulatione clarior.
Chrysost.

Electi omnes tribulati. *tere, quàm illa*. Hæc clarissima dignitas patiendi, electis tum veteris, tum noui testamenti collata est. De prioribus

Hebræ. 11. habetur ad Hebræos 11. *alij distenti sunt: alij ludibria, & verbera experti, insuper & vincula, & carceres. Lapidati sũt, secti sunt, tentati sunt, in occisione gladij mortui sunt. Circuierunt in melotis, in pellibus caprinis, egentes, angustiati, afflicti.* Inter hæc tamen omnia sublimes, & clari: ideo subdit, *Quibus dignus non erat mundus*. De posterioribus dicitur

2.Tim.3. 2. ad Timot. 3. *Omnes, qui piè volunt viuere in Christo Iesu, persecutionem patientur*. Quod expendens Chrysostomus

Chrysost. hom. 66. ad pop. Antioch. *Tu*, inquit, *neque Paulo meliores, neque Petro; qui nunquam requiem assecuti sunt; sed fame, & siti, & nuditate laborauerunt.* & infra, *Omnes sanctos Deus per tribulationes, & angustias agebat*. Denique de electis

Sap.3. vtriusq; testamenti dicitur Sap. 3. *Deus tentauit eos, & inuenit eos dignos se: tanquã aurum in fornace probauit eos.* Dum dicit, *Inuenit eos dignos se*: dignitas tribulationis ostenditur, quæ reddit homines dignos Deo. Dum dicit; *Tanquã aurum in fornace*, &c. tribulationis ostenditur claritas.

Tertull. Quippe, vt notat Tertullianus lib. de habitu mul. *Aurum terræ nomen in igne relinquit, atque exinde de tormentis ad ornamenta, de supplicijs in delicias, de ignominijs in honores metalli refuga commutatur.* Christus autem, & ad eius simi-

Pet. Cellẽsis litudinem electi, vt notat Petrus Cellensis lib. 1. mysticæ expositionis tabern. *tabernacula sunt de auro purissimo, quod igne clarescit, malleo proficit, passione dulcescit, & omni pretio pretiosius elucescit.*

CXIX. Hæc tribulationum claritas claritati regiæ comparatur: quæ suprema est inter humanas. Ideo dicitur Apoc. 1. *Particeps in tribulatione, & regno, & patientia*. Quia scili-

Cornelius. cet, vt hic notat Cornelius, Christianorum regnum est tribulatio. Ideo Paulus ad Gal. 6. passiones tanquam insignia iactans regalia. *Ego*, inquit, *stigmata Domini Iesu in corpo-*

Chrysost. *re meo porto.* In quem locum Chrysostomus, *Non dixit*, inquit, *habeo, sed porto: tanquam aliquis de trophæis glorians, signisque regalibus.* Idem hom. 8. de laud. Pauli, *Non minùs*, inquit, *plagis suis gaudebat, quàm triumphis regijs*. Progreditur vlteriùs Chrysostomus, tribulationibus postponẽs consulatus, & regna. Ideo hom. de patientia Iob, *Magna*, inquit,

inquit, *dignitas, regno, & consulatu, vniuersisque maior pro Christo ligari.* Vnde infert hom. 9. in cap. 4. ad Ephes. *Malle se videre semel Paulum è carcere exeuntem cum vinctis; quàm millies videre Reges, & consules cum illa satellitum stipantium caterua.* Quippe, vt supra diximus, pro Christo ligari dignitas est, regno, consulatuque maior. Huc facit id, quod de Sancta Catherina Senensi legitur. cui cum Christus coronas duas obtulisset, gemmeam vnam, alterã spineam, illam regni, hanc passionis insigne: hanc arripuit, neglecta illa. Neque immeritò; cum regnum sublimius oculo fidei in corona spinea cerneret. Quod mysterium innuitur Isaiæ cap. 9. ijs verbis, *Factus est principatus super humerum eius.* Vbi, vt notat ibi Cornelius, legitur ex Hebræo, *Factum est imperium e spina.* Quia scilicet Christo corona spinea, cœteris corona tribulationis designatæ per spinam, principatum, & imperium exhibet. ideoque Catherina coronam sibi non in gemma delegit, sed in spina. Hoc totum operatur charitas, & dilectio. Idcirco, vt est antiquorum Rabbinorum traditio, in annulo Salomonis insculpta videbatur complicata quædam spinarum textura, cum inscriptione, *Victoria Amoris.* Quia nimirum hoc amor euicit, vt foret *imperium in spina*: idque quouis terreno regno nobilius; quia *pro Christo pati dignitas est regno maior*, vt dictum est cum Chrysostomo. Hanc dignitatem non regno solùm, sed etiam ipso Apostolatu maiorem existimauit Paulus, dum dixit, *Obsecro vos vinctus in Domino* ad Ephes. 4. Erat ille & Apostolus, & vas electionis, & doctor gentium: hos tamen titulos minùs fecit, quàm hũc, *Vinctus in Domino.* Quia scilicet tribulatio patienter passa pro Christo, dignitas quodammodo maior visa est & Apostolatu, & Doctoratu gentium. Quæ est animaduersio Chrysostomi loco citato. Vbi *nihil*, inquit, *tam clarum est, quàm vinctum esse pro Christo: ita vt catenæ illæ Apostolatu, & Doctoratu multò sint clariores, maiorique veneratione dignæ.* Porro inter Apostolatus miracula nullum illustrius, quàm resurrectio mortuorum. Hac tamen tribulatio est illustrior: atque admirabilius est pati pro Christo, quàm mortuos suscitare. Ideoque Chrysostomus ibidem *Si quis*, inquit, *mihi mortuos suscitare dederit; nõ hoc, sed catenã eligerem.*

Isaiæ 9.

Salomonis ãnulo insculptæ spinæ.

Ad Ephe. 4.

Paulus clarior ex vinculis, quàm ex Apostolatu.

Tribulari p Christo dignitas Apostolatu maior.

Chrysost.

Tribulari pro Christo illustrius est, quàm mortuos suscitare.

rem. Ratio huius est, quia mortuos suscitare est gratia gratis data, quæ conferri potest à Deo etiam inimicis. Pati verò ex amore in Christum non confertur nisi amicis: cum charitas sit habitus concomitans gratiam sanctificantem. Præterea resurrectio mortuorum est merè opus Dei, absq; vllo merito resuscitantis. Pati verò spontaneè est cum merito patientis: & sic constituit sibi Deum præmij debitorē. Hanc rationem reddit Chrysostomus hom. 4. in epist. ad Philip. vbi, *Pro Christo*, inquit, *pati munus est admirationis maioris, quàm mortuos suscitare: nam illic quidem debitor sum, hic verò debitorem habeo Christum*. Denique tribula-

CXX. Tribulatio cōfertur cū Paradisi gloria. *Chrysost.*

tionis dignitas non solùm transcendit has omnes gratias gratis datas; sed confertur etiam cum ipsamet Paradisi gloria. Ideo de Paulo loquens Chrysostomus hom. 40. *Liuoribus*, inquit, *quos ei verbera inferebant, quasi quibusdam gloriabatur coronis: tribulationibus vt delicijs vtebatur: squalore careeris vt Paradisi amænitate gaudebat.* Addo, eligibilius fortasse fore amanti Christum pati pro Christo, quàm gaudere cum Christo. Quod adnotans idem Chrysostomus hom. de patientia Iob, *si quis*, inquit, *amat Christum, nouit quod dico. Eligeret fortasse vinctus esse pro Christo, quàm cælos inhabitare.* Addubitat etiam an vinciri pro Christo clarius sit, quàm sedere à dextris Christi super se-

Tribulatio Paradiso antefertur.

des duodecim cum Apostolis. ideo subdit. *Nam fortè hoc clarius, quàm in dextris eius sedere: hocque clarius, quàm super duodecim sedes sedere.* Demum, omni dubitatione postposita, passiones pro Christo præponit toti gloriæ Paradisi. Ideo, *si quis*, inquit, *me cælo condonet omni; vel ea, qua Pauli manus vinciebatur catena: hanc ego honori præponerem.* Vlteriùs, Pati vincula Angelis, & Potestatibus Deo fruentibus anteponit. Quamobrem subdit. *Si quis me cum Angelis statuat, aut cum Paulo vincto, vincula eligerem. Si quis me cum illis statuat Potestatibus, quæ circa thronum sūt, aut vinctum talem; talem eligerem potiùs etiam vinctum.*

Paulus beatior ex vinculis, quàm ex raptu ad cælum.

Nimirum ad Angelorum gaudia trahi poterat amore concupiscentiæ, honesto quidem, & sancto: ad vincula verò, & tribulationes pro Christo nonnisi amore amicitiæ. Cohærenter autem Chrysostomus loquitur, dum ipsummet Paulum vinctum cum Paulo ad cælum rapto, & ibi

ex Augustini, aliorumque sententia, Deum vidente, comparans: Paulum beatiorem ex vinculis, quàm ex Dei visione pronunciat hom. 5. de patiētia Iob. vbi *Non eum*, (Paulum) inquit, *sic dico beatum, quod tertium vsque ad cælum, & in Paradisum raptus est, quàm quod in vincula coniectus*. Iurè igitur Paulus, cæteris postpositis, hoc maximè titulo gloriatur, *vinctus in Domino*. Nimirum pati pro Christo absolutè dignitatibus omnibus antefertur. Ideo concludit Chrysostomus hom. cit. de beato Iob. *Nihil melius, quàm mala pati pro Christo*. Summa igitur dignitas, pro Dei amore suscepta tribulatio: quæ honoribus omnibus antecellit. Vnde fit vt de ea electi, ex amore, quo propter Deū in illam à Deo aut immissam, aut permissam feruntur, tāquam de re honorificētissima summopere glorientur. Vnde fit vt ab eius gloria collata ijs in hac vita, pignus habeant æternæ gloriæ conferendæ ijsdem in altera; & in Paradiso tribulationis, arrham habeant Paradisi exultationis. Ex his omnibus firmum omnino remaneat in tribulatione pro Christo patiēter suscepta signū inesse pœnè perspicuum prædestinationis ad gloriā. Quod erat probādū.

Augu hom. 46 ad fratres de eremo.
Chrysost.
Summa dignitas pati pro Christo
Tribulatio Paradisi arrha.

Amplio hoc dictum primò ad omnes eos, qui non solùm pro fide Christi, sed etiam aut pro iustitia, aut innocenter, aut quomodocunque in pœnam præteritarum culparum, patienter tribulationes tolerant. Quippe hoc ipsum est eas tolerare pro Christo: siue vt conformētur Christo passo: siue vt per eas euellantur ab ijs, quæ cōtradicunt voluntati Christi: siue vt per eas pro peccatis præteritis satisfaciant Christo. Totum hoc est persecutionem pati pro Christo, si tribulatio patienter feratur. Ideo Iob non pro fide Christi passus, sed innocenter passus à Chrysostomo æquiparatur martyribus hom. de B. Iob. vbi *visa*, inquit, *est profectò magna martyrum gloria: sed nescio an minor fuerit S. Iob*. & hom. in 2. ad Cor. plurimis simul martyribus illum exæquans, *Quis est*, inquit, *martyr cui hic non possit æquari? Immo martyres innumeros hic vnus æquat*. Patientia igitur sine ferro, & sanguine reddit martyrem. Ideo Gregorius lib. 3. dial. cap. 26. *Ij*, inquit, *qui occulti hostis insidias tolerantes, suosque in hoc mundo aduersarios diligentes, cunctis carnalibus desiderijs resistentes, per*

CXXI.
Iob ob patientiam æquiparatur martyribus.
Chrysost.
Gregor.
Patientia in tribulationibus facit martyrem.

hoc quod se omnipotenti Deo in corde mactauerunt, etiam pacis tempore martyres fuerunt. Idem omnino contingit in ijs, qui patienter pœnas tolerant, siue à Deo, siue ab hominibus pro peccatis illatas. Idcirco fortasse S. Latro, qui crucem pro patratis delictis patienter sustinuit, à Hieronymo appellatus est martyr, epist. 13. ad Paulinum. vbi *Latro*, inquit, *crucem mutat Paradiso: & homicidij pœnam facit martyrium*. Vnde inferre possumus cum eodem Gregorio lib. 2. in Euang. hom. 35. *nos sine ferro posse esse martyres: si patientiam veraciter in animo custodimus.* Amplio secundò ad tribulationes voluntarias, quas electi sustinent se affligendo ieiunijs, cilicijs, flagellis, alijsque id genus asperitatibus. Quippe eò magis meritoriæ sunt, quò magis habent de libero. Quod animaduertens Anselmus in cōm. ad Rom. 5. in ea verba, *gloriamur in tribulationibus. Tribulationes*, inquit, *quibus patientia fidelium probatur, non solùm eas debemus intelligere, quæ extrinsecùs accidunt, idest de dānis, vel languoribus, vel quolibet corporis cruciatu: sed eas etiam, quas intus sibi faciunt, vel perferunt: dum in requie positi semetipsos affligunt.* Amplio tertiò ad eos, qui tentationes tolerant, ijs viriliter obsistendo. Ideo dicitur Eccles. 2. *Fili accedens ad seruitutem Dei, præpara animam tuā ad tentationem.* Quæ verba expendens Gregorius 24. mor. cap. 33. *non ait*, inquit, *ad requiem, sed ad tentationem. quia hostis noster quantò magis nos sibi rebellare conspicit, tantò ampliùs expugnare contendit.* Tentatio igitur signum est, quod anima iam ad Dei seruitutem accesserit. ideo dicitur, *accedens ad seruitutem Dei præpara, &c.* Tentatio autē tribus modis potest accidere, in quorum vnoquoque prę destinationis est signum. Primò potest insurgere ex proprijs passionibus, per motus rationi rebelles. Quibus dum voluntas resistit, fit quoddam internum certamen, ac lucta inter sensum, & rationem sensui obluctantem. Hanc inter tribulationes, quas pro Christo electi perferunt, numerandam censet Anselmus loco citato, dum dicit, *tribulationes, quibus patientia fidelium probatur, esse eas etiam, dum obsistunt voluptatibus suis, refrænando libidinem, & quæ ad bonum continentiæ pertinent, faciendo.* Quam tribulationem appellat Anselmus, persecutionem vocat Chrysostomus in

S. Latro martyr patientiæ. *Hieron.*

Gregor.

Voluntariæ afflictationes corporis numerātur inter tribulationes pro Christo *Anselm.*

Eccl. 2. *Gregor.*

CXXIII. Tentationis triplex genus.

Anselm. Tribulatio ex motibus passionum persecutioni æquiualet.

acta Apost.hom.24. hancque maiorem esse affirmat,quàm fuerit tyrannorum persecutio contra fidem. *Vides*,inquit, *nunc maiorem esse persecutionem , inuadentibus nos vndique passionibus, tanquam bestijs?* Alludit ad eos , qui ad bestias damnabantur , earumdem expositi siue morsibus , siue vnguibus.Idem clariùs explicauit Hieronymus epist. 1. vbi *Inde*,inquit, *me persequitur luxuria : inde auaritia conatur irrumpere.Inde venter meus vult mihi Deus esse pro Christo: & compellit libido,vt Spiritum Sanctum fugam,& eius templum violem* . Non est igitur sola persecutio, cum tyrannus,cum satelles,cum ad idololatriam compellit carnifex: sed etiam cum ad peccandum impellit tyrannis concupiscentiæ: adsuntque stimuli carnis tanquam satellites, mæror ex fuga voluptatis tanquam carnifex.Quod etiam adnotauit Origenes hom.7. in Genes. vbi *Non illam*,inquit, *solùm persecutionem putes , quando furore Gentilium ad immolandum idolis cogeris : sed si forte te voluntas carnis illiciat, si tibi libidinis alludat illecebra ; hæc tanquam persecutionem fuge*. Denique ipsa præceptorum obseruantia contra inclinationem sensus , muta quædam persecutio est tolerata propter Deum.de qua dicit Propheta ps.16.*Propter verba labiorum tuorum ego custodiui vias duras.* In hoc sensu dicitur à Paulo 2. ad Tim. 3. *omnes , qui piè volunt viuere in Christo , persecutionem patientur* . quia, vt ait S.Leo serm.9. de quadrag. *nunquam deest tribulatio persecutionis, si non desit obseruantia pietatis.* In hac autem persecutione, signum prædestinationis ex tribulatione habet qui suggestionibus sensuum non consentit.Neque enim Deus electis concedit carnis,passionumque molestias non sentire : sed tantùm tribuit non consentire. Ideo Bernardus de inter.domo,*molesta*,inquit,*est lucta,sed fructuosa : quia, si habet pœnam, habebit & coronam* (Ecce prædestinationis pignus)*non nocet sensus,vbi non est consensus:immo, quod resistentem fatigat, vincentem coronat*. Hæc de tentatione ex proprijs passionibus insurgente. Alterum tentationis genus est à Dæmone , siue immittendo cogitationes turpes contra castitatem:siue dubia contra fidem: siue spiritum blasphemię contra Deum,aut sanctos:siue spiritum tristitiæ,& desperationis;siue anxietates,& scrupulos.Quæ omnia

Chrysost. Persecutio propriarum passionum maior , quā tyrannorū. *Hieron.* *Origenes.* CXXIII. *Ps.16.* *2. ad Tim. 3.* *S.Leo.* Persecutionē pro Christo patitur, qui suggestionibus sēsuum non consentit. *Bernard.* In tentationibus non nocet sēsus, vbi non est consensus.

Tentatio à dæmone p. secutionis est genus.

August.

nia ad genus quoddam pertinent persecutionis tanto acrioris, quantò occultioris; tantò sæuioris, quantò tyrannum habet peiorem, nempe diabolum. Quod obseruans Augustinus in psal. 127. *Non,* inquit, *quia Diabolus modò per Reges non sæuit, ideo non Christiani persecutionem patiuntur. Si mortuus est Diabolus, mortuæ sunt persecutiones. Si autem ille aduersarius noster uiuit, unde non tentationes suggerit? unde non sæuit? unde non ruinas procurat, & scandala?* Hæc autem dæmonum oppugnatio prædestinationis est signum. Neque enim eos oppugnant, qui suis passionibus regendos se tradunt. Is quippe proprij appetitus sunt pro Dæmonibus: & vt dixit, referturque in vitis Patrum lib. 7. c. 25. Abbas Abraham, *nostræ nobis uoluntates Dæmones factæ sunt.* Sed eos oppugnant, qui obsistunt: atque ad eos infestandos sæuiores redeunt, à quibus victi sæpius discesserunt. Quod adnotans Climacus gradu 27. *Nullum,* inquit, *certius argumentum est, quod Dæmones à nobis sunt uicti, quàm si nos acerrimè oppugnent. Si enim illis omnino resistas fortissimè, oppugnabunt te acriter.* Addo, quantò quis oppugnatur acriùs, tantò signum habere maius prædestinationis insignioris per merita vberiùs congregata. Sicut piratæ eas naues acriùs insequuntur, quas norunt esse mercibus onustiores: ita & Dæmones eas maximè animas inuadunt, quas vident meritis ditiores: vt maiorem ex ijs prædam percipiant, per scandalum proximorum. Quæ est animaduersio Chrysostomi hom. 31. in Gen. vbi *quemadmodum,* inquit, *piratæ, quando uident nauem multis mercibus oneratam, tunc potissimùm uarijs moliuntur insidijs, ut nauigantes possint mercibus spoliare: ita sanè Diabolus, cum uidet spirituales diuitias coaceruatas, tunc quasi pirata circuit: ut quidquid in nobis est spiritualium diuitiarum prædetur.* Hoc breuiùs explicans Euthymius in Matt. 4. *Diabolus,* inquit, *ubi diuitias congregatas uidet: ibi aciem instruit.* Ad morem vtique latronum, qui ditioribus insidiãtur. Ad hoc fortasse significandum Christus ipse tentari voluit post baptismum: vt intelligeremus electos, idest membra Christi, tunc maximè tentari, cum videntur proficere. Quæ est obseruatio Gregorij lib. 28. moral. c. 7. vbi *Hoc,* inquit, *in seipso Dominus figurauit: qui diabolum nonnisi post bap-*

Improbis proprij appetitus sunt pro dæmonibus.

Vit. Patrũ.

Climacus.

Dæmones eós acriùs oppugnant, à quibus victos se agnoscunt.

Dæmones, sicut piratæ, naues ditiores inuadũt,

Chrysost.

Euthym.

Christus cur tentari voluerit post baptismum.

Gregor.

baptiſmum ſe tentare permiſit: ut nobis inueret, quod membra eius, poſtquam ad Deum proficerent, tam acribus tentationũ inſidias tolerarent . Hoc idem alia ſimilitudine innuitur Iob 40. vbi de Diabolo loquens, *abſorbebit*, inquit, *fluuium; & non mirabitur : & habet fiduciam , quod Iordanis influat in os eius.* Iordanis fluuius Chriſti Domini baptiſmate ſacer, electorum, & ſanctorum eſt ſymbolum; in quos diabolos impetum facit: vt eos tanquam fluuios meritis inundãtes abſorbeat. Quæ eſt expoſitio Gregorij lib. 33. mor. c. 6. in ea verba, *habet fiduciam quod Iordanis* &c. *Illos*, inquit, *magnopere rapere nititur, quos deſpectis terrenis ſtudijs iungi iã cæleſtibus cõtẽplatur* . Idem ſignificatur Habacuc. 1. cum de Diabolo dicitur, *cibus eius electus* . Quod perpendens Hieronymus ad Euſt. de caſt. Virgin. *Eſca*, inquit, *eius electa ſunt. Iob ſubuertere cupit : & deuorato Iuda, ad cribrandos Apoſtolos expetit poteſtatem* . Quando igitur alicuius animam Diabolus famelicus expetit, ſignum eſt quod illa ſit inter electos: quandoquidem *eſca eius electa*. Quod docens S. Leo ſerm. 1. de quadrag. *intelligamus*, inquit, *quantò ſtudioſi ores pro noſtra ſalute fuerimus : tantò nos uebementiùs ab aduerſarijs impetẽdos*. Quia vt Hilarius notat in cap. 4. Matt. *Victoria eſt ei magis exoptanda de ſanctis*. Victoria autem de hoc hoſte magis eſt nobis expetenda, quàm de alijs: & oppugnari à Dæmone, non expugnari, maximum prædeſtinationis eſt ſignum. Quippe nihil hoc hoſte fortius. Nimirum, vt refertur in vitis Patum lib. 7. c. 25. ex effato Abbatis Liſoi, *infirmos quoſque non dignatur appetere: ſed fortes magis, ac magnos deijcere per diuerſa præcipitia aggreditur*. Ideo ob eximiam fortitudinem aſſimilatur leoni, rugitu ipſo feras cæteras exterrenti. 1. Petri 5. *tanquam leo rugiens circuit quærens, quem deuoret*. Ab electis tamen quaſi formica æſtimatur . Ideo appellatur à Gregorio l. 5. moral. cap. 15. *myrmicoleon*. quia, vt ibidem ſubdit, *hoc animal ualde paruũ, formicis aduerſum formicas ut leo deuorat: ſed ab alijs quaſi formica deuoratur. quia diabolus contra electos eſt timidus, contra ſubditos audax*. Nihil illo callidius. Nempe, vt notat Iſidorus lib. 1. de ſummo bono, *Dæmones triplici acumine præſcientiæ uigent , ſcilicet ſubtilitate naturæ, reuolutione ſuperiorum poteſtatum, experientia*.

CXXIV.

Iob 40. — Iordanis electorum ſymbolum. — *Gregor.* — *Habacuc.* 1 — Dæmonis cibus electus. — *Hieron.* — *S. Leo.* — *Hilarius.* — Oppugnari à dæmone, non expugnari, maximum prædeſtinationis eſt ſignum. — *Vit. Patrũ.* — Dęmonis fortitudo. — 1 *Petri* 5. — Dęmon cur dictus myrmicoleon. — *Gregor.* — *Iſidorus.* — Dæmonis calliditas.

Cyprian. *rientia temporum*. Idcirco vt aduertit Cyprianus tract. 3. de præl.simpl.*Diabolus dictus est serpens: quia cum latenter obrepit,cum per pacis imaginem fallens occultis serpit accessibus;ea est eius astutia,ea circumueniēdi homines cæca, & latebrosa fallacia:vt asserere videatur noctem pro die, venenum pro salute,desperationem pro obtentu spei, sub prætestu fidei perfidiam.*Denique nihil illo prauius,aut malignius.Quod aduertens Augustinus ferm.4.ex comm.*Quid*,inquit,*prauius,quid malignius, quid hoste nostro nequius: qui posuit in cælo bellum,in Paradiso fraudem,inter primos fratres odium, in omni opere nostro zizaniā?*Cum hoc hoste tam forti,tam callido,tam truci quotidie congredi,nec succumbere, magnum profectò prædestinationis est signum: quando scilicet quis suggestiones diaboli tolerat,non admittit. quia nimirum,vt ait Gregor.lib.5.in 1.Reg.c.13.*virtus maligni spiritus nulla est in electorūm certamine: si ipse in mala cogitatione non permittitur residere.*Porro dæmonis potentia, calliditate,malitia Deus vtitur ad fabricandas suis electis coronas.Quippe,vt ait in ps.60. Augustinus,*non potest quis coronari,nisi vicerit:nec potest vincere,nisi certauerit:nec potest certare,nisi inimicum,& tentationes habuerit.*Sicut autē Christus prædestinatorum omnium princeps tentari voluit ex Matt. 4. *ductus à spiritu* (vtique sancto) *in desertū, ut tentaretur à Diabolo*:qui,iuxta Maldonatum , & alios, fuit ipsemet Lucifer princeps Dæmonum: ita prædestinati tanquam Christi milites cum Luciferi militibus congrediuntur,simili successu victoriæ.Ideo enim tentatur, vt sit electis in tentatione prototypus.Quippe,vt ait Gregorius hom.16.in in Euang. *Redemptor tentari uoluit, ut tentationes nostras suis tentationibus uinceret:sicut mortem nostram venerat sua morte superare.*Tentari igitur à Diabolo,& obsistere,prædestinationis est signum: quia in Christo capite prædestinatorum præcessit.Tertium tentationis genus est, idque nobilissimum,tentari à Deo. In hoc videntur Scripturæ loca inter se pugnantia. nempe dicitur Iacobi 1. *Nemo, cum tentatur, dicat quoniam à Deo tentatur.Deus enim neminem tentat.* Ex alia vero parte dicitur Gen.22. *Tentauit Deus Abraham.*& Sap.3.*Deus tentauit eos: & inuenit eos dignos se.* Quæ conciliantur,quia Diaboli tentatio

Dæmonis malignitas. *August.*

CXXV. *Gregor.* *August.* Dæmonis malitia fabricatur electis coronas.

Matt.4. *Maldonat.* Cum Christo in deserto congressus Lucifer. *Gregor.* Christus electis in tentatione prototypus.

Tentatio esse potest etiā à Deo. *Iacob.1.* *Genes.22.* *Sap.3.* De usin quo sensu tentet.

tio, incitatio est ad peccatum : & in hoc sensu *Deus neminē tentat.* Dei verò tentatio probatio est ad coronam, præbendo materiam patientiæ, obedientiæ, &c. & in hoc sensu *Deus tentauit Abraham*; suosq; electos in dies tentat. Quāobrem dicitur Deut. 13. *tentat vos dominus Deus vester; vt sciat si diligitis eum.* Hæc autem, quæ immediatè est à Deo tentatio, fieri solet per subtractionem spiritualium consolationum; ex qua ariditas spiritus, & tædium. Quippe Deus conuersionis initio quandam infundere solet spiritualem dulcedinem, vt ea mæror leuetur, qui oriri solet cum à pestifera mundi dulcedine auellimur. Hoc lacte consolationū spiritualiū filios adhuc infãtulos nutrit, donec firmētur ad maiora. Tū ad probationē virtutis, & purgationē peccatorū priorū, subtrahit hæc diuina solatia. Quod signū non est derelictionis à Deo, sed potiùs prędestinationis: ad cuius finē cōsequendum anima quasi ablactata iā proficit. Hæc est cōmunis doctrina Sanctorū; quam inter cæteros fusè tradit Gregorius lib. 24. mor. cap. 7. vbi *Tres*, inquit, *modi sunt conuersorū, inchoatio, medietas, perfectio. In inchoatione inueniunt blandimenta dulcedinis, in medio certamina tentationis, ad extremum perfectionem plenitudinis. Priùs ergo illos dulcia suscipiunt, quæ consolentur: postmodum amara, quæ exerceant: & tunc demum sublimia, quæ confirment.* Hoc videtur implesse sponsus Cāt. 1. dū post oris oscula, de quibus dictū fuerat, *Osculetur me osculo oris sui*; increpationes subiecit dicens, *si ignoras te, ò pulcherrima inter mulieres, egredere, & abi.* Quia post blandimenta consolationum ita Deus agit cum anima, quasi eam sibi iam desponsatam domo depellat. ideoque anima diuino solatio destituta, despectam se à Deo, & perditam suspicatur. Sed hoc signum potiùs est confirmatæ iam familiaritatis cum Deo, post prima oscula sponsalitij. Quod totum egregiè adnotauit Gregorius loco citato. vbi loquens de Deo subtrahente proficientibus primam conuersionis dulcedinem. *Sponsam suam*, inquit, *vir quisque priùs dulcibus blandimentis fouet, quam tamen iā coniunctam asperis increpationibus probat: probatam verò securis cogitationibus possidet.* Hoc adamussim facit Christus cum anima, sponsus cum sponsa. priùs dulcibus blandimentis fouet, ea dicente, *osculetur me osculo oris sui.*

[Margin notes: *Deut.* 13. — Deus tētat, subtrahēdo à proficientibus spiritualia solatia. — *Gregor.* Tres electorum status, inchoatio, profectus, perfectio. — *Cant.* 1. — *Greg.*]

postea verò asperis increpationibus probat, cum ei dicit *egredere, & abi.* Post probationem verò iterum pax, & securitas: quia *probatam securis cogitationibus possidet.* Quod ipsum indicauit sponsa Cant. 2. cum dixit, *Læua eius sub capite meo: & dextera illius amplexabitur me.* Sinistra manus desolationes, dextera consolationes designat. Cum ergo sponsus sponsæ capiti per temporales desolationes apponit sinistram, signum est perspicuum eam æternis consolationibus à sponso amplectendam esse per dexteram. Quæ est expositio Bernardi serm. 4. de vig. natiu. vbi *Læua,* inquit, *medetur; dextera amplectitur: in læua merita, in dextera præmia continentur: in dextera deliciæ, in sinistra sunt medicinæ.* Anima igitur, quæ sponsi sinistram experitur, expectet amplexum dexteræ. Alio quoque subliniori modo Deus torquet animas electorum per iaculum charitatis. Hoc significauit sponsa, dum dixit, *Fulcite me floribus, stipate me malis, quia amore langueo.* Cant. 2. siue, vt cum septuaginta legit Gregorius lib. 2. in Ezech serm. 15. *Quia charitate vulnerata sum.* Vulnus hoc charitatis dolorem afferre solet electis ex absentia sponsi, & desiderio æternæ vitæ, cum incertitudine adipiscendi. Præ hoc dolore, omnes alij, Deum amantibus, videntur leues. Nempe, vt ait Gregorius loco citato, *Vilis fit animæ ipsa sui corporis salus, quia transfixa est vulnere amoris. Vnde & in Cãticis dicit, Vulnerata charitate ego sum. Mala autem salus est cordis, quando dolorem huius vulneris nescit.* Porro vulnus hoc non mortis, sed salutis est signum: & sic vitale vulnus, non lethale. Ideo subdit, *cum anhelare iam in cæleste desiderium, & sentire vulnus amoris cœperit; fit anima salubrior ex vulnere, quæ priùs ægrotabat ex salute.* Qui igitur *huius vulneris dolorem non sentiunt,* damnationis, & mortis habens indicium; quia *ægroti sunt ex salute.* Anima verò, quæ dolorem hunc sentit, prædestinationis, & salutis habet indicium; quia *fit salubrior ex vulnere.* Cruciatus autem hic cordis, qui excitari solet in iustis ex desiderio æternæ vitæ, dicentibus cum Paulo, ad Philip. 1. *cupio dissolui, & esse cũ Christo,* signum est prædestinationis potissimum. Tum quia desiderium hoc proficiscitur ex charitate in Deum, quæ semen est gloriæ. Tũ quia hoc igne purgatæ perficiũtur

CXXVI. *Cant 2.* Tribulationes per læuam, consolationes per dexteram designãtur. *Bernard.*

Charitatis vulnus in sponsa. *Cant 2. Gregor.*

Charitatis vulnus vitale.

Ad Phil. 1.

tur animæ: dum, vt addit Gregorius loco cit. *nullam præsentis vitæ consolationem recipiens, ad eum, quem diligit, medullitus suspirat, feruet, anhelat, anxiatur*. Quippe *spes, quæ differtur, affligit animam* Prou. 13. Ad idem genus afflictionis, quo Deus ipse suos electos affligit ex vulnere charitatis, dolor pertinet ex offensis, quas electi vident grauissimas patrari quotidie contra Deum. Ideo Dauid Psal. 118. *Tabescere me fecit zelus meus, quia obliti sunt verba tua inimici mei*. & rursus, *vidi præuaricantes, & tabescebam, quia non custodierunt eloquia tua*. Tantus nimirum dolor erat, vt tabem, & quasi phthisin induceret. In quo sensu dicitur 2. Petri 2. de Sodomitis, quod *iustam animam* (nempe Loth) *iniquis operibus cruciabant*. Quod explicans Augustinus, *Loth*, inquit, *persecutionem patiebatur non vapulando, sed malos videndo*. Quod iustis omnibus accidit. quippe, vt in sententijs adnotat S. Prosper, *Magnus bonorum labor est, mores tolerare contrarios*. Hanc *persecutionem* appellat Augustinus, quam scilicet animæ diligenti Deum amor commouet. Nam, vt ait Nazianzenus or. 28. *Dulcis tyrannus, amor*: sub quo patiuntur electi *martyrium cordis*, vt appellat Bernardus serm. in signum magnum. Hoc martyriũ tolerabat Paulus, dum dixit, *Quis infirmatur, & ego non infirmor? quis scandalizatur, & ego non vror?* 2. Cor. 12. Quod specialissimè agnoscitur in Virgine prædestinatorum exemplari, & regina. quãdoquidem, vt ait Bernardus serm. 29. super Cant. *Maria in se tota grande, & suaue amoris vulnus accepit*. Ex quo vulnere dolores illa immensos pertulit, tum ex absentia filij; tum ex offensis, quas patrari videbat in filium. Hoc martyrium cordis, amore siue tyranno, siue carnifice, qui experiuntur cum Virgine, arrham habent prædestinationis pœne certissimam cum eadem; tanquam ij, quos ipsemet *Deus tentat, & inuenit dignos se* Sap. 3. Et hoc est tertium, & perfectissimum tentationis genus. ad quod prædestinationis signum in tribulatione positum ampliatur.

Gregor. *Prou.* 13. *Psal.* 118. 2. *Petri* 2. *Augustinus apud Cornelium* 2. *Timoth.* 3. *S. Prosper.* *Nazianz.* *Bernard.* 2. *Cor.* 12. *Bernard.* *Sap.* 3.

CXXVII. Tribulationes in electis quando que prosperitatibus ad miscentur.

Amplio idem quartò ad eos, qui prosperitates tribulationibus intermiscent. Neque enim Deus electos omnes aduersitatibus semper excercet: sed ex electis non paucos modò per aduersa ducit, modò per prospera: inter vices

modò nouercantis, modò obsecundantis fortunæ. Nempe, vt exerceant humilitatem in prosperis, fortitudinem in aduersis. Ideo rogat Ecclesia, vt simus *inter prospera humiles, inter aduersa securi.* Quod adnotans Bernardus serm. in signum magnum, *agit hoc*, inquit, *in cordibus electorum gratiæ prærogatiua diuinæ, vt eos nec humilitas pusillanimes faciat,* (vtique in aduersis) *nec magnanimitas arrogantes,* vtique in prosperis. Hoc videre licet in plerisque electis veteris testamenti. Nam Abrahamo, quem decies Deus tentauit rebus aduersis, vt notat Cornelius in Gen. 22. concessit etiam multas prosperitates, nempe diuitias plurimas Gen. 12. victoriam de quinque Regibus Gen. 14. filium ex vxore sterili Gen. 21. prosperam denique valetudinem, & *mortem in senectute bona* Gen. 25. Iosephum, post odium fratrum, post venditionem Ismaelitis, post seruitutem, post calumnias, post carcerem exaltauit: & constitutus est *Dominus in vniuersa terra Aegypti.* Gen. 41. Moysen, post vitam humilem, & pastoritiam, euexit ad regimen totius populi Israelitici, vt esset *Deus Pharaonis* Exodi. 7. Dauid post persecutiones Saulis euexit ad regnum: post rebellionem Absalonis diutissimè firmauit in regno: & *regnauit quadraginta annis.* 2. Reg. 5. Denique Iob patientiæ prototypus primò per prospera ductus est, tum per aduersa: quibus iterum prospera successerunt. *& addidit Deus omnia, quæ fuerunt Iob, duplicia.* Iob. 42. Quas rerum alternationes, & vices ipsemet adnotauit, dum dixit, *Noctem verterunt in diem: & rursum post tenebras spero lucem.* Iob. 17. nocte enim aduersitas, die prosperitas designatur. Sicut igitur alternant nox, & dies: ita aduersitas, & prosperitas. Quod expendens Gregorius lib. 13. mor. cap. 15. *Quia,* inquit, *iusti nouerunt & aduersa transire, & prospera rursus illucescere, aptè subiungitur, rursus post tenebras spero lucē. Lux enim post tenebras designatur: quia ita hic aduersitas, & prosperitas alternant, ut sibi succedere inuicem non desinant.* Hoc idem ostendit anni varietas hyeme horrescentis, vere florentis, æstate, autumnoque fructificantis, tum rursus hyeme sterilescentis, vt rursus vernet. Quod innuitur Gen. 8. *frigus, & æstus; æstus, & hyem; nox, & dies non requiescent.* Quia scilicet tribulatio, & prosperitas sibi alternatim

Bernard. Abraham à Deo tentatus decies.

Cornelius. Gen. 12. Gen 14. Gen. 21. Gen. 25.

Gen 41.

Exodi. 7.

2. Reg. 5. Iob per aduersa ductus, & prospera.

Iob 17. Prosperitas per diem, aduersitas designatur per noctem. *Gregor.*

Tribulationi succedit prosperitas, vt ver hyemi. *Gen. 8.*

natim succedunt. Quod animaduertens Chrysostomus hom.4.ad pop.Antiochen.*Sicut*,inquit,*ex remissione tribulatio facta est:ita ex tribulatione remissioně expectare conuenit.Neque enim semper hyems, neque semper æstas. Neque semper procella,neque semper serenitas.Non semper nox,neque semper dies.Sic neque semper tribulatio; sed erit & remissio.* Id etiam fortaſſe causæ est, vt humana vita texturæ cuidam assimiletur in Cantico Ezechiæ, Isaiæ 38. *Præcisa est velut à texente vita mea: dum adhuc ordirer, succidit me.* Quemadmodum enim textura è diuersis filis, coloribusq; inuicem alternantibus sæpe conficitur, vt varietas ipsa delectet: ita humana vita ex aduersis, prosperisque contexitur.Quod obseruans Chrysostomus hom.8.in Matth.*misecors*, inquit, *Deus mæstis rebus quædam etiam iucunda permiscuit.Quod certè in sanctis omnibus facit: quos neq; tribulationes,neque iucunditates sinit habere continuas: sed tum ex aduersis, tum ex prosperis iustorum vitam admirabili varietate contexit*. Ecce texturam ex filis varijs, planè *velut à texente*.Alia similitudine idem innuitur psal. 32. *Confitemini Domino in cithara: in psalterio decem chordarum psallite illi*. Quippe in cithara chordæ sibi respondent variæ: quarum aliæ sonum eduntgrauiorem,aliæ suauiorem. & in his neque citharœdus neruos immoderatè intendit, ne abrumpantur: neque nimiùm remittit,ne harmonia deficiat. Ideo laudandum Dominum in cithara iubet propheta, vt electorum vita concentum Deo edat ex varietate chordarum,tum grauiorum in aduersis,tum suauiorum in prosperis: neque nimis intensis per nimias tribulationes:neque nimis remissis per nimias prosperitates. Hoc quippe modo *confitebimur Domino in cithara*, harmoniam diuinis auribus efficientes, conflatam ex prosperis,& aduersis. Est animaduersio Chrysostomi hom. cit. ad pop. Antioch. vbi *Sicut*, inquit, *citharœdus neque neruum intendit,vt non abrumpat;neque vltra modum remittit,ne harmoniæ concentum lædat: sic & Deus agit* (magnus vtique citharœdus)*neq; in remissione continua,neq; in longa tribulatione nostram constituit animam.Non sinit in continua esse remissione, ne segniores fiamus: neq; in continua tribulatione, ne concidamus.*Denique hoc electi de se profitentur Ps.65. dum

Chrysost.

CXXVIII. Vita humana ex prosperis,aduersisq; contexitur.

Chrysost.

Ps.32.

Tribulatio, & prosperitas Deo concentũ edunt vt chordæ variæ in cithara.

Chrysost.

Ps.65.

dum dicunt, *Transiuimus per ignem, & aquam: & eduxisti nos in refrigerium*. Profectò per ignem tribulationem significari manifestum est è Scripturis, ex eodem Psalm. 65. *Igne nos examinasti, sicut examinatur argentum*, & subdit. *Posuisti tribulationes in dorso nostro*. Per aquam verò, quæ Valeriano in Hierogl. lib. 38. vbertatis, & abundantiæ est symbolum, non incongruè potest prosperitas designari. Dicunt ergo electi, *transiuimus per ignem, & aquam*, idest per aduersa, & per prospera. Est expositio Augustini enarrat. in hanc Ps. vbi *Quando*, inquit, *sunt res angustæ, & infelicitates in hoc mundo, quasi ignis est. Quando sunt res prosperæ, & abundantia sæculi circumfluit, quasi aqua est. Vide ne te ignis exurat; ne aqua corrumpat. Per ignem transi ad aquam, vt transeas & aquam*. Ex his collige non debere de hoc signo prædestinationis, quod in tribulatione ponitur, desperare eos, quibus prosperitates aliquæ obueniunt in hac vita tribulationibus intermixtæ: modò in prosperitate non tumescant, in tribulatione non deficiant; sed in omni fortuna de vtrisque Deo gratias agant. Hoc egregiè præstitit S. Iob. qui in prosperitate *consurgens diluculo offerebat holocausta*: in aduersitate *corruens in terram adorauit, & dixit, Dominus dedit, Dominus abstulit: sicut Domino placuit, ita factum est. Sit nomen Domini benedictum.* Iob 1. & increpans coniugem, quæ eum ad impatientiam incitabat, *Si bona*, inquit, *suscepimus de manu Domini, mala quare non sustineamus?* Iob 2. Tam mala illi placebant, quàm bona: quia vtraque suscipiebat de manu Domini. Tam prosperitas, quàm aduersitas materializabatur sub formalitate diuinæ manus: & ideo vtraque sub eadem formalitate pari animo suscipiebatur. Non placuerat illi prosperitas, nisi quia *suscepta erat de manu Domini*. Non attendebat munus, sed manus: atque adeo ex iisdem manibus etiam placebat aduersitas. Nempe de sponso pronunciauit sponsa, *manus eius tornatiles, aureæ*. Cant. 2. Ideo quidquid per eas transit manus, etiamsi miserum sit, & ærumnosum, euadit aureum. De Mida fabulati sunt prisci, quidquid suis manibus contingeret, aureum reddidisse. Quod fabula est in Mida, historia est in Christo: cuius *manus tornatiles, aureæ*. quidquid vel prosperi, vel aduersi per eas ad nos deuenit,

Ps. 65.
Igne tribulatio designatur.
Valerian.
Aqua prosperitatis symbolum.
August.
Per aduersa transeundũ ad prospera.
Electi Deo gratias agũt in vtraque fortuna.
Iob 1.
Prosperitas, & aduersitas pariter placẽt e manu domini.
Iob 2.
Cant. 2.
Manus sponsi, quidquid per eas transit, reddunt aureum.

per

per aureorum materiam meritorum, reddunt aureum, & ipsæmet aduersitates euadunt prosperæ. Quod adnotans Gregorius lib 14. mor. c. 23. *bonis*, inquit, *mentibus etiam ipsa fiunt prosp. era, quæ videntur aduersa*. Quippe omnia è Christi manibus aureis euadunt aurea. Aurea ne dixerim, an gēmea? subdit enim *plenæ hyacinthis*. Hyacinthus autē gemma est coloris cælestis, vt notat Cassiodorus in Cant. 5. quia siue prosperitas, siue aduersitas è Christi manibus prodiens, gemma est hyacinthina, cælestium ferens arrhā bonorum. Alia lectio, *plenæ Tharsis*, siue vt colligitur ex Hieronymo in Dan. cap. 10. *plenæ mari*: quod tribulationū fluctus designat. Quia ipsummet tribulationum mare è diuinis manibus in electos effusum hyacinthinum euadit, & gemmeum, veluti tempestatem ferens gemmarum. Ideo dicitur, *manus eius plenæ mari, plenæ hyacinthis*. Iure igitur Iob ex Dei manibus tum prosperitates, tum tribulationes suscipiens tanquam hyacinthos, ac gemmas, easque paris pretij æstimans dicebat, *si bona suscepimus de manu Domini, mala quare non sustineamus*? Obseruandum quoque est aduersitates Iobum agnoscere de manu Domini: & ex eadem manu tam mala, quàm bona: ideo dicit c. 29. *manus Domini tetigit me*. Cum tamen tribulatio illa ei videatur illata fuisse manu Diaboli testante Scriptura, *Dixit Dominus ad Satan, ecce in manu tua est. Egressus igitur Satan à facie Domini percussit Iob vlcere pessimo* Iob 2. si de manu Satanæ, quomodo *de manu* Domini? Nimirum hoc electorum est proprium, tribulationes omnes vndecumque extrinsecùs, immo etiam ab ipso Diabolo prouenientes, agnoscere *è manu Domini*; eas, iuxta diuinæ prædestinationis seriem, permittentis, & dirigentis ad bonum electorū, quibus *omnia* (etiam diabolica) *cooperantur in bonum*. ad Rom. 8. Est animaduersio Gregorij loco citato, vbi *A Satan*, inquit, *percussus fuerat, nec tamen percussionem suam Satanæ tribuit: sed tantùm de manu* Domini *appellat. Sciebat quippe vir sanctus, quia & per hoc ipsum, quod peruersa voluntate contra eum* Satan *egerat, potestatem non à semetipso, Sed à Domino habebat*. Prædestinati igitur ij, qui à Deo per prospera, & aduersa ad finem prædestinationis ducuntur, tum hæc, tum illa *è manu Domini* agnoscunt, dicentes cum

Gregor.

Tribulatio è Christi manibus aurea, & gemmea.

Cassiodor.

Hieron.

CXXIX.

Iob 29.

Tribulationes etiam diabolicæ sunt à manu domini.

Iob. 2.

Gregor.

Iob

Iob electorum omnium in patientia antesignano, *si bona suscepimus de manu Domini, mala quare non sustineamus?* Alios tamen, & fortasse plerosq; ex electis perpetuis exercet afflictionibus. Hi præcipuè sunt, qui perpetua egestate afflicti, in fame, siti, frigore, nuditate, cunctis semper despicabiles vitam degunt. Quod adnotauit Gregorius lib. 16. mor. cap. 12. vbi *Sæpe,* inquit, *contingit vt electus quisque, qui ad æternam felicitatem ducitur, continua hic aduersitate deprimatur.* In his multò clarius elucere signum prædestinationis existimo, quàm in ijs, in quibus aduersa alternāt, & prospera. Nam etiamsi, vt addit idem Gregorius, *non hos rerum abundantia fulciat; non dignitatum gloria honorabiles ostendat; nulla his obsequentium frequentia suppetat; nulla hos humanis oculis vestium pompa componat, & à cunctis cernantur despicabiles: tamen ante occulti iudicis oculos virtutibus emicant, & vitæ meritis coruscant.* Hi nempe, vt ait Apostolus ad Hæbr. 11. *egentes, angustiati, afflicti,* quos hominum plerique despiciunt, respiciuntur à Deo tanquā electi, quibus terrarum orbis innititur. Ideo dicitur 1. Reg. 2. *Domini sunt cardines terræ,* siue vt alij, *afflicti terræ: & posuit super eos Orbem.* Nimirum *afflicti terræ* sunt *cardines terræ, super quos Deus posuit orbem*: quia, vt ait Cornelius ad Hebr. 11. *ipsi sunt, qui suis apud Deum precibus, vrbes, prouincias, immo mundum totum conseruant.* Hi semper *egētes, angustiati, afflicti,* sunt qui iuxta Prophetam Ps. 125. *seminant in lacrymis, & in exultatione metent.* Sed, vt dixit Apostolus 2. ad Cor. 9. *qui parcè seminat, parcè & metet: & qui seminat in benedictionibus,* idest qui largiores habet tribulationes, *in benedictionibus & metet,* idest longiores metet exultationes. Tribulationes abundantiores, in quibus iusti seminant, dum *seminant in lacrymis,* benedictiones vocantur: quia pignora sunt illius benedictionis, de qua dicitur Matt. 25. *Venite benedicti.* Ij igitur, qui perpetuis aduersitatibus afflicti sunt, signum habent clarius prędestinationis vberioris. Hoc tamen signum suo modo ad eos etiam, in quibus aduersa alternant, & prospera, vt diximus, ampliatur. His ampliationibus nostri dicti præmissis, idem dictum

Gregor. Electorum pleriq; semper tribulātur.

Gregor.

Ad Hebr. 11.

1. Reg. 2. Tribulati sustinent orbē terrarum.

Cornel.

Ps. 125.

2. Cor. 9.

Tribulationes benedictiones vocantur.

Matt. 25.

Limito primò ad eos solùm, qui tribulationes tolerant,

vt

vt indicatum est sæpiùs, patienter. Patet ex Paulo ad Rom. 5. *tribulatio patientiam operatur: patientia probationem, probatio verò spem* &c. Ergo ad spem, & pignus gloriæ tribulatio perducit per patientiam. Ergo ij, in quibus tribulatio impatientiam operatur, impatientia ita eos probat, vt reprobentur. De quibus non potuit dici id, quod de electis dicitur Sap. 3. *Deus probauit eos; & inuenit eos dignos se*: sed potiùs *probauit eos, & inuenit* indignos se. Tres gradus distingui possunt in ijs, qui tribulationibus premuntur. Primus est, vt eas ferant patienter. Secundus vt ferant gaudenter. Tertius vt ferant ardenter, non solùm gaudendo de ijs quas habent, sed etiam alias cupiendo. Hæc est doctrina Bernardi serm. de S. Andrea. vbi *triplicem*, inquit, *hic licet considerare gradum, incipientium, proficientium, perfectorum. Qui initiatur in timore, crucem Christi sustinet patienter. Qui proficit in spe, portat libenter. Qui consumatur in charitate, amplectitur eam ardenter.* Ex hoc habes infimũ gradum, & planè incipientium esse *sustinere crucem patienter.* Qui igitur hunc gradum infimum non attingit, iam est extra ordinem eorum, qui ad prædestinationis finem tendere incipiunt, non adnumeratus ijs, in quibus *tribulatio patientiam operatur.* Qui crucem gaudenter, & ardenter sustinet, si eam ferat etiam innocenter; assimilatur planè Christo cruci innocenter affixo, & eam ardentissimè amplexo. Qui crucem patienter sustinet, licet illi obtingat ex culpa, assimilatur Sancto Latroni, e cruce ad Paradisum pergenti. Qui verò crucem ex culpa patitur, atque in ea impatienter se gerens indignatur, & fremit; assimilatur malo Latroni, in ipso crucis supplicio blasphemante. Est animaduersio Hugonis Victorini in allegor. Gotfr. Tilm. vbi *In cruce*, inquit, *Christi gloriatio: in cruce dextra Latronis consolatio: in cruce sinistra confusio. In prima pœna sine culpa, & post glorificatio. In secunda pœna pro culpa, & post remissio. In tertia pœna pro culpa, & post damnatio.* Porro non pauci Deum in tribulatione blasphemantes imitantur malum latronem, qui blasphemauit in cruce. Hoc satagit totis vicibus Satan, vt tribulati blasphemias in Deũ euomant. Videre id licet in S. Iob. quem in summis angustijs positum, per vxorem ad blasphemiam incitauit ijs

Ad Rom. 5.

Impatientia in tribulatione reprobationis inditium.

Sap. 3.

Tres gradus in tribulatis.

Bernard.

CXXX.

In tribulatione blasphemantes crucem habent mali latronis.

Hugo Vict.

Crux triplex quid designet.

verbis, *Adhuc manes in simplicitate tua? Benedic Deo, & morere* Iob 2. Filios quidem illi Satan omnes abstulit; vxorem tamen, cum à Deo potestatem haberet, non abstulit: quia per eam Iob ad maledicendum Deo impellere moliebatur: atque ex hac veluti scala ad euertendum cor Iobi veluti ad arcem fortissimam ascendere satagebat. Quod obseruans Gregorius lib. 3. mor. cap. 6. *Quæritur*, inquit, *ab aduersario in hanc arcem munitissimam* (Iob) *quibus gradibus ascendatur. cor mulieris tenuit: & quasi scalam, qua ad cor viri ascendere potuisset, inuenit*. Hoc idem consilio labia illi reliquit intacta. Cum enim potestatem accepisset à Deo, vt totum eius corpus percuteret (quippe de facto *percussit Iob vlcere pessimo à planta pedis vsque ad verticem eius*) solis tamen labijs pepercit. Quamobrem ille dixit c. 19. *derelicta sunt tantummodo labia circa circa dentes meos:* à Diabolo non alio consilio derelicta; nisi, quemadmodum notat Pineda, & alij, *vt blasphemiam ex eius ore prolatam audiret.* Sed diabolicum consilium Deus aliò vertit: *& derelicta sunt tantummodo labia circa dentes eius*, vt ex ore proferret verba illa planè aurea, *Sit nomen Domini benedictum* Iob. 1. Electi igitur exemplo Iobi, qui exemplar fuit prædestinatorum e tribulatis, in tribulationibus positi illud idem vsurpãt, *Sit nomen Domini benedictum*: Deo quasi pro singulari munere gratias referentes. Qui aliter faciũt, non merentur quantùm ad hoc adnumerari inter electos, sed potiùs à Christiano nomine expungi. Quippe, ait Hieronymus in comm. ad Ephes. 5. *Christianorum virtus est propria etiam in his, quæ aduersa putantur, gratias agere creatori: vt in ipsis periculis, atque miserijs semper dicamus, benedictus Deus. minora me scio sustinere, quàm mereor. Hic animus Christiani est: hic crucem suam tollens sequitur Saluatorem: quem nec orbitas, nec damna debilitant: quem, vt ait Flaccus, si fractus illabatur orbis, impauidum ferient ruinæ.* In hoc igitur electi à reprobis discernuntur, quod ij in tribulatione proficiunt: hi deficiunt. Illi tanquam aurum in igne splendescunt: hi stanneos se ostendunt, & plumbeos. Ideo de electis dicitur Sap. 3. *Tanquam aurum in fornace probauit eos*: quasi ad probandum, an aurei verè essent, an plumbei. Et quia aurei inueniuntur, ibidem dicitur, *inuenit*

Iob. 2. | Dæmon cur Iobo vxorẽ reliquerit. | Gregor. | Mulier scala diaboli ad cor viri. | Cur Iobo derelicta labia. | Pineda. | Iob. 1. | CXXXI. In tribulationib' gratias agere, virtus est propria Christiani. | Hieron. | Sap. 3.

*nit eos dignos se.*Contra verò Ezechielis 22.de reprobis dicitur,*versa est mihi domus Israel in scoriam.Omnes isti* (reprobi) *aes,& stannum,& ferrum,& plumbum,in medio fornacis scoria argenti facti sunt* . Porro scoria spurcitia est, quæ inter coquendum ex argento expurgatur. Reprobi ergo in tribulationibus, in quibus argentum videri poterant,se ostenderunt scoriam, & fęcem: *& in medio fornacis scoria facti sunt.* Quod verò dicitur factos esse *æs,stannum, ferrum, & plumbum:*significatur eos,qui simulato fulgore lucebant aureæ sanctitatis,in fornace tribulationis à Deo tanquam ab argentario inuentos esse aereos,stanneos,ferreos,plumbeos. Quæ est expositio Gregorij 3. par. Past.c. 14.vbi hæc eadem verba Ezechielis explicans,*Purgare*,inquit,*eos per ignem tribulationis volui;& argentum illos,vel aurum fieri quæsiui: sed in fornace mihi in æs,stannum,plumbum,& ferrum versi sunt. Aes quippe,dum percutitur,amplius metallis cæteris sonitum reddit . Qui igitur positus in percussione erumpit ad sonitum murmurationis, in æs versus est in medio fornacis.*Ecce eos,qui in tribulationibus positi erumpunt in querelas de Deo , aut saltem de proximo;à quo per tribulationes percutiuntur.Sequitur.*Stannum verò,cum ex arte componitur,argenti speciem mentitur . Qui verò simulationis vitio in tribulatione non caret, stanneus factus est in fornace.*Ecce eos, qui in tribulatione patientiam exteriùs simulant,interiùs in corde fremunt.Subdit. *Ferro autem vtitur,qui vitæ proximi insidiatur. Ferrum itaque in fornace est, qui nocendi malitiam in tribulatione non amittit.* Ecce eos, qui dum calumnias, aut aliam persecutionem patiuntur ab hostibus , quamuis tribulationibus pressi , odio inimicorum, & vlciscendi desiderio exardescunt: & iuxta verba Gregorij, *nocendi malitiam in tribulatione non amittunt.*Subijcit.*Plumbum quoque cæteris metallis grauius est . In fornace ergo plumbum inuenitur, qui sic peccati sui pondere premitur,vt etiam in tribulatione positus à terrenis desiderijs non leuetur* . Ecce eos,qui in tribulatione positi ijs prosperitatibus inhiant,quas non habent. In paupertate diuitias appetunt:in humilitate,ad honores anhelāt : in morbis,& cruciatibus corporis ad voluptates suspirant:& peccata,quæ opere nequeunt,corde , & cogitatione com-

Ezech 22. In tribulatione reprobi vertūtur in scoriam.

Reprobi in tribulationis fornace inueniuntur æs,stānum, ferrum , & plumbum. *Gregor.*

CXXXII. Reprobi in tribulatione positi nocēdi malitiam nō amittūt.

mittunt. Denique, iuxta Gregorium, *etiam in tribulatione positi à terrenis desiderijs non leuantur*. Hi omnes tribulatione probati reprobationis signum accipiunt, sicut electi prædestinationis. De quibus dicitur Ecclesi. 27. *Vasa figuli probat fornax: & homines iustos tribulatio*. Nimirum, sicut in fornace conflatur aliud vt vas fictile, aliud vt vas argenteum, aut aureum: ita in tribulatione alij vt reprobi, alij vt electi: quod est dicere cum Paulo ad Rom. 9. *aliud vas in honorem, aliud verò in contumeliam*. Et ideo dicitur, *vasa figuli probat fornax*. Quæ verba explicans Bernardus tract. de gradibus humilitatis gradu 9. *Vasa*, inquit, *figuli probat fornax: & tribulatio verè pœnitentes discernit. Qui enim veraciter pœnitet, laborem pœnitentiæ non abhorret.* (Qui ergo abhorret, signum est, quod non veraciter pœnitet) *sed quidquid pro culpa, quam odit, iniungitur* (siue à confessario seuerè amouente ab occasionibus peccandi, siue à Deo culpas præteritas varijs tribulationibus puniente) *tacita conscientia patienter amplectitur. Cuius verò simulata confessio est, vna vel leui contumelia, aut exigua pœna interrogatus, iam humilitatem simulare, iam simulationem dissimulare non potest. murmurat, frendet, irascitur*. Hi scilicet, iuxta superiùs dicta à Gregorio, in tribulationis fornace stanneos se, & plumbeos produnt. Parum dixi stanneos se, & plumbeos, nisi etiam se paleas ostendant. Quippe stannum, & plumbum in igne non deficit: paleæ verò penitùs exuruntur. Quæ est animaduersio Augustini de temp. barbar. cap. 3. vbi reprobum cum palea comparans, electũ cũ auro, *Si aurum*, inquit, *es, quid times ignem? quid times paleã?* (idest persecutiones reproborum) *simul quidem eritis in fornace: sed ignis paleas in cineres vertet: tibi sordes tollet*. Ita in fornace electi discernuntur à reprobis, quod ij in tribulatione meliores fiunt, hi peiores. Ideo Bernardus epist. 32. *sicut*, inquit, *electis tribulatio operatur patientiam, patiẽtia probationem, probatio spem: sic damnandis, & reprobis tribulatio parit e contrario pusillanimitatem, pusillanimitas perturbationem, perturbatio desperationem: & illa interimit*. De his dicitur Ieremiæ 2. *Frustra percussi filios vestros: disciplinam non receperunt*, quasi filij indisciplinati à patre frustra percussi. Clariùs Ierem. 5. *Percussisti eos, & non doluerunt:*

Eccl 27. Vasa figuli tam electi, quàm reprobi.

Ad Rom. 9.

Bernard.

Confessio simulata veram pœnitentiam refugit.

In tribulationis fornace electi aurum, reprobi paleæ.

Reprobi in tribulatione peiores.

Bernard.

Ierem. 2.

Ierem. 5.

at-

attrivisti eos, & renuerunt accipere disciplinam. Stupiditas & indolentia in vulnere, signum apud medicos est lethalissimum. Qui ergo percussi, & attriti à Deo adhuc perseuerantes in peccatis, dolorem sentire non videntur ex vulnere, ex quadam insensibilitate, & stupiditate cordis: signū habent fere certissimum æternæ mortis. Quod expendens Ambrosius lib. de Apologia Dauid cap. 9. *Qui*, inquit, *expertes doloris sunt, non sentiunt acerbitatem vulneris: quod est immedicabilis ægritudinis*. Quod est dicere, signum æternæ damnationis. Alij verò etiam ex reprobis in tribulatione positi multò vehementiùs, quàm par est, dolentes, ita premuntur, vt opprimantur: dumque electi ex tribulatione magis in diuinam spem, ac fiduciam attolluntur: reprobi ingruentibus aduersitatum fluctibus in desperationis abyssum merguntur. Quod figuratum videtur in diluuio: ex quo demersi quamplurimi interierunt: pauci verò intra arcam inclusi, ex illa eluuione, vi fluctuum, in altitudinem montium euecti sunt. *Et multiplicatæ sunt aquæ: & eleuauerunt arcam in sublimia terræ*. Gen. 7. Quod expendēs Gerson cancellarius Parisiensis part. 2. serm. de omn. SS. *Vt*, inquit, *arca, quò magis abundabant aquæ diluuij, tanto altius ferebatur: sic mansuetus animus, quò maiores erunt tribulationum aquæ, tantò erit excelsior*. nimirum aquæ tribulationum per impatientiam demergunt, per patientiam extollunt: ibi signa damnationis ferentes, hic salutis. Ideo dicitur Luc. 21. *In patientia vestra possidebitis animas vestras*. non dicit possideri animas in fide, non in spe, non in castitate, obedientia, aut vlla aliarum virtutum; sed in patientia. quia per hanc animus contra aduersa roboratur: quæ multos per impatientiam ad perditionem perducunt. Quod expendens Gregorius lib. 5. mor. cap. 13. *Qui patientiam*, inquit, *tenet, animam possidet: quia inde contra aduersa omnia fortis efficitur: vnde sibi etiam seipsum vincendo dominetur*. Ij igitur, qui non quomodocūque, sed patienter tribulationes sustinent, *animas suas possident in patientia*: quia eas per æternam mortem non amittunt. Quod si animarū possessio habetur per patientiā, habetur vtique animarum perditio per impatientiam. Quamobrem Bernardus serm. de obedientia *Patientia*, inquit, *animæ perditio est, dicente Domi-*

CXXXIII. Tribulationibus non emendari lethale.

Ambros.

Aquę tribulationis electos attollūt, demergunt reprobos.

Gerson.

Arca diluuij aquis eleuata, demersis cæteris.

Luc. 21.

Quid sit animas possideri patientia.

Gregor.

Bernard.

Domino in patientia vestra possidebitis animas vestras. Vnde sequitur per impatientiam tribulationis haberi signum perditionis in reprobis: in electis verò prædestinationis haberi signum non præcisè in tribulatione, sed in tribulationis patientia. Ideo dicitur ad Rom. 12. *Spe gaudentes, in tribulatione patientes*. Coniungitur gaudium spei cum patientia tribulationis: quia ij *spe gaudent*, & pignore æternæ vitæ, qui sunt *in tribulatione patientes*. Spes patientiæ adiuncta explicari potest exemplo agricolæ: qui sponte semen amittens, terræ mandat, ac sepelit. Tum multo labore, ac sudore aratro humum proscindit: sulcos dirigit: noxias herbas euellit: patienter expectans tempus, quo semẽ illud quasi e terræ tumulo rediuiuum, primùm in spicas, & culmos, tum etiam in fruges exurgat. Hoc eodem exẽplo Iacobus cap. 5. fideles ad patientiam adhortans *ecce*, inquit, *agricola expectat pretiosum fructum terræ, patienter ferens, donec accipiat temporaneum, & serotinum. Patientes estote & vos.* Quod ipsum eloquentissimè, vt assolet, persequens Chrysostomus hom. 4. de patientia, & tolerentia, *Quemadmodum*, inquit, *is qui aratrum immittit, deorsum terram aperit, tutam seminibus custodiam parans ne in superficie in ea remaneant, sed in tuto radices figant: sic & nos facere necessarium; & tanquam aratro tribulationis vtentes cordis profundum conscindere.* Ecce tribulationis tristitiam, & laborem: sed in hac eadem patienter perlata spes, & gaudium, quale habet patientia agricolæ. Ideo infra subdit. *Ne igitur de hac tristitia doleamus. multum enim de tribulatione lucrum. Nam & cum agricola semina cum labore collecta seminauerit, ignarus alius cernens quæ fiunt, admirabitur: forteque apud sepipsum dicet, Quid hic homo facit? collecta dissipat, nec dissipat tantùm, sed terræ commiscet, ne facilè possint colligi: sed & optat vehementer fieri pluuiam, vt proiecta omnia marcescant, & lutum fiant. Agricola verò lætatur, & gaudet hyemem videns: non enim præsentia respicit, sed futura prospectat; non fulmina, sed manipulos computat; non marcescentia semina, sed vernantes spicas; non grauem imbrem, sed ventilationem in area iucundissimam. Itidem & nos non præsentem spectemus tribulationem, & dolorem; sed orientem ex ipsa vtilitatem, & fructum.* Meritò igitur Iacobus,

Ad Rom. 12.

Patientiæ spes explicatur exemplo agricolæ.

Iacobi 5.

Chrysost.

cobus, præmisso exemplo agricolæ, qui *expectat pretiosum fructum terræ, patienter ferens* &c. concludit, *Patientes estote & vos: & confirmate corda vestra* (per spem vtique æternæ vitæ: sicut agricola per spem fructus) *quoniam aduentus Domini appropinquauit*: quia scilicet post tribulationē patienter perlatam, quasi post terram crucis aratro proscissam, quàm citissimè Dominus reddet patientiæ fructū æternam vitam. Quod pari elegantia explicans Chrysostomi imitator Chrysologus serm. 103. *Credamus*, inquit, *quod crux nostri corporis sit aratrum, fides semen, sulcus sepulchrum, resolutio germen, expectatio tempus: vt cum ver Dominici aduentus arriserit, corporum nostrorum tunc matura viriditas vitalem resurgat in messem, nescitura iam finem.* Hoc ipsum est, quod innuitur Lucæ 8. *fructum afferunt in patientia*. & quia ipsa spe fructus gaudet agricola: ideo dicitur *spe gaudentes, in tribulatione patientes*. Denique hæc spes æternæ vitæ e prædestinationis pignore, quod in tribulatione per patientiam reponitur, talis est; vt ante beatitudinem, plusquam omnis humana felicitas reddat in ipsa tribulationis infelicitate felices. Quamobrem Augustinus in psal. 127. hos appellat *feliciter infelices*: quia nimirum ipsa infelicitas felicitatis est pignus. Fulgentius etiam epist. 2. cap. 9. beatiorem appellat Iobum in aduersitate, quàm fuerat in felicitate. *Beatus*, inquit, *fuit cum decem circundaretur filijs: sed beatior, cum vna cunctorum simul orbitate percussus, in Dei dilectione permansit immobilis. Beatus fuit in corporis sospitate: sed beatior fuit in vulnere beatior etiam in aceruo squaloribus pleno* (cum scilicet sedebat in stercore) *quàm in palatio marmoribus adornato.* Hæc autem beatitudo e spe oriebatur in eo operante per patientiam. Quamobrem dicitur Iacobi 5. *Ecce beatificamus eos, qui sustinuerunt*. & statim subdit. *Sufferentiam Iob audistis: & finem Domini uidistis*, idest patientiæ finem, & exitum, quē ei operatus est Dominus, retribuendo illi pro tribulatione felicitatem. Ideo cum tribularetur dicebat, *reposita est hæc spes mea in sinu meo*. Iob. 19. Sicut igitur Iob prædestinationis pignus, & spem habuit ex tribulatione per patientiam, vt ait Cyprianus tract. de bono patientiæ, *ad summum laudis fastigium patientiæ uirtute prouectus*: ita quoque cœteri

Chrysolog.

Crux aratrum, vt fides germinet.

Lucæ 8.

CXXXIV.

August.

Tribulati feliciter infelices.

Fulgent.

Tribulatio ipsa beatitudo.

Iob in infelicitate felicior.

Iacobi 5.

Iob 19.

Cyprian.

Iob patientiæ, & fortitudinis exēplar.

Basilius. teri tribulati, quibus, vt ait Basilius hom. 4. de grat. act. *propositus est Iob fortitudinis exemplar*, arrham prædestinationis habent in tribulatione non quomodocumque, sed patienter perlata. Qui tales sunt, Iobi ipse imaginem renouant: de quibus Ambrosius lib. 5. epistol. 33. *Vnum*, inquit, *Iob miraturus ascenderam: omnes Iob, quos mirarer, inueni. In singulis uobis Iob reuixit: in singulis illius patientia, & uirtus refulsit.* Sicut igitur virtus, & patientia Iob in hoc refulsit, quod tribulationem illatam sponte acceptauit, Deo de illa gratias agens, tanquam de munere: ita cæteri prædestinati ex tribulatis acceptare debent sponte tribulationem vndecunque prouenientem; ita vt quod euenit necessariò, fiat illis per acceptationem voluntarium. Innuitur hoc Cantic. 5. vbi Ecclesia sub typo sponsæ dicit, *manus meæ stillauerunt myrrham: & digiti mei pleni myrrha probatissima.* Myrrha, quam sponsa stillat e digitis, non est qualiscunque, sed *myrrha probatissima*: quæ etiam Eccl. 24. vocatur *myrrha electa, Quasi myrrha electa dedi suauitatem odoris.* Duplex quippe est genus myrrhæ. vnum vile, quod ex arboris succiso cortice nonnisi vi, ferroque depromitur. Alterum quod sponte stillat ex arbore: & hæc dicitur *myrrha probatissima, electa*; & vt ait Plinius lib. 12. cap. 15. *myrrhæ huic, quæ sponte stillat, nulla præfertur.* Cum igitur ex Bernardo serm. 43. in Cant. *myrrha amara res, dura, & aspera tribulationem significet*: duplex est tribulationis genus. Alterum eius, quæ violenter sustinetur ab inuito, & planè renuente: & hæc myrrha quidem est, quia amara: sed vilis, quia omnino violenter expressa. Alterum genus est tribulationis voluntariæ, siue per pœnas, quas quis sibi sponte irrogat, siue saltem per pœnarum acceptationem spontaneam: & hæc est *myrrha probatissima, quæ sponte stillat.* Porro hæc propria electorum: de quibus dicit Ecclesia, *manus meæ stillauerunt myrrham: & digiti mei pleni myrrha probatissima.* Nempe manus, & digiti Ecclesiæ sunt electi: per quos bona opera æternum mansura operatur. Hi autē *pleni sunt myrrha probatissima*: quia pleni sunt tribulationibus non violenter expressis, sed voluntariè acceptatis. Innuitur hoc ab Hugone Cardinali Eccl. 24. vbi *Myrrha*, inquit, *quæ sponte emanat, pretiosior est, & electa dicitur*:

Marginal notes:

Ambros.

CXXXV. In patientibus Iob reuiuiscit.

Cant. 5.

Myrrhæ duplex genus, sponte stillantis, & ferro expressæ.

Eccl. 24.

Plinius.

Bernard.

Tribulationis genus duplex, violentę, & spōtaneæ.

Electi sunt digiti Ecclesiæ.

Hug. Card.

quæ verò per incisionem manat corticis, est vilior. Ecclesia est myrrha electa, per spontaneam carnis mortificationem. Si igitur digiti Ecclesiæ, ideſt electi, ij sũt, qui *pleni sunt myrrha probatissima*, siue vt appellat Eccl. 24. *myrrha electa*, quæ propria electorum, nempe myrrha sponte stillante, ideſt tribulationibus spontaneè acceptatis: excluduntur, quantùm pertinet ad hoc signum, à numero digitorum Ecclesiæ, ideſt à numero electorum ij, qui tribulationes omnino inuiti sustinent, & violenter: non myrrham probatissimam, sed myrrham vilem fundentes, ferro expressam, vi recisam. In hoc tamen notandum eſt illos, quibus initio tribulatio violenter obtingit, si postea diuinæ se voluntati accommodantes eam patienter ferant, ab hoc prædestinationis signo in tribulatione reposito non expungi. Quod euidẽter apparet in Simone Cyrenæo: de quo dicitur Matt. 27. *hunc angariauerunt, vt tolleret crucem eius*. Angariare vox est Persica. Quippe publici veredarij, quibus ius erat compellendi ad dandos sib equos subinde ad celeritatem mutandos, angari vocabantur. Vnde onera populis violẽter imposita dicuntur angariæ: & angariare significat valde violenter compellere. Simon igitur Cyrenæus ad tollẽdam Christi crucem angariatus eos figurat, qui tribulationes inuiti patiuntur, & violenter. Admirabile tamen eſt, quod idem Simon ad tollendam crucem angariatus eiusdem crucis virtute non solùm postea in Christum credidit, vt tradit L. Dexter in Chronic. ad annum Christi 112. num. 10. *non fraudatus debita mercede portatæ post Christũ Crucis*: sed etiam vt refert Braulio, siue Helecas in additione ad Chronicon Maximi, *prædicauit in Hispania, comitans eò primò Paulum, tum Iacobum*. & à Petro consecratus Episcopus obijt Hierosolymis: coliturque prima die Decembris. Non diffident ergo ij, qui cum Simone Cyrenæo tribulationis crucem portare incipiunt angariati; sed postea sustinent patienter: quia hi quoque, vt dictum est de Cyrenæo, non fraudabũtur debita mercede portatæ post Christum crucis. Quod aduertens Origenes in 27. Matt. *non solùm*, inquit, *eum* (Christum) *conueniebat accipere crucem suam: sed & nos conueniebat portare eam, salutarem nobis angariam adimplentes*. Salutaris autẽ est hæc angaria iis omnibus,

Eccl. 24.

Matt. 27. Angariare vox Persica

Angariati ad ferẽdam crucem etiã prædestinationis habẽt indicium.

L. Dexter. Simon Cyrenæus à Petro cõsecratus Episcopus.

Braulio.

Origenes.

Crucis angaria salutaris.

CXXXVI. Qui sint in tribulatione patientes.

nibus, qui tribulationis crucem, si minùs libenter, saltem sustinent patienter. Patienter verò sustinent omnes ij, qui licet in leues aliquos impatientiæ actus actualiter incurrant, habitualiter tamen tribulationem Deo offerunt. Et quamuis tribulationis amaritudinem sentiant vnà cum Christo, qui dixit, tristis est anima mea vsque ad mortem, Marci 14. eam tamen siue ad conformandos se voluntati diuinæ, siue ad assimilandos se Christo, siue ad vberiora merita, siue ad recompensanda peccata tanquam e Dei manu susceptam acceptant. Et hoc quoad primam limitationem nostri dicti, per quam excluduntur ab hoc signo in tribulatione omnino impatientes.

Marci 14.

Tribulationes culpabiles excludũtur à prædestinationis signo.

Limito idem dictum secundò ad eos, qui patienter sustinent tribulationes non quascunque, sed illas tantùm, quæ non sunt culpabiles, neque oriuntur ex culpa, aut saltem non perseuerant cum culpa. Ratio est, quia huiusmodi tribulationes non præbent materiam meriti, sed demeriti. Ergo non sunt prædestinationis inditium, sed reprobationis. Hinc primò sequitur excludi ab hoc signo prędestinationis eos, qui persecutionem patiuntur ob hæresim: ea non retractata in carcerem coniecti, in torturam acti, aut etiam concremati. Ij enim, perseuerante culpa, à temporalibus flammis trãseunt ad æternas. Neque sibi de beatitudine possũt blãdiri, ijs pmissa Matt. 5. *qui persecutionem patiuntur propter iustitiam*: cum nõ Christi, sed Diaboli martyres patiantur propter iniustitiam. Quod animaduertens Augustinus hom. de serm. Domini in monte lib. 1. cap. 5. *Multi*, inquit, *hæretico nomine Christi animas decipientes, multa talia patiuntur. Sed ideo excluduntur ab ista mercede, quia non non dictum est tantùm, beati qui persecutionem patiuntur; sed additum est, propter iustitiam. Vbi autem sana fides non est, non potest esse iustitia: quia iustus ex fide viuit.* Hi autem, licet aliquando obfirmati in malo patienter ferre videantur illatas pœnas, nihil sibi de patientia blandiantur: quia apud hos, vt de ethnicis ait Cyprianus lib. de patientia, *tam falsa est patientia, quàm sapientia*: longè semoti ab ijs, de quibus Augustinus lib. 4. de ciu. c. 3. *iustis quidquid malorum irrogatur, non est pœna criminis, sed examen virtutis.* Secundò sequitur ab hoc signo prædestinatio-

Matt. 5.

August. Hæreticorũ infructuosa, & falsa patientia.

Cyprian.

August.

ſtinationis excludi graſſatores viarum, latrones, alioſque; qui perſecutionem à Reipublicæ, aut Regni ſatellitibus paſſi propter iniuſtitias, errabundi vagantur per ſyluas, itineribus, laboribus, vigilijſque conſumpti, ac perpetuis timoribus cruciati. De his dicitur Leu. 26. *dabo pauorem in cordibus eorum: & terrebit eos ſonitus ſilij voluntatis*. Scilicet, dum per nemora fugitiui diſcurrunt, ſi agitatum auris obſtrepat folium, terrentur quaſi ad ſtrepitum ſatellitum inſequentium: vmbras pauent: amicos, ſocios, conſanguineos ſuſpectos habent. Quamobrem Chryſoſtomus hom. 3. de verbis Iſa. *Omnia*, inquit, *pauet metuitque, qui talis eſt. Vmbras, parietes ipſos, lapides tanquam vocem emittentes. Omnia obſeruat: omnes habet ſuſpectos, famulos, vicinos, amicos*. Hæc igitur vita cruciatibus plena, non cæleſtis gloriæ, ſed cruciatuum æternorum eſt prodroma. Tertiò excluduntur vniuerſaliter ij, quibus tribulationes ex vitijs apportantur. Has tribulationes de ſe fatentur ipſimet reprobi: ex quorum ore dicitur Sap. 5. *Ambulauimus vias difficiles: laſſati ſumus in via iniquitatis*. Hoc tribulationis genus proprium reproborum videre eſt ſingillatim in vitijs, quæ ex 1. Ioan. 2. reducũtur generaliſſimè ad tria. Hæc ſunt *concupiſcentia carnis, concupiſcentia oculorum, & ſuperbia vitæ*. Concupiſcentia carnis tribulationes libidinoſis apportat quamplurimas: zelotypias perſonæ amatæ, quam apud Latinos meritò deperire dicuntur: quia dũ eam depereunt, pereunt: in amore dolores mortis experti, immo etiam infernalibus ſimiles. Ideo dicitur vniuerſaliter Cantic. 8. *Fortis eſt vt mors dilectio: dura ſicut infernus æmulatio*. Idque etiam in ijs, qui legitimè matrimonio iunguntur: de quibus Paulus pronunciat 1. ad Cor. 7. *Tribulationem carnis habebunt huiuſmodi*. Quippe hi, vt ait Baſilius lib. de Sancta Virg. *aperiũt ſibi, per coniugij copulam, dolorum officinam*. Tribulantur etiam luxurioſi ex medijs, quæ ad explendas libidines adhibere coguntur, vigilias, pericula, abſumptionem pecuniæ: ex ijs ſæpiſſime ad ſummam egeſtatem redacti. De his verificatur illud Gregorij hom. 18. de SS. quod *vndique amaritudinibus repleti, tamen cæca mente carnalis concupiſcentiæ, ipſas eius amaritudines amant*. Tribulantur denique ex triſtitia, quam in car-

Leuit 26.

Sceleſtorũ anxietates, ac metus.

Chryſoſt.

E vitijs tribulationes reprobis apportantur.

Sap. 5.

1. Ioan. 2.

Libidinoſorum viæ difficiles.

Cant. 8.

1. Cor. 7.

Baſilius.

Cõiugij copula dolorũ officina.

nali copula fert magna consumptio spirituum. Item ex morbis e nimio coitu contractis, morbo gallico, epilepsia, alijsque innumeris. Hi, si vt assolet, inter cruciatus corporis, ad venereas voluptates, quibus assueuerunt, suspirāt:

CXXXVII. Libidinosorum pœnę in hac uita. *Bellouacen.*

tribulationes istæ non sunt prædestinationis indices, sed damnationis prænunciæ: præuolare incipientibus in hac via pœnis, quæ eos manent in fucina. Ita contigit cuidam magno Comiti. Qui, vt refert Bellouacensis in spec. mor. d.3.p.9. *cum inter alia flagitia fuisset enormiter luxuriosus, à graui infirmitate est arreptus: ex qua intumuerunt genitalia ad modum ollæ. In quibus grauissimè afflictus Deum præ doloribus blasphemabat: & aliquando dicens se ideo talia pati, quia in illis membris enormia egerat; nec tamen facti pænitens, aut veniam petens, sed blasphemans fortiùs, immundum spiritum edidit.* De alio Principe idem narrat, cum *effusum in omne genus luxuriæ, graui languore correptum in tabefactionem, & fætorem intolerabilem incidisse. Quem quidam eius familiaris vidit omnia interiora cum intestinis, & facibus, & fætore maximo emittentem: & sine pænitentiæ signis animam exhalantem.* Hæ sunt tribulationes reproborum, *& viæ difficiles,* quas affert concupiscentia carnis, valde remotæ à vijs, & tribulationibus electorum. Præterea concupiscentiæ oculorum, idest auaritia, habet quoque *vias difficiles* multas: suas tribulationes exhibens, quæ ad prædestinationis signum non pertinent. Quippe auarus sæpe nuditatem, & famem tolerat: & parcit ori suo, vt parcat marsupio. De huiusmodi dicit Ecclesiastes cap. 6. *Est & aliud malum, quod vidi sub sole, & quidem frequens apud homines. Vir cui dedit Deus diuitias, & substantiam, & honorem: & nihil deest animæ suæ ex omnibus, quæ desiderat. nec tribuit ei potestatem, vt comedat ex eo: sed homo extraneus vorabit illud. Hoc vanitas, & miseria magna est.* Parit præterea auaritia anxietatem in opibus acquirendis, sollicitudinem in custodiendis, metum de amittendis, dolorem de amissis. Omitto labores, pericula, tempestates, quas multi mercatores tolerant, oceano menso, ac remenso: sæpe gēmas mercati pretio non minore, quàm capitis. De auaro ita scitè Ambrosius lib.3.off.cap.6. *ambit frumentorum indigentiam, alimentorum penuriam; vberes soli partus ingemiscit*

Auarorum uiæ difficiles.

Ecclef.c.6. Auarus parcit ori, ut parcat marsupio.

Auarus gēmas mercatur pretio capitis. *Ambros.*

scit: flet publicam fertilitatem: horrea frugum plena deplorat. Huic scilicet ipsamet diuitiarum possessio in pœnam vertitur, ideoque diuitiæ appellantur spinæ Lucæ 8. *quod cecidit in spinas, hi sunt, qui à diuitijs,* &c. quia *diuitiæ,* vt ait Gregorius hom. 15. in Euang. *cogitationum suarum punctionibus mentem lacerant*. Quod obseruans Augustinus serm. 15. de diuer. *omnis*, inquit, *terrena possessio supplicium est cupiditatis: vt in ipsis bonis crucietur animus, cui viluit qui tanta largitur*. Hæ tribulationes ex auaritia profectæ ad prædestinationis signum non pertinent: quia auaritia maximum reprobationis est signum, vt ostendetur cap. 12. Denique superbia vitæ tribulationes etiam parit suas. & superbi *ambulant vias difficiles*. Quippe superbus cruciatur, cum despectui habetur: cum inimicitias exercet: cum iniurijs lacessitur: cum ad vltionem aspirat: cum destinat ad necem, cum destinatur: cum ad honores, quibus inhiat, non peruenit: cum æmulos sibi conspicit anteferri: cum obsequium ijs præstat, à quibus sperat: cum famulari cogitur, vt dominetur: cum inuidia tabescit: cum ira inflammatur: cum odio dissecatur: cum eius fraudes, ac simulatio detegitur: cum denique multorum ore vituperatur. Quod obseruans Bernardus tract. de gradibus humil. grad. 9. *Quanta*, inquit, *tunc confusio fit in corde superbo: cum fraus decipitur: spes amittitur: laus minuitur: nec culpa diluitur: cum notatur ab omnibus: iudicatur ab omnibus*. Hæ tribulationes e superbia profectæ à prędestinationis signo expunguntur: quia superbia reprobationis est signum, vt ostendetur cap. 10. Vniuersim de tribulationibus vitiosis loquens Chrysostomus hom. 65. ad Pop. Antioch. easque distinguens à tribulationibus electorum, *Si*, inquit, *ita non tribularis* (vt electi tribulationibus fructuosis) *omnino necessarium est tribulari ex alia materia sine lucro. Nam & inuidus, & pecuniarum amator, & meretrices deperiens, & gloriæ cupidus tribulationes sustinet multas.* Vnde infert infra. *Cum igitur & illam, & hanc degentes vitam* (scilicet malos, & bonos) *tribulari necesse sit: cur hanc non eligimus, quæ cum tribulatione infinitas nobis coronas accumulat?* Tribulationes infructuosas reproborum, fructuosas electorum perpendit Chrysostomus. Sed tamē longè grauiores sunt

Diuitiæ spinæ.

August.

Superborū viæ difficiles.

Bernard.

Chrysost.

Tribulationes improborum.

Tribulationes infinitas coronas accumulant.

tri-

Tribulationes impiorũ onus graue: bonorum onus leue.
Ps. 37.
Matt. 11.
Bernard.
Tribulationes impiorũ grauiores quàm iustorum.

tribulationes reproborum: quia hæ ortæ à peccatis, sunt onus graue. ideo dicit Propheta, *& sicut onus graue grauatæ sunt super me.* Ps. 37. Tribulationes verò electorum sunt onus leue: de quo dicitur *onus meum leue.* Matt. 11. Quamobrem Bernardus serm. de obedientia, patientia, &c. *Nemo,* inquit, *ex filijs Adæ sine labore viuit: nemo sine dolore.* (Ecce tribulationes communes electis, & reprobis) *est, qui declinat aliquos: sed incidit procul dubio in grauiores. In labore,* inquit, *non sunt; & cum hominibus non flagellabuntur.* Ecce reprobos, qui sine tribulatione videntur esse in hac vita) *Non tamen continuò sine labore sunt: aut minimè flagellantur. operti sunt iniquitate, & impietate sua, grauibus sanè flagellis.* Ecce *onus graue* in tribulationibus reproborum: cum tribulationes electorum sint *onus leue.* Porro tribulationum triplex genus per crucem triplicem designatur, nempe Christi, boni latronis, & mali. Crux Christi designat tribulationem, quæ obuenit innocenti. Crux boni Latronis eam, quæ nocenti obuenit: sed sustinetur innocẽter, sine noua culpa. Crux mali latronis eam, quæ obuenit nocenti: & sustinetur nocenter. Prima, & secunda est propria electorum: tertia reproborum. Quod indicans Hugo Victorinus in alleg. Gotfr. Tilm. *In prima,* inquit, *cruce gloriatio: in secunda consolatio: in tertia confusio. In prima glorificatio: in secunda remissio:* (vtique peccatorum *in tertia damnatio.* Patiuntur igitur electi crucem suam; patiuntur & reprobi: cum hoc discrimine, quod electi patiuntur crucem corporis cum consolatione mentis: reprobi verò cum cõsolatione corporis crucẽ mẽtis. Quã crucẽ in Iudæis reprobis agnoscens Augustinus tract. 5. in Ioann. *Quam,* inquit, *crucem mentis inuidentia principum Iudæorum perpeti poterat: quando Regem suum Christum tanta multitudo clamabat.* Vt autem videatur exactiùs, quæ sit ista *crux mentis* propria reproborum vt contradistincta à cruce, & tribulatione electorum: *crux mentis* in reprobis non solùm est illa, quæ trahitur ex metu, anxietate, & dolore circa temporalia: sed illa etiam, quam fert vniuersaliter reprobis cõscientia delictorum. intuitu cuius præcipuè reprobi de se, vt supra dictum est, fatebuntur, *Ambulauimus vias difficiles: lassati sumus in via iniquitatis.* De hoc cruciatu, quem repro-

CXXXVIII. Triplex crux, triplex genus tribulationis designat.
Hugo Vict.
Impij patiũtur crucem mentis.
August.
Crux mẽtis in reprobis ex conscientia mala.

reprobis crux affert conscientiæ malæ, dicitur Isa. 57. *Non est pax impijs, dicit Dominus.* Quia vtique, cum impius nō seruat pacem cum Deo, neque conscientia seruat pacem cum impio. Ratio huius à priori est, quia inhonestum delectabili admixtum, est contrarium rationi. Sicut enim bonum appetitus sensitiui est delectabile: ita bonum appetitus rationalis est honestum. Vnde fit, vt inhonestum contrarietur appetitui rationali: sicut asperum contrarium delectabili contrariatur appetitui sensitiuo. Hæc autem contrarietas, per rebellionem appetitus inferioris ad superiorem, bellum parit: quo pax animæ omnino tollitur. & ideo *non est pax impijs, dicit Dominus* quia bello intestino, appetitus sensitiuus ex vna parte, ex altera rationis dictamen, & conscientiæ stimuli rationis satellites tumultuantur. Quod expendens Chrysostomus or. 1. de Lazaro *Explica mihi*, inquit, *istius conscientiam: & videbis intus grauem peccatorum tumultum, perpetuum metum, tempestatem, tribulationem.* Hæc est tribulatio reproborum; qui intus patiuntur bellum interius: foris aliquando pace potiūtur exteriùs. Quod si tribulatio etiam exteriùs ingruat, nō habent interiùs arcem, ad quam confugiant: cum interiùs etiam omnia tumultuentur. Quod contra accidit in tribulationibus electorum: quibus accessus est ad arcem tutissimam, & semper pacatam conscientiæ bonæ. Est obseruatio Augustini enarr. in ps. 45. vbi *Inter omnes*, inquit, *tribulationes humanæ vitæ, nulla est maior tribulatio, quàm conscientia delictorum. Namque, si ibi vulnus non sit, sanum sit interius hominis, quod conscientia vocatur: vbicunque alibi passus fuerit tribulationes, illuc confugiet, & ibi Deum inuenit. Si autem ibi quies non fuerit, quid facturus est homo? quò confugiet, cum tribulationes pati cœperit? Fugiet ab agro ad ciuitatem, à publico ad domum, à domo ad cubiculum: & sequitur tribulatio. A cubiculo quò fugiat non habet, nisi interiùs ad cubile suum.* (ad cubile cordis) *Porro si ibi tumultus est, si flamma sceleris, pellitur inde: & cum inde pellitur, à seipso pellitur: & ecce hostem suum inuenit, quò confugerat, seipsum.* Vides bellum internum: in quo idem hostis est sibi ipsi: ideo *non est pax impijs.* quia iusti, cum tribulantur ab hoste extrinseco, possunt aliò ab hoste fugere. Impij verò

Isa. 57.
Peccatori cur non sit pax.

Bonum rationis est honestum, bonum sensus delectabile.

Conscientiæ stimuli, satellites rationis.
Chrysost.

In tribulationibus reproborum nulla interior consolatio.

August.
Arx bonæ conscientiæ in tribulationibus asylus.

Peccator, conscientia persequente, non habet quò fugiat.

August. rò non possunt:quia non possunt fugere à seipsis. Quamobrem subdit Augustinus, *Quocunque fugerit se, talem* (hostem) *trahit post se:& quocunque talem traxerit se, cruciat se.*

CXXXIX. *Prou.* 18. Peccator cur fugiat nemine persequente. Discrimen inter tribulationes electorum, & reproborũ. Ecce *crucem mentis*:quam, vt dictũ est, reprobi patiũtur ex interno bello, tumultuque conscientiæ; dum ipsimet tanquam hostes lancinãt semeptipsos. Ideo dicitur Prou. 18. *Fugit impius nemine persequente*:quia semper habet hostẽ, & persecutorem seipsum. Hinc fit, vt dicebat Augustinus, vt non possint fugere ab hoste, quia non possunt fugere à seipsis. Hoc igitur discrimen est inter tribulationes electorum, & reproborum:quod ij, dum persecutiones, & bella patiuntur exteriùs, pace potiuntur interiùs. De reprobis verò dicitur, *Non est pax impijs*; quia, dum pace gaudere videntur exteriùs, bello cruciantur interiùs. Quod obser-

Ambros. uans Ambrosius lib. 1. offic. cap. 12. *Peccator*, inquit, *quamuis foris abundet:delicijs diffluat, flagret odoribus*: (ecce pacem, & prosperitatem exteriùs) *in amaritudine animæ vitam exigit*. ecce bellum interius, & tumultum in fundo animæ. Reprobi igitur, dum pax apparet, sunt in bello:electi, dum bella ingruunt, sunt in pace. Ideo dicitur

Isaiæ 38. Amaritudo iustorum in dulcedine pacis. *Isaiæ* 57. Isaiæ 38. *ecce in pace amaritudo mea amarissima*. Bellum, & amaritudo exterior his est in pace:ijs verò pax, & dulcedo exterior est in bello. Bellum hoc, & tribulationem internã reproborum explicauit cap. 57. Isaias, dum dixit, *Impij quasi mare feruens:quod quiescere non potest*. Non poterat hæc reproborum tribulatio aptiùs oculis subijci, quam similitudine procellosi maris, vndique fluctibus agitati.

Peccatoris conscientia mare feruẽs *Chrysost.* Quod vberiùs explicans Chrysostomus hom. 20. in Gen. *Perpetua*, inquit, *in eius* (peccatoris) *animo tempestas est:& reciprocantes fluctus, & contrarij*. Assimilatur autem cor

Iob. 41. impij *mari feruenti*. quod proprium est ollæ, in qua aqua subiectis flammis ebullit, & feruet. ideo dicitur Iob 41. *ollæ succensæ, atque feruentes*:quia olla succẽditur, vt ferueat. Ingens profectò ignis requiritur, ac pene immensus, vt mare ferueat. Si totus ex inferis ignis erumperet, subijciẽdus mari foret, quò ferueret ad modum ollę. Nimirum cor

Ambros. Intra peccatoris conscientiam infernus. reproborum quasi mare feruens: quia, vt inardescat hoc mare, totus etiam in hac vita impiorum animis inferni ignis subijcitur. Quamobrem Ambrosius lib. 1. offic. c. 12.

Ipsa,

Ipsa, inquit, *quæ videtur, etiam dum viuunt, impiorum requies, est in inferno*. Ac si diceret, videtur inter mundanas prosperitates, improborum cor quasi mare tranquillum: sed est *quasi mare feruens*: quia intus infernus latet. Legit Vatablus. *impij ad modum euripi fremunt*. Euripus autem quotidie septies fluxum reciprocat, & refluxum: cuius rei admirabilis, dum indagaret causam, obijsse Aristotelem ferunt. *Impij* autem dicuntur *sicut euripus*: quia eorum non pauci dum ex peccatis in peccata, quæ septem ex capitalibus numerantur, veluti fluunt, ac refluunt: *instar euripi feruent*, septem reciprocantis fluxus, atque refluxus. Ideo dixit Chrysostomus loco cit. *in animo impij reciprocantes fluctus esse, & contrarios*. Si tamen videntur reprobi, inter mundanas prosperitates, magna tranquillitate gaudere: tunc maximè timendum est; quia sub tranquilla maris facie, euripi voraces delitescunt: quia *impij sicut euripus fremunt*. Ideo Hieronymus epist. 1. ad Heliodorum *Licet*, inquit, *in modum stagni fusum æquor arrideat* (per prosperitates vtique exteriùs arridentes) *intus inclusum est periculum: intus est hostis. Tranquillitas instar tempestas est*. Contra verò electi, dum tempestate per tribulationes varias incitari videntur exteriùs, intus tranquilla omnia sentiunt. Ideo dicitur Isaiæ 59. *Inundabo super eam* (animam iusti) *quasi fluuium pacis*. Internam electorum pacem non mari, sed fluuio comparat: quia mare non raró ventis agitatur, ac fluctibus: fluuius verò tranquillus semper fluit, fluctuū, ac tempestatum omnino expers. Quod animaduertens Ambrosius lib. de Neboth. cap. 14. *Quietus*, inquit, *affectus nullis diuersarum cupiditatum exagitatur fluctibus: nullis auaritiæ turbatur procellis: nullis ignescit incendijs*. Alludit ad cor impij, quod dicitur *mare feruens*, ex subiecto incēdio cupiditatum. Animus verò iusti *nullis ignescit incendijs*, inter quascunque tribulationes externas, ex Ambrosio, *nullis exagitatus fluctibus, nullis turbatus procellis*: & ideo eius pax non mari assimilatur, sed fluuio, *Inundabo super eum quasi fluuium pacis*. Fluuius quippe hic non tempestates, ac fluctus; sed aureas bonorum actuum veluti arenas euoluit, Gange, Tagoque splendidior: ita vt de iusti quoque nonnisi aurea tempestate vsurpari possit il-

[Margin notes: *Vatablus.* Cor impij cur quasi euripus. — *Chrysost.* — *Hieron.* — *Isaiæ 59.* — Pax iustorū cur fluuio comparetur — *Ambros.* — CXL. Tribulationes iustorū aureæ, & pretiosæ.]

Claudian. lud poetæ, *Tempestas pretiosa Tagi*. Hoc igitur discrimen inter tribulationes electorum, & reproborum: quod illi mare tribulationum, & tempestates patiuntur exterius: ita vt vnusquisque dicere possit cum Propheta Ps. 68. *Veni in altitudinem maris, & tempestas demersit me.* Intus autem in maxima tranquillitate versantur, in eorum corda *inundãte fluuio pacis.* Reprobi verò, dum tranquillitate inter prospera gaudere videntur exteriùs, maris & euripi tempestates patiuntur interiùs: & ideo dicuntur *impij quasi mare feruens, instar euripi,* &c. Alia similitudine, nempe nubis, occulta reproborum perturbatio explicatur, dum scelesto dicitur Thren. 3. *opposuisti nubem tibi, ne transeat oratio.* Quippe conscientia improborum, dum foris videntur serena omnia, semper versatur in nubilo. quia, vt ait Ambrosius lib. 2. de Abraham cap. 4. *nebulis quibusdam conscientiæ, mens obducitur.* Contra verò electorum mens, dum extrinsecùs ij per tribulationes esse videntur in nubilo, serenitate perpetua fruitur supra nubes. Quod videtur innuisse Isaias cap. 58. dum cuique electorum dicitur, *sustollam te super altitudinem terræ*, idest super omnes perturbationes terrenas, quas electi potiùs sub se vident, quàm in se: dum spe iam sunt in cælestibus. Quod animaduertens Gregorius lib. 31. mor. cap. 19. *Electorum,* inquit, *specimen est, quod per spei certitudinem nouerint se iam ad alta peruenisse: quatenus cuncta, quæ prætersluunt, sub se esse vident. Hinc est quod sequenti se animæ per prophetam Dominus dixit, sustollã te super altitudinem terræ.* De Olympo monte tradũt cosmographi adeo excelsũ esse, vt in eius fastigio collocatus quis verti nubes, coruscare fulgura, vibrari fulmina, efflare ventos, ruere imbres, cãdicare niues, corrotari grãdines sub se videat, montis culmine semper sereno. Quod adnotauit etiam Augustinus lib. 1. de gen. contra Manich. cap. 15. vbi *Mons,* inquit, *ille Macedoniæ, qui Olympus vocatur, tantæ altitudinis esse dicitur, vt in eius cacumine nec ventus sentiatur, nec nubes se colligant: quia totum istum aerẽ* (scilicet mediam regionem, in qua nubes) *sua altitudine excedit.* Monti huic persimilis est mens electorum. Quippe dum in his omnia turbari videntur aduersitatum nubibus, procellis, turbinibus: ipsa interiùs in rationis fastigio per-

[Marginal notes: Electis tempestas desoris, interiùs tranquillitas: contra accidit in reprobis. — *Ps. 68.* — Conscientia improborũ semper in nubilo. — *Thren. 3.* — *Ambros.* — Conscientia bonorum supra nubes. — *Isaiæ 58.* — *Gregor.* — Olympij mõtis altitudo supra nubes — *August.* — Iusti mens olympo mõti similis.]

perpetua fruitur serenitate, ea omnia despiciens infra se. Quod adnotans idem Gregorius loco citato *Animæ*, inquit, *sequenti se Dominus per prophetam dicit, sustollam te super altitudinem terræ. quædam namque inferiora terræ sunt damna, contumeliæ, egestas, abiectio.* Supra has nempe nubes, quæ infra ipsam rotantur exteriùs, electorum mens tollitur: dum inter aduersitates ipsas, procellasque corporis, serena permanet conscientia. Ideo prçstātissimus ex ethnicis Philosophus moralis Seneca epist. 58. bonorum statum etiam supra lunam collocat, à perturbationum procellis tutissimum. *Talis*, inquit, *est sapientis animus, qualis mundi status super lunam.* Hinc apud Stoicos paradoxum illud tritissimum, *Sapientem etiam inter tormēta beatum: quia dolores suos spectat ex alto.* Hæc est pax, quā in electis mentis arx possidet, dū subtus omnia tumultuantur. Contra verò in reprobis, dum pax blandiri videtur exteriùs, in suprema mentis arce, *non est pax impijs dicit Dominus*. Hoc idem mysterium indicasse videtur Christus: dùm post resurrectionem discipulis apparens, *dixit eis, Pax vobis: & cum hoc dixisset, ostendit eis manus, & latus* Ioann. 22. nempe manus in cruce vulneratas, & latus perforatum lancea. quia pax, quam promittit electis, nonnisi in vulneribus, & cruce reponitur: per cuius communicationem confertur pax. Ideo Chrysostomus in hunc locum, *Pacem*, inquit, *annuntiat, vt consoletur: simul demonstrans* (vtique ostendendo eis vulnera) *crucis efficaciam: per quam soluit omnia tristia, & contulit omnia bona: & hæc est pax.* Electi igitur pacem mentis agnoscunt in tribulatione, & cruce corporis; per quam cū Christi cruce communicant. Reprobi verò in pace corporis sentiunt, vt supra dictum est cum Augustino, *crucem mentis.* Quippe qui neque pacem norunt, neque viam pacis. ideo de ijs dicitur If. 59. *& viam pacis nescierunt.* Vnde concluditur verificari, quod dictum est supra ex Isaia, *Nō est pax impijs dicit Dominus.* Vertit hoc cum septuaginta Bernardus serm. de obedientia, & patientia, *non est gaudiū impijs.* Gaudium autem, & pax distinguuntur. ideo dicitur ad Galat. 5. *Fructus spiritus sunt charitas, gaudium, pax*: quia paci, & quieti tumultus, & inquietitudo opponitur: gaudio verò tristitia. Porro reprobi inter mundanas pro-

Gregor.

CXLI.
Seneca.
Iusti mens supra lunā.

Ioan. 22.
Pax nonnisi in Christi cruce, & vulneribus.
Chrysost.

If. 59.

Bernard.

Ad Gal. 5.
Pax distinguitur à gaudio.

Cur ex peccato oriatur tristitia in ratione.

speritates neque pacem obtinent, neque gaudium. Quippe *non est gaudium impijs dicit Dominus*. Ratio à priori est, quia delectatio in potentia oritur ex proportione obiecti ad potentiam: & ideo harmonia in sono delectat auditum; dulcedo in cibis palatum; mollitudo tactum; pulchritudo visum, &c. Contra verò dolor, & tristitia oritur ex improportione obiecti ad potentiam. Ideo dissonantia in sono parit fastidium auribus: amaritudo in cibis refugitur à palato: asperitas gignit dolorem in tactu: turpitudo obiecti visibilis abhorretur à visu. Cum igitur honestum sit conforme rationi, inhonestum difforme, vt supra notatum est: sequitur necessariò à prosecutione obiecti honesti gigni delectationem in ratione; sicut ab harmonia voluptas in auribus, tanto maiorem, quantò potentia est nobilior. Ab obiecto verò inhonesto, & dissono rationi gigni oportet in eadem tristitiam, & dolorem: sicut ab aspero in tactu, ab amaro in palato, à dissono in auribus. Impossibile igitur est, quin quando ex obiecto inhonesto delectatio aliqua hauritur in sensibus, gignatur simul tristitia, & dolor in ratione, cui talis delectatio contrariatur. Et ideo secūdùm supremum, & nobilissimum gradum hominis, quī est ratio, *non est gaudium impijs dicit Dominus*. Additur supra tristitiam, ortam in ratione ex deformitate obiecti sibi difformi, mœror; quem parit metus pœnæ imminentis pro culpa: cum vnusquisque peccatum mortale committens pro præsenti iustitia damnatus sit ad gehennam. Sicut igitur ij, qui damnati sunt capitis, neque gaudere, neque delectari somno possunt, aut cibo: quia mortis imminentis aspectus illorum animis obuersatur; ita multò minùs verum gaudium illorum animis inesse potest, qui ex Christiana fide certò norunt se ex præsenti iustitia ad æternam mortem damnatos, si vita ex improuiso deficiat, detrudendos esse ad gehennam: prandentes mane, & nescij an sint, vt ille dixit, *cœnaturi apud inferos*. somno se dantes, ambigui an e cubili trahēdi sint mox ad tartara, nō vltra per totā æternitatē lucis aspectum hausturi. Ideo *non est gaudiū impijs dicit Dominus*. Quod animaduertens Chrysostomus hom. 20. in Gen. *Peccatori*, inquit, *neque somnus suauis est, sed terrore, & formidine plenus: neque cibus voluptatem præbet*:

Delectatio in appetitu rationali, ex honesto.

CXLII.

Conscientię mœror in improbis ex pœna imminente.

Chrysost. Conscientię neq; somnus suauis est, neque cibus.

neque

neque amicorum colloquia talem refocillare, aut liberare ab anxietate possunt. Huc facit factum illud Dionysij tyranni cum Damocle: quem epulari iussit, dum illius capiti gladius impenderet. Narrat hoc Tuscul. quæst. lib. 5. Tullius. *Collocari*, inquit, *hominem iussit* (Dionysius Damoclem) *in aureo lecto, strato pulcherrimo, textili stragulo, magnificis operibus picto: abacosque complures ornauit argento, auroque cælato. Tum ad mensam eximia forma iuuenes iussit consistere: eosque ad nutum illius diligenter intuentes ministrare. Aderant vnguenta, coronæ: incendebantur odores: mensæ conquisitissimis epulis extruebantur. Fortunatus sibi Damocles videbatur. In hoc medio apparatu fulgentem gladium e lacunari seta equina appensum demitti iussit: vt impenderet illius beati ceruicibus. Itaque nec pulchros illos administratores aspiciebat, nec plenum artis argentum, nec manum porrigebat in mensam. Iam ipsæ defluebant coronæ. Denique exorauit tyrannum, vt abire liceret, quod iam beatus nollet esse. Satisne videtur declarasse Dionysius nihil esse ei beatum, cui semper aliquis terror impendeat?* Nihil hoc exemplo aptius ad ponendum ob oculos inter ipsasmet mundanas prosperitates infelicem statum reproborum. Quippe, dum hi cum diuite illo Euangelico *epulantur quotidie splendidè*: inter ipsamet lauta conuiuia eorum ceruicibus imminet gladius diuinæ iustitiæ, e tenuissimo pendens filo humanę vitæ. Quamobrem mirum non est, quod in tam graui discrimine, vnde semel tota pendet æternitas, quietè nequeāt ori cibum ingerere: quod ijs, inter tot gulæ incitamenta exquisitarum dapum, sapor ipse desipiat: quod denique, vt dictum est cum Chrysostomo, *cibus ei non præbeat voluptatem*. De hoc conuiuio, in quo perturbatæ peccatoris cōscientiæ diuinæ vltionis gladius imminet, aptè dixit Ambrosius lib. 1. offic. cap. 12. *Vides conuiuium peccatoris? interroga conscientiā eius. Intueris lætitiā? Introspice vlcera, & vibices animæ eius, cordisque mæstitiam*: gladio scilicet capiti impendente inter dapes. Ideo reprobi inter ipsa conuiuia quasi ieiunant: quia *non est gaudium impijs dicit Dominus*. Contra verò iusti inter ipsa ieiunia conuiuantur. Idcirco dicitur Prou. 15. *Secura mens iuge conuiuium*. Securitatem hanc electis parit bona conscientia. Quemadmodum

Tullius. Peccatoris status explicatur Dionysij tyranni facto cum Damocle.

CXLIII.

Conscientię malæ diuinę iustitiæ gladius imminet.

Conuiuium peccatoris quàm triste.

Ambros.

Prou. 15. Conscientia bona perpetuum conuiuium.

Timor conscientiæ malæ, securitas bonæ.

modum enim reprobi, dum in statu malo sunt, si fulgur coruscet, si tonitrus personet, expallescunt: &, vt notat côc. 1. de Lazaro Chrysostomus, *timor eis vndique, ac tremor, suspicio, & anxietas. angulos metuũt: umbras ipsas formidãt*: ita plerumque electi inter cæli minas, inter fulgura, inter tonitrus imperterriti, securitate gaudent conscientiæ bonæ.

Chrysost.

Bernard.

Quod adnotans Bernardus lib. de inter. domo cap. 23. *Nihil, inquit, est iucundius, nihil tutius, nihil ditius conscientia bona. Premat corpus, trahat mundus, terreat diabolus, illa erit secura*. De hac ergo dicitur, *Secura mens iuge conuiuium*: quia ista securitas iucunditatem affert, epulis, ac delicijs omnibus suauiorem. Quod animaduertens Chrysost. hom. 15. in Matt. *cum*, inquit, *nullis conscientiæ stimulis animus pungitur, magno fruitur gaudio, & inexplicabili. Quidnam tibi videtur in hac vita iucundum. mensane deliciosa? sed hæc illi voluptati, quæ virtutem consequitur, comparata, amara videtur, & plena tristitiæ*. Porro, vt addit Hugo in hunc locum, *conuiuæ in hoc conuiuio sunt virtutes: quæ omnes proprijs ferculis reficiuntur: sicut in corporali conuiuio omnia membra corporis reficiuntur*. Electis igitur præbent ieiunia ipsa conuiuium: reprobis verò conuiuia ipsa ieiunium. quia *non est pax, non est gaudium impijs dicit Dominus*: cum contra in iustis sit gaudium, & pax. quippe fructus spiritus, charitas, gaudium, pax ad Gal. 6. Minus malum profectò foret, si neque pax impijs, neque gaudium foret; nisi etiam esset pœna. Ad ostendendum verò quæ, & quanta sit tribulatio reproborum inter prosperitates, & quàm grauior ipsis tribulationibus electorum: animaduertendum est non expectari à reprobis in futuro iudicio accusatores, testes, tribunal, iudicem, sententiam, carcerem, carnificem, supplicium, mortem, sepulchrum, vermes, infernum. Hæc omnia reprobis, inter præsentis vitæ prosperitates, sola præstat conscientia. Conscientia est accusatrix, conscientia testis, conscientia tribunal, conscientia iudex, conscientia reus, conscientia decretum, conscientia carcer, conscientia carnifex, conscientia supplicium, conscientia mors, conscientia tumulus, conscientia vermis, conscientia infernus. Has tredecim tribulationes patitur reprobus à conscientia, valde diuersas à tribulationibus electorum. Primò cõ-

Chrysost.

Hug. Card.

Ad Gal. 6.

CXLIV.

Conscientia reprobis futurum iudicium præuertit.

Tredecim tribulationes reproborum, quas ijs offert conscientia.

scientia

ſcientia eſt accuſatrix:quia cum ſuo dictamine ſemper loquitur, ſemper arguit, ſemper dictat,irrationabiliter,& malè patratum eſſe, quod contra diuinam legem patratū eſt.Ideo dicebat Dauid Pſ. 50. *peccatum meum contra me eſt ſemper*: quia licet homicidiū Vriæ fere omnibus occultum eſſet,licet nemo in Regem auderet inſurgere accuſator:ipſa tamen conſcientia peccati eum acriter accuſabat. Quod perpendens Chryſoſtomus hom. 3. de verbis Iſaiæ, *ponatur*, inquit, *nulli notum eſſe flagitum præterquam ipſi vni:quomodo feret conſcientiam redarguentem,acerbam, & amarulentam accuſatricem*? Ideo Lamech poſt occultam occiſionem Caini,ſeipſum accuſans,nemine alio accuſante,*occidi*, inquit,*virum in vulnus meum*: *& adoleſcentulum in liuorem meum*.Gen.4.Quod perpendens Chryſoſtomus hom.20.in Gen. *Quis*, inquit, *iſtum, dic obſecro,ad confeſſionem adegit? nullus alius quàm conſcientia;nam ſimul ac in peccatum declinauit, ſtatim conſcientia inſurrexit inclamans & oſtendens magnitudinem peccati*. Hoc autem proprium eſt improborum, vt ante peccatum cælent ſibimetipſis illius obſcœnitatem, conſcientia ex paſſionis impetu oppreſſa pœnè obmuteſcente, aut valde exiliter reclamãte:poſt peccatum verò,paſſionis impetu lenteſcente, conſcientia clamores edat immenſos, quibus ſceleris magnitudinem prodit:vt ait Chryſoſtomus,*inclamans,& oſtendēs magnitudinē peccati*. Ita ante peccatum impellit ad facilitatem peccandi: poſt peccatum ad deſperationem veniæ. Quod obſeruans loco citato Chryſoſtomus,*ita*, inquit, *ſe habet peccatum,vt priuſquam fit,obtenebret,ac decipiat mentem:poſtquam autem commiſſum fuerit,ſuam nobis abſurditatem proferat,& oſtendat*. Hoc videre eſt in Caino, qui ante peccátum non aduertens grauitatem facinoris, *dixit ad Abel fratrem ſuum,egrediamur foras; cumque eſſent in agro, interfecit eum* Gen. 4. voluptatem agri captãs in homicidio.Poſt peccatum verò,deferueſcente ira,delicti enormitatem agnoſcens, deſperata venia dixit,*maior eſt iniquitas mea,quàm vt veniam merear*. Nimirum,dum peccatur,nebulæ animo offunduntur,vt deformitas lateat:patrato verò peccato,diſcuſſis nebulis,apparet enormitas.Quod notans Ambroſius lib. 2.de Abraham cap.4. *dum*,inquit,*in qua-*

Pſ.50. Conſcientia Dauidis accuſatrix.

Chryſoſt.

Lameth ſui ipſius accuſator.

Gen.4.

Chryſoſt.

Conſcientia ante peccatum muta, poſt peccatum clamitat.

Chryſoſt.

Cain cur deſperarit poſt peccatum.

Peccati deformitas ante factū latet: poſt factū apparet.

Ambroſ.

quadam sumus delinquendi libidine, nebulis quibusdam conscientiæ mens obducitur, ne videat deformitatem: sed, cũ nebula transierit, grauia tormenta exercentur in quodam modo cõscij secretario. Aduertendum est autem in Caini homicidio enormitatem peccati, quæ ante factum apparebat valde minor quàm erat, post factum exhibitam illo fuisse longè maiorem, quàm erat: nempe maiorem, quàm sit ipsa Dei infinita misericordia. *maior est iniquitas mea*, &c. Certè sanguis Abel clamauit ad Deum accusans Cainum. ideo ei dicitur, *vox sanguinis fratris tui clamat ad me de terra.* Gen. 4. eodem tempore conscientia clamauit ad Cain accusans ipsum apud seipsum. Tamen sanguinis clamor, & accusatio non interclusit apud Deum misericordiam. Cõscientiæ verò clamor, & accusatio valde fuit acerbior: quæ misericordiæ aditum intercludebat, ipso dicente, *maior est iniquitas mea*, &c. Ideo nõ immeritò appellata fuit à Chrysostomo hom. 3. cit. de verbis Isaiæ *conscientia acerba, & amarulenta accusatrix*. Profectò accusatrix tam acerba, vt socios ad accusãdum delictum ipsos etiam videatur mortuos excitare. Quod apparet in Saule. qui, dum vulneratus esset à Philistęis, postulauit à viro Amalecita vt ipsum celeriter interficeret. *Sta super me, & interfice me: quoniam tenent me angustiæ.* 2. Reg. 1. siue vt ex Hebræo vertitur, *tenent me oræ vestimenti sacerdotalis*. Nimirum occidi iusserat Saul sacerdotes innoxios, vt habetur 1. Reg. 22. Ideo, cum morti proximus esset, consciẽtia illi sacerdotes iniustè occisos obiecit; ac si denuo viui eum, spirãtesque comprimerent, & patrati sceleris accusarẽt. Quam accusationẽ morte acerbiorem non ferẽs, Amalecitæ dixit *sta super me, & interfice me: quoniam tenent me oræ vestimenti sacerdotalis*. Hæc est obseruatio Abulensis in eum locum q. 3. vbi *videbatur*, inquit, *sibi Saul, quod propinquus morti videret sacerdotes Domini* (eos nempe, quos occiderat) *accusantes eum in iudicio coram Deo*. Simile quid refert Sanderus lib. de schismate Anglicano, contigisse Angliarum Regi Henrico Octauo. Qui, imminente iam morte, æternam salutem desperans, sæpiùs monachos inclamabat: ac si monachi, quos ob Catholicæ fidei confessionem laqueo suspendi, morique iusserat, illi mox morituro veluti accusatores

[Margin notes: CXLV. — Conscientia accusatrix omniũ acerbissima. — *Gen.* 4. — *Chrysost.* — Saul cur se postularit occidi ab Amalecita. — 2. *Reg.* 1. — 1. *Reg.* 22. — Conscientia mortuos excitat, vt accusent. — *Abulens.* — *Sanderus.* — Henrici Octaui in morte desperatio.]

tores

tores astarent. nempe ante obitum præuenientes iudiciũ: &,iuxta dictum Abulensis, *accusantes eum in iudicio coram Domino.* Hæc de prima tribulatione reproborum ex conscientia,iuxta Chrysostomum,*acerba, & amarulenta accusatrice*: quæ acerbas accusationes tum in vita,tum præcipuè exhibere solet in morte. Secundò tribulationes patiũtur reprobi ex conscientia non accusatrice solùm, sed etiã teste. In alijs quippe iudicijs accusatio irrita est sine teste: & actore non probante reus absoluitur. In hoc verò iudicio,quod in alijs iudicijs renuitur, eadem conscientia est accusatrix, & testis. Hoc intueri licet in primo homine,& primo etiam ex hominibus peccatore Adamo. Hic enim post peccatum vocatus à Deo *vocem*, inquit, *tuam audiui in Paradiso, & timui* Gen. 3. Certè hic peccauerat, nullo teste,præterquam Eua consorte thori,& delicti. Serpens,qui conscius erat,aufugerat. Is verò,qui eum vocabat, non solùm videbatur ignorare delictum, sed etiam ignorare vbi esset.ideo dixit *Adam vbi es*: & Adam ipse respondit,*eo quod nudus essem abscondi me*.Cur ergo is,qui putauit se abscondi potuisse à Deo,non etiam putauit nullo alio teste abscondi potuisse delictum? Sentiebat profectò conscientiam admissi facinoris accusatricem simul, & testem:& ideo ait *vocem tuam audiui,& timui*, à propria conscietia accusatus. Est animaduersio Chrysostomi hom. 17.in Gen.vbi *quare*,inquit,*dic oro,timuit? Quoniam videbat trucem sibi stare accusatorem conscientiam*. Vtique accusatorem, & testem: ideo subdit. *neque enim alium obiurgatorem peccati habebat, & testem*: *sed vnicum illum,quem intrinsecùs circumferebat.* Iure perpẽdit *testem,quem intrinsecùs circumferebat*. Nam, vt cœteros quosque peccando quis lateat,certè latere non potest seipsum. Excusationes peccati alijs iure,vel iniuria potest obtendere:sibi verò nõ potest.Ideo Bernardus lib.5.de consid.expendens ea verba Iob.7.*quare posuisti me contrarium tibi, & factus sum mihimetipsi grauis, nullus*, inquit, *molestior oculus suo cuique. Non est aspectus,quem tenebrosa conscientia suffugere magis velit,minùs possit.*De hoc testimonio malæ conscientiæ habetur Sap.17. *cum sit timida nequitia,dat testimonium condẽnationis.Semper enim præsumit sæua, perturbata conscientia.*

CXLVI. Conscientia delicti accusatrix est simul, & testis.

Adam cur vocatus à Deo timuerit. Gen 3.

Chrysost.

Conscientia peccatori testis omnium molestissimus.

Bernard. *Iob* 7.

Sap.17.

Chrysost. Vtique timens pœnam, & testificans culpam. Ideo Chrysostomus in ps. 50. *conscientia*, inquit, *peccati formidinis mater*. De Gygæo anulo fabulati sunt prisci, qui eum gestaret, videri potuisse à nemine. Eius tamen anuli beneficio vitari non potuisset conscientia testis. Quod obseruans Ambrosius lib. 3. off. *Da*, inquit, *hunc anulum* (Gygæum) *sapienti, vt beneficio eius latere possit, cum deliquerit. Non minùs fugiet peccatorum contagium, quàm si latere nõ possit*. Porro, si testem pudendi criminis, cum reus conspicit, erubescit: perpetua sanè erubescentia, & confusio oritur ex perpetuo teste patrati facinoris, conscientia. Quamobrem Ambrosius lib. 7. epist. 44. *nemo*, inquit, *vel solus, vel cum altero aliquid turpe faxit: & si solus est, seipsum præ cæteris erubescat.* Testis hic nunquam solus est: sed alios contestes aduocat, lapides, parietes, solum ipsum, in quo commissum est peccatum: quæ mutis quibusdam vocibus exprobrare improbo peccatum videntur. Ideo Chrysostomus hom. 3. de verb. Isai. de adultero loquens *pauet*, inquit, *qui talis est, omnia: vmbras, parietes, lapides ipsos vocem mittentes*. Hæc est secunda reprobi tribulatio, quam patitur à conscientia teste. Tertiò conscientia exhibet illi tribunal, quo ante obitum, statim post facinus iudicatur. Nullum profectò tribunal formidandum est magis quàm id, quod in conscientiæ solio, sibi regina ratio statuit. De hoc loquens Chrysostomus conc. 1. de Lazaro *explica mibi*, inquit, *istius* (peccatoris) *conscientiã Videbis velut in curia mentem ad thronũ conscientiæ conscendisse regalem, & tanquam iudicem considentem*. Neque verò iudex hic ex intima coniunctione, quam habet cum reo, à iustitia deflectit, non delinitus blãditijs, non pecunia subornatus. est quippe tribunal pœnæ diuinum, per lumen rationis nobis à Deo insitum: de quo dicitur Ps. 4. *signatum est super nos lumen vultus tui Domine.* Quamobrem Chrysostomus hom. 3. de verb. Isaiæ *boc*, inquit, *tribunal* (conscientiæ) *non pecunia corrumpitur, non adulationibus acquiescit: eò quod diuinum est, & à Deo nostris impositum mentibus.* Quartò conscientia non solùm tribunal est, sed etiam iudex. Quippe, vt ait Ambrosius lib. 7. epist. 45. *sibi vnusquisque animum suum seuerum iudicem sui vltorem sceleris, & vindicem criminis habet.* statim ratio iudicat,

Marginalia: *Chrysost.* — Gygæus anulus non effugit oculũ consciẽtiæ. — *Ambros.* — *Ambros.* Conscientia testes sceleris aduocat lapides. — *Chrysost.* — CXLVII. Conscientia tribunal maximè formidandum. — *Chrysost.* Ratio regina in solio conscientiæ consĩdet. — *Ps.4.* — *Chrysost.* — *Ambros.* Conscientia iudex incorruptus.

dicat,id,cuius conſcientia eſt accuſatrix,& teſtis, fieri non debuiſſe.Iudex hic reum veluti per torturam ad confitendum ſuum facinus adigit. Ideo Chryſoſtomus loquens de Lamech ſponte ſuum delictum prodente iis verbis *occidi virum*,&c.Gen.4.*quis*,inquit, *iſtum,dic obſecro,ad confeſſionem adegit? nullus alius,quàm conſcientia, & incorruptus ille iudex*. Hic,timore tortore, ad internam confeſſionem proprij criminis vel inuitos adigit reprobos, vt ait S.Leo ſerm. 8. de Paſſ. *habentes timorem non quo fides vera iuſtificatur; ſed quo conſcientia iniqua torquetur*. Quintò eadem conſcientia,quæ Iudex eſt,perſonam ſuſtinet Rei.& hoc eſt admirabile vt idem ſibi ſit iudex,& reus: ſitque inter iudicem, & reum tam coniunctos iudicium ſeueriſſimum. Quod adnotans Ambroſius *quod*, inquit,*ſeuerius iudiciū, quàm domeſticum:quo vnuſquiſque ſibi eſt reus?* Porro prius in hoc domeſtico iudicio vnuſquiſque eſt ſibi reus, quàm apud quemlibet alium iudicem: &, vt notat ibidem Ambroſius,*ſibi quiſque eſt reus, priuſquàm cæteris*. Sextò conſcientia ipſa addit condemnationis ſententiam contra reprobum:de qua Ambroſius dixit loco citato, *nullum eſſe ſeuerius iudicium,quàm domeſticum*. Quippe proprium eſſe ſolet reproborum ſuſpicari vehementer ſe ob ea, in quibus perſeuerant,ſcelera, condemnandos:immo iam, ſuomet iudicio,numerari inter damnatos.Vt mirum ſit,quomodo non dico gaudere,ſed viuere poſſint:& in hoc aere, ſuffocati mæſtitia,reſpirare. Quod expendens Chryſoſtomus conc. 1. de Lazaro loquens de diuite reprobo, *obambulat*,inquit, *amarū accuſatorem circumferens conſcientiam: cū ſit ſuo ipſius iudicio dānatus: nec poſſit vel ad breue tēpus reſpirare*. Hæc eſt ſexta tribulatio, quam patitur reprobus à conſcientia.Septimò conſcientia eſt reprobo carcer:in quem detruſus,vt dicitur *Lucæ* 2. *ſedet in tenebris, & vmbra mortis*. Ideo Bernardus ſerm. 4. de Aſſumpt. Virginis *carcer*,inquit,*quidam eſt rea conſcientia*. In hoc carcere non deſunt vincula, & compedes: quibus in hac vita reprobi conſtringuntur. Neque immeritò, quia viliſſima Diaboli mancipia, ſe illi propter voluptatem, aut honorem momentaneum vendiderunt.Quippe vt dicitur.1. Mac. 1.*venundati ſunt, ut facerent malum*. Quamobrem Ambroſius

Chryſoſt. Conſcientia reos ad confitendum ſcelus adigit per torturã.

Conſcientia iudex, & reus.

Ambroſ.

Conſcientiæ iudicium ſeueriſſimum.

Reprobi ſuomet iudicio numerare ſe ſolent inter damnatos.

Chryſoſt.

Conſcientia mala carcer.

Bernard.

CXLVIII. Reprobi mācipia sūt diaboli.

1.*Mac.*1.

Ambroſ.

in ps 35. *imago*, inquit, *peccati miseram inferens seruitutem in sua uincula trahit, ut se enodare non queat: quoniam uolēs ipse se uendidit*. Hæc est septima tribulatio seruitutis, & carceris; quam affert conscientia reprobis. Octauò conscientia ijs est carnifex, qui eosdem perpetuò cruciat. Apparet hoc in Caino. quem, post fratricidium, permisit Dominus fugere, antequam puniretur. *egressusque Cain à facie Domini habitauit profugus in terra*. Gen. 4. Videbatur debuisse statim puniri, postquam ad vocem sanguinis Abel vocatus fuerat à Domino ad iudicium. Permisit tamen illi Deus fugam, qua veluti e iustitiæ manibus elaberetur: quia illi fugienti aderat conscientia carnifex, pœnas de eo sumens acerbissimas. Est obseruatio Ambrosij in ps. 35. vbi de Caino loquens, *cum adhuc*, inquit, *à domino pœna cessaret, torquebat eum suorum conscientia peccatorum. Meruerat quidem ut percussor inhiberetur: sed sine ulla intermissione ipse sibi suus carnifex erat, ipse percussor*. Porro, si alicui criminis reo carnifex semper astaret: cum carnifice foret prandium, cum carnifice cœna, cum carnifice ambulatio, cum carnifice sessio, cum carnifice colloquia, cum carnifice accubitus: nullo certè hic affici posset gaudio, quod non illico carnificis aspectus extingueret. Hoc totum planè contingit improbo: nempe, vt ait Chrysostomus hom. 10. in Gen. *peccator secum quasi carnificem circumgestat*.

Conscientia sæuissimus carnifex.

Cain cur nō statim punitus.

Gen 4.

Ambros.

Conscientia semper astat improbo tā quam carnifex.

Chrysost.

CXLIX. Hæc est maxima tribulatio reproborum, & cum nulla alia conferenda: inter lauta conuiuia, inter aulea serico, auroque texta, inter voluptates, inter delicias, inter plausus perpetuò secum suum *circumgestare carnificem*. Sanè is, cui visibilis carnifex astaret, posset ab eius aspectu auocare oculos saltem dormiens. Sed conscientia carnifex suis spectris, ac laruis etiam dormientibus solet esse terriculo. Conspicere licet hoc in Rege Nabuchodonosor, qui ita de se fatetur Dan. 4. *Quietus eram in domo mea, & florens in palatio meo. Somnium uidi, quod perterruit me: & uisiones capitis mei conturbauerunt me*. Nihil somnio leuius, quod inanis quædam, & falsa imago est, & tamen potuit monarchā in summo felicitatis fastigio positum conturbare. Successorem eius Baltassar, inter conuiuij regalis delicias, non armatus exercitus conturbauit, sed inermes *digiti quasi*

Conscientia torquet etiā dormientes.

Dan. 4.

Somnium satis est ad turbandam felicitatem improbi.

Digiti inermes Regem Baltasar cō turbarunt.

manus hominis scribentis. Tunc facies Regis commutata est, & cogitationes eius conturbabant eum. Dan. 5. vrgente scilicet conscientia delictorum ob timorem, ne digiti illi contra eum sententiam scriberent. Affirmat Lyranus *non fuisse ibi manum secundùm existentiam; sed solùm apparuisse in oculis magis*: quasi obijciente illi spectra hæc conscientia. Regem verò Nabuchodonosor etiam dormientem non digiti, sed leuius digitis somnium conturbauit: quo arborem ingentem vidit mox succidendam. Innumerabiles sanè illi, intra sui fines imperij, arbores efflorebant: vnam tamen somnians succidendam, adeo grauiter turbatus est: quia conscientia facinorum suspicionem ingessit, quod succidendus ipse ea arbore signaretur. Ita reprobo somnus ipse plenus formidine, somniorum vmbris, ac laruis conscientia exagitante turbatur. Quod expendens Chrysostomus hom. 10. in Genes. *Peccator*, inquit, *vmbras tremiscit: neque ei suauis est somnus, sed formidine, & terrore plenus.* Ideo ille Rex improbus dicebat, *visiones capitis mei conturbauerunt me*: dum scilicet conscientiæ malæ quasi carnificis aspectus, & vigilanti occurrit, & dormienti. Contra verò electis conscientia bona etiam inter tribulationes somnum affert placidissimum. ideo Dauid, qui dum esset in peccato de se dixerat, *dormiui conturbatus* ps. 56. dum esset in via prædestinationis in statu gratiæ dicebat *in pace in idipsum dormiam, & requiescam* ps. 4. Idcirco de quolibet iusto Bernardus serm. de Magdal. *minas*, inquit, *aspernatur, nescit timorem; & omnium scandalorum immunis in pace in idipsum dormit, & requiescit.* E conuerso accidit reprobis: quibus hæc est octaua tribulatio, perpetua siue in vigilia, siue in somno sui carnificis circumgestatio. Nonò conscientia non modò reproborum carnifex est, sed etiam supplicium. Parum esset reprobo ferre perpetuò aspectum carnificis, nisi etiam perpetuò ferret supplicium. Sicut, si reus secum circumferret carnificem, qui eum perpetuò lãcinaret: huic profectò perpetua foret mæstitia, nullum gaudium. Quæ est consideratio Chrysostomi hom. 20. in Genes. vbi *peccator*, inquit, *quasi carnificem circumgestat se lancinantem, & flagellantem perpetuò. Ita post facinus obambulat sustinens innumerabiles pœnas.* Prima inter has innumera-

Lyranus.

Chrysost. Somnus in probo, plenus formidine.

Conscientia improbo perpetuum supplicium. *Chrysost.* Conscientia carnifex perpetuò flagellans.

merabiles pœnas videtur ipsummet peccasse: cum peccatũ possit habere non solum rationem culpæ, sed etiam pœnæ, vt nos ostendimus tomo. 2. lib. 3. q. 14. Quod agnoscens Seneca epist. 67. ad Lucil. *prima*, inquit, *pœna peccantium est peccasse. Nec vllum scelus impunitum: quoniam sceleris in scelere supplicium est*. Meliùs profectò dixisset, primam peccantium pœnam esse, non quidem peccasse, sed peccare. quandoquidem peccatum in seipso continet pœnam: quæ omnem aliam pœnam, omne aliud supplicium anteuertit. Ideo Chrysostomus in ps. 124. *ante supplicium*, inquit, *vitium supplicium infligit. Peccatum in se continet pœnam, antequam puniatur*. Porro peccatum partus quidam est, siue potiùs abortus concupiscentiæ. ideo dicitur Iacobi. 1. *concupiscentia, cum conceperit, parit peccatum*. In parturientibus priùs voluptas intercedit in conceptu, postea dolor in partu. Non sic in improbis: qui non solùm, dum pariunt, idest dum executioni mandant peccatum, sed etiã dum concipiunt, idest dum de eo deliberant, dolor interuenit in ipsomet veluti conceptu peccati. Ideo dicitur ps. 7. *Concepit dolorem, & peperit iniquitatem*. Non dixit de eo, qui ob delicias peccat, concepit voluptatem, & peperit iniquitatem, sed *concepit dolorem*: quia in ipsomet initio, dum consilium initur peccandi, peccatum concipitur cũ dolore. Ideo dicitur, *concepit dolorem*. Quamobrem in hæc verba Chrysostomus *hic dolor*, inquit, *est à principio* (nempe in ipso conceptu peccati) *simul ac enim quisquam de malo consilium init, in cogitatione est tumultus, ac turba*. Dicitur etiam, *& peperit iniquitatem*: quia in eius veluti partu peccans, quasi parturiens, occultos, sed inexplicabiles sustinet dolores. Idcirco Chrysostomus in eum psalmum *peperit*, inquit, *iniquitatem: quia quemadmodum mulieres parturientes à doloribus discerpuntur: ita etiam, qui facit dolum, discerpitur* (ad modum vtique viperini partus: qui, vt fertur, matrem prodeundo discerpit) *& non leui aliquo, sed vehementissimo afficitur dolore*. Quod si in ipso actu peccandi videtur quandoque aliqua voluptate peccans perfundi, saltem post peccatum, voluptate illa euanescente, ingens dolor consequitur. Quoad hoc autem contrarium accidit in parientibus. nam in partu dolor, post partum voluptas. Quip-

CL.
Peccantium prima pœna est peccasse.

Chrysost.
Peccatum in se pœnã continet.
Peccatum concupiscẽtiæ partus.
Peccantibus dolor in partu, & in conceptu.
Ps. 7.

Chrysost.

Peccans patitur dolores partus.
Chrysost.

Quippe *mulier cum parit tristitiam habet: cum autem peperit, iam non meminit pressuræ propter gaudium* Ioan. 16. Cōtra accidit in ijs, qui *pariunt iniquitatem*. nempe his aliqua fortasse in partu voluptas: sed illico post partum dolor. Hæc est obseruatio Chrysostomi conc. 4. de Caino vbi *peccatum*, inquit, *cum commissum est, tum demum extincta voluptate amarus pœnitentiæ stimulus succedit: contra quàm accidere solet parturientibus*. Hæc generatim de dolore, quē fert improbis conscientia peccati. Sed quoniam hic dolor est per modum pœnæ, & supplicij, explicatur in sacris literis similitudine flagelli ps. 31. *multa flagella peccatoris*. Quasi conscientia carnifex peccatorem flagellet: quemadmodum fieri solet reis, qui ignominiæ causa per vrbem ducti, præuia tuba, à carnifice identidem flagellantur. Nimirum ex Chrysostomo hom. 20. in Gen. vt supra etiam notatum est, *peccator carnificem circumgestat se perpetuò flagellantem*. ideo dicitur, *multa flagella peccatoris*. Obseruandum in hoc est, dici ab eodem Dauide de reprobis, *in labore hominum non sunt: & cum hominibus non flagellabūtur*. ps. 72. cum quo pugnare videtur, quod dixerat ps. 31. *multa flagella peccatoris*. Hæc autem conciliantur: quia reprobi sæpe in prosperitatibus versantur quoad corporalia, vt ostendetur c. seq. & ideo dicitur, *cum hominibus non flagellabuntur*. Quia tamen spiritualibus conscientiæ flagellis excruciantur, ideo dicitur, *multa flagella peccatoris*. Quamobrem Chrysostomus in ps. 7. loquens de Absalone, qui *tribus lanceis infixis cordi*, e cuius vulnere statim mors sequi debuerat, *adhuc palpitatabat hærens in quercu* 2. Reg. 18. refundit huius rei causam in Deum, quasi de industria illi vitæ spatium prorogauerit, vt ante mortem ignominiæ causa à propria conscientia pendens e quercu flagellaretur. *Non statim*, inquit, *de medio sublatus est: sed tanquam in iudicio priùs suspensus est, & ligno affixus, deinceps à consciētia flagellatus*. Hæc flagella non sunt sine aculeis. Ideo dici solent *stimuli conscientiæ*: qui acerrimè animum pungere consueuerunt. De hoc stimulo dictum fuit persequenti Ecclesiam Saulo Act. 9. *durum est tibi contra stimulum calcitrare*. Nempe contra stimulum conscientiæ: desumpta similitudine ab equis, qui calcitrantes contra calcaria, punguntur

[Marginalia: Ioan. 16. — Chrysost. — Ps. 31. Peccator à conscientia flagellatur. — Chrysost. — Ps. 72. — Ps. 31. — Chrysost. Absalon, cur post tres lanceas cordi infixas, non statim mortuus. 2. Reg. 18. — Conscientiæ stimuli pungunt acerrimè. — Act. 9.]

Chrysost. guntur in latere, ac pœne confodiuntur. *Durum est contra stimulum calcitrare:* quia, vt notat idem Chrysost.conc. 4. de Lazaro, *conscientia quouis stimulo acriùs peccatorem pungere consueuit.* Hoc stimulo, quem alij vocant morsum, seu remorsum conscientiæ, quasi feræ mordentis, & remordentis, donec mentem exedat, non solùm pungitur animus, sed laceratur etiam, & vulneratur, idque vulnere acerbissimo. Ideo Ambrosius lib. 1. off. cap. 12. *introspice*, inquit, *vlcera, & vibices animæ, cordisque mæstitiam*. Hoc vulnere nullum grauius. quod aduertens idem Ambrosius lib. 2. offic. c. 4. *quæ*, inquit, *pœna grauior, quàm interioris vulnus conscientiæ?* His vulneribus neque equulei delunt, neque vngulæ: quæ duo instrumenta supplicij sunt atrocissima, cum martyribus adhiberi solita à tyrannis. Adhibentur hæc sub peccati tyrannide multò atrociùs cum reprobis: qui conscientiæ equuleo torti, & veluti vngulis confossi martyres sunt Diaboli. Quod pessimi martyrij genus in improbis describens Chrysostomus conc. 1. de Lazaro *videbis*, inquit, *mentem tanquam iudicem sedentem, & cogitationes loco carnificum adhibentem, in equuleo suspendentem, lateraque conscientiæ vngulis corradentem.* Non poterat viuaciùs exprimi tormentum, quod in hac vita sub conscientiæ stimulis ferunt reprobi, multò grauius quauis tribulatione, & cruce extrinseca electorum. & ideo supra hanc appellauimus cum Augustino tract. 50. in Ioan. *crucem mentis*. Nimirum, vt ait Hieronymus in Ezech. 16. *portat tormentum suum, qui propria torquetur conscientia: & in hoc seculo sustinet propria voluntate cruciatum*. Hi autem conscientiæ cruciatus, quos à *cruce mentis* in hac vita sustinēt reprobi, non solùm grauiores sunt quibuslibet cruciatibus, quos ad virtutis experimentum, vt diximus, patiuntur electi; sed etiam multò plures sunt, & numerosiores: idque in omnibus reprobis, excepto nemine. Ideo Chrysostomus in ps. 7. *nemo*, inquit, *est viuens in scelere, qui non dolores sustineat innumerabiles, & de malis consultans, & consilium exequens.* Hos *dolores innumerabiles*, similitudine fluctuū, qui in immenso mari numerari non possunt, expressit vnus e reprobis Rex Anthiocus, dum dixit 1. Macab. 6. *in quantam tribulationem deueni, & in quos fluctus tristitiæ?* Assignans

CLI. Conscientiæ stimuli mentem vulnerant.

Ambros.

Conscientia peccatori equuleum præstat, & vngulas.

Chrysost.

August.
Hieron.

Chrysost.
Conscientiæ malæ dolores innumerabiles.

1. *Mac. 6.*
Conscientia agitatur inter fluctus tristitiæ.

gnans autem causam subdit, *nunc reminiscor malorum, quæ feci in Hierusalẽ*. Hæc memoria cogitationes illi mæstissimas ingerebat, veluti fluctus sibi inuicem succedentes. Nimirum reprobi, dum tranquilla videntur foris omnia, intus in tempestate sunt. Ideo, vt supra notatum est, de his dixit Hieronymus epist. 1. ad Heliod. *tranquillitas ista tempestas est.* Nempe *ob fluctus tristitiæ*, quos in se experiuntur reprobi cum Antiocho. Contra verò electi, inter tribulationum foris assurgentes fluctus, intus veluti in placidissimo portu sunt. Quod adnotans Ambrosius lib. 2. de Iacob cap. 6. *perfecta*, inquit, *virtus habet mentis tranquillitatem: & quasi in tutissimo littore aduersus insurgẽtes fluctus secularium procellarum mens immobilis fida statione placidatur*: dum contra reprobi versantur intet *fluctus tristitiæ*. Nonò conscientia non solùm reprobis est supplicium, sed etiam mors, ipsamet corporali morte acerbior. Potest quidem reo à iudice supplicium infligi citra mortem; sed consciẽtię stimuli & supplicium ferunt, & mortem. Electorum sanè proprium est dicere cum Paulo ad Rom. 8. *propter te mortificamur tota die: facti sumus sicut oues occisionis.* Et rursum 1. ad Cor. 16. *quotidie morimur*: propter tribulationes varias, quas pro Christo quotidie patiuntur. Reprobi verò etiam dicere possunt, sed in sensu valde diuerso, propter acres conscientiæ stimulos, *quotidie morimur*. Ideo Tiberius adactus à conscientia mala ad sibi imprecandam mortem apud Suetonium cap. 87. *Dij*, inquit, *me perdant, quẽ quotidie perire sentio.* Non semel admirans audiui, qui dicerent, dũ existimati felices inter carnis voluptates volutarentur, cupere se quãprimùm à quopiã occidi, eò quod consciẽtiæ stimulos, qualibet ijs morte grauiores, vlteriùs ferre non possent. De Flacco quodam narrat Philo in eumdem, sua eum facinora memorantem ita dixisse. *Horum facinorum pœnæ me manent. Iam in horas præmorior, multas sustinens mortes ante vltimam.* Hoc patet in Iuda proditore: qui conscientiæ adactus stimulis dixit, *peccaui tradens sanguinem iustum. & proiectis argenteis in templo recessit, & abiẽs laqueo se suspendit.* Matt. 27. vitam sibi morte iudicans acerbiorem. Quod expendens Chrysostomus in ps. 7. *cum*, inquit, *Iudas non posset ferre iudicij conscientiæ dolo-*

Improborũ trãquillitas tẽpestas est.

Hieron.

Ambros.

Electorum tempestas trãquilla est

Conscientia improbis mors.

Ad Rom. 8.

CLII.

Improbi ob cruciatus cõscientiæ quotidie moriũtur.

Sueton.

Improbi sibi mortem imprecãtur.

Conscientię malæ pœna qualibet morte grauior.

Philo.

Matt. 27.

Iudæ post proditionem vita morte acerbior.

Chrysost.

dolorem, adaptato sibi laqueo, vitam finiuit. Amens qui non animaduerterit, conscientiæ dolores acerbiùs sæuituros post mortem, & æterno tempore duraturos, iuxta illud Is. 66. *vermis eorum non morietur*. Conscientiæ stimulos morte ipsa esse acerbiores, clarissimè cernere licet in reproborũ primo Caino. Quippe hic, post occisũ Abelẽ, conscientia timorem incutiente, suspicatus est se illico à quolibet sibi occurrente occidendum. *Omnis, qui inuenerit me, interficiet me*. Gen. 4. Dominus autem cõsulens eius vitæ *posuit signum in Cain, vt non interficeret eum omnis, qui inuenisset eum*. Certè de quolibet homicida Deus decretum hoc promulgauit, *Quicunque effuderit humanum sanguinem, fundetur sanguis illius*. Gen. 9. Quod decretum idem Deus suscepta carne confirmauit; cum dixit, *omnes, qui acceperint gladium, gladio peribunt*. Matt. 26. cur ergo is, qui omnem homicidam occidendum pronunciauit, primum homicidam occidi noluit: immo ad eius vitam seruandam peculiare studium adhibuit? *posuitque signum in Cain, vt non interficeret eum* &c. Mouet hoc dubium Philo lib. de profugis. vbi *Cain*, inquit, *impudentis homicidæ mors nunquam in lege inuenitur: immo extat de illo hoc oraculum, ne quis eũ inuentum interimeret*. Vtique, si inscrutabilium Dei iudiciorum rationem aliquam inuestigare fas est, primum homicidam, & primum ex hominibus reproborum Dei iustitia punijt, seruans ei vitam morte qualibet atrociorem. Quippe illi dictum fuerat à Domino, *profugus eris super terram*. Gen. 4. siue, vt legunt septuaginta, *eris gemens, & tremens*. quia, vt multi interpretum afferunt, inuasit eius mẽbra tremor perpetuus. *Posuitque dominus in Cain signũ* &c. signum hoc tradit Cornelius cum communi fuisse *tremorem corporis, & mentis: ita vt corpus, & vultus peccatum Caini loquerentur*. Ideo sequitur. *& habitauit profugus in terra ad orientalem plagam*. ex Hebræo, *in terra fluctuanti*, eò quod semper terra sub eius pedibus, conscientia eum exagitante, fluctuare ac tremere videretur. Hæc vita sub perpetua agitatione conscientiæ tanto timore ducta, quia visa est morte qualibet acerbior: ideo Deus, qui omnem homicidam occidendum pronunciauit, primo homicidæ, & reprobo morte peiorem vitam seruauit. Est obseruatio

[Margin notes: Is. 66. — Gen. 4. — Cur Deus Caino vitã post homicidium seruauerit. — Gen. 9. — Matt. 26. — Philo. — Gen. 4. — Caino tremor perpetuus post peccatum. — Signum à Deo positũ in Cain quale fuerit. — Caino vita indulta est ad pœnam.]

uatio Ambrosij in ps. 35. vbi de Caino loquens *acceperat,* inquit, *signum ne aliquis eum occideret: non vt vitæ suauitate frueretur, sed ne mors auferret ærumnam: vt percussorem suum quotidie timendo pateretur.* Quamobrem loco vnius mortis, quam à percussore passus esset, sexcentas quotidie mortes in conscientiæ carnificina sustinuit. Ita Caino vita supplicio fuit, mors remedio. Quod ipsum adnotauit Ambrosius lib. 2. de Cain. cap. 10. vbi de hoc loquens, *metus,* inquit, *qui viuentibus ingruunt, plurimas etiam mortes inferunt: vt ista mors remedium videatur esse, non pœna.* vtique remedium, nisi reprobos peiora manerent post mortem. Tum sic concludit. *Ergo & isti Cain longæuitas indulta vindicta est.* Agnoscant reprobi in primo reprobo, eorũ veluti prototypo, eam vitam, quam inter mundanas prosperitates felicem putant, ob conscientiæ cruciatus mortẽ quamdam esse centies geminatam, ipso naturali obitu longè peiorem: cum reprobus, vt supra diximus ex Philone, *plurimas mortes sustineat ante vltimam.* Ideo dicitur ps. 17. *circumderunt me dolores mortis.* Explicans autem, qui sint hi dolores, subdit *torrentes iniquitatis conturbauerunt me.* Vbi *torrentes iniquitatis,* ibi *dolores mortis.* Rursus ps. 114. *circumdederunt me dolores mortis: & pericula inferni inuenerunt me.* Vbi *pericula inferni,* ibi *dolores mortis.* Hæc, vt notat Hugo Card. ex persona reproborum. ex persona verò electorum subdit *tribulationem, & dolorem inueni:* idest, vt ibidem Hugo, *quæsiui, & inueni: quia electi non quærunt occasiones peccatorum, in quibus sunt pericula inferni: sed quærunt tribulationes, in quibus est via Paradisi.* Ecce discrimen inter tribulationes reproborum, & electorum. In ijs *dolores mortis* iuncti cum *periculis inferni.* In his *tribulatio, dolor* iunctus cum *via Paradisi*; hoc est vitæ. In ijs ex assiduo cruciatu conscientiæ, inter ipsasmet voluptates, mors ante mortem. In electis verò, inter ipsas amaritudines corporis, testimonio bonæ conscientiæ, prælibatio æternæ vitæ in spe, antequam recipiant æternam vitam in re. Vndecimò conscientia est reprobis non mors tantummodo, sed etiam tumulus. De ijs dicitur ps. 5. *sepulchrum patens est guttur eorum: linguis suis dolosè agebant.* Quod si impijs sepulchrum os, multò magis sepulchrum cor. Quamobrẽ

Ambros.

Reprobis vita supplicio, mors remedio.

Ambros.

Conscientia improbis tumulus.

Ps. 5.

August. Augustinus enarr.in hunc ps. *sepulchra*, inquit, *sunt patentia: quia ipsi exanimes quodammodo sunt, non habentes vitam veritatis.* Sepulchrum, vnde malus odor efflatur, non solùm ipsi Deo, & proximo: sed etiam ipsimet reprobo assiduè inter eos fœtores versanti. Ideo Ambrosius lib. 1. offic. c. 12. *Vides*, inquit, *conuiuium peccatoris?* (vbi scilicet circumfluunt delitiæ, vbi halant vnguenta, vbi odores) *Intuere conscientiam eius: nonne grauiùs fætet omnibus sepulchris?* In sepulchro tenebræ, fœtor, cadauera. Non desunt hæc omnia in conscientia improbi. Tenebræ: ideo dicitur Eccles. 11. *error, & tenebræ peccatoribus concreata sunt*, idest simul nata cum peccato, Fœtor; ideo Ioel. 2. *ascendet fætor eius: & ascendet putredo eius, quia superbè egit.* Coniungit fœtorem cum putredine: quod est proprium sepulchrorum. Cadauera denique huic sepulchro non desunt. nimirum *opera mortua*, vt loquitur Paulus ad Hebr. 6. Ideo reprobis Christus dixit, *similes estis sepulchris dealbatis: quæ a foris parent hominibus speciosa; intus verò plena sunt ossibus mortuorum, & omni spurcitia.* Matt. 23. Tales sunt reprobi; qui, inter prosperitates externas, apparent hominibus speciosi: sed sunt *sepulcha dealbata, intus plena ossibus mortuorum.* Quippe, vt ait S. Maximus hom. 59. *corū animæ sunt viuenti in corpore iam defunctæ, & peccatorum mole obrutæ, ac sepultæ.* Ideo reproborum mens, dum in statu sunt peccati, & in via ad reprobationem, vitam necessariò degunt in tristitia, *foris dealbati, intus pleni ossibus mortuorum*: perpetuum illis conscientia exhibente sepulchrum, quod secum perpetuò circumgestant. Contra verò electis conscientia nō sepulchrum horridum, vt reprobis; sed lectulum refert floridum: de quo Cant. 1. *Lectulus noster floridus.* Nempe, vt ait Bernardus hom. 47. in cant. *Lectus respersus floribus bona conscientia est, bonis referta operibus.* Neque lectulum modò, sed aulam etiam ijs perpetuò exhibet iucundissimam cælestibus semper refertam delicijs. Quamobrem S. Leo ser. 8. de decimi mensis ieiunio, & eleem. loquens de anima iustorum, quæ se à corporeis cupiditatibus liberat, *vt*, inquit, *in aula mentis possit diuinæ vacare sapientiæ. vbi omni strepitu terrenarum silente curarum* (confer hoc silentium cū strepitu conscientiæ re-

pro-

Marginal notes: CLIII. — *Ambros.* — Conscientia peccatoris grauiùs fœtet sepulchris. — *Eccl.* 11. — *Ioel.* 2. — *Ad Hebr.* 6. — Peccatores sepulchra dealbata. — *Matt.* 23. — *S. Maxim.* — Peccatorum animæ viuēti in corpore iam defunctæ. — Conscientia iustorum lectus floridus. — *Cant.* 1. — *Bernard.* — Conscientia iustorum aula referta delicijs. — *S. Leo.*

proborum) *in meditationibus sanctis, & in delicijs lætetur æternis*. Confer delicias huius aulæ in conscientia electorum cum terrore eius sepulchri in conscientia reproborũ: tribulationes eorum profectò nullas existimabis præ ista. CXIV.
Duodecimò conscientia reprobis non solùm sepulchrum est, sed etiam vermis. Scilicet reo non deest cõscientia carnifex: carnifici non desunt flagella: flagellis non desunt aculei: aculeis non desunt vulnera: vulneribus non deest mors: morti non deest sepulchrum: sepulchro non desunt vermes. De hoc conscientiæ verme Isaias c. 66. *vermis eorum non morietur*. Quippe in reprobis memoria illa præteritorum malorum incipit statim post peccatum mentẽ corrodere in vita: & perseuerat nunquam cessatura post mortem. Quod adnotans Bernardus lib. 5. de consid. ad Eugen. *Hic est*, inquit, *vermis, qui non moritur, memoria præteritorum. Semel iniectus, seu potiùs innatus per peccatũ, hæsit firmiter, nequaquam deinceps euellendus: nec cessat rodere conscientiam. eaque pastus, esca vtique inconsumptibili, perpetuat vitam* Hanc veritatem Ethnici sub fabulæ corticæ contegentes (quandoquidem, teste Aristotele in problem. sect. 18. *per exempla, & fabulas faciliùs discitur*) finxerunt scelesti cuiusdam Tityj iecur à vulture depastum, perpetuò renascens æternum illi pabulum ministrare. Quamobrem Seneca in Thyeste

Conscientia improbo vermis.

Isaiæ 66.

Bernard. Vermis conscientiæ immortalis.

Aristot. Conscientia peccatoris Tityj iecur.

Seneca.

Aut pœna Tityi semper accrescens iecur
Visceribus atras pascet effossis aues.

Ita nimirum conscientiæ vermis, improbi mentem depascit semper, absumit nunquam: &, vt diximus cum Bernardo, *vermis non cessat rodere conscientiã: & esca pastus inconsumptibili perpetuat vitam*. ideo dicitur, *vermis eorum non morietur*. Porro sicut in sepulchro vermes e cadauere, quod comedunt; ita hi vermes nascuntur ex ipsa putrida conscientia peccatoris, quam exedunt. Quæ est animaduersio Ambrosij lib. 7. in Lucam cap. 14. vbi *irrationabilia*, inquit, *animæ peccata quædam exedunt viscera conscientiæ: & tanquam vermes ex vnoquoque nascuntur, tanquam ex corpore peccatoris*. De reprobis ergo dicitur, *vermis eorum non morietur*, inter vitæ huius prosperitates mortem ijs afferens immortalem. Electis verò, inter vitæ huius aduersi-

Ambros. Peccata vermes exedentes viscera.

tates,

August. tates, conscientia bona gaudium affert sempiternum. Quippe, vt ait Augustinus in sententijs nu. 90. *æterna exultatio est, qua bono lætatur æterno.* Non ijs conscientiam vermis depascit: sed potiùs conscientia epulas, & conuiuium exhibet, iuxta ea, quæ supra diximus ex Prou. 15. *secura mens iuge conuiuium.* Quamobrem Ambrosius in ps. 45. *quis, inquit, puritate, & simplicitate pectoris, fructus dulcior? quis cibus suauior, quàm is, quo animus bene sibi conscij, & innocentis mens epulatur?* Dum interim reproborum mens omni vero gaudio ieiuna, epulum præbet eam rodentibus conscientiæ vermibus: quæ illis & vermes exhibet, & sepulchrum. & hæc est duodecima tribulatio reproborum condistincta à tribulationibus electorum. Vltimò conscientia reprobis non modò tumulum, & vermes exhibet, sed etiam infernum: adeo vt ipsa & sepulchrum sit, & infernus: & id, quod de epulone dicitur post obitum, verificetur de quolibet reprobo adhuc viuente, *sepultus est in inferno.* Lucæ 16. Præuertitur reprobis mors, sepulchrum, infernus. Ideo dicitur ex horum persona, *dolores inferni circumdederunt me: præoccupauerunt me laquei mortis,* ps. 17. Quia scilicet, quando conscientia, peccatorum mortalium laqueis, qui dicuntur *laquei mortis*, irretitur; tunc *dolores inferni circumdant eam*, nempe inferni, quem ipsum affert peccatum. Quod exponens Augustinus enarrat. in hunc ps. *Dolores,* inquit, *circundederunt me, qui perducunt ad infernum peccati.* Huic autem *inferno peccati*, idest, quē in conscientia reprobi peccatum efficit, non desunt ignis inestinguibilis, intolerabilitas, & varietas pœnæ, perpetuitas, dæmonum societas, vermis inexplebilis. Ardet primò in conscientia mala ignis inestinguibilis: quia reproborū hic plerique peccare non cessant: neque per totam æternitatem cessabunt. Ideo Philo lib. de profugis *impietas,* inquit, *infinitum malum: quod semel accensum nunquam extingui potest.* Porro inferni ignis ardet, non lucet: ideoque dicitur psal. 7. *vox Domini intercidentis flammam ignis*, idest diuidentis splendorem ab ardore, quia inferni ignis vt ait Basilius in ps. 33. *vrendi quidem vim habet; sed caret splendore.* Idem reperire est in hoc igne, quem peccatum accendit in conscientia improbi, inter densissimas tenebras.

Prou. 15.
Ambros.
Electorum mens suauissimè epulatur.

Conscientia improbis infernus.

Lucæ 16.

Ps. 17.
Peccatum infernus.

August.

Philo.
Peccatum ignis inextinguibilis, infinitum malum.
Ps. 7.
Ignis inferni ardet, non lucet.
Basilius.

bras. Ideo dicitur Eccl.23.ex persona peccatoris *tenebræ circumdant me*. Præterea non deest huic inferno grauitas, immo intolerabilitas pœnæ. Quamobrem Chrysostomus hom. 20. in Gen. *peccator*, inquit, *post facinus obambulat mille sustinens pœnas intolerabiles*. Varietas etiam, immo innumerabilitas pœnæ. Quod notans idem Chrysostomus in ps.7. *nemo*, inquit, *est eorum, qui viuit in scelere, qui non dolores sustineat innumerabiles*. Flagella, aculeos, equuleos, vngulas, morsus ferarum, vulnera, crucem enumerauimus supra. Varietas quidem pœnarum conscientiæ malæ planè digna inferno: cum tyrannorum nemo tot, & tam varia inflixerit vlli supplicia: non Nero: non Dionysius: non Phalaris. Vlteriùs non deest huic inferno sua perpetuitas. Quippe conscientia nunquam torquere cessat & vigiles, & dormientes, vt paulò ante ostendimus. Ideo Chrysostomus hom.20.in Gen. *Peccator*, inquit, *carnificem circumgestat se perpetuò lancinantem*. Porro sicut, qui degit in carcere, postquam damnatus est capitis, ob imminentis mortis metum, assiduo mœrore consumitur; plures mortes sustinens ante mortem: ita planè esse solet conscientia reprobi, dum æternam mortem ex ijs, quæ patrat, iam sibi imminere conspicit, nec videt effugium, veluti capitis damnatus in carcere. Quæ similitudo affertur à Chrysostomo hom. 22.de nequitiæ repulsa, vbi *sicut*, inquit, *qui carcerem habitant, capitis damnationem expectantes, & mortem; etiam si delicijs abundè fruantur, vitam agunt maximè molestam, & anxiam: sic, qui improba conscientia molestantur*. Explicatur id etiam exemplo conuiuantis, cuius capiti, aut lateri immineat gladius, iuxta apologum Dionysij tyranni apud Tullium lib.5.Tusc.de quo nos supra. De impio autem dicitur Iob.15.*cum sit pax semper insidias suspicatur, circumspectans vndique gladium*. Hæc cruciatus perpetuitas, quā mala fert conscientia, explicatur etiam Deut. 28. vbi dicitur improbo, *dabit tibi Dominus cor pauidum, & deficientes oculos, & animam consumptam mœrore. Timebis nocte, & die* (ecce perpetuitatem pœnæ) *mane dices, quis mihi det mane? propter cordis tui formidinem, qua terreberis*. Nihil aptius ad explicandum, quàm perpetua in impij consciētia pœna, & anxietas. Sicut igitur electis *secura mens iuge*

Eccl.23.
Peccatum pœnas secū fert intolerabiles.
Chrysost.
Peccatum pœnas fert innumerabiles.
Chrysost.
CLV.
Conscientia mala cruciatus perpetuus.
Chrysost.
Improbus velut capitis dānatus in carcere.
Chrysost.
Iob 15.
Deut 28.

Prou.15. *Isidorus.* Conscientię malæ pœna omnibus grauior. *conuiuium* Prou.15. ita in reprobis timida mens iuge supplicium. Quod expendens Isidorus soliloq.lib.2. *nulla*, inquit, *pœna grauior est pœna cõscientiæ*. Ecce grauitatem pœnæ. tum subdit perpetuitatem. *Bona vita gaudium semper habet: conscientia autem rei semper est in pœna*. Quid infelicius dici potest de iam damnato apud inferos? Insuper nõ

CLVI. *Chrysost.* Peccatum voluntarius dæmon. deest huic inferno societas dæmonum. Quippe peccata ipsa sunt loco dæmonum. Quod docens Chrysostomus in Gen.cap.4. *pecatum*, inquit, *est spontanea insania, & voluntarius dæmon*. Quot igitur peccata tot dæmones. Adde

Dæmones excruciare incipiunt reprobos in hac vita. *Eccl 39.* *Iansenius.* *Ps.77.* societatem ipsorum dæmonum: qui reprobos excruciare incipiunt in hac vita. Ideo dicitur Eccl. 39. *sunt spiritus, qui ad vindictam creati sunt: & in furore suo firmauerunt tormenta sua*: siue, vt Iansenius, *flagella sua*. Quia scilicet mali Angeli destinati sunt ad improbos cruciandos etiã in hac vita, iuxta illud ps. 77. *Misit in eos iram indignationis suæ, indignationem, & iram, & tribulationem, immissiones pes Angelos malos*. Idque iusto Dei iudicio, quemadmodũ

Lyranus. Reprobi cur dæmonibus subiecti in pœna. notat Lyranus in eum locum, *vt qui fuerunt eis voluntariè subiecti in culpa, inuoluntariè subijciantur in pœna*. Aliquando dæmon peccatores arripit corporaliter. Ideo, cũ adductus fuisset ad Iesum *puer lunaticus sæpe cadens in ignem, & crebro in aquam, increpauit illum Iesus: & exijt ab eo dæmonium*. Matt.17. Obseruandum in quod Christus

Matt.17. Dæmon propter peccata aliquãdo homines arripit corporaliter. *Hieron.* *Gregor.* dæmonem expulit, puerum increpauit: quia puer ansam dæmoni dederat, vt obsideret. Nempe, vt in eum locum notat Hieronymus, *puer propter peccata fuerat oppressus à dæmone*. Quemadmodum de alio puero blasphemias proferente legitur apud Gregorium dialog.lib.4.cap.18. Aliquando igitur dæmon improbos corporaliter obsidet: sẽper autem spiritualiter, tanquam dominus, & tyrannus illius animæ, quæ peccauit. Quod manifestiùs exercet circa

Peccatores quoslibet dæmon obsidet. *Ioan.13.* *Ambros.* reprobos, quorum possessionem capere incipit in hac vita. Ideo de Iuda dicitur Ioan.13. *Introiuit in eum Satanas*, tanquam ad possessionem capiendam Iudæ: qui subductus à dominio Christi se mancipauerat dæmoni. Quod obseruans Ambrosius in ps.118.serm.12. *Venit*, inquit, *& introiuit in eum Satanas: & incepit dicere, non est tuus, Iesu, sed meus est. Ea, quæ mea sunt, cogitat: quæ mea sunt, voluit in*

pectore

pectore. Hoc vniuersaliter verificatur de improbis: qui se, quantùm in se est, Dei dominio subtrahunt: dæmonis tyrannidi subijciunt. De quorum vnoquoque dicere potest diabolus, *non est tuus hic, Iesu, sed meus est.* Hæc seruitus sub dæmonis tyrãnide infernales re⁁bis hic apportat pœnas, iusto Dei iudicio, quẽadmodũ notat in loc.cit. Eccl. 39. Rabbanus, *vt sub dominio superborum Angelorum subiecti discant, quantùm distet inter veri, & pijssimi Domini, & tyrãni crudelissimi seruitutem.* Porro in hoc malæ conscientiæ inferno, non vnus astat dæmon, sed plurimi. Sicut enim in anima iusti multorum societas est Angelorum: ita in anima improbi multorum societas dæmonum. De primis dicitur *immittet Angelus Domini in circuitu timentium eum, & eripiet eos,* Ps. 33. nempe Angelus Domini idest princeps militiæ cælestis Michael immittet Angelos in *circuitu timentium Domini.* Neque vnum, sed plurimos. ideo legitur ex Hebræo *castra metabitur in circuitu* veluti ponat in animabus electorum castra, ad eorum præsidium cum integro exercitu Angelorum. Si castra metantur Angeli circa electos, vtique castrametantur dæmones circa reprobos; idque multò magis ante mortem, quam postea. quia post mortem eos quieto iure possident: hic verò timent, ne ex eorum manibus dilabantur. Ideoque ad eos retinendos mittitur dæmonum integra legio. Si enim aliquando corpus, obsidet legio dæmonum, vt apparet ex Marc. 5. *legio mihi nomen est*: multò magis dęmonum legio obsidet animas. Vnde fit, vt tot dæmonum societas inferni dolores reprobo acceleret: sicut Sanctorum Angelorum societas, electorum mentibus prægustandum fert Paradisum. Quod adnotans Hugo Cardinalis in ea verba ps. 17. *dolores inferni circundederunt me, mali,* inquit, *socij dicuntur dolores inferni: quia vnus de magnis doloribus inferni erit malorum societas. Sicut e contrario societas bonorum erit vnum e gaudijs Paradisi.* Porro in inferno societas dæmonum terrorem pariet e spectris, & ex horrendo eorum aspectu, qui parati sunt ad infligendas pœnas. Ideo ibi effinxere prisci furias horrentes colubrorum capillamento, facesque gestãtes manibus. Idem planè improborum animis accidit: quibus se obijciunt imaginario aspectu furiæ, veluti ad

Impr bi nõ sunt Iesu, sed diaboli.

Rabbanus.

In conscientia bona multorum societas Angelorum: in mala dæmonum.

Ps. 33.

Michael Angelos mittit ad præsidiũ iustorum.

Angeli castra ponunt ad tuendos electos.

Dæmones castra ponũt ad retinendos reprobos.

Marci 5.

Hug. Card.

Furiæ in animis improborum.

supplicium,& vltionem armatæ. ideo apud Poëtam

Maro Aeneid.4. *Vltricesque sedent in limine dyræ.*

& rursum. *furijs agitatus Orestes.*

CLVII. Quod explicans Tullius orat. pro Roscio *suum*, inquit, *quemque scelus exagitat. Hæ sunt impijs, assiduæ, domesticæque furiæ.* Quamobrem sceleftus ille apud Philonem in Flaccum visus sibi furias cernere, *Dyræ*, inquit, *astant, vt obice rupto in meam perniciem properent.* Hæ furiæ vigiles, hæ etiam dormientes exagitant. Quod obseruans Ambrosius in ps.35.vbi *somnus*, inquit, *corpus laxauerit, peccatũ recurrit. Semper error tãquam malus exactor occurrit.* Denique non deest inter hos aspectus terrificos inferni fores obsidens Cerberus. Ideo dicitur Gen. 4. *si malè egeris statim in foribus peccatum tuum aderit*, vtique veluti Cerberus semper terrens, semper latrans, obmutescente nunquam, oblatrante semper conscientia: ipso etiam dæmone obstrepente,& tanquam hoste truculentissimo, ipsas etiam corporis voluptates reprobis vel adimente, vel minuente: vt eos etiam exinde habeat suarum consortes pœnarum. Postremò non deest huic inferno conscientiæ vermis. qui maxima reproborum pœna, & ipsis flammis atrocior, vt ait Basilius in ps.33. *intolerabiles dolores morsibus infligẽs.* Hoc autem maximè quadrat remorsibus conscientiæ. Quippe, vt affirmat Innocentius Papa lib. 3. de contemp. mundi cap.1. *erit in gehenna vermis duplex; interior, qui rodit cor; exterior, qui rodit corpus.* Hic autem vermis interior, longè atrocior, quàm exterior, iam in hac vita corrodere incipit reprobos, vt ostensum est supra. Omnia igitur, quæ improbis infernum efficiunt post mortem, præuertuntur illis ante mortem: & ideo iure ex eorum persona dicitur ps. 7.cit. *dolores inferni circumdederunt me.* Ideo Bernardus de Assumpt. Virginis serm.4. *infernus*, inquit, *& carcer animæ rea conscientia est.* Dauid autem aliquando versatus in statu reprobo, infernum hunc conscientiæ malæ, appellat infernum inferiorem ps. 85. *Misericordia tua magna est super me: & eruisti animam meam ex inferno inferiori.* Vtique, si datur infernus inferior, datur infernus superior. sicut dicitur Iud.1. *irriguum inferius, & irriguum superius.* Est animaduersio Augustini in hunc ps. *intelligimus,*

Marginal notes: *Philo.* — Peccati conscientia Cerberus oblatrans. — *Gen.4.* — *Bernad.* Conscientia mala infernus inferior *Ps.85.* — *August.*

mus, inquit, *duo esse inferna, vnum superius, aliud inferius. Vnde enim infernum inferius, nisi esset superius.* Si igitur Dauid ex inferno damnatorum non fuit eductus, quia nunquam eò fuit ductus: sequitur, vt appellat *infernum inferiorem* infernum peccati, & conscientiæ malæ, ex qua fuit eductus. Nimirum infernus culpæ est subtus infernum pœnæ: & quia iste infernus malæ conscientiæ inferior est, & grauior ipsomet inferno, ideo dicitur *eruisti animam meam ex inferno inferiori.* Quippe, iuxta dictum Bernardi, *infernus animæ, est rea conscientia.* Ex his collige primò hûc infernum, quem reatus culpæ fert in conscientia improborum in hac vita, etiamsi sit maxima omnium tribulatio, vt abundè monstratum est, non esse ex ijs tribulationibus, quæ adnumerantur inter signa prædestinationis: sed esse tribulationem diuersi ordinis à tribulationibus electorum: & signum præbere reprobationis. Nempe hic infernus conscientiæ perturbatæ in reprobis prænuncius est inferni post mortem mox sequuturi, iuxta illud Apoc. 6. *ecce equus pallidus: qui sedebat super eum, nomen illi mors: & infernus sequebatur eum.* His nimirum, post mortem peccatis acceleratam, & equo festinanter aduectam, imminet illico infernus, tanquam mortis pedisequus. Ita reprobi duplicem patiuntur infernum, vnum ante mortem, alterū post mortem: & tribulationes, quas in hac vita patiuntur à torminibus conscientiæ, veluti prælusiones sunt earum, quas perpetuò patientur in altera. Scilicet, iuxta dictum Gregorij hom. 35. in Euang. *vltima tribulatio multis tribulationibus præuenitur, & per crebra mala, quæ præueniūt, indicantur mala perpetua, quæ subsequentur.* Collige secundò discrimen inter tribulationes electorum, & reproborū. Nam illæ aut nascuntur ex virtutibus; aut saltem fouent virtutes: istæ nascuntur ex vitijs, & fouent vitia. In electis tribulatio est extrinseca: intus serenitas in conscientia. In reprobis prosperitas est extrinseca: tribulatio intus in cōscientia. Denique hi, dum inter Paradisi delicias versari videntur exteriùs, interiùs in conscientia infernum veluti portatilem secum ferunt. Electi verò, dum per tribulationes maximas exteriores videntur esse in inferno, interiùs prægustare incipiunt æterna gaudia, Paradisum intus gestati-

Tribulatio malæ conscientiæ reprobationis signum.

Apoc 6. Mors equo vecta celeriter insequitur impro. bos.

Infernus mortis pedissequus.

Tribulationem æternā tribulationes turbatæ conscientiæ præcurrūt. *Gregor.*

Inter tribulationes electorum, & reproborū discrimen.

Consciētia bona Paradisus gestatilis.

Bernard. flatilem circumferentes. Idcirco Bernardus lib de inter.
Hugo Vict. dom.cap.23.ex quo Hugo Victorinus lib.3. de an.cap.11.
CLVIII. *conscientia,* inquit, *bona titulus est religionis, templum Salomonis, ager benedictionis, hortus deliciarum, aureum reclinatorium, gaudium Angelorum, arca fœderis, thesaurus Regis, habitaculum Spiritus sancti, Aula Dei.* Si aula Dei, vtique Paradisus. Quod si in Paradiso erit perpetua festiuitas, indicata Isaiæ 66. dū dicitur, *& erit sabbathum ex sabbatho:* quia scilicet apud Hebræos sabbathum erat dies festus, & quietis: perinde ac si diceret, in Paradiso erit semper dies festus: idem præstat electis perpetua requies, & dies festus perpetuus conscientiæ. Ideo Clemens Alex. stromatum l. 7. *vniuersa,* inquit, *vita iusti est quidam celebris dies festus.* Quod si ibi Paradisus, vbi beatitudo, *vitam,* vt ait Ambrosius lib.2.offic.cap. 1. *beatam efficiunt tranquillitas conscientiæ, & securitas innocentiæ.* Hæc igitur, inter tribulationes ipsas, interna beatitudo, & conscientiæ Paradisus in hac vita, pignus est maximum beatitudinis, & Paradisi in altera sequuturi. Ac si conscientia ipsa secum ferret sigillo Dei obsignatum librum prędestinationis, & vitæ. Ideo conscientia bona dicitur a Bernardo loco citato, *liber signatus, & clausus in die iudicii aperiendus*. Nempe is, qui Apoc. 3. dicitur *liber vitæ*. Hæc fusiùs disseruisse libuit ad assignandum discrimen inter tribulationes electorum, & reproborum: & sic è dictis apertè concluditur tribulationes, non quascunque, neque eas, quæ in inferno malæ conscientiæ sunt positæ; sed eas, quæ versantes circa mundana, corpus, aut honorem affligunt, coniunctas cum tranquillitate conscientiæ bonæ, prædestinationis signum esse potissimum. Quod ipsomet tribulationis nomine ostenditur.

Isaiæ 66. Conscientia trāquilla festiuitas est perpetua. *Clem. Alex.* *Ambros.* Paradisus bonæ conscientiæ pignus beatitudinis. *Bernard.* Conscientia bona prędestinationis liber. *Apoc.* 3.

Quippe tribulatio dicitur à tribula: quæ instrumentum est, quo vtuntur agricolæ ad excernendum à paleis triticū. Deus autem tribula hac vtitur ad secernendos electos à reprobis, frumentum à paleis. Ideo Augustinus de tempore Barbar.cap.3. *Si frumentum es,* inquit, *quid times tribulam. Non apparebis qualis antea eras in spica, nisi tribula contere ndo, à te separauerit paleas*. Postremò tribulati dicuntur Zach.9. *Vincti spei*: quia quantò magis vincula, & tribulationes accrescunt, tantò magis conscientia per spem salutis

Tribulatio dicta à tribula, quæ triticum excernit à palea. *August.* Tribulati vincti spei.

tis erigitur .. Igitur, vt caput hoc claudam verbis Anselmi in epist.ad Herneſtum, *hinc procul dubio cognoſcitur quòd tanto affectu eſt in tribulatione gaudendum, quanto conatu eſt per ſpem ad filiorum hæreditatem nitendum*. Hæc de tribulatione electorum vt contradiſtincta à tribulatione reproborum. Plura de tribulatione vt diuinæ prouidentię effectu tom.2.lib.3.qu.2.num.43.& ſeq.& qu.4.num.25.& ſeq. Denique occaſione proſperitatis plura capite ſequenti. *Anſelmi.*

CAPVT VIII.

Quartum reprobationis ſignum Proſperitas temporalis.

E Tribulationibus temporalibus iũctis cũ proſperitate conſcientiæ bonæ facilè licet conijcere, quid ſit dicendum de proſperitatibus temporalibus iunctis cum tribulatione conſcientiæ malæ. CLIX.

Dico igitur Octauò. Quartum reprobationis ſignum eſt proſperitas temporalis. *Proſperitas temporalis reprobationis ſignum.*

Probatur primò e Scripturis. Primus locus eſt pſ.72.vbi loquens propheta de proſperitatibus improborum, *zelaui, inquit, ſuper iniquos, pacem peccatorum videns. Non eſt reſpectus morti eorum, nec firmamentum in plaga eorum. In labore hominum non ſunt: & cum hominibus non flagellabũtur*. Ecce proſperitatem: ſequitur infra. *Quomodo facti ſunt in deſolationem: ſubitò defecerunt: perierunt propter iniquitatem ſuam.* Ecce reprobationem. Apertè igitur ſupponit eos, qui in hac vita proſperantur, reprobari, & ideo felicitari in præſenti vita: quia pœna, & infelicitas eos manet in altera. Quamobrem Auguſtinus in ea verba, *non eſt reſpectus morti eorum*, ſiue vt ipſe legit, *non eſt declinatio mortis eorum. Iam intelligitis, inquit, quare illi habent pacem, & florent in terra: quia morti eorum non eſt declinatio: id eſt. quia certa mors, & æterna eos manet, quæ nec declinat ab eis: nec ipſi declinare poſſunt ab ea*. Obſeruanda illa verba, *eos, qui florent in terra, certa mors, & æterna manet*. Adeo certa horum *Pſ.72. Proſperitas impiorum deſcribitur à propheta. Auguſt. Proſperitates excipit fere certa damnatio.*

Coronis cur uę dicatur. *damnatio reproborum.* Hoc autem *væ* coronis dicitur, vino, floribus, gloriæ, exultationi. Dicitur. *væ coronæ superbiæ*: iis scilicet, qui coronas superbè gestant, abusis regali potentia ad tumorem, & fastum. Caueant illi hoc væ: cuius ipsamet corona est indicium. Quippe mos erat antiquis ante eamdem victimas coronare, vt refert Plinius lib. 16. cap. 4. Ideo dicitur ps. 2. *nunc reges intelligite, erudimini, qui iudicatis terram. Seruite Domino in timore: & exultate ei cum tremore.* Non cum timore solum, sed etiam cum tremore: itaut ipsamet exultatio, quam regalis affert potentia, fit cum tremore æternæ damnationis: cum victimæ coronentur ad necem. Per vnctionem quoque regiam aliquando damnationem adumbrari dixit Gregorius in p. Reg. lib. 1. cap. 10. vbi *quid est,* inquit, *quod lenticula olei Saul vngitur, nisi quia in fine reprobatur?* Additur, *væ ebrijs Ephraim,* iuxta Isaiæ 51 *ebrijs non à vino*; nempe ijs, qui fortunæ dulcedine inebriantur. Vnde illud poetæ, *fortuna dulci ebrius.* Quamobrem Chrysostomus in ep. ad Thessal. c. 5 *ebrietas,* inquit, *animi sunt diuitiæ.* His dicitur væ æternæ damnationis, quia hæc dulcedo fortunæ præludium est amarissimi *calicis vini indignationis iræ Dei*: Apoc. 16. Dicitur denique *væ flori decidenti gloriæ exultationis.* Nimirum per flores designatur vita voluptuosa: Ideo dicitur ex persona improborum Sap. 2. *coronemus nos rosis, antequam marcescant.* His floribus *væ dicitur*; quia mundani inter hos consolationum flores ad æternam mortem perducuntur sæpissimè: similes ijs, quos Imperator Heliogabalus, vt refert in eius vita Lampridius, inter confertissimas floribus foueas, nimio odoris halitu *iubebat expirare oppressos violis, ac floribus.* Sanè, dum florere videntur in hoc seculo peccatores, inter ipsosmet flores statuitur illis mors, & fouea. Quamobrem Augustinus in ps. 91. in ea verba, *donec fodiatur peccatori fouea, maligni,* inquit, *sunt dies: in quibus videntur florere peccatores, & laborare iusti. Sed labor iustorum flagellum est patris: & felicitas peccatorum fouea ipsorum est.* Nihil clarius de reprobationis signo in ijs, qui humana felicitate florent, fouea ijs ad æternam necem extructa inter flores. Dicitur *væ flori decidenti*: quia mundana felicitas flos est caducus semper decidens, mox arescẽs, &

Victimæ coronabantur ad necem.

Plinius.

Regũ exultatio cum tremore.

Ps. 2.

Regia vnctio aliquãdo reprobationis omen

Gregor.

Fortunæ dulcedo inebriat.

Hieron.

Chrysost.

Apoc. 16.

Sap. 2.

Flos symbolum mundanæ felicitatis.

Lamprid.

Heliogabalus necari iubebat inter flores.

August.

Felicitas peccatorum fouea inter flores.

& æterni ignis pabulum. Ideo idem Augustinus in ps. 53. *florent*, inquit, *in seculo: arescent in iudicio: & post ariditatem in ignem mittentur æternum.* *August.*

Quintus locus est eodem cap. 28. Isaiæ infra iis verbis, *Dixistis percussimus fœdus cum morte; & cum inferno fecimus pactum.* Describuntur adamussim reprobi, iam æternæ morti, & inferno addicti quasi ex pacto. Sequitur autē *flagellum inundans, cum transierit, non veniet super nos*, idest non flagellabimur in hac vita: in qua non est flagellum permanens, sed flagellum transiens. ideo dicit, *cum transierit.* Idem planè, quod de reprobis Dauid dixerat, *cum hominibus non flagellabuntur.* Pacti igitur cum morte, & inferno initi signum est, à Deo minime cum alijs flagellari. Quia scilicet, qui possunt dicere, *flagellum, cum transierit, non veniet super nos*, euadendo flagellum trāsiens incurrēt in flagellum permanens, & æternum. Quippe, vt dictum est cum Bernardo serm. 23. in Cantic. *Qui cum hominibus non flagellantur, cum dæmonibus flagellabuntur.* *Is. 28.* Reprobi pactum ineunt cum morte, & inferno. *Bernard.*

Sextus locus est Hieremiæ 12. *Quare via impiorum prosperatur: bene est omnibus, qui prævaricantur, iniquè agunt? Plantasti, & radicem miserunt: proficiunt, & faciunt fructum. Prope es tu ori eorum* (quasi ad eos cibandos) *& longe à renibus eorum*, eos minimè flagellando. Ecce prosperitas, quam propheta non alijs tribuit, quàm impijs: *via impiorū prosperatur* &c. Sed huius prosperitatis exitus est victimas eos esse diuinæ iustitiæ. Ideo subdit, *congrega eos sicut gregem ad victimam: & sanctifica eos in die occisionis.* idest vt explicat Cornelius, *constitue diem sanctum iustitiæ tuæ: in quo eos quasi victimas occidas, & tuæ iustitiæ immoles.* Alludere autem videtur ad sues, aut vitulos: qui cum occisioni destinantur, tunc maximè saginantur. Ideo potentes in hoc seculo vocantur ps. 21. *pingues terræ.* vtique pinguedo ad necem, vt quasi victimæ occidantur. Quamobrem Hieronymus in hunc locum *congrega*, inquit, *eos, tanquam vitulos vt cædantur ad mortē.* Sanè Anthropophagi hominū helluones, vt habetur ex epistolis Indicis, eum quem neci, ac pabulo destinant, inter summas delicias paulò ante nutriunt impinguendum ad cædem. Deliciæ infelici illi prænunciæ sunt funestissimæ mortis, mox futuræ. Idem *Hierem. 12.* Prosperitas impiorum describitur. Prosperitas impiorum saginatio, ad necem. *Cornelius.* *Ps. 12.* Anthropophagi saginant occidēdum. *Epist. Indicæ.* *Hieron.*

planè accidit ijs, quibus conceduntur delitiæ huius seculi. Sentiunt se, iuxta hoc oraculum Hieremię, impinguari ad mortem. Quippe cum dixisset, *quare via impiorum prosperatur?* subdit, *congrega eos tanquam gregem ad victimam: & sanctifica eos in die occisionis.* Prosperitatis igitur, & felicitatis exitum propheta pronunciat occisionem, & necem.

Emissenus. Idcirco Emissenus serm. de SS. Epiphoro, & Alex. *An tu,* inquit, *tu felicem vocas, qui in mortem suam felix est? cui prouentuum fallax vmbra præsentium æternorum congregat causas malorum.*

CLXII. *Ezech. 16.* Septimus locus est Ezech. 16. *auferetur zelus meus à te: quiescam, nec irascar ampliùs.* Hæc est Dei maxima ira non irasci.

Ira Dei maxima non irasci. Desumit autem similitudinem à mundanis amatoribus: qui, cum aliquam depereunt, facilè irascuntur ex zelotypia. cum autem amorem exuunt: zelotypiam simul exuunt, & iram ex ea ortam. Ideo dicit, *auferetur zelus meus à te, nec irascar ampliùs;* perinde ac si diceret, te non amabo: de te nihil curabo ampliùs.

Hieron. Ideo Hieronymus in hunc locum *ex hoc*, inquit, *perspicimus grandem offensam esse, nequaquam curæ haberi à Deo: sed permitti hominem sceleribus suis, atque peccatis.* Ideo comminando dicit *non irascar.*

Irasci Dei in hac vita, effectus misericordiæ. Ira igitur Dei in hac vita est effectus misericordiæ.

Origenes. Quamobrem Origenes hom. 8. in Exod. *Vide,* inquit, *misericordiam Dei, quando vult misereri, indignari se dicit, & irasci. Vbi irascitur, & zelatur? vbi adhibet dolores, & verbera. flagellat enim omnem filium, quem recipit.* Contra verò hoc non irasci est vehementer irasci: hoc parcere est maximè vlcisci.

August. Idcirco Augustinus serm. 37. de verbis Domini expendens locum psal. 9. *exacerbauit Dominum peccator; vide,* inquit, *quid sequitur. secundùm magnitudinem iræ suæ nõ quæret. Ideo nempe non exquirit: quia multum irascitur; parcendo cędit.*

Seneca. Agnouit hoc Seneca lib. de Prou. cap. 4. *vbi hos,* inquit, *Deus, quos amat, indurat, recognoscit, exercet: eos autem, quibus indulgere videtur, quibus parcere, uenturis malis reseruat.*

Oseæ 4. Octauus locus est Oseæ 4. *non uisitabo super filias uestras, cum adulterauerint.* Hæc est maxima comminatio, cum peccauerint non puniri in hac vita.

Hug. Card. *Tribulationes, visitationes Dei.* Quem locum expendens Hugo Cardinal. in ps. 8. *non uisitare,* inquit, *est maxi-*

ma

ma irâ Dei. flagellare autem delinquentes misericordia est. Obseruandum, pœnas, quas Deus infligit in hac vita, diuinas visitationes vocari: *non visitabo* &c. Visitari autem à Principe maximum est beneuolentiæ indicium. Ideo dicitur 2.Mac.6. *multo tempore nõ sinere peccatoribus ex sententia agere sed statim vltiones adhibere magni beneficij est inditium.* Sicut e conuerso maxima pœna est non puniri. Quod adnotans Origenes hom.8. super Exod. *vis*, inquit, *audire indignationis Dei terribilem vocem? Audi, quod dicit per Oseam, cum enumerasset multa nefanda, quæ Ierusalem commiserat*, addit *non visitabo filias vestras cum fornicantur: & super vxores vestras, dum mæchantur.* Hinc colligitur prosperitatem impunem impiorum oriri ex Dei indignatione maiori. Ideo Augustinus epist.5. vbi *peruersa*, inquit, *mens mortalium felices res humanas putat, cum tectorum splendor attenditur* &c. *Hæc si Deus pollere permittat, indignatur grauiùs: si impunita dimittat, tunc punit infestiùs.*

2.Mac 6. Peccatorũ pœna maxima est impunitas.

Origenes.

August.

Nonus locus est 2.Mac.2. vbi cum dictum esset, gentem Hebræam puniri: & *Deum statim vltiones adhibere, magni beneficij esse indicium*, subditur, *non enim, sicut in alijs rationibus, Dominus patienter expectat: vt eas, cum iudicij dies aduenerit, in plenitudine peccatorum puniat.* Ideo igitur Deus subtrahendo à peccatoribus flagella, eos *patiẽter expectat: vt in iudicij die in plenitudine peccatorum puniat*: Ergo hæc Dei patientia, & dissimulatio atque hæc multorum impunitas in peccatis, signum est apertissimum futuræ damnationis. Quod animaduertens Augustinus serm.37. de verbis Domini *magna*, inquit, *misericordia est nequitiæ impunitatem non relinquere: & ne cogatur in extremo gehennæ dãnare, modò flagello dignetur castigare.* Vnde sequitur nullam esse in hac vita grauiorem pœnam, quàm nullam pœnam. Ideo idem Augustinus loco citato *Vis*, inquit, *nosse, nulla pœna quanta sit pœna? Dauidem interroga, qui ait, irritauit Dominum peccator. Quare? quid vidisti? Vidi peccatorem impunè luxuriantem; & exclamaui irritauit Dominum peccator. Vide quid sequitur. Secundùm magnitudinem iræ suæ nõ quæret.* Quando igitur Deus maximè irritatur, tunc minimè secundùm iram suam quærit: & ideo maxima pœna est, nulla pœna. Quia nimirum ex loco citato Mac. *Deus*

2.Mac.2.

Impunitas in peccatis, reprobationis inditiũ.

August. Misericordia est non relinquere hic impunita peccata.

August. Nulla pœna maxima est pœna.

patienter expectat: vt cum iudicij dies aduenerit, in plenitudine peccatorum puniat. Hæc e veteri testamento.

CLXIII. Matt. 10. Decimus locus est Matt. 10. *Qui non accipit crucem suã, & sequitur me, non est me dignus.* Alludit sine dubio ad crucem: quam ipse suis humeris baiulatus erat ad Caluarium. Perinde ac si diceret, qui non baiulat suam crucem, sicut ego baiulaui meam, non est me dignus. Hæc autem baiulatio crucis non fit inter mundanas prosperitates, ac voluptates. Ideo Euthymius in hunc locum *Crucem*, inquit, *vocat Christus mortem ad ea, quæ mundi sunt: quia mortis instrumentum erat crux Oportet enim eum, qui Christum sequitur, mortuum esse ad mundanas voluptates.* Ille igitur, qui mundanis voluptatibus non est mortuus, crucem non baiulat post Christum: & sic de illo pronunciat, *non est me dignus.* Si non dignus Christo, non dignus amicitia Christi, non dignus fruitione Christi, non dignus Christo capite: & sic non est membrum Christi, atque adeo non glorificãdus cum Christo. Ideo omnes electi apud Ezech. cap. 9. dicuntur signati Thau idest cruce. Quippe, vt ait Origenes hom. 8. in Ezech. *illi tantùm sospites reseruantur: quos Thau littera, idest crucis pictura signauerat.* Ideo etiam in die iudicij cum ex Matt. 24. *apparebit signum filij hominis*, nempe crux, sub eo congregabuntur vexillo; sub quo solo est salus: dicente Christo, *qui non accipit crucem suam &c. non est me dignus.* Certum est autem eos, qui consolationibus affluunt huius seculi, non baiulare crucem Christi: quæ in pœna, & mortificatione sita est. Quippe, vt ait Chrysostomus in hunc locum Matt. *consueuit Dominus passiones* (tribulationes) *nomine crucis appellare.* Vnde colligitur non tribulatos non baiulare crucem post Christum, non signari Thau, neque militare sub vexillo crucis, & sic non adnumerari inter electos. Ideo Paulus ad Philipp. 3. hos appellat *inimicos crucis Christi: quorum finis interitus.* Quamobrẽ in hæc verba Chrysostomus *isti*, inquit, *vitæ & corporis amantes profectò crucis Christi sunt inimici: & quisquis deliciarum, mundanæque prosperitatis amator est, inimicus est crucis.* Quippe, cum crux in tribulatione sit posita: qui tribulationes fugiunt, voluptates sectantur, inimici sunt crucis Christi. Quod aduertẽs Anselmus in eum locum, *ij*, inquit,

Euthym. Crux mortificationem significat.

Electi cruce signantur. *Ezech. 9.* *Origenes.*

Matt. 24.

Chrysost. Crucis nomine tribulationes significantur.

Ad Phil. 3.

Chrysost. Prosperitatis amatores inimici crucis Christi.

Anselm.

sunt

sunt inimici crucis Christi, qui contra crucem semper faciunt. Cum enim Christus in omnibus electis carnem affligat, illi e contrario carnem voluptatibus subdunt. Ideo Christus, *qui non accipit crucem suam, & sequitur me* (vt contradistinguatur crux Christi à cruce Diaboli, quæ non sequitur Christum) *non est me dignus.* Quippe, vt notat Theophilactus ad Philipp. 3. *illi, qui dediti delitijs sunt, & vitæ præsentis otio quietiori addicti, crucis sunt hostes, & infensi Christo.* *Theophil.*

Vndecimus locus est Lucæ 6. *Væ vobis diuitibus, qui habetis consolationem vestram. Væ vobis, qui saturati estis; quia esurietis. Væ vobis, qui ridetis nunc; quia lugebitis, & flebitis.* Non poterat à Christo apertiùs declarari, felicitatem huius vitæ prænunciam esse æternæ damnationis. *Væ vobis* &c. vtique æternum vę. Quippe, vt ait Gregorius hom. 9. in Ezech. *væ in Sacra Scriptura sæpiùs de æterno luctu, quam de præsenti solet intelligi.* Exemplificat autem afferendo locũ Isaiæ 3. *væ impio in malum.* & Iob 10. *si impius fuero, uæ mihi est,* & hunc eundem locum Lucæ 6. *uæ uobis, qui ridetis: quoniam flebitis,* intelligens hoc de æterno luctu, & fletu: de quo Matthæi 8. *ibi erit fletus, & stridor dẽtium.* Superiùs dixerat, *Beati, qui nunc fletis: quia ridebitis.* quod certè, iuxta omnes interpretes, intelligitur de beatitudine, & vita æterna. Ergo, dum subdit, *uæ qui ridetis nunc, quia flebitis,* intelligitur de miseria, & fletu æterno. Habet autem emphasim vox illa *nunc*: dum dicitur, *qui ridetis nunc*: vtique in præsenti vita. Ergo dum dicit *flebitis*, intelligit fletum in futura. E quibus apertè colligitur, in his *uæ* significari damnationem æternam. Primò dicit *uæ uobis diuitibus*: neque affert huius væ aliam causam, nisi consolationem prę sentem: *quia habetis consolationem uestram*: Quamobrem Ambrosius lib. 2. offic. cap. 5. *illa,* inquit, *quæ uidentur bona, diuitias, satietatem, lætitiam expertem doloris, detrimento esse ad fructum beatitudinis dominico declaratum iudicio liquet, cum dicitur, uæ uobis diuitibus, qui habetis cõsolationem uestram.* Subdit, *uę uobis, qui saturati estis: quia esurietis.* Expendendum est non dici, quia auari estis, quia rapaces, quia iniqui: sed *quia habetis consolationem uestram.* Consolatio igitur præsens præludium est væ futuri. Saturitas ergo præsens ęx affluentia bonorum huius vitæ prænuncia

Gregor. Væ comminatio damnationis æternæ.

Luca 6. *Isaiæ 3.* *Iob 10.* *Luca 6.* *Matt. 8.*

Ambros.

est

Lucæ 16. est æterni ieiunij:in quo semper petenti semper negabitur gutta aquæ,ex Lucæ 16.Denique subijcit *uæ uobis, qui ridetis nunc:quia lugebitis,& flebitis.* Ergo præsentem risum excipiet æternus luctus,& fletus. Certè Zoroastrem, reprobum non vulgarem,vtpote qui artis necromanticæ auctor dicitur, vix in lucem editum non eiulasse, vt infantes cœteri; sed risisse tradit Plinius hist.nat.lib.7.cap.17. Christú verò prædestinatorum caput,ac Ducem ex ijs, quæ Euangelistæ referunt,fleuisse,sæpiùs, risisse nunquam animaduertit Chrysostomus hom.6.in Matt.Vnde colligitur præsentis vitæ risum esse proprium reproborum, fletum proprium electorum: ex risu in hac vita sequi æternum fletú, ex fletu æternum risum.In hoc autem contrarium accidit, ac in seminibus cœteris. Quippe ex frumento frumentum nascitur,ex hordeo hordeum,& sic in reliquis. Hic autem ex fletu risus,iuxta illud ps.125.*Qui seminant in lacrymis, in exultatione metent.* ex risu fletus : *uæ qui ridetis, quia flebitis.* Semen igitur risus sunt lacrymæ:semen lacrymarum risus. Quod expendens Chrysostomus hom.66.ad pop. Anthioch.*gaudium,*inquit, *mundi statim extinguitur:& infinitos parit mœrores. Tristemur tristitia gaudy genitrice: nō gaudeamus lætitia tristitiæ parente. Lacrymas fundemus multam seminantes voluptatem : neque risu gaudeamus nobis stridorem dentium pariente. Affligamur tribulatione,ex qua remissio nascitur : non quæramus delicias, ex quibus tribulatio paritur.* Ita ex seminibus contrarijs contraria nascuntur germina: vt siquis e semine rosarum spinas, e spinis rosas colligeret. Quod adnotans Plinius in Paneg. ad Traian. *habet has,* inquit, *vices conditio mortalium, vt aduersa e secundis,ex aduersis secunda nascantur. Occultat vtrumque semina Deus.& plerumque bonorum, malorumque causæ sub diuersa specie latent.* Nimirum latet in risu fletus,in fletu risus.

Zoroastris risus, dum nascitur.

Plinius.

Christus fleuit sæpe,risit nunquam.

Chrysost.

Fletus ex risu, risus ex fletu metitur.

Ps.125.

Semen risus lachrymę,lachrymarum risus.

Chrysost.

CLXIV. Duodecimus locus est Lucæ 16.vbi affertur in medium diues epulo reprobatus,mendicus prædestinatus. Huius autem discriminis non alia affertur ratio, quàm prosperitas vnius,tribulatio alterius. Quod patet ex eo,quod epulonis nullum aliud peccatum describitur, præterquā vita splendidè,lauteque traducta.*induebatur purpura, & bysso:*

Lucæ 16.

Epulonis reprobatio e prosperitate: Lazari prædestinatio ex aduersitate.

epulabatur quotidie splendidè. Lazari nulla alia memoratur virtus, quàm miserrima, & fame vexata mendicitas. *Cupiebat saturari de micis: & nemo illi dabat.* Vtriusque in fortuna discrimen egregiè, vt solet, prosequens Chrysologus serm. 123. *induebatur*, inquit, *diues purpura, pauper liuore, diues bysso, pauper squallore, auro diues, pauper fœtore. Diues plumeo decumbebat in syrmate: iacebat durissima pauper in terra. Diues ructabat epulas; famie pauper anhelabat. Fundebat vina diues, pauper lacrymas. Exatiatus diues proijciebat panes: micas pauper esuriens non habebat. Pascebat oblatrantes canes diues ferculis: pauper canes diuitis suis vulneribus satiabat.* Hæc est vtriusque fortunæ disparitas, diuiti prospera, aduersa pauperi. Illi ex prosperitate reprobatio: huic ex aduersitate saluatio. Patet id ex eo quod dictum est expresse epuloni *recordare, quia recepisti bona in vita tua: & Lazarus similiter mala. nunc autem hic consolatur: tu verò cruciaris.* Reprobationis in diuite nulla alia affertur ratio nisi, quia *receperat bona in vita sua*: & prædestinationis in Lazaro, quia *receperat mala*. Est animaduersio Bernardi in declam. ad ea verba Petri, *ecce nos reliquimus* &c. vbi *ad tremendum*, inquit, *Abrahæ iudicium veniamus. Non enim Abrahæ, sed Dei sententia est, memento fili quod recepisti bona in vita tua, Lazarus similiter mala. Per sententiam: quia paucis expressa totius negotij summa est. Ille bona, iste mala recepit. Quid modò? nunc autem hic consolatur: tu cruciaris. Hæc cruciatuum causa tota, quod in hoc seculo bona recepit: ipsa planè.* Ex hoc sic licet argumentari. Quotiescunque aliquis effectus in vno singulari cognoscitur per suam causam, possumus ab vno singulari inferre vniuersaliter ad omne id, in quo reperitur talis causa. Vt, si cognoscam hoc album esse visibile, quia coloratum: licet ab hoc inferre, quod sit visibile quodlibet coloratum. Sed hic redditur ex ore Christi pro causa salutis tribulatio, & mendicitas: pro causa damnationis consolatio, & felicitas in hac vita. Ergo possumus hinc inferre vniuersaliter, quod omnis qui *recipit bona in vita sua* in altera *cruciatur*: omnis, qui *recipit mala*, in altera *consolatur*: intelligendo hæc regulariter, & in eo sensu, in quo dicta sunt à Christo. Est animaduersio Chrysostomi hom. 6. ad pop. Anthioch. vbi

Chrysolog.

Epulonis, & Lazari discrimen descriptũ graphice.

Bernard.

Ex vno effectu singulari cognito per suã causam potest inferri propositio vniuersalis.

Chrysost.

si quid,inquit, graue in præsenti vita iniustè patimur;per hoc peccata dissoluimus.Idcirco magnum bonum est luere hic peccata, non illic. Ecce propositionem vniuersalem. Hanc autem deducit ab hoc vno singulari per suam causam. Quippe subdit. *Etenim diues hic molestum nihil recepit:& propterea illic torquebatur. Et quod hoc esset in causa, quod nulla ibi consolatione frueretur,audi quid dicat Abraham,fili recepisti bona.itaque nunc dolorem patere*. (ecce damnationem deductam à prosperitate ex vi consequentiæ) *Quod autem Lazaro bona dantur eò quod hic infinitas passus esset molestias, Abraham & hoc dicentem audi. Cum enim dixisset diuiti recepisti bona tua,intulit,& Lazarus mala: & propterea consolationem capit*. Nihil clarius dici poterat ad probandum intentum,quod tribulatio,quà talis, prædestinationis sit signum:prosperitas,quà talis, reprobationis. Idcirco Christus notanter,& in sensu formali dixit,*Diues sepultus est in inferno:mendicus portatus est in sinum Abrahæ*: vt ostenderet illi damnationis causam fuisse diuitias, huic salutis mendicitatem. Ita illi, *qui induebatur purpura, & bysso:& epulabatur quotidie splendidè*,dum ex hac mundana felicitate materiam captat peccandi,flammescens purpura fuit flammæ prænuncia:byssus abyssi,epulum quotidianum parens æterni ieiunij: splendor in epulis æternæ mortis præludium. Contra verò Lazari patienter tolerata mendicitas ad sinum Abrahæ, ad domicilium beatorum, ad summam extulit felicitatem. Quod perpendens serm. cit. Chrysologus *pauperem,inquit, prouexit ad Philosophiā paupertas, ad virtutem dolor, contemptus ad patientiam,necessitas ad voluntatem,ad vitam mors, ad præmium pœna,ad cœlum terra,egestas ad regnum. Diuitem extulit purpura ad superbiam, byssus ad luxum,ad inhumanitatem copia, abundantia ad impietatem, unguenta ad mærorem,ad cæcitatem splendor,sublimitas ad ruinam*. Denique diues, qui hic in Paradiso versabatur delitiarum:*sepultus est in inferno*.Pauperem,cuius *ulcera lingēbant canes*, ad sinum Abrahæ *portarunt Angeli*. Mortuus est mendicus,mortuus est.& diues *Vtique*,vt ait Chrysostomus hom de diuite,*mortui sunt: illum Angeli,istum pœna suscipiunt. Ille portabatur humeris Angelorum: iste ad tormenta portatur. Illum læto Abraham*

Diuitiæ reprobationis causa:salutis mendicitas.

Purpura epuloni flā mæ prænunciæ.

Paupertas Lazarum extulit ad sinū Abrahæ.

Epulonem sublimitas detulit ad ruinam.

Chrysost.

excipit sinus; istum tartarus vorat. Obseruandum postremò est de paupere dici, *factum est vt moreretur, & portaretur ab Angelis*: de diuite verò non dici portatum esse à dæmonibus; sed *mortuus est diues, & sepultus est in inferno*. Nimirum diuitem peccatorum grauitas vltro deuoluebat ad inferos. Pauper verò portabatur ab Angelis ad illustriorẽ pompam, & gloriam. Quippe, cum sufficeret ad eum portandum vnus Angelus, aduolarunt plures: quia vnusquisque gestiebat sua deferre manu animam pauperis. Quod adnotans loco citato Chrysostomus, *portabatur*, inquit, *ab Angelis. Non suffecerat ad portandum pauperem vnus. Propterea plures veniunt, vt chorum lætitiæ faciant. Gaudet vnusquisque Angelorum tantum unus cõtingere*. E quibus apertè colligitur ad quantam felicitatem ducat præsentis vitæ miseria: ad quantam miseriam præsentis vitæ felicitas.

Lazarus portatus ab Angelis; epulo cur non portatus a dæmonibus.

Lazarum cur non vnus, sed plures Angeli portare. *Chrysost.*

CLXV. *Act* 14. Tribulatio num necessitas ad salutem. *Aristot. Hieron.*

Decimustertius locus est Act. 14. *per multas tribulationes oportet nos intrare in regnum Dei*. Alloquitur fideles: & verbum illud, *oportet*, necessitatem importat. Porro *necessarium est quod non contingit aliter se habere*. 4. met. t. 25. Si igitur necesse est nos *per multas tribulationes ad regnum Dei intrare*. quicunque in hac vita est sine multis tribulationibus, à regno Dei censetur exclusus. Quæ est illatio Hieronymi in epist. ad Ocean. Vbi si, inquit, *per multas tribulationes quibusdam aperitur aditus ad regnũ Dei: illis vtique clauditur, qui nolunt sustinere vel modicas*. Si igitur *oportet in regnum Dei introire per multas tribulationes*, tanquam per portas; sicut tribulati signum habent potissimũ prædestinationis, quia iam diriguntur ad Cæli portas: ita è conuerso, qui sunt tribulationis expertes, signum habent reprobationis: quia non ad salutis portas, sed aliò dirigũtur. Quod expressè docens Chrysostomus hom. 29. in epist. ad Hebræos, *non potes*, inquit, *dicere, quia iustus est aliquis, qui expers tribulationis existat*. Et ratio est, quia nõ solùm tribulatio est porta, per quam introitur ad regnum, vt dictum est: sed etiam via, per quam itur, dicente Christo *arcta est via, quæ ducit ad vitam*. Matt. 7. Qui igitur extra angustias sunt in hoc mundo, iam possunt certò colligere, se viuere veluti errabundos extra salutis viam. Est obseruatio eiusdem Chrysostomi ibid. vbi *necesse est*, inquit, *om-*

Chrysost. Tribulationes via ad salutem.

Matt. 7. Prosperati in hoc seculo sũt extra cæli viam. *Chrysost.*

omnem iustum per pressuras, tribulationesque transire. Sententia quippe Christi est, lata, & spatiosa via est, quæ ducit ad perditionem: arcta verò, & angusta, quæ ducit ad vitam. Si igitur per illam venitur ad vitam, & non potest illuc aliter peruenire, certum est quod per angustam hanc viam omnes illi transierunt, quotquot ad vitam perducti sunt sempiternam. Sicut igitur vna via ad vnum terminum ducit, altera ad alterum: neque potest per vnam viam perueniri ad terminum viæ alterius: ita non incedens per viam angustam tribulationum, sed per viam latam temporalium consolationum, non potest peruenire ad Paradisum; qui terminus est viæ angustæ. Ponamus igitur aliquem, qui ad vrbem ire statuat, vbi ei corona, & imperium destinatur, si essent duæ viæ affines, vna angusta, sentibus, ac spinis obsita, quæ eò duceret: altera lata, violis, ac rosis florida; cuius terminus non alius esset quàm immanis vorago, & præcipitium: de eo, qui errabundus deflecteret ad viam floridam, certò pronunciaretur à peritis itinerum, non deuenturum ad vrbẽ vbi destinabatur ad coronam; sed ruiturum ad barathrũ, ubi eum manet mors, & perditio. Idem planè contingit in via salutis; quæ angusta est, & spinis obsita: sicut via perditionis lata est, & prosperitatibus huius seculi florida. Ex via conijce terminum. es in via angusta, & spinosa tribulationum? peruenies ad regnum. Es in via lata, & florida temporalium consolationum? deuolueris ad barathrum.

Paradisi via spinea, inferni florida.

Chrysost.

Quod adnotans Chrysostomus loco citato *viam*, inquit, *spatiosam quæris, propterea non adipisceris vitam; quia per aliam ingrederis viam: sed ad perditionem venies. illuc enim deducẽs iter elegisti.* Quia scilicet tribulatio via est vnica ad regnũ Dei, iuxta id, quod dictũ est, *per multas tribulationes oportet introire in regnum Dei*. Consonat his Paulus ad Hebr. 10. dum dicit, *patientia vobis necessaria est ut reportetis promissionem*, vtique gloriæ, & salutis. Si patientia ad salutem est necessaria, ergo tribulatio: quia *tribulatio patientiam operatur*. ad Rom. 5. Ergo, si prosperitas tribulationi opposita est extra materiam patientiæ, erit vtique signum non reportandi promissiones, atque adeo reprobationis inditium. Idem de necessitate tribulationis repetit Paulus. 2. ad Timot. 3. *omnes, qui uolunt in Christo piè uiue-*

Ad Hebr. 10.

Patientia necessaria ad salutem.

Ad Rom. 5.

2. ad Tim. 3.

uiuere persecutiones patiuntur. Illi ergo, qui non patiuntur, nolunt *in Christo piè uiuere*: est illatio Augustini in ps. 55. vbi *si ergo*, inquit, *non pateris ullam tribulationem, uide ne nondum cœperis piè uiuere in Christo.* *August.*

Decimusquartus locus est ad Hebr. 12. *quem diligit Dominus corripit; flagellat autem omnem filium, quem recipit.* Et paulò post. *quod, si extra disciplinam estis, cuius participes facti sunt omnes, ergo adulteri estis, & non filij.* Vnde sic arguo. Omnis filius flagellatur. Nullus, qui in prosperitatibus vitam degit, flagellatur. Ergo nullus, qui in prosperitatibus vitam degit, est filius. Maior est de fide, ex loco citato. Minor est euidens ex terminis: cum flagellari sit tribulari, quod opponitur ad prosperari. Consequentia tenet ex forma. Quæ est illatio Chrysostomi hom. 29. in epist. ad Hebr. vbi *si*, inquit, *flagellat omnem filium, quem recipit; qui non flagellatur, sine dubio non est in numero filiorum.* Quod si non est in numero filiorum, vtique non est in numero prædestinatorū. quia, si nō filius, ergo nō hæres. sicut Paulus è conuerso infert, *si filij, & hæredes.* ad Rom. 8. Obseruādum non dici, omnis, qui flagellatur, est filius: sed omnis filius flagellatur. quia omnis prædestinatus flagellatur: nō autem e conuerso omnis, qui flagellarur, est prædestinatus: cum multi patiantur, vt ait Paulus. 1. ad Corinth. 7. *tribulationem carnis*: & multi tanquam scelesti flagellantur etiam in hac vita, testante propheta ps. 31. *multa flagella peccatoris.* Animaduertit hoc Chrysostomus loco citato vbi *non dixit*, inquit, *omnis, qui flagellatur, filius est: sed omnis filius flagellatur. Semper enim, & ubique filium uerberat, & castigat, hoc est, demonstrari non potest, quod qui filius est, non flagellatur.* Dixerat quippe supra, aliqua esse flagella interna, quæ à nobis non videntur: & sic ignorari alienas tribulationes. Sequitur, ostendendo non omnem flagellatum esse filium. *Sunt quidem plurimi, qui flagellantur maligni: sicut homicidæ, latrones, malefici. isti non sicut filij flagellantur; sed sicut pessimi puniuntur.* Iuxta hoc ostendimus cap. præcedenti, non omnem tribulationem esse prædestinationis signum, neque omnem tribulatum ex hoc capite poni in numero prædestinatorum. ex hoc verò loco Pauli habetur, omnem prædestinatum debere poni in numero flagellato-

Ad Hebr. 12
CLXVI. Tribulatio filiationis Dei argumētum.
Chrysost.
Qui non est in numero flagellatorum, non est in numero filiorum.
Ad Rom. 8.
1. Cor. 7.
Ps. 31.
Chrysost.
Tribulatio non semper filiationem Dei indicat.

latorum:atque adeo,iuxta Chrysostomum, si Deus *flagellat omnem filium,quem recipit;eum, qui non flagellatur,non esse in numero filiorum* . Hæc autem illatio est ipsiusmet Pauli,dum subdit,*quod,si extra disciplinam estis, ergo adulteri* seu potiùs ex Græco, *adulterini, spurij estis, & non filij.* Per disciplinam pœnam significat adhibitam ad instruendum,& corrigendum : quo pacto magister discipulos,pater flagellat filios.Ideo dicitur Prou. 3. *disciplinam Domini ne abijcias;quem enim diligit dominus corripit;& quasi pater in filio complacet sibi* . Disciplina igitur est diuina correctio; qua Deus vt pater corrigit filios ad instructionem, & emendationem . Ideo Dauid ps. 118. *Bonum mihi,quia humiliasti me: vt discam iustificationes tuas* . Flagellum hoc est,quo discitur.Vnde infert Apostolus, *si extra disciplinã estis*,extra flagellum,extra tribulationes, extra castigationes diuinas,*ergo adulterini estis , & non filij*,idest estis tanquam ex adulterio nati,*& non filij*.Quod dupliciter explicari potest . Primò vt significet eos esse quidem filios,sed spurios, & illegitimos:ita vt, quando dicitur, *non filij*,subintelligatur , legitimi. & in hoc sensu habetur intentum, quod sicut filij spurij negliguntur à patre,qui non est de eorum emendatione solicitus, quia ijs successionem hæreditatis non seruat:ita,*si extra disciplinam estis* , signum est vos non filios legitimos esse,sed spurios , & à paterna hæreditate exulatos . Est animaduersio Chrysostomi,qui sequutus hunc sensum, *attende,* inquit,*quod non potest esse filius,qui non castigatur . Sicut enim in domibus patrum familias spurios filios negligunt patres , etiamsi nihil doceantur, etiamsi gloriosi non fiant:ita pro filijs proprijs* (legitimis) *valde curant,ne eos malum opprimat negligentiæ*. Si igitur non castigari spuriorum est,infertur eos, quibus habena laxatur viuendi pro libito,*extra disciplinam* , extra flagellum Dei,tractari vt filios adulterinos, & spurios: quibus hæreditas denegatur . Alter sensus est,quod filij adulterini, & spurij appellentur ij , qui non sunt verè filij respectù Dei , sed alterius: In quo sensu dicitur ps. 17. *filij alieni mentiti sunt mihi*.& Ioann.8. *vos ex patre diabolo estis*.& hic sensus magis consonat litteræ vbi dicitur *ergo estis adulterini*, nõ filij;& sic excluduntur non solùm à numero legitimorum,

Disciplina quid significet in Scripturis.

Prou. 3.

Ps. 118.

Prosperitas filios indicat spurios, non legitimos.

Chrysost.

Ps. 17.
Ioan. 8.

sed

ſed etiam abſolutè à numero filiorum. & hic ſenſus apertiùs probat intentum, quod ij *qui extra diſciplinam ſunt* diuini flagelli, ſicut dicuntur *non filij* excluſi à filiatione Dei, ita etiam ab hæreditate excluduntur, quæ non datur niſi filiis. Triſtandum eſt igitur, cum minimè caſtigamur; quia hoc ſignum eſt non adnumerari nos inter filios. Gaudendum, cum flagellamur: quia tunc nos Deus declarat filios. Siquidem, vt ait Chryſoſtomus loco citato, *caſtigatio filijs proprijs adhibetur: proinde nobiſcum ſicut cum filijs agit Deus.* Confirmatur hoc ex ijs, quæ de Chriſto filio Dei nõ adoptiuo, ſed naturali in Euangelijs legimus. Is nempe in duplici monte ſe conſpiciendum exhibuit, in monte Thabor, & in Caluario, modo longè diuerſo. Ibi inter Moyſen, & Eliam; qui eius encomia celebrabant: hic inter latrones, qui eum blaſphemabant. Ibi in veſte inſtar niuis candida: hic ſanguine purpurata. Ibi *reſplenduit facies eius ſicut ſol*, eius diei congeminato ſole: hic *tenebræ factæ ſunt ſuper vniuerſam terram: & obſcuratus eſt ſol.* Ibi in gloria, hic in ignominia: ibi inter delicias, hinc inter ſupplicia: ibi totus conſolatio, hic totus tribulatio. Tamen in monte Thabor, vt agnoſceretur à diſcipulis tanquam Dei filius, *nubes lucida obumbrauit eos, & vox de nube dicens, hic eſt filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui* Matt. 17. In Caluario verò nullo nubis lucidæ, nullo paternæ vocis teſtimonio, non à latrone ſolùm, qui eum regem agnouit: ſed à Centurione quoque, & ijs, qui cum eo erant, proclamatur filius Dei Matt. 27. *verè filius Dei erat iſte.* Scilicet in monte Thabor, dum breuiſſimo tempore, & raptim glorioſus apparuit, ſpeciem exhibere voluit humanæ felicitatis. quia ibi, vt ait S. Leo hom. de Transfig. *regiam claritatẽ tribus viris voluit eſſe conſpicuam.* Ideo *reſplenduit facies eius ſicut ſol: veſtimenta autem eius facta ſunt alba ſicut nix:* quia non poterat meliùs humana proſperitas adumbrari, quàm coniunctione ſolis, & niuis; quæ ad ſolis radios illico eliquata euaneſcit. Cum igitur Chriſtus tunc typum præberet felicitatis humanæ, oportuit vt ſonaret vox patris de cælo dicens, *hic eſt filius meus dilectus*: nè ambigi poſſet in illa felicitate de eius filiatione. quia vt dictum eſt ex Chryſoſtomo, *qui non eſt in numero flagellatorum, non eſt*

In proſperitate dolendum, in tribulatione gaudẽdum.

Chryſoſt.

Chriſtus in Thabor, & in Caluario diuerſimodè ſe exhibuit.

Matt. 17.

Matt. 27.

Lucæ 23.

Cur in Thabor declaratur voce Patris vt filius, in Caluario non item.

Matt. 17.

Matt. 27.

Gloria Chriſti in Thabor figura humanæ felicitatis.

S. Leo.

Proſperitas humana, nix ad ſolem.

Centurio filium Dei ex ærumnis agnouit. *in numero filiorum* . Contra verò in Caluario, cum apparuisset in cruce, toto corpore flagellatus, agnitus est flagellatus, illico agnitus est vt filius, centurione exclamante, *verè filius Dei erat iste*. Quippe, qui est in numero flagellatorum, est in numero filiorum. Quod innuens Hieronymus in hunc locum,

Hieron. *considerandum*, inquit, *quod centurio verè filium Dei confiteatur in ipso scandalo passionis*. Quia scilicet Christum ipsamet passio Dei filium declarabat. vt enim notat Glosa in Prou. 3. *in flagello certum pignus paternæ dilectionis tenetur*. Quod si in monte Thabor de eo dictum fuit, *hic est filius meus dilectus*, additurque, *in quo mihi benè complacui*. Inter supplicia Caluarij, hæ fuissent voces superuacaneæ. Quippe, vt dicitur Prou. 3. *quem diligit Dominus, corripit: & tanquam pater in filio complacet sibi*. siue, vt legunt Septuag. *flagellat filium*. ita vt idem planè significet, aliquem flagellari: & Deum *complacere sibi in eo tanquam in filio*. Ergo e conuerso à Deo non flagellari in hac vita, non est signum paternæ beneuolentiæ: sed potius abalienationis, Deo non sibi *in eo complacente tanquam in filio*. Vnde sequitur exclusio ab hæreditate, & damnatio.

Glosa. Tribulatio pignus dilectionis.

Prou. 3.

Tribulari, et Deo placere idem est in Scripturis.

Bernard. Ideo Bernardus serm. 10. in ps. Qui habitat *ne ipsi*, inquit, *quidem carni expedit sic amari; vt videlicet cui caues à flagello paternæ correctionis, thesaurizes iram æternæ damnationis*. Ideo dicitur ps. 55. *pro nihilo saluos facias illos: in ira populos confringes*, siue, vt legit Augustinus. *deduces*. Tunc nimirum saluos facit, cum in ira paternæ correctionis ad salutem deducit. Quæ est expositio Augustini in eum psal. vbi *irasceris*, inquit, *& deducis: terres, & vocas: sæuis, & saluas. A te ira videtur, sed paterna. Irascitur pater filio, iratus cum cædit: aurem vellit: manu trahit: ad scholam ducit*. Cum eo igitur, quem Deus non flagellat, non agit tanquam cum filio, aut saltem non tanquam cum filio, in quo sibi tanquam in hærede complaceat. Sicut si pater habens duos filios vnius curæ inuigilaret; vni pædagogum assignaret; vnius correctioni insisteret, altero planè neglecto: argumento id esset illum designari hæredem: alterum neque hæredem substitui, neque vllius disciplinæ capacem haberi. Eodem planè modo Deus se gerit cum prædestinato, & reprobo: cuius vtriusque, saltem titulo creationis, est

Ps. 55.

August. Tribulatio ira Dei paterna.

pater,

pater, vni pædagogum assignat, qui eum corrigat, & flagellet: alterum sine pędagogo ipsius arbitrio vt in disciplinatum relinquit; Quippe, vt ait Chrysostomus hom. 62. ad pop. Antioch. *pędagogus noster tribulatio est.* Pędagogus autem à patre datur filijs, dum sunt pueri. Idcirco de se Paulus. 2. ad Corinth. 12. *datus est mihi Angelus Sathanæ, qui me colaphizet.* quod expendens Augustinus in ps. 130. *ne*, inquit, *extolleretur, vt iuuenis, colaphizatur vt puer.* Vberius id explicat idem Augustinus in ps. 93. vbi *duos*, inquit, *filios habet homo? alterum castigat, alterum dimittit. Facit vnus malè, & non corripitur à patre: alter, mox vt se mouerit, flagellatur. Vnde ille dimittitur, & iste cæditur, nisi quia huic cæso hæreditas seruatur: ille autem dimissus exhæredatur?* Idem planè habetur apud Senecam lib. de prouidentia vbi *Deus*, inquit, *bonos, vt seuerus, pater duriùs educat: vultque eos doloribus, ac damnis robur colligere.* Ex quo infertur, sub flagellis gaudendum, tanquam sub signo paternæ beneuolentiæ, & futuræ hæreditatis: dolendum in prosperitatibus, tanquam in signo paternæ iræ, & futuræ exhæredationis. Ideo Augustinus in ps. 53. expendens hũc locum, *flagellat omnem filium* &c. *gaude*, inquit, *sub flagellis: quia tibi seruatur hæreditas. Ad tempus emendat: non in æternum damnat. Illis autem* (reprobis) *ad tempus parcit: eos in æternum damnabit.* Nempe vt exclusos à numero hęredum, & exclusos à numero filiorum: siquidem *flagellat omnem filium.* Sicut igitur ex Glosa in Prou. 3. *tantò minus de flagello, quo castigamur, murmurare debemus; quantò certius in eo pignus paternæ dilectionis tenemus*: ita ij, qui in prosperitatibus versantur, tantò magis tristari debent, quantò certius habent pignus indignationis, & iræ Dei, tanquam exclusi à numero filiorum. Addo etiam eos excludi à numero Christianorum. Hæc autem non est mea exaggeratio, sed doctrina Augustini lib. de Past. vbi *si exceptus*, inquit, *es à passione flagellorum, exceptus est à numero fidelium.* & ps. 55. *si putas te non habere tribulationes, non dum cæpisti esse Christianus.* quia scilicet hi in opere Christiani non sunt, qui Christi passionis non sunt consortes. Adderem excludi à numero hominum. ideo dicitur psal. 72. *& cum hominibus non flagellabuntur.* & sic, qui dimittun-

Chrysost. Tribulatio pędagogus.

August.

CLXVIII.

Seneca.

Gaudẽdum sub flagellis in prosperitatibus dolendum.

August.

Glosa.

Exclusi à numero tribulatorum, excluduntur à numero christianorũ

August.

Tribulationis expertes annumerandi inter belluas.

August. tuntur à Deo sine flagello vt indisciplinati, inter belluas numerantur. Ideo Augustinus in ps. 72. post ea verba *cum hominibus non flagellabuntur, attende*, inquit, *indisciplinatos: attende taurum deuotum victimæ, permissum errare liberè, & vastare quæ potest, vsque ad diem occisionis.* Ideo dicitur loco citato ad Hebr. ijs, qui minimè flagellantur, *extra disciplinam estis.* Homo quippe solus disciplinæ capax, animal disciplinabile: belluæ verò *extra disciplinam*. Si non flagellati, & correpti, sunt *extra disciplinam*, mutique sunt extra numerum hominum. Ideo dicitur 1. Reg. 7. *ipse erit mihi in filium: qui, si iniquè aliquid gesserit, arguam eum in virga virorum, & in plagis filiorum hominum*. Qui igitur non ita arguuntur à Deo, non sunt adnumerandi inter filios hominum; & multò minùs inter filios Dei. Si igitur neque inter Dei filios numerantur, neque ex Augustino inter verè Christianos, neque inter homines, multò minùs inter prædestinatos. Quod si non numerari debent inter hos, vtique numerantur inter reprobos: cum inter vtrosque nō detur mediū. Igitur si ex loco citato Deus *flagellat omnem filium*, & hæredem: certè non flagellati numerantur inter non filios, & exhæredes. Hæc e Scripturis. Testimonia Patrum partim interseruimus Scripturis: partim rationibus interseremus.

1. Reg. 7. Tribulatio virga virorum.

CLXIX. Prosperitas reprobationis signum, quia difformat à Christo.

Probatur igitur secundò ratione. Prima ratio. Omnis prædestinatus conformari debet Christo. Nullus in hac vita prosperatus, regulariter loquendo, cōformatur Christo, ergo nullus in hac vita prosperatus, regulariter loquēdo, est prædestinatus. Consequentia tenet ex forma. Maior patet ex Paulo ad Rom. 8. *quos prædestinauit conformes fieri imaginis filij sui. Quos autem prædestinauit, hos, et vocauit* &c. Minor probatur, quia nullus in hac vita prosperatus, est in aduersitate, & cruce: cū aduersitas, & prosperitas opponantur. Christi autem, vt notat Bernardus lib. de pass. cap. 35. *crux non fuit vnius diei, sed tota illius vita crux fuit, & martyrium*, vt ostensum est cap. præced.

Ad Rom. 8.

Christi tota vita crux, & martyrium. *Bernard.*

Confirmatur primò, quia Christus auspicatus est vitam à vagitu, & lacrymis. Quippe de eo canit Ecclesia, *vagit infans inter arcta conditus præsepia.* Clausit vitam in lacrymis, vt ait Paulus ad Hebræos 5. *cum clamore valido, & lacrymis*

Christi tota vita fletus, & lachrymę *Ad Heb. 5.*

crymis.quando scilicet *clamans voce magna emisit spiritum* Matt.27.totam denique vitam traduxit in lacrymis.quod ipse testatus est per prophetam *Deus vitam meam annunciaui tibi:posuisti lacrymas meas in conspectu tuo*.ps.55. Denique post mortem ex aperto latere *exiuit sanguis,& aqua* Ioan.19.Nimirum materia lacrymarum e lacu, qui circũ præcordia stagnat,egrediens,fletus fuit cordis postremus. indicãs hoc Cyprianus ser.de passione,*de latere*,inquit,*tuo fons egreditur*: & infra .*ex hoc fonte lacrymarum perennes effluunt riui*.Scilicet effusione illa sanguinis, & aquæ post mortem, voluit Christus ostendere, se ne guttam quidem aut cruoris,aut lachrymæ retinuisse, quam non pro omnium salute prodigeret. Si igitur tota Christi vita,& mors fuit in lacrymis, sequitur apertè difformes esse Christo, qui vitam degunt in tripudijs, & risu. Si difformes,ergo non ex numero prædestinatorum:quos Deus vult *fieri cõformes imaginis filij sui*. Confirmatur secundò clariùs ex perpetuis doloribus, tum externis, tum internis Christi: qui de se dixit ps.87. *pauper sum ego, & in laboribus à iuuentute mea. In laboribus* quidem *à iuuentute*: sed in doloribus à primo instanti Incarnationis,in ipsomet vtero matris.In quo illud valde admirabile est,quod Christus à primo instanti,habens vsum rationis perfectum supra omnes senes,clausum se vidit in puellæ aluo: quo nullus est excogitabilis carcer angustior: ita vt neque versare se posset in latera;& se mouere vix posset. Quod indicatur Hieremiæ. 31. *nouum fecit dominus super terram: fœmina circumdabit virum*.puta infantem prudentiæ virilis. Hac pœna excogitari non potest grauior, si vir aut senex mente pollens, iterum intra mulieris aluum conclusus cogeretur per nouem menses in eo ergastulo degere,corpore,superfusis vndique visceribus, coarctato. Quæ ratio fortasse fuit vt Christus qui,vt notat D.Thomas 3.par.q.46.ar.5.in corp. tanquam Rex, & exemplar martyrum *omne genus passus est passionis humanæ*,calumnias,proditiones,irrisiones,contumelias, spoliationem bonorum, vincula,sputa,alapas, flagella,spinas,clauos,crucem,lanceam: à carcere tamen, quem plerique passi sunt martyrum,& ab igne,quem passi sunt aliqui, fuisse videatur immunis. Quia scilicet ignis esse

Matt.27.
Ps.55.
Ioan.19.
Cyprian. Aqua egrediens e Christi latere fletus cordis postremus.
Ps.87. Christi dolores primo instanti.
Hierem.31.
D.Thom. Christus passus est omne genus passionis humanæ.
Cur Christus à carcere, & igne immunis.

effectum passus est in anima per ardorem amoris. cum, vt ait serm. de S. Laurentio S. Leo, *segnior sit ignis, qui foris vrit, quàm qui intus accendit*. Carcerem verò passus est in vtero matris: dum mente pollens per nouem mēses arctissimis se vidit visceribus, immo etiam in proprio corpusculo angustatum. Quippe, vt notat Arist. lib. 7. de hist. anim. cap. 7. *quadragesimo post conceptionem die fœtus apparet magnitudine formicæ maiusculæ*. Hæc de Christi pœna ante egressum ex vtero. ex quo vbi prodit, exegit infantiam in lacrymis, pueritiam exul à patria in ærumnis, adolescentiam in humilitate, exercens homo Dauidicæ, hoc est regiæ stirpis artem fabrilem; iuuentutem in persecutionibus, & laboribus: & mortem denique subiens violentam plenā opprobrijs, & doloribus. Ideo iure dictum est à Bernardo, *tota Christi vita crux fuit, & martyriū*. Quod si prosperitas consistit in tribus, in diuitijs, in delicijs, in honoribus, Christus traduxit vitam in egestate, inuidēs *vulpibus foueas, & volucribus nidos; non habens vbi reclinaret caput suum* Lucæ 9. Traduxit vitam in doloribus, appellatus ab Isaia cap. 53. *vir dolorum*. Traduxit vitam in summa humilitate, *saturatus opprobrijs*, ex Threnorum 3. *despectus, & nouissimus virorum*, ex Isaiæ 53. Videant igitur, qui in hoc seculo inter diuitias, delicias, & honores prosperantur, an vita ab illis traducta sit vitæ, & cruci Christi conformis, an difformis: vt videant an signum prædestinationis habeant, an reprobationis. Confirmatur tertio; quia omnis prædestinatus per ea media debet perduci ad gloriam, per quæ ad eamdem perductus est Christus. Sed Christus perductus est ad gloriam per passiones, & tribulationes. Ergo omnis prædestinatus debet tendere ad gloriam per passiones, & tribulationes. Ergo nullus per delicias, & prosperitates potest tendere ad gloriam. Maior patet; quia omnis prædestinatus debet tendere ad gloriam sequendo Christum. Et ideo dicitur Matt. 10. *qui non accipit crucem suam, & sequitur me non est me dignus*. Minor patet e ps. 109. *De torrente in via bibet: propterea, exaltabit caput*. Torrentem appellat passiones huius vitæ: quæ sicut torrens citò crescunt, citò deficiunt. Quippe, vt notat in hunc ps. Augustinus, *torrens plunialibus aquis colligitur: redundat, perstrepit, currit*,

S. Leo.

Fœtus in vtero formicæ magnitudine.

Aristot.

Bernard.

Christi vita in egestate, in dolore, in ignominia.

Lucæ 9.

Isaiæ 53.

Thren. 3.

Isaiæ 53.

Matt. 10.

Ps 109.

Torrētis nomine tribulationes huius vitæ, quę citò deficiūt

August.

rit, currendo decurrit, & cursum finit. Cum contra futuræ vitæ felicitas comparetur fluuio, qui iugiter fluens nunquam deficit. Ideo dicitur ps. 45. *fluminis impetus lætificat ciuitatem Dei*. Igitur *propterea exaltauit caput*, vsque ad exaltationem gloriæ: quia *in via* id est in vita *bibit de torrente* passionum. Est expositio Augustini in hunc psal. vbi *quia*, inquit, *de torrente in via bibit, propterea exaltauit caput. idest, quia humiliatus, & factus est subditus vsque ad mortem, mortem autem crucis; propterea Deus illum exaltauit* &c. Vnde infertur quod, qui de hoc torrente non bibunt in via, non exaltabunt caput in patria. Quod idem inferés Hugo Cardin. in hunc ps. *vnde*, inquit, *illi, qui nolunt hic bibere de torrente tribulationis, eorum capita non exaltabuntur, sed conquassabuntur*. Quod est dicere non erunt electi, sed reprobi. Hoc autem multò potiori rõne: quia nobis nõ contingit *bibere de torrente* sed solùm, vt habetur Apoc. 16. *de calice iræ Dei*, immo de calice tantùm stillam iuxta illud 2. Paralip. 34. *furor Domini stillauit super nos*. Quia scilicet tribulationes, & passiones cuiuscunque electi etiã martyris comparatæ cum passionibus Christi vix sunt calix, & stilla collata cum torrente. Quod si tot, & tam grauia *oportuit Christum pati, & ita intrare in gloriam suam* Lucæ 24. puta in gloriam, quæ illi debebatur titulo hypostaticæ vnionis, *quomodo*, vt infert Hugo ibidem, *qui nihil volunt pati, intrabunt in alienam*? Denique ad societatem resurrectionis gloriosã cũ Christo requiritur societas passionũ Christi. Ideo Paulus ad Philip. 3. *ad cognoscendum*, inquit, *illum, & virtutem resurrectionis eius, & societatem passionis illius*, siue ex Græco *afflictionum eius, configuratus morti eius*. Qui igitur non *configurantur morti*, non configurantur resurrectioni. Quod si de Christo dictum est, *positus est in signum, cui contradicetur* Lucæ 2. de electis dicit Paulus 1. ad Thessal. 3. *nemo moueatur in tribulationibus istis, ipsi enim scitis, quod in hoc positi sumus* nempe vt signũ ad tribulationum sagittas, iuxta illud Thren. 3. *posuit me tanquam signum ad sagittam*. Quæ est expositio Hieronymi in eum locum vbi *qui*, inquit, *in hac vita assiduè mala tolerat, velut in signo positus ictus suscipit ferientium*. *Vnde & prædicator egregius, dum persecutionum mala tolera*; *ipsi, in-*

Felicitas futura fluuio comparatur fluenti perenniter *Ps. 45.* *August.*

CLXX.

Hug. Card.

Apoc. 16. Christus bibit de torrẽte, nos de calice.

2 Paralip. 34. Tribulationes cuiuscũque electi respectũ passionum Christi, stella sũt collata cum torrente.

Lucæ 24. *Ad Phil. 3.*

Lucæ 2. *1 Thess. 3.* Electi destinantur vt signum ad tribulationum sagittas. *Thren. 3.* *Hieron.*

quit, scitis quod in hoc positi sumus. Ac si eis apertè dicat, quid vulnera nostra miramini? qui si æterna gaudia quærimus, huc ad hoc venimus, vt feriamur, scilicet configurati Christo, qui *positus est in signum, cui contradiceretur*, scopus omniũ sagittarum, & persecutionum huius seculi. Sicut autem datur vt signum certissimũ prædestinationis societas passionum Christi ex Paulo ad 2. Cor. 1. *scientes quod sicut socij passionum estis, sic eritis & consolationis: cum contrariorũ eadem sit disciplina.* 1. Top. c. 8. vtique seiunctio à passionibus Christi erit signum certissimum reprobationis: & sic dici potest ijs, qui sunt tribulationis expertes, *scientes*, signo pene infallibili, & scientifico, *quod sicut socij passionum non estis, sic nec eritis & consolationis.* Hæc quoad primam rationem desumptam ex difformitate ad Christum. Secũda ratio. Nullum peccatum remanere potest impunitum: cum proprietas culpæ sit debitum pœnæ. Ergo omne peccatum debet puniri. Vel igitur in hac vita, vel in futura. Sed peccata eorum, qui prosperantur in hac vita, non puniuntur in hac vita. quia punitio fit per pœnas, quæ aduersantur naturæ; non per prosperitates, quæ obsecundãt. Ergo peccata eorum, qui prosperantur in hac vita, remanent punienda in altera. Quod autem hæc punitio non debet esse temporalis in purgatorio, sed æterna in inferno, coniectare licet ex eo quod peccatorum, quæ patrant electi, pœnas inchoare solet Deus in hac vita. Tum, vt ijs pœna sit simul, & satisfactoria, & meritoria: cum pœna purgatorij sit tantùm satisfactoria. Tum etiam quia, si ij, qui sunt ex electis penè innocentes, adhuc in hac vita à Deo affliguntur, vt probentur: multo magis ij, qui sunt ex electis peccatores, in hac vita affliguntur vt purgentur. & si aurum lucens adhuc in fornace ardet, vt magis luceat: aurum terræ sordibus admixtum in fornace ardebit, vt simpliciter luceat. Ideo dicitur ex persona iusti Thren. 3. *tantùm in me vertit, & conuertit manum suam tota die*: quasi artifex, qui opus suum poliat, & perficiat. Ideo Paschasius in hunc locum id applicans electis omnibus *vertit*, inquit, *Deus manum suam tota die super membra eius; vt ea excruciet, emendet, & corrigat in præsentiarum, dum viuimus: & conuertit parcendo, & auxiliando in futuro*. Confirma-

2. Cor. 1.

Aristot.

Electorum peccata puniri solent in hac vita.

Thren. 3.

Paschasius.

Tribulationibus Deus polit opera sua tãquam artifex.

matur primò, quia sicut Deus, ne reproborum bona opera immunerata remaneant, largiri ijs solet prosperitates huius vitæ, ne remuneret in futura: ita electorum mala opera, ne impunita remaneant, punire eos solet aduersitatibus huius vitæ, ne puniat in futura. Audiamus hoc à Gregorio lib. 16. moral. cap. 10. *nostram est*, inquit, *hæc flagella percipere: quibus saluator de æternitate gaudet.* & infra. *Eant ergo nunc reprobi, & voluptatum suarum desideria multa in iniquitate consument: atque eò temporalia flagella non sentiant, quò æterna eos supplicia spectant.* Hinc fit, vt plerumque electi prosperitates metuant, timendo ne præmia bonorum operum recipiant in vita, non recepturi in futura. Quod extremis hisce temporibus in Cardinali Bellarmino vidimus: qui euectus ad purpuram, plorasse dicitur timens, ne Deus ea dignitate præmiare vellet, eius pro Ecclesia susceptos labores, in hac vita, non remuneraturus in futura. Idē sentiens euectus ad summum Pōtificatus apicem magnus Gregorius proœ. in ps. 50. *admonemur*, inquit, *prospera mūdi metuere: & contra omnem seculi felicitatē acriùs vigilare*; quasi excubias agendo contra hostem. Confirmatur secūdò, quia pertinet ad iustitiam diuinam, vt res humanæ æqua lance librentur: atque adeo, vt qui tribulatur in hac vita, prosperetur in altera: & qui prosperatur in hac vita, tribuletur in altera. Statuta est à Deo hæc alterna mutatio, vt diei prosperitatis in præsenti vita succedat nox aduersitatis in altera: & e conuerso nocti aduersitatis succedat dies prosperitatis. Ideo dicebat Iob cap. 17. *rursus post tenebras spero lucem*. Decretum est à Deo risui fletus succedat, fletui risus: gaudio luctus, luctui gaudium. Quamobrē Greg. loco cit. *admonemur*, inquit, *prospera mundi metuere. Namque præsentia gaudia sequuntur perpetua lamenta. Sicut enim per fletum ad gaudia ducimur: ita per gaudia peruenitur ad fletum.* Ergo gaudium præsens signum est fletus futuri; & fletus præsens futuri gaudij. Sicut si numismatis vna facies insculptos haberet flores, aduersa spinas, ex vna facie coniecturare liceret alteram: vt si facies oculis obuersaretur amœna floribus, in cōuersion numismatis facies succederet horrescens spinis, & e conuerso. Idcirco epuloni dicitur Lucæ 16. *recepisti bona in vita tua*,

Gregor.

Prosperitates metuendæ.

Gregor.

Statuta est à Deo alterna mutatio prosperitatum in pœnas, & contra.

Iob. 17.

Gregor.

CLXXI.

Prosperitas est vna facies numismatis, altera tribulatio.

Lucæ 16.

La-

Lazarus similiter mala. nunc hic consolatur: tu verò cruciaris. conuersa scilicet numismatis facie, e spinea in floreã, e florea in spineam. Quod expendens Hilarius in ps. 122. *fit*, inquit, *alterna conuersio: & demutatur risus in mærorem, & mæror in gaudiũ.* Vnde sequitur ab iis, qui prosperitatibus inhiantes aduersa fugiunt in hac vita, tribulationes non euadi, sed mutari. Quod aduertens Bernardus in declam. ad verba Petri, *Ecce nos reliquimus omnia &c. Quid tantopere*, inquit, *præsentem fugitis iram, flagellum timetis, virgam declinatis? An negatis quod non effugitis pœnitentiam, sed mutatis? extremæ plena dementiæ commutatio, humanum declinare laborem, & paratum diabolo stridorem eligere sempiternum.* Idcirco electi exclamare sæpe solent cũ Bernardo ibid. *hic vre, hic crucia, vt in æternum parcas* nũc vrere est parcere: nunc parcere est vrere. Ratio huius est; quia erat solius status innocentiæ prærogatiua, vt homo e paradiso terrestri transferretur ad cælestem. & sic paradiso succederet Paradisus. Postquam verò ex Gen. 3. *emisit dominus Deus eum* (hominem *e paradiso voluptatis*, denegauit illi paradisum in præsenti vita, reseruans ei eumdem in futura: neque patitur hominem iam depulsum à Paradiso alium hic sibi condere Paradisum. Quæ est animaduersio Bernardi loco citato vbi, cum dixisset totam causam damnationis in epulone fuisse delicias huius vitæ, *neque enim*, inquit, *ad hoc nos de Paradiso voluptatis animaduersio diuina eiecisse videtur, vt alterum sibi hic Paradisum adinuentio humana pararet.* Vnde infertur eos, qui sibi in prosperitatibus huius seculi construunt paradisum in hac vita, signum habere certissimum, se non fruituros Paradiso in futura. De regione sodomæ habetur Gen. 13. *vniuersa irrigabatur sicut Paradisus domini.* & Rupertus Abbas lib. 6. in Gen. appellat *arua paradisea.* Ideo super eã *pluit dominus sulphur, & ignem de cælo* Gen. 13. quia paradisus deliciarum in hac vita magnes est ignis, & sulphuris infernalis. Non vacat mysterio id, quod dicitur *sulphur, & ignem pluisse de cælo.* Poterat quippe ructari sulphur, & ignis ex infernis terræ partibus: vt accidit in eructationibus igneis vesuuij, & Aethnæ, quæ inferni ora dicuntur ab Abulensi. In illa verò dicta à Ruperto *arua Paradisea* non erupit

Hilarius.

Bernard. Peccatores nõ effugiũt Dei flagellum, sed mutant.

Bernard. E Paradiso in Paradisũ transferri, prærogatiua est status innocentiæ. *Gen. 3.*

Bernard. Homo eiectus è Paradiso non potest hic sibi suum construere Paradisum. *Gen 13.* *Rupertus.*

Vesuuius, et Aethna fauces inferni. *Abulensis.* *Rupertus.*

erupit ex partibus terræ infernis;sed *pluit sulphur,& ignis de cælo*: & ijs, qui sibi terram per delicias verterant in Paradisum, ipsummet cælum per supplicia vertitur in infernum. Neque enim vt dictum est e Bernardo,*homo eiectus est de Paradiso, vt alium sibi hic Paradisum adinuentio humana pararet.*vnde est celebre illud Augustini effatum in epist.*difficile est,immo impossibile vt quis à delicijs ad delicias transeat:vt in terra,& in cælo appareat gloriosus*. Hæc pro secunda ratione ducta à punitione peccatorum inchoanda in hac vita. Tertia ratio.Omne id,quod est medium ad vitia,est medium ad reprobationem. Sed prosperitas temporalis est medium ad vitia.Ergo est medium ad reprobationem.Ergo est eiusdem etiam signum:cum omne mediũ sit signum,& causa sui finis. Maior patet,quia ad finem reprobationis deuenitur per vitia.Minor probatur:quia, sicut *tribulatio est mater omnium virtutum*, vt ait Chrysostomus hom.1.in ps 50. ita prosperitas tribulationi opposita est mater omnium vitiorum.Quamobrem ps. 72. cum enumerasset propheta prosperitates impiorum,*in labore hominum non sunt,cum hominibus non flagellabuntur*,statim subdit,*ideo tenuit eos superbia:operti sunt iniquitate, & impietate sua.*Notanda est illa causalis,*cum hominibus non flagellantur ; ideo operti sunt iniquitate.*perinde ac si diceret quia prosperantur,ideo pleni sunt vitijs, vt sint ijs veluti cooperti:ita vt nihil in eis humani appareat, sed toti sint vitia. Ratio à priori est quia prosperitas consistit in tribus in delitijs,in diuitijs,in honoribus. Vitia etiam reducuntur ad tria : quæ sunt *concupiscentia carnis, concupiscentia oculorum,& superbia vitæ*.1.Ioan.2. Per delicias,nutritur *concupiscentia carnis*: per diuitias,*concupiscentia oculorum*: per honores,*superbia vitæ*.Sequitur. *Prodijt quasi ex adipe iniquitas eorum* ; idest,vt explicat Hugo Card. prodijt *ex abundantia*,vtique rerum temporalium. *Transierunt in affectum cordis*:quia videndo se prosperari in peccatis,iam benè afficiuntur erga peccata.*Cogitauerunt,& loquuti sunt nequitiam.*Quippe ijs,qui reperiuntur in statu humili , & afflicto,si quando *cogitant nequitiam*,non audent loqui.Hi autem, qui prosperantur, *cogitauerunt , & loquuti sunt nequitiam* iactantes etiam opera mala:& iuxta Isaiam cap. 3.

pecca-

Cur in sodomitas pluerit ignis e cælo.

August.

Chrysost.

Ps.72. Tribulatio mater virtutum,prosperitas vitiorũ

1.Ioan.2.

Hug Card.

Isaiæ 3.

peccatum suum sicut Sodoma prædicantes. Hi sunt effectus prosperitatum: ad quos consequitur damnatio. Ideo subdit infra, *propter dolos posuisti eis: deiecisti eos, dum alleuarentur. Quomodo facti sunt in desolationem*, &c. Similitudinem sumere videtur ab ijs, qui dolosè foueam obtegunt: vt in eam incauti decidant. Quod indicatur etiam ps. 91. *donec fodiatur peccatori fouea*. in quæ verba Augustinus *felicitas*, inquit, *peccatorum, fouea ipsorum est*. Prosperitates igitur Deus *propter dolos posuit eis*, ideſt reprobis: fodiendo scilicet ijs in humana felicitate foueam, prosperitatibus quasi tapetibus pictis contectam, & resperſam floribus. Fodit autem Deus reprobis in prosperitate foueam, præbendo illis ex ea occasiones, & materiam peccandi: non tamen ex hoc intento, vt peccent. & quia fouea hæc non aduertitur; sed sub prosperitatibus, quasi sub integumento pulcherrimo delitescit, ideo dicitur, *propter dolos posuisti eis*. vbi citatur in hoc Chrysologus l. 1. de nugis curialium, *nouerca*, inquit, *virtutis prosperitas baiulis suis sic applaudit, vt noceat, & infelici successu sic fortunatis obsequitur, vt in fine perniciem operetur*. Sequitur, *deiecisti eos, dum alleuarentur*. In quo videtur alludere ad rotam: quam fortunæ tribuunt. in cuius assiduo rotatu, qui in suprema parte consident, statim ad infimam deijciuntur: reuolutis infimis ad supremam. Quamobrem Boetius de consol. lib. 2 prosa 1. *Rotam*, inquit, *volubili orbe versamus, infima summis, summa infimis mutantes*. & hoc est, quod dicit propheta, *deiecisti eos, dum alleuarentur*. Ideo ruinæ spiritualis signum esse solet fortunę sublimitas; ex occasionibus, quas tribuit dilabendi in peccata: & sic ruendi e summo rotæ apice ad tartara.

Felicitas fouea dolose obtecta. Ps. 91. August. Chrysolog. Fortunę rota deiectos alleuat, sublimes deijcit. Boetius.

CLXXII. Ideo Christus, qui crucem vltro appetijt, regium honorem recusauit. Quippe, *cum cognouisset, quia venturi essent vt facerent cũ regẽ, fugit in montẽ*: Ioan. 6. vt doceret suos electos mundi honores non ambire, sed fugere tanquam fomenta vitiorum. Quod aduertens Gregorius 2. p. Pastor. cap. 3. *Christus*, inquit, *exemplum se sequentibus præbens Rex fieri noluit: ad crucis verò patibulum sponte peruenit: vt membra eius discerent fauores mundi fugere, terrores non timere: pro veritate aduersa diligere, prospera formidando declinare, quia & ista sæpe per tumorem cor inquinant: illa per dolorem purgant.*

Ioan. 6. Gregor. Christus regnum fugit, crucem appetiit. Prosperitatis mala, tribulationis bona.

gant. In istis homo se obliuiscitur: in illis verò ad sui memoriam reuocatur. In istis sæpe ante acta bona depereunt: in illis autem longi quoque temporis admissa teguntur. Confirmatur primò, quia prosperitas abstrahit animum à rebus supernaturalibus, & spiritualibus, quæ non videntur: & attrahit ad sensibilia; in quibus appetitus sensitiuus per prosperitates requiem inuenit. Ergo contrariatur virtutibus; quæ versantur circa honestum remotum à sensibus: & fert secum vitia, quæ versantur circa sensibilia. Vnde etiam fit, vt mēs bonis intenta temporalibus obscuretur circa æterna. Quod aduertens Chrysologus cap. 1. de nugis curial. *Prosperitas*, inquit, *quò specie sui clarescit amplius, eò stupentibus oculis densiorem infundit caliginem.* Confirmatur secūdò, quia venenum peccati facilius sorbetur sub dulcedine prosperitatis, quàm sub amaritudine tribulationis, cui permixta amaritudo peccati statim sentitur, & reijcitur. Ideo idem Chrysologus ibid. *prosperitas*, inquit, *conuiuis suis ab initio propinat dulcia: et cum inebriati fuerint, lethale virus admiscet.* Hoc fortasse significat illud, quod vocant Fenellę pomum gemmeum, quod suo fulgore spectantes attrahens ad capiendum, eo artificio erat confectum, vt emissis illico iaculis, tangentes confoderet: de quo Cardanus lib. 12. cap. 56. Felicitatis humanæ symbolum. Quæ videtur ementito fulgore pomum gemmeum: sed eos, à quibus tenetur, lethalibus peccatis, quasi iaculis, conficit. Quod expendens Boetius lib. 2. de consolat. prosa 8. *plus reor*, inquit, *hominibus aduersam, quàm prosperam prodesse fortunam. Hæc enim semper specie felicitatis, cum videtur blanda, mentitur: illa semper vera est, cum se instabilem mutatione demonstrat. Hæc fallit: illa instruit. Hæc fruentium mentes ligat: illa cognitione fragilis felicitatis absoluit.* Confirmatur tertiò, quia prosperitas tum in viribus, & bona valetudine corporis, tum in abundantia rerum, præbet materiam specialem luxuriæ: ex qua vitia omnia, & damnatio. Quod expresè tradens Lactantius de diu. instit. lib. 2. cap. 2. *ex rerum*, inquit, *prosperitate luxuria: ex luxuria verò vitia omnia.* Hoc patet in Sodomitis: quorum reprobationis causas testatur Ezechiel cap. 16. vbi *hæc*, inquit, *fuit iniquitas Sodomæ, superbia, saturitas panis, et abundantia,*

Chrysol.

Peccati venenum sub prosperitatū dulcedine sorbetur facilius.

Prosperitas pomum gēmeum Fenellæ, ex quo iacula.

Cardanus.

Boetius.

Prosperitas materiam præbet luxuriæ.

Lactant.

Peccatum Sodomæ saturitas.

Ezech.

tia, et otium. Vtique Deus Sodomitas deleuit ob peccatum nefandum: quod ab ijs appellationem accepit, & tamen dicitur *iniquitas Sodomæ superbia, saturitas panis, & abundantia, & otium.* nempe causaliter: quia hæc temporalium rerum copia, regionisque felicitas causa fuit abominandæ luxuriæ. Quod adnotans in historijs Orosius, *huic*, inquit, *vniuersæ regioni bonis malè vtenti rerum abundantia causa malorum fuit. Ex abundantia enim luxuria: ex luxuria fœdæ libidines adoleuere.* Idem videre est in Dauide. qui persequente eum Saule, ærumnis vndique exagitatus, fuit *vir secundùm cor Dei.* Act. 13. Ad regnum euectus, cum *eo tempore, quo solent reges ad bella procedere, remansisset in Ierusalem* 2. Reg. 11. cumque prospere cuncta succederent: in infame adulterium lapsus est, quod turpioris etiam homicidij causa fuit. Notanda est morum diuersitas in aduersa, & secunda fortuna. Quippe quæsitus ad necem iniustè à Saule, cum eum in quadam spelunca impunè posset occidere, noluit: sed *præcidit oram chlamydis Saul: & percussit cor suum Dauid eò quod abscidisset oram chlamidis Saul* 1. Reg. 24. In aduersa fortuna religioni sibi duxit, quod particulam vestimenti abscidisset: in secunda fortuna, nullo scrupulo, Vriam occidendum curauit. Tunc hostem, & noxium persecutorem sui occidere noluit. postea amicũ, innoxium, de se optimè meritum interfecit. Ita illi prosperitas otium, otium luxuriam, luxuria homicidium peperit. Quod obseruans Gregorius 1. part. Past. c. 3. *Dauid*, inquit, *auctoris sui iudicio pene in cunctis actibus placẽs, mox vt pressuræ* (tribulationis) *pondere caruit, factus est in morte Vriæ crudeliter rigidus, qui in appetitu fœminæ fuit eneruiter fluxus: et qui malis antea nouerat piè parcere, in bonorum quoque nece postea didicit sine obstaculo retractationis anhelare. Priùs ferire deprehensum persecutorem noluit: et postea, cum damno desudantis exercitus, etiam deuotum militem extinxit.* Ex hoc videre licet, quantùm nutriat virtutes aduersitas, quantùm incitet ad peccata prosperitas. Denique hoc discrimen prosperæ, aduersæque fortunæ clarè conspicitur in Adamo, & in Iob. Ille enim statim à Diabolo est victus, qui illum aggressus est per vxorem. Hic verò, cum *percussus vlcere pessimo sederet in sterquilinio* Iob. 2.

[Margin notes: *Orosius.* — Dauidi prosperitas, & otium peperit adulterium. — *Act.* 13. — 2. *Reg.* 11. — Dauid mitis in aduersa fortuna, sæuus in prospera. — 1. *Reg.* 24. — *Gregor.* — Adami, & Iob in tentatione collatio.]

Iob.2.tentanti eum Diabolo per vxorem non cessit:sed incredibili patientia se gerens,victor euasit. Vtrunque Diabolus aggressus est per vxorem. Adamum aggressus est in statu innocentiæ; Iob in statu naturæ corruptæ. Illum à Deo immediatè creatũ,& ornatum iustitia originali:hũc e parentibus ethnicis natum, & inter ethnicos educatũ. Tamen diabolus de Adamo victoriam reportauit, à Iob fuit turpiter victus. Nimirum fuit Adami victor inter delicias;a Iob victus inter supplicia. Adami victor inter prosperitates:à Iob victus inter ærumnas. Adam victus in Paradiso;Iob victor in stercore.Est animaduersio Gregorij l. 3.moral. cap. 6. vbi nuncupans Iob noui Adami appellatione,*antiquus*, inquit, *hostis ab Adam in sterquilinio victoriam perdidit:qui Adam in Paradiso superauit*. Nempe, vt subdit in fine capitis, *Adam noster fortis in sterquilinio iacuit,qui in Paradiso quondam debilis stetit.* In hoc etiam obseruandum, ab amicis Iob illum existimatum esse culpis obnoxium, eò quod viderẽt pœnis vndique flagellatũ, vt patet Iob cap. 4. Sed à Deo fuerunt increpati tanquam *non loquuti rectum* Iob cap. 42. quia, sicut præsentis vitæ prosperitas non arguit innocentiam: ita neque aduersitas culpam. Quod obseruans idem Gregorius lib. 15. Mor.c. 24.*amici*, inquit, *Iob idcirco cum iniustum esse crediderunt, quia flagellatum viderunt.Sed præsentis vitæ prosperitas innocentiæ testis non est: quia multi ad perennem vitam per flagella redeunt. & plerique ad infinita supplicia perducendi, absque flagello moriuntur.* Sicut igitur flagella innocẽtiam vel indicant, vel operantur:ita prosperitas,& præteritorũ peccatorum supplicium est,& causa nouorum. Confirmatur quartò;quia continuata prosperitas non solum est causa peccati,sed etiam perseuerantiæ in peccato: quam immediatè sequitur damnatio. Qui enim in dignitatibus, & prosperitate versantur, neque monitores habent externos ad corrigenda vitia: cum plerique ex ijs adulationi studeãt:neque à Deo monentur internè: cum hæc admonitio fieri à Deo soleat per tribulationes. ideo dicitur Thren. 1. *misit ignem in ossibus meis,& erudiuit me*. De ijs dicitur ps. 9.*laudatur peccator in desiderijs animæ suæ: & iniquus benedicitur.*Ideo Augustinus in hunc ps. *nemo*, inquit,*gratule-*

[Margin notes: *Iob.2.* — Adam victus in Paradiso:Iob victor in stercore. — *Gregor.* — CLXXIII. — *Iob 4.* — *Iob 42.* — *Gregor.* — Iob ex flagellis peccator esse arguitur ab amicis; sed stultè. — Prosperitas causa impœnitentiæ. — *Thren.* — *August.*]

Peccatori, dum prospe ratur, deest vltor,& adest laudator

tur homini,qui prosperatur in vita sua : cuius peccatis deest vltor,& adest laudator. Maior hæc ira Dei est.irritauit enim Dominum peccator,vt ista patiatur: idest, vt correctionis flagella non patiatur . Ex persona eius, qui prosperatur,& peccat dicitur Eccles.5. *peccaui & quid accidit mihi triste?* ex hoc quippe incorrectus vsque ad finem vitæ cum peccatis perducitur. Ideo Paulinus epist. 18. ad Delphinum *qui prosperatur*, inquit, *in vita sua & viribus confisus sanitatis inultus dicit peccaui:& quid mihi accidit malè ? non audeat sibi de corporea felicitate blandiri*. Quippe quò diutius expectatur in præsenti vita cum impunitate peccator,eò seuerioris iudicij habet manifestissimum argumentū. Ideo dicitur ps.2.*Dominus irridebat eū:quoniā prospicit, quod veniet dies eius*.Nempe,vt ait Gregorius hom.13. in Euang.*tantò districtiorem iustitiam in iudicio exiget ; quantò longiorem patientiam ante iudicium prærogauit*. De his vsque ad finem vitæ prosperè agentibus dicitur Iob 27. *ducunt in bonis dies suos : & in puncto ad inferna descendunt*. Nimirum *ducere dies suos in bonis*,est proximus,& vltimus gradus ad barathrum. E quibus omnibus certè concluditur prosperitates huius vitæ, magnum reprobationis esse argumentum:sicut tribulationes fere certa prædestinationis sunt pignora.E quibus,si quis eximi se posse existimet, & saluari,audiat Augustinum in ps. 37. in ea verba *quoniā ego in flagella paratus sum*.vbi *non vis*,inquit, *flagellari? nō tibi datur hæreditas. Omnis enim filius necesse est vt flagelletur. Vsque adeo omnis flagellatur ; vt nec illi pepercerit, qui peccatum non habet . quoniam ego in flagella paratus sum*. Quod autem hæc immunitas à flagellis reprobationis sit signum,agnouit,quod valde admirabile est , apertissimè Seneca qui lib.de prouid.*nihil*,niquit,*infelicius eo,cui nihil accidit aduersi:quia malè iudicauerunt Dij de ipso* . Quamobrem sicut tribulati pro Christo appellantur ab Augustino in psal.127.*feliciter infelices*. ita hi iure appellari possunt infeliciter felices:quorum est ementita; & vt ait idem Seneca epist.115.veluti *bracteata felicitas*. Certe Deus imperia,& monarchias ipsas orbis terrarum concessit scelestissimis hominum.Nempe,vt cęteros sileam,Iulio Cæsari, quo nullus ad euertendam patriam seditiosior ; Tiberio, quo

Paulinus.

Ps.2.

Gregor.

Patiēcia Dei diuturnior, maius est reprobationis indicium.

Iob 27.

August.

Prosperè agentes excluduntur à regno Dei.

Seneca.

Prosperè agentes infeliciter felices.

August.

Seneca.

Felicitas huius seculi bractea ta.

quo nullus mendacior; Caligulæ, quo nullus superbior; claudio, quo nullus ignauior; Neroni quo nullus crudelior; Heliogabalo; quo nullus lasciuior; Diocletiano, & Maximiano, quibus nullus in Christianos atrocior, monstris, ac portentis generis humani. Apostoli verò, alijque Deo amicissimi inter ærumnas vitam duxere, vt ait Paulus ad Hebr. 11. *egentes, angustiati, afflicti.* Illis scilicet flagitiosis, & reprobis prosperitates huius mundi datæ sunt, tanquam summa supplicia. His verò iustis, & electis tribulationes datæ sunt tanquam maxima beneficia. Nimirum *multæ tribulationes iustorum* ps. 33. & vt ibidem notat Augustinus, *iniusti pauciores habent tribulationes: si iusti sunt, multas habent. Sed post paucas tribulationes, aut nullas, illi venient ad tribulationem sempiternam: vnde nunquam eruetur. Iusti autem post multas tribulationes venient ad pacem sempiternam; vbi nunquam mali aliquid patientur.* Cum igitur multæ tribulationes prædestinationis sint pignora; paucæ, aut nullæ reprobationis sint signa, in ijs vtique gaudendum, in his dolendum. Ideo Petrus Damianus lib. 6. epist. 31. *seruus,* inquit, *Dei timere tunc debet; cum temporale quid percipit: tunc gaudere, cum perdit.*

Imperia scelestissimis concessa.

Ad Hebr. 11.

August.

In prosperitatibus dolendum.

Petr. Dam.

CAPVT IX.

Quintum prædestinationis signum Humilitas, reprobationis superbia.

Dico nonò. Humilitas prædestinationis signum est, reprobationis superbia. Probatur primò e Scripturis, in quibus humilibus promittuntur tum media prædestinationis, tum ipse finis: superbis denegantur. Primò promittitur humilibus specialis Dei prouidentia, quæ maximè consistit in dispositione mediorum. Is. 66. *ad quem respiciam nisi ad pauperculum, & contritum spiritu, & trementem sermones meos?* Quæ omnia humilitatem insinuāt. CLXXIV.

Humilibus promittitur specialis Dei prouidentia

Isai. 66.

Item

Ps.37. *August.* Item ps.37. *Excelsus Dominus, & humilia respicit: & alta à longè cognoscit.* Quod expendens Augustinus serm. 1. de necessit. pœn. tomo.10. *Excelsus*, inquit, *est Dominus, & humilia respicit: & excelsa à longè cognoscit. Excelsa poscit pro superbis. Illa respicit, vt attollat: ista cognoscit, vt deprimat*. Secundò promittitur humilibus Dei custodia. Psal. 114. *custodiens paruulos Dominus.* In quem locum Glosa, *paruulos*, inquit, *idest humiles corde: qui soli participant redemptionem Christi*. Tertiò promittitur liberatio à tentationibus, psal. eod. *Humiliatus sum, & liberauit me*. Quod declarans Lyranus, *Proprium*, inquit, *est Deitatis succurrere in casibus desperatis. Paruuli autem defendere se non possunt à potentibus*. Quartò promittitur exauditio. Iudith. 9. *Humilium, & mansuetorum semper tibi placuit deprecatio*. Eccles. 35. *Oratio humiliantis se penetrat nubes.* Quia scilicet, sicut Heliæ currus, ita orationi vt ascendat, humilitas est pro vehiculo. Ideo Chrysostomus in illud ps. 9. *non est oblitus clamorem pauperum, orationis*, inquit, *vehiculum est humilitas*. Quintò promittitur consolatio. 2. ad Cor. 7. *Qui consolatur humiles*. quia proprium est misericordiæ diuinæ consolari afflictos: plerumque autem humiles in afflictione versantur. Ideo Glosa *consolatur*, inquit, *humiles, idest afflictos*. Sextò promittitur facilis accessus ad Christum Prou. 9. *si quis est paruulus, veniat ad me.* quia scilicet per humilitatem assimilamur Christo: qui, cum esset in se magnus, ad exhibendam humilitatem factus est paruus. Quamobrem Gregor. lib.34. mor. cap.18. *quanta*, inquit, *humilitatis est virtus: propter quam solam veráciter edocendam is, qui sine æstimatione magnus est, vsque ad passionem factus est paruus*. Septimò promittitur reuelatio mysteriorum Dei. Matt. 11. *Abscondisti hæc à sapientibus, & prudentibus: & reuelasti ea paruulis.* Quippe, vt Glosa in Lucæ 12. *scientiæ clauis humilitas Christi: quam, qui habent, scripturas intelligunt*, immo vt ait Augustinus serm. 8. de Epiph. *tota, & vera Christianæ sapientiæ disciplina in vera, & voluntaria humilitate consistit.* Octauò promittitur exaltatio Lucæ. 14. *qui se humiliat, exaltabitur.* Quod expẽdens idem Augustinus serm. 16. de martyr. *Altitudinem*, inquit, *quæritis? per vallem peruenitur ad montem. Sedem quæ-*

[Margin notes: Humilibus promittitur Dei custodia. — *Ps.114.* — *Glosa.* — Liberatio à tentationibus. — Exauditio in precibus. — *Iudith.9.* — *Eccl.35.* — Humilitas orationi est pro vehiculo. — *Chrysost.* — *2.Cor.7.* — *Glosa.* — *Prou 9.* — *Gregor.* — Christus ob solum humilitatem edocendam incarnatus, & passus. — *Matt.11.* — *Glosa.* — *August.* — *Lucæ 14.* — *August.*]

ritis.

ritis claritatis? priùs bibite calicem humilitatis. Nonò promittitur gratia. 2. Iacob. 4. & 1. Petr. 5. *Deus superbis resistit: humilibus autem dat gratiam*. Ideo Fulgen. ep. 6. cap. 9. *tantò magis*, inquit, *in te cognosces gratiam Dei crescere: quantò magis tibi humilitatem cordis videris abundare*. Decimò promittitur salus, beatitudo, maioritas in regno cælorum. ps. 33. *Humiles spiritu saluabit*. ps. 17. *tu populum humilem saluum facies*. Matt. 5. *beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cælorum*. Per pauperes autem spiritu intelliguntur, vt exponit Augustinus lib. 1. de serm. Dom. in monte, *humiles, non habentes inflantem spiritū*. Denique Matt 18. *Quicunque humiliauerit se sicut paruulus iste, hic est maior in regno cælorum*. Idcirco *sedes altissima visa est inter Seraphim: dictumque hac sedes humili seruatur Francisco*: vt refert S. Bonauentura in eius vita cap. 6. Contra verò hæc in Scripturis promittuntur humilibus, denegari dicuntur superbis. Quippe denegatur ijs prouidentia, & custodia Dei specialis. Ideo dicitur ps. 73. *alta à longè cognoscit*. Quod expendens Augustinus serm. 2. de Ascens. *Videte*, inquit, *fratres magnum miraculum. Altus est Deus: erigis te, & fugit à te: humilias te, & descendit ad te*. Denegatur plerumque liberatio à tentationibus, consolatio, vocatio efficax, gratia efficax. Ideo dicitur 2. Iacob. 4. *Deus superbis resistit. humilibus autem dat gratiam*: quia, vt notat Bernardus serm. 27. de verb. Dom. *confluit aqua ad humilitatem vallis: denatat de tumoribus collis*. Expendenda sunt illa verba, *Deus superbis resistit*. Quid enim boni efficere poterit is, cui *Deus resistit*. Idcirco Isidor. lib. 1. epist. 164. *Considera*, inquit, *quantum est Deum hostem, & aduersarium habere: & veterem hostem socium*. Denegatur exaltatio. Lucæ 18. *qui se exaltat, humiliabitur*. ps. 17. *oculos superborum humiliabis*. prou. 29. *superbum sequitur humilitas: & humilem spiritu suscipiet gloria*: prou. 15. *antequam conteratur, exaltatur cor hominis: & antequam glorificetur, humiliatur*. Quamobrem interrogatus quidam sapiens à Ptolomeo Philadelpho Aegypti Rege, quid faciendum esset cupienti vitare superbiā, respondit, *cogitare quod Deus, superbos deprimit: humiles exaltat*. Aesopus rogatus a Chilone, quidnā Deus agat, ita respondit, *humilia exaltat: alta humiliat*. Artaba-

Gratia crescit iuxta mensuram humilitatis. 2. *Iacobi* 4. 1. *Petr*. 5. *Fulg. nt.* *Ps*. 33. *Ps*. 17. *Matt*. 5. *August.* Matt. 18. Frācisco humili sedes altissima. *S. Bonau.* Superbis Dei specialis custodia denegatur. *Ps* 73. *August.* Denegatur plerumque gratia efficax. *Bernard.* Gratia acqua cōfluens ad valles. *Isidor.* Superbis Deus hostis, dæmon socius. *Lucæ* 18. *Ps* 17. *Prou*. 29. *Prou*. 15. Dei fere tota occupatio in exaltatione humilium, depressione excelsorum.

tabanus, vt Xerſem à conſilio inuadendi Græcorum imperium reuocaret, dixit *à Deo turres, monteſque fulmine impeti: valles, atque ima ſeruari*. Ita refert Herodotus lib. 7. Denegatur acceptatio orationis. Iudith. cap. 9. *nec ſuperbi ab initio placuerunt tibi: ſed humilium, & manſuetorum ſemper placuit deprecatio*. Ideo Bernardus hom. 1. ſuper Miſſus eſt. *Audeo*, inquit, *dicere ſine humilitate nec virginitas Mariæ Deo placuiſſet*. Denegatur claritas, & notitia myſteriorum Dei. Matt. 11. *abſcondiſti hæc à ſapientibus, & prudentibus*, ideſt ab ijs, qui tales ſunt apud ſe ipſos. Ideo Gregorius lib. 34. mor. cap. 17. *qui*, inquit, *nec dum ſemetipſum deſpicit, humilem Dei ſapientiam non apprehendit*. Denegatur denique ſalus, beatitudo, introitus ad regnum cælorum. Matt. 18. *niſi efficiamini ſicut paruuli, non intrabitis in regnum cælorum*. Cum enim ſcriptum ſit. Matt. 7. *intrate per anguſtam portam*: hæc, quæ paruos, & humiles capit; tumidos, & elatos non capit. Ideo excluſus à regno cælorum Phariſæus ille euangelicus, qui dicebat *non ſum ſicut cæteri hominum*, & Lucæ 8. introductus verò fuit humilis publicanus, qui *non audebat oculos neque ad cælum leuare*, quia vt notat S. Paulinus epiſt. 10. ad Seuerum *non poterat eò recipi lata iactantia, quò ſe humilitas anguſta collegit: & anguſtia anguſtior contriti cordis exilitate penetrauit*. Hæc è Scripturis, & Patribus.

Herodot. *Iudith.* *Bernard.* Sine humilitate nec Mariæ virginitas placuiſſet. *Matt.* 11. *Gregor.* *Matt.* 18. Anguſta cæli porta ſuperbos non capit. *Matt.* 7. *Lucæ* 8. Publicani humilitas cælum penetrauit. *Paulinus.*

CLXXV. Probatur idem ſecundò ratione. Prima ratio, quia *humilitas eſt virtus, qua quis ex veriſſima ſui cognitione ſibi ipſi vileſcit*, vt docet Bernardus tract. de grad. humil. Ergo ex humilitate per cognitionem propriæ vilitatis oritur contemptus ſui: ex contemptu ſui odium ſui, in eo quod contradicit Deo: cui humilis practicè cognoſcit ſe infinitè ſubeſſe. Ex odio ſui extirpatio amoris proprij: ex ſublatione huius pullulat amor Dei. Contra verò ſuperbia cōſiſtit in nimia æſtimatione ſui! ex qua oritur inordinatus amor ſui. Amor autem Dei, & amor ſui ſunt characteres prædeſtinatorum, & reproborum, quia iuxta Auguſtinum in pſ. 64. *duo amores fecerunt ſibi duas ciuitates: Hieruſalem, & Babylonem*. Confirmatur primò, quia *initium omnis peccati eſt ſuperbia*. Eccl. 10. eò quod omne peccatum oriatur ex inordinata æſtimatione, & amore ſui; per quem præfertur

Humilitas quid ſit. *Bernard.* Amor Dei prædeſtinatorū character: amor ſui reproborum *Auguſt.* *Eccl.* 10. Superbia in quo ſēſu initium omnis peccati.

tur voluntas propria voluntati Dei. Ideo S. Prosper lib. 3. de vita contempl. cap. 3. *nullum*, inquit, *peccatum fieri potest sine superbia. Siquidem nihil aliud est omne peccatum nisi cõtemptus Dei.* Aliam rationem insinuat Gregorius lib. 34. mor. cap. 18. *quia alia vitia eas solummodò virtutes impetunt, quibus ipsæ destruuntur, vt videlicet ira patientiam, gastrimargia abstinentiam, libido continentiam expugnant. Superbia autem nequaquam vnius virtutis extinctione contenta, contra cuncta animæ membra se erigit: & quasi generalissimè pestifer morbus corpus omne corrumpit.* Rationem huius subdit, quia per superbiam virtutes ipsæ euadunt vitia: *& quidquid illa inuadente agitur, etiamsi esse virtus ostenditur, non per hoc Deo, sed soli vanægloriæ seruatur.* Ideo, vt ibidem addit, *interna superbia, quæ sæpe obtentu fictarum virtutum tegitur, tandem in aperta vitia erumpit: quia superbia vitiorum est radix. Sicut enim inferiùs radix tegitur; sed ab illa rami extrinsecùs expanduntur; ita se superbia intrinsecùs cælat, sed ab illa protinus aperta vitia pullulant.* Si igitur superbia radix est omnis peccati, humilitas illi opposita eradicat principium omnis peccati: & sic tollit principium deuiatiuum à fine prædestinationis. Ergo humilitas signum est prædestinationis tanquam remouens prohibens: sicut superbia est signum reprobationis tanquam *principium omnis peccati*: quod medium est vnicum reprobationis. Confirmatur secundò, quia ex eo quod humilitas eradicat principium omnis peccati, sequitur quod sit principium omnium virtutum: quæ constituuntur per oppositionem ad peccata. Et hoc est quod Patres dicunt humilitatem esse fundamentum perfectionis ac totius ædificij spiritualis. Quamobrem Basilius in admon. ad filium spir. *soli*, inquit, *præ omnibus humilitati stude: quod est omni virtute sublimius, vt ad perfectionis fastigium passis ascendere.* Bernardus de consid. lib. 5. *virtutum*, inquit, *stabile fundamentum est humilitas. nempe, si nutet illa, virtutum aggregatio nonnisi ruina est.* Hugo Victor. de claustr. anim. cap. 3. *In spirituali*, inquit, *ædificio fundamenti locus in imo, idest in humilitate quæritur.* Augustinus serm. 10. de Verb. Dom. *Magnus*, inquit, *esse vis? à minimo incipe. Cogitas magnam fabricam construere celsitudinis? de fundamento priùs cogita*

Prosper.

Gregor.

Superbia virtutibus omnibus aduersatur.

Humilitas eradicat omne peccatũ.

Humilitas totius spiritualis ædificij fundamẽtum.

Basilius.

Bernard.

Hugo Vict.

August.

humilitatis,& quantò quisque vult, & disponit superimponere molem ædificij;quantò erit maius ædificium:tantò altius fodit fundamentum. Cum igitur ædificium spirituale prædestinatorum peruenturum sit ad fastigiũ celsissimum supremæ felicitatis, debet vtique incipere à fundamento profundissimo summæ humilitatis. Ideo idem August. *Quod est,*inquit, *fastigium construendæ fabricæ,quam molimur? quò peruenturum est cacumen ædificij? citò dico:vsque ad conspectum Dei.Videtis quàm excelsum est, quanta res est conspicere Deum.*Quamobrem sicut ex fundamento habetur signũ ædificij : & quantò fundamentum est profundius, tantò magis signum est ædificij altioris : ita ex humilitate signũ habetur ædificij spiritualis per prædestinationem complēdi:& quantò profundior erit humilitas,tantò maius signũ erit prædestinationis ad gradum gloriæ altioris.Ideo Ambrosius lib.7.in Luc. *nihil,*inquit,*humilitate excelsius.* Vtique tanquam à signo:quia humilitas in fundamento,signũ est celsitudinis in fastigio. Sicut autem,cum nulla extant ædificij fundamenta, quando iacta esse debuerant, nulla tunc subest spes ædificij : ita in superbis,si nullum adhuc iactum est fundamentum humiliatis, nulla spes esse potest ædificj attollendi vsque ad conspectum Dei. Proinde in superbis ferè nulla spes prædestinationis apparet : cum ne prima quidem prædestinationis fundamenta sint iacta. Ideo Bernardus tract. de interiori domo cap. 41. *Superbia*, inquit, *sicut origo est omnium criminum: ita est ruina omnium virtutum. Ipsa aut in exordio mentem per peccatum prosternit : aut in fine de virtutibus deijcit.* Quia scilicet corruat necesse est ædificium, quod solido fundamento non nititur. Idcirco Gregorius lib. 34.mor.cap.18. *hi,*inquit, *qua humilitatem, quæ virtutum mater est,nesciunt,vsum laboris sui perdunt: etiamsi quæ bona sunt,operari videantur. Quia surgentis fabricæ robusta celsitudo non figitur,quæ nequaquam per fundamenti fortitudinem in petra solidatur.Soli ego ruinæ crescit, quod ædificāt, qui ante molem fabricæ humilitatis fundamina non procurant.* Confirmatur primò quia per superbiam,vt dictum est supra,virtutes ipsæ quodammodo vertuntur in vitia:& dum quis aut de virtutibus ipsis extollitur, aut opera alioquin

August.

Ambros. Humilitate nihil excelsius.

In superbis spes prædestinationis pœne nulla

Bernard. Superbia ruina virtutum.

Gregor.

Superbia de medicina facit vulnus, de remedio morbum.

quin virtuosa ad humanam gloriam dirigit, hoc ipso de cibo salubri fit venenum, de medicamento fit vulnus. Quod adnotans idem Gregorius lib. 33. mor. cap. 12. *qui,* inquit, *de acceptis virtutibus extollitur, non gladio, sed medicamento vulneratur.* Sicut igitur de ægrotorum salute desperamus, cum illis medicamenta ipsa vertuntur in nocumenta: ita philosophandum de signo æternæ salutis, aut mortis in ijs, quibus per superbiam ipsamet bona opera morbum pariunt, & nocumentum. Quamobrem Chrysologus serm. 7. *Fugiendum,* inquit, *est virus: pestilentia cauda, quæ de remedijs creat morbos, conficit de medicina languorem, sanctitatem vertit in crimen, placationem facit reatum, generat de propitiatione discrimen.* Vtique de ægroto, cui cibi salubres in malos humores, & remedia verterentur in morbum, actum omnino esset: eiusque deploratū salutem pronunciaret Hippocrates. Confirmatur secundò, quia superbia ita est omnium vitiorum radix, vt specialiter sit causa luxuriæ. Ideo dicitur Ezech. cap. 18. *iniquitas sodomæ superbia;* nempe causaliter, eò quòd ex ea prodijt abominãda luxuria Quia enim appetitus propriæ excellentiæ, vt appellatur à Scoto, luxuria quædam est spiritualis; ijs, qui peccant hac luxuria spirituali, permittitur iusto Dei iudicio incidere in carnalem: vt dū supra se per superbiam eriguntur, infra se per luxuriam ad fœdissima prosternantur. Quod aduertens Gregorius lib. 33. moral. cap. 11. *contra,* inquit, *eos* (superbos) *hostis antiquus, qui iam interiùs dominatur, etiam exteriùs sæuire permittitur, vt qui in cogitatione elati sunt, per luxuriam prosternantur.* Idem multò ante docuit Cassianus lib. 12. coll. cap. 22. vbi docet *omnem animam, quæ superbia fuerit tumore possessa, nequitijs spiritualibus tradi, eamque passionibus carnis inuolui.* Ex quo collige primò duplex in superbia signum reprobationis agnosci, alterum in ipsa per se spectata, alterum in luxuria ex ea emanante: quæ speciale reprobationis est signū, vt ostendetur suo loco. Vnde fit vt superbia tum formaliter, tum causaliter, secundùm vitia quæ causat, reprobationis sit signum. Collige secundò, quam Deo abominabilis sit superbia. Vt enim hanc ex electorum suorum mẽtibus eradicet, eos quandoque in luxuriam prolabi permittit.

Gregor.

CLXXVI.

Chrysolog.

Superbia causa luxuriæ.

Ezech.

Gregor.

Cassian.

Superbia duplex reprobationis signum, causaliter, & formaliter.

Deus ad eradicandam superbiam ab electis permitti eos in luxuriam prolabi.

Damas. mittit. Testatur hoc, inter cæteros, Damascenus lib. 2. de fide cap. 29. vbi *permittitur*, inquit, *quis quandoque in turpē decidere actionem, ad emendationem deterioris affectus. Vt si quis est in virtutibus electus, hunc sinit Deus in adulterium prolabi, vt per ruinam in cognitionem propriæ infirmitatis veniens, confiteatur Domino humiliatus.* Notanda illi verba, *ad emendationem deterioris affectus*: quibus pronunciatur superbia deterior quam luxuria: qua quidquam fœdius excogitari non potest. Vnde fit, vt superbia tanquam vitiū omnium deterrimum, contineat reprobationis signum omnium pessimum. Secunda ratio. Tota prædestinatio pēdet à conformitate ad Christum, ac proinde reprobatio à difformitate, iuxta illud Pauli ad Rom. 8. *quos prædestinauit conformes fieri imaginis filij sui.* Ergo illud prædestinationis est signum, per quod conformamur Christo; illud reprobationis, per quod difformamur. Sed per humilitatē maximè conformamur Christo; per superbiam maximè difformamur. quia expressè Christus hoc vnum voluit vt eius exemplo disceremus: *discite à me quia mitis sum, & humilis corde.* Quæ verba perpendens Gregorius lib. 34. moral. cap. 18. *ad hoc*, inquit, *vnigenitus Dei filius formam nostræ humilitatis suscepit; ad hoc despectus apparuit; ad hoc contumeliarum ludibria, irrisionum opprobria, passionumque tormenta tolerauit; vt superbum non esse hominem doceret humilis Deus.* Vnde fit vt Christiani simus nomine tenus, & inaniter; nisi discamus humilitatem à Christo. Quamobrem S. Leo serm. de nat. *frustra*, inquit, *appellamur Christiani: si imitatores non fuerimus Christi. Qui ideo viam se esse dixit, vt conuersatio magistri fieret forma discipuli; & illam humilitatem eligat seruus, quam sequutus est Dominus.* Confirmatur primò, quia cum Christus in Scripturis modo leo dicatur, modo ouis, *vicit leo de tribu Iuda* Apoc. 5. *tanquam ouis ad occisionem ductus est, & tanquam agnus coram tondente se obmutuit* Is. 53. prædestinatos tamen oues appellare voluit, non leones. *Statuet oues à dextris* Matth. 25. *oues meæ vocem meam audiunt* Ioan. 10. vt ostenderet prædestinatos non tam illi debere conformari in magnitudine, quam in humilitate actionum. Quod adnotās Cornelius in eum locum *electos*, inquit, *comparat ouibus ob patien-*

Humilitas maximè Christo cōformat.
Paulus ad Rom. 8.
Gregor.
Leo.
Apoc. 5.
Is. 53.
Matt. 25.
Ioan. 10.
Cornelius.

tien-

tientiam, & humilitatem, quia scilicet hi Christum non in rugitu leonis imitantur; sed in mansuetudine, & humilitate ouium. Idcirco Bernardus ser. 2. in cap. ieiunij *sublimis*, inquit, *Dominus: sed non ita proponitur tibi. laudabilis magnitudo illius: non enim imitabilis. humiliare, & apprehendisti.* Confirmatur secundò; quia propter hunc finem Deus assumpsit humanitatem; vt imitabilem se præberet in humilitate, quam exhibere non poterat in sola Deitate. Quod animaduertens Gregorius lib. 34. mor. cap. 18. supra cit. *quanta*, inquit, *humilitatis virtus est, propter quam solā veraciter edocendam, is, qui sine æstimatione magnus est; vsque ad passionem factus est paruus*? Adde Eucharistiam ipsam e Christi humilitate prouenisse; qui prius à Deitate ad formam serui, postea etiam ad formam cibi amplius exinaniri voluit. Quæ est obseruatio Augustini in enarr. in psal. 33. vbi *vnde*, inquit, *commendauit corpus, & sanguinem suum? de humilitate sua. Nisi enim esset humilis; nec manducaretur, nec biberetur*. Confirmatur tertiò, quia Christus prædestinatorum caput, licet illi deberetur exaltatio ex titulo vnionis hypostaticæ, & titulo aliarum virtutum; voluit tamen vt ea adscriberetur soli humilitati ad Phil. 2. *Humiliauit semetipsum &c. propter quod & Deus exaltauit illum.* Ideo Bernardus serm. 2. de Ascen. *sola*, inquit, *est humilitas, quæ exaltat, quæ ducit ad vitam*. Hæc via & non est alia præter ipsam. Atque hinc est, vt idem Apostolus ascensum Christi supra omnes cælos tribuerit descensui infra omnia. *Quod autem ascendit, quid est nisi quia & descendit primum in inferiores terræ? Qui descendit ipse est, qui ascendit super omnes cælos.* Ad eph. 4. Dicitur Christus *ascendisse super omnes cælos* vsque ad locum supremum: quia *descendit in inferiores partes terræ*, nempe ad inferos, & ad centrum terræ, vsque ad locum infimum. Quæ est animaduersio Chrysostomi in eum locum. *Descendit ad infimas partes, post quas non aliæ: & ascendit super omnia, super quæ non sunt alia.* Vt scilicet ostenderet nobis tantundem ascendendum in gloria, quantùm per humilitatem descendimus. Sicut enim tradunt Physici aquam in fontibus tantùm ascendere, quantùm priùs ad ima descenderat: neque simpliciter ascendere posse nisi ante descenderit: ita planè contingit prædestina-

Bernard.

Humilitatis exhibitio causa Incarnationis, & Passionis.

Gregor.

August.

Humilitati adscribitur ipsamet Christi exaltatio.

Ad Phil. 2.

Bernard.

Ad Eph. 4.

Chrysost.

CLXXVII

Ascenditur ad gloriam per descensum.

stinatis, adeo vt de Christo ipso dicatur, *quid est quod ascẽdit, nisi quia & descendit*, & ponitur tantũ ascendere, quantũm descenderat, nempe ascendere ad supremum, quia descenderat ad infimum: *quid est quod ascendit, nisi quia descendit* &c. Hæc de Christo prædestinatorum duce. De cæteris autem prædestinatis id insinuat Dauid ps. 83. *ascensiones in corde tuo disposuit in valle lacrymarum*. Quippe ascensio ad montem gloriæ disponitur per descensum ad humilitatis vallem. Ideo Augustinus serm. de verb. Dom. *omnes*, inquit, *celsitudo delectat : sed humilitas gradus est*. Quia scilicet decet prædestinatos conformari Christo *ascendenti, quia descendit*, vt dictum est. Addit Basilius admon. ad filium spir. humiles esse Deo similes. *Vir*, inquit, *humilis est Deo similis : & in templo pectoris sui gestat eum*. Hoc autem videtur explicatu difficile : cum humilitas propriè dicta non sit virtus quæ cadere possit in Deum. Prima expositio esse potest in hoc attendi quandam proportionem quod sicut Deus, in omni communicatione ad extra, semper se ad suas creatura demittit infra se: ita humilis demittit etiam se ad eos, qui sunt infra se : cum superbus attollat se supra se: Deo autem impossibile est attollere se supra se: & de facto demittit se infra se : & ideo dicitur à Basilio *humilem esse Deo similem*. Contra verò de Lucifero dicit Gregorius lib. 24. mor cap. 17. quod *Dei similitudinem perdidit: quia esse ei superbè similis in celsitudine concupiuit*.

Ps. 83. *August.* *Basilius.* Humilis in quo sensu Deo similis. Dei similitudo amittitur per superbiam.

Secunda expositio esse potest humilem esse similem Deo: quia in suis operibus alienus à gloria propria quærit gloriam Dei. & sic conformatur Deo, qui *omnia operatur propter semetipsum* Prou. 16. nempe propter suam gloriã. Quamobrem humilis est similis Deo; quia, dum operatur, idem est finis, & scopus Dei, & humilis, nempe Dei gloria. Ideo Christus, qui de se dixit, *discite à me, quia mitis sum, & humilis corde* Matt. 11. de se etiam testatus est, *honorifico Patrem meum: non quæro gloriam meam*. Ioan. 8. Contra verò superbus dirigit suas actiones non ad gloriam Dei, sed propriam: & sic dissimilis est Deo. immo in hoc directè Deo aduersatur : qui non potest aliam gloriam intendere, quàm diuinam. Ideo primus Angelus, qui peccando appe-

Prou. 16. *Matt. 11.* *Ioan. 8.*

appetijt gloriam propriam, Sathahel nominatus est: quod nomen ductum ex radice Hebraica, significat *aduersarius Dei.* quia scilicet, dum appetijt esse vt Deus, quærendo non Dei gloriam, sed propriam, aduersatus est Deo. Testatur hoc Chrysostomus homilia de Adam, & Eua. vbi *vnus Angelus primus*, inquit, *qui Sathahel dictus est, malignam, & nefariam præsumptionem assumens dixit, ponam sedem meam in aquilone, & ero similis Altissimo: & ita pro tali præsumptione præcipitatus de culmine Angelico diabolus nominatur.* Hinc sumitur

Luciferi nomē propriū Sathahel.

CLXXVIII.

Tertia ratio à posteriori, quia plerũque humiles saluantur: superbi damnantur. Ergo humilitas prædestinationis est signum, superbia reprobationis. Antecedens apparet primò in Angelis. Quandoquidem peccatum Angelicum, ex communi Patrum censensu, fuit superbia: quia Angelus, vt notat idem Gregorius lib. 34. moral. cap. 17. *ius peruersæ liberitatis appetijt: vt & præesset cæteris, & nulli subesset. sed, dum primam celsitudinem superbè appetijt: iurè perdidit participatam.* In hoc obseruandum est, fuisse Luciferum de supremo ordine Seraphico. quippe, qui fuit supremus Angelus, & sic e supremo ordine. Ideo Bernardus ser. 3. de verbis Isaiæ vidi dominum &c. *Ecce, inquit, rex noster nouos in terra Angelos fabricaturus aduenit: non inferioris ordinis Angelos, sed Seraphim. Audi, quid loquitur, ignem veni omittere in terram. Vult ergo Seraphim fabricare: vt hi ibi stent, vnde tu corruisti.* Cum ergo Lucifer esset ordinis seraphici, appellatus est *Cherub extensus* Ezech. 28. *in delicijs Paradisi Dei fuisti: & tu Cherub extensus, & protegens.* & infrà. *Eieci te de monte Dei, & perdidi, o Cherub, proiectus de medio lapidum ignitorum.* Quod de Lucifero eiecto de medio Seraphim exponit Hieronymus in eum locum, & communiter alij. Cum igitur esset Seraphim, appellatur ab Ezechiele Cherub; quia Seraphim dicitur ab incendio amoris, Cherub à plenitudine scientiæ. Quia ergo ille caruit ardore diuini amoris; sed tantùm complacuit sibi de claritate scientiæ; ideo, cum esset Seraphici ordinis, Cherub dicitur. Quod animaduertens Gregorius lib. 17. mor. cap. 15. *Cherub*, inquit, *plenitudo scientiæ intepretatur. idcirco iste Lucifer Cherub dicitur: quia transcendisse cunctos scien-*

Superbia peccatum Angeli.
Gregor.
Lucifer de supremo ordine Seraphico.
Bernard.
Christus venit fabricare ex hominibus nouos Seraphim.
Ezech 28.
Lucifer cur appellatur Cherub.
Hieron.
Seraphim dicuntur ab incendio, Cherubim à scientia.
Gregor.

scientia perhibetur. Quippe ob superbiam magis sibi complacuit de claritate scientiæ, quæ vergebat ad gloriam propriam: quàm de incendio diuini amoris, qui dirigitur ad gloriam Dei: & quod, proprium superborum est, lucere tantùm appetijt, non ardere. Quod expendens serm. cit. Bernardus. *Quid ergo*, inquit, *in veritate non stetisti: nisi quia Seraphim non fuisti? Seraphim quippe ardens, vel incensus interpretatur. Tu verò habuisti miser lucem; sed ardorem non habuisti. Bonum erat tibi si ignifer magis esses, quàm lucifer*. E quibus colligitur eos, qui valde appetunt lucere apud homines, non leue habere reprobationis indicium. Siquidem vestigia sequuntur Luciferi, qui reproborum est signifer. Ideo auiditatem humanæ gloriæ Christus posuit inter maxima impedimenta salutis, dum dixit Ioan. 5. *quomodo potestis credere, qui ab inuicem accipitis: & gloriam, quæ à Deo est, non quæritis?* Si acceptatio humanæ gloriæ ponit impedimentum, & quasi impotentiam ad fidem cum dicat *quomodo potestis* &c. multò magis ad spem, & charitatem, aliaque ad prædestinationis finem necessaria. Idem Christus hoc idem reposuit inter signa reprobationis, quæ apparebant in Pharisæis Matth. 23. *amant primos recubitus in cœnis, & primas cathedras in Sinagogis, & salutationes in foro, & vocari ab hominibus Rabbi*. Videant superbi, quam spem habere possint salutis, quando hæc, quæ tanquam peccata leuissima æstimant, Christus ipse reposuit inter maxima impedimenta salutis, & inter vitia Pharisæorum: qui Luciferi asseclæ lucere volebant, non ardere. Quippe omnis superbus, qui super alios attolli, ac cæteris præferre se studet, imitatorem se ostendit diaboli. Quod adnotans Gregorius lib. 3. mor. cap. 18. *sunt*, inquit, *nonnulli, qui electionis fastigium ascendunt; illum videlicet imitantes, qui se primus apud se extulit; sed eleuando prostrauit*. Porro Luciferi superbia elucescit magis ex eius collatione cum humilitate Ioannis Baptistæ: de quo dictum est Ioan. 5. *ille erat lucerna ardens, & lucens*. Prior quidem est lux, quàm ardor. Dicitur tamen Ioannes *lucerna ardens, & lucens*: quia directè oppositus Luciferinæ superbiæ, ardere magis appetijt, quàm lucere. Quod aduertens Bernardus serm. de Nat. Ioan. Bapt. *ille*, inquit, *erat lucerna ardens*,

[Margin notes: *Bernard.* Lucifer lucere magis voluit, quàm ardere. — *Ioan 5.* — Ambitiosi excludi videntur etiã à numero fidelium. — *Matt. 23.* — *Gregor.* — *Ioan. 5.* Ioannes Baptista cur dictus lucerna ardens, & lucens. — *Bernard.*]

dens, & lucens, non ait lucens, & ardens: quia in illo ex feruore splendor: non feruor prodyt e splendore. Sunt enim, qui non eò lucent, quò feruéant: sed magis feruent, vt luceant. At isti planè non feruent spiritu, sed studio vanitatis. Hoc pertinet ad reprobos Luciferi asseclas, qui splendere studuit, ardere non studuit. Contra quos idem Bernardus serm. 3. in verba Isaiæ vidi dominum. *Quid lucere*, inquit, *festinatis? nondum aduenit tempus in quo fulgebunt iusti, sicut sol. Interim perniciosus est iste appetitus lucendi*. Contra verò prædestinatorum est proprium, ardorem diuini amoris curare, splendorem proprij nominis non curare. Quod videre est in Ioanne Baptista electorum antesignano. qui directè, vt dictum est, lucifero oppositus, diuinam similitudinem nullatenus affectauit. Immo cum posset haberi Messias, Christus, Deus, si tantùm ipse annuisset, apertè *respondit non sum* Ioan. 1. de se pronuncians humiliter, *ego vox*. Quod obseruans Bernardus serm. cit. *lucet*, inquit, *Ioannes tantò vtique clariùs, quantò ampliùs feruet: tanto veriùs, quātò minùs lucere appetit. Fidelis Lucifer, qui Solis iustitiæ nō vsurpare venit, sed prænunciare splendorem.* Ioannes igitur, qui lucere non studuit, Christi Solis verus Lucifer factus est. Lucifer verò, qui nimiùm lucere præsumens, sol esse appetijt, lucem propriam amisit, æterna nocte mulctatus. Ioannes Christi præcursor, & electorum vexillifer, ijs præmonstrauit, quàm gloriosum finem ferat humilitas: & in quam lucem euadat nominis voluntaria obscuritas. Lucifer reproborum dux ostendit suis, quàm horrenda nox excipiat hunc, quem tantopere superbi ambiunt, humanæ gloriæ splendorē. Qui ijs est veluti prodigiosi cometæ infausta lux, lethi, & damnationis prænuncia. Et hoc est primum exemplum, in quo apparet humilium prædestinatio, reprobatio superborum. Apparet id secundò in Saule, & Dauide. Quippe Sauli dictum est 1. Reg. 15. *cum paruulus esses in oculis tuis, caput in tribubus Israel factus es*. Quod exponens Gregorius in I. Reg. *quasi*, inquit, *dicat superbus modò, iustè deponeris: qui priùs humilis regnum sortiri meruisti*. Nempe ex superbia reprobatus, ex vtroque regno est deiectus, terreno, & cælesti. Expressè autem reprobationis causam in Saule fuisse superbiam, idem tradit lib. 26. mor.

In Ioanne splendor ex feruore: in ambitiosis feruor e splēdore.

Bernard.

Ioannes Baptista directè Lucifero oppositus.

Ioan. 1.

Bernard.

Ioannes Christi Solis Lucifer.

Gloriæ humanæ splendor perniciosus cometa.

1. *Reg* 15.

Gregor.

Saul ob humilitatem euectus ad regnum, ob superbiam eiectus è regno terreno, & cælesti.

Gregor.

26.mor.cap.19.vbi *Saul*,inquit, *ab humilitatis merito in tumorem superbiæ culmine potestatis excreuit.per humilitatē quippe prælatus est,per superbiam reprobatus*. Dauid verò, qui vt testatur ps.130. de se *humiliter sentiebat*:& se *canem mortuum* appellabat 1.Reg.24. ad vtrumque fuit regnum euectus temporale,& æternum. Quod expendens Gregor. lib.37.mor.cap.17.*Paruulus*, inquit, *in oculis suis est, qui in eo quod se considerat,imparem se alienis meritis pensat. Saul autem reprobus in bono,quod cœperat,non permansit:quia fastu susceptæ potestatis intumuit. At contra Dauid semper de se humiliter sentiens, eidem sæuienti aduersario humiliter se prostrauit dicens, quem persequeris Rex Israel, canem mortuum? Certe iam vnctus in Regem fuerat:iam exorante Samuele,& cornu super se oleum fundente didicerat, quod eum diuina gratia,Saule reprobato, ad regni gubernacula possidēda seruabat. Et tamen persequenti aduersario mente se humili substernebat: cui diuino iudicio prælatum se esse cognouerat*.Ex hac comparatione ibidem colligit vniuersaliter reproborum proprium esse alios despicere, electorum aliis se submittere.*Omnes*, inquit,*iniqui per tumorem cordis elati, cunctos,quos cernunt,superbiæ fastu despiciunt*.& infra. *electi etiam se illis humiliant:quibus iam se per maiora iudicia antepositos deprehendunt. Hoc autem esse proprium electorum specimen solet, quod de se semper sentiunt infrà quàm sunt. Hinc namque ab eodem Dauid dicitur, si non humiliter sentiebam.sed exaltaui animam meam.Hinc Salomon ad sapientiam paruulos vocat dicens,siquis est paruulus veniat ad me. Hinc in euangelio Dominus dicit,confiteor tibi Pater,quia abscondisti hæc à sapientibus,& reuelasti ea paruulis. Hinc magister gentium dicit, facti sumus paruuli in medio vestri*. Addit infrà de reprobis *contra verò reproborum est magnificè de se sentire,& magnos esse in oculis propriis*. Ideo subdit,*hanc humilitatis formam reprobi,quia leuiathan membra sunt,vel cognoscere,vel tenere contemnunt.quia & si quando se humiles specie tenus ostendunt, humilitatis vim seruare intrinsecùs negligunt. Qui sæpe, vt si quando vnumquodlibet bonum vel minimum faciunt, à malis suis omnibus respectum mentis procaciùs auertunt:atque hoc,quod vel extremum bonum fecerint,tota intentione semper inspiciunt:& ex*

1.Reg.24. Dauid ob humilitatē ad vtrumque regnum euectus. *Gregor.*

CLXXX. *Gregor.* Electi de se humiliter, reprobi de se magnificè sentiunt.

Superbi membra diaboli.

et se se iam quasi sanctos aspiciunt; obliti malorum omnium, quæ commiserunt, vnius sui tantummodò boni memores, quod fortasse facere nec perfectè potuerunt. Sicut euenire contra electis solet, vt cum multarum virtutum gratia polleant, vnũ vel tenuissimum vitium valde defatigans pulset. quatenus, dum ex quadam parte se se infirmari considerant, de his virtutibus, in quibus præualent, se minimè extollunt: dumque de infirmitate trepidant, hoc quoque, vbi fortes sunt, humiliùs seruant. His quasi coloribus à Gregorio reproborum superbia, electorum humilitas delineatur, occasione collationis inter superbiam Saulis, ob eam cælesti, & terreno regno deiecti, atque humilitatem Dauidis. Apparet idem tertiò in diuite, & Lazaro. Neque enim putandum est illum e solis diuitijs reprobatum; hunc e sola mendicitate saluatum: nam neque diuitiæ per se sunt malæ, neque mendicitas per se bona; neque byssus, & purpura, aut solæ epulæ putandæ diuiti causa esse damnationis. Quod expendens Chrysologus serm. 121. *numquid*, inquit, *per se tantum diuitiæ criminosæ sunt? aut solæ tantum per se penes Deum damnandæ sunt vestes? & tantum per se puniendæ sunt epulæ: vt non solum careant præmio bonorum; sed omnium malorum ferant, & mereantur exitium?* Dicendum igitur est diuitias diuiti fuisse causam superbiæ; & ideo damnationis: mendicitatem Lazaro causam fuisse humilis tolerantiæ; & ideo saluationis. Quod indicans idem Chrysologus serm. 124. *Pauperem*, inquit, *contemptus prouexit ad patientiam; diuitem extulit purpura ad superbiam, ad cæcitatem splendor, sublimitas ad ruinam.* Apparet idem quartò in Pharisæo, & Publicano euangelico. ille enim plenus bonis operibus associatis cum superbia reiectus est, & reprobatus: hic vero oneratus peccatis adiuncta humilitate iustificatus est, & electus. Quod expendens Chrysostomus hom. 66. in Matt. *Sine humilitate*, inquit, *si multa alia peragas; immundus eris apud Deum. Quod Pharisæus omnibus perfecit; qui mille virtutibus affluens, supernam felicitatem propter arrogantiam amisit.* Huc reuocari posset animaduersio illa à nobis alias relata eiusdem Chrysostomi hom. 5. de incomprehens. Dei nat. vbi *finge*, inquit, *animo bigam duplicem; quarum in altera virtus iuncta sit cum superbia; in altera*

Diuiti superbia causa damnationi, Lazaro humilitas causa saluationis.

Chrysol.

Chrysol.

Pharisæus reiectus propter superbiam; Publicanus electus, propter humilitatē.

Chrysost.

Chrysost.

tera cum humilitate peccatum. Videbis bigam illam peccati facile anteire virtuti: palmamque obtinere non pernicitate peccati; ſed vigore humilitatis. Contra vero bigam alteram retardari, ac vinci non imbecillitate virtutis, ſed pondere ac mole ſuperbiæ. Hoc exemplo Phariſæi, & Publicani perſpicies &c. His exemplis apparet humiles, quamuis peccatores interdũ ſint, conuerti plerumque, & ſaluari: ſuperbos, quamuis ad ſpeciem cæteris virtutibus affluant, plerumque damnari. Confirmatur primò, quia caſtitas diu ſeruata, ſi ſuperbiæ adiungatur, interdum ex iuſto Dei iudicio amittitur, etiam circa finem vitæ. Quod animaduertens Gregorius lib. 24. mor. cap. 13. *Plerumque*, inquit, *latet ſuperbia: & caſtitas innoteſcit. Atque ideo oſtenſa diù caſtitas circa vitæ finem perditur: quia cooperta ſuperbia vſque ad finem incorrecta retinetur.* Confirmatur ſecundò, quia non datur alius euadendi modus e tot diaboli laqueis, quàm humilitas: Deo auxilium efficaciter humilibus præbente, ſuperbis ſæpiſſimè denegante. Quod declarauit olim magnus Antonius, cui, vt refertur in eius vita, cum oſtẽſi fuiſſent innumerabiles diaboli laquei toto terrarum orbe ad capiendas animas vndequaque diſpoſiti, ipſo exclamante, *quis e tot laqueis poterit tandem euadere?* reſponſum fuit, *ſola humilitas.* Et ratio eſt; quia, cum nemo tot diaboli tẽtationes euadat ſine auxilijs ſpecialiſſimis Dei, hæc humilibus à Deo dantur, denegantur ſuperbis. Nimirum, ſi etiã in humanis ad magnanimitatem pertinet, iuxta effatum Poetæ, *parcere ſubiectis, & debellare ſuperbos*, multò magis præſtabitur id à ſupremo monarcha Deo: in quo eſt magnanimitas in gradu infinito, & altioris ordinis. Ideo maximum, & fere vnicum medium Chriſtianis ad aſſequendã gratiam, & gloriam eſt humilitas. Quamobrem Auguſtinus epiſt. 56. *ſi quæris*, inquit, *quid primum ſit in religione, & diſciplina Chriſti; reſpondebo, primum eſt humilitas. Quid ſecundum, humilitas. Quid tertium, humilitas. Sicut enim Demoſthenes primas, ſecundas, tertias pronunciationi dedit: ita eaſdem ego dabo humilitati in ſchola Chriſti.* Contra verò ſchola diaboli in ſuperbia conſiſtit. adeo vt reprobi non alio nomine cenſeantur, quàm filij ſuperbiæ: quorum caput eſt diabolus. ideo dicitur Iob. 14. *ipſe eſt rex ſuper vniuer-*

Caſtitas ſuperbiæ adiuncta interdum amittitur circa finem vitæ.

Gregor.

Humilitas ſola euadit e laqueis diaboli.

CLXXXI.

Auguſt.

versos filios superbiæ. Hoc maximè charactere discernũtur filij diaboli à filijs Dei. Quippe diabolus caput est superborum, Christus humilium: ille superbiæ, hic humilitatis exemplar. Quod egregiè, vt assolet, prosequitur Gregorius lib. 34. moral. cap. 18. cuius fusè de hoc differentis verba, quæ ad rem nostram maximè faciunt, libet hic paucis ad breuitatem resectis, transcribere. *Hostis*, inquit, *noster magnus inter omnia conditus videri super omnia voluit elatus. Redemptor noster magnus manens super omnia, fieri inter omnia dignatus est paruus. Ille ait, in cælum ascendam: iste per prophetam dicit: vita mea inferno appropinquauit. Ille dicit, super astra Cæli exaltabo solium meum: Iste humano generi à Paradisi sedibus expulso dicit, ecce venio cito, & habitabo in medio tui. Ille dicit, sedebo in monte testamẽti, in lateribus Aquilonis: iste dicit, ego sum vermis, & non homo, opprobrium hominum, & abiectio plebis. Ille dicit, ascendam super altitudinem nubium, & similis ero altissimo: Iste cum in forma Dei esset, exinaniuit semetipsum, formam serui accipiens, & per membra sua loquitur dicens, Domine, quis similis tibi? ille per membra sua loquitur dicens: nescio Dominum, & Israel non dimittam. Iste per semetipsum dicit, noui eum, & sermonem eius seruo: Ille dicit, mea sunt flumina, & ego feci ea: Iste dicit: non possum à me ipso facere quidquam. Ille regna omnia ostendens dicit: tibi dabo gloriã illorum, quia cui volo do illã: Iste dicit calicem quidem meum bibetis, sedere autem ad dexteram, vel sinistram, non est meum dare vobis. Ille dicit: eritis sicut dij scientes bonum, & malũ: Iste dicit: non est vestrum nosse tempora, vel momenta, quæ pater posuit in sua potestate.* Hæc & plura ibi Gregorius. E quibus apparet exemplar superbiæ in diabolo; in Christo humilitatis: vt maximè ex hoc discernantur, qui sint conformes Christo, & conformes diabolo; & sic reprobati. Schola diaboli tota est in edocenda superbia: schola Christi tota in doctrina humilitatis. & sic bene ex hoc discerni possunt vtriusque scholæ discipuli. Ideo idem Gregorius ibidem *ille*, inquit, *nihil aliud mentes sibi subditas docet, quàm celsitudinis culmen appetere, cuncta æqualia mentis tumore transcendere: Iste ad sputa, ad colaphos, ad spineam coronam, ad crucem, ad lanceam, atque ad mor-*

Gregor.

Exemplar superbiæ in diabolo, humilitatis in Christo.

Gregor.

mortem ueniens, membra sua admonet dicens: Si quis mihi ministrat, me sequatur. Vnde apertè concluditur ex hoc maximè cognosci reprobos sequaces diaboli, & electos sequaces Christi: & sic superbiam reprobationis, humilitatem electionis signum esse perspicuum. Quæ est expressa consequentia eiusdem Gregorij; qui rem totam ita concludit. *Quia igitur Redemptor noster corda regit humilium, & leuiathan iste rex dicitur superborum; apertè cognoscimus, quod euidentissimum reproborum signum superbia est, at contra humilitas electorum.*

CAPVT X.

Sextum prædestinationis signum misericordia in pauperes.

CLXXXIV. Misericordia in pauperes prædestinationis est signum. *Ps.* 40.

DIco decimò. Misericordia in pauperes prædestinationis est signum. Probatur primò e Scripturis. Primus locus ps. 40. *Beatus, qui intelligit super egenum, & pauperem; in die mala liberabit eum Dominus. Dominus conseruet eum, & viuificet eum* &c. Promittitur *intelligenti super egenum, & pauperem liberatio in die mala*; idest, vt explicat August. Hugo Card. & alij in die iudicij. Promittitur conseruatio, & viuificatio; *Dominus conseruet eum, & viuificet eum. Hæc viuificatio*, vt ait Augustinus, *pertinet ad futuram vitam*. Ergo *intelligentes super egenum, & pauperem* signū habēt prædestinationis pœne infallibile. quia, vt ibidem Augustinus, *ista prophetæ optatio promissio est, securi expectare, qui hoc agunt*. Hoc autem signum maximè illi habent, qui *intelligunt super egenum, & pauperem*, ij scilicet, qui non ex quadam prodigalitate quibusdam connaturali, sed eleemosynas largiūtur ex cōsideratione, & aduertētia; considerando in pauperibus siue imaginem Dei, siue personam Christi; & illos ex corde compatiendo. Quod notans ibidem Hugo Cardinalis *dicit*, inquit, *qui intelligit: quia maius est dare animum compatiendo, quàm pecuniā.* Sicut, vt idem Augustinus apud Glosam, *beatus, qui intelligit,*

August. *Hugo.* *August.* *Hug. Card.* Compassio comes eleemosynæ. *August.*

git, vt & non petentibus det. Qui petentibus dat, benè facit: qui tacentem intelligit, beatus. Quippe, vt addit Hugo, *huic qui ita intelligit, multa bona promittit. Primum est bonum vitæ æternæ: quod diuiditur in duo. primum est habere omne bonum; de quo dicit, beatus ille est: cum beatus sit, cui omnia optata succedunt. Secundum est carere omni malo; de quo subiungit, in die mala liberabit eum Dominus.* Quod argumentum prosequitur idem Hugo dicens huic promitti primò conseruationem in bono, *Dominus conseruet eum.* Secundò viuificationem per gratiam, *& viuificet eum.* Tertiò beatitudinem in terra per spem futuræ vitæ, *& beatum faciat eum in terra.* Quartò liberationem à tentationibus diaboli, *& non tradat eum in animam inimicorum eius.* Quintò auxilium in tribulationibus; *Dominus opem ferat illi super lectum doloris eius.* Sextò denique videtur Deus illi promittere specialem assistentiam in morbis, exhibendo illi quodammodo famulatum; quasi versando, & vertẽdo eius stratum in ægritudine, & lectum proprijs manibus concinnando, quod famuli præstant dominis: & ideo subditur, *versasti*; siue, vt legit Augustinus, *vertisti stratum eius in infirmitate eius.* Ex his liquet iis promitti beatitudinem inchoatam in terra, postea consumandam in cælo. Quod aduertens Augustinus, *ne putarent*, inquit, *illi, qui intelligunt super egenum, & pauperem, recipiendos quidem se esse in cælo, sed negligi in terra: promissionem habent vitæ præsentis, & futuræ.* Nihil ad prædestinationis signum præclarius.

Hugo. Eleemosynę bonę omnia promittũtur

Misericordibus Dei specialis assistentia in morbis.

August.

Secundus locus est ps. 111. *Iucundus homo, qui miseretur, & commodat: disponet sermones suos in iudicio; quia in æternum non commouebitur. In memoria æterna erit iustus: ab auditione mala non timebit.* & infra. *Dispersit, dedit pauperibus: iustitia eius manet in seculum seculi: cornu eius exaltabitur in gloria.* Primò *qui miseretur, & commodat*, is est, qui eleemosynas elargitur: quia eas non tam dat, quàm commodat, eadem largiùs recepturus, iuxta illud Luc. 6. *date: & dabitur vobis.* Quamobrem Augustinus expendẽs hæc verba, *qui miseretur, & commodat. Date*, inquit, *& dabitur vobis. In eo quod das, ut tibi detur, commodas.* Hoc autẽ consonat ijs, quæ dicuntur Prou. 22. *fæneratur Domino,* qui

Ps. 111.

Eleemosyna est contractus commodati.

August.

Prou. 22.

Misericors in die iudicii bene iudici respondebit.

Augustin.

qui miseretur pauperi. Qui autem ita commodat per manus pauperum pecuniam suam Domino, non solùm iucundè viuet in hac vita, ob quod dicitur, *iucundus homo*: sed etiam *disponet sermones suos in iudicio*. Quia optimè respondere poterit iudici nō interroganti nisi de eleemosynis datis, aut negatis. Ideo Augustinus *facta ipsa*, inquit, *sermones sunt, quibus in iudicio defendetur. Quid non erit ei sine misericordia, quia & ipse fecit misericordiam?* Sequitur, *in memoria æterna erit iustus: ab auditione mala non timebit.* quia vt addit Augustinus *ad dexteram segregatus audiet, uenite benedicti &c. Neque aliqua illic eorum nisi opera misericordiæ commemorantur. & ab auditu malo non timebit: quod audient ij, qui à sinistris erunt.* Sicut igitur, qui parant se ad examen pro consequenda laurea doctoratus, dispo-

CLXXXIII nunt multò aute capitula, lectiones, responsiones: quæ in eo temporis articulo vsui esse poterunt: & signum consequendi doctoratus is habet, qui benè sermones ibi adhibendos disponit: ita eleemosynarum largitor signum habet supremæ laureæ consequendæ: quia bene sermones suos disponit adhibendos in examine districto iudicij. Ad

Hug. Card.

quod respiciens Hugo Cardinalis *homines*, inquit, *misericordes modò f rmant non tantùm sermones, quos respondebunt: sed etiam illos, quibus alloquetur eos Dominus: esuriui, et dedistis mihi mā̄ducare* &c. Certè vir cordatus cogitat ad ea, quæ responsurus est in illa magna disputatione extremi iudicij. Obseruandum legi à Chrysostomo, *disponit rationes suas in iudicio*, alludendo ad id, quod dicitur Lucæ 16. *redde rationem uillicationis tuæ*: quia omnes rationes benè supputatæ reperiuntur per eleemosynas pauperum. Quippe, vt notat Chrysologus serm. 40 *sine causa accusant peccata, quem pauper excusat.* Nempe vt ait Chrysostomus hom. 33. ad pop. Anth. *ipsamet eleemosyna Christi adstat tribunali, non tantùm patrocinans, sed ipsi etiam persuadens iudici, ut patrocinium præstet; feratque pro eo sententiam*. Sicut igitur, cum iudex munera, & pecuniam accipit à reo, ac se subornari permittit, signum hoc est pœnè euidens sententiæ fauorabilis ferendæ, pro liberando reo: si verò munera respuit, in malam id partem accipitur, vt signum futuræ in ferenda sententia seueritatis. Ita planè, si nostra Chri-

Chrysost.
Per eleemosynas rationes omnes benè supputantur.
Chrysolog.
Chrysost.
Eleemosyna patroni loco.

Christus iudex eleemosynis veluti sanctissimè subornatur.

Christus munera respuit(quod fit cum ad erogādas eleemosynas efficax nobis auxilium denegat) tunc iusti iudicis est maximè pertimescenda seueritas,nullis muneribus retardata.Si verò nostra Christus , per manus pauperum, munera suscipit, signum id est futuræ in ferenda sententia clementiæ,seueritate muneribus delinita . & *suadente eleemosyna,*iuxta id,quod diximus ex Chrysostomo,*vt ipsemet iudex reo patrocinium præstet , feratque pro eo sententiam.* Ideo subdit propheta,*dispersit,dedit pauperibus:iustitia eius manet in sæculum sæculi.*quia, vt notat Augustinus, *ille thesaurum seruabit in cælo, qui esurire , & sitire in pauperibus se dixit in terra.*

Tobiæ 12.

Tertius locus est Tobiæ 12. *eleemosyna est, quæ à morte liberat:& ipsa est,quæ purgat peccata.; & facit inuenire misericordiam, & vitam æternam .* Quatuor effectus tribuuntur hic eleemosynæ:quorum singuli prædestinationis continent signa.Primus est liberatio à morte. quod,cum non possit intelligi de morte temporali,necessariò intelligitur de æterna.Ex quo occasionem sumpsit quorundam error. qui,vt refert Augustinus lib.21.de Ciuit.cap. 21. dicebant *etiam illi , qui nefariè , ac nequiter inter ipsas eleemosynas vixerit, cum misericordia futurum iudicium . vt aut non dānetur omninò;aut post aliquod tempus à damnatione nouissima liberetur.* Igitur hi putabant,etiam postquam quis dānatus esset ad gehennam , ab ipsis gehennalibus flammis virtute eleemosynæ liberari . Quod licet falsum sit,& hæreticum;verum tamen est,& de fide, quod Tobiæ loco cit. dicitur,*eleemosyna est,quæ à morte liberat.* quia scilicet , vt dicitur ibidem cap.4.*eleemosyna liberat à peccato : & non patitur ire in tenebras,*idest in gehennam; de qua Matt.22. *mittite eum in tenebras exteriores : ibi erit fletus* &c. Quippe,vt ait Augustinus hom.39.inter 50. *ante fores gehennæ stat misericordia,& neminem in carcerem mitti permittit.*ac si diceret,etiam si te ad fores gehennæ peccatum perduceret, idest ad maximum damnationis discrimen, *ante fores gehennæ stat misericordia:& neminem* (ex misericordibus)*in carcerem mitti permittit .* Admir[illegible],quod hic insinuat Augustinus *ex verè misericord[illegible]ri neminem.*Sed consonat Scripturæ locis cit.*e[illegible] non patitur*

Eleemosynæ effectus quatuor.

August.

Eleemosynæ vi damnatos etiam saluari,error aliquorum .

Matt.22.

August.

Eleemosyna eripit à foribus ipsis gehennæ.

tur ire in tenebras:eleemosyna liberat à morte.& hic est primus effectus hoc loco illi à Spiritu Sancto, per os Archãgeli Raphaelis tributus. Secundus effectus est purgatio à peccatis. *ipsa est,quæ purgat peccata*. Est ergo eleemosyna Purgatorij loco.& sicut ibi purgantes peccata sunt de sua salute securi, ita proportionaliter &c. Quamobrem Cyprianus lib.de opere,& eleemosyna, *quid debeant*, inquit, *facere peccantes,magisteria diuina docuerunt, operationibus iustis Deo satisfieri; misericordiæ meritis peccata purgari.* Ideo dicitur loco citato: *ipsa est,quæ purgat peccata.*eleemosyna igitur non à gehenna solùm, sed etiam à purgatorio liberat. Tertius effectus est propitiatio diuinæ misericordiæ:quare subditur,*& facit inuenire misericordiam.* quia scilicet Deus misericordibus misecordiam exhibet, iuxta illud Matthæi 5.*Beati misericordes,quoniam ipsi misericordiam consequentur.Neque enim*, vt aduertit Cyprianus loco cit.*promereri misericordiam Domini poterit, qui misericors ipse nõ fuerit.* ideo dicitur*facit inuenire misericordiã*;sine qua nemo saluari potest. Quartus effectus illi tribuitur vita ęterna. *facit inuenire misericordiam,& vitam æternam.*Non fuit satis dicere,*facit inuenire misericordiã*: sed quia hæc poterat non esse continuata vsque ad perseuerantiam finalem,ideò subdit,*& vitam æternam*: quæ vltimus est,& præcipuus prædestinationis effectus. Quia, vt

CLXXXIV ait Lyranus in hunc locum,*eleemosyna est satisfactoria pro peccatis:& sic introductoria ad regnum cælorum*. Hæc de quatuor eleemosynæ effectibus Tobiæ 12.designatis.

Quartus locus est Matth.25 *Venite benedicti* &c. *esuriui enim,& dedistis mihi manducare* &c.His verbis misericordia in pauperes declaratur à Christo vt vnicum medium gloriæ consequendæ. Sicut etiam vt vnicum medium reprobationis,& damnationis immisericordia in pauperes, *ite maledicti* &c. *esuriui enim, & non dedistis manducare* &c.In quo duo recurrunt dubia non vulgaria. Primum est,quod videantur excludi hic à prædestinationis tum signo,tum effectu ipsi pauperes;qui non habent, vnde eleemosynam largiantur.Secundum est,non dari alia virtutũ opera remuneranda præter eleemosynam: neque alia vitia,vt blasphemias,homicidia,adulteria punienda,præter immi-

Eleemosyna Purgatorii loco.

Cyprian.

Matt.5.

Matt.25.

immisericordiam in pauperes. Ad primum respondeo, pauperes spiritu, qui diuitias spontaneè reliquerunt, non tam iudicandos esse, quàm assessuros vt iudices: iuxtà illud, quod in persona Apostolorum fidelibus omnibus, sua propter Christum relinquentibus, promissum est, *sedebitis super sedes iudicantes* &c. Matth 19. Quamobrem Beda in Natali Sancti Benedicti, *sciendum*, inquit, *esse omnes, qui ad exemplum Apostolorũ sua reliquerunt omnia, & secuti sũt Christum, iudices cum eo venturos*. Quod ampliari potest ad omnes pauperes spiritu, idest eos omnes, qui paupertatem patienter, & libenter tolerant. Pauperes igitur spiritu, qui eleemosynas dare nequeunt, assistent vt iudices: diuites verò, qui per eleemosynas datas saluabuntur, assistent vt iudicandi. Quod notans Beda serm. in nat. S. Benedicti *præter ordinem iudicantium cum domino, agnoscit ordinem electorum iudicandorum à Domino. qui non quidem omnia sua pariter reliquerunt; sed de his tamen, quæ habebant, quotidianas dare eleemosynas Christi pauperibus curabant.* Pauperes igitur saluabuntur sublimiùs per diuitiarum contemptum, diuites per largitionem. Maius ergo prædestinationis est signum paupertas voluntaria, quàm eleemosynarum largitio: quia per illam pauperes prædestinantur vt iudices, per hanc diuites vt iudicandi. Et hæc pro responsione ad primum.

Beda.

Pauperes saluantur per patientiam, diuites per eleemosynam.

Ad secundum respondeo primò cum Chrysost. hom. 5. de pœnit. *hic alia virtutum opera subticeri. Poterat enim dicere, venite ad me benedicti quod casti, quod virgines vixistis, quod Angelicam conuersationem suscepistis. Sed tacet hæc, non quod memoria sint indigna: sed quod post clementiã sint secunda.* Si igitur misericordia in pauperes primum obtinet locum in assequutione gloriæ, primum etiam obtinebit locum in signo prædestinationis ad gloriam. Quippe ea, quæ in assequutione finis sunt media, ante assequutionem sunt signa. Respondeo secundò largitionem eleemosynarum non solùm obtinere in prædestinationis serie primum locum, sed etiam pœne vnicum. Quippe in assequutione gloriæ vnicè nominantur à Christo. Quod expendens Augustinus in Enchirid. cap. 69. *eleemosynis*, inquit, *tãtum tribuit Scriptura diuina, vt earum tantummo-*

Eleemosyna primatum obtinet inter virtutes.

August.

In quo sensu soli eleemosynæ promittatur prædestinatio, soli immisericordiæ reprobatio.

dò fructum se impertiturum pronunciet Dominus dextris; & earum tantummodo sterilitatem sinistris. Id autem, nõ quia hæ sint vnicum virtutis opus remunerandum: aut negatio eleemosynæ sit vnicum peccati genus damnandum. Sed quia, cum ad perseuerantiam finalem adultorum requirantur specialia, & efficacia Dei auxilia, hæc diuitibus adultis dantur, aut denegantur potissimùm propter eleemosynas datas, aut negatas. His enim, qui largiter eleemosynas erogant, erogantur etiam à Deo largiùs auxilia specialia tum in decursu vitæ, tum maximè in fine vitæ: siue ad prçseruãdũ, siue ad resurgendum à peccato. Ijs verò, qui eleemosynas denegant, huiusmodi auxilia iustissimè denegantur. & ideo, quia saltem radicaliter ab his potissimùm pendet salus, aut damnatio: ab his etiam potissimùm prædestinatio, aut reprobatio sumitur. Quæ est solutio eiusdem Chrysostomi hom. cit. de pœnit. vbi *non,* inquit, *dixit ite maledicti, quia fornicati estis, quia furtum, aut falsum testimonium fecistis, periurastis. Quare Domine virtutum aliarum non recordaris? non iudico,* inquit, *peccatum, sed inclementiam: non peccatores, sed immisericordes iudico. ob inclementiã vos damno, quod talem, ac tantam salutis medicinam, eleemosynam scilicet, qua amoliri, atque abstergi omnia peccata potuerunt, tantum beneficium despexistis. Itaque inclementiam vitupero tanquam malitiæ radicem.*

Lucæ 16. Quintus locus est Lucæ 16. *facite vobis amicos de mammona iniquitatis, vt cum defeceritis, recipiant vos in æterna tabernacula.* Hortatur ad eleemosynam. Quippe mammona iniquitatis vocãtur diuitiæ; siue quia vt notat S. Hieronymus in Matt. cap. 6. *de iniquitate collectæ sunt*: siue causaliter, vt volunt alij, quia impellunt ad iniquitatem. Si ergo diuitiæ impensæ pauperibus *faciunt nobis amicos, qui recipiant nos in æterna tabernacula*, vtique eleemosynarum largitio prædestinationis est signum: sicut signum est quod quis admittendus sit ad aulam regiam, si eò munera, & amicos præmittat. Ideo, vt refert Gregorius hom. 32. in Euang. cum quædam matrona duobus peregrinis eleemosynam obtulisset, ij alacriter responderunt, *nos te requiremus in die iudicij: & quidquid possumus, tibi præstabimus.*

Hieron.

Gregor. Pauperes offerunt se in die iudicii patronos.

bimus. Quapropter erogando eleemosynas, vt notat idem Gregorius lib. 21. moral. cap. 14. debemus cogitare quod patronis potiùs nos *recepturis in æterna tabernacula* munera offerimus, quàm egenis dona largimur. Ex quo colligitur prædestinationis signum præclarius esse penes pauperes, qui eleemosynam recipiunt; quàm penes eos, qui dant. Illi enim in Paradiso dominium obtinent, vt de eo possint disponere ad libitum, recipiendo etiam alios tanquam in domos proprias. Quod aduertens Theophylactus in hunc locum, *Aeterna*, inquit, *tabernacula pauperibus in Christo constituta sunt: in quæ possint eos recipere, qui hic ipsis amicè largiuntur de bonis. Felix permutatio, in qua temporalia mutantur æternis*. Hoc autem videtur potissimùm verificari de eleemosynis erogatis in pauperes voluntarios, de quibus dicitur Matthæi 8. *Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cælorum*. Ita enim hoc regnum ipsorum est, vt ad eius participationem admittant etiam amicos. Ideo Christus *facite vobis amicos* &c. Theophyl. Matt. 8.

Sextus locus est Pauli ad Coloss. 3. *Induite vos, sicut electi Dei, sancti, & dilecti viscera misericordiæ*. Ergo hæc viscera propria sunt electorum Dei. Ergo signa electionis, & dilectionis Dei. Neque mirum, quandoquidem hæc eadẽ viscera cognouit in Deo Zacharias, dum dixit *Per viscera misericordiæ Dei nostri* Lucæ 2. Ideoque Deus dicitur à Paulo 2. Corinth. 1. *pater misericordiarum*. Cum in Deo sit pariter misericordia, & iustitia, & multa opera ex diuina iustitia prodeant, non dicitur pater iustitiarum, sed *pater misericordiarum*: quia scilicet opera iustitiæ originẽ sumunt non ab intrinseco, sed ab extrinseco, nempe à peccatis, & culpis: quæ sunt omnino à Deo aliena. Opera verò misericordiæ sumunt originem ab intrinseco, nempe ab ipsiusmet Dei visceribus: quæ sunt viscera misericordiæ. & sic opera misericordiæ Deum agnoscunt tanquam parentem, e cuius visceribus sunt genita. ideo dicitur *pater misericordiarum*. Est animaduersio Bernardi in natali Domini serm. 5. vbi *Rectè*, inquit, *non pater iudiciorum, vel vltionum dicitur, sed pater misericordiarum; eò quod miserendi causam, & originem sumat ex proprio: iudicandi, vel vlciscendi magis ex nostro*. Ideo Paulus *induite sicut electi* Coloss. 3. 2. Cor. 1. Deus cur dicatur pater misericordiarum. Bernard.

Dei viscera misericordiæ, quæ signa sunt electionis, & dilectionis specialis Dei, quia conformantur visceribus misericordiæ Dei nostri.

CLXXXV. Probatur idem secundò rationibus ductis etiam e Scripturis, & Patribus, sed per mediatas consequentias. Prima ratio. Eleemosyna remouet omne prædestinationis impedimentum. Ergo prædestinationis est signum. Consequētia patet, quia remouens prohibens est aliquo modo causa efficiens, dum existit: & sic signum antequam existat. Antecedens probatur, quia omne prædestinationis impedimentum reducitur ad peccatum, quod solum est deuiatiuum à fine vltimo. Sed eleemosyna tollit peccatum, tum afferendo remissionem peccati commissi, tum præseruando à futuro. Quod significatur Tobiæ 4. *Eleemosyna ab omni peccato, & à morte liberat.* Quippe vt ait S. Leo serm. 2. de Ascens. *Per charitatis largitatem omne peccatum vincitur, aut declinatur.* peccatum commissum *vincitur,* committendum *declinatur*.

Eleemosyna quomodo tollat peccata.

Tobiæ 4.

S. Leo.

Daniel. 4.

Confirmatur primò ex Dan. 4. *peccata eleemosynis redime, & iniquitates misericordijs pauperum.* In quo obseruandum est, peccata Nabuchdonosor apud Deum fuisse grauissima, de quorum punitione Deus per os Danielis iam sententiam tulerat: & tamen eumdem Danielem eorum veniam non desperasse, si ad ea redimenda adhibita fuisset eleemosyna. Notanda est etiā versio Arabica, quæ ita legit, *peccata tua eleemosynis, quasi syndone inuolue.* quia, sicut syndone deformitas tegitur, ita eleemosynis deformitas peccatorū. Sed meliùs vulgata, redime: quasi, persoluto pretio, redimatur per eleemosynas homo à captiuitate peccati: & tollatur omne debitum per seruitutem contractum. Quamobrem sicut dicimur redimi à peccatis Christi sanguine: ita suo modo dicimur à peccato redimi eleemosynis, *peccata tua eleemosynis redime.* Ideo in testamento cuiusdam Petri illustris viri, quod refertur à Baronio anno 103. habentur hæc verba, *cæpimus cogitare, & quærere consilium à sacerdotibus, qualiter innumerabilia peccata nostra redimere potuissemus, & à pœna æterna euadere. Accepimus ab eis consilium, præterquam renunciare sæculo, nihil esse melius, quàm eleemosynarum virtutem, & de* pro-

Baronius.

proprijs rebus, & substantijs monasterium construere.

Confirmatur secundò ex Eccl. 3. *Ignem ardentem extinguit aqua: & eleemosyna resistit peccatis.* Iure optimo eleemosyna comparatur aquæ: quia in extinguendis peccatis videtur nouus quidam baptismus. Quod expendens Cyprianus de ope e. & eleemos. *Hic*, inquit, *ostenditur, & probatur, quod sicut lauacro aquæ salutaris baptismi gehennæ ignis extinguitur: ita eleemosynis, ac iustis operibus delictorum flamma sopitur.* Ita fit, vt interdum vnicus panis misericorditer erogatus, causa sit vt Deus det speciale aliquod auxilium ad resurgendum à peccato: ac proinde sit causa, & semen salutis. Quod obseruans Augustinus hom. cit. *Dedit*, inquit, *Deus nobis secundum baptismum. nam sicut aqua extinguit ignem: ita eleemosyna extinguit peccatū. In substantijs nostris habemus abundantiam, quæ flammas nostras oblatione vnius panis extinguit.* Huc facit quod narrat Leontius in vita S. Ioannis Eleemosynarij de quodam Petro telonеario. Qui, cum semel panem vnicum petenti egeno dedisset, raptus paulò post ad iudicium, conspexit à Dæmonibus multa sua delicta in statera suspendi. Cum verò à bonis Angelis quærerentur aliqua eius bona opera, nec reperirentur; tandem panis ille prolatus est, quem paulò ante inopi dederat: qui in altera stateræ parte libratus, æquale pondus tulit in lance. Ita Petrus liber euadens, vt aduertit idem Leontius, summus eleemosynarius factus est: adeo vt nec proprio corpori parceret. In hoc adamussim impletum est, quod ait Augustinus, *nostras flammas oblatione vnius panis extingui.* Consonat id, quod dicitur Lucæ 11. *Date eleemosynam, & ecce omnia munda sunt vobis.* Hac quippe aqua mundantur animæ maculæ veluti nouo baptismate. Quamobrem S. Laurentius Nouariensis Episcopus hom. de pœnit. *Aqua*, inquit, *ablutio, & remissio in eleemosyna est largientis. Ne differas ablui inquinatus fontibus eleemosynæ, vt rursus in baptismatis fontem redeas.* Sicut igitur, si in vniuscuiusque potestate esset iterum baptismi aqua expiari, nemo esset tam vecors, qui id non maximè discuperet; atque aurum, si opus esset, ad id consequendum prodigeret: ita planè ardentibus quisque studijs ferri deberet ad nouum hūc baptismum,

Eccl 3. Eleemosyna nouus baptismus.

Cyprian.

August.

Luca 11.

S. Laurentius Nouariensis.

tismum, quem SS. Patres in eleemosyna collocant. Et sicut baptismus culpam simul remittens, & pœnam, maximum est prædestinationis pignus ijs, qui proximè post susceptū baptismum ex hac vita migrauerint: ita proportionaliter ijs, qui post multas eleemosynas, quasi post sæpius repetitum baptismum, decesserint. In hoc enim eleemosyna præfertur baptismo, quod lauacrum hoc semel susceptum non licet resumere; lauacrum eleemosynæ licet. Quod animaduertens Ambrosius serm. 1. in hæc eadem Ecclesiastici verba *sicut aqua extinguit ignem ita eleemosyna*, &c. *Quodammodo*, inquit, *eleemosyna aliud est lauacrum: nisi quod indulgentior est eleemosyna, quàm lauacrum. Lauacrū enim semel datur* (nempe baptismus) *eleemosynam verò quoties feceris, toties veniam promereris.* Quid non sperandum ab hoc frequentissimè repetito baptismate non solùm ad remissionem culpæ, sed etiam pænæ?

Ambros. Eleemosyna præfertur baptismati.

CLXXXVI

Secunda ratio. Omne id, quod præstat efficaciam orationi, prædestinationis est signum. Sed eleemosyna est huiusmodi. Ergo &c. Maior patet, quia tum salus, tum media ad salutem habentur à Deo: qui ea dat petentibus. Ideo coniungitur oratio, & misericordia Ps. 65. *qui non amouit deprecationem meam, & misericordiam suam à me.* Minor probatur, tum quia pauperes intercessores sunt potentissimi apud Deum. quippe vt habetur ps. 21. *Deus non despicit deprecationem pauperis.* Tum quia ipsamet eleemosyna, etiam tacente paupere, efficacissimè orat apud Deum. Idcirco dicitur Eccl. 29. *Conclude eleemosynam in corde pauperis: & hæc pro te exorabit ab omni malo.* Iansenius, & alij legunt *In sinu pauperis*, quia scilicet, vt ait Basilius apud Cornelium in hunc locum, *horrea diuitum sunt ventres pauperum: & manus pauperum sunt gazophylacium Christi.* Sed melius vulgata *in corde pauperis*; id est, vt explicat Cornelius, & alij, *in ventre, & stomacho pauperis*, quasi in ea arca tutiùs asseruetur. subditur. *& hæc pro te exorabit ab omni malo*: siuè vt alij, *ab omni afflictione liberabit.* Ideo subditur, *super scutum potens, & super lanceam aduersus inimicum tuum pugnabit.* Scutum est armaturæ genus defensiuæ, lancea offensiuæ. Pro vtraque est eleemosyna: quæ *super scutum, & super lanceam pugnat.* Quod obseruans

Eleemosyna efficaciā præstat orationi.

Ps. 65.

Ps. 21.

Eccl. 29.

Eleemosyna scutum, & lancea.

seruans Glossa *eleemosyna*,inquit,*super scutum,quod est armatura ad defendendum; & super lanceam,quæ est armatura ad inuadendum,aduersus inimicum,scilicet diabolum,pugnabit,protegendo in eius tentationibus, & ipsum per victoriam repellendo*.Sed,quod magis facit ad probandum intentũ, expendenda sunt illa verba,*hæc pro te exorabit*. Non dicit, pauper orabit, sed *hæc orabit*: quia non pauper, sed eleemosyna est, quæ orat. Quare etiamsi pauper interdum improbus sit, & nullius apud Deum meriti: quodammodo,vt dici solet in Sacramentis,ex opere operato eleemosyna ipsa clamat,rogat, impetrat. Neque dicitur,orabit, sed *exorabit*: quod propriè est orando,id, quod petitur, impetrare.Quippe eleemosyna aditum habet paratum ad conspectum, & aures Altissimi. Idcirco dicitur Act. 8. Cornelio Centurioni,*eleemosynæ tuæ, & orationes tuæ ascẽderũt in cælum*.Priùs dicitur,*eleemosynæ*,deinde *orationes*. quia licet oratio citissimè ad Deum ascendat,priùs tamẽ ascẽdit eleemosyna quàm oratio.quippe,vt ait Chrysostomus hom.7.de pœnit.*pennata est eleemosyna,aureas habens alas,ipsos oblectans supra modum Angelos*. Ideo Cornelio dicitur,*eleemosynæ tuæ ascenderunt in cælum*. Immo neque oratio, neque pœnitentia ipsa Cornelij ascendisset in cælum, nisi pennis innixa eleemosynæ. Quod aduertens Chrysostomus hom.6.de pœnit. *Pœnitentia*, inquit, *nisi pennatam habuisset eleemosynam, nequaquam ascendisset in cælum*. Neque eleemosyna solùm facillimum aditum habet ad Deum:verum etiam, quod vix de Deipara dicitur, diuino solio assistit,non pedissequa, sed Regina.Quod argumentum aurea planè prosequitur eloquentia idem Chrysostomus serm.9.in Matt.vbi *eleemosyna*,inquit, *semper Deo propinqua est:pro quibuscumque voluerit facilè munus gratiæ impetrat.Huic cum multa fiducia portæ cæli aperiuntur:& veluti regina intrante,nullus ianitorum audet dicere, quæ tu es,vel vnde?Virgo est,habens alas aureas*(eo nẽpè auro,quod pauperibus erogatur) *semper intra solium regale consistens*. Si eleemosynæ,ex Chrysostomo,*portæ cæli aperiuntur,intratque veluti regina*:magnam profectò habet eleemosynarum largitor suæ prædestinationis arrhã; vtpotè qui eleemosynam ad Cælum præmiserit:quæ regni

Gloss.

Act. 8.

Chrysost. Eleemosyna pennata.

Eleemosyna Christi solio assistit vt regina. Eleemosynæ alæ aureæ.

cælorum veluti anticipatam possessionem suo nomine capiat.

Eleemosyna reddit Deo similē. Tertia ratio. Eleemosyna reddit hominem Deo similē. Ergo prædestinationis est signum. Consequentia patet, quia prædestinationis vltimus terminus est completa similitudo cum Deo, 1. Ioan. 3. *similes ei erimus, quia videbimus eum sicuti est*. Antecedens probatur ex Lucæ 6. *estote misericordes, sicut & pater vester misericors est*. similitudinem cum Deo requirit non in omnipotentia, neque in quouis alio diuino attributo, sed in misericordia, tanquā in proprio Dei charactere, seu nota. Quod expēdens Gregorius Nyssenus tract. de beatit. *si misericordis*, inquit, *appellatio Deum decet, ad quid aliud te sermo Christi hortatur, nisi vt Deus fias, tanquam insignitus nota propria diuinitatis?* Vide ad quam prædestinationis sublimitatem eleemosyna extollat, vt per eam non solùm homo beatus reddatur, & videns Deum, sed etiam quodammodo *Deus fiat*. Et ratio est quia, vt ait Augustinus serm. 5. de Verb. Dom. *omnes mendici Dei sumus: omnes ad ianuam magni illius patris familias stamus*. Ille verò totus est in eleemosynis erogandis largissimè, tum secundùm dona naturæ, dando hominibus quotidie vnde alantur, & vestiantur; tum secundùm dona gratiæ, tribuendo omnibus etiam infidelibus auxilia sufficientia ad salutem. neque, vt ita dicam, alio in negotio Deus momentis singulis occupatur, quàm in eleemosynis largiendis. Ideo idem August. loco cit. *Mendici*, inquit, *Dei sumus. vt agnoscat Deus mendicos suos, agnoscamus nos nostros*. Consonat his, quod dicitur Actor. 20. *beatius est magis dare, quàm accipere*: quia dando magis reddimur Deo similes. Ideo Clem. Alexandr. l. 2. strom. cap. 9. *Dei*, inquit, *imago est homo benefaciens*. & Nazianzenus or. 16. *nihil*, inquit, *adeo diuinum habet homo, quàm benefacere. Esto calamitoso Deus*. Nihil ad eleemosynæ dignitatem illustrius, quàm quod per eam homo veluti ad diuinitatem euehitur. Minùs exaggeratè de hoc quidam sapiētiores ex ethnicis. Quippe Ptolemæus Philadelphus Aegypti rex, teste Aeliano, dicere solebat *regium magis esse ditare, quàm ditescere*. & Xenophon, teste Stobæo serm. 46. dictitabat *præclarius esse beneficia post se relinquere, quā trophæa,*

Ioan. | Nyssen. | Eleemosyna euehit ad Deitatem. | August. | Dei occupatio in eleemosynis largiendis. | Act. 20. | Clem. Alex. | Aelianus. | Stobæus.

phaa. & Agesilaus,teste Plutarcho in apophtheg. regum dicebat esse *parua accipere, & magna largiri*. Sed magis præclarè Chrysostomus hom.33.ad pop. Anti. *melius esse scire artem dandi eleemosynam, quàm esse regem, & diademate coronari.* Quippè hæc non est ars regia, sed diuina. Nam,vt ibidem addit,*eleemosyna mortem superat, diabolū cobibet, Deo reddit persimilem.* Ideò Demosthenes rogatus,quid Deo simile haberent homines,respondit, *benefacere.* Sed clarissimè S.Leo serm.10.de quadrag.*vbi*,inquit, *Deus veram misericordiam inuenit,ibi imaginem suæ pietatis agnoscit.* *Plutarch.* *C hrysost.* Eleemosynę ars plusqua regia. *Demosth.* *S. Leo.*

Quarta ratio.Eleemosyna reddit nos similes Christo. Ergo prædestinationis est signum. Consequentia patet ex illo Pauli ad Rom. 8. *quos præsciuit, & prædestinauit conformes fieri imaginis filij sui.* Antecedens probatur, quia tota Christi vita traducta fuit in operibus misericordiæ spiritualibus,& corporalibus.ideo dicitur Act. 10. *qui pertransijt benefaciendo, & sanando.* Quamuis autem vitam elegerit pauperem ad solatium pauperum,voluit tamen opera misericordiæ corporalia exercere ad exemplum diuitum,pauperibus alijs eleemosynas erogando. Quod euidenter colligitur ex ijs, quæ dixit Iudas Marci 14. *poterat vnguentum istud venundari plusquam trecentis denarijs, & dari pauperibus. non quia de egenis pertinebat ad eū* (id est,non quia curaret,quod ea eleemosyna daretur egenis) *sed quia fur erat,& loculos habens,ea,quę mittebantur, portabat.* Nempè ea,quæ mittebantur à deuotis distribuēda pauperibus,ipse loculos habens, & pecuniæ depositarius suffurabatur,partem talis eleemosynæ retinendo:erat quippe constitutus à Christo eleemosynarius. quod expresse adnotauit Beda lib.4.cap.54.in Lucæ 12.vbi *ipse*, inquit, *Dominus,cui ministrabant Angeli, tamen ad informandam Ecclesiam suam loculos habuisse legitur, & à fidelibus oblata conseruans, & suorum necessitatibus, alijsque indigentibus tribuens.* Hoc idem ad Christi imitationem præstiterunt Apostoli.Quamobrem Paulus Actor. 20. *ad ea,quæ mihi opus erant, & his,qui mecum sunt,ministrauerunt manus istæ.Omnia ostendi vobis,quoniam sic laborantes oportet suscipere infirmos, ac meminisse verbi Domini Iesu,* CLXXXVII. Eleemosyna reddit similes Christo. *Rom.* 8. *Act.* 10. Christus eleemosynas erogabat. *Mar.* 14. *Beda.* *Act* 20. Pauli eleemosynæ.

quoniam ipse dixit, beatius est magis dare, quàm accipere. Obseruandum est Paulum magistrum gentium, cui orbis totius demandata erat cura spiritualis, laborasse manibus, vt haberet, de quo eleemosynam præstaret pauperibus. Quod adnotans idem Beda loco cit. in ea verba Lucæ, *vendite, quæ possidetis, & date eleemosynam, Hoc,* inquit, *tùc dignè fit, quando quis semel pro Domino suis omnibus spretis, nihilominus post hæc labore manuum, vnde & vitam transigere, & eleemosynam dare queat, operatur. Vnde gloriatur Apostolus, omnia ostendi vobis, quoniam sic laborantes oportet suscipere infirmos.* Hoc autem profitetur Apostolus se facere ex eo quod *meminerat verba Domini Iesu, quoniam ipse dixit beatius est magis dare, quàm accipere.* Hoc ille & dictis præstitit, & factis. Quippe tota eius vita, perpetua fuit bonorum omnium elargitio: neque ad aliud in terras descendit è cælis, quàm amore compulsus eleemosynæ. Quæ est animaduersio Chrysostomi hom. 8. de pœnit. vbi *ipsa,* inquit, *eleemosyna humanum genus saluauit: ipsa nos Deo reconciliauit: ipsa infinita operata est bona. Ipsa filium Dei compulit seruum fieri, & semetipsum exinanire. Hãc æmulemur, per quam saluati sumus: hanc amemus.* Tota igitur, ex Chrysostomo, Christi vita, & passio non aliud fuit, quàm quædam eleemosynarum erogatio, vsque ad propriarum vestium nuditatem. qui est perfectissimus modus eleemosynæ, in egestatem redigi ad ditandos egenos. Vnde colligere licet Christum ipsum nihil aliud esse, quàm ipsammet diuinam misericordiam, obtectam velamine ad miseros subleuandos. Quapropter cum omnes diuinæ perfectiones Christo concomitanter in natura diuina vnitæ sint, tamen non dicitur à Paulo in Christi Incarnatione apparuisse Dei infinitas, potentia, iustitia; sed misericordia. *apparuit benignitas, & humanitas Saluatoris nostri Dei.* ad Tit. 3. quia infinitate, omnipotẽtia, iustitia veluti delitescentibus, sola apparuit misericordia. quod adnotans Bernardus, *apparuerat,* inquit, *potentia in rerum creatione, sapientia in gubernatione: sed benignitas misericordiæ maximè apparuit in Incarnatione.* Idque etiam causæ est, vt æternus Pater ab eodem Apostolo 2. Cor. 1. *Pater misericordiarum* appelletur: quia scilicet pater Christi est,

Beda.

Eleemosynę amor verbũ ad Incarnationem attraxit.

Chrysost.

In Incarnatione sola apparuit misericordia.

Bernard.

est, qui totus misericordia est. Estque obseruatio Bernardi serm. 5. de natali. vbi, *in eo*, inquit, *quod pater misericordiarum dicitur Deus, quis non videat proprio nomine filium designari?* Proprium igitur Christi nomen, ex Bernardo, misericordia est. In quo eodem sensu Deipara dicitur *mater misericordiæ*: quia Christi mater, per misericordiā namque filius designatur. Dicitur autem Deus non pater misericordiæ, sed *misericordiarum*: quia Christus Dei filius iuxta multiplicem hominis miseriam, multiplicem exhibuit etiam misericordiam. Quod etiam aduertit Bernardus loco citato vbi, *pater*, inquit, *non misericordiæ, sed pater misericordiarum: quia Apostolus nobis in filio duplicem misericordiam commendat. Vnus Dei filius, vnum Verbum: sed miseria nostra multiplex multitudinem quærit misericordiarum.* Si igitur Christus quantus quantus est, misericordia est: & hac, iuxta dictum Bernardi, tanquam *proprio nomine designatur*: necessariò sequitur misericordes esse maximè conformes Christo, atque vt ita dicam quidditatiuè: quia eius nomen & quidditas potissimùm misericordia est. Vnde fit vt habeāt charácterem electorum, qui est, iuxta Paulum, *vt sint conformes imaginis filij sui* ad Rom. 8. Idcircò quippe in Incarnatione non potentiam, aut maiestatem, sed misericordiam exhibuit, vt possint huic homines conformari. Quandoquidem, vt notat idem Bernardus, *potestas subiectionem, maiestas exigit admirationem: neutra imitationem. Apparuit bonitas, cui possit homo, qui ad imaginem Dei creatus est, conformari.*

Christi nomen proprium misericordia.

CLXXXVIII.

Quinta ratio. Per eleemosynam acquiritur ius ad gloriam. Ergo eleemosyna signum est prædestinationis ad gloriam. Consequentia patet ex terminis. Antecedens probatur, quia per eleemosynam fit quidam contractus cum Deo, isque multiplex. Primus est contractus depositi. Sicut enim pecunia ab auarissimo quoque deponitur in tabulis nummarijs apud fideles depositarios, qui eam in ferreis arcis asseruant, ac suo tempore reddunt: ita per eleemosynas non amittitur pecunia, sed in sinu pauperis quasi in arca concluditur, iuxta illud Eccl. 29. *cōclude eleemosynam*, siue vt alij, *absconde eleemosynam in sinu pauperis.* Perinde ac si diceret, *absconde eleemosynam in sinu pauperis,*

Eleemosyna est cōtractus depositi.

Eleemosyna clauditur in sinu pauperum tanquā in arca.

peris, eandem recepturus in sinu Abrahæ. quia vt notat Chrysologus serm.8.de ieiunio & eleemosyna, *manus pauperis sinus est Abrahæ: vbi, quicquid pauper accepit, mox reponit*. Si igitur de vnoquoque fidelium rogat Ecclesia, vt eius *anima suscipiatur ab Angelis, & perducatur in sinum Abrahæ*, in eo vtique erogata eleemosyna custoditur: quia *manus pauperis sinus est Abrahæ*. Parum est abscondi *in sinu Abrahæ*, dum dicitur *absconde eleemosynam in sinu pauperis*: quia absconditur in ipsomet sinu Dei, opportuno tempore restituenda, absque vllo aut fisci sequestrantis, aut latrunculi suffurantis periculo. Ideo Cyprian. tract. de oper. & eleemosyna *Patrimonium*, inquit, *Deo creditum nec fiscus inuadit, nec calumnia aliqua furantis euertit. In tuto hæreditas ponitur, quæ Deo custode seruatur*. Si igitur auari pecuniam plerumque abscondunt in sacculis, quam fidelissimis depositarijs fide publica custodiendam tradunt, vt de ea thesaurizent: æstimare debent eleemosynas abscondi in sinu pauperis tanquam thesaurum in sacculo. Ideo dicitur Eccl.17. *vir eleemosynarius quasi sacculus cum ipso*. vt legit Lyr. vtique sacculus absconditus in cælo ad thesaurizādū: quia, vt notat Chrysost. ser. citato *manus pauperis thesaurus est cæli. Quod suscipit, ne pereat in æternum, reponit in Cælo*. Quod significatur Eccl.c.29. dum dicitur, *pone thesaurum in præceptis altissimi, & proderit tibi magis quàm aurum*. vbi Glosa *pone thesaurum in præceptis altissimi, qui præcepit fieri elemosynam*. quia, vt supra diximus ex Basilio, *manus pauperum sunt gazophylacium Christi*. Concludamus hoc cum Chrysostomo hom. 7. de pœnit. vbi *transfugæ*, inquit, *sunt opes: quomodo tenebuntur? custoditæ fugiunt: permanent distributæ*. Hæc de primo contractu depositi. Secundus contractus est mutui. Ideo Prouerb.19. *fœneratur domino, qui miseretur pauperi*. Vnde sequitur in die iudicij eleemosynarum largitorem non tam debere Deo rationem reddere, quàm à Deo mutui rationem exigere: neque tam Deum respicere vt creditorem, aut iudicem; quàm vt debitorem, ac pœne reum. Quod aduertens Chrysostomus hom.5. de pœnit. *qui miseretur*, inquit, *pauperis, fœneratur Deo. Si Deo fœneratur, is ergo nobis debitor erit*. Adde nō esse simplex mutuum, sed fructuosum, cum

Eleemosyna thesaurus repositus in sacculo.

Eleemosyna contractus mutui.

Eleemosyna est mutuum cum vsura.

cum fęnore. Idcirco non dicit Scriptura, mutuatur, sed *fœneratur* Deo: vt, ad capiendos auarorum animos, ostendat mutuum reddendum esse cum vsuris. Quod aduertens Basilius in ps. 38. *cur*, inquit, *non dixit, qui miseretur pauperis, dat Deo? nouit Scriptura auaritiã nostram insatiabilẽ; quæ sibi maiorem ad habendum proponit redundantiam, semperque plus quærit. Ideo non dixit, dat Deo; sed fœneratur Deo: vt auarus, & lucri cupidus audito vsurarum nomine se misericordiæ dederet.* Vsura autem hæc non est qualiscumque: cum non centũ pro centum, sed vno reddatur centuplũ: quæ vsura est inaudita, atque apud omnes inusitatissima. Quamobrem idem Chrysost. hom. 33. ad pop. Ant. fusè probat clementiam esse *artem omnium quæstuosissimam*, & hom. cit. de pœnit. *centum*, inquit, *quæris? ego centuplum tribuo. hanc itaque, quam in pauperes facis eleemosynã, in fœnus à me accipis.* Tradunt nostrorũ epistolæ de rebus Iaponicis apud eos populos in more positum, magnam à diuitibus vim pecuniæ Bonzijs, qui apud eos veluti sacerdotium obtinent, erogari; accepta ab ijs syngrapha, qua eandem pecuniam se promittunt in altera vita cum fœnore reddituros. Hac syngrapha apud eos populos sibi diuites beatitudinem pollicentur, quæ pauperibus desperanda proponitur. Quod Iaponibus inanis error, ac superstitio, hoc nobis Christiana, ac vera spondet religio, supremæ veritatis, quæ nec falli potest, nec fallere firmissimis innixa promissis. Quicunque ergo eleemosynas erogat, syngrapham hanc accipit Dei manu subscriptam de pecunia erogata excipienda cum fœnore. Quippe vt ait S. Leo serm. 6. de ieiun. *Deus fideiussor est pauperum, & largissimus redditor vsurarum.*

Chrysost.

Syngraphæ apud Iapones de pecunia reddenda in altera vita.

S. Leo.

Tertius contractus est emptionis: cum ematur eleemosynis ipsummet regnum cælorum. Ideo Chrysostomus hom. 6. de pœnit. *mercatura*, inquit, *& negotiatio tua calũ est. Da pauperi, & accipe paradisum: parua da, & magna suscipe: da mortalia, & immortalia recipe.* Augustinus etiam in tract. de misericordia *eroga*, inquit, *terram, vt emas calũ: age illi gratias, qui rem tam pretiosam tam vili pretio te facit emere. Das vnde sustentetur fames hominum: accipis vnde sis socius Angelorum.* Petrus Chrysologus serm. 8. de

CLXXXIX Eleemosyna contractus est emptionis.

ieiunio,& eleemos. Da, inquit, *homo pauperi terram, vt accipias cælum: da nummum, vt accipias regnum: da micam, vt accipias totum.* Sed ex his oritur dubitatio quomodo dicatur cælorum regnum eleemosynis emi, si ex oraculo Christi, *Regnum cælorum vim patitur, & violenti rapiunt illud* Matth. 11. Ad quod respondeo regno cælorum hanc vim adhiberi non tam ferro, quàm auro, argentoque. Quadrat in hoc tritum illud prouerbium, *argenteis hastis pugna, & omnia vinces.* Argento enim pauperibus erogato, quasi argenteis hastis pugnatur. Ideo dicitur Eccl. 29. *eleemosyna super scutum potens, & super lanceam pugnabit.* de quo supra. Huc etiam facit adagium illud Philippi Regis Macedonum, qui *nullam dicebat esse arcem adeo munitam: quæ, si eò iumentum accederet auro onustum, expugnari non posset:* nempe subornatis largitione custodibus. quò allusit vates lyricus dum dixit, *aurum per medios ire satellites, & perrumpere amat saxa potentiùs ictu fulmineo.* Arx igitur cæli munitissima non pilis ferreis expugnatur, sed aureis. ideo Chrysologus serm. cit. *da nummum, ut accipias regnum.* Bellum ergo cælo infertur nummarium, nempe largitione nummorum: ac proinde violentia, qua *uiolenti rapiunt illud,* sita est in superando amore inordinato diuitiarum. Benè igitur cohærent quod *regnum cælorum uim patitur,* & quod acquiritur per emptionē: eo quod fiat vis cęlo largitione pecuniæ. Et quia hoc fit dando, & recipiēdo: ideo interuenit contractus dati, & recepti. quod innuit Chrysostomus hom. 6. de pœnit. *da panem, & recipe paradisum,* ecce contractum dati, & accepti: qui non est nisi contractus emptionis. Quia verò per emptionem transfertur dominium ad emptorem, hinc est vt eleemosynarum largitor habeat signum prædestinationis amplissimum: ac proinde feliciter hic viuit, ac securus moritur, tāquā peruenturus ad cælestem domum, quam sibi suo aere coemit. Quod si hoc alicui videatur exaggeratè dictū, intelligat esse dictum Augustini lib. 50. hom in principio. vbi *cultor,* inquit, *eleemosynarum, ex eo quod aere suo comparauit cælum, feliciter uiuit, & securus iam moritur.* Claudam hæc cum eodem Augustino lib. de eleemosyna. vbi, *hæc est,* inquit, *solatium grande credentium, totius uirtutis nostræ præsi-*

Matth. 11.

Cælū hastis argēteis per eleemosynā expugnatur

Eleemosynarum cultor fælix viuit, securus moritur.

Eleemosynę encomia.

præsidium, munimentum spei, tutela fidei, medela peccati, corona pacis, qua promeretur Christum iudicem, & Deum computat debitorem. Quid ad prædestinationis signum præclarius quàm id, quo quis veluti sub suo ponit dominio regnum cælorum? Hæc autem limito primò quod eleemosyna non fit de bonis, siuè e rebus malè acceptis alicui certo Domino debitis. Huiusmodi enim eleemosynæ non sunt prædestinationis signum, sed reprobationis. Quamobrem Augustinus lib. de vita Christia. cap. 12. *aliqui,* inquit, *per hoc se iustificatos existimant, eò quod de substantia pauperum exiguam eleemosynam faciant; & de eo, quod plurimis abstulerũt, vni quoddam minimum largiuntur. nutritur vnus, vnde plures esuriunt; & de multorum spolijs vix pauci teguntur. Non talem eleemosynam Deus quærit: nec vult pietatem sui de alterius crudelitate fomentari.* Limito secũdò, quod non sit ex motiuo vanæ gloriæ, aut iactantiæ. Quippe, *qui faciunt eleemosynam, vt honorificentur ab hominibus, receperunt mercedem suam.* Matth. 6. Quamobrem Chrysostom. lib. 1. de compunct. cordis. *Noui,* inquit, *plurimos eorum præcipuè, qui videntur distribuere indigentibus pecunias suas, non solùm superbiæ, & iactantiæ laqueos incurrisse, sed & vitiorum aliorum multorum. Nonnulli enim ob hoc largiuntur, vt amentur: aut his certè, quos amant: aut quorum erubescunt personas. Sed & alias his similes occasiones incurrunt: per quos non iam mandato Dei opus, quod factum est, assignatur, sed voluntati humanæ.* Vnde fit vt tale opus merè naturale non possit esse signum prædestinationis ad finem supra omnem naturam. Limito tertiò, quod eleemosyna non sit facta ad captandam sub ea fiducia peccandi licentiam. Tum quia eleemosynæ factæ in statu peccati, licet si fiant cum debitis requisitis maximè disponant ad recuperandam gratiam: non tamen merentur aliquod de vita æterna; quæ prædestinationis est terminus. & in hoc sensu dicitur à Paulo 1. ad Corinth. 10. *si distribuero omnes substantias meas in cibos pauperum, charitatem autem non habeam nihil mihi prodest*, idest ad meritum vitæ æternæ. Tum quia eleemosynæ factæ ad captandam fiduciam peccandi, Dei iustitiam irritant, non misericordiam prouocant. Ideo August. lib. 21. de ciu. cap. 27. *qui,* inquit,

Eleemosyna non debet fieri de alienis.

Eleemosynã nõ debet fieri ex motiuo vanæ gloriæ.

Chrysost.

CXC.

Eleemosyna fieri non debet ad captãdam fiduciã peccandi.

1. Cor. 10.

August.

inquit, *dicunt, qualitercumque eleemosynas pro peccatis quotidianis, & magnis, & quantacunque scelerum consuetudine, misericordiam posse impetrare diuinam, videntur rem dicere absurdam, atque ridiculam.* Rationem reddit infra, *quia hi Christum se in hoc pascere existimant, vt licentiam malefactorum se ab illo emisse, vel quotidie potiùs emere credentes, securi damnabilia tanta committant.* Vnde infra concludit, *qui ergo dignas pro suis peccatis eleemosynas facit, priùs eas incipiat facere in se ipso: cum scriptum sit, miserere animæ tuæ placens Deo. Hanc eleemosynam, vt Deo placeat non faciens animæ suæ, quomodo dignas pro peccatis suis eleemosynas facere dicendus est?* Quod si opponitur Tobiæ 4. Quod *eleemosyna animam à morte liberat*; respondet idem Augustinus serm. 33. ex comm. quod *eleemosyna tunc animum liberat, si criminosus mortifera peccata iam deserat: ne substantiam suam offerat Deo, & animam tribuat inimico.* Idem in Enchirid. *qui vult*, inquit, *ordinatè dare eleemosynam, debet incipere à se ipso. est enim eleemosyna opus misericordiæ: verissimèque dictum est, miserere animæ tuæ placens Deo.* In hoc obseruãdum est, iuxta Hieronymum, & alios, Nabuchdonosorem sequutum Danielis consilium, *redime eleemosynis peccata tua*, cœpisse eleemosynas pauperibus erogare; ideoque sententiam contra eum prolatam, dilatam fuisse per annum. Sed quia non plenè se correxit, ideo vt notat in eum locum Cornelius, *amisit bonum clementiæ malo superbiæ.* Hæc quoad triplicem limitationem nostri dicti. Quod idem tamen amplio primò ad eos, qui vel exiguam eleemosynam faciunt, quia maiorem non possunt. Ideo dicitur If. 58. *frange esurienti panem tuum*: quia scilicet, qui non potest panem integrum dare pauperi, frangat, & det dimidium. Quæ est animaduersio Glosæ, *frangat*, inquit, *panem, qui dare totum non potest.* Ideo August. in ps. 49. *Quid tam vile, quàm frangere esurienti panem? tanti valet regnum cælorum. Si non habes facultatem frangendi panem, non habes domum, in quam inducas, non habes vestem, qua cooperies: da calicem aquæ frigidæ, mitte duo minuta in gazophylacium. Tantùm enim meruit vidua duobus minutis, quantùm Zaccheus dando dimidium patrimonium. Tanti valet* (regnum cælorum) *quantùm habueris.* Ampliò secun-

Eleemosyna vel exigua prodest non exiguè.

August.

secundò ad eos, qui a deo inopes essent, siue ex necessitate, siue ex voluntaria paupertate, vt nihil dare possent. Ideo dicitur Prou. 19. *fœneratur Domino, qui miseretur pauperis*. Non dicit, qui eleemosynam erogat; sed *qui miseretur*. Quia, qui eam dare non potest, & ex corde elicit actum compassionis de miseria pauperis, paratus ad dandum, si haberet: vtique eodem modo *fœneratur Domino*, ac si daret. Ideo Augustinus in serm. com. serm. 7. *forte aliquis dicit, ego terrenam substantiam non habeo, quam possim pauperibus erogare. Accipe praclarum, & præcipuum eleemosynarum genus. sit in te bona voluntas: omnes homines, sicut te ipsum, diligas: pro omnibus ora: hoc illis desidera, quod tibi velis* &c. Vnde fit vt à pauperibus, & à religiosis paupertatem vouentibus eleemosyna fieri possit oratione, & desiderio. Quemadmodum de S. Antonio Parauino tradunt, qui salutationem Angelicam pro paupere petente eleemosynam recitabat. Quapropter idem Augustinus in ps. 103. *si potes*, inquit, *dare, da: si non potes, affabilem te fac. coronat Deus intus bonitatem, vbi non inuenit facultatem. Nemo dicat, non habeo: charitas de sacculo non erogatur*. Quippe actus internæ, & externæ commiserationis vicem supplet eleemosynæ. Ideo Nazianzenus orat. de amandis pauperibus, *da*, inquit, *aliquid vel exiguum inopi. non erit exiguum ei, qui rerum omnium eget: modò pro facultate tribuatur. Loco magni muneris, affer solatium. Si nihil habes, collacryma*. Amplio tertiò ad eos, qui exercent opera misericordiæ spiritualia, præsertim præbendo bona consilia, retrahendo peccatores à peccatis, & reducendo ad statū gratiæ. Ratio est, quia hęc eleemosyna est altioris ordinis, per quam animæ esurienti, & sitienti præbetur cibus, & potus spiritualis: hospes, & exul reducitur ad viam patriæ: nudus vestitur habitu gratiæ: ægrotus non solùm visitatur, sed etiam sanatur: mortuus non sepelitur, sed resuscitatur: animæ denique esurienti, erranti, nudæ, ægrotanti, mortuæ subuenitur. Quod expendens Chrysostomus hom. 3. in 1. ad Cor. *Nullius*, inquit, *rei pretium est cum anima conferendum: ne totus quidem mundus. Quare etiamsi diuitias innumeras pauperibus dederis, nihil tale efficies, quale is, qui conuertit animam*. Ideo dicitur Iacob. 5. *Qui conuer-*

August.

Eleemosyna erogari potest desiderio, & compassione.

Eleemosyna altioris ordinis cōuersio peccatoris.

Chrysost.

Iacob. 5.

conuerti fecerit peccatorem ab errore viæ suæ, saluabit animam eius à morte, & operiet multitudinem peccatorum.
Gregor. Quippe vt ait Gregor. epist. lib. 6. ep. 27. *Tantò quis erit magis à suis peccatis omnibus absolutus, quantò per eius vitã aliorum animæ e peccatorum suorum nexibus eruperint.* Rationem reddit lib. 19. mor. cap. 6. *si enim*, inquit, *magnæ mercedis est à morte eripere carnem quandoque morituram: quanti meriti erit à morte animam liberare in cælesti patria*
Matt. 5. *sine fine victuram?* Denique dicitur Matth. 5. *Beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur.* Quod de misericordia intelligitur impensa ad subleuandam miseriam tum corporis, tum animæ. Ideo in misericordia maximum prædestinationis signum statuitur. Quippe vt ait
August. Augnst. serm. 44. ad fratres in Eremo, *sola misericordia hominem ducit ad Deum: sola Deum deducit ad hominem.* Hæc de sexto prædestinationis signo in misericordia reposito.

CAPVT XI.

Sextum reprobationis signum, Auaritia, & immisericordia in pauperes.

Dico vndecimò. Auaritia, & immisericordia reprobationis est signum. Hoc dictum colligitur ex præcedenti: breuiter tamen

Auaritia reprobationis signum. Probatur primò e Scripturis. Primus locus Prou. 21. *Qui obturat aurem suam ad clamorem pauperis, & ipse clamabit, & non exaudietur* Reproborũ autem est Deum clamare, & non exaudiri, iuxta illud ps. 17. *Clamauerunt, nec*
Ps. 17. *erat qui saluos faceret; ad dominũm, nec exaudiuit eos.* Consonat Tobias c. 4. *Noli auertere faciem tuam ab vllo paupere; vt nec à te auertatur facies* Domini. Ex opposito autẽ
CXCI. antecedentis sequitur oppositum consequentis, quod si quis faciem suam auertit à paupere, Deus auertit faciem suam ab eo. Ideo Augustin. serm. 5. de verbis Domini, *quã frontem*, inquit, *habes petendo ad Dominum Deum tuum, qui non agnoscis parem tuum?* Ideo idem August. in ps. 42.

vis,

vis, inquit, *orationem tuam volare ad Deum? fac illi duas alas, ieiunium, & eleemosynam. Sine his alis iacet oratio: & sine orationis ascensu non obtinetur misericordia*. Adde sine Dei misericordia saluari neminem.

Secundus locus est Matt. 25. *ite maledicti &c. esuriui enim, & non dedistis mihi manducare* &c. eodem igitur modo condemnantur, ac si eleemosynam denegassent Christo ipsi petenti: quod peccatum grauissimum foret, & manifestum reprobationis indicium. Quamobrem cætera peccata taceri, quia minora, expresse docet Chrysostomus hom. 6. de pœnit. vbi *Non dixit,* inquit, *quia fornicati estis, quia furtum fecistis &c. mala quidem hæc manifestè, sed respectu negantis eleemosynam sunt secunda*. Quia nimirum, posito quod Christus protestatus sit omnibus se suam personam collocare in paupere, iniuria facta pauperi, facta est Christo. Ideo dicit ipse reprobis, *quandiu non fecistis vni de minoribus his, mihi non fecistis.* Matth. 25. Quod obseruauit Augustinus tomo 10. hom. 39. inter. 50. *Christus,* inquit, *iudex esuriisse, & sitisse se dicit; & cætera in suis minimis perpessum fuisse se asserit. Date ergo omnibus: ne, cui non dederis, ipse sit Christus*. Expendit hoc egregiè Chrysostomus hom. 80. in hunc locum Matthæi *esuriui, & non dedistis mihi manducare. Si inimicus fuissem, nonne ad mitigandos flectendosque crudeles suffecissent inedia, frigus, vincula, nuditas, ægrotatio? Vos autem neque hæc contulistis amico, & Domino, & benefactori*. Christus igitur, qui iudex est, idem personam geret accusatoris in suis membris, nempe in pauperibus, quibus eleemosyna est denegata. Et sicut misericordes reperiũt in iudicio quot pauperes, tot patronos: ita immisericordes quot pauperes, tot accusatores, & hostes. Quod est horrendum, & formidabile. quia, vt ait Chrysologus serm. 40. *excusari non potest, quem fames pauperis accusabit. Videbit diem malam, qui diẽ iudicij sine aduocatione paupertatis intrarit.*

Eleemosynę denegatio omnibus criminibus anteferetur.

August.

Chrysost.

Tertius locus est Lucæ. 16. vbi inducitur *diues, qui induebatur purpura, & bysso: & epulabatur quotidie splendidè, sepultus in inferno.* Sanè indumenta purpurea, & epulum quotidianum non sunt ex suo genere peccata mortifera, quæ causare possent damnationem. Sed apponuntur hæ

Lucæ 16. Diues epulo dãnatus ex negatione eleemosynæ.

circum-

circumstantiæ, vt declaretur habuisse talem diuitem de superfluis. de quibus, quia tenebatur facere eleemosynam Lazaro mendico, & non fecit; ideo *sepultus est in inferno*: non ex purpura, aut epulis, sed ex omissione eleemosynæ.

Chrysost. Ita expressè Chrysostomus hom. 2. de Lazaro, vbi de epulone loquens *Non quia*, inquit, *diues fuerat, torquetur: sed quia misericors non fuit. Ideo nō est exauditus ab Abrahamo, quia ille non exaudierat Lazarum*. Quod animaduertens Augustinus serm. 25. de ver. Dom. secundum Lucam; *ideo*, inquit, *negatur in pœnis misericordia diuiti: quia ipse, dum viueret, noluit misereri. ideo rogans diues non exauditur in tormentis quia rogantem pauperem non exaudiuit in terris*. Obseruandum est, quod cum totum corpus arderet, tamē cruciatus maiores sensit in lingua, quam ad pauperis cōtemptum aperuerat, ad dandam eleemosynam clauserat.

August. Quæ est animaduersio eiusdem Augustini serm. 110. de temp. vbi *totum*, inquit, *diuitis corpus flammis gehennæ cōsumitur, & sola lingua ampliùs cruciatur. Ideo sine dubio in lingua maiorem sensit ardorem, quia per eam superbè loquēdo contempserat pauperem. Ipsa enim lingua, quæ noluerat dicere vt eleemosyna pauperi donaretur, grauiùs gehennæ flammis exuritur*. Obseruandum est etiam in terris micas panis quæsitas à paupere, neque obtentas: ab epulone in inferno guttam aquæ quæsitam, nec impetratam; in supplicium negatæ micæ. Quod expendens Gregorius hom. 40. in euang. *qui vulnerato*, inquit, *pauperi mensæ suæ vel micas dare noluit, in inferno positus vsque ad minima quærenda peruenit: & guttam aquæ petiuit, qui micas panis negauit*. Hæc omnia satis ostendunt reprobationem epulonis effectum fuisse eleemosynæ denegatæ.

Cōfirmatur, quia nō potuit epulo excludi à sinu Abrahæ eò quod esset diues. nam Abraham quoque *erat diues valde in possessione auri, & argenti*, Gen. 13. & sic non potuit ex hoc capite diues excludi à sinu Abrahæ diuitis. Exclusus est autem quia Abraham diues quidem fuit; sed de diuitijs eleemosynas erogabat: epulo verò diues erat; sed diuitias in propria, non in pauperum commoda conuertebat. Quod aduertens Chrysologus ser. 121. *Mirum*, inquit, *quod Abraham quondam diues, nūc diuitem spernit.*

Verum

Verùm Abraham, fratres, non sibi sed pauperi diues fuit: & opes non habere, sed prorogare gestiuit magis; magisque in sinu pauperis, quàm in horreis recondere suas studuit facultates. Quod adeo gratum Abrahamo fuisse dicit Chrysologus, vt ne in ipso cælo sine pauperum consortio manere voluerit. Hac enim de causa *factum est, vt moreretur pauper, & portaretur ab Angelis in sinum Abrahæ*: nam, vt ait Chrysologus, *re uera, fratres, parum se beatum credidit, si in ipsa superna gloria ab hospitalitatis pio cessaret officio.*

Quartus locus est ad Ephes. 5. *scitote intelligentes, quod omnis fornicator, aut immundus, aut auarus, quod est idolorū seruitus, non habet hæreditatem in regno Christi, & Dei.* Ecce auarus expresse à prædestinatione excluditur vt idolorum cultor. ideoque dicitur etiam ad Coloss. 6. *auaritia, quæ est simulachrorū seruitus.* Vnde fit, vt maius reprobationis signum constituatur in auaritia, tanquam in quadam specie idololatriæ. Cur autem auaritia magis, quàm fornicatio dicatur *idolorum seruitus*; cum tam fornicator habeat pro idolo personam amatam, quàm auarus pro idolo pecuniam: rationem reddit Chrysostomus in hunc locum, *quia, sicut idololatræ venerantur idola, neque ea præ reuerentia audent tangere: ita auarus pecunias, quasi idolum, veneratur, neque eas audet contingere: sed solùm inani earum delectatur aspectu.* Adderem, vnumquemque peccātē mortaliter constituere sibi vltimum finem in creatura: sed hoc specialiùs pertinere ad auarum, quàm ad alios. Quia fornicarius constituit vltimum finem in delectabili: quod habet quidem rationem finis respectū appetitus sensitiui, sed non finis vltimi respectū hominis, cuius finis est honestū. & sic consistit inordinatio in hoc, quod assumitur pro fine ab appetitu rationali id, quod solùm respectū appetitus sensitiui est finis. Auarus verò finem sibi constituit in pecunia. alioqui, si amat pecuniam vt fornicetur, magis fornicator est, quàm auarus. Pecunia autem de se habet rationem vtilis, & sic non habet rationem finis, sed medij. Minor autem est inordinatio fornicarij, qui præponit finem delectabilem fini honesto; quàm auari. qui constituit sibi rationem finis in eo, quod habet tantùm rationem medij. Ideo peculiariùs dicitur auaritia esse quædam *idolorum*

Ephes. 5. CXCII.

Chrysost.

lorum seruitus:quoniam omnimoda quadam inordinatione constituit sibi idolum , & vltimum finem in medio. Quod non facit fornicator, solùm inordinatè permutans vnum finem cum alio,honestum cum delectabile. Vnde fit vt auaritia maius quoddam sit reprobationis signum, quàm fornicatio,tum ex ratione dicta:tum etiam quia nō rarò venereæ voluptatis assecutio ex nimia consumptione spirituum mœrorē parit, ac nauseam; & sæpissimè dolores,ac morbos:ex quibus fornicandi fomenta deficiunt. contra verò auarus sistit in pecuniæ cupidine , quæ est quoddammodo infinita, dum crescit cum ipsa pecunia cupiditas plus habendi.Quod notans August.lib.50.hom.

August.

30.*diuitiæ*,inquit,*amatoribus suis quantò fuerint ampliores non afferunt satietatem, sed plus habendi cupiditatem* . Hæc autē cū expleri nō possit per media licita,trahit sępissimè ad illicita.Ideo Chrysostomus hom.cum Sarton.& Aurel. acti essent in exil. quæ habetur tom. 5. *Vesana* , inquit, *diuitiarum cupiditas morbus est insanabilis: ingens per orbem diffusa fornax,quæ nunquam extinguitur.* & Chrysolog. ser. 29. *cupiditas*, inquit , *sæuus hostis amando lædit,ditando nudat, frangit fidem, violat affectum , vulnerat charitatem,turbat quietem,adimit innocentiam.*Quapropter dicitur 1. ad Timot.6.*qui volunt diuites fieri,incidunt in tentationem, & in laqueum diaboli , & desideria multa inutilia , & nociua: quæ mergunt homines in interitum, & perditionem . Radix enim omnium malorum est cupiditas* . Hæc autem radix extirpatur per charitatem erogando diuitias indigentibus. ideo August.serm.12.de Verb.Dom.secundùm Matth.*extirpa*,inquit,*cupiditatem,& planta charitatem . Sicut enim radix omnium malorum est cupiditas : ita radix omnium bonorum est charitas.* Ergo, quando hæc cupiditas non tollitur per charitatem , tunc *radix est omnium malorum , & mergit in interitum , & perditionem* : ac proinde reprobationis est signum.Hæc immediatè e Scripturis.

Chrysost.

Chrysol.

1.Tim.6.

August.

Probatur idem secundò ratione petita etiam è Scripturis . Prima ratio,quia constitutum est à Christo omnibus hominibus quasi lex talionis ijs verbis Matth. 7. *qua mensura mensi fueritis,remetietur & vobis* . Ergo ille,qui misericordiam non præstat inopi,iam præscribit Deo , vt mise-

Matt 7.

misericordiam non præstet sibi. Vnde fit, vt certus sit de modo, quo Deus in iudicio est acturus cum illo: sicut certus est de modo, quo ipse egit cum paupere. Alioqui non esset verum, quod *eadem mensura* &c. Ideo August. hom. 25. de Verb. Dom. secundum Lucam *non mentitur*, inquit, *modus illius mensuræ, si qua mensura mensi fueritis, ita remetietur vobis. Ideo negatur in pœnis misericordia diuiti; quia ipse, dum vixit, noluit misereri*. Præterea S. Leo serm. 4. de collectis. *Misereatur*, inquit, *pauperum, qui sibi volunt parcere Christum*. Qui ergo non miseretur pauperum, non vult sibi misericordiam præstari à Christo: quo nullum maius esse potest reprobationis indicium. Confirmatur, quia eleemosyna sacrificium est pro peccato, ex quo Christus propitiatur peccatori. Christo autem non propitio, vnusquisque manet sub reprobatione. Est argumentum Augustini lib. 50. hom. hom. 29. *Sacrificium*, inquit, *Christiani est eleemosyna in pauperem: hinc Deus fit peccatis propitius. Nisi autem peccatis propitius fiat Deus, quis remanebit nisi reus?*

S. Leo. Augus.

Secunda ratio. Diuites tenentur erogare sibi superflua in eleemosynas indigentibus. Ergo non erogando habēt manifestum reprobationis signum: quia sunt in statu damnationis. Consequentia patet. Antecedens hic suppono ex communi Doctorum cum D. Tho. in 4. dist. 15. quæst. 2. art. 4. in corpor. vbi dicit *id, quod necessarium reputatur ad aliquid, quod est vltra decentiam status, debere in elemosynam dispensari: & hoc cadere sub præcepto*. Ita certum hoc est apud Patres, vt passim dicant pauperibus, si eleemosyna denegatur, fieri iniuriam; & eos fraudari de re sibi debita, iuxta illud Eccles. 4. *eleemosynam pauperis ne defraudes*. Ideo Ambrosius serm. 81. *non maius*, inquit, *est criminis habenti tollere; quàm, cum possis, indigentibus denegare*. Hieronym. epist. 110. quæst. 1. *si plus habes, quàm tibi ad victū, vestitumque necessariū est, illud eroga: & in illo debitorem te esse noueris*. Obserua constitui à Hieronymo debitum erogandi eleemosynas de iis, quæ *necessaria non sunt ad victū, & vestitum*. Vnde fit, vt ij, qui diuitijs vtuntur ad choreas, ad comędias, ad aulæa, ad famulorum satellitia, ad luxus, neglectis necessitatibus pauperum, peccent, ex Hierony-

CXCIII. D. Tho. Ambros. Hieron.

mo,cōtra hoc debitum:& retineā ur ab eo bona pauperū, quemadmodum debitor bona retinet creditoris. Ideo alij docent,bona non tam esse eorum, qui possident, quàm pauperum;iuxta id,quod dicitur Lucæ.15.*si in alieno fidelis non fuisti.*Quę verba expendens Augustinus lib.2.quęst. Euang.cap.35.dicit *alienas appellari terrenas has facultates.* Quippe vt idem notat in ps.147. *superflua diuiti,necessaria sunt pauperi.aliena retinet,qui ista tenet.* Quod pensiculatiùs declarans Basilius conc.4. de eleemos. *Famelici*, inquit, *est panis ille,quem tu apud te detines: nudi vestis illa,quam tegis:discalceati calceus ille,qui domi tuæ putrescit: egeni argentum,quod possides intra arcam.Itaque tot iniuria afficis,quot,dum licet,tuis rebus non iuuas.*Admirabiliùs est id,quod addit Chrysostomus ad pop. Ant. diuitem esse rerum sibi superfluarum merum dispensatorem. *Tuarum*, inquit,*rerum es,o homo,merus dispensator, non minùs quàm qui Ecclesiæ bona dispensat.*& infra, *non ad hoc accepisti,vt in delicijs absumeres,sed vt in eleemosynas erogares. Numquid enim tua possides? Res pauperum tibi sunt creditæ: siue ex laboribus iustis, siue ex paterna hæreditate possideas.* Nihil clarius. Ideo ps.111.eleemosyna iustitia appellatur,nō misericordia. *Dispersit,dedit pauperibus:iustitia eius manet in seculum seculi.*Quasi eleemosynam faciens reddat ex iustitia id,quod debetur pauperibus: & negans eleemosynā iniustè retineat.Ideo Bernard.epist.42.ad Heron. *Nostrū*, inquit, *est, pauperes clamant,quod effunditis. nobis crudeliter subtrahitur,quod inaniter vos expenditis.* Quamobrem videntur opes à Deo diuitibus dari, vt eas illi reddant in persona pauperum: & esse quasi syngrapha, quæ cum ficta permutatione pecuniæ inter mercatores exerceri solet in ijs,quos vocant cambios: in quibus sine vlla transmissione pecuniæ idem dat,idem accipit.IdeoAugust.l.50.hom. hom.29.de eleemosyna loquens *Deus*,inquit, *ipse dat,ipse accipit:quasi fœnus traiectitium facit.*

Luc.15. August. Basilius. Chrysost. Ps.111. Bernard. August.

Tertia ratio. Diuitiæ ferunt secum maximam difficultatem salutis,cum habeatur ex Christo Matth.19. *faciliùs est camelum per foramen acus, quàm diuitem intrare in regnum cælorum.* Ergo ad tollendam hanc quasi impossibilitatem prolatam ex ore Christi, diuitiæ aut debent relin-

Matt.19.

qui

qui propter Christum, aut saltem debent participari cum pauperibus Christi. Ergo diues sine eleemosyna reprobatur. cum nulla alia via diuiti relinquatur salutis, nisi per eleemosynam. Ideo Augustinus serm. 25. de Verb. Dom. *via*, inquit, *cæli pauper est. incipe erogare, si non vis errare.* Expressè id docet Beda hom. in nat. S. Benedicti. vbi, *duo sunt*, inquit, *ordines electorum in iudicio futuri, vnus iudicantium cum domino; de quibus hoc loco memorat, qui reliquerunt omnia, & sequuti sunt illum: alius iudicandorum à domino; qui non quidem omnia sua pariter reliquerunt, sed de his tamen, quæ habebant, suas dare eleemosynas pauperibus curauerunt: vnde audituri sunt in iudicio, venite benedicti, esuriui enim, & dedistis mihi manducare* &c. Igitur, qui neque relinquit sua, neque dat pauperibus, nòn est inter ordines electorum. Vnde concluditur diuitem sine eleemosyna clarissimum continere reprobationis indicium. Ideo idem Augustinus lib. de 12. abus. cap. 4. *diues*, inquit, *sine eleemosyna, qui superflua sibi indigentibus nihil habentibus non distribuit, dum in terra quæsita, in terra diligenti cura custodit, cælestis patriæ patentem thesaurum amittit.*

Quarta ratio. Immisericors in pauperē valde deficit in fide, in spe, in charitate. Ergo habet non vnum reprobationis signum, sed multiplex. Consequentia patet ex terminis. Antecedens probatur. Et primò, quod talis deficiat in fide patet, quia eleemosynam non negaret, si crederet Christo dicenti pecuniam erogatam pauperibus non amitti, sed præmitti cum fœnore. Si quis enim alicui pecuniæ cupido pro singulis nummis aureis offerret centū; & auarus ille renueret vnum dare accepturus centum: signum esset euidens, quod ille centum pro vno pollicenti non crederet: aut saltem de fide talis promissi dubitaret. Ergo negans pauperi eleemosynam, Christo promittenti centuplum, non ex corde, & veraciter credit: aut saltē de fide promissionis licet nō signatè, tamen exercitè, & practicè dubitat. Hùc reuocari potest, quod supra diximus, apud Iapones esse in more positum, pecuniam à populis largissimè Bonzijs tribui, ad recipiēdas syngraphas debiti in altera vita restituendi. Ita plus fidei apud ethnicos fabella obtinet, & mendacium, quàm apud Christia-

nos Christi promissum, & Euangelica veritas. Secundò immisericors in pauperes notabiliter deficit in spe: quæ, vt ait Clem. Alex. *veluti sanguis est fidei.* Quia, si speraret alteram vitam, curaret vtique eò pecuniam transmittere, vbi speraret se diutissimè, ideſt sine fine, victurum. Qui id negligit, sed opibus tantùm vtitur ad commoda præsentis vitæ, signum est non aliam ab eo sperari, quàm præsentem vitam. Patet hoc euidenter in alijs rebus humanis. Qui enim apud exteros degit ad patriam reuersurus, eò curat sua bona transmittere, vbi est perpetuum domicilium collocaturus. Si verò procul à patria palatia ædificat, vineas emit, sumptus omnes impendit; signum euidens est, nulla enim spe, aut cogitatione teneri reuersionis in patriam. Idem planè iudicium de ijs faciendum, qui diuitias impendunt, siue in struendis palatijs, siue in colendis vinetis, siue in coemendis oppidis, siue in alijs bonis præsentis vitæ. Signum est enim perspicuum, suum fixisse domiciliũ in hoc exilio; & parum, aut nihil ab eis sperari bona patriæ, & æternæ vitæ: ad quam transmittuntur opes per ma-
CXCIV. nus pauperum. Ideo Christus ad eleemosynam adhortans
Matt 6. Matth. 6. *thesaurizate*, inquit, *vobis thesauros in cælo.* Quod
Chrysol. declarans Chrysologus serm. 8. de ieiun. & eleemos. *Thesaurus*, inquit, *cæli est manus pauperis: quod suscipit, rapit in cælum. Da igitur pauperi terram, vt accipias cælum: da nummum, vt accipias regnum: da micam, vt accipias totum.* Ex quo manifestè sequitur signum esse reprobationis potissimum hanc auaritiam erga pauperes. Neque enim quis sperare rationabiliter potest in ea cælesti vrbe se beatissimè victurum, ad quam nihil bonorum suorum præmittit. cumque omnia eius bona in præsenti vita sint fixa, signum etiam est, quod tota eius felicitas terminabitur in hac vita. Hoc autem tum vniuersaliter reprobationis est signum tum maximè in eo, qui moriturus nihil, aut parũ in testamẽtis suæ animæ consulit; totusque est in ditandis filijs, aut familia. Quippe hic facit iniuriam maximam Christo, dũ illi præponit illa ipsa bona, quæ mox coactus relinquit: eaque mauult amittere, quàm ad cælum transmittere. Quod signum pœnè euidens est cælestẽ patriã ab huiusmodi homine aut non credi, aut nõ sperari. Si enim

posset

posset diues suam secum asportare pecuniam, nemo certè esset tam parum sui amans, qui mallet eam filijs relinquere, quàm secum trãsferre. Intantùm igitur eam alijs relinquit, inquantùm desperat eam secum per manus pauperum transferendam: & sic apparet quod notabiliter deficit in spe. Confirmatur primò, quia si quis speraret animã posse post mortem vestiri, alioquin nudam apparituram, nemo esset adeo sui immemor, vt vestem secum non ferret. Eleemosyna autem sola vestis est, quæ trãsferri potest, animam vestitura post mortem. Quamobrem Chrysostomus hom. 84. in Ioan. *eleemosyna*, inquit, *vestis est, quæ resurget. His vestibus fulgebunt, qui tunc audient, esurientem me vidistis, & dedistis mihi manducare. Hæ* (vestes) *faciunt insignes, hæ conspicuos, hæ securos.* Vnde infra ita concludit. *Animam vestiamus vestibus semper duraturis. Quod si in hac vita neglexímus, saltem in morte nobis consulamus: & ex rebus nostris nobis opem ferre per eleemosynam curemus.* Confirmatur secundò, quia si quis speraret animam ex hoc corpore profecturam ferre posse secum comitem subsidio futurum in hoc itinere: nemo esset tam amens, qui vellet hinc discedere incomitatus. Sola autem eleemosyna potest hominem ex hac vita proficiscentem beneuolè comitari. Quod perpendens Ambrosius lib. 7. in Lucam cap. 56. *non sunt*, inquit, *hominis bona, quæ secum ferre non potest. sola misericordia comes est defunctorum.* Confirmatur tertiò, quia si quis sistendus coram iudice tanquam reus capitis, speraret se ferre posse patrocinantem, & aduocatum: nemo ita suis rebus malè consuleret, vt ad conseruandam filijs pecuniam, se ipsum patrono ante iudicẽ spoliaret. Vnusquisque autem sistendus post mortem est ante Christum iudicem, apud quem eleemosyna patrocinatur. Quod si patronum non curat, aut nimiùm præsumit; aut, quod veriùs est, desperat suæ causæ: dum in re omnium grauissima apparere vult coram iudice absque aduocato. Quandoquidem vt ait Chrysostom. hom. 9. de pœnit. *eleemosyna homines celerrimè in cælorum sedes adducit, aduocati optimi loco fungens.* Hæc autem omnia, si dum negliguntur in vita, signa sunt animi parùm aut nihil curantis futuram vitam, multò magis signa desperationis, & repro-

Eleemosyna vestis in alia vita.

Chrysost.

Ambros.

Chrysost.

reprobationis sunt,cum negliguntur in morte. Tum quia non superest vlteriùs benefaciendi tempus: agiturque tūc non de decretis,vt ita dicam,interlocutorijs; sed de sentētia finali: qua per totam æternitatem non datur vltra appellatio. Tum quia,si certum est apud Theologos,ad perseuerantiam finalem indigere nos specialibus, & extraordinarijs auxilijs gratiæ: quæ à Deo dantur efficacia prædestinatis, ac proinde in ijs prope mortem apparent quidam extraordinarij motus,& effectus gratiæ: certè ij, in quibus tunc apparet tam exigua æternæ salutis cura , vt illi filiorum,aut quorumcunque amorem præferant, non videntur efficaciter cooperari auxilijs extraordinarijs gratiæ,quæ dantur in eo statu:& sic inter extraordinarias etiam tentationes dæmonum non habituri perseuerantiam finalem,ac proinde collocandi inter reprobos. Quæ omnia expendens Chrysostomus tomo.5.serm. de gratijs reddendis Deo,suadens Christum cum hæredibus cohæredem adscribendum , portionem illi hæreditatis totius impertitiendam ; ac de eorum salute,qui id facere negligunt, pœne desperans, *Qua*,inquit,*fueris ratione excusandus,si eum*(Christum) *ad hæreditatis communicationem vnà cum filijs non admiseris ? qui tibi & cælos communicauerit : qui mortem,tuam ob causam,non obligatus, sed gratiam facturus subierit : pro quibus immensis in te beneficijs magnum es illi in modum obnoxius.*& infra.*Morti*, inquit, *proximus ede aliquid quod animi præferat magnitudinem, amorisque erga Deum,etsi non immensi, mediocris tamen indicio sit futurum . Quod si ne id quidem per te peractum , qua poteris ratione excusari,quando nec Dei timor, neque inutilis , & superuacua pecuniarum futura possessio , neque liberis relinquenda securitas,neque ampla illa,& proposita tibi,& seruata venia,reddere te humaniorem queant ?* Quando igitur in morte defectus apparet misericordiæ erga pauperes, quos Christus in loco substituit, signum est à morituro spem suam neque collocari in Christo, neque figi in cælo.quia, vt notat idem Chrysostomus hom. 16. in Matth. *qui eleemosynam non facit,neque cor habet in cælo,neque spem in Deum.* Deficit igitur talis notabiliter in spe: quod signum est pœne euidens defuturam illi cælestem gloriam , quæ

Chrysost.

est

est obiectū spei. Neque enim sperare rationabiliter potest se à Christo hæredem pronunciandum cælestis regni, qui Christum conscribere cum consanguineis noluit cohæredem terreni boni. Ideo prædestinati, iuxta consilium Chrysostomi serm. cit. de reddendis Deo gratijs, *Christum cum suis hæredibus cohæredem adscribunt: & portionem illi hæreditatis totius impertiunt.* Tertiò denique immisericors in pauperes deficit notabiliter in charitate. CXCV. Quippe misericordia pars est subiectiua charitatis, circa personas magis indigentes subleuatiua miseriæ. ac proinde deficere notabiliter in misericordia, est deficere notabiliter in charitate. Misericordia autem sine subuentione miseriæ, cum adest subueniendi facultas, frustratoria est, & inanis. Quo exemplo explicat Iacobus cap. 2. fidem mortuā, quæ saluare non potest, *si*, inquit, *frater, aut soror nudi sint, & indigent victu quotidiano, dicet autem aliquis ex vobis illis* *Iacob. 2.* *ite in pace, calefaciamini, & saturamini: non dederit autem eis, quæ necessaria sunt corpori, quid proderit? sic & fides, si non habet opera, mortua est in semetipsa.* Quia scilicet, vt notat Augustinus lib. de spir. & litt. cap. 32. *Christus est vita* *August.* *fidei.* Sicut autem vita manifestatur per operationes vitales, quibus cessantibus signum est cessare vitam: ita charitas manifestatur per opera misericordiæ ex ea profecta: quibus cessantibus signum est mortuam esse charitatem: neque ampliùs fidem charitate animari. Ideo Bernard. epist. 32. *mortua*, inquit, *fides est, quæ non operatur ex dilectione*: quasi non habens animam ipsam dilectionem, qua vegetetur, & moueatur ad opera. Negans igitur opera misericordiæ pauperi, signum præfert, quod in eo est fides mortua sine anima charitatis. Fides autem mortua, vt patet, reprobationis est signum. Denique, si ex Augustino tract. 5. in Ioan. *inter filios Dei, & filios diaboli discernit sola dilectio*: vtique inter diligentes, & non diligentes discernit sola operatio. Quippe, vt ait Gregorius l. 2. in Euang. hom. 30. *probatio dilectionis exhibitio est operis.* Vnde fit, vt non exercens opera misericordiæ in pauperes, numerandus sit inter filios diaboli, atque adeo inter præscitos. Ex quo vlteriùs sequitur diuitem immisericordem duplex habere reprobationis signum, & immisericordiam, & diuitias.

uitias. Siquidem, vt ait Augustinus lib. de contemp. mundi cap. 5. *si regnum cælorum est pauperum, restat vt infernus sit diuitum.*

CAPVT XII.

Septimum prædestinationis signum, Dilectio inimicorum, Reprobationis affectus vindictæ.

CXCVI. DIco duodecimò. Prædestinationis signum est dilectio inimicorum.

Matt. 5. Probatur primò è Scripturis. Primus locus est Matt. 5. *Diligite inimicos vestros: benefacite his, qui oderunt vos: vt sitis filij Patris vestri, qui in cælis est.* Huic loco accinit Matt. 5. *beati pacifici: quoniam filij Dei vocabuntur.* Vnde sic arguo. Dilectio inimicorum reddit filios Dei. Ergo & hæredes regni. quia *si filij, & hæredes: hæredes quidem Dei, cohæredes autem Christi* ad Rom. 8. Ergo prædestinationis est signum: quia prædestinati sunt, qui Christi cohæredes destinati sunt. Confirmatur ex versione Chrysostomi in hūc locum Matth. qui vbi vulgata vt *sitis filij Patris vestris*, legit, *vt sitis similes Patri vestro.* Vnde habetur ex dilectione inimicorum haberi potissimùm filiationem Dei: quia ex ea habetur similitudo Dei. Nempe Dei, vt canit Ecclesia, *proprium est misereri semper, & parcere.* Ideo dicitur Oseę

Osea 11. 11. *non faciam furorem iræ meæ: non conuertar vt disperdam Ephraim. Deus enim ego, & nō homo.* Notanda est causalis, *Deus enim ego.* ideo non vlciscar, neque faciam id, quod dictaret ira, quia *Deus ego.* Parcere igitur diuinissimum: sicut etiam conferre inimico beneficia. Hoc enim genere vltionis Deus suas iniurias vlciscitur. Quamobrem dici-

Is. 35. tur Is. 35. *adducet Dominus vltionem retributionis: ipse veniet, & saluabit nos.* Ideo S. Paulinus epist. 2. *hæc est*, inquit,

Paulinus. *vindicta cælestis, inimicum diligere.* Quod animaduertēs

August. Augustinus in ps. 99. *tantùm*, inquit, *accessis ad similitudinem,*

nem, quantùm proficis in charitate. Illud planè idem, quod dicit Christus, *diligite inimicos &c. vt sitis filij Patris vestri.* siue, *vt sitis similes Patri vestro, qui in cælis est.* Ex hac similitudine Christus filium Dei se ostendit in cruce. Quando enim pro se alloquutus est Patrem, non Patrem appellauit, sed Deum: *Deus, Deus meus vt quid dereliquisti me?* Matth. 27. Quando verò pro inimicis rogauit, disertè appellauit Patrem, *Pater ignosce illis.* quia tunc diligendo inimicos se præferebat filiũ, iuxta illud, *vt sitis filij Patris vestri* &c. Ideoque Cyprianus lib. de bono patientiæ, *inter cætera*, inquit, *quibus Christus indicia diuinæ maiestatis expressit, paternam sapientiam tolerantiæ tenore seruauit.* Id porro causæ fuit, vt bonus latro, inter tot crucis opprobria, Christum agnouerit regem cælorum, & filium Dei: non quidem propter miracula, eclipsis, terræmotus, &c. quæ, teste S. Leone ser. 2. de passione, nondum euenerant, cum latro conuersus est. Sed quia eius tolerantiam inter tot cruciatus animaduertens, ex tam constanti perpessione diuinum in eo aliquid esse coniecit. Quamobrem Hilarius l. 11. de Trinit. *latro regnum Christi in Christi corpore didicit.* Quid ad credendum permouit, nisi patientia in eius corporis perpessione patefacta? Immo specialiter, quia tunc rogantẽ pro inimicis audiuit, ideo ad credendũ in eum vt verũ Dei filium permotus est, vt expresè tradit Euthymius in Matt. 27. qui, *latro*, inquit, *pœnitentia ductus est, audiens quod Christus pro eis, qui eum crucifixerunt, intercederet.* nimirum filiationem Dei ex dilectione inimicorum agnouit, iuxta id, *diligite &c. vt sitis filij* &c. Si igitur dilectio inimicorum fuit in Christo signum filiationis Dei naturalis, à fortiori erit in nobis signum filiationis Dei adoptiuæ: & sic prædestinationis ad regnũ. Et si Christus diligendo inimicos expressit in se similitudinem Patris, nos eadem inimicorum dilectione exprimimus in nobis similitudinem Christi: quæ prædestinatorum est propria, dicente Paulo ad Rom. 8. *quos prædestinauit conformes fieri imaginis filij sui.* Nulla autem re magis, quàm inimicorum dilectione in nobis exprimi similitudinem Christi significatur in Cant. 4. & 5. vbi, dum singillatim describuntur membra sponsi, & sponsæ, nulla in eius ap-

Cyprian. Christus tolerantia suã ostendit diuinitatem.

Euthym. S. Latro Christũ Dei filiũ ex inimicorum dilectione cognouit.

Rom. 8. Inimicorũ dilectione Christi similitudo in nobis exprimitur.

paret similitudo. Quippe capilli sponsæ dicuntur *greges caprarum*:capilli sponsi *sicut elatæ palmarum*.genæ sponsæ *sicut fragmen mali punici*:genæ sponsi,*sicut areolæ aromatū*. labia sponsæ,*sicut vitta coccinea*:labia sponsi,*sicut lilia*: & sic de cæteris.Sola in oculis similitudo laudatur,quod in vtroque sint oculi columbini.Nempe sponsæ dicitur *oculi tui columbarum*:sponso,*oculi eius sicut columbæ*.quia scilicet Christus tot peccata, & offensas, quæ quotidie in illū patrantur,respicit oculis columbinis: & dum irascitur,sicut columba irascitur:quæ sine amaritudine est,sine felle. Ideo dicitur Hier. 25. *à facie iræ columbæ, à facie iræ furoris Domini*.In hoc ergo maximè apparere debet similitudo inter animam prædestinatam,& Christum: quod sint vtriusque *oculi sicut columbæ*. quæ carens felle, vt notat Hieronymus in Oseam, *ablatos pullos non dolet*.&,vt notat Theophylactus in 1.Matth. *columba, si eius fœtus auferantur, & persecutionem patiantur, statim ad suas domos reuertitur*,vtique iniuriæ immemor.Talis nimirum similitudo cum Deo non solùm esse debet in oculis columbinis, sed etiam in corde columbino immemore iniuriarū. Quod satis indicatur ijs verbis Actor.13. *inueni Dauid,virum secundùm cor meum:qui faciet omnes voluntates meas*. Certè Dauid in multis à voluntate Dei recessit: in numeratione populi,in adulterio, in homicidio;tamen absolutè dicitur esse *secundùm cor Dei*.quia cor Dauidis conformabatur cordi Dei in obliuione iniuriarum, quas à Saule,eiusque asseclis passus erat quamplurimas.Quod in Dauide expendens Hilarius in ps.53.*non*,inquit,*inimicos bello persequitur, neque insidiantibus sibi decertando armis resistit:sed exemplo Domini,cuius & nomen,& lenitatem præfigurabat,proditus orat,periclitans psallit, patiens odia gratulatur.& ideo secundùm cor Domini repertus est*. Neque

Hier.25. *Teophy.* *Act.13.* Dauid secūdū cor Dei dictus propter iniuriarum obliuionem. *Hilarius.*

CXCVII. solùm in hoc Dauid se iuxta cor Domini ostendit, quod hostes insectatus non est; sed etiam quod Semei sibi maledicenti ne verbo quidē succensuit:sed potiùs contra eum, qui vltionem suadebat,exarsit, vt habetur 2.Reg.19.Quod aduertens Bernardus serm.34. in Cant. *ò verè*, inquit, *hominem secundùm cor Dei,qui se vlciscenti potiùs, quàm exprobranti succensuit*. Similitudo igitur cum Deo, & conformi-

Bernard.

formicas cum visceribus misericordiæ diuinæ sumitur ex dilectione inimicorum: & ideo ex ea habetur signum filiationis, iuxta superiùs dictum ex Matth. 5. *diligite inimicos uestros &c. vt sitis filij Patris vestri.* siue, *vt sitis similes Patri vestro, qui in cælis est.* Ex hac autem filiatione Dei, & conformitate ad imaginem Christi habetur signum prædestinationis ad regnum. Dici enim potest cuilibet inimicis condonanti, quod dictum est Dauidi postquam noluit vlcisci de Saule, *nunc scio quod certissimè regnaturus sis.* nempe Dauid, vt aduertit Chrysostomus, *egressus est de spelunca cum capite coronato: eò quod hostem dimiserit, & nactus occidendi potestatem, pepercit. Qui enim lætus inimico parcit, iam gloriæ coronam habet in capite.*

Secundus locus est Matth. 6. *dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris.* cui consonat id, quod dicitur Lucæ 6. *dimittite, & dimittemini.* Vnde sic arguo. Promittitur remissio peccatorum remittenti iniurias. Ergo remissio iniuriarum prædestinationis est signũ: cum statim Deus remittat peccata, quæ sola sunt prædestinationis obstacula. Quamobrem S. Cyprianus de orat. *addidit*, inquit, *legem certa nos sponsione constringens, vt sic nobis peccata dimitti postulemus, sicut nos debitoribus nostris dimittimus.* Vnde fit vt, cum inimico iniurias dimittimus, non tam illi beneficia impendamus, quàm nobis. Quod animaduertẽs Chrysostomus hom. 27. in Gen. *si dimiserit*, inquit, *homo hominibus delicta illorum, dimittet & vobis Pater vester cælestis. Ne igitur putemus, dum benefacimus alij, quod magnum quoddam beneficium apud illum deponamus: nam ipsi sumus, qui beneficio fruimur; & multum indè boni nobis conciliamus.*

Matt. 6.

Cyprian. Qui inimico iniurias condonat, non tã illi, quàm sibi beneficia impẽdit.

Chrysost.

Tertius locus est Matth. 5. *Beati mites, quoniam ipsi hæreditate possidebunt terram.* Quem locum explicans Augustinus lib. 1. de serm. Dom. *illam*, inquit, *credo terram, de qua in psalmo dicitur, spes mea es tu, portio mea in terra viuentium. Mites autem sunt, qui cedunt improbitatibus, & non resistunt malo, sed vincunt in bono malum.* Ideo prædestinati appellantur à Christo *oues. statuet oues à dextris.* Ouium autem est proprium tondenti, & laceranti non obsistere. Quod apparuit in Christo prædestinatorum duce. qui *tã-*

Matt. 5.

August.

Matt. 25.

quam ouis ad occisionem ductus est:& tanquam agnus coram
Is.53. *tondente se obmutuit*,Is.53.Hoc est proprium eorum,qui à dextris collocandi sunt tanquam oues. Hæc è Scripturis.

Probatur idem secundò ratione.Dilectio proximi prædestinationis est signum . Ergo multò magis dilectio inimicorũ.Antecedens patet ex probatis c.10.Consequentia probatur,quia intra genus dilectionis proximi habet primitatẽ excellẽtiæ dilectio inimicorũ. Tũ quia,si diligitur inimicus,multò magis diligetur amicus,& neutralis. Tũ quia dilectio inimici est cũ circũstãtia sũmè difficultãte. Quippe per eã infertur vis propẽsioni naturali inclinanti ad vindictã. ac proinde in huiusmodi actibus verificatur
August. dictũ Matt.11.*regnũ cælorũ vim patitur:& violenti rapiunt illud*. Quamobrem Augustinus in Enchir. cap. 73. *minus*, inquit, *magnum est erga eum esse beneuolum & beneficum, qui tibi mali nihil fecerit.Illud multò grandius, & magnificentissimæ bonitatis est signum , vt tuum quoque inimicum diligas; & ei,qui tibi malum vult & facit,si potest: tu bona semper velis,faciasque,dum possis*. Et ratio est,quia diligere amicum est commune cum infidelibus; diligere inimicũ
Matt.5. proprium est Christiani. Ideo Christus Matth.5. *si diligitis,qui vos diligunt, nonne & publicani hoc faciunt?* Quod expendens Augustinus serm.61. de temp. *si amas*, inquit, *amantes te filios,& parentes:amant & gentes:amant & dracones:amant & lupi:amant & vrsi. Vt ergo superiores simus & gentibus,& bestijs:etiam aduersarios diligamus*. Confirmatur primò, quia si facienti eleemosynam promittitur æterna benedictio Matt.25. multò magis diligenti ex corde inimicum:quod est genus eleemosynæ altioris. Ideo August.loco cit.*multa*,inquit, *sunt genera eleemosynarum, quas nos facimus, vt dimittantur nobis peccata: sed ea nihil est maius,qua ex corde dimittimus, quod in nos quisque peccarit*. Confirmatur secundò, quia dilectio inimicorum æstimatur actus tam heroicus, vt pœne martyrio præponatur.Ideo Nazian.or.19.*Stephanus*,inquit, *cum lapidaretur,pro lapidantibus orabat: maius aliquid morte Christo offerens*.Quamobrem cum Stephanus *vidit cælos apertos, & filium hominis stantem à dextris virtutis Dei*, Act.7. vtique Christus cum tota curia cælesti spectabat pugnam non tam

Dilectio inimicorũ pœnè martyrio præponitur. *Nazianz.*

tam Stephani cum hostibus decertantis, quàm pro hostibus deprecantis. Quippe, dum *pro lapidantibus orabat, offerebat Christo aliquid morte maius.* Confirmatur tertiò, quia in ipsomet Christo dilectio inimicorum fuit omnibus eius miraculis admirabilior:immo ipsamet fuit miraculorum operatiua. Nam, teste Augustino in ps. 54. ideo Christus post resurrectionem exhibuit se discipulis supra mare ambulantem; quia exhibuerat se in passione pro inimicis rogantem.*Ille*,inquit, *calcat fluctus huius seculi,qui diligit inimicos.Christus in mari ambulabat intrepidus:cuius omnino de corde auferri non poterat inimici dilectio:qui pendens in cruce dicebat, Pater ignosce illis*. Addit idem Augustinus, ideo Petrũ ambulantem supra fluctus, *cũ videret ventũ validũ,cœpisse mergi*, Matt. 14. quia nondũ erat firmus in dilectione inimicorum.*Petrus*,inquit,*iussus est ambulare:sed,cũ videret uentũ ualidum,timuit, & mergi cæperat conturbatus in exercitatione sua.à quo vento valido? à voce inimici.* E quibus apparet quã admirabilis,& supra omnes vires naturę sit actus dilectionis inimicorũ:vt meritò dixerit loc.cit.Aug.esse *actũ magnificentissimæ bonitatis.* Vnde sequitur in eo collocari signũ firmissimũ prędestinationis.Quod agnoscens Nyss.apud S.Maximum ser.42.*Siquis*, inquit,*contumelia contumeliã vlciscetur,hac ipsa vitia augebit.Firma,et indubitata gratiæ spes,et fruitio ys,qui per patientiam expectant*. Neque incongruè Franciscus Petrarcha dialogo de vindicta, *vltionis*, inquit, *momentanea delectatio est: misericordiæ sempiterna. Fac tu id hodie,quo perpetuò delecteris.*

CXCVIII. Dilectio inimicorum in Christo miraculorum operatiua. *August.*

Nyssenus.

CAPVT XIII.

Septimum reprobationis signum, Affectus vindictæ.

Dico decimotertiò. Reprobationis signũ est affectus vindictæ.Probatur primò è Scripturis.Matt.6.*si nõ dimiseritis hominibus, nec pater vester dimittet vobis pecca-* *Matth. 6.*

August. *ta vestra.* Quod expendens Aug. in Enchir.c.74. *si,inquit, nõ dimiseris,non dimittet. Ad tã magnum tonitrũ qui non expergiscitur,non dormit,sed mortuus est.* Hoc illustrat Matt.

Matt. 18. 18. parabola serui, cui dicitur, *serue nequam, omne debitum dimisi tibi, quia rogasti me: nonne ergo oportuit te misereri conserui tui?* & infra, *tradidit illum tortoribus* &c. Vnde concludit Christus parabolam, *sic faciet pater meus cælestis, si non remiseritis fratri vestro de cordibus vestris.*

Chrysost. Qui inimicis non dimittit, eos non lædit; sed sibi gehennam parat.

Quod expendens Chrysost.hom. 27. in Genes. *si hoc, inquit, non fecerimus, nihil eos* (inimicos) *lædere poterimus: nobis autem ipsis intolerabilem gehennæ pœnam paramus.* Confirmatur ex Matth. 6. *dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus*, &c. Ergo, si non dimittimus, Deus non dimittet. Ex opposito enim antecedentis sequitur oppositum consequentis. Quamobrem Augustinus serm. 61. de temp. *si inimicos non diligimus, qua fronte dicimus in oratione, Pater noster? qua ratione dicere poterimus, dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus?* Quod est reprobationis signum maximum, iuxta

Ps. 108. illud ps. 108. *cum iudicatur, exeat condemnatus: & oratio eius fiat in peccatum.* Nõ quod quis peccet recitando orationem dominicalem, quando retinet odia contra inimicos, vt benè obseruat Cassian.coll.9.cap.22. sed quod hæc oratio facit illi circumstantiam aggrauatiuam peccati. In quo animaduertendum est imponi nobis à Christo, vt dimissionis iniuriarum quotidie recordemur, dum panem quotidianum petimus. Quod valde notandum est: cum nullum aliud præceptum Christus in oratione dominica inseruerit, præter hoc, quod dimittamus. Voluit etiam, vt is qui non dimittit, faciat ipsemet contra se damnationis sententiam: dum petit ita à Deo dimitti sibi, sicut ipse dimittit alijs. Ergo non dimittens alijs manifestum habet reprobationis indicium, dum quotidie suo se ore condẽnat.

Christus voluit nos quotidie dimissionis iniuriarum recordari.

August. Ideo August.serm.61.de temp. *nescit, inquit, qua fronte indulgentiam peccatorum obtinere poterit ante tribunal Christi, qui Deo præcipienti inimicis suis veniam dare, non acquiescit.* Vnde sumendo argumentum,

Probatur idẽ secũdò ratione ducta ex ijsdẽ Scripturis. Per illud peccatũ habetur speciale reprobationis indiciũ, per

quod

quod homo specialiter præcludit sibi aditũ veniæ. cũ nemo sit sine peccato: ac proinde ad assequẽdũ prædestinationis finem quilibet egeat venia. Sed per affectum vindictæ specialiter homo sibi præcludit aditum veniæ. Tum quia specialiter Deus contestatur se non dimissurum illi, qui non dimittit. Tum quia peccator negando suam misericordiam alteri, specialiter meretur, vt negetur illi à Deo misericordia: & si minùs signatè, saltem exercitè rogat Deum, vt vlciscatur iniurias ipsi ab eo illatas: sicut ipse vlcisci appetit iniurias illatas sibi. Ergo ex hoc maximè peccato habetur speciale reprobationis indicium: cum per hoc specialiter præcludatur aditus ad misericordiam diuinam. Quippe *iudicium sine misericordia illi, qui non facit misericordiam*, Iacobi 2. *& qui vindicari vult, à Domino inueniet vindictã: & peccata illius seruans seruabit.* Eccl. 28. Vindicta igitur expetita de inimico, signũ est diuinæ vindictæ expetendæ de vltore. Confirmatur primò, quia Deus est paratissimus ad dimittendas iniurias illatas sibi: sed renuit dimittere, nisi dimittamus proximo; quasi contestans se potiùs vlturum peccatata contra proximum, quã contra se. Ideo Dauid, qui vltionem in hostes non exercuerat, petens sibi peccata dimitti dicebat, *tibi soli peccaui.* ps. 50. Quod expendens Chrysostomus hom. cit. *Magna*, inquit, *& ineffabilis Dei misericordia. cum in se quidem peccatum est, ad nudas tantùm preces totum remittit: cum autem in conseruum videt crudelem, suam reuocat liberalitatem.* Confirmatur secundò, quia si actus remissionis iniuriarũ quodammodo præfertur martyrio, vt supra dictum est cum Nazianzeno: affectus vltionis iniuriarum videtur ne dilui quidem posse martyrio, vt expresè Cyprianus de orat. vbi *sic*, inquit, *peccata nobis dimitti postulamus, secundùm quod & ipsi debitoribus nostris dimittimus. Quale crimen est* (non dimittere) *quod martyrio non potest exorari?* Quod in Sapritio contigit. qui constanter ductus ad locũ martyrij, cum Nicephoro pro contumelia illi olim illata petenti veniam subiratum se ostenderit, & martyrio excidit, & fide: subrogato ad illius coronam Nicephoro, vt refert Surius in eius vita die 9. Februarij. Confirmatur tertiò, quia Deo est omnino abominabilis homo vltionis cupidus,

Affectus vindictæ specialiter aditum ad veniam peccatorum præcludit.

Iac. 2.

Eccl. 28.

Deus peccata contra proximum magis vlciscitur, quàm contra se.

Chrysost.

Cyprian.

Iniurias nõ dimittere, crimen est neque martyrio exorabile.

Surius.

pidus,

Ps. 5. Chrysost. pidus, iuxta id quod dicitur ps. 5. *virum sanguinum, & dolosum abominabitur Dominus*. adeo vt teste Chrysostom. hom. cit. nihil Deus æquè abominetur. *Nihil*, inquit, *Deus ita odit, & auersatur vt hominem vltionis auidum, & in animo suo perpetuas inimicitias seruantem. Tantum eius peccati damnum est, vt misericordiam Dei reuocet, nec locum habere sinat*. Seclusa autem Dei misericordia, ex qua pendet prædestinatio, statim sequitur reprobatio. Confirmatur quartò, quia sicut per dilectionem inimicorum habetur

CXCIX. Per inimicorum odium amittitur filiatio Dei. August. filiatio Dei; & sic dicitur Matth. 4. *vt sitis filij Patris vestri* &c. ita per odium inimicorum amittitur Dei filiatio. Quamobrem August. serm. 61. de temp. *aduertite*, inquit, *quod si inimicos non diligimus, filij Dei esse non possumus*. Si non filij, neque hæredes. Confirmatur quintò, quia sicut per dilectionem inimicorum habetur similitudo Dei, vt ostensum est supra: ita per odium dissimilitudo. Ideo

Gregor. Gregor. l. 3. moral. c. 32. *dum mansuetudo*, inquit, *amittitur, supernæ imaginis similitudo vitiatur*. Sicut autẽ prædestinationis est signum similitudo cũ Deo, complẽda in patria, quando *similes ei erimus: quia videbimus eum sicuti est*. 1.

1. Ioan. 3. Ioan. 3. ita dissimilitudo reprobationis est signum. Nihil autem magis difformatur à Deo remittente innumerabiles offensas, quæ contra ipsum patrantur quotidie in toto orbe terrarum, quàm animus ferens perpetua odia propter vnam offensã, vel alteram sibi irrogatam. Ideo Hieronymus lib. 3. comm. in Matt. *si*, inquit, *ob contumeliam simus implacabiles, & propter amarius verbum perpetes habeamus discordias, nonne videmur rectè in carcerem redigendi?* Confirmatur denique sextò, quia si affectus vindictæ sortitur effectum, multò maius inde signũ reprobationis habetur,

Genes. 9. ex illa comminatione facta à Deo in vtroque testamento tam veteri, quàm nouo. Dicitur quippe Genes. 9. *Quicunque fuderit humanum sanguinem, fundetur sanguis illius. ad imaginem quippe Dei factus est homo*. Dicitur etiam à Chri-

Matt. 26. sto Matth. 26. *conuerte gladium tuum in locum suum. omnes, qui accipiunt gladium, gladio peribunt*. Obseruandum autẽ est hoc dici Petro, qui gladium euaginauerat ad defensionem Christi. Nullus profectò iustiorem ob causam euagi-

nabitur

nabitur gladius: tamen, vt Christus ab hoc cæteros deterreret, ea occasione comminatus est huiusmodi homines, *qui gladio feriunt, gladio perituros*. Hoc experientia quotidiana monstrat: & multis id exemplis probat Cornelius in Deut. 21. num. 3. Si igitur his Deus ipse contestatur mortem violentam; quæ sæpissimè repentina præcludere solet aditum ad pænitentiam: habēt hi maximum signum, quod morituri sint cum impœnitentia finali, ac proinde reprobi. Adde clamare contra eos effusum sanguinem: cuius in expetenda à Deo vltione quot guttæ, tot voces. Ideo dicitur Gen. 4. *uox sanguinis fratris tui clamat ad me de terra*. Denique, cum quis inimicum occidit, vel anima eius qui occiditur, saluatur, vel damnatur. Si saluatur, ex zelo iustitię clamat coram Deo vltionem Apoc. 6. *Vidi sub altari animas interfectorum* &c. *& clamabant uoce magna dicentes, usquequò Domine non uindicas sanguinem nostrum*. Si damnatur, tunc damnatio æterna illius clamat æternam damnationem homicidæ; qui fuit illi causa proxima damnationis. Quamobrem aliqui minùs impij, qui vt suæ existimationi consulant, statuunt alienæ vitæ non parcere, curare interdum solent, vt confessarius præstò sit, qui morituro absolutionem impendat: consumantes vltionem in corpore, nec protendentes odia in moram infinitam æternitatis. In his, inter ipsa crimina, scintilla quædam apparet fidei, & aliquale signum prædestinationis. Cæterùm vniuersaliter sentiendum est cum Augustino in epist. Ioann. tract. 5. *inter filios Dei, & filios diaboli* (inter prædestinatos, & reprobos) *dilectionem solam discernere*. Gen. 4. Apoc. 6.

CAPVT XIV.

Octauum prædestinationis signum Continentia.

Dico decimoquartò. Prædestinationis signum est Castitas. Probatur primò è Scripturis. Primus locus est Sap. 3. *Felix est sterilis, & incoinquinata, quæ nesciuit tho-* Sap. 3.

rum in delicto. habebit fructum in respectione animarum sanctarum: idest, vt ibi Glossa interlinearis, *habebit fructum æternæ beatitudinis*. Loquitur autem Sapiens de continente coniugali *nesciente thorum in delicto*. Sequitur de continentia Virginali, *& spado, qui non operatus est per manus suas iniquitatem: nec cogitauit aduersùs Deum nequissima. dabitur enim illi fidei donum electum, & sors in templo Dei acceptissima*, ideſt vt Lyranus, *dabitur illi donum gloriæ; quod datur pro fide formata charitate*. Per ſpadonem autẽ, vt ait Rabbanus, *potest hic Virginum ordo intelligi, de quo in Isa. 56. non dicat Eunuchus, ego sum lignum aridum*. Si ergo promittitur caſtitati tàm cònìugali, quàm virginali gloria, ſequitur quod vtraque prædeſtinationis ſit ſignũ; altioris tamen in virginibus: quæ, vt ait Cyprianus lib. de hab. virg. ſunt *illustrior portio gregis Christi*.

Glossa.

Isa. 56.

Cyprian. C.C. Virgines illuſtrior portio gregis Chriſti.

Sap. 4.

Secundus locus eſt Sap. 4. *O quàm pulchra est casta generatio cum claritate. Immortalis est enim memoria illius: quoniam & apud Deum nota est, & apud homines. &, in perpetuum coronata triũphat, incoinquinatorum certaminũ præmium uincens*. ideſt, vt ibi Lyranus, *præmium, quod redditur pro certaminibus incoinquinatis*. Ergo Caſtitas ſignũ eſt futuræ coronæ, & triumphi, & præmij pro victoria in hoc certamine. Neque immeritò: quia, vt ait Auguſt. in ſerm. de vitãda famil. mulier. qui habetur tom. 5. *inter omnia Christianorum pia certamina, duriora sunt prælia castitatis; ubi quotidiana pugna, & rara uictoria*.

August. Caſtitatis certamina in hac vita ſunt omniũ duriora.

Isa. 56.

Tertius locus eſt Iſ. 56. *Hæc dicit Deus Eunuchis, qui custodierint sabbata mea: dabo eis in domo mea, & in muris locum, & nomen melius filijs & filiabus, nomen sempiternũ dabo eis, quod non peribit*. Hic per eunuchos virgines intelligi docent Baſil. lib. de vera virginit. Auguſt. lib. 14. cõtra Fauſtum c. vlt. Ambroſ. exhort. ad virg. Hieronymus, & alij in hunc locum. Quod patet etiam tùm ex Matth. 15. *Sunt eunuchi, qui seipsos castrauerunt propter regnum cælorum*, vt exponit Chryſoſtomus, *non membra abscindendo, sed malas cogitationes interimendo*. Tum ex hoc ipſo loco, dum dicitur, *Eunuchis, qui custodierint sabbata mea*; quia, vt ait Baſil. l. cit. *Si uirginitatem apud te permanere inuiolabilem cupis, & perpetuum sabbatum celebrare, mane quod*

Matt. 15.

Basil.

nata

nata est: nihil operans, quo in te soluatur quod in te per naturam est. His promittit Deus *locum in domo sua, & in muris suis, & nomen melius filijs, & filiabus.* nempe, vt explicat August. lib. de Sancta Virginit. cap. 24. notam specialem, per quam Virgines ab alijs secernantur: sicut per nomen discernitur vnus ab alio. Ergo virginibus promittitur gloria quædam specialis, & sublimior; ac proinde Virginitas altissimæ prædestinationis est signum. Virginibus nota specialis gloriæ promittitur.

Quartus locus est Apoc. 14. *Hi sunt, qui cum mulieribus non sunt coinquinati: virgines enim sunt. hi sequuntur agnũ quocumque ierit.* Quia verò hi visi sunt à Ioanne *supra montem Sion*: ideo Greg. lib. 5. in I. Reg. cap. 3. *benè*, inquit, *in sublimiori esse Virgines dicuntur; quia quod naturam humanam supergraditur, in altissimo uirtutum culmine situm est. Hi sunt, qui cum mulieribus* &c. *In monte quidem esse cum Agno dicuntur: quia per meritum incorruptionis, quo à terrenis, & carnalibus delectationibus se diuidunt, in sempiterna redemptionis gloria sublimantur.* Si igitur promittitur Virginibus specialis gloria, & sublimior locus in cælo: vtique virginitas non prædestinationis solùm, sed etiam sublimioris prædestinationis est signum. Quod præsignificasse videntur etiam antiquiores Astrologi. dum, vt notat Hieronymus lib. 3. contra Iouin. *inter duodecim signa cæli, quibus mundum regi putant, magna iniuria nuptiarum, uirginem collocarunt.* Hæc occasione Scripturarum. Apoc. 14. Gregor.

Probatur idem secundò ratione. Prima ratio. Castitas reddit similes Angelis. Ergo prædestinationis est signum. Consequentia patet, quia in prædestinationis termino includitur societas Angelorum. Antecedens probatur, quia incorruptio est Angelorum propria, iuxta Matth. 22. *non nubent, neque nubentur; sed erunt sicut Angeli Dei in cælo.* Ideo August. lib. de Virg. cap. 23. *Virginalis*, inquit, *integritas, & perpetua continentiam ab omni concubitu immunitas Angelica portio est; & in carne corruptibili incorruptionis perpetua meditatio.* Athan. etiam lib. de Virg. dixit *in virginitate exemplar haberi Angelicæ sanctitatis.* Tertullianus quoque lib. 1. ad vxorem *puellæ*, inquit, *in terris non nubẽdæ de familia Angelica deputantur.* Concordat Cyprianus lib. 2. de discipl. & habitu Virginis. vbi, *cum castæ*, inquit, Castitas nos reddit Angelis similes August. Cyprian.

Castitas homines Angelis reddit æquales.

perseueratis, & Virgines, Angeli Dei estis æquales. Idem asserit Nazianzenus orat. in illud, *non omnes capiunt verbū hoc*: dicit enim, *non secundùm carnem viuere, Angelicum esse, & superius natura*. Adstipulatur Cyrillus Hierosolymitanus Cathec. 12. vbi, *nō ignoramus*, inquit, *castitatis gloriam. Angelica enim est corona, & supra hominem hæc perfectio*. Cōsonat Ambrosius lib. 1. de Virg. vbi, *nemo*, inquit, *miretur, si Angelis comparentur quæ Angelorum Domino copulantur*. Assentitur Cassianus lib. 6. cap. 6. vbi, *nulla*, inquit, *virtute tam propriè carnales homines spiritualibus Angelis imitatione conuersationis æquantur, quàm merito, & gratia castitatis. per quam adhuc in terra degentes habent, secundùm Apostolum, municipatum in Cælis*. Suffragatur Bernardus epist. ad Henricum. vbi, *quid*, inquit, *castitate decorius, quæ mundum de immundo facit conceptum semine, de hoste domesticum, Angelum denique facit ex homine?* Claudit horum agmen Chrysologus serm. 143. vbi, *Angelis*, inquit, *semper cognata Virginitas. In carne præter carnem viuere, non terrena vita est, sed cælestis*. Hi omnes æqualitatem quamdam struunt inter castos, & Angelos. Aliqui verò castos præferunt Angelis. Quippe differunt quidem inter se homo pudicus, & Angelus: sed felicitate, non virtute. Et si illius continentia felicior, huius tamen fortior esse cognoscitur. Basilius de vera Virginitate dixit, virgines locum inter Angelis illustrem habere, ac nobilissimū. quia, vt obseruat Chrysologus serm. 143. *Angelorum gloriam acquirere maius est, quàm habere. Angelum esse, felicitatis est: virginem esse, virtutis*. Quod idem perpendit Bernardus loco citato. vbi, *differunt*, inquit, *inter se homo pudicus, & Angelus: sed felicitate, non virtute. & si illius continentia felicior, huius tamen fortior esse cognoscitur*. Est igitur castitas prædestinationis signum perspicuum, quia est quædam Angelicæ, & beatæ vitæ repręsentatio. quippe, vt ait idem Bernardus loco citato, *sola est castitas, quæ in hoc mortalitatis loco & tempore, statum quemdam immortalis gloriæ repræsentat*.

Naziānz. *Cyrillus.* *Ambros.* *Cassian.* *Bernard.* *Chrysol.*

CCI. Casti præferuntur Angelis.

Chrysol. *Bernard.*

Castis adest speciale Deiparæ patrocinium.

Secunda ratio. Virginitas trahit secum speciale patrocinium Deiparæ. Ergò prædestinationis est signum. Consequentia patet, quia quotquot prædestinati sunt, mediā-

te

te Deiparæ patrocinio prædestinati sunt, vt ostendemus inferius. Antecedens probatur, quia sub Deiparę speciali vexillo militant Virgines: vtpote quæ sit vexillifera Virginum. Quippe, vt ait Ambrosius de institut. Virgin. cap. 5. *Maria signum extulit, & intemeratæ virginitatis primæ Christo vexillum leuauit*. Idque causæ est vt virginitatem fœminæ plures colant, quàm mares, quia virginum in hoc exercitu vexillifera est fœmina. Quod animaduertens Hieronymus epist. 22. ad Eustochium, *ideo*, inquit, *ditius virginitatis donum fluxit in fœminas; quia cæpit à fœmina*. Et meritò dicit cœpisse à fœmina: quia Maria virginitatis in se donum consecrauit, antequam Christus. Idcirco quamuis in Apoc. loco cit. ceteræ Virgines dicantur *sequi Agnum quocumque ierit*: Deipara, vt virginitatis vexillifera, præit Agnum. Quod expressè docuit Bernardus serm. 1. super Missus est. vbi, *in cæteris*, inquit, *singularitas canitur, quod sequuntur Agnum, quocumque ierit: quibus verò laudibus dignam iudicas* (Mariam) *quæ etiam præit?* Si igitur dux omnium Virginum est Maria, manifestum est militare Virgines sub vexillo, & patrocinio speciali Mariæ. Idcirco dicitur ps. 44. *Adducentur regi Virgines post eam*. vtique post eam, quia vt notat Bernardus serm. in signum magnum, *adducuntur Virgines post eam, quæ sola primatum vindicat sibi*. Confirmatur primò, quia similitudo parit amorem; amor superioris patrocinium. Maria autem, vt ait Damasc. orat. 2. de dorm. *Virgo est, & Virginum amans: pura est, & purorum amans*. ideo, vt infert Chrysost. serm. de B. Virg. *quicunque estis Virgines ad matrem Domini confugite. illa enim pulcherrimam, pretiosissimam, & incorruptibilē possessionem suo vobis patrocinio conseruabit*. Confirmatur secundò ex eodem Damasceno orat. 1. de nat. vbi Virginem alloquens, *Tu*, inquit, *virginitatis feracissima planta. per te enim virginitatis pulchritudo latissimè se diffūdit*. Ergo si Maria est veluti planta, ex qua cæteræ Virgines prodierunt: debet in eas semper transmittere speciales influxus gratiæ, tanquam radix in ramos. Confirmatur tertiò, quia Maria specialiter mater est continentium, præsertim Virginum. Ideo dicitur Cantic. 7. *Venter tuus aceruus tritici, vallatus lilijs*. quia scilicet in ventre Virginis

Deipara Virginum vexillifera. *Ambros.*

Cur plures fœminę, quā mares virginitatē colāt. *Hieron.*

Bernard.

Ps. 44.

Bernard.

Damasc. *Chrysost.*

Maria Virginitatis planta.

Cant. 7.

In Mariæ vtero casti continentur cũ Christo. nis continetur cum Christo *aceruus tritici*, ideſt cumulus electorum: & præcipuè Virginum, quæ veniunt nomine liliorum. Ideo Honorius in eum locum de ventre Virginis loquens, *ipse*, inquit, *eſt aceruus, quia in eo cumulatur fidelium populus: vallatus lilijs, ideſt ſtipatus Virginum choris.* Ex ventre igitur Mariæ Virgines prodeunt; & ſic Maria ſpecialis mater eſt Virginum. Ideo Hieronymus lib. 1. contra Iouin. *Hæc*, inquit, *Virgo eſt, & mater eſt Virginum.* Ad matrem autem pertinet ſpecialem curam gerere filiorum. vnde concluditur ſpecialis Mariæ protectio circa Virgines: ac proinde ſpeciale in iiſdem prædeſtinationis auſpicium. Quis enim perire poterit ſub auſpicijs, & vexillo Mariæ?

Honorius.

Hieron.

Tertia ratio. Quò aliquid magis Deo intentionaliter vnit, eò maius prædeſtinationis eſt ſignum. Sed caſtitas maximè Deo vnit. Ergo maximum prædeſtinationis eſt ſignum. Maior patet, quia prædeſtinatio tendit ad ſummã vnionem intentionalem cũ Deo, per viſionem, & amorẽ. Minor probatur, quia quò creatura rationalis magis abſtrahitur à ſenſibilibus, eò magis vnitur intentionaliter cum intelligibilibus. cum hæc ſint maximè abſtracta à materia. Ergo quò magis abſtrahitur à ſenſibilibus, magis vnitur intentionaliter cum ſummo intelligibili, quod eſt Deus. Sed per caſtitatem abſtrahitur maximè à ſenſibilibus: cum inter delectationes ſenſibiles omnium maxima ſit venerea. Ergo per caſtitatem maximè vnitur intelligibilibus; atque adeo ſummo intelligibili, quod eſt Deus. Ideo vt notat Ambroſius lib. 1. de Virg. *Elias, qui nullius corporei coitus fuiſſe permixtus cupiditatibus inuenitur, curru eſt raptus ad cælum.*

Ambroſ.

Confirmatur primò, quia caſtitas concurrit ad prædeſtinationem tanquam remouens prohibens, remouendo impedimenta vnionis cum Deo. Quandoquidem omne impedimentum remouens ab honeſto, oritur ex delectabili. Superata autem delectatione venerea, facile eſt minores alias vincere; putà ex concupiſcentia oculorum, nempe ex diuitijs. Quippe, vt obſeruat Chryſoſtomus, *non eſt par corporum, & pecuniæ cupiditas; ſed multò acrior corporum.* Ac proinde in hac facilè ſuperantur cupiditates cæ-

Chryſoſt.

teras;

teræ; & sic anima remanet expedita ad vnionem cum Deo. Quod significauit Paulus 1. ad Corint. 7. cum hortatur ad continentiam, tanquam ad id, *quod facultatem præbeat sine impedimento Dominum obsecrandi.* 1. *Cor.* 7.

CCII. Castitatem comitantur omnes virtutes cum Deo vnitiuæ.

Confirmatur secundò, quia cum Virginitate associatur omnes aliæ virtutes vnitiuæ cum Deo. Ideo dicitur Cant. 4. *emissiones tuæ paradisus malogranatorum cum fructu pomorum.* quia, vt notat Hieronymus loco cit. ad Iouin. *malogranatis, & pomis omnium virtutum significatur in Virginitate concentus.* Quamobrem Cyprianus lib. de Virgin. *Virginitas,* inquit, *est soror Angelorum, victoria libidinum, regina virtutum, possessio denique omnium bonorum.* Præcipuè autem elucet in Virginitate virtus charitatis. Nam, si *maiorem charitatem nemo habet, quàm vt animam suam ponat quis pro amicis suis* Ioan. 15. non minor apparet in Virginitate charitas, quàm in martyrio. *Non enim,* vt ait Ambrosius lib. 1. de Virgin. *ideo laudabilis Virginitas, quia in martyribus reperitur; sed quia ipsa martyres facit.*

Cant. 4. *Hieron.* *Cyprian.* Charitatis virtus in virginitate nō minùs quā in martyrio splendet. *Ioan* 15. *Ambros.*

Confirmatur tertiò, quia per Virginitatem Virgines nō euadunt modò sorores Angelorum, vt dictum est ex Cypriano; sed etiam sorores, & sponsæ Christi. Ideo dicitur Cant. 4. *hortus conclusus soror mea sponsa.* Quippe per Virginitatem, præsertim voto consecratam, Virgines desponsantur Christo. Quamobrem Augustinus tract. 9. in Ioan. *quæ,* inquit, *Virginitatem Deo vouent, sine nuptijs non sunt: in quibus sponsus est Christus.* Quod aduertens Tertullian. lib. 1. ad vxorem cap. 4. de Virginibus loquens, *cum Deo,* inquit, *sermocinantur: illum diebus ac noctibus tractant: orationes suas velut dotes Deo assignant: ab eodem dignationem, veluti munera maritalia quotiescunque desiderant, consequūtur.* Nec mirum, vt addit Ambrosius de Virginit. quod *Angelis comparentur, quæ Angelorum Domino copulantur.* Idcirco Apoc. 14. dicuntur Virgines *sequi Agnum quocumque ierit.* quia, vt ait Augustinus lib. 5. Virginit. cap. 27. *Gaudium Virginum Christi de Christo, in Christo, cum Christo, post Christum, per Christum, propter Christum. nam sunt alijs alia* (gaudia) *sed nullis talia.* Ideoque Bernardus ser. 8. de mutat. aquæ in vinum, Virgines appellat *socias mensæ, socias thalami, socias regni.*

Virginitatē colentes Christi sorores euadūt, & sponsæ. *Cant* 4. *August.* *Tertull.* *August.* *Bernard.*

Quarta

Quarta ratio, quia per Virginitatem homo efficitur similis Christo, quoad humanitatem, & quoad Diuinitatē. Ergo Virginitas prædestinationis est signum. Consequentia patet ex Paulo ad Rom. 8. *quos prædestinauit conformes fieri imaginis filij sui.* Antecedens probatur, quia Christus & virgo fuit, & maximè amator Virginitatis. Quod ostendit primò antequam nasceretur, in ipsamet Incarnatione. in qua noluit sumere carnem, nisi virgineam: vt exinde castitatis se auctorem, & amatorem ostenderet. Quamobrem Augustinus sermone de Nat. Dom. *Christus*, inquit, *ideo per castæ Virginis membra venit ad terras; vt ostenderet Deum castitatis esse amatorem*. Hic Christi amor in Virgines innuitur psal. 91. dum dicitur ex persona Christi *exaltabitur sicut vnicornis cornu meum.* Quippe de vnicornu, qui alio nomine Rhinoceros dicitur, notat Gregorius lib. 31. moral. cap. 10. *nulla venantium virtute capi; sed virginem ei puellam proponi, quæ ad se venienti sinum aperit: in quo ille, omni ferocia postposita, caput deponit.* Idcirco igitur Christus vnicorni se comparandum dicit, *exaltabitur sicut unicornis cornu meum*: quia hoc animal cum cæteris ferocissimum, cum solis virginibus mansuescit: atque ad virginum sinus quodam impetu amoris rapitur. Idcirco Ioanni præbuit se familiarem magis quàm alijs; adeo vt per antonomasiam diceretur *discipulus, quem diligebat Iesus.* Hæc de similitudine Virginum cum Christo quoad humanitatem.

Virginitas nos reddit Christo simi les quoad humanitatē, & quoad diuinitatem.

Rom. 8.

Ps. 91.

Gregor. Rhinoceros nulla venantium virtute, sed virgineo capitur sinu.

Assimilantur etiam virgines Christo quoad diuinitatem. Tum quia candore eum imitantur, qui *candor est lucis æternæ, & speculum sine macula* Sap. 7. Tum quia æmulantur quodammodo gloriā *incorruptibilis* Dei ad Rom. 1. ideo Basilius lib. de vera virgin. *Magnum*, inquit, *est virginitas, quæ hominem incorruptibili Deo simillimum facit.* Tum denique quia ipsamet Sanctissima Trinitas Virginitatis aliquod specimen exhibet. Quippe Pater ingenitus Filiū generat sine coniuge. quod notauit Damascenus l. 4. de fide cap. 25. *Christus*, inquit, *Virginitatis decus est, & ornamentum, vt qui ex Patre sine congressu sit genitus.* Filius verò Virginitatem etiam exhibet, non solum quia genitus absque matre, sed etiam, quia ipse spirat non

Sap. 7.

Sanctissima Trinitas aliquod virginitatis specimē exhibet.

non generat. Spiritus verò Sanctus etiam Virginitatem præfert neque genitus, neque generans. Ideo Sanctissima Trinitas primum est Virginitatis exemplar: & vt ita dixerim prima Virgo est. Quod obseruans Nazianzenus in carm. de Virg. ita cecinit:

Prima Trias virgo est, siquidem Patre natus amando
Filius est, nec enim Pater ortum traxit ab vllo, &c.

Si Virginitas Sanctę Triadi reddit similem, ad prædestinationis auspicium non plus vltra. Vt iurè virginitas, quemadmodum supra diximus, lilio comparetur. Nam si, vt aduertit Valerianus in hierogly. lib. 55. *in antiquorum monumentis cum inscriptione spei, lilij potiùs figura, quàm cuiusquam floris speciem ostentat*: nulla alia virtus cælestis regni spem exhibet, sicut lilium virginitatis. Hæc de signo prædestinationis in castitate reposito.

Valer. Lilium spei hieroglyphicum.

CAPVT XV.

Octauum reprobationis signum, Luxuria.

DIco decimoquintò. Luxuria speciale reprobationis est signum. Probatur primò è Scripturis. Primus locus est Iob 31. vbi *Pepigi*, inquit, *fœdus cum oculis meis, vt ne cogitarem quidem de Virgine. Quam enim partem haberet in me Deus desuper, & hæreditatem Omnipotens de excelsis*? Ergo in eo, qui vel simplici carnis incentiuo assentitur cogitando de virgine, Deus neque partem habet, neque hæreditatem: quod est adnumerari inter reprobos. Addit infra de adulterio loquens, *Ignis est vsque ad perditionem deuorans, & omnia eradicans genimina.* Si deuorans vsque ad perditionem, vtique vsque ad damnationem. Idcircò *super Sodomam Dominus pluit sulphur & ignem* Genes. 19. quia, vt notat Innocentius Tertius lib. de contemp. sec. cap. 25. *pluit super ardorem libidinis, vt pœna similis esset culpæ*. Porrò ignis prænuntius est flammæ infernalis,

Luxuria reprobationis signum.

Luxuria ignis deuorans vsque ad damnationem.

Gen. 19.

Innoc.

cum luxuriosis hic infernum exhibeat. Quamobrem dicit Is. 57. animæ libidini deditæ, *humiliata es vsque ad inferos*: vt enim notat in hunc locum Hieronymus, *reuera grandis humilitas, imo & vsq; ad inferos præcipitatio, de luce & culmine castitatis in tenebras lupanaris, imò in barathrũ libidinum præcipitari*. ideò etiam dicitur Prou. 7. *Viæ inferi domus eius*. *Meretricis ergo*, vt expendit Augustinus serm. 107. de temp. *pro inferis ponitur domus: quia ignem inferni habet*.

Hieron.

Prou. 7. Meretricis domus infernus.

Secundus locus est 1. ad Corinth. 6. *Neque molles, neque fornicarij, neque adulteri regnum Dei possidebunt*. Ergo in his constituitur speciale signum reprobationis. Quod expendens Augustinus in lib. de conflictu vitiorum cap. 24. *O quàm parua*, inquit, *est concubitus hora, qua perditur vita futura. quod autem emolumentum affert id, quod tam citò perducit ad tartara?*

1. Cor. 6.

August.

Tertius locus est ad Ephes. 4. *Desperantes semetipsos tradiderunt impudicitiæ, in operationem immunditiæ omnis*. Ergo impudicitia desperationẽ parit; desperatio verò dãnationem. Quibus autem gradibus ad hunc barathrum descendatur, explicat Glos. in Iob cap. 31. *Visum*, inquit, *sequitur cogitatio, cogitationem delectatio, delectationem cõsensus, consensum opus, opus consuetudo, consuetudinem necessitas, necessitatem desperatio, desperationem damnatio*. Hæc è Scripturis.

Ephes. 4.

CCIII. Gradus, quibus impudicitia ad dãnationem trahit.

Gloss.

Probatur idem secundò ratione. Prima ratio. Quò aliquid magis est deuiatiuũ ab vltimo fine, eò maius reprobationis est signum. Sed luxuria est maximè deuiatiua ab vltimo fine. Ergo &c. Maior patet, quia terminus reprobationis est oppositus termino prædestinationis, qui est assequutio finis vltimi. Minor probatur, quia id, quod maximè trahit ad sensibile, maximè deducit ab intelligibili, & potissimùm à puro, & summo intelligibili, quod est Deus, maximè abstractus à sensibus. Sed luxuria maximè omnium trahit ad sensibile, quia trahit ad delectationem inter sensibilia vehementissimam. Ergo maximè deducit à Deo primo, & summo intelligibili: & sic est maximè deuiatiua à fine vltimo. Confirmatur primò, quia delectatio venerea maximè obscurat intellectum, cum maximè

Luxuria maximè deuiat ab vltimo fine.

mè trahat appetitum;hic autem trahit intellectum ad ea tantùm ſenſibilia concipienda, ad quæ affectus trahitur. ideoque vt notat Ariſtot.in probl.ſect. 30. probl.13. *qui deteriùs animo ſunt affecti deteriora concipiunt*. quod expreſsè docet Paulus loc. cit. ad Epheſ. 4. vbi *tenebris*, inquit, *obſcuratum habentes intellectum, alienati à Dei via: qui deſperantes ſemetipſos tradiderunt impudicitiæ*,&c.ideo dicitur Lucæ 12. *Sint lumbi veſtri præcincti, & lucernæ ardentes in manibus veſtris*. quia coniungitur cum caſtitate lumen; tenebræ,& cæcitas cum luxuria.Quod obſeruans Bernard.ſerm. 5. de confeſſ. *non poterunt*,inquit, *alij eſſe lucernæ ardētes,niſi illi, qui lūbos præcinctos habēt:niſi enim ignis inferior extinguatur,ſuperior lucere non poteſt*. Ex hac cæcitate oritur permanentia in peccato;& ſic peccatum finale,vnde damnatio.Quippe intellectus à nimio ſenſibili obſcuratus non aduertit periculum imminens, & grauitatem peccati. Quod obſeruans Chryſoſtomus homil. 27.in Gen.*Sicut*,inquit,*Sus in luto immergitur,ſic & anima mala conſuetudine obſcurata ne ſentit quidem ſuorum fœtorem peccatorum*. Quando autem quis morbo affectus redditur inſenſibilis, ſalus habetur pro deplorata. Confirmatur ſecundò ex maxima oppoſitione vltimi finis ad voluptates venereas. quippe Deus eſt actus puriſſimus abſtractus ab omni materia,etiam intelligibili: animus autē deditus venereis verſatur circa impuriſſima,& concretiſſima. Quod ſi de cæleſti Hieroſolyma dicitur Apoc.21. *Nihil coinquinatum intrabit in ea*; quomodo promittere ſibi poteſt ad eam aditum coinquinatus animo,& corpore? quod indicauit Chriſtus Matth. 7. *Ne mittatis margaritas ante porcos*. Vt enim dicitur Matth. 13. *Simile eſt regnum cælorum homini quærenti bonas margaritas*. ideò etiā dicitur Apoc.21.*cæli ſingulæ portæ ſingulæ margaritæ*.Margaritæ autem excludunt maximè porcos:per quos homines laſciuos intelligit Chryſoſtomus.

Ariſtot. *Epheſ.4.* Caſtitati lumen,luxuriæ tenebræ cōiunguntur. *Bernard.* *Chryſoſt.* Voluptates venereæ maximè Deò opponūtur. *Apoc.21.* *Matt.7.* *Matt.13.* *Apoc.21.*

Secunda ratio.Luxuria fert ſecum omnia alia vitia.Ergo maximum reprobationis eſt ſignum. Conſequentia patet,quia per quodlibet vitium tenditur ad perditionē; & ſic per plura vitia ad eam multipliciter, & celeriùs tentur.Antecedens probatur, quia luxurioſus, dum agitur

Luxuria fert omnia alia vitia ſecum.

zelotypia erga æmulos, labitur in superbiam, rixas, homicidia: dum prodigus largitur amasię, appetere incipit aliena; & sic incidit in auaritiam, in furta, in iniustitias: dum nutrit corpus, indulget gulæ. nam vt notat Ambrosius l.7. in Lucam cap.66. *non alia cura est luxuriosis, nisi vt ventrē expleant, quorum* Deus *venter est*. Denique dum luxuriosus totus in suis amoribus occupatur, peccat circa spiritualia peccato accidiæ: & sic omnia septem peccata capitalia trahuntur à peccato luxurię. Quod egregiè aduertēs Ambrosius in tract. de Helia, & ieiunio, *luxuria*, inquit, *seminarium, & origo est vitiorum. nec arbitremini me aduersùs Apostolum dixisse, quia ille ait, auaritiam radicem esse omnium vitiorum, quoniam luxuria ipsius est mater auaritiæ: etenim cum exhauserit quis luxuriando proprias facultates, quærit postea auara compendia.*

Ambros.

Luxuriosorum nulla alia cura nisi ventrem explere.

Confirmatur primò ex Lucæ 8. vbi dicitur de Maria Magdalena exisse septem dæmonia. idest, vt ibi Glossa, *vniuersa vitia, quibus plena fuerat*. Quippe, vt notat Gregorius lib.3. mor. cap. 15. *septenario numero summa vniuersitatis exprimitur*. Tota igitur vniuersitas vitiorum, ac dæmonum in impudica muliere. Confirmatur secundò ex Iob 31. vbi dicitur libido esse *ignis omnia eradicans genimina*. momento enim temporis libido absumit quidquid virtutum longa ætate collectum est; idque eradicando, & tollendo virtutes radicitùs, quia sine vlla spe resurgendi. Tùm quia per luxuriam deuenitur aliquando ad amissionem ipsius fidei, quæ radix est virtutum. De luxuriosis enim specialiter intelligitur id, quod dicitur 1. ad Timot. 1. *quidam repellentes bonam conscientiam circa fidē naufragauerunt.* ideo Ambrosius epist. 1. ad Sabinum, *vbi*, inquit, *cœperit quis luxuriari, incipit deuiari à vera fide*. Quod patet experientia in Luthero, Caluino, Beza, multisque alijs hæreticis nostri temporis: qui ex luxuria deuenerunt ad hæreses. Tùm etiam quia, etiam permanendo in vera fide, ex actibus luxuriosis gignitur habitus vitiosus adeò radicatus, vt pœnè spem tollat reuiuiscentiæ ad virtutem. Quippe vt aduertit Aristoteles lib.7. de hist. animalium cap.1. de ijs, qui in adolescentiæ initio venereo vsui nō tēperauerint: *qui minùs cauerint, propensiores eodem efficiun-*

Septem dæmonia e Magdalena eiecta vniuersa fuere vitia.

Gregor.

Iob 31.

Luxuria ad amissionem fidei aliquā do perducit

1. *Tim.* 1.

Ambros.

Luxuriæ vitiosus habitus pœnè immedicabilis.

Arist.

ficiuntur: meatus enim laxantur, redduntque corpus lubricum; & simul voluptatis, qua olim gestierant, memores, desiderio mouentur præteritæ contrectationis. Vnde fit, vt etiam in senibus pœnè extincto calore, libidinum desideria exęstuent: & sic deuenitur ad impœnitentiam finalem, ex qua damnatio.

Tertia ratio. Luxuria maximè difformat hominem à Christo. Ergo maximum reprobationis est signum. Consequentia patet, quia tota prædestinatio fit per conformitatem ad Christum iuxta illud Pauli ad Rom. 8. *quos prædestinauit conformes fieri imaginis filij sui:* & sic tota reprobatio sumitur per difformationem ad Christum. Antecedens probatur, quia Christus virgo, & filius Virginis: ac proinde, vt ait Hieronymus epist. 22. ad Eustochium, *Virginitatem & in se, & in matre sua dedicare voluit.* vterque enim sine concupiscentiæ fomite. Christus quoque specialiter dilexit virgines, vt apparet in Ioanne, qui dicebatur per antonomasiam, *discipulus, quem diligebat Iesus.* quia, vt etiam in eius officio notat Ecclesia, *specialis prærogatiua castitatis, ampliori dilectione fecerat dignum; quia virgo electus ab ipso, virgo in æuum permansit.* Tantum autem Christus amat virgines, vt dicatur de illo Cantic. 2. *qui pascitur inter lilia.* nempè, vt notat Gregorius, *sponsus inter lilia pascitur: quia animarum castitate delectatur, quæ & in se munditiam carnis conseruant, & per nitidas cogitationes coram eo placent, qui pascitur inter lilia.* Ergo si Christus maximè delectatur virginibus; vtique à contrario licet inferre, quod maximè abhorret à luxuriosis: qui summæ eius, & matris virginis puritati maximè difformantur. Confirmatur primò, quia luxuria non solùm difformat à carne Christi virginea; sed etiam ab ipsamet Christi humanitate: cum ex hominibus reddat belluas. Ideò dicitur Oseæ 4. *fornicatio, & vinum, & ebrietas auferunt cor,* nempè intellectum: vnde prudentes homines dicuntur cordati. Sublata autem ratione, per quam constituitur homo in esse hominis, remanet purum animal, & bellua. Ideo in eũ locum Hieronymus, *fornicatio,* inquit, *& voluptas peruertit sensum, & de rationabili homine brutum efficit animal.* Inter bruta autem animalia immundissimo comparatur, nem-

Rom. 8.
Luxuriosi difformãtur à Christo.
Hieron.
Cant. 2.
Gregor.
Luxuria ex hominibus belluas reddit.
Oseæ 4.
Hieron.

Matth.8. Dæmones cur in gregem porcorum mitti petierint. *Clem. Alex.*

nempè porco. Ideo dæmones rogauerunt Christũ Matt.8. vt *mitteret eos in gregem porcorum*: quia scilicet eis dæmones oblectantur, tanquam simulacris luxuriosorum. Siquidem vt notat Clemens Alex. lib.3. pædag. cap. 11. *impuri homines porcorum instar corporalibus voluptatibus perfunduntur*. ideo luxuriosus abiecta humanitate, abijcit etiam Dei imaginem per omnia ornamenta rationalis naturæ. quod notat Ambrosius lib. 7. in Lucam, *dum ille*, inquit, (filius prodigus) *uiuendo luxuriosè consumpsit omnia naturæ ornamenta*. Confirmatur secundò, quia luxuria non solùm reddit hominem belluam, sed etiam dæmonem. Quamobrem Ambrosius lib. 1. de Virg. *Castitas*, inquit, *Angelos facit: qui eam seruauit Angelus est; qui eam perdidit diabolus*. Fortasse quia peccauit Angelus quadam spirituali luxuria, vt docet Scotus in 2.d.6. q. 2. Quamobrem Chrysostomus hom.4. in epist. ad Rom. luxuriosorum vitam diabolicam appellat: sicut è contrario *Virgines*, vt ait Tertull. lib.1. ad vxorem *de familia angelica deputantur*. Quod autem maius reprobationis est signum, quàm adhuc viuentem, vnum de familia diabolica reputari? Confirmatur denique tertiò ex odio speciali, quo Deus hoc vitium prosequitur. quippe qui soleat alia peccata punire per Angelos etiam malos: luxuriæ voluit ipse esse veluti carnifex. Ideo dicitur Gen.19. *Dominus pluit super Sodomam, & Gomorrham sulphur & ignem à* Domino *de cælo*. quod expendens Innocentius Tertius lib. de contemp. sęculi cap.25. *noluit*, inquit, *Dominus cuiquam Angelorum, vel hominum exequutionem huius pœnę committere: sed sibimetipsi vindictam huius sceleris reseruauit*. Neque mysterio vacat, quod visum est à Ioanne Apoc.4. *Iris similis visioni smaragdinæ*. Iris enim, vt notat in eum locum Ambrosius, diuinam misericordiam designat; quæ similis dicitur visioni smaragdinæ, quæ est gemma virens: & vt notat Plinius lib. 37. cap. 5. *nullius coloris aspectus iucundior. nam herbas quoque virentes frondesque auidè spectamus: smaragdos verò tantò libentiùs, quoniam nihil omnino viridius cõparatum illis lucet*. Quo significatur mentis nostræ oculos diuinæ misericordiæ præsentia, & consideratione maximè recreari: sicut oculus viriditate smaragdi. De hac autem gem-

CCIV. *Ambros.* Luxuria hominem non solùm belluã reddit, sed dæmonem.

Deus per se ipsum luxuriam punire vult. *Gen.19.* *Innoc.* *Apoc.4.* Misericordia diuina per smaragdum designata.

gemma refert Albertus Magnus, quod adeo libidini aduerſatur, vt experiẽtia compertum ſit in re venerea ſi quis eam attingat, ſponte frangi. Quo innuitur ob luxuriam, diuinam miſericordiam ſmaragdo ſimilem, reſcindi, ac pœnè frangi. In quo apparet error exiſtimantium hoc eſſe peccatum fragilitatis, & ſic Dei miſericordiam facile hoc peccatum condonaturam. Hoc enim, præſertim in conſuetudinem ductum, peccatum eſt maximæ malitiæ. quippe peccatum eò maiorem iniuriam facit Deo, quò præponit illi aliquid vilius. Luxurioſus autem Deo præponit vermes, & ſtercora; in quæ reſoluitur humana caro: atque æternæ felicitati anteponit voluptatem momentaneam, communem pecudi, omniumque viliſſimam, ac turpiſſimam. Vilitatem huius peccati perpendit Ambroſius lib. ad virg. corruptam cap. 2. vbi, *de Dei virgine*, inquit, *facta es corruptio Sathanæ: de habitaculo Spiritus Sancti, tuguriũ diaboli. Quæ incedebas vt columba, nunc luces in tenebris ſicut ſtellio; quæ fulgebas vt aurum propter virginitatis honorem, nunc vilior facta es luto platearum; quæ fueras ſtella radians in manu Domini, veluti de alto ruens conuerſa es in carbonem*. Addit Chryſoſtomus hom. 29. in Matth. luxurioſos inuadi ſolere à dæmonibus, immò nihil differre à dæmonibus. *Scire*, inquit, *licet multos homines, qui porcorum more viuunt facilè à dæmonibus inuadi ſolere. qui quouſque aliquid hominis ſapiunt, forſan effugere poterint: ſi verò porci omnino fient, non ſolùm à dæmonibus exagitabuntur, ſed etiam per præcipitia deferentur*. & infra. *quid luxuria correptus, atque petulans, qui ad omnem corporis formam hiſcit, differt à dæmoniaco?* Poſſeſſi autem ſpiritualiter à dęmonibus Deo ſunt execrãdi; ac pignus iam habent æternæ damnationis. Denique Virgines prædeſtinationis habent ſignum, quia dum dicuntur Apoc. 14. *Sequi Agnum quocumque ierit*, iam deputantur inter oues, quæ ſtatuẽdæ ſunt à dextris. Luxurioſi verò reprobationis habent ſignum, quia iam computantur inter hædos, quos ſtatuet à ſiniſtris Matt. 25. quippe, vt notat Cornelius in hunc locum, *reprobos hæredis comparat, quod animal immũdum eſt, petulans, ac laſciuum*. Chriſtus igitur reprobos potiſſimùm hædos vocat, vt oſtendat totũ ferè reproborũ nume-

Ambroſ. Vilitas peccati luxuriæ expenditur.

Chryſoſt.

Luxurioſus à dæmoniaco non differt.

Apoc. 14.

Cornelius.

numerum compleri ex lasciuis,ac proinde specialissimum reprobationis signum subesse in lasciuia.

CAPVT XVI.

Nonum prædestinationis signum, Passionis Christi grata memoria: Reprobationis, obliuio.

CCV. Dico decimosextò. Maximum est prædestinationis signum grata memoria Passionis Christi: Reprobationis, obliuio.

Ps.21. Probatur primò è Scripturis. Primus locus est ps.21. *Reminiscentur, & conuertentur ad Dominum omnes fines terræ*. Loquitur manifestè hic psalmus ad litteram de Christi passione. citatur enim Matth.27. ille versiculus *diuiserunt sibi vestimenta mea* &c. In hoc ergo psalmo, quem à Christo recitatum in cruce tradunt aliqui, recenset propheta sub persona Christi, furorem Iudæorum comparatione vitulorum, *circumdederunt me vituli multi*: Taurorũ, *tauri pingues obsederunt me*: Leonum, *aperuerunt super me os suum, sicut leo rapiens, & rugiens*: Canum, *circumdederunt me canes multi*. Denique apertè appellat consilium malignantium, *& consilium malignantium obsedit me*. Commemorat insuper contumelias, *aperuerunt super me os suũ*; effusionẽ sãguinis tam copiosi, ac si esset aquæ effusio; *sicut aqua effusus sum*: dolorẽ tum flagellorũ, tum spinarum penetrantium vsque ad ossa, *& dispersa sunt ossa mea*: Crucifixionem, *foderunt manus meas, & pedes meos*: nuditatem in conspectu totius populi, *dinumerauerunt omnia ossa mea*: sitim extremam, *aruit tanquam testa virtus mea, & lingua mea adhæsit faucibus meis*: partitionem vestimentorum, *diuiserunt sibi vestimenta mea*. Postquam totam hanc Christus suorum cruciatuum, vt ita dicam, Iliadem enumerasset, subdit infra, quasi suos consolatus dolo-

dolores, conuersionem mundi futuram, tanquam suæ passionis fructum. *Reminiscentur, & conuertentur ad Dominũ vniuersi fines terræ.* In quem locum Hugo Cardinalis, *hic*, inquit, *ostenditur fructus passionis Christi conuersio gentium.* Hanc autem dicit propheta futuram præcipuè per memoriam passionis, *reminiscentur, & conuertentur.* Quia, vt egregiè notat Origenes in comm. ad Rom. 6. *certum est quod vbi mors Christi animo circumfertur, non potest regnare peccatum. Est enim tanta vis crucis Christi, vt si ante oculos ponatur, & in mente fideliter retineatur, nulla concupiscentia, nulla libido, nullus furor, nulla superare possit inuidia. Sed continuò ad eius* (crucis) *præsentiam totus ille peccati, & carnis fugatur exercitus.* Ideo iurè dicitur *reminiscentur, & conuertentur.* Est ergo talis memoria prædestinationis signum, quia eiusdem est medium. & ideo concluditur in fine psalmi, *annunciabitur Domino generatio ventura; populo, qui nascetur, quem fecit Dominus.* Quia nimirum populus hic electorum conflatur ex ijs, qui passionis Dominicæ *reminiscuntur, & conuertuntur.*

Hug. Card.

Origen. Assidua passionis Christi memoria peccatum ab anima arcet.

Secundus locus est Cant. 1. *Fasciculus mirrhæ dilectus meus mihi: inter vbera mea commorabitur.* Quem locum de memoria passionis Christi exponunt Origenes l. quatuor Hom. in cant. hom. 2. Nyssen. hom. 3. Theodoretus, & Philo Carpat. in cant. Bernard. serm. 43. vbi, *tu quoque*, inquit, *si sapis imitaberis sponsæ prudentiam: atque hunc myrrhæ tam charum fasciculum de principatu tui pectoris nec ad horam patieris auelli: amara illa omnia, quæ pro te pertulit semper in memoria retinens, & assidua meditatione reuoluẽs: quò possis dicere & tu, fasciculus myrrhæ* &c. & infra. *Hæc meditari dixi sapientiam: in his iustitiæ mihi professionem constitui: in his plenitudinem scientiæ: in his diuitias salutis: in bis copias meritorum. Ex his mihi interdum potus salutaris amaritudinis. Hæc me erigunt in aduersis, in prosperis reprimunt: & inter læta, tristiaque vitæ præsentis, via regia incedenti, tutum prębent iter; hinc, inde mala imminentia propulsando. Hæc mihi conciliant mundi iudicem.* Nihil aptius dici poterat ad probandum in memoria passionis Christi constitui speciale prædestinationis signum, quàm *in ea constitui diuitias salutis: eam tutum præbere iter: per eam con-*

Cant. 1.

Bernard.

 ciliari

ciliari mundi indicem. Ideo postquam dixit sponsa *fasciculus myrrhæ* &c. subdit, *Botrus Cypri dilectus meus mihi in vineis engaddi*. Nempe ex hebræo, vt aduertit Cornelius, *Botrus pulchritudinis in fonte felicitatis*. Illi enim animæ, cui Christus per memoriam affectuosam passionis est *fasciculus myrrhæ inter vbera*, erit *botrus pulchritudinis in fonte felicitatis*: ac proinde habetur in hac memoria signum prædestinationis ad gloriam.

Cant. 2. Tertius locus est Cant. 2. *Columba mea in foraminibus petræ, in cauerna maceriæ, ostende mihi faciem tuam* &c. Columba in foraminibus petræ est anima per meditationem in Christi vulneribus. *Gregor.* Ideo Gregorius in hunc locum, *per foramina*, inquit, *petræ vulnera manuum, & pedum Christi in cruce pendentis libenter intellexerimus: cauernam verò maceriæ vulnus lateris. Et benè columba in foraminibus petræ, & in cauerna maceriæ esse dicitur; quia in crucis meditatione patientiam Christi imitatur, dum ipsa vulnera propter exemplum ad memoriam reducit. quasi columba in foraminibus, sic simplex anima in vulneribus nutrimentum, quo conualescat, inuenit.* Idem tradit Cassiodorus, Beda, Anselmus, Aponius, & Bernard. in in cant. Ex hoc autem loco colligitur in meditatione Christi vulnerum signum prædestinationis tripliciter.

Foramina petræ sunt manuum, & pedũ Christi vulnera: cauerna maceriæ, lateris vulnus.

Primò quia anima, quæ per affectum habitat in his foraminibus, dicitur *columba*. Columba autem symbolum est animæ electæ. Ideo dicitur Cant. 6. *vna est columba mea, perfecta mea, electa genitrici suæ*. quæ explicat S. Ambrosius lib. de Isaac, & anima cap. 8. de qualibet *anima benedicta*. & Laurent. Iust. lib. de sacr. connub. vbi hæc columba dicitur esse *anima à Deo singulari charitate dilecta*: quales sunt omnes animæ prædestinatæ. *Chrysost.* Ideo Chrysostomus hom. 4. de patientia Iob eum, tanquam electum inter tot reprobos, appellat *columbam in medio accipitrum, ouem in medio luporum, stellam in medio nubium, lilium in medio spinarũ*. Versari igitur in his foraminibus non competit nisi columbæ, idest animæ electæ.

Triplex prędestinationis signum in memoria passionis Christi.

CCVI. Secundò notatur signum electionis, dum dicitur *columba in foraminibus petræ*. Quia, vt ait Bernardus serm. 61. in Cant. *Bernard.* *in his foraminibus se colũba tutatur, & circumuolantem intrepida intuetur accipitrem.*

trem.& ideo ait columba mea in foraminibus petræ . Quid non boni in petra? in petra securitas: in petra exaltatus: in petra sto firmiter. Quod fit clarius in versione Vatabli *columba in recessu scalarum, vel in abscondito graduum .* Quippe per Christi vulnera tanquam per scalas ad cognitionem Diuinitatis ascenditur, vt apparet in Apostolo Thoma. qui, ijs visis, exclamauit *Dominus meus, & Deus meus* Ioa. 20. Quamobrem Bernardus serm. 61. in Cant. *bona,* inquit, *foramina, quæ fidem astruunt resurrectionis, & Christi diuinitatem.* Vnde habemus per Christi vulnera tanquam per scalas vsque ad ipsam Dei visionem ascendi. Dicit autem *in recessu,* siue *in abscondito scalarum*: quasi sint quædam cochlea, siue scala occulta, per quam ad fastigium in turribus solet ascendi compendiosiùs, & tutiùs. Quo significatur animam sub hoc tegumento Christi vulnerum tutam, ac tectam ab hostium incursibus progredi ad culmē æternæ gloriæ. Quod aduertens Ambrosius lib. de Isaac & anima cap. 4. *dixit,* inquit, *sponsus ad sponsam, surge secura in tegumento petræ, id est tuta præsidio passionis meæ. Hęc piorum animis est præmunitio. Ideo & huic animæ ait, veni columba mea in tegumento petræ.* Idem notans Bernardus serm. cit. *tuta,* inquit, *firmaque non est requies, nisi in vulneribus Saluatoris. Tantò in illis securior habito, quantò ille est potentior ad saluandum. Fremit mundus: tremit corpus: diabolus insidiatur: non cado. Fundatus enim sum supra firmam petram.* Tertiò denique colligitur ex hoc loc. cit. meditatione Christi vulnerum prædestinationis signum. Quia cū dixisset spōsus, *columba mea in foraminibus petræ,* subditur, *ostende mihi faciem tuam.* quæ esse verba sponsæ ad sponsum opinatur Nyssenus or. 5. in Cant. & Psellus in hunc locum. Illa igitur anima, quæ habitat sicut columba in foraminibus petrę, id est in Christi vulneribus, potest meritò poscere visionem diuinam, & dicere *ostende mihi faciem tuam.* Quod videtur significasse Origenes in hunc locum. dum id, quod vulgata *in foraminibus petræ,* legens cum Septuaginta *in tegumento,* siue *in velamēto petræ, Hic,* inquit, *ostenditur animæ iter sub velamine petræ ad ea, quæ non videntur, & æterna sunt.*

Vatablus. Per Christi vulnera ad cognitionē diuinitatis ascenditur. *Ioa. 20.* *Bernar.* *Ambros.* Anima, quę in Christi vulneribus habitat, meritò potest diuinam poscere visionem.

Quartus locus est Zacch. 12. *effundam super domum Da-* *Zacch 12.*

uid,& super habitatores Hierusalē spiritum gratiæ, & precum: & aspicient ad me,quem confixerunt:& plangent cum planctu,quasi super vnigenitum. Certum est hic sermonem esse de Christi passione:cum de ea hunc locum citet Ioa. 19. Pollicetur autem Deus effusurum se super Ecclesiam *spiritum gratiæ,& precum,* ad aspiciendum Christum crucifixum,& plangendum . Impletum est hoc primò in ijs Iudæis, qui viderunt Christum cruci confixum , & tandē compuncti planxerunt , teste Luca 23. *omnis turba eorum, qui simul aderunt ad spectaculum istud,& videbant,quæ fiebant,percutientes pectora sua reuertebantur.* Adeo proficua est contemplatio Passionis , vt ijs etiam profecerit, qui Christum patientem contemplati sunt vt hostes.Si efficax fuit ad salutem eorum,qui spectauere crucifigentes:quantò magis eorum, qui compatientes ? Quod obseruat Salmeron tomo 10.tract.48.in fine. Impletum est quoque hoc oraculum in milite,qui *lancea latus eius aperuit.*Quippe hic, vt testatur Nazianzenus in carmine, quod inscribitur,*Christus patiens*,cæcus erat ; sed Christi sanguine,& aqua oculo aspersis,visum recepit externum , & internū; vt Christum *aspiceret,& plangeret.* Certum est hoc etiam quotidie impleri in ijs, qui per memoriam passionis aspiciunt in Crucifixum,tanquam in eum, quem suis peccatis crucifixerunt,& plangunt:cum expresse hic dicatur *effundam super domum Dauid spiritum gratiæ,et precum;& aspicient , & plangent* &c. Quod specialiùs videtur verificari in oratione 40. horarum , quæ fieri solet diebus Veneris in memoriam passionis.Spiritus orandi,& meditandi passionem,aspiciendi Christi vulnera,& plangendi hic à Deo promittitur specialiter prædestinatis,dum dicitur *effundā super domum Dauid* . dixerat enim paulò ante , *Domus Dauid quasi Dei,sicut Angelus Domini* &c. Quid per hanc domum,seu familiam Dauid,quæ est *quasi Dei*,siue,vt Pagninus, & alij, *quasi Deus, & sicut Angelus Domini*,nisi familia prædestinatorum ? Si igitur super hanc promittit Deus se effusurum *spiritum gratiæ , & precum*, vt Christi vulnera *aspiciant, & plangant*; manifestè sequitur talem passionis memoriam affectuosam,& compassiuam specialissimum continere prædestinationis indicium.Quod aduertens

Luc.23.

uertens Bonauent. de vita Christi cap. 74. *passionis*, inquit, *mysteria si toto fuerint perspecta intuitu mentis, in nouum, vt puto, statum adducerent meditantem. Nam profundo corde, & totis viscerum medullis eam perscrutanti multi adsunt passus insperati: ex quibus nouam compassionem, nouum amorem, nouas consolationes suscipiet, quæ sibi præsagium, ac participatio gloriæ viderentur*. Quid est *præsagium gloriæ*, nisi prædestinationis pignus, ac signum? Hæc occasione Scripturarum. *Bonau.*

Secundò idem probatur ratione. Prima ratio ducitur à priori sic. Omne id, quod magis coniungit prædestinationis principio, maius prædestinationis est signum. Sed grata memoria passionis maximè coniungit prædestinationis principio. Ergo maximum prædestinationis est signum. Maior patet; quia, quò aliquid magis coniungit agens subordinatum, & inferius suo principio superiori mouenti illud ad finem, maius habet signum peruentionis ad finem. Minor probatur, quia totum prædestinationis nostræ principium est Christus per sua opera meritoria, & maximè per acceptationem passionis, & crucis, cui alligata fuit salus prædestinatorum, vt Theologi colligunt ex Paulo ad Phil. 2. *factus obediens vsque ad mortem, mortem autem crucis. propter quod & Deus exaltauit illum, & donauit illi nomen* &c. nempe nomen Saluatoris, vtique per crucem operando salutem, & merendo per eam electis prædestinationis chirographum. ideo dicitur *deleuisse quod aduersùs nos erat chirographum* (dānationis) *affigēs illud cruci* 2. Col. 14. Ergo, si tota prædestinatio alligata est meritis Christi per passionem, & crucem: vtique horum cogitatio affectuosa coniungit hominem, & quoad intellectum, & quoad voluntatem ipsimet totius prædestinationis principio: atque adeo potissimum prædestinationis est signum. Confirmatur primò, quia passio Christi non solùm est causa meritoria prædestinationis in ordine intentionis, sed etiam in ordine executionis, quoad omnia, & singula prædestinationis media. Ergo, qui intentionaliter coniungitur passioni Christi, coniungitur principio continenti omnia simul prædestinationis media. Ergo maximè disponitur ad eadem recipienda.

CCVII.

Memoria passionis cō iungit nos cum prædestinationis principio.

Phil. 2.

2. *Col.* 14.

cum

cum omne passum disponatur magis ad recipiendam actionem agentis per maiorem propinquitatem ad agẽs. Quod innuitur Isaiæ 12.*haurietis aquas in gaudio de fontibus Saluatoris.*Quæ verba de aquis gratiæ,quas haurimus à fontibus Christi vulnerum,intelligunt Ambrosius in ps. 4.& Bernard. serm. 1. de nat. vbi,*sicut,*inquit,*in Paradiso terrestri fuere quatuor fontes, qui vniuersam irrigarent terram:ita in Christo,qui noster est Paradisus,quatuor est reperire.*& infra, *Propter hos quatuor fontes,quatuor in locis vulneratus est Christus adhuc uiuens in cruce*. Qui igitur per meditationem frequentatam accedit ad Christi vulnera, habet in hoc prædestinationis suæ signum: quia non in riuulis, sed haurit salutem ex ipsis *fontibus Saluatoris* : & vnumquodque Christi vulnus fit in eo *fons aquæ salientis in uitam æternam.*Ioan.4. Confirmatur secundò,quia memoria Christi vulnerum habet vim maximè excitandi spẽ salutis: *spes autem non confundit* ad Rom.5.Quod autem crucifixi ipsemet aspectus ad spem excitet & fiduciam, explicat egregiè Augustinus l.de Virg.vbi,*inspice,* inquit, *vulnera pendentis, sanguinem morientis, pretium redimentis.Caput habet inclinatum ad osculandum, brachia extensa ad amplexandum, totum corpus expositum ad redimendum. Hæc quanta sint cogitate:hæc in statera vestri cordis appendite:vt totus nobis figatur in corde,qui totus pro nobis fixus fuit in cruce.*Porro nostræ prædestinationis spes maxima per Christi vulnera innuitur Cant.2.*hyems transijt:imber abijt, & recessit:flores apparuerunt in terra nostra*. Quippe hi flores spes veris,& hyemis depulsæ indices,vulnera sũt Christi. *Flores,*vt ait Bernardus ser.33.in Cant.*rubentes,& ardentes:rubentes sanguine passionis, & ardentes igne charitatis.In passione rubescunt,ardescunt in charitate*. Habetur igitur ex ijs & spes,& charitas : quæ maxima sunt prædestinationis tum media, tum signa. Confirmatur tertiò, quia Christi vulnera non solùm concurrunt ad hoc obiectiuè mouendo ad spem, & charitatem;sed etiam physicè, & effectiuè producendo omnes,& singulos gradus gratiæ, qui dantur fidelibus tum in sacramentis, tum extra. Neque solùm gratiam sanctificantem,sed etiam excitantem, & concomitantẽ. ita vt omnes illuminationes intellectus, &

Isa. 12.

Bernard. Quatuor fõtes in Paradiso,& quatuor in Christo nostro paradiso vulnera.

August. Crucifixi aspectus ad spem excitat, & fiduciam.

Bernard.

Christi vulnera physicè in nobis gratiam causant.

& omnes excitationes affectuum erga bonum supernaturale physicè causentur ab his vulneribus, vt probauimus tomo 1.lib.6.q.19.num.5. Quod confirmari potest ex reuelatione quadã S. Franciscæ Romanæ, cui ostendit Christus vulnera immenso lumine radiantia, quod diffundebatur ad homines. Quorum alij vnius tãtùm fulgore vulneris, alij duorum, alij trium, aut quatuor: paucissimi omnium quinque radijs illustrabantur. Ergo, qui per meditationem, & affectum magis accedit ad Christi vulnera, redditur magis particeps talis luminis. cum modus cõnaturalis sit cuilibet agenti fortiùs agere in id, quod est propinquius. ac proinde in hoc accessu ad Christi vulnera habetur prædestinationis medium, & signum: nempe lumen supernaturale, quoad prædestinationis finem perducamur. Ideo Bonau. fascic. 6. de mysterijs vitæ Christi, *Passio*, inquit, *Christi non solùm inflammat desiderium ad deuotionem; quinimmo præcipuè illustrat intellectum, & ducit ad veritatis agnitionem.* Confirmatur tertiò; quia ipsummet lumen gloriæ, quod producitur in Beatis, causatur physicè à Christi vulneribus, vt probatum est etiam tomo priore loco cit. Et constat præcipuè ex Apoc. 21. vbi dicitur *ciuitas non eget sole* &c. *& lucerna eius est Agnus.* Quem idem Ioannes Apoc. 5. vidit *stantem tanquam occisum*: nẽpe ex insignibus vulnerum. Lumen autem gloriæ ab Agno emicans, dicitur simile *lapidi Iaspidis*; quæ gemma sanguineo fulget colore, vt ibidem notauimus ex Magno Alberto. Quod confirmatur etiam ex reuelatione S. Franciscæ Romanæ, cui ostensum est ex Christi vulneribus primò lumen promicans ad B. Virginem, & omnes sanctos cæli: tũ lumen diffusum ad homines in terra degentes: nempe his gratiæ, ijs lumen gloriæ, vtrumque emanans è Christi vulneribus. Ergo anima per meditationem habitans in Christi vulneribus, habitat in eo Paradiso, vnde immensus radiat fulgor gloriæ. Ergo iam habet hic pignus prædestinationis, & gloriæ. Ideo cum Christus exhiberet in mõte Thabor discipulis quoddam specimen æternæ gloriæ, & vt ait Chrysostomus hom. 57. in Matth. *ostenderet quidnam sit illa gloria, cum qua venturus est, quantùm capere possumus in hac vita*: dicũtur *apparuisse cum eo Moyses, & Elias,* *qui*

Bonau.

Apoc. 21.

CCVIII. Anima in Christi vulneribus, in paradiso habitat.

Chrysost.

qui loquebantur de excessu, quem completurus erat in Hierusalem. Quia non datur specimen,& pignus gloriæ sine memoria passionis. Quippe,vt notat S.Leo, *certa, & secura est expectatio promissæ beatitudinis,vbi est participatio dominicæ passionis.* Neque immeritò Petrus dixit, *bonum est nos hic esse:faciamus hic tria tabernacula* &c.quia sancti viri in memoria passionis non solùm pignus Paradisi, sed ipsum etiam sibi constituunt Paradisum. Ideo S.Bonau.in stimulo diu.am.cap.1.*bonum*,inquit, *est nos hic esse:faciamus hic tria tabernacula,vnum in pedibus, vnum in manibus,aliud in latere. & hic erit requies mea in sempiternum: & hæc erit dulcissima portio in vitam æternam.*

S.Leo.

Bonau.

Secunda ratio ducitur à posteriori ex effectibus, quos causat frequens Passionis Christi meditatio. Quot enim causat media ad salutem, totidem præbet signa salutis:cũ eadem sint media,& signa,vt sæpiùs notatum est. Media autem ad salutem fere omnia ex hac meditatione causantur,iuxta id,quod dicitur 1. Pet.4. *Christo igitur in carne passo,& vos eadem cogitatione armamini.* Patet id primò ex dictis Sanctorum. Bernard.serm. 62. in Cant. *quid tam est efficax ad curanda conscientiæ vulnera, nec non ad purgandam mentis aciem,quàm Christi vulnerum sedula meditatio?* Bonau.coll.7. *qui se intentè, & deuotè in sanctissima vita, & passione Domini exercet,omnia vtilia, & necessaria sibi abundanter ibi inueniet: nec opus est,vt extra Iesum aliquid quærat.* Hugo in 1. Petr. cap. 4. *memoria*,inquit, *passionis Christi,vel cogitatio est maxima fortitudo, & arma potentia contra diabolum: quæ multùm ipse abhorret, quia ibi victus est.* Elegantissimè,omnium hoc argumentum prosequitur S.Ephrem.serm.de S.Cruce, *Crux*,inquit, *spes Christianorũ, crux resurrectio mortuorum,crux claudorum baculus, crux pauperum cõsolatio,crux triumphus aduersùs dæmones, crux iuuenum pædagogus,crux inopum abundantia,desperatorum spes,nauigantium gubernatio, crux fluctuantium portus,oppugnatorum refugium, crux pupillorum atque orphanorum pater,iustorum consiliarius,crux afflictorum consolatio,crux infantium custos, virorum caput,senum corona, crux lumen eorum,qui in tenebris sedent, crux Ecclesiæ firmamentum,atque orbis terrarum securitas,crux imbecillium fortitudo, ægroto-*

1.Pet.4.

Bernard. Christi vulnerum effectus recẽsentur.

Bona u.

Hugo.

S Ephrem. Crucis encomia,

ægrotorum medicina, crux cibus esurientium, fons sitientium, fiducia monachorum. Hæc omnia vt effectus enumerantur crucis Dominicæ, per meditationem nobis propositæ: & sic conferentis animæ solatium, robur, securitatem, fiduciam, & alia omnia recensita. Idcirco Bernard. in serm. honestæ vitæ, *sit*, inquit, *tibi Iesus semper in corde, & nunquam imago crucifixi ab animo tuo recedat. Hic tibi sit cibus, & potus: dulcedo & consolatio tua: mel tuum, desiderium tuum, meditatio tua, oratio, & contemplatio tua, vita, & mors, & resurrectio tua.* Patet idem secundò non solùm e dictis, sed etiã ab exemplis Sanctorum. Superuacaneum est hic indicem eorum texere, qui quotidiana Christi passionis meditatione ad sanctitatis culmen deuenere. pœne quot Sanctorum vitæ leguntur, tot huius veritatis sunt testes. Proferã hic tantùm aliquos, qui id de se ipsis testati sunt. August. in manual. cap. 22. *Cum me*, inquit, *pulsauerit aliqua turpis cogitatio, recurro ad Christi vulnera: cum me premit caro mea, recordatione Christi vulnerum resurgo: cum diabolus mihi parat insidias, fugio ad viscera misericordiæ Dei, & recedit à me. Si ardor libidinis mouet membra mea, recordatione vulnerum Domini nostri Iesu Christi extinguitur. In omnibus aduersis non inueni tam efficax remedium, quàm vulnera Christi. in illis dormio securus, requiesco intrepidus. nihil tã ad mortẽ amarũ, quod Christi morte nõ sanetur.* Hæc de se testatur Augustinus, cũ in suis angustijs confugiebat ad Christi vulnera: idem tamen, loco supra citato, dicit nihil esse tã salutiferũ, quàm de ijs quotidie cogitare. quia scilicet electorum est proprium quinque Christi vulnera pia aliqua precatiuncula venerari, & præcipua passionis mysteria recensere. Addunt alqui breuem aliquam totius Christi vitæ memoriã. quod Bernar. ser. feriæ quartæ pœnosæ de se testatur his verbis, *memor ero, quãdiu fuero, laborũ illorum, quos pertulit in prædicando, fatigationum in operando, tentationum in ieiunando, vigiliarum in orando, lacrymarum in compatiendo. Recordabor etiam dolorum eius omnium, sputorum, colaphorum, subsannationum, exprobationũ, clauorum, horumque similium: quæ per eum, & super eum abundantiùs transierunt.* Alij sancti viri domicilium sibi statuunt in aliquo ex Christi vulneribus: pœnitentes in pedibus,

Bernard.

Exempla aliquot eorum, qui meditatione passionis ad perfectionẽ sunt euecti.

August.

Bernard.

In Christi vulneribus domicilium statuunt aliqui Sancti.

pedibus, alij in alijs, iuxta deuotionem vniuscuiusque, sequuti exemplum Bonauenturæ. qui in stim. cap. 1 *in latere,* inquit, *Christi volo quiescere, & vigilare, bibere, comedere, legere, adorare, & omnia mea negotia pertractare. ibi loquar ad cor eius: & ab ipso, quod voluero, impetrabo.* Patet idem denique tertiò ex varijs reuelationibus, quibus Deus Sanctis viris declarauit quanti faciat in suis electis memoriā passionis. B. Gertrudæ reuelatum fuisse à Domino refert Blosius cap. 2. mon. spir. quoties aliquis deuotè aspicit crucifixum, toties amanter respici à benignissima misericordia Dei. Quidam religiosus scire cupiens quodnam obsequium Deo esset gratissimum; à Christo crucem baiulante audiuit, non aliud esse, quàm ferre simul cum eo crucem in corde, per crebram recordationem, & compassionem: in ore, per deuotam gratiarum actionem: in auribus, per pœnarum Christi auditionem: in dorso, per carnis assiduam macerationem. Ita refertur in speculo humanæ salutis cap. 43. De quodam S. Monacho Daniele narrat Cæsarius lib. 8. cap. 10. impetrasse eum à Christo donum lacrymarum in recordatione Dominicæ passionis: ita vt de ea nec loqui, nec cogitare posset sine lacrymis. Idem legitur de S. Brigitta. cui, cum adhuc esset iunior, apparuit Christus cruci affixus, ita recenti profusus sanguine, vt tunc e caluariæ monte descēdisse videretur. Ex quo tempore exerceri cœpit in meditatione passionis: de qua nunquam cogitare potuit sine lacrymis. Ita habetur ex actibus Canoniz. sub Bonifac. IX. S. Francisco Ascisinati sacris Christi stigmatibus insignito, vt refert S. Bonau. in eius vita cap. 1. memoria passionis Christi visceribus cordis ipsius adeo est impressa medullitùs, vt cum Christi crucifixi memoria veniret in mentem, vix posset à lacrymis, & gemitibus exteriùs contineri. De eodem etiam refertur lib. 1. Chron. cap. 86. interrogatum aliquando, cur plo raret? respondisse, ita deberē vagari per totum mundū sine verecundia plangendo passionem Domini mei. Denique vniuersali experientia constat, Sanctos viros, in quibus aliqua nota prædestinationis apparet, erga Christi passionem esse mirificè affectos, tum Christi doloribus compatiendo, tum in eorum honorem aliquid exhibendo: ieiunium quartæ feriæ, in qua à Iuda Christus est traditus;

Bonau.

CCIX.

Exhibendū est aliquid memoriæ passionis Christi.

ditus;& sextæ feriæ, in qua mortuus. S. Nicolaus Myrensis nutricis vberibus abstinuit quarta, & sexta feria: quem morem seruauit vsque ad extremum spiritum. quod multi postea sunt imitati. Alij sexta feria se flagellant ad honorem flagellorum Christi: alij abstinent, quoad fieri potest, à bibendo, ad honorem sitis Christi: alij singulis diebus orant aliquandiu expansis manibus, atque in crucis signum efformatis, vt aliquo modo iuxta monitũ 1. Petri 4. *communicent Christi passionibus*. Alij quotidie curant elicere ex compassionis affectu, aut ex peccatorum dolore saltem lacrymulam: qua Crucifixi lauent vulnera, reddentes Christo lacrymarum guttas pro vnda sanguinis. quo pietatis exercitio quædam pia fœmina ad magnum culmen sanctitatis peruenit. Quippe à Deo plus æstimatur affectus ille compassionis, quàm alia externa opera. Ideo Albertus Magnus in tractatu missæ *simplex*, inquit, *recordatio vel meditatio Passionis Christi plus valet, quàm si quis per annum ieiunaret in pane, & aqua qualibet sexta feria: vel disciplinaret se qualibet hebdomada per annũ, vsque ad effusionem sanguinis; vel quotidie legeret vnum psalterium.* in his fit tantùm comparatio inter opera externa præcisè accepta, & affectum compassiuum internum in meditatione passionis. Quamobrem Bonau. *si vis*, inquit, *homo de virtute in virtutem, de gratia in gratiam, de bono in melius proficere: quotidie quanta potes deuotione mediteris Domini passionem*. Hoc igitur cum maximum sit prædestinationis medium, vt experientia monstrat, magnum etiam eiusdem est signum. Denique electi omnes dicuntur Ezech. 9. *signati Tau super frontes*: quo crucem significari ostensum est supra. quia signum prædestinationis est, crucis, & passionis imaginem interiùs, & exteriùs circumferre. Quod si in die iudicij *parebit signũ filij hominis* Matt. 24. & electi omnes sub hoc vexillo: signum habent quod recipiendi tunc sint sub vexillo crucis, qui hic piè affecti sunt erga crucem. Quod si Christi condemnatio, & passio tunc non fuit sine liberatione Barabbæ: quãtò magis fidelibus liberationis & prædestinationis est signum? Quod animaduertẽs Athanasius or. in Parasc. *O rem*, inquit, *miram! subit mortis sententiam Christus, & statim Barrabbas absoluitur*.

Meditatio passionis plus valet, quam alia externa opera.

Bonau.

Ezech 9.

Matt. 24. Electi, qui cruce hic sunt signati, sub crucis vexillo in vltima die recipientur.

Athan.

In ipso protinus condemnationis initio crux liberationem largitur. Hæc de prædestinationis signo in passionis memoria. Ex his collige per modum corollarij speciale reprobationis signum in eiusdem obliuione. Tum quia contrariorum eadem est disciplina, vt sæpius notatum est. Tū quia maximæ ingratitudinis est nota, beneficium omniū maximum obliuisci. Passio autem, & mors Christi beneficium est inter omnia maximum: siue expendas sanguinem, & vitam Christi, quæ sunt infiniti valoris, & infinitè excedentis dona omnia gratiæ, & gloriæ: siue animaduertas quàm illi pœnosum fuerit. cum cætera omnia beneficia aut sine pœna fuerint, vt creatio, conseruatio, & similia; aut cum minori pœna, vt incarnatio, circumcisio, prædicatio: quibus omnibus longè Christo pœnosior fuit Passio, & mors. Quod si vt ait Chrysostomus hom. 9. in Gen. *beneficia Dei omnibus horis consideranda sunt*: quantò magis beneficium omnium maximum. Qui enim beneficij obliuiscitur, non potest gratiam referre: ac proinde dū deficit ex parte nostra gratiarum actio, signum est quod cessatura sit ex parte Dei gratiarum largitio. vt enim notat Bernard. serm. 1. in q. ieiun. *gratiarum cessat discursus, vbi recursus non fuerit: nec modo nil augetur in accipiente, sed etiam quod accipit ei vertitur in perniciem*. Vnde fit vt ipsa Christi passio, ex se maximum bonū, tali obliuioso, & ingrato vertatur in malum: quod est potissimum reprobationis indicium. cum contra electis ipsamet mala cooperentur in bonum. Postremò, omnis, qui elongat se ab eo prædestinationis principio, in quo tanquam in fonte cōtinentur omnia prædestinationis media, habet maximum reprobationis signum. Sed qui passionis Dominicæ obliuiscitur, elongat se per intellectum, & voluntatem ab huiusmodi prædestinationis principio. per intellectum, de ea non cogitando: per voluntatem, non compatiendo. Ergo maximum habet reprobationis signum. Confirmatur ex ps. 30. vbi Christus id conqueritur ijs verbis, *obliuioni datus sum tanquam mortuus à corde*. perinde ac si diceret, Ego qui mortuus semel sum corpore, obliuioni datus, mortuus sum etiam hominum cordibus. Obserua autem hic Christum dicere se obliuioni traditum ab ijs, qui eum vide-

Obliuio passionis Christi reprobationis indicium.

Chrysost.

Bernard. Cessante gratiarum actione, beneficium vertitur in perniciem.

Ps. 30. Passio Christi oculis affectus, & nō intellectus tantùm est spicienda.

videbant. *Qui videb nt me, foras fugerunt à me: obliuioni datus sum* &c. quia scilicet de eorum potissimùm ingratitudine quæritur, qui eius passionem aliquando considerant, & quodammodo per intellectum vident, nullo tamẽ cordis affectu. Quod aduertens Hugo Card. *Mirum*, inquit, *videtur quod dicit obliuioni datum esse ab ijs, qui vidẽt eum. sed signanter dicit, quia videntes oculo intellectus, non vident oculo affectus. Ideo Zach.* 12. de prædestinatis dicitur *aspicient ad eum, quem confixerunt, & plangent.* Quamobrẽ siue passionis obliuio, siue aliqualis memoria sine affectu compassionis reprobationis est signum. Ideo ps. 21. qui totus est de passione Christi, vt ostensum est supra, cum dixisset *foderunt manus meas, & pedes meos: dinumeraue: ũt omnia ossa mea*; cum hæc, & cætera enumerasset, ad summã exaggerationem Iudaicæ crudelitatis subdit, *ipsi verò cõsiderauerunt, & inspexerunt me.* ac si diceret, crudeles quidem fuisse Iudæos, dum foderunt eius manus, & pedes fundendo eius sanguinem; sed crudeliores, dum considerauerunt, & inspiciendo, negarunt ei lacrymas. Quia, vt notat hic Hugo Cardin. *multi Christum considerant oculo intellectus, pauci oculo affectus*. nimirum hæc ingratitudo præuisa maiori Christum dolore affecit, quàm ipsamet clauorum, quibus confixus est, vulnera. Ideo Bernardus ex persona Christi. *O homo*, inquit, *vide pœnas, quibus afficior: uide clauos, quibus cõfodior. cũ sit dolor tãtus exterior, interiùs est planctus grauior, cum te tam ingratum experior.* E quibus concluditur signum esse reprobationis non vulgare ex obliuione Dominicæ Passionis, de ea vel nihil cogitando, vel raro, siue duritia quadam cordis Christi doloribus nõ compatiendo. Sicut enim, teste Bonauentura in stim. diu. amor. p. 1. *passio suum meditatorem alienat, & non solùm reddit Angelicum, sed diuinum*, quod est præbere signum prædestinationis perspicuum: ita eiusdem vel obliuio, vel inaffectuosa memoria, quæ obliuioni æquiualet, hominem transfert non solùm ad statum belluarum, sed etiam diabolicum: quod est præbere signum reprobationis. poteståque meritò dici de Christo cruci affixo illud ps. 72. *qui elongant se à te, peribunt*. Quippe in solis Christi vulneribus ostium est vitę. Ideo ab Euangelista dicitur, *vnus militum*

Hug. Card.

CCX.

Bernard.

Christi latus electorũ est ostium ad vitam.

tum lancea latus eius aperuit Ioan.19.nempe non dixit, vt Augustinus tract.102.in Ioan.*vulnerauit,sed aperuit:vt illic quodammodo vitæ ostium panderetur*. De hac porta dicitur ps.117. *Hæc porta Domini,iusti intrabunt in eam.* nempe prædestinati, & electi.Ij verò,qui incogitantia,& obliuione se ab hac porta elõgant, vtique excluduntur ab ea, adnumerati inter reprobos.

CAPVT XVII.

Decimum prædestinationis signum, Frequens, & deuotus vsus Eucharistiæ.

DIco decimoseptimò prædestinationis signum est frequens,& deuotus vsus Eucharistiæ.

Gen.49. Probatur primò è Scripturis.Primus locus est Gen.49. *Aser pinguis panis eius: & præbebit delicias Regibus*. In quem locum Glossa *per Aser*, inquit, *qui interpretatur Beatus,potest significari Christus: qui non solùm Beatus est, sed etiam beatitudo Sanctorum. Pinguis panis,idest Sacramentum Eucharistiæ, in quo datur Christus nobis in nutrimentum spiritualis vitæ. Et præbebit delicias Regibus.per reges intelliguntur Cæli ciues cum Christo regnantes.* Nihil clarius dici potuit ad significandum eos, qui deliciantur in pane Eucharistico,prædestinatos esse,& electos.Idem ipsamet Ecclesia adaptat Eucharistiæ in officio Corporis Christi.vbi,*pinguis est panis Christi: & præbebit delicias regibus*: quia scilicet ipsemet panis Eucharisticus reges facit. Quò videtur alludi Is. 21. *pone mensam, & contemplare in specula comedentes, & bibentes. surgite Principes.* vbi Hieronymus *dicitur*, inquit, *per prophetam ad omnes credentes,vt comedentes, & bibentes corpus, & sanguinem Domini vertantur in Principes*. Christus igitur princeps, & rex gloriæ comedentes, & bibentes ipsum conuertit in Princi-

Gloss.

Christi corpus panis cœlestium ciuium.

Isa.21.

Hieron.

Principes, ac reges, id est in prædestinatos ad regnum. Quamobrem Chrysostomus hom.45.in Ioan. *hic sanguis*, inquit, *nobilitatem animæ non sinit languescere. Hic sanguis facit, vt imago in nobis regni floreat.* Ideo dicitur *præbere delicias regibus.* Quippe, vt notat Gregorius expos.in 7. psal.pœnit.ps. 5. ver. 24. *per reges eos intelligas, qui animorum suorum motus secundùm Dei voluntatem dirigunt, eisque regum more dominantur: dum in rationis eminentia, quasi in regali solio, præsidentes, pacatis omnibus, innocentiæ in se ipsis iura disponunt.* Dicitur ergo panis Christi præbere delicias regibus, siue ijs, qui animi motibus regum more dominantur; siue ijs, qui prædestinati sunt ad regnũ. Insigne igitur siue præsentis, siue futuri regni est inuenire delicias in hoc pane.

Chrysost.

Gregor.

Reges ij, qui secundùm Dei voluntatem animi sui motus regunt.

Secundus locus est Exodi 12. vbi præcipitur Israelitis egressuris ex Aegypto, & profecturis in terrã promissionis esus Agni. Hic autem figura fuit Eucharistiæ, vt communiter Patres, & interpretes. Quamobrem esus Agni debebat fieri nocte, *edent carnes nocte illa assas igni.* Tum quia Eucharistia instituenda erat nocte, *in qua nocte tradebatur* 1.Cor. 11. Tum quia Christus in hoc Sacramento non videtur, sed creditur: & ideo Eucharistia appellatur *mysteriũ fidei.* Idcirco Gregorius lib.2.in euang.hom.22. *nocte*, inquit, *agnum comedimus: quia modò in Sacramento Dominicũ corpus accipimus.* Clariùs autem Lyranus, *edent*, inquit, *nocte. per quod significabat, quod Christus non est in Eucharistia modo visibili, sed per fidem: quæ est de non apparentibus.* Tria autem, vt notat S.Thom.3.p.q.73.art.vlt. in corp.cõsiderari possunt in Eucharistia. Id, quod est Sacramentum tantùm: & sunt accidentia panis, & vini. Id, quod est res, & Sacramentum: & est ipsemet Christus. Vltimò effectus Sacramenti: & est gratia. Hæc autem, vt obseruat Burgensis addit.2.ad Glossam Exodi 13. reperiuntur figuraliter in esu agni. Nam primò agnus comedebatur cum panibus azymis Exod.12. & sic figura fuit Sacramenti, quod iuxta ritum latinum conficitur in pane azymo. Secundò Agnus figura fuit Christi, qui est res, & Sacramentum: & immolatio illius ab omni multitudine filiorum Israel in decima quarta luna fuit figura passionis Christi, quæ comple-

Gregor.

Agnus paschalis figura fuit Christi.

ta fuit in eadem luna. Quare & agnus ille assatus fuit in formam crucis: vt obseruat Iustinus dial. cum Tryphone, & alibi notatum est. Tertiò quantùm ad effectum; quia agni comestionē sequuta est liberatio à seruitute Aegyptiaca: & comestionem Eucharistiæ sequitur liberatio à peccatis. Hinc sumitur in Eucharistia prædestinationis signum: quia illa comestio agni facta in Aegypto fuit initiū profectionis in terram promissionis, quæ figura erat cælestis patriæ. Quamobrem Glossa, *Phase*, inquit, *à filijs Israel ex Aegypto migrātibus primum celebratum est. Nobis quoque surgendum est de transitorijs ad æterna, de terrenis ad cælestia.* Idcirco iussi sunt comedere agnum *tenentes baculos in manibus.* quia, vt notat Lyranus, *sumentes Eucharistiæ Sacramentum ostendere debent se peregrinos esse in hoc mundo.* Iubentur etiam *comedere festinanter*. Vnde infert Gregorius loco cit. *festinanter ergo Pascha comedite, idest ad solemnitatem patriæ cælestis anhelate. Nemo in huius vitæ itinere torpeat, ne in patria locum perdat.* Hæc omnia signa sunt, & characteres prædestinatorum: qui ex hoc esu agni pergunt ad patriam.

Gloss.

CCXI.

Lyran. Eucharistiā sumentes vt peregrinos huius vitæ se debent existimare.

Tertius locus est Exod. 13. *Dominus præcedebat eos ad ostendendam viam per diem in columna nubis.* Hæc figura fuit Eucharistiæ: in qua sub accidentium sensibilium veluti nube Christus absconditur, ductor populi Christiani, vt indicat Origenes, Ambrosius lib. 4. in Lucæ 4. Drogo libello de sacr. Domin. pass. & Glossa ordinaria in dictum locum Exodi. vbi, *Christi*, inquit, *Sacramentum manifestum est in carne, tanquam in nube.* Hoc autem apparet multipliciter. Primò quia ibi apparebat nubes exteriùs: interiùs autem in ea abscondebatur Angelus sub figura humana, repræsentans ipsum Verbum, quod erat incarnandum. In Eucharistia etiam aliud apparet exteriùs, nempe nubes accidentium materialium: aliud absconditur interiùs, scilicet Christus ductor Christiani populi ad veram terram promissionis. Ideo de fidelibus ad hoc Sacramentum accedentibus potest dici ex 2. Esdræ 9. *columna nubis ductor eorum.* Secundò de illa nube dicitur loc. cit. Exodi, *nunquā defecit columna nobis per diem coram populo:* vtique vsque dum peruenirent ad terram promissionis. De præsentia vero

Exod. 13.

Columna nubis in deserto Eucharistiæ figura

Gloss.

verò Christi in Eucharistia dicitur Matt. 28. *Ecce ego vobiscum sum vsque ad consũmationem seculi*, ideſt vſque dũ totaliter populus Chriſtianus deueniat ad veram terram viuentium: interim in altaribus *nunquam deerit hæc colũna nubis coram populo*. Tertiò de ea dicitur, *aperuit nubes tabernaculum: & gloria Domini impleuit illud.* quia in tabernaculo Euchariſtiæ Deus *oſtendit diuitias gloriæ regni ſui, ac magnitudinem, atque iactantiam potentiæ ſuæ*. Eſther 1. Quartò erat illa nubes figuræ circularis, & rotundæ repræſentans columnam: & ideo dicitur Eſdræ loc.cit. *deduxit eos in columna nubis.* Hoſtia etiam Euchariſtica figuræ eſt circularis, & rotundæ: in qua non vna, ſed duæ hinc inde columnæ ſignantur, quaſi Herculeæ columnæ, cum inſcriptione *non plus vltra.* Quippe in inſtitutione huius ſacramenti *cum dilexiſſet ſuos, in finem dilexit eos* Ioan. 13. Quintò, vt dicitur Exodi 14. illa nubes erat *tenebroſa*, *& illuminans noctem*. quia Euchariſtia *tenebroſa* eſt, per obſcuritatem fidei: *& illuminans noctem*, per coruſcationem mirabilium, quæ in ea apparent. Poſtremò illa ductum præbebat Iſraelitis ad terram promiſſionis: & ideo dicitur Exod. 13. *ad oſtendendam viam in columna nubis.* Nubes verò Euchariſtica ductum præbet fidelibus, & oſtendit viam ad cælum. Ideo dicitur pſ. 49. *ſacrificium laudis honorificabit me: & illic iter, quo oſtendam illi ſalutare Dei.* Quamobrem Drogo Hoſtienſ. libel. de ſacr. Domin. paſſ. *Gradere nunc*, inquit, *nobiſcum Domine, ne deſolemur, & triſtemur in via: quoniam tu ipſe præcedebas filios Iſrael in columna nubis per diem, & in columna ignis per noctem. Quæ eſt nubes, quæ præcedit veros Iſraelitas, niſi veriſſimũ, et ſanctiſſimum corpus tuum, quod in altari ſumimus? In quo velatur nobis altitudo diei, immenſitas maieſtatis tuæ: cuius calorem, & ſplendorem mortalis infirmitas ſuſtinere non poteſt, niſi mediatrix nubes interpoſita & ardorem temperet deſuper, & tutam ſubtus viam demonſtret.* Quid eſt Euchariſtiam viam tutam oſtendere ad gloriam, niſi ex eius frequenti, & deuoto vſu ſignum prædeſtinationis haberi? Nempe *hæc eſt columna nubis*, vt dictum eſt cum Drogone, *quæ præcedit veros Iſraelitas*: cuius ductum, qui ſequuntur, ij verè ſunt Iſraelitæ: & rectà ad cælum, tanquam ad ve-

Matt. 28.

Eſther 1.

Pſ. 49.

Drogo.

Euchariſtia viam tutam oſtendit ad gloriam.

ram terram promissionis, perueniunt.

Iud.7. Quartus locus est Iudic.7.vbi,cum visus esset *subcinericius panis in castra Madian descendere, percutere, atque subuertere*, respõsum fuit, *Non est hoc aliud,nisi gladius Gedeonis*. Gedeonem Christi fuisse typum notat Hieronymus in Is.c.9.Gregor.lib.30.mor. cap. 17.& habetur expressè ex Is. 9. *iugum oneris eius superasti*, *sicut in die Madian*. Gladius verò Gedeonis est humanitas, & caro Christi: quam gladium appellat Tertull.lib.4.contr. Marc. Augustinus in ps.7.Procopius in Is.49. & alij. Gladius hic visus est sub forma panis: cum tamen nihil commune videatur pani,qui nutrit ad vitam, cum gladio qui cædit ad mortẽ. Quia caro Christi in Eucharistia sub forma panis,gladius est subuertens castra inuisibilium Madianitarum,vt notat Spinellus l. de B.Virg.cap.22. n. 13. Cresollius in Anthologia sacra c.11.sess.5.Magaglianes in eum locum,aliique. cum quibus consonat id,quod dicit Cyprianus epist. 54. ad Cornelium.vbi,*quos*,inquit, *excitamus, & hortamur ad prælium,non inermes nudosque relinquimus: sed protectione corporis,& sanguinis Christi munimus. vt,quos tutos esse contra aduersarium volumus, munimento Dominicæ saturitatis armemus*. Sicut igitur subcinericius ille panis signum victoriæ attulit: statimque omine ex eo accepto dictum est,*surgite,tradidit Dominus in manus nostras castra Madian*: ita panis Eucharisticus signum præfert victoriæ à dæmonibus reportandæ. Ideo idem Cyprianus epist.56. *armemus*, inquit, *dexteram gladio spirituali: & Eucharistiæ memor, qui Domini corpus accepit, ipsum complectatur, postea à Domino præmium accepturus cælestium coronarum*. quem locum explicans Pamelius nu. 32. *alludit*, inquit, *ad veterem Ecclesiæ vsum, quo sumebatur in manus Eucharistia*. Quam Cyprianus appellat *gladium spiritualem,omen præmij,& cælestium coronarum*.

Gedeon Christi typus:eius gladius Christi est humanitas.

Is.9

Cyprian.

Ps.4. Quintus locus est ps. 4. *Dedisti lætitiam in corde meo.à fructu frumenti,vini, & olei tui multiplicati sunt*. idest,vt glosat Lyranus, *per oblationem, & perceptionem Eucharistiæ*.Quem locum expendens Ambrosius in eum ps. *Data est*,inquit,*lætitia in corde nostro ab illo tempore, quo accepimus frumentum in corpore, vinum in sanguine, oleum in chris-*

Lyr.

Ambros.

*chrismate.*Coniungitur cum hoc frumento,& vino quædā spiritualis lætitia,omen,& signum fælicitatis futuræ: ideo dicitur *dedisti lætitiam in corde meo:*sicut etiam Eccl. 9.*comede in lætitia panem tuum,& bibe cum gaudio vinum tuū.* Quæ verba Cyrillus Hierosolymitanus catechesi mystag. 4. explicat de Sacramento altaris sumēdo cum lætitia.Dicitur quoq; ps.67.*iusti epulētur, & exultēt in cōspectu Dei, & delectentur in lætitia.*In quem locum Hugo Card. *Epulentur,*inquit, *in sumptione Eucharistiæ : & exultent in conspectu Dei.* Præterea ps.103.*vt exhilaret faciem in oleo : & panis cor hominis confirmet.* Quem locum explicans Cyrillus Hieros.catech.cit.*confirma,*inquit,*cor tuum participans de hoc pane*(Eucharistico) *& exbilara faciem tuam: vt possis gloriam domini speculari, transformatus à gloria in gloriam.* In Scripturis igitur coniungitur cum perceptione huius Sacramenti lætitia,propter spem, quam affert prædestinationis,& salutis. Idcirco ps.cit.postquam dictum est,*dedisti lætitiam in corde meo. à fructu frumenti* &c. subditur,*in pace in idipsum dormiam,& requiescam.* Quod est prædestinatorum proprium,qui *dormiunt in Domino*, vt dicitur de Stephano Act. 7. nempe electorum mors somnus est: quæ coniungitur à Dauide cum *fructu frumenti, & vini.*quia fructus Eucharistiæ specialis est sancta mors, quam ex persona prædestinati auguratur sibi ab hoc sacramento, *à fructu frumenti* &c. *in pace dormiam, & requiescam.*Ideo fortasse hoc Sacramentum non prandium, sed cœna dicitur Lucæ 14.*homo quidam fecit cœnam magnam*&c. quia,si benè cœnatur, benè dormitur: & salutaris cœna causa est,& auspicium somni etiam salutaris. Ex hac Eucharistica cœna sumendo auspicium bonæ mortis potest quispiam dicere cum Dauide post *fructum frumenti,& vini, in pace in idipsum dormiam,& requiescam.*Ideoque vidit Ioan. Apoc. c. 6. *requiescentes iustorum animas subtus altare*: quia requies iustorum pendet a sacramento altaris.Quod notans August.serm. 11. de SS. *rectè,*inquit, *subtus altare iustorum animæ requiescunt : quia super altare corpus Domini offertur.*

[Margin: Cum Eucharistiæ vino,& frumento lætitia spiritualis, & omen gloriæ coniunctum. *Eccl 9.* *Ps.67.* *Hug.Card.* *Ps.103.* *Cyrillus.*]

[Margin: CCXII. Eucharistiæ fructus est sācta mors.]

[Margin: Eucharistia cur cœna dicatur apud Lucā. *Luc.14.*]

[Margin: *Apoc.6.* *August.*]

Sextus locus est ps.21.*Edent pauperes, & saturabuntur. laudabunt Dominum,qui requirunt eum : viuent corda eorū* [Margin: *Ps.21.*]

Eucharistiā edentibus prognosticon fit æternæ vitæ. *in seculum seculi*. Quem locum, vt notat Lorinus, Patres Græci, & Latini de Eucharistia explicant. Obseruanda est connexio, *Edent pauperes*, nimirum pauperes spiritu, & humiles, quibus proficit Eucharistia. Subditur, *viuent corda eorum in seculum seculi*. Edentibus igitur Eucharistiam prognosticon fit vitę *in seculū seculi*. Est animaduersio Lyrani.

Lyr. *Edent*, inquit, *pauperes, idest verè humiles. & saturabuntur, quia proficit eis hoc sacramentum. & laudabunt Dominum, quia cum diuinis laudibus, & gratiarum actionibus debet accipi hoc sacramentum. viuent corda eorum, quia viuificat spiritualiter, & æternaliter.*

Hug. Card. Idem notat Hugo Card. in eundem locum. *edent*, inquit, *pauperes: quia comedent Christum spiritualiter nonnisi pauperes, idest contemptores diuitiarum, & humiles. laudabunt* Dominum, *gratias agendo. viuent corda eorum in seculum seculi, idest in æternum. Ioan. 6. qui manducat hunc panem, viuet in æternum*. Idem infra. *edent pauperes, & laudabunt comedendo: & laudando comedent*. Obseruandum est etiam dici *edent pauperes, & saturabuntur*. quia panis hic humiliter, & deuotè acceptus verè satiat: quod non præstatur per escam delectationum mundi huius.

Prou 13. Ideo dicitur Prou. 13. *ne desideres de cibis eius, in quo est panis mendacij*. quia scilicet delectatio temporalis mendax est, aliud præferens in specie, aliud exhibens in re: atque adeo nullo modo satiat. Ex hoc autem pane Eucharistico *edent pauperes, & saturabuntur*. quia, vt

Tert. notat Tertull. de resurr. car. c. 8. *dum caro corpore, & sanguine Christi vescitur, de Deo anima saginatur*. Postremò obseruāda sunt etiam, quæ subduntur. *Domini est regnum, et ipse dominabitur gentium. manducauerunt, & adorauerūt.* quia scilicet panis Eucharisticus Christo regnum, ac dominum comparauit.

August. Quamobrem Augustinus lib. 1. ad Ianuarium, *Sacramento*, inquit, *corporis Domini subiugatus est mundus*: nempe *manducauerunt, & adorauerunt*. quia, vt addit Timotheus presbyter conc. de occursu, *per diuinam hanc mensam, & mundus est stabilitus, & orbis terrarum consistit, & regnum custoditur, & multiplicatur Ecclesia*. Dicit *manducauerunt, & adorauerunt*: ideo *adorauerunt*, quia *manducauerunt*. subdit *pingues terræ*, idest vt glosat Lyranus, *Principes Christiani, qui deuotè manducant corpus*

Christi

Chriſti. Meliùs Titelmanus per pingues terræ intelligit *ſapientiores, & præſtantiores ſuper terram, qui comedunt ſanctum panem corporis Chriſti.* Quippe proprium eſt electorum frequenter, & deuotè hunc panem comedere: qui dicuntur *pingues terræ*, eò quod poſſunt dicere cum Dauide pſ. 62. *ſicut adipe, & pinguedine repleatur anima mea.* Ideo Theodoretus in eum pſ. *manducauerunt*, inquit, *omnes pingues terræ, vt qui ab illo diuino cibo tales effecti ſunt.* ideo appellauit Iſ. 25. *conuiuium pinguium.* Quod ſi per *pingues terræ* intelligantur cum Hugone *diuites terræ*, hoc idem Sacramentum manducant diuites terræ: quia manducatione ipſa ſpiritualibus ditantur diuitijs. Ideo fortaſſe Ioſeph, quo tempore *acceſſit ad Pilatum, & petijt corpus Ieſu*, dicitur *homo diues*: quia corpore ipſo Chriſti diues effectus eſt. Quod expendens Ambroſius lib. 10. in Lucam cap. 23. *meritò*, inquit, *hoc loco diues dicitur, vbi corpus ſuſcepit Chriſti. Suſcipiendo enim diuitem, neſciuit fidei paupertatem.* Manducatio igitur deuota, & frequens corporis Chriſti prædeſtinationis eſt ſignum: quia ijs potiſſimùm competit, qui ſunt *pingues*, ſiue *diuites terræ*: vt pote, qui dum in terra degunt, ſunt *diuites in bonis operibus*, vt loquitur Paulus 1. ad Tim. 6. quod maximè prædeſtinatorum eſt proprium. *Ambroſ.* *1. Tim 6.*

Septimus locus eſt pſ. 22. *Paraſti in conſpectu meo menſam aduersùs eos, qui tribulant me. impinguaſti in oleo caput meum: & calix meus inebrians quàm plæclarus eſt. & miſericordia tua ſubſequetur me*, &c. Loquitur hic de menſa, & calice Euchariſtico, vt communiter Patres, & interpretes. Cyprian. epiſt. 63. *in pſalmis*, inquit, *Spiritus Sanctus mentionem facit Domini calicis, dicens, calix meus inebrians quàm præclarus eſt.* Cyrill. cathec. myſtag. 4. *Paraſti*, inquit, *in conſpectu meo mēſam, Quid aliud ſignificat, niſi myſticam illam, & ſpiritualem menſam, quam Deus nobis propoſuit aduerſariam illi, quæ antea nobis à dæmonibus parabatur? Et calix inebrians quàm præclarus eſt, Vides hic dici de calice, quem Ieſus accipiens dixit, hic eſt ſanguis meus.* Idem habet Euſeb. de demonſtr. euang. l. 1. cap. 10. Hugo Cardinalis, alijque in eum locum. Ex hoc autem loco habetur in deuoto vſu Euchariſtiæ ſignum prædeſtinationis tripliciter. *Pſ. 22.* *Cyprian.* *Cyrill.*

Primò

Primò quia hæc mensa pascit simul,& armat ad prælium: vt similis quodammodo videatur mensæ & conuiuio Lapitharum.de quibus traditur,eos inter epulas præliantes, crateribus vsos esse pro telis. Ideo mensæ huius panis dicitur *panis fortium*.vbi enim habet vulgata ps. 77. *Panem Angelorum manducauit homo*, ex hebræo legit Hieronymus,*panem fortium*. quia scilicet hæc mensa bellatores reddit,& fortes. Quamobrem Chrysostomus hom. 61.ad pop. Antioc. monet *vt tanquam leones ignem spirantes ab hac mensa recedamus,diabolo facti terribiles*. Ipsi quoque martyres non aliunde sumunt arma, cum descendunt ad certamen fidei,quàm ab hac mensa Eucharistica. Idcirco Cyprianus epist.30.*idoneus*, inquit, *esse non potest ad martyrium,qui ab Ecclesia non armatur ad prælium: & mens deficit,quam recepta Eucharistia non erigit*. Mensa hæc tam egregiè armans,& muniens contra hostes signum est prędestinationis:quia est omen victoriæ. Ideo Is.30.vbi vulgata *in bellis præcipuis expugnabit eos*, ex hebræo *in sacrificijs expugnabit eos*, vt animaduertit Forerius id de Eucharistia interpretatus. Nimirum vt ait Petrus Dam. opusc.50.de instit.monast.c.3. *terretur aduersarius, dum videt Christiani labia Christi cruore rubentia.Agnoscit enim præstò suæ perditionis iudicium, & diuinæ victoriæ,qua captiuatus,et obrutus est,non tolerat instrumentũ*.Secundò idem colligitur ex ijs verbis, *calix meus inebrians,quàm præclarus est*.Quippe dicitur *hic calix inebrians*.quia,vt notat S. Cyprian.lib.2.epist.3.ad Cæcil. *sicut ebrietas hominem à se, & à mente alienat, facitque planè alium: sic Eucharistia fidelem à se alienat; & ex terreno facit cælestem*. Quod maius signum prædestinationis ad cælestem gloriam,quàm hoc calice *ex terreno fieri cælestem*? De hac ebrietate ait Augustinus lib.de agone Christia.cap.9.*datum nobis esse pignus,in quo sentimus eius dulcedinem,& desideramus ipsũ vitæ fontem: vbi sobria ebrietate inundemus*.& infra,*Talis*, inquit, *ebrietas non euertit mentem;sed rapit sursum,et obliuionem præstat omnium terrenorum*. quasi per hunc fluuiũ lethem, quo *obliuio præstatur omnium terrenorum*.transitus fiat non ad fabulosos,sed ad veros campos elysios Paradisi. Neque verò Laicis,qui Eucharistiam tantùm sumunt

Marginalia: *Psal.* 77. — Eucharistiæ mensa bellatores reddit,& fortes — *Chrys.* — CCXIII. — *Cyprian.* — *Is* 30. — *Pet. Dam.* — *Cyprian.* — Eucharistiæ calix inebriat,hominem à se alienans, ac reddens cælestem. — *August.*

munt sub specie panis, hæc ebrietas denegatur. Ideo dicitur Oseæ 7. *viuent tritico*, vbi Septuaginta *inebriabuntur tritico*. Hæc ebrietas, quæ affluentiam significat spiritualium consolationum, ebrietatem illam beatificam repromittit, de qua ps. 35. *inebriabuntur ab vbertate domus tuæ, et torrente voluptatis tuæ potabis eos*. Ideo dicitur ps. 15. *Dominus pars hæreditatis meæ, et calicis mei: tu es, qui restitues hæreditatem meam mihi*. quia qui dignè bibit ex hoc calice, præsagium iam habet, quod futurus sit hæres æternæ vitæ. Tertiò denique idem apertè colligitur ex verbis immediatè sequentibus. Siquidem statim subdit, *& misericordia tua subsequetur me omnibus diebus vitæ meæ*. Eucharistia enim vt par est suscepta, meretur copiam diuinorum auxiliorum *omnibus diebus vitæ*, & sic perducentiū ad perseuerantiam finalem, ex qua æterna gloria. concludit, *& vt inhabitem in domo Domini in longitudinem dierum*. Nempe videndo Deum per totam æternitatem iuxta id quod dicitur ps. 90. *longitudine dierum replebo eum: & ostendam illi salutare meum*. Hi sunt effectus huius mensæ, de qua dixerat, *parasti in conspectu meo mensam*. Iure autem dicitur *parasti*. quia, vt notat ibi Hugo Cardinalis, *nemo parare potuit hanc mensam, nisi Deus*.

Ps. 35.

Eucharistia deuotè accepta copiā diuinorum auxiliorum per totam vitam meretur.

Ps. 90.

Octauus locus est ps. 110. *Memoriam fecit mirabilium suorum misericors, et miserator Dominus: escam dedit timentibus se*. & statim subdit, *memor erit in seculum testamenti sui*. Hunc locum de Eucharistia explicat August. in hunc ps. qui *escam*, inquit, *dedit, quæ non corrumpitur: panem, qui de cælo descendit*. Cassiodorus ibid. *Esca*, inquit, *data est timentibus eum, idest communicatio corporis, et sanguinis sacri*. Hugo Cardinalis ibid. *Dedit*, inquit, *Deus antiquis mā-na, modernis suum corpus, & sanguinem*. Idem habet vtraque Glossa, Titelmanus, Lorinus, & alij. Dicitur autem Eucharistia esse quædam recollectio mirabilium Dei, quæ recenset S. Thom. opusc. 68. cap. 11. & ex recentioribus Cornelius in Prou. 23. vbi doctè, vt solet, & piè enumerat decem Eucharistiæ miracula, cum totidem effectibus ex parte sumentis. Sed his omissis, quæ ad rem nostram non non faciunt, tria tantùm ad probandum intentum mirabilia adducam, quorum Deus *memoriam fecit* in institutione

Ps. 110.

August.

Cassiod.

Hug. Card.

Tria mirabilia in Eucharistia recollecta: ac primum est no a creatio.

tione Eucharistiæ,scilicet Creationem, Incarnationem, Passionem:quę in hac esca veluti recapitulata sunt per nouam creationem,per nouam incarnationem, per nouam passionem.Primò in hoc sacramento est noua creatio. Sicut enim Deus verbo creauit mundum, & vt dicitur psal.

Ps.148. 148. *ipse dixit, & facta sunt, ipse mandauit, & creata sunt*: ita hic per verba consecrationis sub speciebus constituitur:& iuxta opinionem multorum,per nouam actionem conseruatiuam creat corpus Christi longè mundo nobi-

Ambros. lius.Quod expendens Ambrosius lib.4.de sacr.cap.4. *iussit*,inquit,*Dominus,& factũ est cælũ:iussit Dominus,& facta est terra:iussit Dominus,et facta sunt maria:iussit Dominus,et omnis creatura generata est. Vides ergo quàm sit operatorius sermo Christi.*& infra.*cælum non erat: mare non erat: terra non erat. sed audi dicentem, ipse dixit, & facta sunt: ipse mandauit, et creata sunt.ergo, vt tibi respondeam, ante consecrationem non erat corpus Christi: sed post consecrationem est.Ipse dixit,et factum est:ipse mandauit,et creatum est.*Præterea,si ad creandum requiritur virtus infinita,& ipsamet Dei omnipotentia:hæc eadem requiritur ad conficiendũ hoc sacramentum.& ideo signanter dicitur à Ioanne cap.

Ioan.13. 13. quod Christus *sciens quia dedit ei omnia pater in manus, cum dilexisset suos,in finẽ dilexit eos*,vtique in institutione huius sacramenti. neque enim potuisset illud instituere,

CCXIV. nisi impendendo in eo diuinam omnipotentiam. Idcirco *sciens quia dedit ei omnia pater in manus*, paulò post ijsdem manibus iam omnipotentia plenis *accepit panem*, &c.

Prou.23. Quamobrem Prouerb.23. mensa Eucharistiæ dicitur *mẽsa potentis*.vbi enim vulgata, *quando sederis vt comedas cũ Principe*, vertunt Sept. *vt comedas super mensam potentis*.

August. August.autem tract.84.in Ioan.*quæ est*, inquit,*mensa potẽtis,nisi vnde sumitur corpus,et sanguis Christi?* Dicitur *mensa potentis*,quia in ea Christus ostendit suam omnipotentiam, per compendiosam quandam creationem mundi cuiusdam nobilioris. & ideo dicitur in hac esca *memoriã fecisse mirabilium suorum*, & præcipuè admirabilis mundi creationis: quia in Eucharistia,vt dictum est ex Ambrosio,*ipse mandauit,et creatum est corpus Christi*. Quod si inter prima mundi mirabilia numeratur Archimedis

In Eucharistia Christus suam ostendit omnipotentiam.

opus

opus, omnes cælorum, solisque motus in chrystallina sphæra claudentis: vtique multò est admirabilius in Eucharistia cum Christo claudi cælorum orbes, & mundi totius ambitum Christi manu contentum. Neque hic deest sphæra chrystallina, cum dicatur ps. 147. *mittit chrystallum suam sicut buccellas*. buccellæ enim nomine venit Eucharistia ex illo Ioan. 13. *accepta buccella, intrauit ad eum* (in Iudam) *Satanas*. ideo *chrystallum sicut buccellas*, inquit Augustinus, *sicut frustulas panis condidit*. Nihil commune buccellæ panis cum chrystallo, nisi dicatur frustulas panis cādidi in Eucharistia esse veluti sphærulas quasdam chrystallinas, quibus Christus cælorum conditor, clauditur, suos peragens spirituales motus, Sol longè nobilior. Hinc habetur prædestinationis signum dupliciter. Primò quia in cælo Eucharistico, quod intra nos defertur, pignus quoddam exhibetur, quod intraturi aliquando sumus in cælum Empyreum. Secundò, quia si in hoc Sacramento fit transubstantiatio, nēpe annihilatio prioris substantiæ, & noua quædam creatio, signum est, quod per hoc Sacramentum in id dignè suscipientibus fit quædam transmutatio, & veluti transubstantiatio spiritualis, annihilato *homine veteri cum actibus suis* ad Coloss. 3. formando *hominem nouum, qui secundùm Deum creatus est*. Idcirco Ambrosius lib. 5. de sacr. cap. 4. probat transmutationē panis in corpus Christi ex transmutatione hominis veteris in nouum: *quia tu ipse eras vetus creatura, & noua creatura esse cœpisti*. & c. 2. *deposuisti*, inquit, *peccatorum senectutem, sumpsisti gratiæ iuuentutem. hoc tibi præstiterunt Sacramenta cælestia*. Sed clariùs Augustinus in ps. 35. *perit*, inquit, *quodammodo humana mens* (ecce annihilatio prioris substantiæ) *& fit diuina* (ecce transmutatio in nouam) *& inebriatur ab vbertate domus Dei. vnde in alio psalmo dicitur, calix tuus inebrians quàm præclarus est*. Ecce tota transmutatio hominis veteris in nouum refertur ad calicem Eucharisticum. Idcirco ps. 21. cum dictum esset de hoc sacramento *manducauerunt, et adorauerunt*, infra subditur, *annunciabitur Domino generatio ventura: populo, qui nascetur, quem fecit Dominus*. quia maximè ex Eucharistia nascitur populus electorum à Deo specialiter, & spirituali-

Ps. 147.

Ambros.

Transmutatio panis in corpus Christi probatur ex transmutatione veteris hominis in nouum.

August.

Ps. 21.

ter

ter creatus. Atque hæc quantùm ad primum mirabile nouæ creationis. Quantùm ad secundum mirabile Incarnationis, in Eucharistia videtur fieri noua quædam incarnatio: & vt aliqui appellant, *quædam Incarnationis extensio.* Quia sicut prima Incarnatio facta est per hoc, quod Verbum assumpsit in se carnem nostram: ita noua quædam Incarnatio fit per hoc, quod nos assumimus intra nos carnem Verbi. & proinde, vt notat Chrysostomus hom. 83. in Matt. *dum huic nos vnimur, efficimur vnum Christi corpus, & vna caro.* Porrò quia Verbum vni tantùm naturæ humanæ indiuiduo se hypostaticè vniuit, assumens carnem illius; voluit omnibus indiuiduis se sacramentaliter vnire, tradens illis carnem suam. nempe, vt addit ibidem Chrysostomus *vnicuique fidelium Christus semetipsum per mysterium commiscet: per hoc rursum tibi persuadens, quod carnem tuam assumpsit.* Hæc igitur noua Incarnatio contestatur priorē: immo illa prior hypostatica vnio ad hanc vnionem Eucharisticam quodammodo ordinabatur. Quamobrem Augustin. serm. 13. de temp. *Dominus,* inquit, *Angelorum factus est homo: vt carnem Angelorum manducaret homo.* Immo hoc videtur fuisse in Incarnatione præcipuum votum, & desiderium Christi. Quapropter dicitur ex persona Christi ps. 21. *Vota mea reddam in conspectu timentium eum. edent pauperes, & saturabuntur.* In quem locum Augustinus *vota mea,* inquit, *reddam,* idest *sacramentū corporis, & sanguinis mei.* siue quia ad hoc Christus se voto obstrinxerit: siue quia omnia sua desideria, & vota direxerit ad instituendum hoc sacramentum: idque propter gloriam suæ diuinitatis. quippe qui in incarnatione se filium hominis prætulit, in Eucharistia potissimùm ostēdit se filium Dei. Idcirco Hilarius de Trin. lib. 8. *Vnigenitus,* inquit, *Dei & per sacramentum salutis nostræ hominis filius, volens proprietatis nobis paternæ in se significare speciem, signatum se à Deo ait. & hoc ideo, quia vitæ æternæ escā filius hominis esset daturus.* Si igitur in priori illa Incarnatione, in qua communicans se filius Dei vnico indiuiduo, filium hominis se esse professus est, pignus nostræ prædestinationis dedit. quia, vt ibidem notat Augustinus, *Deus factus est homo, vt homo fieret Deus,* nempe per participationem

Secundum mirabile in Eucharistia, noua quædam Incarnatio.

Chrysost.

CCXV.

August.

Ps. 21.

Hilar.

August.

tionem diuinæ felicitatis: in hac posteriori veluti incarnatione, multò magis pignus prædestinationis habetur in ijs, quibus Deus communicat se sacramentaliter, vniendo illis suam carnem beatam, vt ij euadant beati. quia vt ait Nyssen. orat. cathech. c. 37. *corpus nostrum consequitur immortalitatem, corpori Christi immortali coniunctum*. Quod si indiuiduo naturæ humanæ Christi ex vnione hypostatica ad verbum debita est beatitudo: indiuiduis illis, quibus frequenter, ac dignè vnitur sacramentaliter idem Verbũ, beatitudo quodammodo, & ex quadam congruentia est debita: vt efficiantur per hanc nouam quasi Incarnationem *cum Christo vnum corpus, & vna caro*, vt dictum est cũ Chrysostomo. Et hæc quoad secundum mirabile incarnationis. Quantùm ad tertium, sumitur signum prædestinationis ex deuoto vsu Eucharistiæ, quia facit in ea Christus compendium suæ admirabilis passionis. non solùm quia in hoc sacramento, vt canit Ecclesia, *recolitur memoria passionis*: sed etiam quia est annexa cum peractione huius sacramenti ratio sacrificij, ad quod tria requirũtur, oblatio, immolatio, consummatio. Corpus autem Christi offertur in oblatione, immolatur in consecratione, consumitur in susceptione. Immolatio autem fit diuidendo ex vi verborum sanguinem à corpore, & corpus ab anima. cum in consecratione corporis ex vi verborum non veniat sanguis, neque anima, sed tantùm concomitanter: sicut in consecratione sanguinis non venit per se, & ex ui verborum corpus. Diuisio autem sanguinis à corpore, & vtriusque ab anima est vera immolatio. ideo vbi vulgata, *hoc est corpus meum, quod pro vobis tradetur*, legunt passim Patres Græci, *quod pro vobis traditur*. & vbi, *hic est calix sanguinis, qui pro vobis fundetur*, legunt, *qui pro vobis funditur*. Quia scilicet actu ex vi verborum fit quædam diuisio corporis à sanguine: & sic noua quædam immolatio. Ideo Augustinus ep. 23. ad Bonif. *Christus*, inquit, *qui semel immolatus est in se ipso, in sacramento quotidie populis immolatur*. Hæc autem aptissima fuit diuini amoris inuẽtio, vt quoniam ex vna parte non erat Christus pro nostra salute vnica sui immolatione contentus, ex altera verò parte non decebat corpus iam beatum iterum crucifigi:

Nyssen.

Tertium mirabile in Eucharistia, cõpendium passionis Christi.

In Eucharistia actu fit noua quędã quasi diuisio à sanguine.

August.

admirabili quodam modo in tot Caluarijs,quot sunt altaria, diuideretur sanguis à corpore sine effusione, cæderetur sine vulnere,immolaretur quotidie sine morte. Quamobrem Andreas Apostolus vt habetur in eius actis confe-ctis à presbyteris Achaiæ,*Ego*,inquit, *immolo quotidie immaculatum agnum in altari:& agnus, qui sacrificatus est,integer perseuerat,& viuus*. Ex hoc tertio mirabili magnum captare licet prædestinationis signum in deuoto vsu Eucharistiæ. quia vnicum prædestinationis mediū est Christi passio: ac proinde,qui huic magis coniungitur, magis approximatur fini : & sic maius habet signum, quod sit peruenturus ad finem. Ex eo igitur quod Deus in hoc sacramento *memoriam fecit suorum mirabilium*,creationis, incarnationis, & passionis, tripliciter habetur in eius deuoto vsu prædestinationis indicium. Ideo dicitur memoriam hanc mirabilium fecisse *misericors, & miserator Dominus*. quia in Eucharistia maximè effulget diuina misericordia. Quod si Christus visus est aliquando Ezechieli c.1. *tanquam species electri*, contigere videtur in Eucharistia quod de electro tradit Plinius l.33.cap.4.ad eius præsentiam *quandoque inter conuiuia discurrrere in calicibus arcus cælestibus similes*. Siquidem in calicibus Eucharisticis ad Christi præsentiam non vna,sed plures apparēt irides misericordiæ symbola: & ideo signanter congeminatur misericordia, dum dicitur,*memoriam fecit mirabilium suorum misericors,& miserator Dominus*. Quamobrē Augustin.in hunc ps.*nemo*, inquit, *talem escam daret, nisi misericors,& miserator Dominus*. subditur,*memor erit in seculum testamenti sui*, siue ex Hebræo,*fœderis sui*. Quia si dixit Deus Gen.9. *erit arcus meus in nubibus, & videbo illum, & recordabor fœderis sempiterni*: vtique dum *escam dat timentibus se,memor erit in seculum fœderis sui*. Quippe videns in Eucharistia hanc iridem misericordiæ, quam exhibuit in passione sua,*recordatur fœderis sempiterni*. Idcirco Eucharistia appellatur *calix noui testamenti* Matth. 26.*noui fœderis*,nempe inter Deum,& fideles.Dicitur autē *calix noui,& æterni testamenti, seu fœderis*: quia fœdus hoc nullo vnquam tempore violabitur,sed in æternum est permansurum.quod consonat psalmo citato, *memor erit in secu-*

Acta S. Andreæ Apost.

In Eucharistia maximè effulget diuina misericordia.

Ezech.1.

Plinius.

August.

Gen.9.

seculum testamenti sui. Habetur igitur in Eucharistiæ deuoto vsu æterni fœderis, quod est dicere æternæ felicitatis, promissio: & sic habetur in eo signum prædestinationis ad gloriam.

CCXVI.

Nonus locus est 3. Reg. 8. *Dominus dixit vt habitaret in nebula*. In quem locum Hugo Cardinalis, *Nebula*, inquit, *est caro Christi*. quod specialiùs verificatur in Eucharistia, vbi latet sub obscuritate fidei, inter integumenta specierum. In hac autem *nebula habitat Dominus*: quia Christus in hoc sacramento non est solùm transeunter, dum conficitur, sed etiam post confectum permanenter. Dicitur autem ibi habitare tanquam *in nebula*; quia, vt aduertunt Meteoristæ, in hoc nebula à nube distinguitur, quod nubes est ex materia crassa, & sic signum pluuiæ: in quam, dũ nubes soluitur, partes tenuiores, quæ remanent, efficiunt nebulam: quæ signum est pluuiæ præteritæ, & serenitatis futuræ. Fuit quidem Christus in Eucharistia, quando eam primò instituit, quasi in nube promittente pluuiam illam sanguineam, quæ tum in horto post institutionem huius sacramenti peracta cœna, tum in Caluario cecidit. Exonerata autem ea nube, remanet Christus in hoc sacramento tanquam in nebula: & ideo *Dominus, dixit vt habitaret in nebula*. Nempe hoc sacramentum institutum est à Christo vt signum pluuiæ præteritæ, & vt pignus serenitatis futuræ. ideo dicitur ab Ecclesia, *in quo recolitur memoria passionis eius, & futuræ gloriæ nobis pignus datur*. Quid est signum futuræ serenitatis, nisi signum prædestinationis, & salutis?

3. *Reg.* 8. *Hug. Card.*

Decimus locus est 3. Reg. 19. vbi dicitur Elias *comedisse, & bibisse, & ambulasse in fortitudine cibi illius quadraginta diebus, & quadraginta noctibus vsque ad montem Dei Horeb*. Quem locum explicans S. Tho. opusc. 58. cap. 22. *Comedit*, inquit, *Elias & ambulauit. Panis corporis Christi confortat nos in bono opere quadraginta diebus, & quadraginta noctibus, idest toto tempore præsentis pœnitentiæ, vsque ad montem Dei, idest quousque veniamus ad altitudinem securitatis, & satietatem cælestis gloriæ*. Est igitur vsus Eucharistiæ signum prædestinationis. quia, cum hæc sit præparatio mediorum ad finem gloriæ, cibus hic præbet vires

3 *Reg.* 19.

S. Tho.

Eucharistiæ panis in hoc vitæ tempore nos confortat.

ambu-

ambulandi toto vitæ tempore, vsque dum perueniatur ad gloriam: & ideo dicitur *Elias ambulasse in fortitudine cibi illius vsque ad montem* Dei. Hoc autem discrimen inter pœnitentiam, & Eucharistiam; quod illa remouet impedimentum viæ, nempe peccatum: Eucharistia verò dat positiuè vires ad ambulandum in hac via, vsque ad terminum, qui est gloriæ. Illa est veluti medicamentum purgans: quo sumpto, datur Eucharistia tanquam cibus virium restau-
Cyrillus. ratiuus. de quo Cyrillus l.4. in Ioan. cap.7. *Hic*, inquit, *perturbationes extinguit, collisos redintegrat, pietatem corroborat.* Ideo appellatur Is. c.5. *robur panis.* & ps.71. *firmamētū.*
Ps.71. vbi enim vulgata, *& erit firmamentum in terra in summis montium.* alij, *placenta tritici super capita sacerdotū.* & ps.13.
Ps.13. *panis cor hominis confirmans.* quia scilicet, vt notat idem S.Thom. loc. cit. *corpus Christi fideles suos in bona vita confirmat.* & psal.77. appellatur *panis Angelorum*, siue vt vertit Hieronymus, *panis fortium*. Ideo dicitur *ambulasse Elias in fortitudine cibi illius.* quia scilicet, vt notat Augu-
Ps.77.
August. stinus lib. de mirab. Sacræ Scripturæ, *ille cibus habuit virtutem angelicis manibus præparatus*. Ex hoc eodem etiam probatur, quod pertinet ad prædestinationis signum frequens vsus Eucharistiæ: quia non semel, sed bis intra breue tempus dictum est Eliæ *surge, comede.* Quod expendens Rabbanus in eum locum, *Elias*, inquit, *bis pastus exprimit naturæ nostræ infirmitatem: quibus non sufficit simplex pastus, vt ad superna valeamus ascendere*. Denique hinc habetur per frequentationem Eucharistiæ deueniri ad prædestina-
Lyr. tionis terminum. quippe, vt notat Lyranus, *per ambulationem Eliæ significatur processus de bono in melius, vsque ad perfectionem vitæ*: &, vt S.Tho. loco cit. *vsque ad satietatem æternæ gloriæ.*

Isa.25. Vndecimus locus est Is. 25. *Faciet dominus exercituum omnibus populis in monte hoc conuiuium pinguium, conuiuiū vindemiæ, pinguium medullatorum, vindemiæ defæcatæ. & præcipitabit in monte hoc faciem vinculi colligati* &c. *præcipitabit mortem in sempiternum.* His verbis conuiuium Eucharisticum significari tradunt Euseb. lib.1. de demonstr. euangel. cap. vlt. Ruffinus in expositione symboli, Cyrillus, Procopius, & Lyranus in hunc locum. Dicitur *conuiuium,*

uium, propter magnificentiam. Quippe magnificentius est conuiuio Assueri: quod *durauit multo tempore, centum videlicet, octoginta diebus*. Esther 1. Hoc autem durabit *vsque ad consummationem seculi* Matt. 28. Magnificentius conuiuio Caligulæ, qui *vna die centies sextertio cœnauit: vt pæne prouinciarum tributum vna cœna fieret*, vt refert Seneca l. de consol. ad Albin. c. 9. Hic autem Christus edendus traditur, *in quo sunt omnes thesauri sapientiæ, & scientiæ Dei*: ita vt totius mundi pretium sit vna hæc cœna. Magnificẽtius conuiuio Galieni, qui *mensam apposuit auream, & mantilibus strauit aureis*, vt refert Trebellius in eius vita. Hic verò aurea mantilia conscientiarum, immo esse debent animæ ipsæ cõuiuantium aureæ. Quamobrem Chrysostomus hom. 60. ad popul. Antioch. de Eucharistia loquens, *si vis*, inquit, *hoc sacrificium honorare, offer animam, & fac auream*. Ideo iurè propter magnificentiam appellatur *conuiuium*. Dicitur fieri conuiuium hoc *in monte*, siue in Ecclesia, siue, vt Lyranus, *in monte Sion, vbi dicitur Dominus fecisse cœnam discipulis*. Dicitur *conuiuium pinguiũ*; ideſt, vt idem Lyranus, *excellentissimum habens in se omne spirituale delectamentum. tunc enim dedit corpus suum in cibum*. Dicitur *pinguium medullatorum*, quia continet medullã tritici. ideo dicitur ps. 147. & *adipe frumenti satiat te*. Dicitur *conuiuium vindemiæ*: quia continet memoriam passionis, in qua *torcular calcauit solus* Is. 63. Dicitur *vindemiæ defæcatæ*, ideſt purissimæ sine fæce propter munditiam sanguinis Christi. Cum igitur loquatur de conuiuio Eucharistico, subduntur duo illius effectus. Primum est, *præcipitabit faciem vinculi colligati*, ideſt peccati habitualis, & radicati. de quo Is. 5. *quasi vinculum plaustri peccatũ*. quia hoc conuiuium pascit simul, & armat contra peccatum. ideo dicitur *faciet Dominus exercituum conuiuium*: quia hæc est mensa bellatrix armans exercitus tum contra vitia, tum contra dæmones, iuxta id, quod supra dictũ est ps. 22. *Parasti in conspectu meo mensam, aduersus eos, qui tribulant me*. Alter effectus est *præcipitabit mortem in sempiternum*, propter immortalitatem, quam confert. Quare Cyrill. lib. 4. c. 16. in Ioan. appellat *cibum nutrientem ad immortalitatem, & vitam*. Habetur igitur in Eucharistia

Eucharistiæ conuiuium præstantissimum omnium conuiuiorum.
Esth. 1.
Matt. 28.
Seneca.
Chrys.
Lyr.
Eucharistici cõuiuii proprietates.
CCXVII.
Is. 63.
Is. 5.
Ps. 22.
Cyrill.

prædestinationis signum ex hoc loco Isaiæ, quia dicitur Deus in hoc *conuiuio præcipitaturus mortem in æternum.* & ideo, licet dicatur fecisse hoc conuiuium omnibus populis, *intelligitur fecisse*, vt glosat Lyranus, *electis suis, qui assumuntur ex omnibus populis.*

Zach.9. Duodecimus locus est Zaccharia 9. *Quid bonum eius, & quid pulchrum eius, nisi frumentum electorum, & vinum germinans virgines?* Hæc de Eucharistia interpretatur Paschasius lib. de corp. & sang. cap. 21. Hieronymus, Lyranus, Glossa ordinaria, Ribera, & alij in eum locum. Ex hoc habetur in deuoto vsu Eucharistiæ perspicuum prædestinationis signum. Primò quia dicitur in ea claudi omne bonum, & omne pulchrum: ac proinde esse quidam absconditus Paradisus, in quo Deus *ostendit omne bonum* Exod. 33. Secundò quia expresse hoc dicitur esse *frumentum electorum*: & sic, qui eo bene vtuntur, signum habent, quod sint electi. Tertiò quia dicitur *vinum germinans virgines*, ad differentiam vini, de quo Paul. ad eph. 5. *nolite inebriari vino, in quo est luxuria*: quia hoc sacramentum maximè cōducit ad puritatem. cum enim hic cibus non transformetur in sumentem, sed potiùs transformet in se sumentem; vtique caro, & sanguis Christi virgineus, ijs, qui deuotè sumunt suam qualitatem, communicando, efficiet in ijs virgineam carnem, & sanguinem. Quod notans Lyranus *vinum*, inquit, *germinans virgines: quia sanguis Christi multiplicat virgines in Ecclesia Dei sequentes vestigia Christi.* &, vt egregiè Hieronymus lib. 1. ad Iouinian. *hoc est uinum, quod cum inebriauerit adolescentes, & puellas, statim uirginitatem sitiunt.* Ex hoc autem magnum etiam habetur prędestinationis signum, nempe continentia ab illicitis voluptatibus, vt probatum est c. 14.

Exod.33. *Ad Eph.5.* Eucharistia maximè cōducit ad puritatem. *Hieron.*

Ioan.6. Decimus tertius locus est Ioan. 6. *Siquis manducauerit ex hoc pane, uiuet in æternum.* & infra, *habet uitam æternam: & ego resuscitabo eum in nouissimo die*. Nihil clarius ad exprimendum prædestinationis signum, quàm dicere, *siquis manducauerit, uiuet in æternum.* Neque mirum; quia priùs dixerat, *ego sum panis uitæ.* Quippe vt aduertit Ambros. serm. 18. in ps. 118. *quomodo morietur, cui cibus uita est?* Nimirum in eo continetur Christus, qui de se dixit

Ambros.

Ioan.

Ioan. 14. *ego sum uia, ueritas, & uita.* Ideo Augustinus hom. de verbis dom. *illud*, inquit, *bibere, quid est nisi viuere? manduca vitam: bibe vitam.* Obseruandum etiã est, quod de se Christus in eodem capite dupliciter loquitur, *ego sum panis viuus: ego sum panis vitæ.* panis viuus in se ipso: quia in sacramẽto *agnus, qui immolatur, integer perseuerat, et viuus.* quæ sunt verba Andreæ Apostoli in actis presbyterorum Achaiæ. *Panis vitæ*, respectiuè ad eos, à quibus sumitur: quibus dat viuere vita gratiæ, & gloriæ. Quamobrem Cyrillus Alex. lib. 3. in Ioan. cap. 37. *viuificat*, inquit, *quia ipsius vitæ corpus est, plenum potestate illius, quo vniuersa sunt, & viuunt.* Addit, *& ego resuscitabo eum in nouissimo die.* Siue quia sumentes dignè Eucharistiam nouo titulo sunt resuscitandi, vt explicat Suarius 3. p. q. 79. art. 8. disp. 64. sect. 2. &, vt notat Cyrillus in hunc locum, *comedentes resuscitabit: quippe impossibile est vt mors, & interitus ab eo, qui naturaliter vita est, non uincatur.* Siue quia regulariter dignè sumentibus Eucharistiam promitttitur vera resurrectio: nempe illa, quæ propria est prædestinatorum. Nam resurrectio ad mortem, mors est potiùs, quàm resurrectio: cum de reprobis dicatur ps. 51. *non resurgent impij in iudicio.* Quæ videtur expositio Augustini in hunc locum Ioan. vbi, *Ego*, inquit, *resuscitabo eum nouissimo die: vt habeat secundùm spiritum vitam æternam in requie, quæ sanctorum spiritus recipit.* Vnde fit vt Eucharistiam dignè sumere, cum signum sit veræ resurrectionis, signum etiam sit prædestinationis.

Ioan. 14.

Eucharistiæ panis viuus respectu Christi: panis vitæ respectu sumentium.

Cyrill.

Ps. 51.

August.

Decimus quartus locus est Apoc. 2. *Vincenti dabo manna absconditum, & calculum candidum.* Hunc locum de Eucharistia interpretatur Beda, Rupertus, Areta, Primasius, Ansbertus, Hugo Cardinalis, & alij. Dicitur *manna absconditum.* quia manna figura fuit Eucharistiæ, vt omnes consentiunt, & fusè probat Viegas in eũ locum Apoc. sect. 4. Habetur hinc in Eucharistia prædestinationis signum. Tum quia hoc manna datur vincenti, vtpotè symbolum cælestis præmij, quod datur vincenti: in cuius figuram Abrahamo non nisi post victoriam obtulit Melchisedech panem, & vinum. quamobrem Ambrosius l. 4. de sacr. cap. 3. *Tunc*, inquit, *figura præcessit, cum Abraham vi-*

Apoc. 2.

Bor venit, & occurrit illi Melchisedech, & obtulit ei panem & vinum. Tum quia, cui datur hoc manna absconditum, datur etiam calculus candidus. Solebant enim calculis ferre suffragia, vt colligitur ex Tullio in or. pro L. Flacco, & Liuio l. 2. dec. 3. calculo vtique candido ad suffragium liberationis: nigro ad suffragium mortis, vt notat in hunc locum Cornelius. Dabatur etiam calculus candidus in signum victoriæ, vt ibidem notat Areta: ac proinde cum hoc sacramento datur etiam calculus candidus in signum victoriæ, & in suffragium æternæ vitæ. Idcirco Paschasius l. de corp. & sang. dom. c. 18. appellat tali refectos pabulo, & inebriatos poculo de immortalitate securos. quia cum manna abscondito, datur calculus candidus. Quod si per hunc calculum candidum cum Hieronymo in epist. ad Damasum, quæ incipit *Septuaginta*, significetur carbunculus: sicut etiam Is. 6. calculus, quem tulit Seraphim de altari, carbunculum interpretantur idem Hieronymus, & alij: recte vtrumque quadrat in Eucharistiam, quæ appellatur calculus candidus. quia, vt testatur Plinius l. 37. c. 7. quidam ex ijs exardescentes à plerisque *carbunculi candidi vocantur*. Ex hoc etiam in Eucharistia habetur præde-

CCXVIII. stinationis signum. quia, teste eodem Plinio, *carbunculi à similitudine ignium dicti*: in hoc autem sacramento maximè ardor diuinæ charitatis ostenditur. quippe, vt dicitur Ioan. 13. *cum dilexisset suos, in finem dilexit eos*: Ideo carbunculus, *quem forcipe Seraphim tulit de altari*, appellatur à plerisque *carbo ignitus*, quo purgata sunt Isaiæ labia: dictumque est illi, *ecce tetigit hoc labia tua, & auferetur iniquitas tua, & peccatum tuum mundabitur.* Quod in Eucharistiam transferens Iustinus Martyr q. 44. ad orthod. *quem* inquit, *carbonem vidit propheta suis immundis labijs admoueri, is imaginem habebat Dominicæ carnis, eorum, qui eam comedunt, conscientiam ab omni impietate purgantis.* Ecce in hoc siue calculo candido, siue carbunculo ignito lux prædestinationis, & salutis. Denique si per calculum candidum significatur, vt volunt alij, margarita: quæ, teste Plinio lib. 9. c. 35. *candore præstat*: quadrat etiam hoc in candorem hostiæ Eucharistiæ. nam, si margarita candida est, *& intus rubet sanguine*, vt alibi notatum est ex Cornelio:

Iustinus.

etiam

etiam hostia illa candida, in qua cum corpore est per concomitantiam Christi sanguis, *margarita est intus rubens sanguine*. Habetur etiam ex hoc in Eucharistia prædestinationis signum. Tum quia per hanc margaritam ad cælum intratur. quippe cæli *singulæ portæ, singulæ margaritæ* Apoc.21. Tum quia regnum cælorum simile est *margaritæ, quam qui inuenit homo, vendit omnia, & emit eam* Matt. 13. Christus autem in Eucharistia contentus appellatur à Damascen or.1. de Nat. *ingentis pretij margarita*. Quod si in conuiuio illo, quod Antonio exhibuit Cleopatra, margaritam detractam auribus aceto mersit, ac liquefactam absorbuit: *absumens vna cœna*, immo vno haustu, *centies centum millia sextertium*, idest ducenta quingenta millia aureorum, vt refert idem Plinius loco cit. certè in hac cœna Eucharistica vnico haustu sorbetur caro Christi, veluti aceto in cruce gustato iam eliquata, tanquam *ingentis pretij margarita*. Quod si margaritarum cibus, aut potus Principibus viris defertur, idque præcipuè ad cor exhilarandum: hoc est Eucharistiæ proprium, corda exhilarare per spem æternæ vitæ. Ideo Ambrosius in psal.118. serm.13. loquens de Eucharistia, *ad meliora*, inquit, *& iucunda facit quendam mentis excessum: vt immemor sollicitudinum animus, vino iucunditatis hilaretur*. Quod maximè fit per prædestinationis signa, & spem salutis. Atque hæc è Scripturis.

Apoc 21. Matt. 13. Ambros.

Probatur idem secundò ex Patribus. Ac præter adductos occasione Scripturarum, Dionys. de Eccles. hierarch. cap.3. Eucharistiam appellat *introductionem ad diuinitatē*. Ignatius Martyr epist.14. ad Ephes. *mortis antidotum, pharmacum immortalitatis*. Patres primi Concilij Niceni *symbolū resurrectionis*. Irenæus lib.4. cōtr. hæres. c.37. *per carnem*, inquit, *Christi homo deuenit in in corruptelā*. Cyrillus l. 4. in Ioan. c.12. appellat *carnem viuificantem, & interitum penitùs expellentem*. Damasc. de fide orth. lib.4. cap.14. *fit*, inquit, *corpus Christi ijs, qui fide dignè sumunt, in remissionē peccatorum, in vitam æternam, & in custodiam animæ, & corporis*. quia scilicet Christus ipse introductus in hominē Angeli custodis munus gerit: ideo dicitur Eucharistiam sumenti, *Corpus Domini nostri Iesu Christi custodiat animā*

Patrum encomia de Eucharistia. Dionys. Ignat. Irenæus. Cyrill. Damasc.

tuam in vitam æternam. Ambrof. lib. de ijs, qui initiantur, *hoc*, inquit, *manna ab omni est corruptione alienũ. quod quicunque religiosè gustauerit, corruptionem sentire non poterit.* Augușt. tract. 26. in Ioan. *cum cibo*, inquit, *& potu id appetant homines, vt non esuriant, neque sitiant: hoc verò non præstat nisi iste cibus, & potus, qui eos, à quibus sumitur, incorruptibiles facit, & immortales.* Hilarius de Trin. lib. 8. appellat *vitæ æternæ escam.* Paschasius lib. de corp. & sangu. cap. 10. *uictum immortalitatis, per quem*, vt ait cap. 19. *caro nostra ad immortalitatem, & incorruptionem reparatur.* Chrysol. serm. 1. *salutis epulum.* Laurentius Iustinianus serm. de Euch. *notissimum futuræ felicitatis indicium, ac diuinæ miserationis præsagium certum.* Iulius Firmicus de erroribus profanæ religionis cap. 9. *futuræ immortalitatis insignia.* Matthæus Episc. Vormacẽsis hom. de cœna Dom. *amabile futuræ iucunditatis præludium.* Ecclesia in canone missæ *panem uitæ æternæ, & calicem salutis perpetuæ.* Denique Triden. sess. 13. cap. 2. *pignus futuræ gloriæ, & perpetuæ felicitatis.* Si hoc sacramentum pignus est gloriæ: signum est retribuendam esse aliquando gloriam promissam huic pignori. nempe, vt notat Augușt in ps. 110. loquens de Euch. *non totum dedit, qui pignus dedit.* Hæc ex Patribus, & concilijs.

Ambros. *August.* *Hilar.* CCXIX. *Paschas.* *Chrysol.* *Laur. Iust.* *Iul. Firmi.* *Matth. Vorm.* *Trident.* *August.*

Eucharistia liberat à peccatis, & præseruat. *Trident.*

Probatur idem tertiò ratione. Prima ratio, quia Eucharistiæ effectus est liberare a peccatis, & præseruare à mortalibus. Quippe iuxta Trid. sess. 13. cap. 2. *Deus sumi uoluit hoc sacramentum tanquam antidotum, quo liberemur à culpis quotidianis, & à peccatis mortalibus præseruemur.* Sed immunitas à peccatis maximum prædestinationis est signum, vt patet ex dictis cap. 1. Ergo &c. Confirmatur primò ex Ignatio Martyre epist. cit. ad Ephes. vbi Eucharistiam appellat *medicamentum purgans uitia, et omnia pellens mala.* ideo Tertullian. l. de pudic. cap. 18. appellauit *Eucharistiam medicam*: quia, posita debita dispositione, fert liberationem à venialibus: purgat etiam ab habitibus vitiosis, quorum vim mitigat. ijque sunt, qui potissimùm ad barathrum ducunt reprobationis, vt ostensum est supra. Quamobrem Cyrillus Alex. lib. 4. in Ioan. cap. 17. loquens de Eucharistia, *sedat*, inquit, *cum in nobis maneat*

Tertull. *Cyrill.*

Christus, membrorum nostrorum legem (fomitem concupiscentiæ) *perturbationes animi extinguit, ægrotos curat, & ab omni nos casu erigit*. Confirmatur secundò, quia si cibi reperiuntur tantæ virtutis, vt præstent tutamen valetudinis, & præseruationem à morbis: multò magis id præstabit cibus iste cælestis, qui est ipsamet Christi caro. Quod si esus carnis ceruinæ præstat præseruationem à febribus, quia, vt notat Plinius lib. 8. cap. 32. *ceruus febrium morbos non sentit*: multò magis esus carnis Christi præstabit quãdam immunitatem saltem à grauibus culpis: quia Christi caro in se culpæ morbos non sensit. Mirificè ad rem facit quod idem addit, *quasdam principes fœminas omnibus diebus matutinis carnem eam degustare solitas, longo æuo caruisse febribus*. Cum autem Christus sub cerui similitudine designetur in scripturis Cant. 2. *saliens in montibus, transiliens colles*; dictumque sit illi ibid. cap. 8. *assimilare capreæ hinnuloque ceruorum*: multò veriùs de Christi carne dici potest, *quosdam omnibus diebus matutinis eam carnem degustare solitos, longo æuo caruisse febribus*. Quippe, vt ait Ambrosius lib. 4. in Lucæ 4. *febris nostra auaritia est: febris nostra luxuria est: febris nostra ambitio est: febris nostra iracundia est*. Præseruationem ab his lethalibus febribus præstat frequens vsus Eucharistiæ: idque præstat *longo æuo*, ac proinde ducit ad perseuerantiam finalem: quæ vltimum prædestinationis est signum.

Plinius. Ceruinę carnis esus præseruat à febribus.

Cãt. 2. & 8.

Ambros.

Secunda ratio, quia fides, spes, charitas sunt prædestinationis & media, & signa. Hæ autem virtutes maximè habentur, & augentur per frequentem vsum Eucharistiæ. cũ hæc ex Triden. sess. cit. *symbolum sit illius corporis, cuius nos Christus tanquam membra arctissima fidei, spei, & charitatis connexione adstrictos esse voluit*. Quantùm ad fidem, hæc maximè exercetur in vsu Eucharistiæ: quippe fides est *argumentum non apparentium* ad Hebræ. 11. de hoc autem sacramento dicitur, *quod non capis, quod non vides animosa firmat fides*. Idcirco Agnus typicus Eucharistiæ figura comedebatur nocte: *edent carnes nocte illa assas igni* Exod. 12. Manna descendebat nocte: *cumque descenderet nocte super castra ros, descendebat pariter, & manna* Numer. 11. Eucharistia ipsa instituta est nocte: *in qua nocte* *tra-*

Trident.

CCXX. Fides in Eucharistia maximè exercetur.

Ad Heb. 11

Exod. 12.

Numer. 11.

1.Cor.11. *tradebatur* 1.Cor.11.vt adumbraretur in hoc sacramento obscuritas fidei.Ideo etiam assimilatur carbunculo,vt notatum est supra num.218.quæ gemma, vt notat Hierony-

Hieron. mus ep.143.ad Damasum , *ita dicitur,eò quod quasi carbo ignitus in tenebris fulgeat.* Ideo deniq;appellatur *mysteriũ fidei* in canone missæ per antonomasiam , cum multa alia dentur mysteria pertinentia ad fidem: quia in cæteris creditur quidem quod non apparet sensui, puta Trinitas,Incarnatio,gloria;sed non creditur contra id, quod apparet sensui : hic autem & creditur id , quod non apparet : & creditur contra id,quod apparet.cum sensui appareat panis,fides autem credat contrarium,nempe quod sit Christi caro,non panis.Quod aduertens Laur.Iustin.serm.de

Laur. Iust. Euchar.*homo*,inquit , *videt aliquid,& credit aliud: quo nihil potest esse excellentius.* Quapropter absolutè *mysterium fidei* dicitur, propter excellentiam fidei , quam requirit. Ideo etiam comparatur *thesauro abscondito in agro* Matt. 13.quia thesaurus in Eucharistia est,sed absconditus : ac proinde inueniendus,& effodiendus per fidem. Quod ex-

Paschasius. pendens Paschasius lib de corp.& sang.Dom.c.17.*ideo*,inquit,*thesaurus in agro absconditus dicitur,quia in hoc mysterio ab aspectu oculorum,ne caro videatur, subtrahitur: vt fide auidiùs quæratur:quæsita veriùs inueniatur : inuenta chariùs habeatur:habita desiderabiliùs fruatur. Idcirco necesse est vt qui corpus eius comederit , de plenitudine diuinitatis illud fide percipiat* . Hæc quantùm ad excellentiam fidei, quæ in hoc sacramento exercetur.Quantùm ad spem,hęc

Spei virtus in Eucharistia augetur etiam in eo augetur quàm maximè : quia maius quodammodo est præbere se manducandum, quàm præbere se videndum . Sed in hoc sacramento Deus præbet se manducandum in via . Ergo hinc sperare possumus quod multò

Chrysost. faciliùs se præbiturus sit videndum in patria. Ideo Chrysostomus hom.6.ad popul.Antioch.de Eucharistia loquẽs *spem*,inquit,*nobis bonam de futuris præbet:quippe,qui nobis hic se ipsum tradidit,multò magis id faciet in futuro* . Ideo etiam in huius rei figuram comedere agnum iussi sunt Hebræi *calceamenta habentes in pedibus, & baculum habẽ-*

Exod.12. *tes in manibus,& comedere festinanter* Exod. 12. tanquam mox profecturi in terram promissionis: vt significaretur

per

per esum huius sacramenti in via certa spes profectionis ad patriam. Quod expendens Chrysostomus hom. 83. in Matt. *Iudæi*, inquit, *stantes, calceamenta in pedibus habentes, & baculos in manibus tenentes, agnum cum festinatione comedebant: in palæstinam profecturi, viatorum figuram habebant: tu verò debes migrare in cælum.* Confirmatur primò, quia excitatur maximè spes salutis per contactum immediatum Christi: cum inter Christum, & eos, qui sumunt Eucharistiam, nulla sit substantia intermedia. Spem ex cõtactu vestium excirauit quam maximam mulier illa, quæ dixit, *si tetigero tantùm fimbriam vestimenti eius, salua ero* Matth. 9. Sed in Eucharistia datur ipsummet Christum tangere, aut saltem species sacramentales, quæ fuere Christi veluti vestimenta. ideo Chrysostomus hom. 83. in Matt. *tu quidem Christi vestimenta cupis videre: ipse verò tibi concedit non tantùm videre, sed & manducare, & tangere.* Quod, si Christus solo contactu ægros sanabat, & mortuos ipsos resuscitabat. quippe in resurrectione filiæ Reguli *tenuit manum eius* Matth. 9. in resurrectione filij viduæ *tetigit loculum* Lucæ 7. quanta salutis spes ex eo concipitur, quod idem Christus in Eucharistia nos tangit. Quamobrẽ Cyrillus l. 4. in Ioan. c. 14. *si solo*, inquit, *eius tactu corrupta redintegrãtur, quomodo non etiam, qui carnem illam gustamus, ac manducamus?* Quod si corpus *Elisæi* solo tactu mortui cadauer reduxit ad vitam 4. Reg. 4. multò magis vitam gratiæ, & gloriæ suo tactu præstabit corpus Christi. Ideo Cyprian. de or. Dom, *manifestũ est*, inquit, *eos viuere, qui corpus eius attingunt: & Eucharistiam iure communicationis accipiunt.* Confirmatur secundò, quia per susceptionem Eucharistiæ *efficimur vnum Christi corpus, & vna caro*, vt supra dictum est cum Chrysostomo hom. 83. in Matt. Ergo summa fiducia preces fundimus ad Christũ intra nos manentem, quasi ad nostrammet substantiã veluti aliquid à nobismetipsis impetraturi. Quæ est animaduersio Paschasij l. de sang. & corp. Dom. cap. 18. vbi, *cum Christi*, inquit, *substantia in nostra carne inueniatur, quæ maior securitas hominis, quàm ad suam substantiam orare, & fidenter dicere, o Deus substantia mea.* Confirmatur denique tertiò, quia si pignus datur ad certitudinem rei pro-

Matt. 9.

Chrys.

Cyrill.

Cyprian.

Paschas.

missæ: præsertim cum pignus plerumque sit pretij maioris, quàm res promissa; vtique Eucharistia datur tãquam *pignus futuræ gloriæ* ex Trident. supra cit. ac proinde in hoc pignore certa est expectatio gloriæ promissæ: præsertim cum hoc pignus longè pretiosius sit re promissa. Quippe Christus, qui in hoc sacramento datur vt pignus, longè maioris est pretij, quàm omnium sanctorum simul beata visio. & ideo iurè dictum est à Chrysostomo loco cit. quod in hoc sacramento *spem nobis bonam de futuris præbet*. Hæc spes gloriæ in hoc pignore maximè habetur in Eucharistia accepta extremo vitæ tempore per modũ viatici. Tum quia Elias *ambulauit in fortitudine cibi illius vsque ad montem Dei horeb.* nempe *hoc sacramentum*, vt ait Laurentius Iustin. ser. de Euch. *spirituale tibi præbebit robur, per quod vsque ad montẽ Dei gradiaris alacriter*. Tum quia Eucharistia dicitur cœna Lucæ 14. post quam dulcis est somnus. & sic iusti, percepta Eucharistia, quasi post cœnam, *obdormiunt in Domino*: possuntque dicere cum Dauide ps. 4. *in pace in idipsum dormiam, & requiescam*, vt notatum est supra num. 212. quia, vt notat Nyssenus in Cant. 5. *post insigne illud epulum somnus sponsam occupat*. Tum quia, dum intrat Christus in os morituri, ac veluti in domum eius, & excipitur amanter hospitio, signum est quod ipse est intraturus in domum Christi, & ab eo vice versa excipiendus hospitio, redditurο pro breui mora æternitatem. Tum quia hoc sacramentum est *mortis antidotum*, vt supra dictum est ex Ignatio: suscepto autem antidoto non nocet venenum. Tum quia datur specialiter ad spem immortalitatis, & minuendum timorem mortis. Ideo Paschasius lib. de corp. & sang. Dom. cap. 18. *ad hoc*, inquit, *immortalitatis præstitit alimoniam, vt mortem non timeamus*. Tum denique, quia qui moriuntur percepta Eucharistia, moriuntur vt Moyses, *iubente Domino* Deut. 34. siue ex Hebræo *in osculo Domini*. quod osculum pignus est cælestium nuptiarum, mox post egressum e corpore celebrandarum in cælis. Ideo dicitur Ioan. 6. *qui mãducat carnẽ meam, habet vitã æternam*. nã, vt notat Paschas. l. de corp. & sang. c. 19. *habet, non (habebit) ideo dixit, quia mox anima carne soluta intrat in prõptuariũ uitæ, ubi sãctorũ animæ*

Eucharistia per modum viatici accepta maximum est gloriæ pignus.
Laur. Iust.

Nyss.

Deut. 34.

Ioan. 6.

...imæ requiescunt. Quod maximè cõfirmatur ex eo, quod ...fert Chrysostomus lib. 6. de sacerdotio litt. D. vbi, *quidã,* ...uit, *mihi narrauit dignus habitus, qui id & vidisset ipse, & audisset; quod, qui de hac vita emigraturi sunt, si mysteriorum huiusmodi cum pura, ac munda conscientia participes fuerint, spiritum efflaturi, ab Angelis illorum corpora satellitum more stipantibus propter assumptum illud sacrum hinc adducuntur in cælum*. Hæc ille. quibus nihil illustrius ad excitandam spem in morituris percepto viatico. Quocirca hoc prædestinatorum est proprium, quotidianis precibus mediatrice Deipara, S. Barbara, alijsque sanctis patronis enixè à Domino flagitare munimen sacri viatici ante mortem: vt quis *moriatur in osculo* Domini, & spem hauriat æternæ vitæ. Hæc quantùm ad excellentiam spei ex vsu deuoto Eucharistię. Quantùm ad charitatem, hãc per eũdem vsum augeri quam maximè probatur ex eo, quod in ea Christus monstrauit excellentissimam charitatem erga nos: & sic aptissima est ad eam in nobis augendam erga Christum. Ad ostendendam suam erga nos charitatem assimilauit se Christus pastori *cognoscenti oues suas, & ponenti animam pro ouibus suis* Ioan. 10. hic autem excedit amorem pastoris erga oues. quippe, vt notat Chrysostomus hom. 83. in Matt. *quis pastor oues proprio pascit cruore? ipse autem nos proprio pascit sanguine: & nos sibi per omnia coagmentat*. Assimilauit se etiam matri tenerrimè amanti filios suos. ideo dictum est Isa. 49. *numquid mater obliuisci potest infantem vteri sui?* hic autem longè excedit amorem etiam maternum. quippe matres, quò nobiliores sunt, eò magis dedignantur suo lacte filios alere: eos vilibus tradunt nutricibus: à quibus illi dum lac potant, sanguini generoso rusticum, ac vilem admiscent. Christus autem & mater esse dignatur, & nutrix: ac filios, quos in cruce peperit, in Eucharistia lactat. Quod animaduertens idem Chrysostomus hom. 61. ad pop. Antioc. *parentes*, inquit, *filios sæpe alijs tradunt alendos: Ego autem, ait Christus, non ita, sed carnibus meis alo: & me ipsum vobis appono, generosos vos esse volens*. quasi dicat, ne per lac rusticum, aliquid de stirpis generositate dematur. Nimirum cum nobis *dederit potestatem filios Dei fieri* Ioan. 1. voluit

Chrys.

CCXXII. Charitatis augmentum per Eucharistiam.

Ioan. 10.

Chrysost.

Isa. 49.

Christus in Eucharistia filios suos lactat.

Ioan. 1.

 etiam

etiam lacte diuino nutrire. Ideo, vt ait Paschasius lib. de corp. & sang. *iste filiorum Dei est cibus, vt inde alantur, unde viuunt*. Quod si infantes amorem diuidunt in nutricē, & matrem: sicut, ne amorem diuideres, voluit idem Christus & creator esse, & redemptor: ita, ne amorem diuideres, voluit idem & mater esse, & nutrix. Quamobrē Clem.
Clem. Ale. Alex. lib. 1. pædag. *Verbum*, inquit, *est omnia infanti, & pater, & mater, & pædagogus, & altor*. Ideo Christus, qui in veteri lege apparuit Danieli *accinctus ad renes auro obrizo*
Dan. 10. Dan. 10. custodiens renes quasi mulier paritura: in lege noua apparuit Ioanni *præcinctus ad mammillas zona aurea*
Apoc. 1. Apoc. 1. custodiens mammillas tanquam nutrix lactatura. & vt notat Chrysost. loc. cit. *Christus non erubescit fieri nutrix, qui factus est mater*. Quod si ad lac conficiendum
Arist. magna requiritur vis caloris: quippe, vt ait Arist. 4. de gen. anim. cap. 8. *lac sanguis concoctus est*: magna etiam ad conficiendum lac Eucharisticum adhibita est vis caloris. ideo Christus, vt ait Ioan. 13. *cum dilexisset suos, in finem dilexit eos*: & in sūmo hoc calore Eucharistiam instituēs, è suo sanguine lac confecit. Quin immo confecit etiam lac è pane Eucharistico. Ideoque Ildefonsus serm. de nat.
Ildefonsus. Virg. eam alloquens, *Lacta*, inquit, *creatorem tuum: lacta panem cæli*. quia scilicet ex hoc pane lac conficitur. Ideo etiam manna, Eucharistiæ figura, vt tradit Ruffinus in
Clem. Ale. Oseæ cap. 2. *erat in similitudinem lactis*: & vice versa lac manna dicebatur, vt tradit Clem. Alex. lib. 1. pædag. vbi, *nunc quoque*, inquit, *nutrices lac, quod primum effundunt, manna appellant*. Quod si è mammilla nimis emuncta effuso lacte sanguis emanat, iuxta illud Prou. 30. *qui vehementer emungit, elicit sanguinem*; mirum non est quod Christus post cœnam in horto sudauit sanguine. quia scilicet tunc charitatis vberibus, paulò ante in institutione huius sacramenti, veluti in Eucharisticum lac effusis, post cœnam in horto, cum iterum eadem vbera detorqueret, elicuit sanguinem: *& sic factus est sudor eius sicut guttæ sanguinis* Lucæ 22. veluti iam emuncta mammilla. Ideo Cl. Alex. lib. 1. pædag. cap. 6. Christum pronunciat *mammillam patris*: *& verè beatos, qui hanc lactant mammillam*.
Ose. 2. Quod confirmari potest ex Dei promisso Oseæ 2. *ecce ego*

lactabo

lactabo eam: ducam eam in solitudinem, & ibi loquar ad cor eius. In quem locum Ruffin. *lactatio*, inquit, *manna videtur ostendere à similitudine lactis.* manna autem, lacti simile, cũ aperta figura fuerit Eucharistiæ, promittit Deus à se lactandam animam in Eucharistia: ibique in solitudine, quasi remotis arbitris, *loquuturum ad cor eius*: idest, vt in eũ locum Hieronym. *blandis eam verbis consolaturum*. Obseruanda est lectio Septuaginta: qui pro, *lactabo eam*, vertunt *seducam eam*. quia Christus in Eucharistia, pia quadam seductione aliud ostendit, aliud præbet: ostendit panem, præbet lac. Ex hoc autem signum prædestinationis in vsu deuoto Eucharistiæ multipliciter suadetur. Primò quia cælesti lacte ij potissimùm nutriuntur, qui destinantur ad cælestem patriam, designatam per terram promissionis *fluentem lacte, & melle* Exod. 3. quæ est animaduersio Clem. Alex. lib. 1. pędag. vbi, *lacte*, inquit, *Dominico, scilicet nutrimento, statim ac editi sumus, alimur*. (alludit ad antiquum Ecclesiæ morem, quo statim post baptismum dabatur etiam paruulis Eucharistia) *dum spes quietis annunciatur superna Hierusalem: in qua & lac, & mel fluere scriptũ est. quod per materiale sanctum nobis alimentum spondetur*. Ecce in Eucharistico lacte prædestinationis signum, & promissio gloriæ. Secundò, quia alimentum diuinum nutrire non potest nisi ad vitam immortalem, & diuinam. Quamobrem idem Clemens loco cit. *quod*, inquit, *per lac est nutrimentum, deducit in cælos ciues cælorum, & cum Angelis choreas ducturos enutriens.* quod est dicere, Eucharistia nutriri potissimùm prædestinatos. Tertiò, quia in hoc maximè fouetur eorum, qui Eucharistiam suscipiunt, charitas erga Deum, quæ maximum prædestinationis est signum: dum erga ipsos charitatem Christus præfert suam, vt dicebatur, non solùm vt mater, sed etiam vt nutrix: inter quam, & infantem amor solet esse tenerrimus. Confirmatur, quia Eucharistia, quæ lac est infantibus in vita spirituali, vinum est adultis, ac prouectis in spiritu: & sic eos maximè diuino amore inebriat. Vtrumque autem statum complectitur Spiritus sanctus in Canticis cap. 5. vbi sponsa *comedi*, inquit, *fauum cum melle meo: bibi vinum meum cum lacte meo*. Apertè loquitur de Eucharistia. sequitur enim,

Clem. Alex.

Eucharistia lac est infantibus in vita spirituali: adultis verò vinum.

Cant. 5.

enim, *comedite amici, & inebriamini charissimi.* quæ de Eucharistia explicant Cyrill. hom. 10. in Cant. & Ambros. l. 5. de sacr. cap. 3. vbi, quod vulgata, *fauum,* vertit *panem. comedi panem meum cum melle meo.* Melli, & lacti comparat, propter dulcedinem Eucharistiæ: vino quia exhilarat, & inebriat. Idcirco Ambros. loco cit. *manducaui,* inquit, *panem cum melle meo. vides quod in hoc pane nulla sit amaritudo, sed omnis suauitas. Bibi vinum cum lacte meo. vides huiusmodi esse lætitiam, quæ nullis peccati sordibus polluatur. Quotiescunque enim bibis, remissionem accipis peccatorum, & inebriaris in spiritu. Qui inebriatur radicatus in Christo est. Præclara ebrietas, quæ sobrietatem mentis operatur.* Hæc ebrietas cõsistit in quodam charitatis excessu, quem operatur Eucharistia. Idcirco in primitiua Ecclesia quotidie fideles communicabant, vt habetur ex Act. cap. 2. vt inde haurirent martyres charitatem ad ponendas animas pro Christo. Quod expendens Augustinus in ps. 35. *calix,* inquit, *tuus inebrians quàm præclarus est. Hoc calice inebriati erant martyres, quando ad passionem euntes suos non agnoscebant.* Immo ipsimet Apostoli tunc receperunt Spiritum sanctum sub forma ignis, cum intra illud idem cœnaculũ, in quo primò instituta fuit, susceperunt Eucharistiam. cum enim ebrij tunc haberentur à plebe, ebrij erant vino Eucharistico. Quod apertè tradens Chrysost. in ps. 22. *de mensa,* inquit, *illi inebriati sunt, de qua dictum est, accede ad mensam potentis: considera quæ tibi apponuntur, sciens quod talia te præparare oportet. quid est talia, nisi corpus, & sanguinem, quem accipis: nam & Apostoli de ipso calice inebriati erant, de quibus dicebatur, hi musto ebrij sunt.* Gratia igitur Spiritus sancti data non est Apostolis, nisi post susceptionem Eucharistiæ. Quod idem proportionaliter contingit fidelibus cæteris, qui eam deuotè suscipiunt: quorum vnusquisque potest dicere, *introduxit me Rex in cellam vinariam: ordinauit in me charitatem* Cant. 2. Cum igitur vsus frequens, ac deuotus Eucharistiæ maximè iuuet ad augẽdam fidem, spem, charitatem, vt ostensum est, quæ media sunt proxima ad salutem: magnum etiam in hoc subesse dicendum est signum prædestinationis, & salutis.

Ambros. — Aug. — Chrysost. — Cant. 2.

CCXXIII. Tertia ratio ducitur à pari. Affectus in Christi passionem

nem

nem signum est prædestinationis. Ergo etiam affectus in Eucharistiam. Antecedens patet ex dictis cap. 16. Consequentia probatur, quia Eucharistia aliud non est nisi memoriale quoddam passionis Christi: immo noua quædam passio, vt ostensum est supra num. 215. & ideo appellatur *sacrificium incruentum*: quia, vt dicitur ab Ecclesia in orat. secr. Dom 9. post pentecost. *toties opus nostræ redemptionis exercetur*. Confirmatur, quia non minorem Christus videtur exhibuisse charitatem in Eucharistia, quàm in Passione: immo quoad multa maiorem. In Passione enim semel se pro nobis tradidit: in Eucharistia sæpissimè se Patri tradit pro nobis in sacrificium: se tradit nobis in sacramentum. Ideo Lauren. Iust. serm. de Euchar. *non minus*, inquit, *pro sanguinis poculo, quàm pro redemptionis debes pretio. Semel pro te datum est pretium: sed poculum quotidie consecratur*. Præterea in passione se vniuersaliter tradidit pro omnibus: hic speciatim pro singulis. &, vt notat Chrys. hom. 83. in Matt. *vnicuique fideliũ Christus semetipsum per mysterium commiscet*. Denique illud est animaduersione dignũ in Passione sub vno se corpore pro nobis tradidit: in Eucharistia verò veluti sub infinitis. Cum enim ardenter amantium sit cupere se congeminare in plura corpora, vt pluribus in ministerijs, pluribus in locis exhibere possint obsequium erga personam amatam: hoc idem Christus & optauit, & præstitit. Quippe certum est in Eucharistia Christum replicari totum in toto, & totum in qualibet parte: quæ partes siue actù, siue potentia sunt infinitæ. Cum verò vnum corpus infinities replicatum æquiualeat infinitis: Christus veluti non contentus vno corpore pro nobis tradito, voluit vnum corpus infinities replicare, sub infinitis partibus hostiæ: quasi habere cuperet infinita corpora, vt infinita nobis traderet, & pro nobis, sub infinitis replicationibus se nobis communicando, & se pro nobis Patri offerendo. Quia etiam vna gutta sanguinis infinities replicata æquiualet infinitis, voluit totum suum sanguinem in partibus proportionalibus acceptibilibus in infinitum, minoribus, & minoribus infinities replicari: quasi optaret sanguinem infinitum. quem, non contentus sui sanguinis effusione finita, pro nobis iterum offert in sacri-

Christus nõ minorem in passione, quàm in Eucharistia exhibuit charitatem.

Laur. Iust.

Chrys.

sacrificio altaris infinities replicatum. Vnde fit, vt hoc meditantes in affectum charitatis ardescant, optando habere ad Christum redamandum corda infinita: ad patiendum pro eodem, corpora infinita: ad fundendum in eius obsequium sanguinem infinitum. Ex hoc etiam magna prædestinationis, & salutis spes hauritur: dum cogitamus offerri pro nobis in Christi sanguine infinities replicato, mare sanguineum infinitum: quo infernalis Pharao cum suis copijs demergatur: & nostra omnia, etiam innumerabilia, crimina absorbeantur. Adde Christum in hoc corpore, & sanguine sub speciebus infinities replicato, offerre se Deo in sacrificiũ pro nobis perenniter, singulis momentis, vsque ad extremum iudicij diem. Quippe in Ecclesia toto terrarum orbe diffusa, variatis pro regione locorum horis diei, & noctis: singulis diei, noctisque momẽtis hoc sacramentum peragitur: Patrique Christus se offert in sacrificium, iuxta id, quod dicitur Malachiæ cap. 1. *ab ortu Solis vsque ad occasum in omni loco sacrificatur, & offertur nomini meo oblatio munda*. Quod expendens Paschasius lib. de corp. & sang. cap. 4. *Christus*, inquit, *qui passus est semel, quotidie super altare immolatur, mane, ac vespere*: idque singulis momentis, pro ratione locorum, vt dictum est. Ex quo fit, vt singulis etiam momentis offerre debeamus nos Christo, tum pro peccatis in sacrificium doloris, tum in holocaustum amoris.

Malach. 1.

Paschas.

Quarta ratio. Eucharistia habet vim maximè vnitiuam cum Christo. Ergo vsus frequens, & deuotus Eucharistiæ maximum prædestinationis est signum. Consequentia patet, quia tota salus ex vnione ad Saluatorem, & ad fontem salutis. Antecedens probatur, quia hæc non est vnio intentionalis, sed realis animæ cum anima Christi, carnis cum carne. Quod expendens Chrysostomus hom. 61. ad popul. Antioc. *vnum*, inquit, *corpus efficimur: membra ex carne eius* (Christi) *& ex ossibus eius. vt autem non tantùm charitate hoc fiamus, verùm etiam ipsa re in illam commisceamur carnem; hoc per escam efficitur, quam nobis largitus est*. Neque verò impeditur hæc immediata coniunctio per accidentia intermedia. Tum quia hæc non impediunt immediationem substantiæ ad substantiam. Tum quia accidentia

Eucharistia vim habet vnitiuam cũ Christo.

Chrysost.

dictia illa sũt veluti retia. vbi enim vulgata, *prospiciens per cancellos*, Theodoretus *per retia*. nec deest esca carnis, qua nos trahat ad retia, quia in hoc sacramento *escam dedit timentibus se* ps. 110. in quem locum Cassiodorus, *hac esca est corporis, & sanguinis communicatio*. Hac esca facilè quisque trahitur ad Christi retia. Confirmatur primò; quia, si modicum fermentum totam farinæ massam, cui inijcitur, ad se trahit: & si fuerit prauum, *modicum fermentum totã massam corrumpit*. 1. Cor. 5. consequens est vt si optimum sit, totam massam rectificet. Ergo idem dicendum de Christo, veluti modico fermento sub modica hostia rectificante totam massam, cui coniungitur. Et ideo dicitur *simile regnum cælorũm fermento* Matt. 13. quia, vt ait Cyrill. lib. 4. in Ioan. cap. 17. *sicut parum fermenti totam massam fermentat: sic paruula benedictio* (ita sacram Hostiam appellat) *totum hominem ad se attrahit, & sua replet gratia: et hoc modo in nobis Christus manet, & nos in Christo*. Confirmatur secundò; quia sicut Christus delapsus ad vterum Virginis, *totã ei infudit gratiæ plenitudinem*, vt ait Sophronius de Assump. ita idem Christus iterum è cælo delatus ad hostiam, & sub hac ad os, & pectus suscipientis, magna vtique bene dispositis defert munera gratiæ. *Illud quippe corpus*, vt ait Lauren. Iustin. serm. de Euchar. *quod recubuit in præsepio, quod Maria requieuit in gremio, in hoc sacramẽto percipimus*: cum hoc discrimine, quod ibi mortale, & passibile, hic immortale, & beatum. Confirmatur tertiò, quia in hoc sacramento fit veluti noua quædam incarnatio, vt notatum est supra num. 214. siue quia caro nostra in Christi carnẽ assumitur, siue quia sicut in incarnatione factum est quoddam connubium inter naturam humanam, & Verbum, vt vult Gregorius: ita in Eucharistia fit etiam spirituale connubium inter Christum, & eum, qui suscipit. Quippe, si in matrimonio fiunt *duo in carne vna: et iam non sunt duo, sed vna caro* Matt. 19. in Eucharistia etiã, vt ait Chrysost. hom. 83. in Matt. *efficimur vnum Christi corpus, & vna caro*, vt notatum est supra. ac proinde Christus, & is, qui suscipit Eucharistiam, *sunt duo in carne vna: & iam non sunt duo, sed vna caro*. Quod connubium Angeli ipsi reuerentur, qui foris prope eum, qui suscipit Eucharistiam,

Ps. 110. *Cassiod.*

Matt. 13. *Cyrill.*

CCXXIV.

Laur. Iust.

In Eucharistia fit spirituale connubium inter Christum, & eum, qui suscipit.

Matt. 19. *Chrys.*

riſtiam,aſſiſtunt tanquam famuli Principis diſceſſum prę-
Laur. Iuſt. ſtolantes in atrio. Quapropter Laur. Iuſtin.ſerm.cit.de Euchar.*congratulantur,* inquit, *Angeli ſponſæ ſponſi thalamum introgreſſæ, & foris abſque vlla inuidentia perſiſtunt: ac Domini ſui præſtolantes diſceſſum, venerantur ſacrum illud ſpirituale connubium.* Neque deſunt huic connubio ſacra oſcula. quippe ſuſcipiens ore Euchariſtiam,dat Chri-
Cant. 1. ſto oſculum oris,iuxta deſiderium ſponſæ Cant. 1. *Oſcule-*
Ambroſ. *tur me oſculo oris ſui.* Quod adnotans Ambroſius lib. 5.de ſacr.cap.2.*quid eſt,*inquit,*altare,niſi forma Corporis Christi. Vidit ſacramenta mirabilia, & ait, oſculetur me ab oſculis oris, ideſt oſculum mihi Chriſtus infigat: quia meliora ſunt vbera tua ſuper vinum, hoc eſt meliora ſacramenta tua.* Ex hoc igitur maximũ prædeſtinationis ſignum eruitur, cum hæ nuptiæ inchoentur in Euchariſtia,perficiantur in patria:vbi *beati,qui ad cœnam nuptiarum Agni vocati ſunt.*
*Apoc.*19. Apoc.19.Confirmatur quartò,quia ſicut per vnionem hypoſtaticam natura humana aſſumitur ad proprietates diuinas:ita per vnionem Euchariſticam caro, & anima ſuſcipientis aſſumitur ad proprietates carnis,& animę Chriſti. Quotieſcunque enim cauſa maximè actiua intimè applicatur ſubiecto aut nihil, aut leuiter reſiſtenti;ſi illi fuerit frequenter applicata, introducit ſuas qualitates in ſubiectum. Sed in Euchariſtia intimè applicatur Chriſtus, qui eſt cauſa maximè actiua, ſubiecto benè diſpoſito,& ſic aut nihil,aut leuiter reſiſtenti.Ergo talis cauſa frequenter applicata introducet ſuas qualitates in ſubiectum. Ergo ex frequenti vſu Euchariſtiæ acquirit homo ſimilitudinẽ Chriſti: & ſic fit *conformis imaginis filij Dei* ad Rom.8. quod prædeſtinatorum eſt proprium. Quamobrem Au-
Auguſt. guſtinus lib.7.confeſſ.cap.10.ex perſona Chriſti,*Cibus,*inquit, *ſum grandium:creſce,& manducabis me. non tu me in te mutabis,ſicut cibũ carnis tuæ;ſed tu in me mutaberis.* Cum igitur applicetur caro Chriſti beata,& anima Chriſti beata carni, & animæ recipientis; ſenſim in eam,ex frequenti applicatione,introducitur beatitudo. Quod aduertens Paſchaſius lib.de ſang.& corp.cap.19. *caro,* inquit, *noſtra per hoc ad immortalitatem, & incorruptionem reparatur, carni quidem caro ſpiritualiter conuiſcerata transformatur.: vt*

Ex frequenti Euchariſtiæ vſu ſenſim in anima beatitudo introducitur.

Paſchaſ.

&

& Christi substantia in nostra carne inueniatur: sicut & ipse nostram in suam constat assumpsisse Deitatem. Sicut igitur, cum inseritur vna planta alteri validiori, in illius naturam transfertur: ita anima & caro suscipientis Eucharistiam, animæ, & carni Christi beatæ veluti inserta, ad illius proprietates beatas paulatim transfertur. Ideo Dyonis. de Eccles. hierar. cap. 3. Eucharistiam appellat *spiritualem insitionem.* & infra, *Si ipsius*, inquit, *sacratissimæ inseramur vitæ, consortes Dei, diuinorumque participes reddimur.* Confirmatur quintò, quia proprium est ignis transformare omnia in suam formam. Christus autem in hoc sacramento dicitur ab Isaia *calculus*, siue ex Græco textu, *carbo ignitus, quem Seraphim* (quia manu non audebat) *forcipe tulerat de altari* Isa. 6. Quamobrem Chrysost. hom. 83. in Matt. os sumentis Eucharistiam appellat *os spirituali igne repletum.* Vnde fit, vt ex hoc carbone ignito intra os, pectusque frequenter incluso impossibile sit hominem non ardescere. quò alludit sapiens Prou. 8. *numquid potest homo abscondere ignem in sinu suo, vt vestimentum illius non ardeat?* dum scilicet carbonem hunc ignitum intra viscera claudit. Ideo Damascenus lib. 4. de fid. cap. 14. *ex hoc*, inquit, *carbone ignito participatione diuini ignis ignimur.* ideo vt monet Chrysostomus hom. 61. ad pop. Antioch. *tanquam leones ignem spirantes ab illa mensa recedimus. leones*, eo suscepto, qui appellatur *leo de tribu Iuda* Apoc. 5. *ignem spirantes*, suscepto igne viuifico, transformante omnia in ignem. Cum igitur per susceptionem Eucharistiæ fiat specialissima vnio cum carne Christi, immo quędam transformatio carnis, & animæ suscipientis in similitudinem carnis, & animæ Christi: iam habetur ex hoc signum prædestinationis potissimum. cum prædestinati ij sint, qui sunt *conformes imaginis filij eius*, ex Paul. ad Rom. 8. *configurandi corpori claritatis eius*, ex eodem ad Phil. 3.

Dionys. Eucharistia spiritualis insitio, per quam Christo inserimur. *Isa. 6.* *Chrysost.* *Prou. 8.* *Damasc.* *Apoc. 5* *Ad Rom. 8.* *Ad Phil. 3.*

Quinta ratio. In Eucharistia habetur veluti Paradisus, & quædam primordia gloriæ inchoata. Ergo in vsu deuoto & frequenti Eucharistiæ habentur præsagia Paradisi, & gloriæ consumandæ. Consequentia patet ex terminis. Antecedens patet primò, quia in Eucharistia non tantùm est memoriale passionis Christi, sed etiam resurrectionis,

In Eucharistia veluti primordia gloriæ ac paradisus habentur.

& ascensionis,vt habetur in canone missæ, & expresse docet August.de verb. Dom. serm. 28. vbi,*quotiescunque*,inquit, *offertur sacrificium, mors Domini, resurrectio Domini, & eleuatio Domini significatur.* Vnde infert infra.*Quotidie si accipis, quotidie tibi hodie est. tibi hodie est Christus: tibi quotidie resurgit. Quomodo: filius meus es tu: ego hodie genui te.hodie est, quando Christus resurgit.* Alludit ad panem quotidianum,quem acceptum pro Eucharistia,dicit quotidie esse sumendum, vt quotidie nobis Christus resurgat. Ijs igitur,qui dignè suscipiunt Eucharistiam, Christus resurgit tanquam causa idealis,& meritoria resurrectionis: quæ manducantibus carnem Christi specialiter repromittitur,vt notatum est supra num.212. Patet idem secundò, quia in Eucharistia non solùm repræsentatur resurrectio Christi,sed continetur corpus Christi, cum suis dotibus gloriosis,& præcipuè claritatis: per quam incomparabiliter lucidiùs, quàm corpus solare,illuminat Paradisum. Quamobrem August.lib.med.cap.26.*non alternant ibi*, inquit,*Sol & luna vices: sed Agnus est felicis vrbis lumen indeficiduum.*In Eucharistia autem non solùm est cum ea claritate,qua Paradisum illuminat, sed etiam cum claritate infinitè maiori. quod facilè intelligitur, si animaduertamus Christum esse in Eucharistia sub infinitis partibus infinities replicatum. Quod admittendum est etiam ab ijs, qui negant partes actû distinctas, sed admittunt distinguibiles,& diuisibiles in infinitum.nam,si in ijs collocarentur Angeli secundùm quod continuum est diuisibile in partes minores, & minores in infinitum; non possent ibi collocari Angeli actû finiti, sed deberent collocari infiniti. alioqui minores,& essent tantùm acceptibiles finitæ,& nō finitæ in infinitum. Christus autem toties replicatur sub speciebus Eucharisticis, quot in eo continuo sunt partes acceptibiles minores,& minores in infinitum: ac proinde non potest ibi habere tantum replicationes finitas, sed vel actû infinitas,vel finitas in infinitum.Vnde sequitur habere claritatem incomparabiliter maiorem in Eucharistia, vbi eius claritas infinities replicatur, quàm habet in cælo, vbi eius claritas non replicatur. Sicut Sol infinities replicatus contineret claritatem incomparabiliter maiorem, quia

Marginalia: August. (beside "inquit, offertur sacrificium"); CCXXV. August. (beside "Quamobrem August.lib.med.cap.26.")

quia tunc posset infinitos mundos illuminare, quos non posset non replicatus. Corpus autem Christi, quod in cælo habet claritatem vnicam & indiuisam, in Eucharistia est veluti sol sub speciebus Eucharisticis infinities replicatus. vnde fit vt in Eucharistia Paradisum exhibeat, quantùm ad hoc, longè illustriorem. Quamobrem Chrysostomus hom. 6. in epist. ad Hebr. despiciens claritatem solarem præ Eucharistica, *quid mihi*, inquit, *opus est sole, cum ipse Dominus omnium ad me descendat?* Hæc autem immensitas claritatis non potest per nubem accidentium non transmittere ad animam recipientis radios huius solis infinities replicati. Ideo Iob 37. *frumentum desiderat nubes: & nubes spargunt lumen suum.* vbi alia lectio, vt notat Pineda, *Sol desiderat nubes*. quippe sub accidentibus frumenti Sol latet, quasi sub nubibus: sed tamen *nubes spargunt lumen suum*. Siue quia in hoc sacramento maximè elucent Dei potentia, sapientia, bonitas, aliaque attributa diuina: ex quorum varietate in hac nube luminosa fit iris. Siue quia ex nube Eucharistica transmittuntur ad animam suscipientis radij illustrationum, & consolationum spiritualium, & quædam præludia luminis gloriæ. Quapropter Hilarius lib. 4. con. hær. cap. 37. *in carne*, inquit, *Christi occurrit paterna lux: & à carne eius venit in nos rutilans*. & Ambrosius in ps. 118. serm. 18. *accedite*, inquit, *ad eum, & satiamini, quia panis est. accedite ad eum, & illuminamini, quia lux est.* Patet idem tertiò, quia in Eucharistia non solùm clauditur claritas corporis Christi, quæ partialiter pertinet ad gloriam Paradisi: sed est etiam tota beatitudo obiectiua. Cũ corpore enim, & sanguine Christi concomitanter venit anima: cũ anima vnio hypostatica ad Verbũ: cum personalitate Verbi diuinitas: cum diuinitate tota Trinitas. Neque vllum discrimen est inter viatores, & beatos quoad substantiam obiecti beatifici, sed tantùm quoad modum, nempe Deus velatus, aut reuelatus. Ideo dicitur ps. 77. *panem Angelorum manducauit homo, panem cæli dedit eis*: quia idem cibus in cælo datur beatis, in terra viatoribus: idem panis Angelorum est in Paradiso, hominum in sacramento. Ideo Laur. Iust. serm. de Euch. *toties*, inquit, *homo Angelorum manducat panem, quoties corporis, & san-*

In Eucharistia Christus sol illustrior, quàm in paradiso.

Chrys.

Iob. 37.

Hilar.

Ambros.

Ps. 77.

Laur. Iust.

guinis Christi percipit sacramentum. Nam quantumuis non eodem modo, quo illi, eundem tamen manducat cibum. Neque quoad modum aliud discrimen est, nisi quod idem obiectum beatificum à beatis percipitur sine velamine, à viatoribus in hoc sacraméto sub velamine. Ideo Laur. Iust. ibid. *hic,* inquit, *sub accidentibus percipitur velata maiestas: ibi amoto velamine.* & vt præclarè Matth. Episc. Vormacensis serm. de cœn. Dom. *est Eucharistia suaue glutinum Ecclesiæ militantis cum triumphante: dum eandem dulcedinem, qua illi fruuntur sine velamine, isti habent sub sacramento.* Vnde colligitur in hoc sacramento haberi multò maius prædestinationis signum, quàm in cæteris. quia in ijs continentur solùm media ad salutem: in hoc autem ipsemet Saluator, immo ipsamet salus. Ideo Areopagita de *Eccl. hier.* cap. 3. *diuina,* inquit, *Eucharistia necessariò summam eorum, quæ in alijs sacramentis peraguntur, complectitur.* quasi sola contineat quidquid continetur in omnibus: quia continet ipsũmet auctorem, & ipsummet vltimum finem omnium sacramentorum. Vnde fit, ut in Eucharistia cõtineatur prædestinationis, & salutis plusquã pignus. quia pignus in rigore differt quoad substantiam à re promissa per pignus: hic autem idem quoad substantiam, & pignus est, & res promissa per pignus. quippe promittitur prædestinatis Deus vt merces: & Deus ipse in Eucharistia datur in pignus. Ergo in Eucharistia prædestinationis est plusquam signum: cũ in ea reperiatur ipsamet res significata per signum: neque aliquid videatur à Beatis, quod non exhibeatur in Eucharistia. Ideo dicitur Ioan. 6. *qui manducat meã carnem habet vitam æternam.* Non dicitur de futuro; habebit, sed de præsenti, *habet.* quia suscipiens hoc sacramentũ, vt glosat Dionys. Carth. *habet Christum: qui vtique est ipsamet æterna vita.* & ideo, vt notat Paschasius lib. de corp. & sang. cap. 5. *carnem Christi spiritualiter percipere vita æterna est.* quia scilicet qui spiritualiter benè dispositus percipit Eucharistiam, iam prægustat ipsammet vitam æternã, & anticipat quædam præludia Paradisi. Quapropter eædẽ planè similitudines, & proprietates, quæ siue à Scripturis, siue à Patribus Paradiso tribuuntur, tribuuntur etiam Eucharistiæ, quę non erit abs re recensere, vt magis appareat

In Eucharistię sacramẽto maius prædestinationis signũ, quàm in cæteris.

Areopag.

Ioan. 6.

Dionys. Carth.

Paschas.

Eucharistiæ eædem proprietates tribuuntur, quæ Paradiso.

in eius deuoto vſu conſiſtere maximum prædeſtinationis ſignum: pleniùs intelligatur quã meritò dicitur à Tridẽtino ſeſſ. cit. in ea claudi *pignus futuræ gloriæ, & perpetuæ felicitatis.* Primò de Paradiſo dicitur, *vt edatis, & bibatis ſuper menſam meam in regno meo* Luc. 22. vbi gloria regni explicatur per menſam. De Euchariſtia dicitur, *paraſti in conſpectu meo menſam,* Pſal. 22. & ne quid minus eſſet, hæc paratur vt menſa gloriæ. Ideo Chryſolog. ſerm. 1. *menſa,* inquit, *Patris nos alit virtutis cibo, ſalutis epulo, delicijs gloriæ.* Secundò de Paradiſo dicitur, *inebriabuntur ab vbertate domus tuæ* pſ. 35. Quod expendens Auguſt. lib. de agone Chriſtia. cap. 9. *deſideremus,* inquit, *vitæ fontem: vbi ſobria ebrietate inundemur. Dicit enim Spiritus Sanctus inebriabũtur ab vbertate* &c. De Euchariſtia dicitur, *calix meus inebrians quàm præclarus eſt* pſ. 22. in quem locum idem Auguſtinus *poculum,* inquit, *tuum inebrians quàm præclarum eſt, præteritorum delictorum obliuionem præſtans.* Tertiò de paradiſo dicitur, *quoniam apud te eſt fons vitæ* pſ. 35. De Euchariſtia dicitur, *in die illa erit fons patens domui Iacob.* Zach. 13. quia ſcilicet in hoc ſacramento fidelibus omnibus expoſito, vt ait S. Thom. opuſc. 57. *ſpiritualis dulcedo tanquam in proprio fonte guſtatur.* Ideo Ambroſius in pſal. 118. ſer. 18. *accedite ad eum, & ſatiamini; quia panis eſt: accedite ad eum, & potamini; quia fons eſt.* Quartò de paradiſo dicitur, *Satiabor, cum apparuerit gloria tua* pſ. 16. de Euchariſtia dicitur, *adipe frumenti ſatiat te* pſ. 147. quia nimirum, vt notat Hugo Cardinalis in eum locum, *pane, qui de cælo deſcendit, nos ſatiat:* &, vt ait Greg. l. 2. in 1. Reg. c. 1. *Saturabit Deus pane Euchariſtico & ſpirituali iuſtos famelicos, donec Eccleſia ſuos Deo germinat prædeſtinatos.* Quintò de Paradiſo dicitur, quod hæc ſatietas famem accẽdit: ita vt neque fames ſit ſine ſatietate, neque ſine fame ſatietas. Ideo dicitur quod in Deum *deſiderant Angeli proſpicere* 1. Petr. 1. quia, vt notat Gregorius lib. 23. mor. cap. 28. *deſiderium ſatietas comitatur, & ipſa ſatietas ex deſiderio ſemper accenditur.* De Euchariſtia quoque dicitur, *qui edũt me, adhuc eſurient: & qui bibunt me, adhuc ſitient.* quia, vt notat idem Gregorius hom. 36. in euang. *ſpirituales deliciæ* (quales ſunt Euchariſtiæ) *tantò à comedente ampliùs eſuriuntur,*

Luc. 22.
Pſ. 22.
Chryſol.
Pſ. 35.
Auguſt.
CCXXVI.
Zach. 13.
D. Thom.
Ambroſ.
Pſ. 16.
Pſ. 147.
1. Pet. 1.
Gregor.

riuntur, quantò ab esuriente ampliùs comeduntur. Sextò de Paradiso dicitur, quod in eo Deus ipse est cibus, & potus beatorum. ideo Aug. de verb. Apost. ser. 16. *quidquid amabas manducare & bibere, ipse tibi erit cibus, ipse tibi erit & potus*. De Eucharistia dicitur, *panem Angelorum manducauit homo* psal. 77. quia in ea datur hominibus ferculum Angelorum, vt supra notatum est. Ideo Paschasius lib. de corp. & sang. cap. 5. *Christus*, inquit, *cibus est Angelorum: & sacramentum hoc verè caro ipsius, & sanguis, quem spiritualiter manducat, & bibit homo: ac per hoc, vnde viuunt Angeli, viuit & homo*. Septimò de paradiso dicitur, *vt sugatis, & repleamini ab vbere consolationis eius, & delicijs affluatis ab omnimoda gloria* Isa. 66. De Eucharistia dicitur, *meliora sunt vbera tua vino*. Quippe, vt Theodoretus in Cāt. *per vbera hæc vino præstantiora cogitandi sunt illi ineffabiles altaris fontes, ex quibus pietatis alumni nutrimur*. Octauò de Paradiso dicitur, *vincenti dabo manna absconditum* Apoc. 2. propter gloriam datam victoribus, *et dulcedinem*, vt ait Riccardus, *qua beati Deum videntes fruuntur*. De Eucharistia quoque dicitur, *vincenti dabo manna absconditum*. quia manna Eucharisticum datur victoribus. quippe, vt notat in eum locum Rupertus, *iudicium sibi manducat & bibit, qui accedens ad hoc sacramentum vincere negligit*. Nonò De Paradiso dicitur, *faciet Dominus in monte hoc conuiuium pinguium* Isa. 25. idest, vt ibi Glossa interlinearis, *dans in Ecclesia cælesti omnimodam beatitudinem*. De Eucharistia quoque dicitur, *faciet Dominus in monte hoc conuiuium pinguium*, vt ibi Lyranus, *propter refectionem spiritualem in sacramento Eucharistiæ, quam instituit Dominus in monte Sion*. Decimò de Paradiso dicitur, *Aser pinguis panis eius, & præbebit delicias Regibus* Gen. 49. & vt ibi Glossa, *hic significatur beatitudo Sanctorum obiectiua*. De Eucharistia dicitur ab Ecclesia, *pinguis est panis Christi, & præbebit delicias Regibus*. quia, vt ait Eucherius in catena, *caro Christi, quæ est esca Sanctorum, præbet sapientiæ, & gratiæ delicias regibus, idest ijs, qui sensus suos bene regūt, & animæ in seruitutem subijciunt*. Vndecimò de Paradiso dicitur, *sub vmbra eius, quem desideraueram sedi: & fructus eius dulcis gutturi meo* Cant. 2. quia scilicet, vt notat Bernardus

Paschas. *Isa. 66.* *Theodor.* *Riccard.* *Rupertus.* *Isa. 25.* *Glossa.* *Lyr.* *Gen. 49.* *Gloss.* *Eucherius.* *Cant. 2.* *Bernard.*

nardus ferm.48.in Cant. *subintrante perspicua visione, erit & suauitas gutturi.* De Eucharistia quoque dicitur, *fructus eius dulcis gutturi meo.* nam, vt ait Ambrosius in psal. 118. ferm.5. *pomum, quod pependit in cruce, Christus est. Hoc pomum gustauit Ecclesia* (vtique in sacramento) *& ait, fructus eius dulcis gutturi meo.* Duodecimò de Paradiso dicitur, *in voce exultationis, & confessionis, sonus epulantis* Psal.41. quia, vt ibi Hugo Card. *in futuro splendidè epulabuntur.* De Eucharistia dicitur *iusti epulentur, & exultent in conspectu* Dei idest, vt idem Hugo, *in sumptione Eucharistiæ.* Quippe vt ait Chrysol.ferm. 1. *in hac mensa epulum est salutis.* Decimotertiò de Paradiso dicitur, *homo quidam fecit cœnam magnam. quia*, vt notat ibi Cornelius, *prandium est in Ecclesia militante, cœna in triumphante.* Quamobrem Gregorius hom.36.in euang. *cœna*, inquit, *magna, est satietas æternæ dulcedinis.* De Eucharistia pariter dicitur, *homo quidàm fecit cœnam magnam.* quia, vt ait Cyrillus in catena, *Deus pater magnam nobis in Christo cœnam parauit, qui nobis dedit propriũ corpus comedere.* Decimoquartò de Paradiso dicitur, *Beati, qui ad cœnã nuptiarum agni vocati sunt* Apoc. 19. quod de cælesti gloria interpretatur Gregorius hom.24.in euang. De Eucharistia quoq; dici potest, *Beati* &c. quia in hac cœna celebrantur cum Christo nuptiæ. Ideo Lauren.Iust.ferm.de Eucharistia, loquens de dignè sumentibus Eucharistiam, *hi*, inquit, *sacramentali copula sponso sunt iuncti. O quam bona ab amantibus hora illa censetur, in qua personaliter sponsus Christus cordis ingreditur thalamum.* Decimoquintò de Paradiso dicitur, *simile est regnum cælorum pretiosæ margaritæ, quam qui inuenit, vadit* &c. Eucharistia etiam dicitur *similis pretiosæ margaritæ.* quia Christus contentus in hoc sacramento est *ingentis pretij margarita*, vt cum Damasceno dictum est supra. Decimosextò de Paradiso dicitur, *simile est regnum cælorum thesauro abscondito in agro* Matt.13. Eucharistia quoque similis dicitur *thesauro abscondito in agro.* quippe vt ait Paschasius lib.de corp & sang.cap.17. *simile est regnum cælorum thesauro abscondito in agro. quia nec ager, videlicet corpus Christi, sine thesauro, idest diuinitate: nec thesaurus diuinitatis emitur sine agro carnis. Qui thesaurus abscondi-*

Ambros.
Gregor.
Cyrill.
Laur. Iust.
Matt.13.
Paschas.
CCXXVII

dici-

dicitur, quia in hoc mysterio ab aspectu oculorum, ne caro videatur, subtrahitur. Decimoseptimò de Paradiso dicitur à Ioan. Apoc. 5. visum à se in eo *Agnum stantem tanquam occisum*: quasi etiam in cælis celebretur memoria passionis. De Eucharistia dici potest claudi in ea *Agnum stantem tanquam occisum*. quia, vt notat Lyranus, *Agnus immolatur in Eucharistia: & ad hoc designandum non dicitur Agnus occisus simpliciter, sed tanquam occisus*. Decimooctauò de paradiso dicitur, non admitti in eum nisi paruulos. *nisi efficiamini sicut paruulus iste, non intrabitis in regnum cælorum* Matth. 18. De Eucharistia dicitur non vocari ad eam, nisi paruulos. Prou. 9. *Sapientia miscuit vinum, & posuit mensam, si quis est paruulus veniat ad me*. Ideo August. in tit. ps. 33. *Oportebat*, inquit, *vt mensa illa latesceret, & sic ad paruulos deueniret*. Decimononò de paradiso dicitur, nullum ad eum habere aditum, qui sit inquinatus peccato. *nihil coinquinatum intrabit in eum, aut abominationē faciens, & mendacium* Apoc. 21. De Eucharistia quoque dicitur ab ea arceri omne inquinamentum mentis, & corporis. Ideo, vt decreuit Trid. sess. 15. c. 3. *nullus sibi conscius mortalis peccati absque præmissa sacramentali confessione ad sacram Eucharistiam debet accedere*. quia scilicet ab hoc Paradiso non arcetur nisi peccator. Vigesimò de Paradiso dicitur, *mors vltra non erit* Apoc. 21. De Eucharistia dicitur, *hic est panis de cælo descendens, vt siquis ex ipso manducat, non moriatur* Ioan. 6. Ideo Cyrill. in collectan. *cum* inquit, *nobis aduenit sacræ mensæ tempus, in qua pane vescimur illo cælitus dato; quæ priùs terribilis erat mors, cessauit*. Vigesimoprimò de Paradiso, dicitur *esse in medio plateæ eius lignum vitæ* Apoc. 22. quia vt ibi Hugo, *Christus per proprij corporis, & sanguinis exhibitionem in sacramento altaris est lignum vitæ*. Ideo, si Enoch, & Elias à Tertull. lib. de resur. carn. cap. 8. appellantur *candidati æternitatis*, eò quod edunt de ligno vitæ: possunt pariter hoc eodem vocari nomine *æternitatis candidati* illi, qui in candida hostia edunt de hoc ligno vitæ. Quippe, vt notat Paschasius l. cit. cap. 7. *Corpus Christi lignum vitæ dicitur: quia sicut illud immortalitatem corporis præstitisset, ita hoc multò solidiùs vitam præstat*. Vigesimosecundò Paradisus absolutè, &

Apoc. 5. *Lyranus.* Matt. 18. *Prou. 9.* *August.* *Apoc. 21.* *Trid.* *Ioan. 6.* *Cyrill.* *Apoc. 22.* *Hugo.* Eucharistiā comedentes candidati sunt æternitatis. *Paschas.*

& per antonomaſiam dicitur vita. *Si vis ad vitam ingredi, ſerua mandata* Matth. 19. Euchariſtia quoque à veteribus Chriſtianis per antonomaſiã dicebatur vita. ideo Auguſtinus lib. 1. de permeritis, & remiſſ. cap. 24. *Punici,* inquit, *Chriſtiani ſacramentum corporis Chriſti nihil aliud, quàm vitam vocant.* Vigeſimotertiò de Paradiſi incolis dicitur, *non eſurient ampliùs, neque ſitient* Apoc. 21. nimirum illa gloria ſatiati. De Euchariſtia dicitur, *comedetis panem veſtrum in ſaturitate* Exod. 16. quia, vt ibi Lyranus, *panis Euchariſtiæ dat plenitudinem gratiæ, & poſtea ſatietatẽ gloriæ*. Immo etiam ad litteram, ſuſcipientes Euchariſtiam *non eſuriunt, neque ſitiunt ampliùs* : quia plures ſancti viri, ac fœminæ vitam diù duxerunt ſolo vſu Euchariſtiæ, ſine vllo alio cibo, aut potu, vt refert Grithmundus lib. 2. de verit. Euchar. & Bozius lib. 4. de ſignis Eccl. lib. 19. cap. 2. De Euchariſtia dicitur, quod ſumentes transfert ad incorrupnem. ideo Cyrill. Alex. lib. 3. in Ioan. c. 37. *viuificat,* inquit, *corpus Chriſti, & ad incorruptionem ſua participatione reducit*. Vigeſimoquartò de Paradiſo dicitur, *iuſti autem in perpetuum viuent* Sap. 5. De Euchariſtia dicitur, *qui manducat hunc panem, viuet in æternum* Ioan. 4. quò alluſit Tertull. aduer. iudæ. c. 3. dicens populum Iſraeliticum, dum in deſerto manna comedit, *ad inſtar æternitatis redactum*. Vigeſimoquintò de Paradiſo dicitur, exercitium beatorum fore laudationem Dei, *Beati, qui habitant in domo tua, Domine, in ſecula ſeculorum laudabunt te* pſ. 83. De Euchariſtia dicitur, laudem Dei exercitium eſſe communicantiũ, *edent pauperes, & ſaturabuntur, & laudabunt Dominum qui requirunt eum.* quia ſcilicet, vt ibi Hugo Cardinalis, *laudãdo comedent, & comedendo laudabunt*. Vigeſimoſextò de Paradiſo dicitur, ibi fore fluuium pacis, *Declinabo ſuper eos quaſi fluuium pacis* Iſa. 66. quia ſcilicet, vt ait Beda ſer. 18. de SS. *Sanctorum vna concordia : pax cuncta, & lætitia continet.* De Euchariſtia dicitur, *Qui poſuit fines tuos pacẽ: & adipe frumenti ſatiat te.* Pſ. 147. ideo Chryſ. hom. 83. in Matt. de Euchariſtia loquens, *ab omni,* inquit, *vel tenui inimicitia purũ eſſe penitùs iubet: myſteriũ enim eſt pacis.* Vigeſimoſeptimò Paradiſus ita dicitur, quia eſt veluti hortus deliciarũ. ideo Gen. 1. *plãtauit Deus paradisũ voluptatis à prin*

Matt. 19. *Auguſt.* *Apoc. 21.* Exod 16. *Lyr.* *Cyrill.* *Sap. 5.* *Ioan. 4.* *Tertull.* *Pſ. 83.* *Hug. Card.* *Iſa. 66.* *Beda.* *Chryſoſt.* *Gen. 1.*

tipio:& Paradisus,ex Hebræo,idē valet ac *abscōditus*:quasi hortusabscōditus,cui vt ait Beda l.cit.*nec rosæ desūt,nec lilia.*Eucharistia quoque estquidam hortus deliciarum absconditus,quasi intra sepes accidentium panis, & vini: in
Ambros. quo tamen,vt ait Ambrosius serm. 14.in psal. 118.*carpis rosam Dominici sanguinis: carpis lilium, in quo est splendor æternitatis.*Vigesimooctauò de Paradiso dicitur, quod ibi est societas Angelorum,*millia millium ministrabant ei: &*
Dan.7. *decies centena millia assistebant ei* Dan.7. De Eucharistia dicitur, quod ibi est societas Angelorū:dum,vt ait Chry-
Chrys. sost.lib. 6. de sacerdot. *Angelorum multitudo fulgentibus vestibus indutorum altare ipsum circundat: capite sic inclinato,vt si quis milites stantes videat præsente Rege.* Vigesimononò de Paradiso dicitur,quod in eo Angeli velant faciem suam,propter incomprehensibilitatem eius, quem vident,*Seraphim duabus alis velabant faciem eius*, ex Hebræo *suam,& duabus volabant* Isa.6. De Eucharistia quo-
Isa.6. que dicitur,quod Angeli coram ea velant faciem suam. Quippe,vt ait Chrysostomus hom.83.in Matth.*Angeli videntes hanc mensam horrescunt: neque liberè audent intueri propter emicantem inde splendorem.*Trigesimò de Paradiso dicitur,quod ibi Deus residet in suo solio, *Vidi Dominum sedentem super solium excelsum,& eleuatum* Isa.6. De Eucharistia dicitur, quod ipsa est veluti quoddam solium gestatorium, quo Deus circumfertur, & quasi *ferculum,*
Cant.3. *quod fecit sibi Rex Salomon media charitate constratū.*Quod declarās Philo Carpathius *ferculum*,inquit,*caro Christi dicitur:in quo non mundi negotia, sed cælestis regni documenta firmauit.*Trigesimoprimò de Paradiso dicitur,quod in eo *fulgebunt iusti sicut sol* Matt.13.De Eucharistia dixit Chrysostomus hom. 83. in Matt. *solari radio oportere esse splendidiorem manum,carnem hanc diuidentem.*Quamobrem de quodam Theophilo pœnitente, *post ei impertita viuifica*
CCXXVIII. *Christi sacramenta,statim resplenduisse faciem eius,sicut sol,* refert Suarius ex Metaphrast.4.Febr.Trigesimosecūdò de Paradiso dicitur, quod beati manebūt in Deo,& Deus in beatis,*& habitabit cum eis: & ipse cum eis erit eorum Deus* Apoc. 21. De Eucharistia dicitur, *Qui manducat meam carnem,& bibit meum sanguinem,in me manet,& ego in eo.* Ioan.

Ioan.6.quippe, vt notat Cyrill.Alex.lib.4.in Ioa.c.17. *qui carnẽ,& sanguinẽ Domini recipit,cũ ipso ita coniũgitur, vt Christus in ipso,& ipse in Christo inueniatur.* Trigesimotertiò de Paradiso dicitur,quod beati ita Deũ possident, vt quocunq;ierint,Deũ intra se circũferãt, tãquã beatitudinẽ obiectiuã.ideo de Angelis,in terra assistentibus ad custodiam,Christus dixit Matth.18. *Angeli eorum semper vident faciem Patris.* De Eucharistia dicitur,quod Christum sumentes ita possident, vt durante sacramento,Christum intra se vbiq; circumferant.Ideo,vt ait Cyrill.Hierosf.Catech.mystag. 4. *dum Christi corpus, ac sanguinem in mẽbra nostra recipimus,efficimur Christiferi, hoc est, Christũ in corporibus nostris ferentes.* Trigesimoquartò de Paradiso dicitur,quod ibi beati Deũ vident, *Videbitur Deus deorũ in Sion* ps.83.In Eucharistia verò Deus tangitur,& gestatur: ibi oculorum obiectũ,hic palati:& vt expendit Chrysost.hom.83.in Matt. *concedit & manducare, & tangere,& intra te sumere,& cuncta desideria explere.* Trigesimoquintò de Paradiso dicitur, *intra in gaudium Domini tui* Matt. 25.De Eucharistia dicitur,quod gaudium Domini intrat ad nos:dum,vt notat Ambros. cõm. in ps.1. *bona est ebrietas poculi salutaris,quæ iucunditatem infundit æternæ vitæ.* quid est *iucunditas æternæ vitæ*,nisi gaudium beatificum Paradisi?Trigesimosextò deniq;de Paradiso dicitur,quod ibi beati transformantur in Deum, & fiunt quodãmodo & ipsi dij.Ideo ps.81. *ego dixi, dij estis*:quia,vt explicat August.l.9.de ciu.c.23. *appellantur dij immortales, & beati, qui in cælis sunt.* De Eucharistia dicitur, quod ita trãsformat,vt deificet.Ideo Dionys.de Eccles.hier.c.1.appellauit *communionem Deificam*:& c 3. *accedentes*, inquit, *ad sacra percipienda ex communione diuina in Dei similitudinem,& consortium transeunt.* Ideo etiam August.l.med. c. 14. *corpore*,inquit,*& sanguine, quo quotidie in Ecclesia pascimur, & potamur, participes vnius summæ diuinitatis efficimur.* Deniq; clarissimè omnium Damascenus l.4.de fide c. 14. de Eucharistia loquens *participatio*, inquit, *dicitur,quia per ipsam Iesu diuinitatem participamur.* & ibidem supra, *ex hoc carbone ignito participatione diuini ignis ignimur,et Deificamur.* Quamobrem,si electi in Paradiso beatifican-

Cyrill. *Matth.18.* *Dionys.* *August.* *Damasc.*

tur,in Eucharistia,si fas est cum Damasceno dicere,*Deificantur*.Hanc autem veluti identitatem suscipiētis Eucharistiā cum Deo Paschasius l.cit.c.9.colligēs ex Ioan.6.*qui,* inquit,*manducat meam carnem,& bibit meū sanguinem,in me manet,& ego in eo.Verè igitur,sicut per naturā Deitatis Deus Pater in filio est:ita filius Deus homo per humanitatem iurè in nobis esse dicitur: quia per eū cōmunicationē vnitatis habemus ad Deū:dum ipse in Patre manēs,& in nobis quoq; manere dicitur.*Notāda sunt ea verba,*cōmunicationem vnitatis ad Deum*:quia per Eucharistiā nō tā habetur cū Deo vnio,quàm *vnitas*.Ex his plenè remanet probatum in vsu deuoto Eucharistię esse prædestinationis plusquā signū:

CCXXIX. ex eo quod in ea sit Paradisus,& beatitudo,immo, & deificatio:quæ sunt prędestinationis vltimus terminus.Vt nō immeritò exclamarit Dauid ps.83.*Quam dilecta tabernacula tua Domine virtutum:concupiscit,& deficit anima mea in atria Domini*,vtiq;in atria Paradisi.Quę autem hęc sint, explicans,paulò post subdit,*altaria tua , Domine virtutū, rex meus,et Deus meus.*Quippe hinc,vt ait B.Laur.Iustin.

Laur. Iust. ser.de Eucharistia,*huius*(altaris)*perspicitur quāta sit dignitas:vbi domus Dei est,et porta cæli,innumerabiliumq; Angelorum frequentia.* Quapropter vir quidam sanctus nostræ Societatis dicere solebat,*altare Paradisum esse sacerdotum,* utiq;propter Eucharistiā. Addunt postremò aliqui tantā esse Eucharistiæ cum Paradiso societatem,ut & Paradisus sit nunc in Eucharistia , ut probatum est : & Eucharistia futura sit postea in Paradiso. Quippe putant Eucharistiā post diē iudicij,quando cessabit in Ecclesia militante,cōseruandam esse in triūphante,non in ordine ad usū,sed in ordine ad cultū.Neq; cōgruentię ad id suadendū deesset. Primò quia lignum crucis conseruabitur apud Beatos in cælis:ut arguitur ex eo,quod post mundi finē in die iudicij *parebit signū filij hominis* . Maior autē ratio uidetur de Eucharistia,in qua Christus est modo multò admirabiliore,& diuiniore,quàm fuerit in ligno crucis.Secundò,quia hoc de Eucharistia colligi uidetur ex Gen. 49. *pinguis est panis eius:& præbebit delicias regibus.*In quem locū Glossa,*pinguis est panis eius,idest sacramentum Eucharistiæ . & præbebit delicias regibus . per reges intelliguntur cæli ciues,*

Eucharistia post mundi finem in cælo conseruādam non ad vsum,sed ad cultum, putāt aliqui

Gen.49.
Gloss.

cum

cum Christo regnantes. Supponit igitur Euchariſtiã aliquãdo delicias præbiturã *cęli ciuibus cũ Chriſto regnantibus*. Facit huc etiã illud Iob. 37. *Frumentũ deſiderat nubes: & nubes ſpargunt lumen ſuũ*, ſi attẽdatur alia lectio, quam ex Hebręo adducit Pineda, *Frumẽtũ etiã in ſerenitate fatigabit nubẽ*. Quippe hoc frumentũ electorum, vt putãt aliqui, etiã poſt mundi finẽ, exactis iã imbribus pręſentis vitæ, in æternę patrię *ſerenitate fatigabit nubẽ*, nempe nubẽ illã accidentiũ: quę quodãmodo fatigãtur, ſiue quia ſtãt ſine vllo ſubiecti adminiculo, ſiue quia Chriſtũ portant *omnia portãtẽ verbo virtutis ſuæ*. Tertiò nullũ id cõtinere videtur abſurdum: & cedit in maiorẽ excellẽtiã Chriſti, quod præbeat ſe videndũ Beatis multipliciter: & in maius gaudiũ beatorũ, ſi videant intuitiuè Chriſtũ ſacramentaliter exiſtentẽ in hoſtia: in qua eius præſentiã crediderũt per fidẽ. Poſtremò deniq; ſi conueniens fuit, vt manna, quo cibati ſunt filij Iſrael in deſerto, conſeruaretur etiã in terra promiſſionis: multò id conuenientius eſſe dici fortaſſe poſſet de Euchariſtia. Quippe manna figuram fuiſſe Euchariſtiæ certũ eſt apud omnes: ſicut etiã deſertũ figurã fuiſſe vitæ præſentis, terrã promiſſionis figurã vitæ futuræ. Sicut igitur manna nõ vlterius deſcendit de cęlo, cũ Iſraelitæ peruenerunt ad terram promiſſionis: *defecitq; manna, nec vſi ſunt vltra cibo illo filij Iſrael* Ioſue 5. ita poſt huius vitę deſertũ, in terra illa viuentiũ, ceſſabit vſus Euchariſtiæ: neq; beati *vtẽtur vltra cibo illo*. Sed quemadmodũ in terra promiſſionis non ſine myſterio conſeruatũ eſt manna intra arcã teſtamenti in vrna aurea, teſte Paulo ad Hebr. 9. *arca teſtamenti, in qua vrna aurea habens manna*: ita quia, teſte eodẽ Paulo 1. Cor. 10. *omnia hæc in figura cõtingebant illis*: dubitari poſſet an ceſſante vſu Euchariſtiæ, conſeruandũ ſit hoc verũ manna in terra illa promiſſionis: idq; *in vrna aurea, intra arcã teſtamenti*, quæ colebatur in templo. Neq; enim deerit cælo & arca, & templum. ideo dicitur Apoc. 11. *apertum eſt templum in cælo, & viſa eſt arca teſtamenti eius in templo.* Hæc ex aliquorum ſenſu. Ego in re tãti momenti nihil temerè pronunciãdum cenſeo, ſed id totũ Eccleſię iudicio reſeruandũ. Illud tamen addiderim, ſub cõditione, ſi Euchariſtia in cælo conſeruabitur (de quo nihil

Iob. 37. *Hebr. 1.* *Ioſ. 5.* *Ad Heb. 9.* *1. ad Cor. 10.* *Apoc. 11*

certi

certi pronunciari potest,vt dictu est)vtiq;conseruandā fore intra cor Mariæ.Si enim manna asseruatum est in arca testamenti,per hanc significari Mariā docent Methodius orat.in hypap. & alij: & speciatim per arcam testamenti, quæ Ioanni apparuit in Apoc. intelligi corpus Virginis gloriosū,docet Suar.to.2.in 3.p.ar.4.disp.21.sect.2. Intra arcā igitur testamenti,nempe corporis gloriosi Mariæ, in vrna aurea cordis conseruaretur hoc manna Eucharisticum,nempe aliqua hostia sacra adoranda,& spectanda ab omnibus ob dotem claritatis,& transparentiæ. Quod videtur innuisse etiam Patres. Quippe Damas.or.1.de nat. *agnoscitur*,inquit,*arca auro confecta,& mānifera illa vrna aurea,nihil habere,quod cum illa* (Maria)*comparari possit. etenim exemplaris adumbrationis typo sunt ornatæ.* Andr. Cret.or.2.de dorm.*ecce*,inquit,*gloriæ noua arca,in qua vrna aurea.*Idem or.de Annunc.*Salue*,inquit,*vrna aurea , eū ferens,qui dulce manna reddit.* Neq; perpetuò asseruandæ Eucharistię institui potest altare dignius,quàm cor Marię: quæ,vt ait Epiphan.ser.de lau d. Deiparæ,*sacerdos est, & altare:quæ quidē manna ferens,dedit nobis cælestem panem.* Dicitur,*quæ dedit cælestem panem* , quia quod per se venit in consecratione sub speciebus panis,est corpus:quod totū acceptū est à Virgine . Sicut quod per se venit sub speciebus vini, est sanguis, pariter acceptus ab eadem : & sic reddenda hæc perpetuò Mariæ tanquam accepta ex Maria.Intra cuius viscera,quia Christus libentissimè nouem mensibus habitauit, inde non nisi potenti Patris imperio extractus,ac diuulsus;ideoq;dicit ps.21. *tu es,qui extraxisti me de ventre*:iucūdum valde illi esset intra eadem viscera perpetuò sacramentaliter considere,tanquam in pyxide:qua aut pretiosiorem, aut sacratiorem Eucharistia nō habuit. Ex his apparet quàm perspicuum prædestinationis signum statuendum sit in deuoto usu Eucharistiæ : cū tanta sit ei societas cum Paradiso . Quod si de margarita dixit Plinius lib.9.cap.35.*maiorem illi societatem cæli esse, quàm maris*: multò ueriùs dicetur dē margarita Eucharistica *maiorem illi societatem cæli esse,quàm terræ.*Quippe *hic est panis , qui de cælo descendit: hic ex terrenis faciens cælestes* , ut ait Cyrillus.ideo idem est in fine mundi regres-

Method.

CCXXX. Deiparæ pectus Eucharistiæ ara.

Suarez.

Damas.

Andr.Cret.

gressurus in cælum : vt verificetur ad litteram quod ait August. enarr. in ps. 17. *in illa ciuitate erimus, vbi Deus panis est.* Hæc de signo præ destinationis in vsu frequenti, & deuoto Eucharistiæ. Ampliantur eadem ad affectum circa venerationem Eucharistiæ. Quippe prædestinatorum est proprium, Ecclesias frequentare, facilem aditum à tēplo habituros ad cælum. siquidem D*ominus in templo sancto suo: Dominus in cælo sedes eius* ps. 10. Insuper in templis reuerenter versari, neque ijs abuti ad peccata: condiscentes quomodo versaturi sint in eo templo, quod vidit Ioan. Apoc. 11. Præterea solemne ijs est Eucharistiam, dum per plateas circumfertur ad ægros, quoad fieri potest religiosè comitari: vt iam incipiant *sequi Agnum quocumque ierit* Apoc. 14. *D*enique prædestinationis signum est non leue coram Eucharistia, præsertim cum publicè exponitur, diu, ac libenter orare: atque orbe illo Eucharistico tanquā ex nouo cælo illapsos in animam benignos quosdam influxus sentire: assuescentes iam hinc, sub accidentium velo, illi eodem Deo, quo semper fruituri sunt sine velo. Claudam hæc omnia cum Laur. Iustin. ser. cit. de Eucharistia. vbi, *qui*, inquit, *sacrosancta corporis, & sanguinis mysteria maxima veneratione frequentant, diligentur à Deo, sublimabuntur à Christo, protegentur ab Angelis, venerabūtur à populis, visitabuntur in spiritu, ditabuntur donis, complectentur à gratia, ac beatorum agminibus sociabuntur.* Hæc dicta sint de Eucharistiæ deuoto, & frequenti vsu nostræ prędestinationis auspicio.

Ps. 10.

Laur. Iust.

CAPVT XVIII.

Decimum Reprobationis signum; Eucharistiæ vsus infrequens, aut sacrilegus.

OPpositum eorum, quæ diximus, reprobationis est signum. Vsui enim Eucharistiæ frequenti opponitur in-

infrequens, deuoto sacrilegus. Quare

Dico primò. Reprobationis signum est infrequens ad Eucharistiam accessus.

Ps. 106. Probatur primò è Scripturis. Primus locus desumitur è veteri testamento ps. 106. *Omnem escam abominata est anima eorũ: appropinquauerunt vsque ad portas mortis* Per *omnem escam* manna intelligitur: quæ dicitur *omnis esca*, quia

Sap. 16. continebat saporem omnis escæ. Ideo Sap. 16. *Angelorum esca nutriuisti populum tuum, omne delectamentum in se habentem, & omnis saporis suauitatem.* & infra, *deseruiens vniuscuiusque voluntati, ad quod quisque volebat conuertebatur. Omnem escam* igitur, ideſt manna, *abominata est anima eorum*: ex quo infert propheta, *appropinquauerunt vsque ad portas mortis*. Quod figuraliter de manna, hoc veraciter de Eucharistia *habente in se omne delectamentum, & omnis saporis suauitatem.* Qui hanc abominantur, signũ est quod *iam appropinquauerint vsque ad portas mortis.* Ideo Hugo Card. in eum locum *Omnem escam*, inquit, *abo-*

Hug. Card. *minata est anima eorũ, ideſt Eucharistiã. quare vsq; ad portas mortis appropinquarũt*. Hinc colligitur maximũ reprobationis indiciũ in vsu infreqũeti Eucharistiæ. quia abominari aliquem cibum dicitur is, qui eum rarò, & cum fastidio adhibet: & multò magis is, qui non adhibet nisi coactus præcepto medici. Vnde fit vt abominari dicatur cibũ Eucharisticum is, qui eum rarò adhibet: & multò magis qui non adhibet nisi coactus præcepto medici, nempe Ecclesiæ, eius sumptionem præcipientis quidem in die Paschatis: sed ad eandem inuitantis toto anni tempore. Hæc abominatio cibi omne delectamentum habentis, signum est habitualis cuiusdam ægritudinis, ob quam, vitiato palato, ęgrotus appetit insalubria: abhorret à salubribus, etiã ab ijs, quæ sano, ac valenti benè sapiunt. Isti, qui ventris, aut Veneris voluptatibus vacant, & Eucharistiam, rarò ad eam accedentes, fastidiunt; similes sunt Hebræis, qui suspirantes ad ollas carnium, & fastidientes manna dicebant,

Num. 21. *nauseat anima nostra super cibo isto leuissimo* Num. 21. Huc

Auicenna. facit illud Auicennæ effatum, *Omnis repletio mala, panis autem pessimà.* Quod iuxta sapientium medicorum traditionem ita vertendum est ex Arabico, *omnis nauseatio mala,*

la, panis autem pessima. quia ægrotus facilè carnes, aut alia obsonia nauseat: panem non nauseat. Quod si morbus eò deueniat, vt causet etiam nauseationem panis, id pronunciatur vt lethale. Simile omnino hoc in loco est prophetæ pronunciatum. Nam, quia hæc omnis esca, de qua figuraliter loquitur, est ea, quæ ps. 77. dicitur panis Angelorum, & est panis ipse Eucharisticus: verè de hoc pronunciatur, *omnis nauseatio mala, sed panis pessima*: quia nauseare diuinum hunc panem lethale. & ideo de ijs, de quibus dici potest, *omnem escam abominata est anima eorum*, hoc est Dauidis prognosticon multò certius Hyppocratico, *appropinquauerunt vsque ad portas mortis*, idest iam sunt in extremo periculo constituti æternæ damnationis. quod est dicere hæc nausea maximum est mortis, idest reprobationis indicium. Ideo Chrysostomus hom. 63. in Matth. *nemo, inquit, accedat cum nausea, nemo resolutus: omnes feruentes, omnes accensi, & excitati.* Animaduertendum quoque est ex hoc etiam colligi, hos, qui fastidiunt Eucharistiam, non experiri dulcedinem, neque in ea reperire *omne delectamentum, & omnis suauitatem saporis*, quæ de ea pronunciantur: quod in suspicionem inducit malè perceptæ Eucharistiæ. Manna quoque apud Hebræos non continebat *omnis saporis suauitatem*, neque dici poterat *omnis esca*, nisi respectù iustorum, vt colligitur ex prædicto loco Sap. 16. vbi de hoc loquens Salomon dicit, *dulcedinem tuam, quam in filios habes, ostendebat: & deseruiens vniuscuiusque voluntati*, &c. Hoc priuilegium dicitur factum *filijs*, idest ijs, qui erant in gratia; vt ex his verbis colligit Abulensis quæst. 5. in cap. 9. Exodi. Lyran. in eum locum, vbi putat eos, qui dicebant, *nauseat anima nostra super cibo isto*, fuisse Hebræos peccatores, non existentes in gratia: & sic non sentientes omniformem mannæ dulcedinem. Quod idem affirmat Gregorius lib. 6. moral. cap. 9. vbi *manna*, inquit, *omne delectamentum, & omnis saporis suauitatem in se habuit: quod videlicet in ore spiritualium, iuxta voluntatem edentium, saporem dedit.* Excludit igitur ab hoc priuilegio carnales. Simili igitur modo Eucharistia figurata per manna hanc omnis saporis suauitatem non exhibet nisi iustis, immo nō nisi spiritua-

[Margin: CCXXXI. Qui Eucharistiæ escam nauseant, mortis habēt prognosticon.]

[Margin: *Chrys.*]

[Margin: *Sap. 16.*]

[Margin: *Gregor.*]

[Margin: Eucharistiæ suauitatem soli experiũtur iusti.]

libus. Vnde fit, vt qui dicunt *nauseat anima nostra* &c. aut in peccato sint, aut si sunt in gratia, homines sint voluptatibus sensibilibus dediti: de quibus ex nauseatione diuinæ huius escæ verum etiam est prophetæ præsagium, *appropinquauerunt vsque ad portas mortis*, idest prope portas sunt peccati mortalis, & in summo discrimine amittendi gratiam. nimirum non nisi animæ, cui nimis carnalia sapiunt, cæleste manna est insipidum. Ideo Lauren. Iustin. serm. de Euchar. huiusmodi hominem reprehendens *similis*, inquit, *illis efficeris, qui comedentes tantùm corporaliter manna, gustus illius repleti fastidio, contra Dominum murmurauerunt dicentes, quis dabit nobis ad vescendum carnes? Te proculdubio cælesti dono facis indignum, & salubri sacramenti huius priuas effectu, si corde insipido hoc cælitum manna manduces.* Sicut igitur inter Hebræos ij, qui manducabant manna, sed ijs non sapiebat, non computabantur inter iustos Dei filios, vt ex prædicto loco sapientiæ probãt authores citati: ita inter fideles non solùm de ijs, qui Euristiam abominantur, sed de ijs etiam, quibus cæleste hoc manna non sapit, ideoque rarò ad illius esum accedunt, dici potest illud Dauidis, *appropinquauerunt vsque ad portas mortis*: quod est dicere prope sunt inferni portas, quæ reprobationis sunt terminus.

Laur. Iust.

Secundus locus desumitur ex nouo testamento. *Panem nostrum quotidianum da nobis hodie*, vt habetur in oratione Dominica Lucæ 21. Quod de Eucharistia exponunt Tertull. lib. de or. Domin. Cyprianus lib. 4. epist. 6. Cyrillus Hierosol. cathec. 5. mystag. Hieron. contra Pelagianos. Ambros. lib. 5. de sacr. cap. 4. August. de serm. Domini in monte cap. 12. Cassian. collat. 9. c. 21. & plerique alij. Si ergo, Christi testimonio, Eucharistia fidelibus est *panis quotidianus*: longissimè ab hoc recedunt, qui ita viuunt, vt hoc pane vtantur aut annuatim, aut rarò. Quamobrem Ambrosius loco cit. *Si quotidianus*, inquit, *est panis, cur post annum illum sumis? sic viue, vt quotidie merearis accipere.* Matth. cap. 6. dicit *panem nostrum supersubstantialem da nobis hodie*. quod aliqui referunt ad excellentiam Eucharistiæ: quæ *supersubstantialis* dicitur, quia, vt ait Cassianus coll. cit. *super omnes substantias est: omnesque creaturas magnifi-*

Lucæ 21.

Eucharistia panis est quotidianus.

Ambros.

gnifi-

gnificentiæ, ac sanctitatis, eius excedit sublimitas. Quod facit versio Symmachi, qui transtulit, *panem præcipuum*, siue *eximium*. Facit etiam versio aliorum, qui legunt, *panem acceptabilem, & singularem*. Quæ omnia Eucharistiæ competũt: & faciunt ad illam expositionem *panis supersubstantialis*, id est *superantis omnem substantiam*. Melius tamen Ambros. loco cit. *substantialis*, inquit, *dicitur, quia animæ nostræ substantiam fulcit*. Quæ eadem verba sunt apud Augustinum serm. 28. in Euang. Lucæ. quasi Eucharistia sit subsistentia animæ. Sicut enim subsistẽtia in ordine naturali fulcit naturam: ita quasi ad subsistẽdum in ordine gratiæ, hic *panis substantialis animæ nostræ fulcit substantiam*. Et hic sensus maximè facit ad explicandam necessitatem quotidianæ Eucharistiæ. Sicut enim substantia sine fulcimento subsistentiæ corruit: ita anima sine fulcimento Eucharistiæ. Quamobrem vbi alij, *panem substantialem*, versio Syriaca legit, *panem nostræ indigentiæ*. quæ versiones recidunt in idem quod clarius vulgata ex Luca, & recepta ab Ecclesia, *panem nostrum quotidianum*, id est, quo quotidie ad sustentamentum egemus. Hoc idem significatur per panem sine vllo additamẽto: panis quippe cibus ille est, quo quotidie nutrimur. alijs enim cibis identidem, solo pane quotidie vtimur. Ex quo fit etiam, vt nomine panis absolutè veniat quodlibet alimentum Gen. 28. *Si Dominus dederit mihi panem ad vescendum*, id est alimenta quibus sustenter. Exod. 2. *vocate eum, vt comedat panem*. Ruth. 2. *veni huc, & comede panem*. Prou. 31. *& panem otiosa non comedit*. Quibus in locis nomine panis venit quodlibet alimentum, quod vnà cum pane comeditur. Non sine mysterio igitur Eucharistia datur sub speciebus panis, & à Christo appellatur *quotidianus panis*: quia, vt benè notat Paschasius lib. de corp. & sang. cap. 19. *si in mortali cibo tanta vis inest, vt quotidie vitam labentem reparet, viresque restituat: idem sentiendum de hoc immortali cibo, in quo vita æterna præstatur*. Contra verò deficiente quotidiano pane calor naturalis resoluitur: & sic mors imminet. ideoque Eucharistia panis quotidianus dicitur: quia, vt notat Carth. *sicut corpus sine corporeo cibo non sustentatur, nec permanet in vita naturali: ita anima sine hoc cibo mirifico non persistit*

CCXXXII *Gen. 28. Exod. 2. Ruth 2. Prou. 31. Paschas.*

in vita gratiæ spiritualis. Infrequentia igitur in susceptione Eucharistiæ reprobationis est signum, etiamsi homo esset in gratia: quia signum est non permansurum diu in statu gratiæ, & sic non peruenturum ad perseuerantiam finalem, quæ est vnicum medium ad salutem. Hæc è Scripturis.

Cyprian. Probatur idem secundò ex Patribus. Cyprian. de or. Domin. *hunc*, inquit, *panem dari quotidie postulemus: ne qui in Christo sumus, & Eucharistiam quotidie ad cibum salutis accipimus, intercedente aliquo grauiore delicto, dum absentes, & non communicantes à cælesti pane prohibemur, à Christi corpore separemur.* Ex Cypriano igitur ij, qui non communicabantur quotidie, iuxta vsum antiquioris Ecclesiæ, periculum incurrebant *separationis à Christi corpore*, & sic reprobationis. Quare infra subdit, *timendum est, & orandum ne, dum quis abstinens separatur à Christi corpore, procul remaneat à salute: comminante ipso & dicente, nisi ederitis carnem filij hominis, non habebitis vitam in vobis*.

Cyrill. Cyrillus Alex. lib. 4. in Ioan. cap. 17. *Si vitam*, inquit, *æternam consequi volumus, si largitorem immortalitatis habere in nobis desideramus, ad recipiendam benedictionem* (Eucharistiã) *libenter concurramus: caueamusque ne loco laquei diabolus damnosam prætendat religionem, quod iudicium sibi manducat & bibit, qui manducat & bibit indignè. Quando igitur tu, qui ista dicis dignus eris?* &c. Laqueum diaboli appellat retrahi à susceptione Eucharistiæ sub prætextu humilitatis.

Retrahi à susceptione Eucharistiæ laqueus est Diaboli.

Ambros. Ambros. lib. 5. de sacr. cap. 4. *Accipe quotidie quod quotidie tibi proficiat. Qui non meretur quotidie accipere, non meretur post annum accipere.* Eucharistia igitur annuatim, aut rarò suscepta signum exhibet quod tunc etiam sit malè suscepta: & sic signum damnationis.

August. August. hom. 42. tom. 10. *panem*, inquit, *quotidianum da nobis hodie. Eucharistiam tuam, quotidianum cibum. Hoc optent fideles, hoc orent. quia qui non perseuerant in bona vita, separabuntur ab illo pane.* Ex Augustino igitur separatio ab hoc quotidiano pane signum est non perseuerantiæ in bona vita: atque adeo reprobationis. Et ideo idem lib. de Eccles. dogmat. cap. 3. quamuis quotidie Eucharistiæ communionẽ percipere nec laudet, nec reprehendat; quia in hoc dari

non

non potest regula generalis, propter diuersitatem status exigentis minorem aut maiorem frequentiam communionis: tamen absolutè ibidem addit, *omnibus diebus Dominicis communicare suadeo, & hortor*. Ex Augustino igitur Eucharistiæ perceptio non differenda vltra octauum diem: ne scilicet vita spiritualis animæ ex nimio ieiunio pereat, vt mox ostendetur.

Probatur igitur idem tertiò ratione ex effectibus Eucharistiæ. Primus eius effectus est conseruare, nutrire in vita gratiæ. Ideo non ministratur nisi baptizatis, idest renatis in baptismate: ijsque dari solebat etiam paruulis immediatè post baptismum: quia infantes iam nati indigemus alimento. Quod notauit Clem. Alex. lib. 1. Pædag. cap. 6. vbi, *lacte*, inquit *Dominico quasi nutrimento statim, postquã editi sumus, alimur*. Idcirco Eucharistia modò lac appellatur, modò panis: quia siue infantes sumus in vita spirituali, indigemus hoc lacte: siue in ea adoleuimus, indigemus hoc pane. Sicut igitur multo tempore priuari infantes lacte, viros pane est omnino lethale; cum cibus necessarius sit ad conseruationem vitæ: ita multo tempore priuari Eucharistia. Quod animaduertens Cyprianus, *Sicut*, inquit, *in vita corporali cibus necessarius est ad conseruandã vitam: ita in vita spirituali hoc sacramentum necessarium est tanquam vitæ conseruatiuum*. Et ratio est, quia sicut baptismus est quædam spiritualis generatio: ita Eucharistia est quædam spiritualis nutritio. Atque hoc est in causa, vt appelletur à Christo modò cibus, *caro mea verè est cibus* Ioan. 6. modò panis, *qui manducauerit ex hoc pane uiuet in æternum*: nunquam tamen appelletur medicina. quia hæc non exigit sumi nisi annuatim, & iuxta indigentiam morbi: cibus verò & panis quotidie. Ostendere igitur in hoc Christus voluit, appellando Eucharistiam cibum & panẽ, frequentissimè esse sumendam, vt conseruet in vita gratiæ. Infrequentia igitur Eucharistiæ vel oritur ex morte spirituali, quia mortui non aluntur: vel signum est mortis spiritualis iam imminentis, quia diù sine cibo viui non potest: & sic difficillimum est longo tempore perseuerare in vita gratiæ sine cibo Eucharistico. Sicut igitur non solùm carentia cibi, sed ipsa etiam diuturna inappetentia

Eucharistia infantibus post baptismum dari solebat.

CCXXXIII.

Eucharistia cur panis & vinum, non verò medicina dicatur à Christo.

lacti in infante, panis in viro signa sunt morbi grauissimi, & prognosticon tendentis ad mortem: ita ipsamet Eucharistiæ inappetentia & signum est, & causa grauissimæ ægritudinis spiritualis, cum prognostico æternæ mortis. Et ideo hæc inappetentia solet esse propria reproborum: sicut prædestinatorũ est propria quædam Eucharistiæ fames; ex qua ante sumptionem nascitur incredibile desiderium, in sumptione par alacritas. Quam explicans Chry-

Chrys. sostomus hom. 83. in Matth. *Nonne videtis,* inquit, *quanta promptitudine paruuli pupillas capiunt, & quanto impetu labia vberibus infigunt? Accedamus nos quoque cum tanta alacritate ad hanc mensam, & ad vbera poculi spiritalis: & & vnus sit nobis dolor, hac esca priuari.* Reprobis vna est voluptas, priuari: vnus dolor, dum compelluntur accedere.

Secundus Eucharistiæ effectus est præbere vires spiri-

Trident. tuales ad superanda impedimenta salutis. Ideo dicit Trident. sess. 13. cit. cap. 2. Eucharistiam sumi tanquam *antidotum, quo à peccatis mortalibus præseruemur*: quia scilicet præbet vires ad resistendum tentationibus, quæ inducerẽt ad mortalia. Quapropter Cyrillus Alex. lib. 4. in Ioan. cap. 17. dicit hoc sacramento *pietatem corroborari*. & Lauren. Iust. serm. de Eucharist. dicit *frequentari in Ecclesia, vt debilibus robur conferat*. Ergo ex infrequentia Eucharistiæ sequitur debilitas, & iactura virium spiritualium, ex qua præsagium fit fere quod anima succũbet tẽtationibus, ex

Isa. 3. quo reprobatio. Hoc annuitur Isa. 3. *auferet Dominus omne robur panis, & virum bellatorem*. Maxima hæc est Dei comminatio: quia, cum aufertur robur huius diuini panis, auferuntur simul vires bellandi, & superandi tentiones.

Lyr. Ideo in hunc locum Lyranus, *auferet omne robur panis, idest, spiritualis nutrimenti, & virum bellatorem contra vitia*. Præterea, sicut ex nimio ieiunio macies, ex continuatione optimi cibi pinguedo sequitur: ita, si diu à cibo Eucharistiæ ieiunetur, spiritualis animæ macies sequitur; ex frequentia verò, spiritualis pinguedo. Ideo appellatur Isa.

Isa. 25. 25. *cõuiuium pinguium*, & Gen. 49. *panis pinguis*, & Iob. 35. *mensa tua erit plena pinguedine*, & vt addunt Patres Græci in catena, *pinguedine vitæ æternæ*: nempe quam affert panis

nis Eucharisticus, qui appellatur ab Ecclesia in Canone missæ *panis vitæ æternæ*. Sicut igitur ex frequentia huius cibi spiritualis pinguedo nutriens ad æternam vitam: ita ex infrequentia macies, & veluti febris ethica spiritualis, ex qua prognosticum fit mortis. Videtur hoc significari ps. 101. iis verbis, *percussus sum vt fœnum, & aruit cor meũ: quia oblitus sum comedere panem meum.* Obliuio huius panis duo mala inducit. Vnum est ariditas cordis, per defectum illius pinguedinis spiritualis, quæ habetur per hoc sacramentum. quippe, vt supra dictum est cum Tertulliano l. de resur. carn. cap. 8. *dum caro corpore & sanguine Christi vescitur, de Deo anima saginatur*. Alterum malum, quod inducit, est mors spiritualis. significatur per ea verba, *percussus sum vt fœnum*, &c. *quia oblitus sum comedere panem meum*. Percuti enim vt fœnum est ea facilitate peccare, qua fœnum vel leuiter percussum effringitur. Quamobrẽ Augustinus enarr. in hunc ps. *meritò*, inquit, *percussum est vt fœnum, & aruit cor eius: quia oblitus comedere panem suum. oblitus manducare panem, bibit venenum*. Ecce ex obliuione Eucharistiæ facilitas peccandi, & sic mors spiritualis. Quamobrem idem Augustinus ibid. *in eius*, inquit, *corpore es, qui ait ego sum panis viuus, qui de cælo descendi. oblitus eras comedere panẽ tuum: post obliuionem veniat commemoratio: manducetur panis de cælo, vt viuatur.*

Ex Eucharistiæ infrequentia spiritualis sequitur velu ti macies.

Ps. 101.

August.

Tertius Eucharistiæ effectus est liberare à culpis quotidianis, vt habetur ex Trid. sess. cit. & purgare ab habitibus vitiosis. ideo dicitur à Cyrill. loc. cit. *Christum in hoc sacramento sæuientem membrorum nostrum legem sedare, collisos redintegrare, perturbationes animi extinguere*. Quamuis enim hoc sacramentum non sit per se, & primariò medicina, vt est sacramentum pœnitentiæ per se institutum ad euacuanda peccata: secundariò tamen, propter auxilia specialia, quæ confert ad purganda vitia, admixtam habet rationem medicinæ. Vnde fit vt spiritualibus morbis quotidianis non occurratur prorogando medicinam ad longum tempus. quod est argumentum Augustini ser. 28. de verbis Domin. in euang. Luc. vbi, *tu*, inquit, *panem istum vitæ nostræ quotidianum non assumis. qui vulnus habet, medicinam requirit: vulnus adest, quia sub peccato sumus: medicina*

Cyrill.

CCXXX. IV.

cina est cæleste, & venerabile sacramentum: panem nostrum quotidianum da nobis hodie. quotidie si accipis, quotidie tibi est hodie. Tibi hodie est Christus, tibi quotidie resurgit. Eadē planè habet ijsdem verbis Ambrosius lib. 5. de sacram. c. 4. qui lib. 4. cap. 6. *quotiescunque*, inquit, *accipimus, mortem Domini annunciamus. si mortem annunciamus, annunciamus remissionem peccatorum. si quotiescunque effunditur sanguis, in remissionem peccatorum effunditur, debeo illum semper accipere, vt semper mihi peccata dimittantur. qui semper pecco, sēper habere debeo medicinā.* Quamobrē, sicut ex multiplicatione prauorum humorum, dum non purgantur per medicinam, disponitur corpus ad febrem, & sic ad mortem: ita per multiplicationem peccatorum quotidianorum, à quibus liberat Eucharistia, disponitur anima ad mortalia, & veluti ad febrem & mortem spiritualem. Ex prorogatione igitur cælestis huius medicinæ, qua quotidianis morbis occurrendum fuisset tempestiuè, prognosticum lethale pronunciant medici spirituales. qui Christum in sacramento existentem alloquuti sunt cum Dauide, *qui elongant se à te, peribunt.* ps. 72. Hæc de reprobationis indicio ex infrequenti vsu Eucharistiæ.

Ambros.

Ps. 72.

Dico secundo. Reprobationis signum maximum est sacrilegus Eucharistiæ abusus.

Eucharistiæ sacrilegus abusus, reprobationis est signum.

Probatur primo è Scripturis, in quibus è veteri testamento suadetur id è figuris. Prima Eucharistiæ figura fuit columna nubis, vt ostensum est supra nu. 211. Hæc autem ita *stetit inter castra Aegyptiorum, & Israel* Exod. 14. vt illis lucem & ductum præberet, Aegyptijs verò noctem offunderet. quia, vt tradit Abulensis q. 4. in cap. 14. Exod. vnum latus nubis erat lucidum ex parte Hebræorum, alterum obscurum ex parte Aegyptiorum. vt significaretur ab Eucharistia iustis lucem infundi, peccatoribus tenebras. Adde columnam illam, dum monstrabat Hebræis lucem & radios, vibrasse in Aegyptios sagittas & fulgura. quod significatur Exod. 14. ijs verbis, *respiciēs Dominus super castra Aegyptiorum per columnam ignis & nubis, interfecit exercitum eorum.* quia, vt notat ibi Lyranus, *ex ea nube generata sunt fulgura, & tonitrua.* Ad quod allusit Habacuc 3. *in luce sagittarum tuarum ibunt, in splendore fulguran-*

Exod. 14.

Lyr.

Habac. 3.

gurantis hastæ tuæ. Nimirum nubes Eucharistica lucem & radios monstrat iustis, & electis per Israelitas designatis: sagittas, & fulgura peccatoribus & reprobis, qui per Aegyptios figurantur.

Secunda Eucharistiæ figura fuit manna, vt ostensum est supra num. 217. manna autem erat simile pupillæ oculi, teste Philone lib. 2. Allegor. vt hoc significaretur quàm delicatè tractanda sit Eucharistia, quam qui offendit, offendit pupillam oculi diuini. Hoc idem apertè demonstratum est in punitione Hæbreorum, cum post manna appetiere carnes. Tunc enim, vt dicitur in ps. 77. *escæ eorum erant in ore ipsorum, & ira ascendit super eos, & occidit pingues eorum, & electos Israel impediuit nimis.* Seuera videri poterat punitio simplicis desiderij comestionis carnium, quas in deserto per tot annos non gustauerant. Sed ratio indicatur in eodem psalmo: dixerat enim immediatè ante, *panem cæli dedit eis: panem Angelorum manducauit homo.* Non potuit Deus ferre vt qui manducabat manna, simul appeteret carnes: & ideo occidit primores etiam populi sui. Quantò minùs poterit ferre eos, qui mãducant hoc cæleste manna, & simul appetunt carnalia? Hebræi, cum suspirabant ad ollas carnium ante susceptum manna, venia digni visi sunt: post manna, puniti sunt. Ita fideles, qui percipere volunt hoc manna & simul voluptatibus indulgere carnalibus, venia digni non sunt. Quod aduertens Cyrillus Alex. lib. 3. in Ioan. cap. 34. *quia,* inquit, *Hebræi nuper ab Aegypto effugerant, panemque cælestem, qui cor hominis corroborat, adhuc non receperant; faciliùs poterant in cupiditates carnis incidere: propterea & venia digni visi sunt. Postquam verò Domino fruebantur, tunc iurè acerba dederunt supplicia.* Quod adamussim quadrat tum in eos, qui gustant hoc sacramentum sine proposito abstinendi à vitijs, præsertim carnalibus: tum in eos, qui post idem susceptum recidiui sunt ad easdem carnalitates. Quia, vt dictum est ex Cyrillo, qui *incidunt in cupiditates carnis, postquam Domino fruuntur, iurè venia non sunt digni, sed acerba dant supplicia.*

Tertia Eucharistiæ figura fuit arca testamenti, vt tradũt Cyrill. Alex. lib. 9. de ador. Hieronym. Ambros. & August. in

Manna figuræ similis pupillæ oculi.

Ps. 77.

Cyrill.

CCXXXV. Sacrilegus Eucharistiæ vsus reprobationis indicium.

in ps.98.Gregorius,Beda, & alij in lib.1.Reg.c. 6. Ex hac autem figura arguitur reprobationis signum in sacrilego vsu Eucharistiæ.Eadem quippe arca,quæ Obededom attulit benedictionem, Bethsamitis & Ozæ attulit mortem,vt videre est ex 2.Reg.cap.6.eò quod Bethsamitæ illam aspexerunt nudam & sine velo, quod non licebat nisi summo Sacerdoti:Oza illam vt collabētem fulciret tetigerit,quod non licebat nisi Leuitis. Animaduertatur discrimen inter aspicientes,aut tangentes arcam illicitè:& sumentes intra se sacrilegè ipsammet Christi carnem diuinitati vnitam, & figuratam per arcam. Addo etiam ex Hebraica traditione, quam refert magister historiæ Scholasticæ in lib.2. Reg.cap.9.Ozam fuisse à Deo morte mulctatum, eò quod arcam tetigerit post accessum ad coniugem. Vnde patet quæ vltio diuersi ordinis immineat ijs, qui post concubitus illicitos ad Eucharistiam accedunt, non diluto per pœnitentiam scelere.Sicut enim arca figura erat Eucharistiæ:ita Hebræorum mors corporalis, & temporalis figura erat mortis spiritualis,& æternæ. Hæc figuratim ex testamento veteri.

1.Cor.11. Ex nouo,vnicus & insignis locus est 1.ad Corin.11.*quicunque manducauerit panem,vel biberit calicem Domini indignè, reus erit corporis, & sanguinis Domini. Qui enim manducat & bibit indignè,iudicium sibi manducat, & bibit.* Vnde arguo primò. Omnis Iudæus, qui influxit ad crucifixionem,& mortem Christi,signum habuit maximum reprobationis: cum illud fuerit parricidium occidendo creatorem,& patrem; & ex communicatione idiomatum, Deicidium: quod peccatum habuit specialem quandam infinitatem, eò quod effusus sit sanguis infiniti pretij, & valoris. Sed,ex Paulo,suscipiens Eucharistiam indignè, reus est corporis,& sanguinis Domini; idest,vt hic Chrysost.& Theophylact.*reus est cædis Dominicæ*, ac si Dominū occidisset,& Christi sanguinem effudisset.Ergo &c. Quamobrem idem Chrysostomus hom.83. in Matt.*cogita*, inquit,*quantùm contra proditorem indignaris: & eos,qui eum crucifixerunt.Itaque considera ne tu quoque sis reus corporis, & sanguinis Christi. Illi sanctissimum corpus occiderunt:tu verò post tot beneficia polluta suscipis anima.* Confirmatur

Chrys.

pri-

primo, quia inter Iudæos Christi persecutores Iudas potissimùm reprobatus est, & appellatus à Christo *filius perditionis* Ioan. 17. quia sub specie amicitiæ magistrum prodidit. quod Christus illi exprobans dixit, *osculo filium hominis tradis* Luc. 22. Ergo inter Christianos, ille maximũ reprobationis habebit signum, cui Christus poterit dicere, *osculo filium hominis tradis*. Eucharistia autem ore percepta est quoddã osculum, quo corpus Christi sub speciebus absconditum osculamur. Quare Ambros. l. 5. de sacr. cap. 2. *venisti ad altare. vocat Iesus animam tuam, & ait, osculetur me osculo oris sui. Vis ad Christum aptare? nihil gratius. Vis ad animam tuam? nihil iucundius, osculetur me.* Est igitur Eucharistiæ perceptio, ex Ambrosio, osculum mutuum vtrinque acceptum, & datum. qui indignè sumit, hoc *osculo filium hominis tradit* non Iudæis, sed ipsimet diabolo in eius corde habitanti, & eius animam possidẽti. Ideo Paschasius lib. de corp. & sang. cap. 8. *si quis*, inquit, *elapsus de corpore Christi, factus membrum meretricis vel diaboli, accipere præsumpserit: non dubium quin ad iudicium excipitur, & cum Iuda culpæ societur obnoxius*. Confirmatur secundò, quia Iudæ proditio non tam Christo displicuit, quod tradidit eum crucifigendum, quàm quod tradidit eum peccatorum manibus contrectandum. Ideo Christus de sua passione loquens, hoc vnum tanquam inter suos cruciatus maximum protulit, *filius hominis tradetur in manus peccatorum* Matt. 26. Quid ergo erit tradi intra os, intra pecus, intra viscera peccatoris? Ideo Chrysost. loc. cit. hoc tanquam scelus crucifixione maius exaggerat, *illi sanctissimum corpus occiderunt: tu verò polluta suscipis anima.* ac si diceret, hoc occisione ipsa quodammodo peius est: cum Christo magis pollutio animæ displiceat, quàm cruciatus omnes, quos passus est. Confirmatur tertiò ex alijs circumstantijs, quia Iudas & Iudæi iniurij fuerunt in corpus Christi passibile: sumentes verò Eucharistiam indignè, iniurij sunt in corpus Christi beatum, & gloriosũ. Iudæi peccarunt ex ignorantia diuinitatis Christi: *si enim cognouissent, nũquam Dominum gloriæ crucifixissent* 1. Cor. 2. sumentes verò Eucharistiam indignè rei sunt corporis, & sanguinis Domini, quem iam agnoscunt vt Dominum

Ambros.

Paschas.

Eucharistiã sacrilegè sumentes eandem cum Iuda incurrũt sortem.

 gloriæ;

CCXXX-VI. gloriæ;& firmiter credunt in Deum: alioquin excludendi essent è numero fidelium. Denique illud scelus omni alio maius,quod patrarunt Iudas & Iudæi semel, inueniuntur qui patrant sæpiùs:non semel,sed multoties *rei corporis,& sanguinis Domini*. ideò hi potissimùm reprobationis habent signum quàm maximum. Quamobrem Lauren.Iust. serm.cit.de Euchar. *De ipsis*,inquit, *potissimùm,qui insensibiliter,infideliterque sacrosancta tractant mysteria, Apostolum dixisse arbitror ad Hebræos 6. impossibile est eos,qui semel sunt illuminati, gustauerunt etiam donum cæleste* &c. *& prolapsi sunt, renouari rursus ad pœnitentiam, rursus crucifigentes sibimetipsis*(quasi intra semeptipsos) *filium Dei,& ostentui habentes.*Quod ait Apostolus *impossibile*, intelligendum est valde difficile.quod satis est ad reprobationis signum maximum:cum horum salus ita sit difficilis,vt haberi possit pro fere impossibili. Et hoc est primum argumentum ductum ex prioribus verbis,*reus erit corporis* &c. Ex posterioribus verò,*qui manducat & bibit indignè,iudicium sibi manducat & bibit*,Arguo secundò.Indignè manducans Eucharistiam,*iudicium sibi manducat,& bibit.* non iudicium absolutionis, vt patet: quia hæc non esset comminatio,sed promissio.Ergo iudicium damnationis:quod est habere signum futuræ damnationis. Quamobrem Chrysostomus in eum locum *manducat*,inquit,*sibi iudiciũ, idest damnationem*. Quasi iam ex tunc contra illum feratur iudicium,& sententia damnationis. Sicut enim iustis datur in Eucharistia *manna absconditum,& calculus candidus*,idest suffragium vitæ æternæ,vt notatum est supra nu. 217. ita impijs datur hoc idem manna cum calculo nigro,idest suffragio damnationis.VtrumqueEcclesia comprehendit illo versiculo,*mors est malis,vita bonis*.Ideo August.serm.1.de temp.*mutet*,inquit, *vitam, qui vult accipere vitam. Nam,si non mutet vitam,ad iudicium accipiet vitam:& magis ex ipsa corrumpitur,quàm sanatur: magis occiditur,quàm viuificatur*.Illustratur hoc è Scripturis,& Patribus.Nam caro Christi in sacramento est panis ille,de quo dictum est,*non est hoc aliud nisi gladius Gedeonis*.Iudic. 7.vt ostensum est supra num.211.Ille autem simul *panis,& gladius subuertens castra Madianitarum*,fauet iustis,sed ho-

stes

Laur. Iust.

Chrys.

Eucharistia datur impijs tanquam manna, sed cum calculo nigro.

August.

stes euertit, & sæuit in impios: panis est Israelitis, gladius Madianitis. Ideo, qui Eucharistiam indignè suscipiunt, traijciunt in sua viscera gladium eos miserè laceraturum, morte non solùm animæ, sed interdum etiam corporis. Quamobrem de fœmina indignè accedente, quæ statim semimortua concidit, ait Cyprian. serm. 5. de lapsis. *non cibum, sed gladium sibi sumens, & velut quædam venena lethalia, palpitans & trepidans concidit! & quæ fefellerat hominem, Deum sensit vltorem.* Assimilat hic quoque Cyprianus cibum Eucharisticum indignè acceptum veneno. sicut enim accidit in humano corpore, idem, quod vni est medicamentum, alteri, ratione prauæ dispositionis, esse venenum: ita Eucharistia, quæ, vt supra num. 219. dictum est ex Ignatio, iustis est *medicamentum purgans vitia, & omnia pellens mala*, ratione prauæ dispositionis, cura, quæ accipitur ab impijs, est ijs loco veneni. Ideo supra Cyprianus *nō cibum*, inquit, *sibi sumens, sed velut venena lethalia*. Hoc autem consilium initum esse à diabolo ad abolendam Christi memoriam habetur ex Ierem. 11. *venite mittamus lignum in panem eius: & eradamus eum de terra viuentium: & nomen eius non memoretur ampliùs.* Per *lignum* enim hoc loco Hugo Cardinalis, Lyranus, Pagninus, & alij intelligunt *lignum venenatum*, nempe taxum: qui pani admixtus toxico eum inficit. ac si dicerent, inficiamus panē eius toxico. Per panem autem hic intelligi Eucharistiam, expresse tradunt Lactantius lib. 4. instit. cap. 18. & Tertullianus lib. 3. contr. Marc. c. 19. vbi, *venite*, inquit, *mittamus lignum in panem eius, vtique in corpus. sic enim Deus in euangelio quoque reuelauit, panem corpus suum appellans.* Clarissimè Glossa interlinearis, *in panem eius, idest in Eucharistiam. hic est enim panis, qui de cælo descendit.* Consiliū igitur diaboli fuit inficere panem Eucharisticum toxico, per sacrilegam eius traditionem indignis, ad hunc effectum, vt Christus *eradatur de terra viuentium*, nempe eradatur memoria eius ab Ecclesia. Ideo subdit, *& nomen eius non memoretur amplius*. Sicut enim per Eucharistiam dignè susceptam comparauit Christus sibi populum acceptabilem electorum, in quorum memoria viuit, vt ostensum est supra num. 214. ita per sacrilegam eiusdem susceptionem

nem

Cyprian.

Ier. 11.

nem augetur numerus reproborum, ita obfirmatorum in malo, vt ex eorum mentibus, qui ſæpiùs indignè ad hoc ſacramentum accedunt, Chriſti memoria penitùs eradatur. Neque mirum, quia quando cum buccella Euchariſtica indignè ſuſcepta intrat Chriſtus in corpus, intrat ſimul & diabolus in cor ſuſcipientis. Quod patet ex Iuda, de quo dicitur Ioan. 13. *poſt buccellam introiuit in eum Satanas*. Per hanc buccellam multi intelligunt Euchariſtiã, vt refert Cornelius in eum locum, inter quos Paſchaſius lib. de corp. & ſang. cap. 8. *iudicium*, inquit, *malè accipientibus minatur: dum, poſt buccellam de manu Domini perceptam, Diabolus Iudam peruaſit*. Et mox, *cibus iſte quibuſdã vita eſt, quibuſdam pœna*, &c. Obſeruandum autem in hoc eſt, quod ante perceptionem Euchariſtiæ Iudas, proditione concepta, erat in ſtatu peccati, & ſeruus diaboli: & tamen non dicitur tunc intraſſe in eum diabolus, ſed tantùm dicitur, *cum diabolus iam miſiſſet in cor, vt traderet eum Iudas* Ioan. 13. & infra, *poſt buccellam introiuit in eum Satanas*. Proditio Chriſti iam ex pacto promiſſa, & accepto iã infami pretio, mox exequutioni mandanda, non continebat tantum ſceleris, vt intraret diabolus in Iudam; ſed tãtùm, *vt mitteret diabolus in cor Iudæ*: Euchariſtia autem indignè percepta, tanquam ſcelus ipſamet proditione maius, aperuit aditum, vt *intraret in eum Satanas*; quaſi ad accipiendam eius plenam, & totalem poſſeſſionem. Si enim poſſeſſio, vt volunt Iuriſtæ, fit per pedis poſitionem, & introitum in domum, cuius poſſeſſio capitur ab eo, qui futurus eſt eius dominus: vtique non ob aliud peccatum, quàm per buccellam Euchariſticam indignè ſuſceptam *intrauit Satanas in Iudam*. & ſic diabolus, qui in Chriſti proditoria venditione tantùm *miſerat in cor eius*, per ſacrilegam Euchariſtiæ ſuſceptionem plenam eius poſſeſſionem accepit. Vnde in ijs, qui Iudam imitati Euchariſtiam ſacrilegè accipiunt, manifeſtè conuincitur per hoc ſacrilegium etiam ſemel patratum Satanam intrare cum buccella in os, & cor ſuſcipientis: ſumendo eius plenam poſſeſſionem, tanquam futurum permanenter, & ſtabiliter eius dominum. ex quo prognoſticum, & ſignum habetur peſſimum futuræ impœnitentiæ finalis, & ſic reprobationis.

Diabolus intrat in cor eius, qui indignè ſumit Euchariſtiam. *Paſchaſ.*

Ioan. 13.

CCXXXVII. Euchariſtia indignè ſuſcepta tanquam ipſa Chriſti proditione ſcelus in Iuda fuit maius.

nis. Quemadmodum enim in eo, qui dignè suscipit, vnà cū Christo suscipitur Paradisus, & ipsamet æterna vita; adeo vt dicatur de presenti Ioan. 6. *qui manducat meam carnem, habet vitam æternam*, vt notatum est supra num. 217. ita in eos, qui indignè suscipiunt, intrante diabolo, vnà cum hoc suscipitur infernus, & mors æterna. Et sic, vt ibi est quędam anticipata possessio æternæ gloriæ, & ideo in vsu deuoto Eucharistiæ est prædestinationis plusquàm pignus, vt ostensum est supra nu. 225. ita in sacrilego eiusdem vsu est quædam anticipata damnationis præuentio: & sic continetur in hoc reprobationis plusquàm indicium. Et hoc est, quod dicit Apostolus, *iudicium sibi manducat, & bibit*: quasi habeat iam anticipatum iudicium damnationis. Sicut enim, vt supra notatum est nu. 217. dicit Augustinus de Eucharistia dignè accepta, *hoc bibere quid est nisi viuere? manduca vitam, bibe vitam*: ita dici potest de ea susceptа sacrilegè, manducari mortem, sorberi mortem, vtique ab iis, qui destinati per hoc videntur ad æternam mortē. Quippe, vt ait Paschasius loco cit. *cibus iste vita est, quibus Christus est vita: illis verò mors, qui sunt membra diaboli.* Hæc è Scripturis simul, & Patribus. *Paschas.*

Probatur idem secundò ratione. Prima ratio. Omne illud peccatum, quod maximè aduersatur Christo, signum est maximum reprobationis. Sed huiusmodi est sacrilegus vsus Eucharistiæ. Ergo &c. Maior patet, quia tota prædestinatio est per conformitatem ad Christum, vt sæpiùs notatum est. Minor probatur, quia per sacrilegum vsum Eucharistiæ homo fit *reus corporis, & sanguinis Christi*, vt dictum est ex Paulo 1. ad Cor. 11. Confirmatur primò, quia intrante Christo simul & diabolo intra sacrilegum, Christus intrat vt hostis, diabolus excipitur vt hospes: Christus intrat in corpus, diabolus in cor: Christus mox eijcitur, diabolus retinetur: quo nihil excogitari potest horrendius. Ideo Angeli, qui milleni Christum in Eucharistia circumstant, sacrilegum illico discerperent, atque in tartara obtruderent, nisi immensa Christi patientia prohiberet. Quod aduertens Paschasius lib. de corp. & sang. cap. 8. *certus*, inquit, *sis quod Angeli nec semel indignè communicanti parcerent, nisi gladium bonitas Christi suspenderet.*

Eucharistiæ sacrilegus vsus maximè Christo aduersatur.

Paschas.

ceret. Quod maius est reprobationis indicium. quippe, vt idem Paschasius, *sæpe grauiùs peccantibus diuina patientia parcit ad tempus. neque ideo securitas subrepat; quia thesaurizat sibi contemptor iram in die iræ.* Confirmatur secundò, quia sicut dignè sumentibus Eucharistia connubium est quoddam spirituale cum Christo, consumandum in Cælo, vt supra ostensum est num. 224. ita indignè sumentibus repudium quoddam est, & diuortium à Christo, & vnio cum diabolo. sicut enim iusti in Eucharistiæ susceptione fiunt cum Christo *vnum corpus, & vna caro*, vt num. 223. dictum est ex Chrysostomo: ita scelesti fiunt vnus spiritus, & vna voluntas cum Satana intrante simul cum buccella Eucharistica. Ex quo sequitur coram Christo realiter ibi præsente, coniugi animam sacrilegi, & adulterari cum diabolo: quasi introducto sponso de industria, vt sponsam inter adulteri complexus suismet oculis videat: quo nihil ad Christi contumeliam fingi potest atrocius. Cum igitur hoc peccatum maximè aduersetur Christo, & maximè coniungat diabolo; maximum etiam continebit reprobationis indicium.

Secunda ratio. Quotiescunque bonum alicui cooperatur in malum, signum habetur reprobationis. Sed in sacrilego vsu Eucharistiæ bonum suscipienti cooperatur in malum. Ergo &c. Maior patet, quia, sicut *ijs, qui secundùm propositum vocati sunt sancti, omnia cooperantur in bonum* ad Rom. 8. idest, vt ex Augustino & alijs, *etiam mala, & peccata*, vt ostendimus to. 2. Theol. l. 3. q. 4. n. 29. ita præscitis omnia cooperantur in malū, etiam bona. Ideo de reprobo dicitur ps. 108. *oratio eius fiat in peccatū.* Minor probatur, quia Eucharistia maximum est bonum, immo omne bonum. Quamobrem Zach. 9. *Quod est bonum eius, & quod est pulchrum eius, nisi frumentum electorum*, &c. Hoc autem summum bonum cooperatur indignè suscipienti in summum malum: dum eo ex propria malitia abutitur in sacrilegium grauissimum. Neque huic solùm *oratio fit in peccatum*: sed ipsemet Christus, auctor gratiæ, fit in peccatum. Quod expendens Philo Carpat. in Cant. 7. *O rem*, inquit, *miram: o rem tremendam! Hoc, quæso, diligenter sacerdotes attendite: hoc omnes aduertite: hoc timete semper, & cauete*

Ad Rom. 8.

Zach. 9.

CCXXXVIII.

Philo Carp.

canete periculum. Ea est enim diuinarum, humanarumque natura, vt quæ pro sua dignitate, & excellentia optima esse debent ac summa, eadem, immutato ordine, pessima fiant, & infima. Hoc mox declarans in Eucharistia, *licet,* inquit, *videre quosdam ex hoc sacratissimo conuiuio fieri quotidie prauiores: & quod sine graui dolore commemorare non possum, ob hoc solùm ad gehennam properare miserrimos, quod ad tale, tantum, tamque ineffabile, ac cæleste conuiuium, Angelorum choris optabile, immundo corde audacter accedere, & insolentissimè deuorare præsumunt.* Confirmatur idem secundò, quia experientia constat sumentem Eucharistiam indignè, semper prolabi in deterius. Quod vel ab initio apparuit in Iuda: de quo scriptum est Ioan. 13. *cum accepisset buccellam, exiuit continuò.* Hic fuit effectus Eucharistiæ malè susceptæ, amittere statim consortium Christi. eodem quippe momento, quo Christus per buccellam Eucharisticam intrauit in Iudam corporaliter, recessit omnino ab eo spiritualiter: nam intrante simul Satana, non poterat in eo manere Christus. Quod aduertens Ambros. lib. 2. de Cain, & Abel cap. 4. *vbi,* inquit, *se Satanas immisit in cor Iudæ, Christus recessit ab eo: momentoq; eodem, quo illum recepit, hunc amisit. Denique sic scriptum est, post buccellam introiuit in eum Satanas.* Hic autem statim eum egit præcipitem ad executionem concepti facinoris, cum iam ex sacrilegio cœpisset dominari eius animo plenissimè. Quamobrem Cyrillus lib. 9. in Ioan. cap. 9. *Diabolus,* inquit, *magnas ad imperandum eis, quos omnino iam cœpit, vires obtinet. Timet ne, morando, detur pœnitentiæ locus: & quasi à temulentia mentem suam rectiùs cogitans homo eripiat, ea de causa festinat, & impellit.* Eucharistiæ igitur susceptio non retardauit in Iuda tam immane facinus: sed festinauit is post Eucharistiam deterior. Talis est quicunque indignè Eucharistiam percipit: ex quo semper in deterius prolabitur, sicut Iudas *post buccellam.* Quod animaduertēs Lauren. Iustinianus serm. cit. de Eucharistia *Iudam,* inquit, *imitatur huiusmodi, qui percepta panis buccella, sceleratior factus, à conspectu luminis se absentando fugit ad tenebras, vt conceptum perageret facinus. Hinc est quod sumentes indignè præ cæteris grauiora delicta committunt: & pertinacio-*

Eucharistiā qui indignè sumunt in deterius sēper prolabuntur.

Ambros.

Laur. Iust.

res in malo,atque ad emendationem vitæ ſunt tardiores. Cũ igitur hoc ſacrilegium tribuat *pertinaciam in malo*, ſignũ eſt reprobationis potiſſimum: quæ addicta eſt pertinaciæ finali. Ideoque Chriſtus ſignum præbens, quod Iudas futurus eſſet proditor,& filius perditionis,*ille eſt*, inquit, *cui*
*Ioan.*13. *ego intinctum panem porrexero* Ioan.13. quod de Euchariſtia aliqui interpretantur, vt notatũ eſt ſupra n.236. Denique, dum æger accepto hoc ſaluberrimo medicamento labitur in deterius ſemper: & Euchariſtia *mors eſt malis, vita bonis*;non poteſt illi non imminere æterna mors, cui Chriſtus æterna vita fit mors.

CAPVT XIX.

Vndecimum Prædeſtinationis ſignum, Religio erga Deum, & ſanctos: Reprobationis irreligio.

CCXXXIX. Dico decimonono. Prædeſtinationis ſignum eſt religio erga Deum,ac ſanctos:ſicut reprobationis irreligio.

De religione erga Deum probatur id à priori, quia omne id, quod ſpecialiter coniungit hominem cum Deo, tanquam cum primo principio,ſpeciale prædeſtinationis eſt ſignum. Sed religio erga Deum eſt huiuſmodi. Ergo &c. Maior patet,quia idem eſt primum principium, & vltimus finis ad quem homo per prædeſtinationem tranſ-
*Apoc.*22. mittitur.ideo dicitur Apoc.22. *Ego ſum Alpha,& Omega,*
Religio vnde fit dicta. *principium,& finis.* Minor probatur,quia *religio*, vt ex Iſidoro lib.etym.notat S.Thom.2.2.q.81.art.1. *dicitur à re-*
D. Thom. *legendo ea,quæ ad diuinum cultum pertinent*. & ibidem addit, *alligari debere hominem cum Deo tanquam cum indeficienti principio*,in ijs vtique quæ pertinent ad Dei venerationem,& cultum. Confirmatur primò,quia honor Deo exhibitus ſignum eſt gloriæ à Deo exhibendæ.ideo dici-
1.*Reg.*2. tur 1.Reg.2. *Quicunque honorificauerit me, glorificabo eũ:* *qui*

qui autem contemnunt me, erunt ignobiles. nulla autem maior apud Deum ignobilitas, quàm reprbatio: sicut non alij apud Deum nobiles, quàm electi. Confirmatur secundò, quia in cælesti patria totum prædestinatorum exercitium situm est in veneratione, & laude Dei. ideo dicuntur Apoc. 5. *viginti quatuor seniores cecidisse in facies suas, & adorauisse viuentem in sæcula sæculorum*, quod pertinet ad venerationem: *cantantes canticum nouum, dicentes, dignus es Domine* &c. quod pertinet ad laudationem. Ergo ij, qui hic se exercent in venerando, & laudando Deo, specimen quoddam præferunt cælestium ciuium, ac proinde specialem prædestinationis notam. Confirmatur tertiò, quia qui de Dei maiestate vt par est sentiunt, ac veneratione tam interna, quàm externa se illi subditos profitentur; signum exhibent quod in eius regno sint semper visuri quem hic vt suum regem agnoscunt. Cõtra verò ij, qui, cum de Deo aut diuinis agitur, irreuerenter se gerunt; hi se gerunt ac si non Deum, sed alium sibi præesse regem agnoscerent, nempe diabolum: sub cuius tyrannide sunt per totam æternitatem subijciendi. Profectò dæmonibus ipsis peiores. nam dæmones credunt, & contremiscunt: hi verò aut in Deum non credunt, & sic reprobi cum Atheis: aut credunt, & non contremiscunt; & sic reprobi dæmonibus nequiores: qui, vt diximus, credunt & contremiscunt. Ex his collige proprium esse electorum de Deo reuerenter loqui, res sacras reuerenter tractare, in templis reuerenter adesse: quæ ad Dei cultum pertinent. Non amittere ad Deum in angustijs confugere: libenter Dei verba audire. quod prostremum tanquam prædestinationis signum à Christo Domino traditur *Ioan.* 8. *qui ex Deo est, verba Dei audit*: sicut è contrario Dei verba audire cũ tædio, vel nõ audire, reprobationis est signũ. ideo subditur, *propterea vos nõ auditis, quia ex Deo nõ estis.* Hęc de signo prędestinationis in religione erga Deũ, reprobationis in irreligione.

Sanctorum in cęlo exercitium est Deum laudare ac venerari. *Apoc.* 5.

Verbum Dei libẽter audire, prædestinationis est signũ *Ioan.* 8.

Quod verò pertinet ad religionem erga sanctos viros, in hoc quoque constitui speciale prædestinationis signũ, Probatur primò e Scripturis ps. 14. vbi propheta cum hanc eandem quæstionem instituisset de prædestinatis, *Domine quis habitabit in tabernaculo tuo, aut quis requiescet*

Ps. 14.

in monte sancto tuo? respondet, *qui ingreditur sine macula* & c. infra, *ad nihilum deductus est in conspectu eius malignus: timentes autem Dominum glorificat.* Signum igitur à propheta statuitur prædestinati, *glorificare timentes Dominum:* & præ illis nihil ducere malos, quantumuis appareant in temporalibus gloriosi, & sublimes. Quod si hoc dicitur prædestinationis esse, glorificare timentes Deum, etiam non dum mortuos; quanto magis sanctos in cælesti gloria collocatos, à qua non possunt excidere?

Cultus erga Deum, & Sanctos ad eundem habitum pertinet.

Probatur idem secundò ratione à priori, quia ad eundem habitum religionis pertinet cultus Dei, & cultus sanctorum, vt amicorum Dei: sicut eorundem est venerari regem, & aulicos amicos regis. Si igitur cultus Dei prædestinationis est signum, eiusdem etiam signum erit cultus exhibitus amicis Dei.

Probatur idem tertiò ex patrocinio sanctorum, Quicunque enim habet in aula patronos, qui gratia valent apud principem, & medium habet, & signum quod eorum patrocinio impetraturus sit quod petit à Principe. Sed ij, qui speciali deuotione sanctos colunt, habent in cælesti aula patronos, qui gratia valent apud Deum. Quamobrē

Gregor.

Gregorius hom. 32. in euang. *Hos*, inquit, (Sanctos) *in causa vestri examinis, quam cū districto iudice habebitis, patronos facite: hos in die tanti terroris defensores adhibete.* Patrocinium autem sanctorum obsequio emimus. ideo idem Gregorius infra, *Adsunt defensores nostri sancti martyres, rogari volunt: atque, vt ita dixerim, quærunt, vt quærantur. Hos ergo adiutores vestris orationibus quærite: hos protectores vestri reatus inuenite: quia ne punire peccatores debeat, rogari vult & ipse qui iudicat.* Confirmat hoc idem Gregorius ibidem exemplo cuiusdam matronæ, *quæ ad martyrum* (Processi, & Martiniani) *Ecclesiam crebro veniebat. Hæc quadam die, dum ex more ad orandum venisset, egrediens duos stantes sub peregrino habitu monachos inuenit: peregrinos credidit, dari eis aliquid eleemosynæ præcepit. Sed priusquàm eius erogator eis ad largiendam eleemosynam propinquasset, astiterunt illi viciniùs, & dixerunt, Tu nos modo visitas, nos te in die iudicij requiremus, & quidquid possumus tibi præstabimus. Quo dicto ab oculis eius ablati sūt. Illa facta*

CCXL. Sancti à nobis inuocari volunt, vt patrociniū in nos exhibeant.

cta est post hoc tantò instantior in prece, quantò lætior in promissione. Si igitur sancti patrocinium suum apud Christũ iudicem præstant suis deuotis, & clientibus; possunt hi meritò collocare speciale suæ prædestinationis auspiciũ in hac clientela: cum neque ipsi auxilia denegent clientibus apud Christum, neque Christus aliquid eorum precibus deneget, qui hic pro eo passi sunt. quia, vt notat Chrysostomus serm. de Iuuentio, & Maximo, qui habetur to. 3. *sicut milites vulnera sibi in prælijs inflicta regi monstrantes, fideliter loquuntur: ita & illi* (martyres) *abscesa capita gestantes, & in medium afferentes, quæcunque voluerint, apud regem cælorum impetrare possunt*. Quod si S. Dunstanus, vt narrat Baronius anno Christi 959. cũ adhuc viueret, Eduino regi defũcto suis precibus impetrauit ne anima eius ad inferos damnaretur: multò magis id impetrare poterunt sancti cum iam viuunt in cælis potiti Deo, Quippe, vt ait Nazianzenus or. 14. *nunc tantò magis proficiunt nobis precibus, quantò sunt Deo propinquiores*. idcirco appellantur sancti à Basilio or. in 40. martyr. *communes humani generis custodes*. & Hilar. in ps. 142. dicit, *non deesse stare volentibus sanctorum custodiam*: quasi & ipsi sancti ministerium exhibeant Angelorum custodum. nempe, vt ait Ambrosius lib. 8. in Lucam in fine, *sicut Angeli præsunt: ita & hi, qui vitam degunt Angelorum*. Quod specialiùs intelligendum est de sanctis alicuius regni, vrbis, oppidi, seu communitatis patronis; ad quos spectat ex munere prædestinatos dirigere ad finem salutis: & sic obsequiũ erga eosdẽ prædestinationis est signum. quod pręcipuè militat in obsequio erga Apostolos, qui etiam nunc præsunt Ecclesiæ: & potissimùm erga Petrum, qui vt ait S. Leo serm. 3. in anniuers. suæ assumpt. *nunc quoque mandatum Domini pius pastor exequitur, pro nobis orare non cessans, vt nulla tentatione superemur*. Hoc patrocinium maius aut minus, maiori aut minori obsequio correspondet: ac proinde speciale obsequium signum est specialis patrocinij. Confirmatur, quia sancti ex obsequio illis præstito accrescunt in gaudio, & gloria accidentali. Ergo ex virtute gratitudinis, quæ in Beatis est longè perfectior, beneficium pro beneficio rependunt: ac proinde pro gloria accidentali impetrant

Chrys.

Sanctorum in nos patrocinium.

Nazianz.

Basil.

Hilar.

Ambros.

S. Leo.

petrant suis clientibus à Deo gloriam essentialem. Vnde infertur obsequium sanctis præstitum, pignus esse gloriæ assequendæ. Confirmatur secundò, quia viatores, qui beatis præbent obsequium, iam habere incipiunt amicabile commercium cum ijs, cum quibus conuersaturi sunt in cælis: & sic signum habent quod futuri sint sanctorum conciues, qui hic amicabiliter se gerere incipiunt erga sanctos. Nempe, vt notat S. Maximus serm. de martyr. *Sancti eos, quibuscum ijs familiaritas est, & in corpore viuentes custodiunt, & de corpore recedentes excipiunt*. Contra verò ij, qui erga eosdem sunt parum affecti & inofficiosi, signũ reprobationis habent: vtpote ab eorum societate perpetuò separandi, cum quibus nullo hic commercio copulãtur. Hoc in cultu, & veneratione sanctorum prædestinationis signum haberi potest cum extensiuè, tum intensiuè. extensiuè in ijs, qui erga omnes, aut erga plures sanctos affecti sunt: ijsque præbent obsequium. intensiuè in ijs, qui erga aliquem sanctum insigniter sunt affecti, illique eximium aliquod præstant obsequium. Quippe valde probabile est à sancto illo homini, eximiè de se merito, eximiũ etiam præstari auxilium, impetrando ei à Deo gratiam efficacem finalem, per quam saluetur. Nimirum Deus, qui hoc ipsum vt medium prædestinationis assumit, facilè cõdonabit offensam inimico in gratiam amici. Hæc de prædestinationis signo in cultu sanctorum. Hæc autem, quæ de sanctis diximus, qui inter nos vixerunt ab Ecclesia canonizatis, amplіantur primò ad sanctos Angelos, præsertim custodes: ita vt in affectu erga illos constituatur speciale prædestinationis signum. Patet id primò è Scriptuiris. Exod. 23. *Ecce ego mitto Angelum meum, qui præcedat te, & custodiat in via, & introducat ad locum, quem præparaui. Obserua eum, & audi vocem eius*. Signum igitur quod introducturus sit ad locum quem Deus præparauit; de quo dicitur electis Matt. 22. *percipite regnum præparatũ vobis ab origine mundi est*, si quis obseruet eum, nempe venerando: & audiet vocẽ eius, nẽpe obediẽdo internis inspirationibus per eum immissis. Idem dicitur Exod. 33. *mittam præcursorem tui Angelum, vt eijciam Chananæum, &c. & intres in terram fluentem lacte, & melle*: idest in terram pro-

Maximus.

Eximium erga peculiarem quendam e sanctis obsequium, eximium ab eo nobis meretur patrocinium.

Affectus erga Angelũ custodem prædestinationis est signum.

Exod. 23.

Matt. 22.

Exod. 33.

promissionis, per quam passim Patres adumbrari docent Paradisum. Patet idem secundò à priori, quia omne id, quod coniungit principio trahenti prædestinationis medium, prædestinationis est signum. Sed affectus ergò sanctos coniungit nos principio trahenti prædestinationis media. ergo &c. Maior patet ex terminis. Minor patet ex dictis to. 2. Theol. l. 3. q. 4. n. 17. vbi ostendimus omnia diuina dona immitti nobis per bonos Angelos: sicut omnes nostræ preces ascendunt per eosdem ad Deum. & ideo vidit Iacob. Genes. 28. *Angelos ascendentes, & descendentes*, vt ibidem notatum est. Quippe Angeli dati sunt specialiter in præsidium prædestinatorum, vt eos dirigant ad finem salutis, vt ait Paulus ad Hebr. 1. *missi propter eos, qui hæreditatem accipiunt salutis.* Quod notans Hilarius in ps. 129. *intercessione*, inquit, *Agelorum non natura Dei indiget, sed infirmitas nostra: missi enim sunt propter eos, qui hæreditabunt salutem.* Ideo Ambrosius lib. de viduis vltra medium, *Obsecrandi*, inquit, *sunt Angeli, qui nobis in præsidium dati sunt.* Confirmatur ex varijs similitudinibus, quibus adumbraptur Sancti Angeli in Scipturis. Primò dicuntur equi Zach. 1. *vidi per noctem, & ecce vir ascendẽs super equum rufum: & post eum equi rufi, varij, & albi.* Per virum, qui stabat super equum rufum, Angelum intelligi patet ex sequentibus, *& responderunt Angelo Domini* &c. quem Hieronymus, Theodoretus, & communiter interpretes volunt fuisse S. Michaelem Iudæorum patronum: sicut per equos rufos, varios, & albos, alios Angelos Michaelis sequaces. Dicuntur autem *equi rufi, varij, & albi*, per connotationem eorum, quos custodiunt: scilicet *equi rufi* ij, qui custodiunt martyres: *albi*, qui virgines: *varij*, qui varios alios fideles. Dicuntur etiam equi ignei 4. Reg. 6. *ecce mons plenus equorum, & curruum igneorum in circuitu Elisæi*, vt notat Lyranus propter protectionem Angelicam. Porro per equos intelliguntur, per metonymiam, ipsimet equites, vt notat Cornelius in locum citatum Zach. ac proinde describuntur Angeli tanquam potissimus quidam equitatus, qui prædestinatis præstò est contra exercitus dæmonum. Ideo Sponsa dicitur similis *equitatui Pharaonis* Cant. 1. quia nimirum, vt ait Bernard. serm. 39. in Cant.

Gen. 28.

Angeli in prædestinatorum præsidiũ à Deo sunt specialiter dati.

Ad Heb. 1.

Hilar.

Ambros.

Angeli varijs similitudinibus adumbrati.

Zach. 1.

CCXLI.

4. *Reg.* 6.

Bernard.

Cant. *Angelicis fulta ministerijs, & superno stipata agmine sponsa incedens, similis est equitatui Domini: qui quondam in curribus Pharaonis tam stupendo diuini adiutorij miraculo triumphauit.* equitatui nempe Angelorum, à quibus Pharaonis exercitus demersus est. Secundò dicuntur Angeli

Cant. 2. maceria, & sepes Ecclesiæ. ideo dicitur Cant. 2. *columba mea in foraminibus petræ, in cauerna maceriæ*; idest sub custodia Angelorum, vt exponit cum Cassiodoro, Beda, &

Bernard. Anselmo Bernardus ser. 62. vbi, *licebit*, inquit, *vnicuique vestrum cauare sibi cauernas supernæ maceriæ: & beatarum virtutum status, & mansiones, à minimo Angelorum vsque ad Cherubim, & Seraphim, tota mentis alacritate percurrẽdo lustrare.* Consonat his quod dixit Christus Matt. 21. de patre familias, *qui plantauit vineam, & sepem circundedit*

Angeli sepes, & muri Ecclesiæ. *ei.* nempe, vt volunt Origenes, Hieronymus, Ambrosius, & passim alij, custodiam Angelorum: sepes adeo fortes, vt

August. alij muros appellent Ecclesiæ. Ideo Augustinus in ps. 124. *ambiunt Ecclesiam Angeli, & quasi murum illi faciunt.* alij

Hilar. munitiones: ideo Hilarius in eundem ps. *non desunt stare volentibus Angelorum munitiones.* alij denique custodes

Isa. 62. murorum: ideo dicitur Isa. 62. *super muros tuos Ierusalem*

Bernard. *constitui custodes*: per quos Bernardus ser. 4. de dedic. Eccl. intelligit *in Ecclesia Angelicam custodiam esse superpositã, vt muros defenscnt, & eos qui murorum ambitu continentur.*

Ps. 33. Tertiò Angeli dicuntur Dei aures, & oculi ps. 33. *oculi domini super iustos, & aures eius in preces eorum.* Quod expli-

Angeli oculi dicuntur & aures Dei. cans Basilius or. in eum ps. *sanctæ*, inquit, *spirituales virtutes* (Angeli) *aliquæ oculi dicuntur, quod curam susceperint*

Basil. *nos interuisendi: nonnullæ aures, vt quæ nostras excipiunt preces.* Ac proinde si volumus à Deo aspici, & audiri; ad hos oculos, ad has aures est confugiendum. Hoc specialibus competit *septem spiritibus, qui in conspectu throni eius*

Apoc. 1. *sunt* Apoc. 1. hi enim cap. 5. dicuntur *oculi septem, qui sunt septem spiritus Dei missi in omnem terram.* Dicuntur tanquam septem Dei oculi, quia per hos septem Angelos Deus prouidentiam exercet circa omnia creata: præsertim circa prædestinatos, speciali prouidentia ad suum vltimum finem ducendos. Dicuntur autem hi septem Angeli Iob. 12. *astare ante Dominum*, & loco cit. Apoc. *missi in*

om-

omnem terram; quia tanquam supremum consilium præponuntur & omnibus precibus, tanquam libellis supplicibus Deo præsentandis; ideoq; dicebat Tobiæ Raphael, *Ego obtuli orationem tuam* &c. Et omnibus Dei donis atque illuminationibus, quæ sunt à Deo fidelibus per inferiores Angelos transmittendæ. Horum igitur speciale obsequium, speciale prædestinationis est signum: cum Deus per eorum patrocinium specialiter prouidentiam exerceat circa prædestinatos, vt dictum est. Speciali autem obsequio speciale patrocinium respondet, quod non cadit nisi supra electos. Inter hos *septem spiritus, qui septem oculi*, per quos Deus specialiter respicit prædestinatos, principem locum obtinet Michael: cuius qui sunt specialiter studiosi, signum prædestinationis habent speciale. Tum quia ad ipsum, vt patronum totius Ecclesiæ, spectat specialis cura electorum, quæ speciale obsequium postulat. Tum quia ad eundem spectat præsentare Deo animas in particulari iudicio: ac proinde eiusdem est assistere morituris, & excitare electos ad perseuerantiam finalem. quam, iuxta suauem diuinæ prouidentiæ modum, sui studiosis magis enixè curabit, quàm alijs. Quippe, vt ait Pantoleo Diaconus hom. de S. Michaele apud Lipomanum in S. Mich. festo, *Michael est, qui consolatur pusillanimos, ægrotas visitat, fideiiubet pro peccatoribus, vitiorum flammam restinguit.* & infra adijciens Gabrielem, *Per duos*, inquit, *Michaelem, & Gabrielem descendit omnis datio bona, et omne donum perfectum, quod desuper mittitur in terram. Hæ enim sunt duæ maximæ, & paris momenti lucernæ diuinitatis.* Nuperrimè excitata est in Italia, miraculi cuiusdã occasione, deuotio S. Raphaelis: per quem, sicut olim Deus medelam attulit corpori, ita nunc animis, & præcipuè electorum, qui Tobiæ sunt asseclæ. His tribus supremis Angelis quatuor alij adiunguntur: & sic sunt *septem Angeli missi in omnem terram*. Innumerabiles alias, quibus Angeli adumbrantur, similitudines complectitur Sophronius Archiep. Constantinop. or. 6. de excell. Angel. vbi, *vos*, inquit, *estis omnium regis administri, cos venti, & spiritus, & aquæ, & principes, & equi, & exercitus, & Diaconi, & Apostoli, & prædicatores, & prophetæ, & Euangelistæ, & custodes,*

[Margin notes: *Tob.* 12. — S. Michaelis specialiter studiosi prædestinationis signum habent speciale. — *Lipoman.* — *Sophron. Cõst. Arch.* Angelorum varij tituli.]

 des,

des,& præsides,& conseruatores, & abductores,& conductores,& viæ duces,& inquisitores, & libripendes, & calculatores,& opum datores, & luminaria, & lampades, & montes,& colles,& nubes, & indices, & susceptores, & relatores; & defensores, & decertatores, & diuina specula, & simulacra,& imagines, & nautæ,& naues,& gubernatores. Ex his,alijsque titulis licet inferre quāti momenti sit Angelorum præsidium ad prædestinationis finem. Idcirco

Apoc. 21. Apoc. 21. dicitur cælestis Hierusalē habere *portas duodecim,& in portis Angelos duodecim.* Quippe, vt notat in hunc locum

Cornelius. Cornelius, *Angeli sunt socij, ductores, & receptores Sanctorum* : nempe vt in cælo ianitores, & custodes

Ambros. portarum.quia scilicet, vt notat Ambros. in Comment. epist.ad Coloss.1. *Omnes credentes,qui fixa mēte deuoti sūt, exeuntes de seculo duce dextræ partis Angelo inducuntur in cælum.* Sicut igitur in vrbe à militibus custodita. qui conciliant sibi portarum custodes,facilem ad eas ingressum habent;ita facilè intrat in cælum,qui obsequio sibi deuin-

CCXLII. cit Angelos custodes portarum:cum habeat *in portis duodecim Angelos duodecim.* Ideo Bernard.in ps. *Qui habitat* serm.11.*quàm facilè,*inquit,*transit* (vtique ad cælum) *qui portatur manibus Angelorum.* Hæc de signo prædestinatio-

Defectus in Angelorum obsequio reprobationis est signum. nis in obsequio erga Sanctos Angelos.Contra verò in defectu talis obsequij,reprobationis est signum. Tum quia erga eos,qui deficiunt ab hoc speciali obsequio,signum est quod Angeli pro eo non exercent specialem prouidētiam,quæ ab ijs exercetur circa electos: ac proinde signū est,quod sint reprobi. Tum quia, cum de eadem anima quodammodo litigent Angeli boni, & mali;illi vt saluetur,hi vt damnetur:qui non afficiuntur erga Angelos bonos,signum est quod adhærent malis,sub eorum tyrannide cruciandi post mortem, quorum voluntati obsequuti sunt in vita. E quibus patet prædestinationis signū, quod

Affectus erga animas in purgatorio detētas prædestinationis est signum. supra collocauimus in deuotione erga sanctos homines ad cælum transcriptos,ampliari debere ad affectum erga S.Angelos,speciales in prædestinatione administros.Ampliatur idem secundò ad affectum erga animas in purgatorio detentas.In quo affectu speciale signum prædestinationis constitui suadetur primò e Scripturis 2.Mac.12.*sa-*

2.*Macc.*12

lubris

lubris cogitatio est pro defunctis orare, vt à peccatis soluantur. Salubris cogitatio, ergo ducit ad salutem: & sic prædestinationis est signum. Suadetur secundò, quia si misericordia erga viuentes prædestinationis est signum, vt ostẽdimus cap. 10. multò magis misericordia erga defunctos. Tum quia remotior est ab omni spe temporalis gratiæ referendæ. Tum quia viuentes possunt aliquo modo cooperari ad subleuãdos se à miseria, defuncti nullo modo possunt. Tum quia misericordia, quæ alijs & alijs viuentibus per alia & alia opera exhibetur, tota simul erga defũctos in vno opere adunatur. quippe esurientes pascere, sitientes potare, vestire nudos, visitare ægrotos & detentos in carcere, excipere peregrinos, redimere captiuos, sepelire mortuos, quæ septem opera sunt misericordiæ corporalis, adunantur omnia altiori modo in auxilio, quod per suffragia fidelium exhibetur defunctis: qui & esurientes, & sitientes, & nudi, & ægroti, & peregrini, & captiui, & mortui. ac proinde omnia misericordiæ opera exercentur, dũ, vt ait Augustinus lib. de octo quæst. ad Dulcit. q. 2. *defunctorum animæ pietate viuentium releuantur*. Adde quod illæ, dum in purgatorio degunt, omnes in se pœnas adunant, quæ per multos dispersæ sunt in hac vita. Siquidem, vt ait idem Augustinus, *grauior est ille ignis, quàm quodlibet quod pati potest homo in hac vita*. Exhibentur quippe ijs opera misericordiæ spiritualis, subleuando eas à maxima miseria, quæ est pœna damni: & erigendo eas ad beneficium omnium maximum, nempe ad ipsam visionem Dei. Vnde fit, vt quantò præstantior est gloria quàm gratia, tantò maius sit beneficium cooperari vt defunctorum animæ collocentur in gloria, quàm vt viuentes siue collocentur, siue perseuerent in gratia. Suadetur idem tertiò ex gratitudine, quam debent tales animæ ijs, quorum opere eductæ sunt e tot miserijs, & constitutæ in statu summæ felicitatis. plùs enim valet visionis Dei, ac status beatifici acceleratio, quàm omnium mundi regnorum felicitas, etiam durans per mille annos. Ex quo sequitur vt animæ illæ, quæ eos vident in Verbo, quorum industria accelerata est illis gloria per horas, per menses per annos, qua caruissent si talia, & talia suffragia non habuissent: ex gratitu-

Misericordiæ opera adunantur in suffragijs fidelium erga defunctos.

August.

titudine debeant pro ijs efficaciter intercedere apud Deum,vt ij in æternum gloria non careant, per quos ipsæ potitæ sunt gloria. Habet profectò magnum suæ prædestinationis omen qui tam potentes apud Deum intercessores habet. Adde ex Bellarmino tom.2. lib.2.de Purg. cap. 15. easdem animas à Deo exaudiri etiam dum in purgatorio detinentur : cum sint in statu gratiæ non quomodocunque,sed confirmatæ.quod etiam varijs reuelationibus constat. Ex quibus apparet eas posse iuuare,dū iuuantur:vt patet ex Greg. Dialog.l.4.c.40. & Damiano in epistol. de miraculis sui temporis. Suadetur id quartò, quia ij, qui officiosi sunt erga has animas,signum habent quod in eo statu aliquando erunt,in quo eis rependi possit officium. hoc autem rependi non potest nisi in statu saluationis. Contra verò qui erga easdem animas inofficiosi sunt,& minimè affecti,signum habent quod de earum numero non erunt:neque vnquam collocabuntur in statu,in quo suffragijs iuuari possint, qui alios minimè iuuerunt suffragijs.

Animę,quę in purgatorio detinentur,etiam ibi à Deo exaudiūtur

CAPVT VLTIMVM.

Duodecimum Prædestinationis signum, Deuotio erga Deiparam : reprobationis indeuotio.

CCXLIII. DVodecimum,& potissimum prædestinationis signū est affectus;&,vt vocant,deuotio erga Deiparam. Ita fere communis sensus fidelium : & probat Pelbartus in stellario lib.2.p.2.cap.1. Spinellus de B. Virgine c. 34. num. 18. & deinceps. Binettus in libello,qui inscribitur, *Deipara tessera salutis*. Oliuerius Bonartius in eccles. 24. Cornelius ibid.v.13. vbi dicit *à grauibus Theologis doceri signum prædestinationis,& electionis diuinæ esse cultum, & deuotionem assiduam erga Virginem.*

Cornelius.

Probatur primò e Scripturis, quas, vt clariùs procedamus,

mus,

mus,distinguemus in tres classes, in oracula, in figuras,in similitudines.Quod attinet ad oracula,

Primus locus est Genes.3. vbi Deus dæmonem serpentis figura tectum alloquens,*Inimicitias*, inquit, *ponam inter te,& mulierem:& semen tuum, & semen illius.ipsa conteret caput tuum*. Quem locum explicans Cyprianus lib. 2.testim.adu.Iud.cap.9.*mater*,inquit, *Domini nostri Iesu Christi in illa muliere promissa est. Hæc inimicitijs opposita est serpentis.Ponam,inquit, inimicias inter te, & mulierē.nō dicit,pono,ne ad Euam pertinere videretur. Verbum promissionis est,quod transmittitur in futura*. nimirum,vt ait Bernardus serm.in signum magnum, *Ipsa Virgo est quondam à Deo promissa mulier, serpentis antiqui caput virtutis pede contritura*. Scio Septuaginta interpretes vertere, *ipse conteret caput*, referendo ad semen mulieris, quod in hebræo est masculini generis. Quam lectionem sequitur Irenæus lib.4.contr.hæres.cap.78.Cyprianus lib.1.testim. cap.9.Chrysol.serm.173.Leo serm.2.de nat.& alij.Vulgata tamē editio habet,*ipsa conteret*,&c.quam sequitur Ambrosius lib.de fuga secul.cap.7.August. lib.2.de Gen.con. manich.cap.18.Chrysost. hom. 17. in Gen. Greg. lib.1. mor. c.18. & quamplures alij. Vtraque autem lectio vera. Ideo enim *ipsa conteret*, quia *ipse conteret*: & ideo ipse,quia ipsa. Quippe Maria per Iesum, & Iesus per Mariam: & sic vtrumque verum est, *ipse conteret*: *ipsa conteret*. Ex hoc ita formo argumentum. Post latam sententiam generalem damnationis Adamo, eiusque posteris, primum liberationis, atque adeo prædestinationis signum fuit promissio Deiparæ.Ideo S.Leo serm.2.de nat. *Deus*,inquit,*omnipotens,& clemens statim vt nos diabolica malignitas veneno suæ mortificauit inuidiæ, prædestinata renouandis mortalibus suæ pietatis remedia, inter ipsa mundi primordia,designauit:denuncians serpenti futurum semen mulieris,quod noxij capitis elationem sua virtute contereret*. Ergo,quò magis quis per affectum accedit ad Virginem, quæ fuit primum,& generale prædestinationis signum, eò magis habebit in ea signum suæ prædestinationis specialis. Confirmatur primò,quia omne id,quod continet signum victoriæ à dæmone reportandæ, est simul prædestina-

Gen.3.

Maria est quæ serpentis caput cōtritura promissa est.

Cyprian.

Bernard.

S.Leo.

stinationis signum. Sed Deipara est huiusmodi, vtpote cõtritura caput serpentis. Ergo &c. Quò facit admirabile illud relatum à Ruperto lib. 3. de Trin. cap. 20. quod *si nuda mulieris planta viuacissimum caput serpentis vel leuiter presserit, statim totum cum capite corpus interibit.* Ergo sub tutela, & protectione Virginis victoriam nobis possumus de dæmone adpromittere, atque adeo prædestinationẽ, & salutem. Confirmatur secundò, quia primum suæ prædestinationis signum, quod habuere primi parentes post peccatum, fuit Deipara. Quippe, vt notat S. Vincentius serm. 2. de Nat. Virg. *reuelauit Deus parentibus primis Virginem ab ipsis processuram: quæ afferret maius bonum, quàm ipsi perdidissent. Quare conceperunt Virginem Mariam, ipsam desiderando.* Ergo etiam ijs, qui prædestinati sunt ex Adami posteris, affulgere debet tanquam præcipuum prædestinationis signum Deipara: quod vtique fit per specialem eius venerationem, & cultum.

Rupertus. *Vincentius.*

Ps. 44. Secundus locus est ps. 44. *Vultũ tuum deprecabuntur omnes diuites plebis.* Supra dixerat, *& concupiscet Rex decorẽ tuum* &c. tum addit, *vultum tuum deprecabuntur* &c. Quæ verba de B. Virgine, eiusque studiosis intelligit Gregorius 2. in epist. ad Germanũ quæ habetur in 7. Syn. act. 4. vbi dicit *Sanctæ Dei matris faciem diuites plebis supplicare.* Athanasius serm. de Deip. vbi eam alloquens *ideo*, inquit, *vultũ deprecantur omnes diuites plebis, ditati scilicet istiusmodi bonis, & spiritualibus solatijs.* Idem habet Damascenus or. 1. de Nat. Andreas Cret. or. 2. de dorm. & quod caput est ipsamet Ecclesia hæc eadem verba Deiparę applicat in missa Annunciationis, & in missa vigiliæ Assump. Per diuites autem plebis viros sanctitate insignes intelligi conueniũt interpretes. nempe, vt ait Paul. 1. ad Tim. 6. *diuites bonis operibus:* &, vt supra diximus ex Athanasio, *ditati bonis spiritualibus.* Idcirco Bernardus serm. 3. super salue humiliter se demittens, *si vultum*, inquit, *tuum deprecabuntur, Virgo sacra, diuites plebis, quantò magis pauperes plebis? & si pauperes plebis, multò magis ego egenus, & pauper opprobrium hominum, & abiectio plebis.* Assiduè igitur deprecari vultum Virginis signum est non solum prædestinationis simpliciter, sed etiam prædestinationis insignis: secundùm

Gregor. *Athanas.* *Bernard.*

dùm quam prædestinantur sancti præcipui, significati per diuites plebis. Hi quod deuotionis studium vel ab exordio nascentis Ecclesiæ exhibuerint erga Virginem, facilè apparet à templo illi adhuc viuenti erecto, ac dicato Cæsaraugustæ in Hispania ab Apostolo Iacobo: vt eius Ecclesiæ fert traditio. Hoc idem studium erga Virginem prætulit S.Dionysius Areopagita, vt apparet ex eius epi. ad Paulum S.Ignatius martyr, vt apparet ex eiusdē epist. ad Ioannem: alijque postea sanctitate cōspicui, de quibus Spinellus l.de B.Virg.cap.35. Mariæ cultus ab exordio nascentis Ecclesiæ exhibitus.

Tertius locus est Ps. 85. *Saluum fac filium ancillæ tuæ. fac mecum signum in bonum, vt videant, qui oderunt me, & confundantur.* Petit Dauid à Deo saluari, adhibens hoc motiuum, quia est filius ancillæ Dei, nempe Mariæ. Nam, licet hæc ex ipsius progenie descenderit secundùm carnem, ipse tamen eius filius erat secundùm spiritum: ideo dicit *Saluum fac filium ancillæ tuæ*; nempe illius, quæ dixit, *ecce ancilla Domini*. Lucæ 1. Quare Augustinus in cum psalmum *fac*, inquit, *saluum filium ancillæ tuæ cuius ancillæ? cui, quando nasciturus nunciatus est, respondit, & ait, ecce ancilla Domini: fiat mihi secundùm verbum tuum*. Ex hoc titulo, quo quis est per deuotionem, & affectum Mariæ filius, habetur salus: & fit cum eo *signum in bonum*. nempe signum prædestinationis, & eius boni, quod absolutè est bonum, *vt videant, qui oderunt eum*, nēpe dæmones, *& confundantur*. Iuxta hoc idem Dauid in ps. 115. *O Domine ego seruus tuus, & filius ancillæ tuæ*. Quem locum Ambros.lib.5.de fide cap.3.& Cerealis epist.l. contra Maximi.cap.6.ita interpretantur, *filius ancillæ tuæ, idest filius Mariæ*. Coniungitur cū affectu filiali erga Mariā Dei seruitus, *Ego seruus tuus, & filius ancillæ tuæ*. Huic promittitur prædestinatio ad regnum; ideo subditur, *Dirupisti vincula mea: tibi sacrificabo hostiam laudis*. Ps.85. August. Ps.115.

CCXLIV.

Quartus locus est Prou.8. *Ego diligentes me diligo: & qui mane vigilauerit ad me, inueniet me*. Quem totum locū cum sequentibus Deiparæ applicant passim interpretes, vt vt sensus litteralis primarius sit de, sapientia increata, secundarius de Deipara: cui verba eiusdem capitis aptat Ecclesia in festo Conceptionis. Ex hoc itaque loco sic arguo. Prou.8. Maria diligentes se diligit.

quo. Maria diligit diligentes se. Ergo dilectio erga Mariã prædestinationis est signum. Diligi enim à Maria prædestinationis est signũ. Sed diligere Mariã fert secum diligi à Maria. Ergo diligere Mariã prædestinationis est signũ. Cõfirmatur primò, quia hoc dupliciter potest intelligi. Primò vt dilectio deuotorum erga Mariam sit signũ, & causa dilectionis Mariæ erga deuotos: & in hoc sensu certũ est hos redamari à Maria. Tũ quia in ea perfectissimę sũt omnes virtutes, & sic etiam gratitudo, ad quam pertinet redamare eos, qui sanctè amant. Tum quia, si Maria vt ait Petrus Damiani serm. 1. de Nat. *benignissima est, & omnes*
Pet. Dam. *amat amore inuincibili, quos in ea, & per eam filius eius & Deus summa dilectione dilexit*: certè eos specialiter amat, à quibus specialiter amatur, vtpotè ab exhibentibus illi obsequium speciale. Quamobrem S. Ignatius Martyr in epi-
Ignat. Martyr. stola ad Ioannem de Maria loquens, *humilibus*, inquit, *est deuota, & cum deuotis deuotior, idest cum amantibus amantior*. Amor autem Mariæ signum est, & causa salutis. ideo ipsamet dicit Cant. 8. *vbera mea*, ex Hebræo, *Amores mei sicut turris*: nempe ad propugnandum contra hostes. Secundò id potest intelligi, vt dilectio deuotorũ erga Mariã sit signum, & effectus dilectionis Mariæ erga deuotos: qui ideo diligunt Mariam, quia antecedenter diliguntur à Maria. & in hoc sensu id etiam verum est. Quippe amor Deiparæ imitatur in hoc amorem Dei: qui præuenit, & causat amorem nostrum. ideo enim diligimus Deũ, quia *ipse prior dilexit nos* 1. Ioan. 4. Eodem modo dici potest, quod ideo diligimus Mariam, quia ipsa prior dilexit nos. Dilectio igitur deuotorum erga Mariam signum est, & effectus antecedentis dilectionis Mariæ erga deuotos. Hæc autem antecedens dilectio signum est etiam antecedentis prædestinationis, quæ omne dilectorum meritum antecedit. Proinde, dum dicitur ex persona Mariæ, *ego diligentes me diligo*, signum est dilectionis antecedentis ex parte Mariæ: & sic prædestinationis ex parte Dei cui conformatur dilectio Mariæ. Confirmatur secundò ex ijs, quę ibi subduntur, *vt ditem diligentes me, et thesauros eorum repleam*. Dilectio Virginis est ad spiritualiter ditandos eam
Ps. 44. diligentes: & ideo supra dictum ex ps. 44. *vultum tuum de-*

pre-

precabuntur diuites plebis. Addit autem, *& thesauros eorũ repleam*; quia, vt ait Damianus serm. 1. de Nat. *in manibus eius sunt thesauri miserationum Domini*. &, vt addit Idiota in prol. de contempl. *ipsa est thesauraria gratiæ*: vt Andreas Cretensis or. de dorm. *est omnis sanctitatis sanctissimus thesaurus*. Vt mirum non sit ab ea dici, *vt ditem diligentes me, & thesauros eorum repleam*. Porro replet Maria sui studiosorum thesauros in omni genere. Replet thesauros scientiæ, vt præstitit Alberto: qui, cum ingenij esset hebetioris, scientiam, quam à Virgine postulabat, ita copiosè accepit: vt ab eius magnitudine Magni cognomen acceperit. Ita 1. par. Chron. lib. 3. cap. 45. Idem de Hermanno Benedictino refert Trithemius lib. 2. de viris illustr. S. Benedicti cap. 4. & de Ruperto Abbate Tuisiensi refert idem cap. 109. qui diuinarum Scripturarum scientiam ope Virginis sunt adepti. Replet thesauros continentiæ, quod præstitit S. Ignatio: cui, cum ex militia se ad Dei famulatum transferret, ac Deiparæ commendaret, illa cingulum castitatis è cælo detulit: quo ex tempore omni postea carnis stimulo immunis fuit. Replet thesauros sanctitatis. Quod tum cæteris sanctis, tum speciali modo S. Andreæ Episcopo Fesulano, & Carmelitæ præstitit. quippe, cum ille ex cumulo scelerum ad B. Virginem confugisset, hæc non multò post ei apparens, dicensque, *seruus meus es tu: in te gloriabor*, insignem illi sanctitatis gradum largissimè contulit. Replet thesauros etiam diuitiarum, & opum temporalium. quod, vt narratur in l. miraculorum Sanctissimi Sacr. præstitit Vdoni cuidam. Qui, ope Virginis, cuius cœperat esse mirificè studiosus, ad Episcopatum, atque ad amplissimas opes peruenit. Copiosiùs id præstitit Narseti Eunucho. cui, cum is vt refert Niceph. lib. 4. hist. cap. 20. studiosissimus esset Virginis, eius opera ingens thesaurus subter imperialis palatij lapides abscondıtus mirabiliter detectus est, ad diuitiarum augmentum: quò ad litteram impleretur, *vt ditem diligentes me, & thesauros eorum repleam*. Replet denique thesauros etiam humanæ felicitatis. Nam Heraclius Persas ope Virginis profligauit: vt habetur ex Orosio lib. 18. hist. Pelagius primus Hispaniæ Rex, e Saracenis, cæsis octoginta millibus hostium, inuo-

Maria sui studiosorũ thesauros omni bono replet.

cata Virgine, amplissimam victoriam reportauit: vt habetur ex Mariana de rebus Hispanis. Godefridus, recitatione officij B. Virginis imposita militibus, Hierosolymā recuperauit: vt refert Tyrius in bello sacro, & alij. Quamobrem iure optimo potest dici ex persona Virginis, *vt ditē diligentes me, & thesauros eorum repleam*. Quod si, *sicut qui thesaurizat, ita & qui honorificat matrē suā* Ecclesiast. cap. 3. vtique honorificanti Virginem, quæ fidelium communis est mater, thesauri non deerunt gratiæ, & gloriæ: ac proinde honorificatio Virginis prædestinationis, ac

CCXLV. felicitatis est signum.

Prou. 8. Quintus locus est Prou. 8. *Qui me inuenerit, inueniet vitam: & hauriet salutem à Domino*. Quæ verba applicantur communiter ab interpretibus Deiparæ, immo ab ipsa Ecclesia in festo Conceptionis. *Qui me inuenerit, inueniet vitam*: idest, iuxta glossam Cornelij, *vitam gratiæ, & gloriæ*. Ideo sapienter Idiota, *inuenta*, inquit, *Maria, inuenitur omne bonum*. Omne autem bonum est Deus clarè visus: iuxta id, quod dicitur Moysi Exod. 33. *Ostendam tibi omne bonum*. Addit præterea clariùs, *& hauriet salutem à Domino*. illud, *hauriet*, dicit quandam abundantiam, & copiam gloriæ, quam hauriunt prædestinati per Virginem, tanquam per canalem, & aquæductum gratiæ, & gloriæ.

In Maria inuenitur omne bonum.

Bernard. Idcirco dicit Bernardus serm. de Aquæductu, *propterea tanto tempore humano generi fluenta gratiæ defuisse, quod necdum intercederet tā desiderabilis aquæductus*. Approximatio igitur cordis, & oris ad hunc aquæductum Mariæ, signum prædestinationis est: quia signum est quod quis *hauriet salutem à Domino*: vtpote *fiet in eo fons aquæ salientis in vitam æternam* Ioan. cap. 4. Ita vt possit de ea dicere

Sap. 7. Virginis studiosus ex Sap. 7. *venerunt mihi omnia bona pariter cum illa, & innumerabilis honestas per manus illius*. Quamobrem Bernardus serm. cit. *intuemini*, inquit, *quanto deuotionis affectu à nobis Mariam voluerit honorari, qui totius boni plenitudinem posuit in Maria*.

Prou 31. Sextus locus est Prouer. 31. *Omnes domestici eius induti sunt duplicibus*. Loquitur de muliere forte, per quam Bernardus hom. 2. super missus est, & alij Deiparam intelligunt. Deuoti Mariæ *domestici* sunt Mariæ: quos illa *vestit*

dupli-

duplicibus : vt opponatur Euæ, quæ, vt notat Bernardus serm.de laud.S. Mariæ *superuestiuit carnem filiorum suorũ diploide confusione sua. De manu quippe illius,duplicis mali semen terra nostra suscepit,scilicet culpam in anima, calamitatem in corpore. Domestici* igitur *eius vestiti sunt duplicibus*: quia eos Virgo vestit, vt glosat Cornelius , *charitate in anima,continentia in corpore . Siue domestici eius vestiti sunt duplicibus:quia vestiti sunt Christo,iuxta illud Pauli ad Rom.*13.*induite Dominum Iesum Christum : & vestiti sunt Maria, iuxta id , quod dicit Bonauentura in Psalt.Mariam induite quotquot eam diligitis.Hæc luceat in moribus,splendeat in actionibus* . Addit Pelbartus in stellario Virginis l. 12.p.1.art.3.auctor pius, & priscus, eos qui speciali affectu prosequuti sunt Virginem, in eius deuotione insignes, assequi in cælo peculiarem veluti aureolam , & aliqua veluti insignia, quibus à cæteris , vt speciales Deiparæ assectæ,discernantur.*Nam sicut*,inquit, *serui Regis, & Reginæ in curia regia certis vestibus , & insignibus decorati procedunt,per quæ discernuntur vt serui Regis , vel Reginæ, ac speciali purpura vestiti ambulant : ita in curia cælesti serui B.Virginis speciali ornatu,& gloria,qua præ alijs discernantur quod serui sint Mariæ , fulgebunt,iuxta illud Prou.vlt. Omnes domestici eius vestiti sunt duplicibus.*

Bernard.

Maria suos domesticos induit duplicibus , idest charitate, & continentia.

Cornelius.

Pelbartus.

Septimus locus Eccl. 24. *qui creauit me,requieuit in tabernaculo meo,& dixit mihi in Iacob inhabita, in Israel hæreditare,& in electis meis mitte radices.*Hæc verba explicãtur de Virgine ab Hugone Cardinale, Cornelio,& alijs in eum locum ; & quod magis est,eidem ab Ecclesia aptantur in festo Assumptionis . Dicit, *qui creauit me requieuit in tabernaculo meo.* per quod intelligitur vterus Virginis; de quo psal.45.*sanctificauit tabernaculum suum Altissimus,* vt interpretatur Augustinus serm. de Assumpt. & S. Thomas.3.p.quæst.27.art. 2. ideo Damascenus orat.1.de nat. Virg.*Cedat*,inquit,*Abrahami tabernaculum viuo,& ratione prædito Dei tabernaculo.* Ait igitur Virgo , *qui creauit me,requieuit in tabernaculo meo , & dixit mihi in Iacob inhabita,in Israel hæreditare,& in electis meis* &c. Idem dicitur sub varijs vocibus. Nam Iacob figura est electorum, sicut Esau figura reproborum, iuxta Paulum ad Rom.9.

*Eccl.*24.

Damasc.

Ad Rom. 9.

Iacob dilexi, Esau autem odio habui. Israel idem sonat, ac videns Deum: & sic in idem recidit. Denique expressius, *& in electis meis mitte radices*. Nempe, vt ait Cornelius, electorum Dux, mater, magistra, & custos. Sicut igitur radix & causa est & signum germinis: ita Deipara electorũ.

Maria radix est electorũ. Quicunque igitur per deuotionis affectum manserit in hac radice, signum habet quod ex ea germinabit electus. ideo subdit infra, *Radicaui in populo honorificato*. electos

Psal. 138. ipsos vocat *populum honorificatum*, iuxta id, quod dicitur ps. 138. *nimis honorati sunt amici tui Deus*. Sequitur. *& in parte Dei mei hæreditas illius*, ideſt in parte, quæ inter tot reprobos obtigit Deo meo, & quæ est hæreditas illius: vt optimè explicat Cornelius. *Et in plenitudine sanctorum detentio mea*, Vbicunque videris detineri Virginẽ, ibi plenitudo sanctorum, & electorum. quia, dum detinetur à sanctis per deuotionẽ, ipsa eos detinet per protectionẽ. Quã-

Bonau. obrẽ S. Bonau. in spec. Virg. c. 7. *Virgo nõ solùm in plenitudine sanctorũ detinetur, sed etiã in plenitudine sãctos detinet, ne plenitudo minuatur. Detinet virtutes, ne fugiant: detinet merita, ne pereant: detinet dęmones, ne noceãt: detinet filiũ, ne peccantes percutiat. Ante Mariam non fuit, qui sic detinere Dominum auderet, teste Isaia 64. qui dixit, non est, qui inuocet nomen tuum, et teneat te.* Omnes igitur, qui per assiduũ, & perseuerantem eius cultum Mariam detinent, signum prædestinationis habent; quia detinebuntur à Maria. quæ poterit de ijs dicere idem, quod Christus, *non peribunt in æternum, et nemo rapiet eos de manu mea.* Ioan. 10.

CCXLVI. Octauus locus est ibidem infra. *Qui audit me, non confundetur: et qui operantur in me, non peccabunt. qui elucidãt me, vitam æternam habebunt*. Quæ verba ab interpretibus sensu litterali primario explicantur de sapiẽtia increata,

Tria erga Mariam sũt præstanda. secundario verò de Virgine. Tria proponuntur facienda, *audire* Mariam, *operari* erga Mariam, & *elucidare* Mariam. *Audire* Mariam est, inspirationum vocibus eius intercessione immissis parere. Sic illam qui audiunt, *non confun-*

Ps. 36. *dentur*, confusione reproborum, de qua Dauid ps. 36. *non confundentur in tempore malo*. Ideo Biblia Complut. *Qui obedit mihi, non erubescet*. *Operari* erga Mariam est in eius venerationem, & cultum bona opera facere, vt erogare

eleemo-

eleemosynas, actus mortificationis in eius honorem elicere, certis diebus ieiunare, orationes ad eam fundere, recitare rosarium, & similia. Qui sic in eam *operantur, non peccabunt*. quia per eam auxilia efficacia impetrabunt, per quæ à peccatis grauibus præseruabuntur, aut saltem citò ad veram, & stabilem pœnitentiam redibunt. *Elucidare* Mariam est, illi siue verbo, siue scripto lucem laudis aliquam comparare. Ideo Anselmus lib. de excell. Virg. c. 1. *Quomodo*, inquit, *fieri potest, vt ex memoria laudum eius salus non proueniat peccatorum, cuius vterus facta est via ad peccatores sanandos?* Admirabilia sunt, quæ suarum laudũ præconibus Virgo præstitit. De Fulberto Episcopo Carnotensi, qui librum de Virgine scripserat, ac sermones in eius laudem ediderat, narrat Baronius tomo 11. anno 1028. illi, dum in lecto decumberet, Deiparam apparuisse, atque vbera præbuisse sugenda; reddito labijs lacte pro laude. S. Ildefonsus, qui totus fuit in laudibus Virginis ac defensione eiusdem immaculatissimæ puritatis, accepit ab ea vestẽ sacerdotalẽ in præmium, vt ex antiquioribus refert Mariana lib. de rebus Hispanis cap. 10. S. Damasceno amputatam à Saracenis Maria restituit dexteram: quæ in eius scribendis laudibus laborauerat, vt refert Baronius anno 728. Dum concionator quidam ex Dominicanorum familia, qui semper aliqua de laudibus Virginis in concione miscebat, in extremo morbo, magno e peccatorum memoria metu concuteretur, ægrum, ac trementem inuisente Deipara, illico incredibili voluptate perfusus ad cælum migrauit feliciter, vt refertur in speculo exemplorum. Ex his apparet quàm verè pronuncietur à Virgine *qui elucidant me, vitam æternam habebunt*. Vbi nota dici, *qui elucidant me*, quærendo scilicet lucem, & laudem Virginis: non autem qui elucidant se, captando splendorem, & lucem proprij nominis. Potest etiam latius id accipi, ita vt extendatur non solùm ad præcones, sed etiam ad quoslibet deuotos Deiparæ. quia siue precibus, siue operibus, dum eius cultui, ac venerationi seruiũt, illi gloriam accidentalem adaugent; atque adeo claritatẽ quandam, ac lucem. & proinde tam cultores Virginis, quàm præcones signum prædestinationis obtinent maximum,

Anselm.

Maria suarũ laudum præconibus quę præstiterit.

Baronius.

mum, & quoddam pignus æternæ vitæ ex hoc promisso, *qui elucidant me, vitam æternam habebunt.*

In Maria spes æternæ vitæ.

Nonus locus est ibidem infra. *In me omnis gratia viæ, & veritatis: in me omnis spes vitæ, & virtutis.* Quæ verba S. Thomas opusc. 8. S. Bonau. in spec. cap. 3. & alij interpretantur de Virgine. Si *omnis spes vitæ*, nempe æternæ vitæ in Maria, vtique spem specialem æternæ vitæ habent studiosi Mariæ. Quod si Christus dixit Ioan. 14. *Ego sum via, veritas, & vita*: & in Maria *est omnis viæ, & veritatis, & omnis spes vitæ*; profectò per Mariam habetur Christus vt *via, veritas, & vita*: & sic vt prædestinationis medium, & finis: medium vt via, & veritas; finis vt vita. Addit præterea, *in me omnis spes vitæ, & virtutis*: quia, vt notat S. Thomas loco cit. *in omni opere virtutis potes eam habere in adiutorium*: *& ideo dicit ipsa, in me omnis spes vitæ, & virtutis*. Confirmatur, quia Maria idem valet, ac spes, vt notat Epiphanius orat. de laud. Virg. quia scilicet spem æternæ vitæ collocare præcipuè debemus in Maria: idcirco ait, *in me omnis spes vitæ, & virtutis.*

Ioan. 14.

S. Thom.

Matt. 25.

Decimus locus est Matth. 25. vbi dicitur *regnum cælorum simile decem Virginibus, quæ accipientes lampades exierunt obuiā sponso, & sponsæ*. Ex his dicuntur *quinque prudentes, quæ acceperunt oleum in vasis suis cum lampadibus*; & hæ symbolum sunt electorum: *quinque fatuæ, quæ non sumpserunt oleum secum*: & hæ symbolum sunt reproborū, vt patet ex fine parabolæ, & notat Gregorius hom. 12. in euang. Obseruandum quod Virgines hæ accipiunt lampades, vt *exeant obuiam sponso, & sponsæ*, vtique Christo. & Mariæ. neque enim nomine sponsæ hic accipi potest Ecclesia, vt vult Cornelius. nam, vt notat Gregorius ibid. *decem Virginibus similibus esse, perhibetur Ecclesia, in qua Virgines fatuæ, & prudentes, electi cum reprobis admixti sunt*. Ornandas igitur Christus monet lampades non solùm in occursum sponsi, sed etiam sponsæ; nō solùm Christo, sed etiam Mariæ: ac proinde in lampadibus bonorum operum accipiendum oleum deuotionis in honorem sponsi, & sponsæ; Christi, & Mariæ. non disiugendus sponsus, & sponsa; Christus, & Maria. Vnde fit, vt illæ animæ, quæ tanquam Virgines fatuæ non habent lampades sanctorum

Animæ spōso, & sponsæ idest Iesu, & Mariæ cum deuotionis lampadibus debent occurrere.

ctorum operum lucentes affectu deuotionis erga Mariã, neque exeant obuiam sponsæ, & sic neque sponso: qui *dicet illis, nescio vos.* Quæ verò lucent affectu deuotionis erga Mariam, iam habent lampades suas ornatas *ad exeundum obuiam sponsæ*, & sic etiam *sponso*; & cum eo *intrant ad nuptias* æternæ vitæ. Hæc expositio comprobatur maximè ex eo quod refert S. Adelinus apud Surium 22. Aprilis de S. Opportuna Abbatissa. Cui, cum grauiter ægrotaret, apparuerunt Sanctæ Lucia, & Cæcilia ita eam alloquẽtes. *Expectat te Maria, vt coniungaris cum filio. Tu accensa lampade, exi obuiam sponso, & sponsæ.* Quibus dictis, mox Deipara apparuit: cui Sancta Opportuna exiens obuiam intrauit cum ea ad nuptias. Lumen igitur deuotionis, & veluti lampas ornata in cultum Virginis, signum est futuri ingressus ad nuptias. Notandum, quod Virgines in ea parabola, licet significent, vt notat Gregorius loco cit. *multitudinem fidelium ex vtroque sexu collectam*, ponuntur tamen fœminini generis, quia mulieres exituræ *obuiam sponso, & sponsæ*, magis se parant ad excipiendam sponsã, quàm sponsum. Vt mirum non sit sæpe magis sensibiliter elucere in electis studium erga Virginem, quam erga Christum. Quia hæc est voluntas ipsiusmet Christi, qui ad ingerendum in suis electis hunc affectum deuotionis sensibilem circa matrem, præstat, teste Anselmo de excell. Virg. cap. 6. *vt velocior aliquando sit salus memorato nomine Mariæ, quàm Iesu.* Nimirum virginibus exeuntibus obuiam sponso, & sponsæ magis familiarem se præbet sponsa, quàm sponsus. & hæc quoad dicta prophetica, & euangelica.

Surius.

Anselmus.

Quoad secundam classem, quæ pertinet ad figuras, distribuendæ hæ sunt in figuras animatas, & inanimes. Ex priori genere,

CCXLVII

Mariæ figura fuit Eua.

Prima figura Deiparæ fuit Eua, quæ hoc nomen sortita est *eò quod esset mater cunctorum viuentium* Gen. 3. Debuerat appellari, post auditam in se, ac posteros mortis sententiam, vt notat Rupertus lib. 3. de Trin. cap. 26. *mater cunctorum morientium*. Quod dubium soluens Epiphanius hæresi 78. *Ecce*, inquit, *mater viuentium, postquam audiuit terra es, & in terram reuerteris. & mirum est, quod post hanc*

Gen 3.
Rupertus.
Epiph.

trans-

transgressionem, magnum cognomen habuit. & secundùm ес-sum quidem ab illa Eua omnis hominum generatio est in terra . Hic autem verè à Maria hæc vita mundo est genita, vt viuentem gigneret . Per ænigma igitur Maria mater uiuentium appellata est. Si igitur Maria, vt ait Athanasius serm. de Deipara , *noua Eua, mater uitæ appellata permanet ad primitias uitæ immortalis omnium uiuentium* , signum habet quod viuat vita gratiæ , & futurus sit viuens vita gloriæ , qui verè affectum filialem sentit erga matrem viuentium . Sicut enim ab Eua ducta est generatio omnium viuentium vita naturali,& mortali; ita à Maria ducta est generatio viuentium vita supernaturali, & æterna, ideſt generatio omnium electorum,qui absolutè , & per antono-

Ps.68. masiam dicuntur *uiuentes*,iuxta illud ps.68.*deleantur de li-*

Ps.26. *bro uiuentium*: & ps. 26. *credo uidere bona Domini in terra uiuentium* . Illi igitur,qui afficiuntur erga *matrem uiuentium , uidebunt bona Domini in terra uiuentium* . Duplex quippe est hominum series , vna reproborum,quæ adhæret primis parentibus;à quibus peccatum,& mors : & hi, quamuis nobilitatem iactent & titulos , perducuntur ad perditionem.Altera est series electorum , quæ non adhærens familiæ propagini ductæ ex Adamo , & Eua, per nouam, & spiritualem generationẽ innititur Christo,& Mariæ.Nemo ab Adamo,nisi per Euam ; nemo à Christo nisi per Mariam.immo multò magis.Nam Eua non poteſt dici in ordine ad seriem naturalem primus homo: qui titu-

Nemo à Christo nisi per Mariam

1.Cor.15. lus competit Adamo,iuxta illud Pauli 1.Cor. 15. *primus homo de terra terrenus* . Mater autem messiæ appellata est à Rabbi Haccados viro doctissimo ante Christi aduẽtum *primus homo,& prima creatura*,& à Damasceno or. 3. de-

Damasc. tract.*massæ nostræ primitia* . quasi Mariæ in hac generatione spiritualis communicatæ sint partes & Adami, & Euæ: quia non per Euam primus Adam;sed per Mariam secun-

Pet.Dam. dus Adam.Ideo dicitur à Petro Damiano serm. 3. de nat. *parens parentis,fons fontis,origo principij*.Quapropter non solùm dicitur cum Eua *mater uiuentium*: sed etiam,vt eam vocat Andreas Cretensis or.de dorm. *uita uiuentium , & causa uitæ* . Ad hanc qui per affectum accedit,causam habet,& signum vitæ,vt cum Germano dicetur infra.

Se-

Secunda Deiparæ figura fuit Sara, deueniendo ab Adamo, qui fuit Pater hominum, ad Abrahamum qui fuit *pater credentium* ad Rom. 4. Sara autem mater Isaac figura fuit Mariæ: sicut Isaac figura fuit Christi. Ideo Bonau. in spec. cap. 6. *O Maria,* inquit, *o Sara nostra, dic quod sis soror nostra, vt propter te bene sit nobis à Deo, & viuet anima mea ob gratiam tui* (ita dixit Abraham Saræ Gen. 12.) *ut propter talem sororem Aegyptij idest dæmones, nos reuereantur: vt Angeli nobis in acie coniungantur: ut propter talem sororem Pater, Filius, & Spiritus Sanctus nostri misereantur.* Quod si Sara idem sonat ac princeps, vt notat Spinellus lib. de Virg. cap. 29. num. 1. Maria vtique nostrum omnium princeps est, & Regina, vt ostendimus tomo priore lib. 6. q. 38. num. 49. Quia vero Isaac idem sonat ac risus, seu gaudium, (*Natus est Isaac, dixitque Sara risum fecit mihi Dominus* Gen. 21.) vtique Sara figura fuit Mariæ, vt notat Cornelius ibid. & Spinellus de B. Virg. cap. 5. num. 15. quia sicut Sara mater fuit Isaac, idest risus: ita Maria mater fuit Christi: qui, vt notat Rupertus, *risus fuit, & gaudiũ uniuersæ terræ.* Quare sicut Sara Isaac, idest *risum*, siue vt vertit Chaldæus, *gaudium* portauit in vtero: ita, vt ait Augustinus serm. 18. de *SS. Eua lacrymas, Maria gaudium in uentre portauit.* Gaudium quando vel ab ipsis mundi primordijs Euæ lacrymas exhilarauit. Ideo Damascenus in Theoph. hymni inter opera eius auctiora. *Per te,* inquit, *Virgo, primi parentes exhilarantur.* Dixit Sara post partum Isaac, *risum fecit mihi Dominus. omnis, qui audierit, congratulabitur mihi.* Dixit Maria post conceptum Verbi, *exultauit spiritus meus in Deo salutari meo* Lucæ 1. & ex persona eius Ecclesia, *Congratulamini mihi, quia de meis uisceribus genui Deum, & hominem.* Cum hoc tamen discrimine, quod Isaac fuit risus, & gaudium Saræ, *risum fecit mihi* &c. partus verò Virginis fuit *risus, & gaudium vniuersæ terræ.* vt supra diximus cum Ruperto. Ideo Maria dicitur ab Ecclesia in litan. *causa nostræ lætitiæ*: & ipsius ortus *gaudium annunciare vniuerso mundo*, quod videtur sumptum à Gregorio Thaumaturgo. qui orat. de annunt. *aue*, inquit, *gratia plena: per te gaudium dispensatur omni creaturæ.* Illi igitur, quibus per affectum affulget Ma-

Mariæ figuræ fuit Sara. *Ad Rom. 4.*

Bonau.

Spinell.

August. Maria gaudium, Eua lacrymas in ventre portauit.

Damasc.

Mariæ partus vniuersi orbis gaudium.

Gregor. Thau.

ria, affulget gaudium, & spes æternæ vitæ. Abraham, sepulta Sara in Hebron, quæ spectabat ad terram promissionis, pignus per hoc accepit introducendi posteros in terram promissionis: &, vt notauit Abbas Pastor in vitis Patrum, respondens interroganti *quid faciam vt saluer*, *Per Saræ monumentum terram in hæreditatem accepit*. Memoria, & vmbra Saræ ibi in spelunca conditæ introduxit Israelitas in possessionem terræ promissionis. Memoria, & vmbra Mariæ conditæ in spelunca cordis introducit electos in possessionem regni cælorum: cuius figuram habet terra promissa, ex Origene hom. 7. in cap. 13. numer. In Saræ monumento pignus habuerunt Israelitæ futuræ hæreditatis: in Mariæ memoria pignus habent, & signum

Damasc. cælestis hæreditatis veri Israelitæ, & electi. Ideo Damascenus or. 1. de dorm. *sufficit*, inquit, *ijs qui tui memoriam piè*

CCXLVIII. *vsurpant, pretiosissimum memoriæ tuæ donum: quæ eiusmodi lætitiam parit, quam nullus potest eripere.*

Mariæ figura Rebecca. Tertia Deiparæ figura fuit Rebecca, vt notat S. Antoninus 4. p. tit. 15. cap. 2. Hæc autem mater fuit Iacob, qui fuit typus electorum; & Esau, qui fuit typus reproborum ex Paulo ad Rom. 9. Quia Maria mater est in Ecclesia omnium credentium, siue reprobi sint, siue electi. Ideo di-

Bonau. citur à Bonauentura in spec. cap. 8. *mater omnium fidelium vniuersalis*. Cum igitur ex fidelibus aliqui sint electi designati per Iacob, aliqui reprobi designati per Esau: obseruandum est, quod à Rebecca diligebatur Iacob, ab Isaac diligebatur Esau Gen. 25. Sicut igitur Iacob in affectu Rebeccæ erga ipsum maiore, quàm erga Esau, signum habuit, & causam paternæ benedictionis, quam ipse vnà cum hæreditate, excluso Esau, suscepit ab Isaac, vt habetur Gen. 27. ita electi figurati per Iacob pignus habent futuræ benedictionis in affectu Mariæ ergo ipsos: & sic in affectu ipsorum erga Mariam. quippe quæ protestatur

Prou 8. Prou. 8. *Ego diligentes me diligo*. Vide quæ de hac figura diximus tom. 2. theol. lib. 3. q. 10. n. 14. occasione designationis electorum facta per Mariam. Illud addo, quod Isaac motus est ad dandam benedictionem ex odore vestimentorum quæ Iacob acceperat à manu matris, *statim vt sensit fragrantiam vestimentorum eius*; quia scilicet nescio quid

olebant

olebant Rebeccæ. Similiter Christus mouetur ad impertiendam benedictionem salutis ex fragrantia orta ex Maria, nempe ex affectu deuotionis eorum, qui toti olent Mariam. Immo ipsemet Isaac benedictionem dedit Iacob, quia in eo prophetico spiritu est adoratus Mariam. Ideo S. Hieronymus epist. ad Paulā, & Eustochiū de Maria loquens *De isto*, inquit, *venturo agro* Patriarcha *Isaac longè odorans aiebat, ecce odor filij mei sicut odor agri pleni. & sanè plenus ager dicitur, quia plena gratia virtutum Virgo Maria pronunciatur*. *Hieron.*

Quarta Deiparæ figura fuit Rachel, quæ erat, vt dicitur Genes. 24. *decora facie, & venusto aspectu*: ac proinde Deiparam adumbrabat, quæ fuit *pulcherrima inter mulieres* Cant. 1. &, vt dicit Georgius Nicomed. orat. de oblat. *pulchritudo omnium pulchritudinū*. Rachelem adorauit Iacob: & pro ea seruiuit plusquam pro Lia. Mariam adamauit Christus: pro qua etiam *formam serui accepit* ad Philipp. 2. Quippe, vt affirmat S. Bernardin. Sen. tomo 3. conc. 51. art. 3, cap. 4. *plùs venit pro redimenda Maria, quàm pro omni alia creatura*. Quod si inter tot filios Iacob ex Lia, natus est illi ex Rachele *Beniamin filius dexteræ* Gen. 35. vtique, qui Mariam, nouam Rachelem, matrem agnoscit, signum habet quod sit *filius dexteræ*, idest vt ibi interpretatur Rupertus, cum electis collocandus à dexteris. Obseruandum quod Rachel vocauit nomen filij sui *filius doloris*; Pater verò appellauit *Beniamin, idest filius dexteræ*. Rachel vocauit filium doloris, vt notat Rupertus, *ob doloris in pariendo immensitatem*. Maria verò, vt ait Bernardus de lament. Virg. *dolorem, quem pariendo filium non sensit, millies replicatum passa est filio moriente*. Quia scilicet tunc vnà cum Christo pariebat electos. Ideo Anselmus apud S. Antonin. 4. p. tit. 15. cap. 2. *sicut*, inquit, *Christus nos genuit in cruce patiendo: ita Maria nos genuit, & peperit in maximis doloribus filio compatiendo*. Ideo vnusquisque electus appellatur à Virgine, *Beniamin filius doloris*: sed appellat eum Pater, *Beniamin, idest filius dexteræ*. quia is, pro quo Maria specialiter suos offert dolores, à Deo prædestinatur, vt sit *filius dexteræ*. Ille igitur, qui erga Deiparam afficitur tanquam erga matrem, signum habet quod sit *filius dexteræ*, idest

Mariæ figura Rachel. *Gen. 24.* *Cant. 1.* *Georg. Nic.* *Gen. 35.* *Bernard.* Maria quos in Christi partu non sensit dolores, sensit dū cum Christo in cruce, ei compatiendo, pariebat electos. *Anselm.*

prædestinatus, & electus.

Mariæ figura fuit Maria prophetissa.

Quinta Deiparæ figura fuit Maria prophetissa soror Aaron. Quæ præfigurauit Mariam tum nomine, quod primò illi videtur impositum: tum dono prophetię, cum appelletur prophetissa Exod. 15. *Maria* autem, vt ait Basilius, *quod prophetissa fuerit nemo contradixerit, qui fuerit verborum illius memor, quæ dixit prophetico afflata spiritu*. Tum denique quia Maria soror Aaron fuit virgo, vt notat Nyssenus lib. de virg. cap. 6. Ambrosius exhort. ad Virg. & alij. Alioquin non diceretur *soror Aaron*, sed vxor talis, vel talis viri: & sic sola hæc mulier in veteri testamento virginitatem coluit. Sed præcipuè Maria soror Aaron

Basil.

CCXLIX. typum gessit Mariæ ex eo, quod prima post egressum e mari rubro *sumpsit tympanum, egressæque sunt omnes mulieres post eam*: quibus præibat dicens, *cantemus Domino* &c. Exodi 15. Primum signum Pharaonis in mari rubro demersi, & Israelitici populi à tyrannide Aegyptiaca liberati apparere cœpit in Maria. Maria præcessit populũ: Maria ad terram promissam dux extitit per desertum: vt eo facto adumbraretur primum nostræ prædestinationis, & liberationis signum, Diabolo in Christi sanguine, veluti in rubro mari demerso, rursus nobis apparere in Maria. ita vt hæc, & libertatis omen, & ducatum præbeat ad salutem. Ideo Chrysologus serm. 146. *semper*, inquit, *Maria humanæ præuia salutis. Populum, quem vnda generatrix emisit in lucem, ipsa prior præcessit in Cantico. Maria soror Moysi sumens tympanum dixit, cantemus Domino* &c. Obseruat Cornelius quod primum hoc loco, quando epinicium cecinit libertatis, appellatur Maria: cum cap. 2. dicta sit tantùm, suppresso nomine, *soror Aaron*. quia in hoc typum gessit Mariæ, quæ est electorum libertatis præcentrix. Dicitur præterea Num. 12. *non est motus populus de loco suo, donec reuocata est Maria*: vbi Lyranus, *impedimentum*, inquit, *itineris fuit reuerentia Mariæ*. Non audebat populus Israelis ad terram promissionis progredi, nisi præuia esset Maria. Signum igitur habetur quod peruenturi sunt ad terram promissam, qui ductricẽ sequuntur Mariã. Ideo Ambrosius epist. 81. ad Syricium, *in veteri*, inquit, *testamento virgo Hebræorum per mare duxit exerci-*

Chrysol.

Num 12.

Ambros.

exercitum: in nouo testamento Virgo regis aula cęlestis electa est ad salutem.

Sexta Deiparæ figura fuit Rahab, quæ excipiens exploratores missos à Iosue in domum suam, causa fuit salutis omnibus suis domesticis per signum funiculi coccinei suspensi in fenestra Iosue 2. Rahab idem significat, ac *dilatata* seu *latitudo*, vt aduertit Origenes hom. *3*. in Iosue. Quæ autem magis dilata, quàm Maria: *cuius gratia immẽsa*, vt ait Epiphan. serm. de laud. Deiparæ: *cuius uenter cælum est*, vt ait Damascenus or. 2. de nat. *quæ capacior est mũdo, quia eum clausit, quem totus non capit orbis*, vt ait Bonauentura in spec. cap. 5. Sicut autem Rahab sibi, alijsque facta est causa salutis, eò quod susceperit missos à Iesu filio Naue: ita hæc quod exceperit hospitio ipsummet Iesum. Hoc mysterium innuitur ps. 86. vbi cũ iuxta glossam Hugonis Cardinalis, & aliorum, Dauid dixisset de Virgine, *fundamenta eius in montibus sanctis: diligit Dominus portas Sion super omnia tabernacula Iacob: gloriosa dicta sunt de te Ciuitas Dei*, statim subdit, *memor ero Rahab*. Nihil commune Virgini cum Rahab, nisi quod hæc figura fuit Mariæ Iesum excipientis sui ventris hospitio. Ideo Bernardus serm. 2. de Assumpt. *felix*, inquit, *mulier, quæ iam non exploratores Iericho, sed potiùs fortissimum illum expoliatorem: non legatos Iesu filij Naue; sed ipsum suscipere meruit verum Iesum filium Dei*. Sicut autem Rahab ob hospitiũ exploratoribus præstitum saluauit ab incendio domum suam, omnesque domesticos, vt habetur Iosue cap. 2. ita nunc saluantur omnes domestici, & familiares Mariæ, qui per affectum in eadem domo cum Virgine, immo in ipsa Virgine inhabitant. Ideo in ps. cit. subijcitur, *sicut lætantiũ omnium habitatio est in te*. Quod clariùs explicans Ecclesia in officio B. Virginis. *Sicut*, inquit, *lætantium omnium nostrum habitatio est in te sancta Dei genitrix*. Meritò dicuntur lætantes, qui habitant per affectum in Virgine: quia planè tuti in hac domo, & pæne certi sunt de salute: cum in conflagratione vniuersali Iericho, quæ vniuersitatem reproborum designat, sola Rahab, & qui cum ea reperiũtur, sint salui. Quippe signum salutis, *funiculus coccineus*, qui, teste Ambrosio serm. *13*. in ps. *118*. designat passionem

Mariæ figura Rahab.

Bonau.

Ps. 86.

Bernard.

domi-

dominicam, pendet tantùm e domo Rahab: cum sanguis Christi, quem ipse accepit à matre, ijs efficaciter communicetur, quibus vult mater. Adde sanguinem, & aquam, quæ ex latere Christi manarunt, & vt ait S. Epiphanius l. 3. hæresi 78. *facta sunt pretia redemptionis*, à Virgine cruci astante fuisse vasculo excepta, vt refert Nicephorus lib. 1. histor. cap. 31. & Metaphrastes orat. de vit. & dorm. Deiparæ. Apud nostram Rahab est *funiculus iste coccineus* solués à seruitute, in signum salutis. Ideo iure Ildefonsus serm. 8. de Assumpt. *Dubium*, inquit, *non est illam posse pro liberatis impertiri suffragium, quæ meruit pro liberandis afferre pretium*. Denique liberationis, ac salutis *signum funiculus iste coccineus* ijs tantùm datur, qui sunt in domo Rahab: nempe ijs, qui per affectum habitant cum Maria.

Epiphan. *Ildefonsus.*

Mariæ figura Debora. CCL. Septima Deiparæ figura fuit Debora: quæ, vt habetur l. Iud. cap. 4. dominata populo Israeli, debellauit hostem eius Sisaram. In quo typus fuit Mariæ, quæ idem sonans ac Domina, debellauit Diabolum, veluti Sisaram infernalem. Illa victoria sub mulieris reportata vexillis, attributa est mulieri, iuxta id, quod dicitur cap. 4. *in manu mulieris traditur Sisara. Hæc victoria*, vt ait Bernardus hom. 2. super missus est, *cui seruata nisi Mariæ?* Hanc mulierem requirebat Salomon, cum vehementer admirans dicebat, *mulierem fortem quis inueniet?* Prou. 31. & ita videbatur congruere, vt qui per fœminam vicerat, per fœminam vinceretur. De hac victoria potest magis propriè vsurpari, quod dicitur de victoria Deboræ, *de cælo dimicatum est contra eos: stellæ manentes in ordine, & cursu suo aduersùs Sisaram pugnauerunt*. De Maria potest veriùs dici, quod de Debora lib. de viduis dixit Ambrosius, *fœmina iudicauit: fœmina disposuit: fœmina prophetauit: fœmina triumphauit*. Debora, vt refert Magaglianus in 4. Iud. sect. 1. annot. 4. Fuit hoc insignita titulo, *fœmina illuminatrix*. Maria, vt notat S. Thomas opusc. 8. *idem est ac illuminatrix*. Debora appellata est *mater in Israel*. Ideo dicitur Iud. 9. *donec surgeret Debora, surgeret mater in Israel*. De Maria dixit Anselmus lib. de excel. Virg. c. 11. quod *sicut Deus omnia sua potentia parando cunctorum pater est: ita Maria suis meritis reparando cunctorum mater est*. Denique Debora idem sonat

Iud. 4. *Bernard.* *Prou. 31.* *Ambros.* Maria idem ac illuminatrix. *Iud. 9.* *Ansel.*

nat ac *Apis*,vt obseruat Ioseph antiq.lib.5.cap. 6. Origenes in Iud.cap.4.& Hieronymus epist.ad Fur.quia scilicet aculeum prætēdit hostibus,mel suis. Multò magis id quadrat in Mariam,quæ suis clientibus mel dulcissimum, dæmonibus præfert aculeum.Ideo dicitur Cant. 6. *suauis & decora sicut Hierusalem: terribilis vt castrorum acies ordinata*.vbi Rupertus,*non solùm*,inquit,*suauis,nec solùm terribilis,sed vtrumque est,& suauis, & terribilis*. Nempe suauis,quia mellea;terribilis,quia aculeata: suauis suis clientibus,ac deuotis; terribilis hostibus, ac dæmonibus. Ex vtroq;autē studiosi Virginis pignus habēt suæ prędestinationis,ac salutis.Nam,dum eam experiuntur sibi suauem, iam dulcedinem prægustant æternæ vitæ: dum putant eā contra dæmones esse terribilem, spem concipiunt reportandæ per eam victoriæ. Non traditur in manus Sisaræ, qui militat sub vexillis Deboræ. Non traditur in manus diaboli,qui militat sub vexillis Mariæ. Vexilla eius dici possunt congregationes institutæ,& erectæ in honorem Mariæ.Sicut autem de Christo dixit Cyprianus lib.2. ad Mart.cap.6.quod *mortem,quam semel vicit pro nobis, semper vincit in nobis*: ita dici potest de Maria,quod dæmonem, quem cooperata redemptioni filij semel vicit pro nobis,semper vincit in nobis.

Cant.6. *Rupertus.* *Cyprian.*

Octaua Deiparæ figura fuit Ruth. Hæc enim idem sonat, ac *festinans*, quod benè consonat Mariæ. Festinauit enim in ea gratia ante peccatum: festinauit vsus rationis ante ætatem: festinauit eius meritis accelerata Incarnatio:festinauit in nuptijs Canę Galilęæ eius precibus accelarata in Christo exhibitio miraculorum: festinauit eius lacrymis accelerata resurrectio. Denique de Maria dicitur Lucæ 1.*abijt in montana cum festinatione*: quia semper festinat ad exhibendas gratias.Idcirco Bonau.in spec.c.4. *Ruth*,inquit,*significat videns,& festinans: & signat B.Virginem,quæ est videns nostras miserias,& festinans ad impendendam suam misericordiam*. Quod si,vt dicitur Eccles.43. *medicina omnium in festinatione nebulæ*, quæ verba S.Bernardin.Sen.tomo 3.serm.11.art.11.adaptat festinæ protectioni Mariæ: quantò magis in tibi deuotorum necessitatibus erit noua Ruth,idest *videns,& festinans*, intantùm vt

Mariæ figura Ruth. *Luca 1.* *Bonau.* Ruth significat videns, & festinans. *Eccl 43.*

vt postulationes ipsas præueniat. Sicut enim habet Concilium Basiliense in institutione festi Visitationis, *ipsa non solùm supplicantes exaudit: sed, vt ex sua clementia consueuit, etiam supplicare volentium preces præuenit.* Quamobrē Anselmus lib. de excell. Virginis. *Velocior est*, inquit, *nonnunquam salus memorato nomine eius*, (Mariæ) *quàm inuocato nomine Iesu.* Vt ex hoc ipso sit noua Ruth, idest *festinans*: quando ad solam eius nominis inuocationem festinat salus. Ideo Bonau. in spec. cap. 8. *Tu benè*, inquit, *signata es per illam Ruth de qua sic legitur, sit exemplum virtutis ephrem, & habeat celebre nomē in Bethleem, idest in Ecclesia. O celeberrimi nominis Maria, quomodo potest nomen tuum non esse celebre, quæ deuotè nominari non potes sine nominātis vtilitate?* Potest ex hac Ruth figura, maxima erui spes nostræ prædestinationis in Virgine. Nam Ruth petijt *vt colligeret spicas, quæ fugerent manus metentium*: idque datum illi fuit à Booz, vt habetur in libro Ruth cap. 2. Hoc autem figurabat Mariam, cui soli datum est colligere animas pænè perditas, & incorrigibiles: quæ *fugerunt manus metentium*, idest laborem, & sollicitudinem prælatorum. Quod animaduertens idem Bonau. in spec. cap. 5. *Ruth*, inquit, *in oculis Booz, Maria in oculis Domini hanc gratiam inuenit, vt ipsas spicas, idest animas à messoribus derelictas, colligere ad ueniam possit. Qui sunt messores, nisi Doctores, & rectores? O verè magna Mariæ gratia, qua multi ex ijs ad misericordiā colliguntur, qui à doctoribus, & rectoribus tanquam incorrigibiles relinquuntur.* Quod maius prædestinationis signum, quàm etiam in incorrigibilibus per Virginem, & veniam, & premij spem inueniri?

Concil. Bas. Maria precāntium voces anteuertit. *Ansel.* *Bonau.* Mariæ vel nomen ipsū sine vtilitate inuocari nō potest.

CCLI. Mariæ figura Iudith.

Nona Deiparæ figura fuit Iudith, quæ truncato capite Holofernis causa fuit liberationis, & salutis toti populo; vt habetur in libris Iudith: & sic figura fuit Deiparæ, quæ infernalis Holofernis caput truncauit. Siquidem diabolo dictum est Genesis 3. *inimicitias ponam inter te, & mulierem: ipsa conteret caput tuum.* Siue, vt 70. *ipse conteret.* Nam, vt supra notatum est num. 243. *ipse contriuit, ipsa contriuit*; quia neque Maria nisi per Christum, neque Christus nisi per Mariam: atque adeo, vt dicit Petrus Dam. ser. de Annunt. *sicut sine ipso factum est nihil: ita sine ipsa refectum est nihil.*

Gen. 3.

nihil: ac proinde vtrumque verum est, quod caput diaboli *ipse contriuit: ipsa contriuit*. Quoniam verò voluit Christus potiùs laudem victoriæ tribui Matri, quàm sibi, ideo absolutè dictum est, *ipsa conteret*: & absolutè præfigurata est hæc victoria in Iudith, tanquam typo Mariæ. Quamobrē Fulbertus Carnot. de laud. Virg. *contriuit Maria caput serpentis: contriuit caput Satanæ, & astutiam eius. vnde de illa dici potest, vna mulier Hebræa fecit confusionem in domo Nabuchdonosor*. & Bonau. in spec. cap. 8. *Maria*, inquit, *optimè signata est per illam famosissimi nominis fœminam Iudith: de qua scriptum est, non erat, qui de ea loqueretur verbum malum*. Idem obseruat Canisius lib. 1. operis Mariani cap. 2. Spinellus de B. Virg. cap. 24. num. 17. Serarius in l. Iudith cap. 16. quæstiunc. 12. Celada in Iudith in prol. Append. vbi dicit fuisse Iudith *Mariæ vmbram*. Quippe Iudith castissima, de qua dicitur cap. 15. *confortatum est cor tuum, eò quod castitatem amaueris*. Maria purissima: &, vt ait Basilius hom. de hum. Christi gen. *nulla puritate par est Mariæ*. Iudith *vir eius reliquerat diuitias multas* cap. 8. *Maria est gazophylacium thesauri, quo sumus de cruenti prædonis seruitio comparati*, ex Dam. serm. 45. Iudith *erat eleganti aspectu nimis* cap. 8. *Maria pulcherrima inter filias hominum: sicut Christus speciosus præ filijs hominum*, vt ait Albertus lib. de B. Virg. Iudith *vultui contulit Dominus splendorem* cap. 10. De Maria testatur Dionysius in epist. ad Paulum, cuius meminit Adrianus in 1 epist. ad Carolum cap. 36. quod *ductus ad Deiformem præsentiam Virginis, tantus eum splendor circumfulsit exteriùs, ac pleniùs irradiauit interiùs: vt nec corpus, nec spiritus possent tantæ felicitatis insignia sustinere*. Iudith *pulchritudinem ita Dominus ampliauit: vt incomparabili decore omnium oculis appareret* c. 10. Maria, teste Epiphanio or. de laud. Virg. *formosior est ipsis Cherubim, ac Seraphim, & omni exercitu Angelorum*. Iudith pulchritudo, cum captiua duceretur ad castra Assyriorum, neminem allexit ad malum: sed *considerabant faciem eius, & erat in oculis eorum stupor* cap. 10. Mariæ pulchritudo talis erat, vt nullus e conspectu Virginis, quamuis esset pulcherrima, ad concupiscentiam inflammaretur, teste Gersone serm. de nat. Mariæ consid. 3. immo

[Margin notes: *Fulbert. Car.* — *Bonau.* — *Iudith. 15.* — *Basil.* — *Dam.* — *Albertus.* — *Dionys.* — Mariæ pulcritudo. — *Epiph.* — E Mariæ cō spectu nullus ad concupiscentiā inflāmabatur.]

etiam iis,quos inuiseret,integritatis insigne conferret,teste Ambrosio lib.de instit.Virg.cap.7. Iudith *sandalia rapuerunt oculos eius* cap.16.idest Principis.Mariæ sandalia rapuerunt oculos Dei:ideo dicitur Cant.7. *Quàm pulchri sunt gressus tui in calceamentis, filia principis*. Iudith erat mulier sancta cap.8.*mulier sancta es*. Mariæ sanctitas talis est,vt in ea sit *forma omnium Ecclesiarum Dei*, ex Ildefonso serm.3.de Assumpt.Iudith *ieiunabat omnibus diebus vitæ suæ, præter sabbata* &c. Mariæ *congeminati ieiunio dies*, teste Ambrosio lib. 2. de Virg. Iudith *misit ad presbyteros, qui venerunt ad illam*: & eos sapientissimè admonuit cap. 8.Maria non solùm magistra seniorum : sed etiam, vt ait Rupertus lib.5. in Cant. *est prophetissa prophetarum, & magistra magistrorum*.Iudith ita de se pronunciauit,*non permisit me Dominus ancillam suam coinquinari* cap. 18. Maria,quæ se etiam ancillam nominat, potuit idem vniuersaliùs vsurpare, *Mūda*,iuxta illud Apostol.2.Cor.7. *ab omni inquinamēto carnis, & spiritus*.quia,vt ait S.Thomas in 1.d.44.q.vn.art.3.ad 3.*puritas Virginis nulla fuit contagione peccati inquinata:quæ fuit ex peccato originali, & actuali immunis*.Iudith de se dixit,*custodiuit me Angelus eius* (Dei)*& hinc euntem, & ibi commorantem, & inde huc reuertentem* c.13.Mariæ vt ait S.Bernardinus tomo 2. conc. 51.art.3.cap.2. *assistebant innumerabiles multitudines Angelorum:quorum plurimas legiones habuit ad custodiam*. De Iudith dicitur,*mirabantur sapientiam eius* cap.11. De Maria dicitur, *scientiarum scientia est in Maria*.Ita Bernard. De Iudith dictum est, *non est talis mulier super terram*. De Maria,*nec primam similem visa est,nec habere sequentē*. Ita Bernardus serm.4.de Assumpt.Iudith dictum est à Sūmo Pontifice Ioachimo, *tu eris benedicta in æternum* cap. 15.Mariæ dictum est ab Angelo, *benedicta tu inter mulieres*.Iudith aggressa est necem Holofernis,cum esset vidua cap.8.Maria aggressa est cladem inferni, tempore passionis:cum iam defuncto Iosepho esset vidua, vt consecraret in se statum matrimonij, virginitatis, viduitatis.Iudith *nō pepercit animæ suæ,propter angustias, & tribulationes generis sui* cap.13. Maria propter angustias generis humani,non pepercit animæ suæ: quam *doloris gladius pertransiuit*.

Iudith 16. *Cant.7.* *Rupertus.* *2.Cor.7.* *D.Tho.*

CCLII. *Bernard.* Maria plurimos habuit Angelos ad custodiam.

fuit Lucæ 2. immo imitata æternum Patrem, *proprio filio suo non pepercit: sed pro nobis omnibus tradidit illum* ad Rom. 8. Iudith *abscidit caput eius*, Holofernis cap. 13. Maria contriuit caput diaboli, iuxta illud Gen. 3. *ipsa conteret caput tuum*. De Iudith dictum est, *vna mulier hebræa fecit confusionem in domo Nabucdonosor* cap. 14. De Maria dici pariter potest, quod fecit confusionem in domo Luciferi. Quippe, vt ait Bernardus in deprec. ad Virg. *illam horruerunt principes tenebrarum, quando viderunt præter morem armatura omni fortiore instructam contra se procedere fæminam*. Iudith denique dictum est, *tu gloria Hierusalem, tu lætitia Israel, tu honorificentia populi nostri*. In Mariam hæc meliùs quadrant. quæ, vt ait S. Ephrem serm. de laud. Virg. *est gloria prophetarum, spes Patrum, lætitia sanctorum, honor martyrum, præconium Apostolorum*. Si igitur Iudith *vmbra fuit Mariæ*, vt dictum est: sicut Israelitis, qui tunc populus Dei electus, tota spes liberationis, & salutis sita fuit in Iudith: ita nunc electi fundant maximè suæ prædestinationis signum in adiutorio Mariæ. Quæ dicitur multò magis, quàm Iudith, *lætitia Israel*, idest videntis Deum, nempe prædestinati: qui in Maria nunc lætatur spe, postea lætaturus re. Per Iudith fugatus est exercitus Assyriorum *centum viginti millium peditum bellatorum, & equitum viginti duo millium* cap. 7. Per Mariam fugantur innumerabiles exercitus dæmonum: ita vt, si totus se effundat infernus, in eos non præualeat, pro quibus pugnat Maria. Pugnat autem pro suis deuotis, sicut Iudith pro populo suo. Quippe, vt ait Germanus or. in zonam Deiparæ, *illa nequissimi hostis contra seruos suos inuasiones, sola eius nominis sanctissima inuocatione repellens, tutos, atque incolumes seruat*. Denique *in omni spatio vitæ Iudith non fuit, qui perturbaret Israel*. cap. 16. Non erit, qui perturbet seruos Mariæ, in omni spatio vitæ Mariæ: viuet autem in æternum.

Bernard. Maria Luciferi domui cōfusionem attulit.

Maria pro suis deuotis pugnat. *Germanus.*

CCLIII. Maria figura Esther.

Nona Deiparæ figura fuit Esther, quæ ob eximiam pulcritudinem ad coniugium Assueri, atque ad regnum euecta, populo suo in extremum discrimen adducto liberationem contulit, & salutem. Hæc typus fuit Mariæ, vt notat S. Thomas in prologo comment. in epist. canonicas. Bonau. in spec. cap. 3. & 6. Gerson tract. 4. in Magnif. S.

Bernardinus Senensis loco infra citando. Canisius lib. 1. de B. Virg. cap. 2. & lib. 5. cap. 23. Spinellus de Beata Virg. cap. 24. num. 16. Serarius in Esther quæst. 9. & alij. Nempe Esther *pulchra nimis, & decora facie* cap. 2. Maria, vt ait Georgius Nicom. or. de oblat. *est pulchrorum omnium ornamentum.* Esther *placuit ei* (Assuero) *& inuenit gratiam in conspectu illius* cap. 2. Mariæ Gabriel dixit, *inuenisti gratiam apud Deum. Esther adamauit Rex plusquam omnes mulieres* cap. 2. Mariam adamauit Deus supra omnem putā creaturam; &, vt ait Anselmus lib. de excell. Virg. cap. 4. *Christus ostendit amorem erga matrem, quo nullum putamus esse posse maiorem.* De Esther dicitur, *Posuit Rex diadema regni in capite eius: fecitque eam regnare.* Maria, vt ait Damascenus lib. 4. de fide cap. 15. *verè facta est domina omniū creaturarum: cum creatoris omnium facta est mater.* Esther *assumpsit duas famulas: & super vnam quidem innitebatur, altera sequebatur dominam defluentia in humum indumenta sustentans* cap. 15. Maria, vt ait Bonau. in spec. cap. 3. *Domina Angelorum, & hominum designatur in Esther regina, quæ in vna famula innitebatur: altera eam sequebatur. Duæ famulæ sunt Angelica, & humana natura. Humana est famula dominam sequens in mundo colligens virtutes, & exēpla Mariæ. Intelligentia Angelica est famula, super quam Maria innititur, in cælo se Angelis sociando.* Esther *ducta est ad cubiculum Regis* cap. 2. Maria, vt ait S. Bernardinus tomo 3. conc. 11. art. 2. cap. 2. *quasi altera Esther de triclinio fœminarum, idest de Ecclesia militante, ducta est per totam militiam cælestis exercitus ad cubiculum Regis Assueri, scilicet summi Dei.* Esther dixit Assuerus *si dimidiam partem regni petieris, dabitur tibi* cap. 7. Mariæ, vt notat Gerson loco cit. datum est dimidium regni Dei: quod distribuitur in misericordiam, & iustitiam iuxta illud ps. 100. *misericordiam, & iudicium cantabo tibi Domine.* Deus autem retenta sibi parte iustitiæ, totam misericordiæ partem reposuit in manu Mariæ. Esther dictum est à Rege, *non pro te, sed pro omnibus hæc lex* &c. *& festinans exiliuit de solio sustentans eam* cap. 15. Mariæ, cum agitur de lege peccati originalis, per quam peccatum Adæ in omnes posteros transfusum est, dictum est à Christo, *non pro te, sed pro omnibus*

Maria quantum à Christo sit dilecta.

Ansel.

Damasc.

Bonau.

S. *Bernardi.*

In Maria totam misericordiæ partem Deus reposuit.

nibus hæc lex. Sicut cum dicitur, *pro omnibus*, non inclusa est Esther in omnibus: ita cum dicitur, *omnes in Adam peccasse*, Maria non est inclusa in omnibus. non enim *pro ea lex, sed pro omnibus.* quia *Princeps legibus subditus non est: et Augustæ princeps eadẽ priuilegia concedit, quæ ipse habet.* L. Princeps ff. de legibus. Et meritò, quia *Rex festinans exiliuit de solio suo, sustentans eam.* quippe, vt doctores apud Bonauenturam in 3. d. 2. q. 2. *alij post casum erecti sunt: Maria quasi in ipso casu sustentata est, ne rueret.* Dicitur autẽ Rex *festinans exilysse de solio sustentans eam*: quia *adiuuit eam Deus mane diluculo* ps. 45. siue, vt alij, *diluculo diluculi.* neque Deus festinans *exiliuisset ad sustentandum*, si morã fecisset, donec peccatum intraret. Esther præsignificata fuit vt *paruus fons, qui crescit in fluuium, & in lucem, solẽque conuersa est* c. 10. Maria, vt ait Chrysippus or. ad Deipar. *est fons lucis omnem hominem illuminans*: &, vt Epiphanius serm. de laud. Virg. *lucis æternæ mater.* per quam, vt ait Ephrem etiam serm. de laud. Mar. *clarissimus sol iustitiæ nobis illuxit.* Rogante Esther, Aman suspensus est in patibulo, quod parauerat Mardochæo cap. 7. Rogante Maria, fractus est diabolus per crucem, quam parauerat Christo. Postremò Esther *procedit ad pedes Regis, fleuitque. & loquuta ad eum orauit, vt malitiam Aman, & machinationes eius pessimas, quas excogitauerat contra Iudæos, iuberet irritas fieri. At ille ex more sceptrum aureum prætendit manu: quo signum clementiæ monstrabatur* cap. 8. Maria pro suis deuotis prosternitur ante filium, offert preces, ac lacrymas, orans vt *malitiam Aman*, idest diaboli, *& machinationes eius pessimas irritas faciat.* ad quas preces diuina misericordia flectitur: & veluti moto *aureo sceptro, signum clementiæ monstrat.* Quod si Rex dixit Esther, *vt scriberet, sicut placebat, & signaret litteras anulo Regis*; Id multò clariùs apparet in Maria: cui Deus tradidit veluti sigillum ad obsignandas quascunque gratias: &, vt habetur in reuel. S. Birgittæ lib. 4. cap. 74. *nihil est, quod non possit: quod enim vult, hoc factum est.* Vnde apparet speciale signum prædestinationis, & salutis in ijs, quos Maria, tanquam sibi deuotos, specialiter protegit. Sicut enim per Esther *Iudæis noua lux oriri visa est, gaudium, honor, & tripudium* cap. 8.

Maria in Adam non peccauit.

Maria pro suis deuotis ante filium prosternitur.

Birgitt.

ita

ita ipsa Mariæ *conceptio*, vt canit Ecclesia, *gaudium annunciauit vniuerso mundo.* Si tale gaudium parit Mariæ conceptio, quid assumptio, quid glorificatio, quid protectio? *Si vniuerso mundo*, quid fidelibus, quid clientibus, quid deuotis? His *noua lux oriri* videtur in Maria, multò plus quàm Iudæis in Esther, per spem prædestinationis, & salutis.

CCLIV. Mariæ figura mulier visa à Ioanne. *Apoc.* 12.

His decem figuris animatis addi potest tanquam appendix mulier visa Ioanni Apoc. 12. Quamuis enim hæc fuerit mulier imaginaria, tamen figuris animatis addi potest, quia mulier. *Signum magnum apparuit in cælo, mulier amicta sole, & luna sub pedibus eius, & in capite eius corona stellarum duodecim.* Per hanc mulierem adumbratam fuisse Mariam tradit Epiphanius serm. de laud. Mariæ. Augustinus lib. 4. de symbolo ad Cathec. c. 1. Bernad. ser. super signum magnum. Methodius in comm. in hunc locum. vbi etiam Cæsariensis, Haymo, Ansbertus, & alij. Siue per signum intelligatur miraculum, vt explicat Epiphanius; cum Maria sit *cæleste prodigium*, ex Ignatio epist. ad Ioannem: *magnum miraculum*, ex Chrysostomo serm. de Virg. *officina miraculorũ*, ex Damasceno or. 1. de Natiu. Siue per signum intelligatur scopus, vt vult Viegas: cum Virgo sit *scopus excogitatus ante secula*, ex Andrea Cretensi or. de Ass. siue per signum intelligatur vexillum, vt volunt alij, Maria est illa mulier in qua sponsus *ordinauit charitatem*, siue ex Hebræo, *erexit vexillum amoris*: sub quo qui militant, non peribunt. Siue denique dicatur Maria signum, quia signum est suis deuotis, & asseclis futuræ felicitatis, ac salutis, vt mox ostendam. Porro dicitur à Ioanne hæc mulier præferre lucem stellarum, lunæ & solis: qui fulgore sibi inuicem aduersantur, cum luna, & stellæ noctu fulgeant, extincto fulgore solari; sol verò die fulgeat, extincto fulgore lunari, & stellifero. Tamen omnia hæc adunantur in Virgine, quia & iusti, qui versantur in die gratiæ, fruuntur solari luce Mariæ: & peccatores, qui versantur in nocte peccati, promittere sibi possunt ex eadem & lunæ, & stellarum lucem nocturnam: vt aliquam hauriant ex ea spem salutis. Obseruandum hic est, quod huic mulieri sol non est pro corona, sed pro pallio, *mulier ami-*

amicta sole. Pallium huius mulieris est protectio Virginis, quam specialiùs in suos deuotos expandit: qui habent in hoc *signo magno* magnum etiam signum suæ prædestinationis, & salutis. Quippe noctem timere non poterunt sẽpiternam, qui intra protectionem Mariæ, quasi intra solare pallium detinentur. Obseruandum præterea, dum dicitur hæc mulier *signum magnum in cælo*, posse signum hic accipi pro combinatione plurium stellarum: & sic dicitur sol esse modò in signo arietis, modò in signo leonis, modò in signo virginis, &c. Dum autem hic dicitur *signum magnum in cælo, mulier amicta sole, & corona duodecim stellarum in capite eius*, vtique sol describitur in signo Virginis, duodenis his stellis conflato. Quoniam verò *astrologi*, vt notat Gregor. hom. 10. in euang. *vnumquemque nasci putant sub constitutionibus stellarum*, nempe illi obuenire fortunam bonam, vel malam, iuxta constellationem, sub qua nascitur, & quæ illi prædestinatur, dum viuit: hoc, vt falsũ sit in cæteris, certè verificatur in ijs qui nascũtur, & viuũt sub hac constellatione Virginis. Quippe signum Virginis benignissimos habet influxus: & sol cum à signo leonis transit ad signum Virginis, furorem mitigat, & sæuitiam, quam in leone exhibebat. Ideo S. Antonin. 4. p. tit. 15. c. 21. *Sol, inquit, per zodiacum discurrens in signo leonis est ardentissimus: sed ingrediens signum Virginis mitigatur. Ita sol iustitiæ Deus erat vt leo rugiens, peccatores terribiliter puniẽs: sed in vterum Virginis intrans factus est benignus.* Benignã igitur sibi promittant fortunam deuoti Mariæ: quibus dominatur hoc signum Virginis. Fortunatissima constellatio, quæ felicitatem ominatur æternæ vitæ, & eam sortẽ, de qua dicitur Sap. 5. *& inter sanctos sors illorum est.* Quod significatur etiam Prou. 8. vbi ex persona Virginis dicitur, *meum est consilium & æquitas*, ex Hebræo verti potest, *fortuna*: quasi dicat Deipara *mea est fortuna.* Et meritò, cũ non solùm ab ipsa pendeat prædestinatio quoad executionem, sed etiam quoad intentionem, & designationem prædestinatorum vt ostensum est to. 2. Theol. l. 3. q. 10. nu. 12. idcirco dicere illi vnusquisque potest cum propheta Psal. 30. *in manibus tuis sortes meæ*: & ipsa iure dicere potest *mea est fortuna.* Neque sine mysterio factum est, vt Maria

Gregor.

Virginis cõstellatio benignos habet influxus CCLV.

Antonin.

ria ex commoratione in Nazareth Galilçæ, Galilça diceretur, quæ vox idem ſonat Nyſſeno or.2.de reſur. ac *rotatrix*, ſeu *rota* : quia Deipara prædeſtinatorum fortunæ eſt *rotatrix*, immo ijs eſt ipſa *rota* fortunæ : cum conſtellatio Virginis, vt dicebam, ſit ſuis auſpicatiſſima. Ab hac conſtellatione Virginis, quæ concepto Chriſto, cum eſſet ſol in ſigno Virginis, *intrauit in domum Zachariæ, & ſalutauit Eliſabet* Lucæ 1. Ioannes adhuc in vtero benigniſſimos hauſit influxus: & ideo, vt ait Petrus Damian. ſerm. 15. *Ioannem ſummæ felicitatis immenſitas largiùs irrorauit.* Neque mirum, quod nato Ioanne, exclamarunt homines *quis putas puer iſte erit?* quia ex obſeruatione genethliaca ſapientiorum Aſtrologorum natus erat præſente Maria, ſub conſtellatione fortūnatiſſima Virginis. Hæc ijs prædominatur, qui affecti ſunt erga Virginem: & ſic hi ſignū, ac præſagium habent in illa eius fortunæ, quæ per æternitatem perdurat: ſine qua omnis alia fortuna infortuniū: cum qua omne aliud infortunium fortuna. De hac libēter vſurpo id, quod dixit philoſophus Cratinus apud Stobęum ſerm. 103. *Vtinam fortunatus ſiam: aliam verò virtutem nullam deſidero.* quia ſcilicet virtutes omnes influit ipſamet fortuna, quam ſuis cliētibus fert Maria. Qui in hac cōſtellatione Virginis, in hoc *ſigno magno* ſignū prædeſtinati agnoſcunt futuræ felicitatis. & hæc quoad figuras omnes Virginis animatas.

CCLVI. Mariæ figura arcus cæleſtis. *Gen.9. Bernardin.*

Quod attinet ad figuras eiuſdem inanimatas, e quibus idem probari poteſt. Primò deſignata eſt Deipara in arcu cæleſti, quem Deus poſt diluuium *poſuit in nubibus in ſignū fœderis inter ſe & inter terram* Gen.9. Ita S. Bernard. Senēſis to.3. ſer.1. de nom. Mariæ art.1. cap.3. *ipſa*, inquit, *eſt arcus fœderis ſempiterni, vt non interficiatur omnis caro.* Porro arcus cæleſtis plures habet conditiones. Primò circuit cælum. ideo de eo dicitur Eccleſ.43. *gyrauit cælum in circuitu gloriæ ſuæ.* Secundò vtraque cuſpide tenet terras, ac maria: vnde eſt illud poetæ, *ingens bibit arcus*. Tertiò reſidet in nube. Quartò, ex meteoriſtis, nubes hæc debet eſſe tenuis, ac leuis. Quintò debet eſſe nubes rorida, & madida. Sextò irradiata ſole. Septimò imbuta varietate colorum, quas in ea nube ſol, veluti pennicillo lucis depingit. Octauò

uò *Sole humili*,ideſt cadente,*arcus ſublimis apparet*, teſte Plinio lib. 2. cap. 59. His octo conditionibus conſtitutus arcus *ſignum eſt fœderis inter Deum,& terram*.Hęc autem omnia apprimè quadrant in Maria. Si arcus circuit cælū, Maria de ſe etiam dicit,*gyrum cæli circuiui ſola* Eccleſ. 24. Si arcus extremis ſui partibus attingit maria,Maria ibidē dicit,*& in fluctibus maris ambulaui*. Si arcus in nube reſidet,Maria ibidem dicit,*thronus meus in columna nubis*. Si nubes illa debet eſſe leuis, ecce de Maria dicitur *aſcendet Dominus ſuper nubem leuem* Eſai. 19. Si nubes debet eſſe rorida,non deeſt ros in arcu Mariæ,dum dicitur, *rorate cæli deſuper,& nubes pluant iuſtum* Iſai. 45. Si nubes debet irradiari ſole,de Maria quoque dicitur, *mulier amicta ſole* Apoc. 12. Si arcus aureo fulgore rutilans colorum vndique varietate circumdatur, Maria quoque dicitur,*in veſtitu deaurato,circumdata varietate* pſ. 44. Denique,ſi *arcus ſublimis apparet ſole humili*: tunc Maria eſt ſublimata, quando ſol iuſtitiæ Chriſtus *humiliauit ſemetipſum* ad Phil. 2. Arcus hic ita conſtitutus ſignum eſt fœderis inter Deum,& terram. *Maria* quoque, vt ait Andreas Hieroſol. ſerm. de Annunc. *eſt diuina cum hominibus reconciliatio*. quia,vt dicit Ephrēm ſerm. de laud. Virg. *ipſa fœdus pacēque fidelibus impetrans*.Quamobrem S. Antoninus 4. part. tit. 15. cap. 44. §. vlt. loquens ex perſona Virginis. *Ego*, inquit, *ſum iuxta filium meum:vt cum Deus peccatis hominū diluuio flagellorum minatus fuerit terram ſubuertere, ego vt arcus appaream in conſpectu eius: & cum recordatus ſit fœderis,repropitietur eiſdem,ne mundum diſſipet*. Si igitur Maria vt cæleſtis arcus ſignum generale eſt fœderis, & ſalutis inter Deum,& homines;erit profectò ſignum ſpeciale fœderis,& ſalutis ſtudioſis Mariæ:ijs nempe,qui ſpecialiter huic ſunt Iridi mancipati. Si Deus reſpiciens hanc iridem Mariæ *recordatur fœderis inter ſe,et homines*;recordabitur vtique ſpecialiter deuotorum Mariæ, *ne diſſipet eos* per reprobationem: qua maxima hominum pars abſorbebitur in illo vniuerſali *diluuio aquarū multarum*,quādo ſancti *ad eum*,vt intercedant pro alijs, *non approximabunt* pſ. 31. Tunc quidem Chriſtus *ſedebit in ſede maieſtatis ſuæ* Matt. 19. ſed animaduertendum à deuotis Mariæ

Plinius.

Maria fœderis ſignū inter Deū, & homines.

Ephrem.

Antonin.

LII quod

quod *iris in circuitu sedis* Apoc.4. nulla igitur de illa sede potest prodire sententia, quam Mariæ iris non ambiat. Deuoti Mariæ cum iudicandi astabunt in conspectu illius sedis, in illa iride respirabunt. Circa hoc obseruandum est primò, quod in quo loco iris, siue *arcus cælestis deiecerit capita sua, terra emittit halitum suum diuinum ex sole conceptum, cui comparari suauitas nulla possit*, teste Plinio l. 17. cap. 5. Quid est odor suauissimus comparatus ex hoc arcu cælesti, nisi fragrātia deuotionis concepta ex Maria? Anima, in qua fragrauerit hæc deuotio, signū habet quod sit terra tecta, & protecta ab hoc arcu, & ideo odorifera. Quod si, vt ibidem subdit Plinius, *hic ex arcu conceptus odor de terra optimè indicabit*: vt scilicet terra magis ex arcu olens, sit melior; minùs olēs sit peior: vtique anima erit melior, in qua conceptus ex hoc arcu spirat magis hic odor deuotionis erga Mariam: & sic talis maius habet prædestinationis signum, vtpote remotior *à terra reproba, & maledicto proxima*, vt loquitur Paulus ad Hebr.6.

In vero adamante iris elucet.

Obseruandum est secundò hoc discrimine adamantem verum discerni ab adulterino, quod in vero elucet iris, in ficto non item: quod & periti testantur, & experientia cōprobat. Hoc eodem signo à reprobo discriminari potest electus: quod in electi corde relucet Maria, in reprobi corde non relucet. Hoc signo discernitur verus adamas locatus inter cælestis Hierusalem *fundamenta, omni lapide pretioso ornata* Apoc.21.

CCLVII.

Iris aliquot annis ante diem iudicij non apparebit.

Obseruandum est tertiò id, quod *ex antiqua*, vt ait, *sanctorum traditione* refert Auctor hist. scholast. in Gen. cap.35. *quod aliquot annis ante diem iudicij, nō apparebit arcus cælestis*, quasi sublato fœderis pignore in signum supremæ cladis. Videant hi, in quibus per aliquot annos refrixit deuotio erga Mariam, ne desinat in ijs apparere cælestis hic arcus, quia imminet illis iudicium, & vltio. Obseruādum tertiò ex Riccardo Victorino in Gen. c.9. licet hęc iris sit *signum fœderis*, signum etiam esse belli: cum summitas, per quam sagitta emittitur, obuersa sit versùs cælum: vt ex hoc etiam intelligatur clientes Virginis hoc arcu pugnantes, adscribi inter eos; qui, dum *regnum cælorum vim patitur, violenti rapiunt illud* Matt. 11. certè dum studiosi Mariæ hoc arcu cælesti inferre parant vim cælo,

cælo; signum, & omen habent victoriæ, qui talem arcum ferunt ad pugnam. Hæc de cælesti arcu.

Secundò designata est Deipara in arca Noe, per quam humanum genus e diluuio euasit. Ideo Bernardus serm. de B. Maria. *Arca*, inquit, *Noe significauit excellentiam Mariæ. Sicut enim per illam omnes euaserunt diluuium: sic per istam peccati naufragium. Illam Noe, vt diluuium euaderet, fabricauit: istam Christus, vt humanum genus redimeret, præparauit. Per illam octo tantùm animæ saluantur: per istã omnes ad æternam vitam vocantur. Illa facta est de lignis leuigatissimis: ista facta est de virtutibus consumatis. Illa superferebatur aquis diluuij: ista non sensit naufragia vlla vitij.* Obseruandum in hoc, quod extra arcam Noe non fuit salus; extra arcam Mariæ non est salus. In ea *pauci, idest octo animæ saluæ factæ sunt* 1. Pet. 3. quotquot scilicet ingressæ sũt in arcam: in hac saluatur omnes, qui per cogitationem, & affectum habitant in Mariam. Ideo Virgini dicitur ps. 86. *Sicut lætantium omnium habitatio est in te*: quia securus est à diluuio, qui habitat in hac arca. Quod si columba *ramũ portans oliuæ virentibus folijs* Gen. cap. 8. signum hoc misericordiæ, & cessationis diluuij non alijs attulit quàm ijs, qui erant in arca; hoc vtique significatur, ijs præferri ramum oliuæ, nempe speciale signum diuinæ misericordiæ, & nostræ salutis, qui specialiter coniuncti sunt cum Maria. Cum præsertim ipsa non sit solùm arca: sed, vt ait Bonauentura in spec. cap. 8. *velut altera columba ramum oliuæ, quæ symbolum est etiam misericordiæ, virentibus folijs portet.*

Mariç figura arca Noe.

Bernard.

1. Pet. 3.

In Maria salus, sicut in arca: extra Mariam nõ est salus, sicut neque extra arcã.

Bonau.

Tertiò designata est Maria per scalam Iacob, *per quam vidit Angelos ascendentes, & descendentes* Gen. 28. Scalam hanc Deiparæ esse symbolum docent Augustinus ser. 11. de nat. Andreas Cretensis, & Damascenus: ille or. 2. de dorm. hic prima. & alij. Quia sicut per illã scalam Angeli ascendebãt, & descendebant: ita per hanc scalam Angeli ascendunt offerentes Deo preces fidelium per Mariam: Angeli descendunt reportantes munera gratiarum per Mariam. Vidit Iacob *Dominum innixum scalæ*: quia quamuis Maria sit dependens à Christo per gratiam, ideoque dicatur *innixa super dilectum suum* Cant. 8. Christus tamen

Mariæ figura scala Iacob.

Gen. 28.

men dependet à Maria per naturam: ideoque dicitur *Dominus innixus scalæ*. Deuoti Mariæ adhærentes firmiter huic scalæ, per deuotionem firmam, & perseuerantem erga Mariam, per eam facilè ascendunt ad cælum. Per hanc enim scalam vidit Iacob Angelos ascendentes; quia, vt ait

Damasc. Damascenus loco cit. *per Virginem mediatricis munere functam homines Angelicæ vitæ sublimes rapiuntur in cælũ.* Neque mirum; quia per eandem scalam, per quam Deus descendit ad terras, homines e terra ascendunt in cælum.

August. Ideo Augustinus serm. cit. *per ipsam*, inquit, *Deus descendit in terram: & per ipsam homines ascendere merentur in cælũ.* & Fulgentius serm. de laud. Virg. *facta est*, inquit, *Maria cæli fenestra: facta est scala cælestis.* Quanta verò facilitate, qui hærent Mariæ, per eam ducuntur ad cælum, ostendit reuelatio facta F. Leoni; vt habetur in Chron. S. Francisci p. 1. lib. 2. cap. 35. cui apparuerunt duæ scalæ, vna purpurea, in cuius fastigio Christus; altera candida, in cuius fastigio *Maria*. Per illam multi nitebantur ascendere: plerique ruebant præcipites: pauci euadebant ad culmen. Per candidam facillimus erat ascensus; paruoque nisu, qui attentabant, assurgebant ad suprema. Quo ostento significari voluit Deus nullam esse viam faciliorem salutis, quã specialem deuotionem, & affectum erga *Mariam*. Quippe, vt ait Augustinus in ps. 94. *pedes nostri in hoc itinere affectus nostri sunt.* Ascendunt igitur per scalam *Mariæ*, qui affectum specialem habent circa *Mariam*. Qui autem ascendunt per hanc scalam, signum habent suæ prædestinationis & salutis, tanquam per eam facile peruenturi ad *Dominum innixum scalæ*. Nec deterreat nomen scalę, quia tanta facilitate ad culmen ducit, vt obtineat etiam nomẽ pontis. nam sicut *Maria*, quemadmodum ait Proclus epis. Constantinop. or. de Deipara, *pons est, per quem Deus ad homines descendit*: ita pons est, per quem homines ascendunt ad Deum. Non timet voraginem fluuij, qui transit per pontem.

Per Mariæ scalam quã facilè ad cælum ascenditur.

August.

CCLVIII. Quartò designata fuit Deipara per Rubum, in quo *Moysi* Deus apparuit Exod. 3. vt tradunt Ephræm serm. de laudibus Virg. Nyssenus or. de Christi natiuitate. Andreas Cretensis or. 2. de dormit. Bernardus hom. 2. super

Mariæ figura rubus Moysis incombustus.

missus

missus est, & ipsamet Ecclesia in officio Virginis. Sicut autem ibi, *dominus apparuit in flamma de medio rubi*: ita, vt ait Sophronius serm. 2. de Assumpt. *Virginem totam incenderat diuinus amor*. Sed, quod ad rem nostram facit, Deus cum primum signum dare constituit populo liberationis à Pharaone, & transmissionis in terram promissam, apparuit in medio rubi, *Descendi*, inquit, *vt liberē eum* (populū) *de manibus Aegyptiorum, & educam in terram bonam: terrā quæ fluit lacte, & melle*. In eo rubo spinarum, siue in eo roseto potiùs, quàm spineto floruit Hebræis tanquam rosa spes salutis, signum veris, & *apparuit*, vt ait Philo hic, *pulcherrima quędam forma*, nēpe libertatis, & salutis tessera: vt significaretur in hoc *rubo ardente*, & *incombusto* virginis collocatam esse fidelibus spem, & signum liberationis à tyrannide infernalium Aegyptiorum, & inductionis *in terram fluentem lacte, & melle*, nempe in gloriam. Accedēti per affectum ad hunc rubum Mariæ datur hoc signum salutis: auditque is à Deo, *descendi vt liberem te, & educam in terram bonam*. Id tamen aduertendum, præcipi Moysi, antequam ad rubum accedat, vt *soluat calceamentum de pedibus suis*: quia is reperit in Virgine signum prædestinationis, & salutis, qui ad eam ita deuotè accedit, vt pedes ferat carnalibus affectibus discalceatos. Quamobrem Bernardus serm. in cap. 12. Apoc. *Solue*, inquit, *calceamenta de pedibus tuis: & inuolucra pone carnalium cogitationū, si ad eam accedere coucupiscis*. Subijcit scriptura. *locus enim, in quo stas, terra sancta est*. Nimirum sanctus erat locus ille prope rubum, in quo suam vmbram magnus ille rubus vndequaque effundebat. Quia scilicet loca, quæ sub vmbra latent Mariani huius rubi, nempe sub vmbra protectionis Mariæ (sunt autem maximè congregationes, & oratoria Mariæ honori dicata) *terra sancta sunt*, in qua *soluēda sunt calceamenta de pedibus*. In hac terra, ex hoc rubo habentur faustissima nuncia terræ promissionis, quod est dicere prædestinationis, & salutis. Denique mirum non est, quod primum salutis signum sit in rubo ac dumeto spinis consito. Siue quia *spina nuptiarum facibus auspicatissima*, vt tradit Plinius lib. 16. c. 18. omen est celestiū nuptiarum. Siue quia Deipara, quæ studiosis est tanquam

Exod 3.

Plinius.

plan-

plantatio rosæ in Iericho. Ecclef. 24. cũ agitur de domando Pharaone infernali, eiusque asseclis; rubus hic ardens ad lacerandos hostes armatur spinis, ad comburendos flamma. Vtrumque igitur ex hoc rubo habetur,& salutis omẽ Mariæ deuotis,& ruinæ præsagium hostibus.

Mariæ figura columna in deserto.

Quintò designata fuit Deipara per columnam, quæ præcessit populum in deserto. Quippe *nunquam defuit columna nubis per diem, neque columna ignis per noctem corã populo* Exod. 13. Ideo Bonau. in spec. cap. 3. *Maria*, inquit, *nobis est columna nubis: quia tanquam nubes protegit ab æstu diuinæ indignationis, & diabolicæ tentationis: Maria quoque est columna ignis multis misericordiæ beneficijs nos illuminans.* Hæc columna Deum habet: & veros Israelitas, nempe electos, ad terram promissionis ducit per huius vitæ desertum. Ideo Epiphanius ser. de laud. Virg. *Aue*, inquit, *nubes columnæ similis, quæ Deum habes, qui populum deduxit per desertum.* Clarius Andreas Cretensis or. 2. de Deip. *O columna*, inquit, *viuifica non carnalem per lucem deducẽs Israelem, qui fugatur: sed spiritualem, qui deducitur ad inerrantem lucem cognitionis.* Sicut igitur Hebræi in ea columna nubis,& opem habebant, & omen, quod ea duce peruenturi essent ad terram promissam: ita quoque fideles in Maria: ijque præcipuè, qui sequuntur ductum huius Marianæ columnæ. His ipsa nunquam deest, neque in prosperis, neque in aduersis: neque dum versantur in luce gratię, neque dum premuntur nocte peccati. ita vt verissimè de hac dici possit, *nunquam defuit columna nubis per diem, neque columna ignis per noctem*. Ex illa nube erumpebant fulgura,& tonitrua vt notatum est supra n. 234. Virgo, vt addit Epiphanius loc. cit. *nubes est lucida, quæ fulgur de cælo lucidissimum ad illuminandum mundum deduxit Christum: & tonitruum Sancti Spiritus deduxit in mundũ.* Denique illa columna nubis, vt notat S. Bernardinus tom. 3. ser. 11. art. 1. cap. 3. *aliquando præcedebat, aliquando sequebatur, aliquando superferebatur: vt mysticè patrocinia multiplicia indicentur erga populum electorum.* In huius ergo columnæ ductu signum habetur electionis. quippe, vt ait Bernardus hom. 2. Super missus est, *Mariam sequens non deuias: ipsam rogans non desperas: ipsam cogitans non erras:*

Bonau. / Epiphan. / Andr. Cret. / Bernardin. / Bernard.

ipsam

ipsam tenens non corruis: ipsa protegente non metuis: ipsa duce non fatigaris: ipsa propitia peruenis.

Sextò, designata fuit Deipara in vellere Gedeonis rore perfuso: cum sicca esset area. Iud. 6. Quod vellus symbolū fuit Virginis: in qua, vt ait Bernardus hom. 2. super missus est, *distillantibus cælis tota se infudit plenitudo diuinitatis:* quemadmodū in Gedeonis vellus se ros cælestis infudit. Idem tradūt Methodius or. in hypap. Proclus Constantin. de Deipara. Ambrosius serm. 13. & alij. Idque patet ex ps. 71. vbi de Christo dicitur, *Descendet sicut pluuia in vellus.* Obseruandum in hoc est, quod Gedeon signum liberationis populi accepit à vellere. *Si saluum facis per manum meam Israel, ponam hoc vellus* &c. & infra subditur, *signū quærens à vellere.* Sicut igitur Gedeon habuit in eo signū salutis: ita quilibet sibi in Mariano vellere signum suæ prædestinationis constituet, prout quippe affectus, vel nō affectus fuerit ad Mariam: suæ salutis, vt Gedeon, *signum quærens in vellere.* Quippe Deus, vt notat Bernardus ser. de Aquæductu, *cælesti rore aream rigaturus, totum vellus prius infudit: humanum genus redempturus, pretium vniuersum priùs contulit in Mariam.* Hoc Mariæ vellere indui quis debet, vt ex eo agnoscatur ouis, idest prædestinatus: quia ouis Christi ille non est, qui vellere non vestitur Mariæ. Nimirum, vt ait Proclus Costantinop. de Deipara, *Maria est vellus mundissimum, cælesti pluuia madens: ex quo Pastor ouem induit.*

CCLIX. Mariæ figura vellus Gedeonis. *Bernard.*

Septimò designata fuit Deipara in templo Salomonis, vt passim tradunt Patres. Plurima nempe sunt Virgini cū eo templo communia. Primò fūdamentum eius templi constratum erat lapidibus pretiosis. *Præcepit Rex vt tollerent lapides grandes, lapides pretiosos, in fundamentum templi.* 3. Reg. 5. Fundamentum Deiparæ, ipsa scilicet eius Cōceptio, constratum fuit lapidibus pretiosis, nempe gratia, & habitibus supernaturalibus comitantibus gratiam. Neque mirum quod hæc conceptionis immaculatæ priuilegia non hactenus ab omnibus agnoscantur: quia gemmæ sunt delitescentes in fundamentis. nempe *lapides pretiosi in fundamentum templi.* Idcirco hæc fundamenta paulatim per alia, & alia decreta multo effodiuntur labore: *donec*

Mariæ figura templum Salomonis.

3. Reg. 5.

nec veritas elucescat in tempore præordinato: vt reuelatum

Birgitta. scribitur S. Birgittæ lib.6.reuel.cap.55. Secundò. Templũ Salomonis totum erat aureum: *nihilque erat in tẽplo, quod*

Damasc. *non auro tegeretur*. 3. Reg. 6. Deipara, vt ait Damascenus or.1.de Nat.*templum Dei Sanctum, quod Princeps Salomõ, idest Christus construxit, non auro, & inanimis lapidibus ornatum: verum auri loco fulgebat spiritus, pro lapidibus pretiosis margaritã Christum habens*. Tertiò erat in templo Salomonis mensa aurea, in qua ponebantur duodecim panes propositionis Exod.25. quæ Leuit. 24. dicitur *mensa*

S. Antonin. *purissima*: ita, vt notat S. Antoninus 3.p.tit.31.cap.4. § 2. *in templo mentis virginalis fuit mensa fidei perfectissima duodecim articulorum designatorum per panes*. Quartò erat in templo Salomonis *altare aureum*. 3. Reg.6. quod appellabatur *altare incensi* ex Luc. 1. sic, vt addit idem S. Antoninus, *in templo Virginis fuit altare aureum summæ dilectionis, cum thuribulo speciali: vnde fumus aromatum, idest deuotissimarum orationum, ascendebat ad cælum*. Quintò erat in templo Salomonis *candelabrum de auro mundissimo cum lucernis septem* Exod. 25. In templo quoque Virginis, ex eodem S. Antonino, *est candelabrum gratiæ cum septem donis Spiritus Sancti*. Sextò in templo Salomonis erat velum quatuor colorum, *& pulchra varietate contextum* Exod.26. In templo Virginis, ex eodem, *quatuor virtutes Cardinales designãtur per velum quatuor colorũ: quod est pulchra varietate contextum: quia Deipara est circumdata varietate*. ps.44. Septimò in templo Salomonis erat *propitiatorium de auro mundissimo*, ex Exod.25. vtique ad propitiandum Deum, & placandam iram diuinam. Similiter non deest huic templo propitiatorium. quia, vt ait Methodius or. in hypap. *ipsa est propitiatorium, per quod Deus mortalibus humanam naturam indutus apparuit*. Octauò in templo Salomonis erant *duo Cherubim aurei* ex Exod. 25. Tradit autem Prada in Ezech. ita formatos fuisse, vt vnus ex vultu appareret masculini sexus, alter fœminini. Sicut enim Christus designatus fuit per vnum Cherub: quippe qui Isaiæ 9. appellatur *magni consilij Angelus*: ita Deiparam Christo simillimam Cherub designabat in sexu fœmineo. Idcirco, si Deus *sedet super Cherubim* ps.98. Deipara,

para,vt ait Epiphanius ſerm. de laud. Virg. *ſtupendum eſt miraculum in cælis alter thronus cherubicus.* Nonò in templo erat *arca fœderis* 3.Reg.8. In templo Virginis eſt hæc arca:quia,vt ait Gregorius hom.vlt. in Ezech. *arca intra cælum redemptor noſter eſt.* Decimò de ipſo templo Salomonis dicitur Paral.1.c.25. *opus grande eſt:neque enim homini præparatur habitatio, ſed Deo.* Deipara verò ita *opus grãde eſt*,vt quemadmodũ ait Bona.in ſpec.c.8.*ipſa ſit,qua maiorẽ Deus facere nõ poteſt.maiorem mundum Deus facere poteſt:maiorem matrem,quàm matrem Dei, facere nõ poteſt.* Si igitur Deipara, vt patet ex dictis,deſignata fuit à Spiritu Sancto per templum Salomonis;non minora debet habere priuilegia,quàm habeant templa cætera, ac præcipuè illud toto orbe auguſtiſſimum. Quod ſi priuilegium templi hoc eſt, vt maxima ſit pars ſalutis poſt delictum perfugium ad templum: certè,qui confugiunt ad Deiparam peccatores,habent in hoc templo pignus immunitatis à pœna.Porrò,ſi ingreſſi in ſanctuarium templi, quod dicebatur *Sancta Sanctorum*, tuti erant ab omni incurſu, nemine audente perrumpere in ſanctuarium: Maria non ſolùm templum eſt,ſed etiam ſanctuarium templi. Idcirco appellatur ab Ildefonſo ſerm.6.de Aſſumpt.*ſanctuariũ, & ſancta ſanctorum.Cui*,vt ait Bonauent. in Cantic. *Cherubim,ac Seraphim inceſſabili voce proclamant ſancta, ſancta,ſancta.* In Maria ergo,quæ sanctuariũ eſt, & *ſancta ſanctorum*, totum reorum aſylum, & ſpes ſalutis.Idcirco S. Epiphan.ſerm. de laud. Deiparæ *Aue*,inquit,*peccatorum refugium,& hoſpitium in Hieroſolymis*(quippe ibi erat Salomonis templum)*ad quam confugere poſſunt omnes peccatores.* Quia ſcilicet nullum delictum eſt adeo enorme, quod confugientibus ad hoc Mariæ templum immunitatem pœnę,ac ſecuritatẽ nõ habeat.Ideo dicit Epiphanius, *ad quam confugere poſſunt omnes peccatores.* quaſi diceret, nullum hic,vt in cæteris templis,delictum excipitur,quod immunitate non gaudeat.Quilibet,quantumuis facinoroſus,ſententiam damnationis euadit,ſi ad hoc toto corde confugiat.Hic certum aſylum,& ſpes ſalutis.

Bonau. Maria maiorem Deus facere non poteſt.

CCLX.

Ildefonſus. Bonau.

In Maria certum aſylum, & ſpes ſalutis.

Octauò deſignata fuit Deipara in arca fœderis. Quæ nõ ſolùm ſymbolum fuit Christi, vt ſupra dictum eſt cum

Mariæ figura arca fœderis.

Gregorio,ſed etiam Mariæ.Methodius in hypap.& Athanaſius ſer.de Deipar.eã appellant *arcam animatã*.Ephrem or.de Deip.*arcam veram*.Epiph.ſerm. de Deip. *arcam ſpiritualem*.Andreas Cretenſis or. 2. de dorm. *arcam ſuper mundum,cuius figura erat arca legalis*. Chryſoſtom.in Liturg.*arcam ſacroſanctam*. Georgius Nicom. or. de obl. Deip. *arcam ſanctificationis*.Damaſcenus or. 2. de dorm. *arcam ſacram,& animatam*.Ildefonſus ſerm. 1.de Aſſumpt. *arcam noui teſtamenti*.Ambroſ.ſerm.8 1.*arcam fœderis*. Ex hac autem figura benè arguitur, quod prædeſtinationis ſignum præbeat ſuis Maria.Siue quia *arca fœderis* idem ſonat,ac *arca reconciliationis, & pacis*.Ideo S.Ephrem ſer. de laudibus Virg.*Aue*,inquit,*Domina,fœdus,pacemque tuis fidelibus impetrans*.quid eſt dicere,*tuis fidelibus*,niſi ijs,qui fideliter tibi ſeruiunt,ideſt verè deuotis Mariæ?Siue quia, ſicut Iudæos in terram promiſſionis intrantes præcedebat arca fœderis Num.10. ita ſignum habent quod intraturi ſunt in terram veram promiſſionis, qui ambulant poſt hanc arcam,& ſequuntur ductum Mariæ. Siue quia,ſicut circunducta ab Iſraelitis arca Domini, ceciderunt muri Iericho;ac proinde ſublato impedimento, poſſeſſio capta eſt terræ promiſſæ:ita planè contingit Deiparæ ſtudioſis, qui hanc arcam ſuis precibus circumducunt. Ideo Damaſc.or.2.de dorm. Deip. *Iubilemus*, inquit, *in arca Domini toto animo, & muri cadent Iericbuntini,contrariarum poteſtatum infeſtæ incurſiones*. Siue denique quia in arca aſſeruabatur manna,ex Paulo: gloria autem cæleſtis appellatur mãna Apoc.2.*vincenti dabo manna abſcõditum*, vtiq; manna bſconditum in hac arca,cæleſtem profectò gloriã guſtabunt, qui ad arcam confugiunt cæli manna geſtantem.Maria verò, vt ait Ephrem or. de Deip. *eſt vrna pulcherrima,quæ cæli manna geſtat*.

Damaſc.

CCLXI. Maria per tres virgas deſignata: ac primùm per Moyſis virgam.

Nonò deſignata fuit Deipara per virgam triplicem. Prima fuit virga Moyſis.Ita enim verba illa Cãt.1.*equitatui meo in curribus Pharaonis aſſimilaui te*, exponunt Rupertus l.p.in Cant.& Honorius in ſigillo.qui volunt equitatum Dei contra currus Pharaonis fuiſſe virgam Moyſis. Huic autem virgæ aſſimilatur ſponſa, ideſt Maria:quia ſicut per virgam illam miraculorum opificem contritus

eſt

est Pharao cum Aegyptijs: ita per Mariam, quam *officinā miraculorum* appellat Damasc. or. 1. de natiu. contritus est diabolus cum suis. Ideo Rupertus *illi*, inquit, *signo, illi equitatui meo assimilaui te amica mea. Sicut enim virga illa* (Moysis) *virgas maleficorum, & incantatorum vorauit, & omnem superbiam Aegyptiacam obtriuit: sic tu pulcherrima mulierum amica mea superbiam diaboli deiecisti*. Idcirco etiam S. Bonau. in spec. cap. 3. *Virgo*, inquit, *est virga virtutis contra inimicos infernales: quibus magna virtute dominatur.* Petrus Dam. serm. de Assump. appellat Virginem virgam, *per quam fiunt mirabilia*. Sicut igitur in virga Moysi Israelitæ, ita in Maria habent electi signum salutis, per virgam ductricem ad terram promissionis. Quamobrem S. Ephræm or. ad Virg. *Virgo*, inquit, *auxiliatrix quoscunque hostiles impetus auertit: & in via salutis constituit.* Secunda fuit virga Aaron. Hanc enim licet Rupertus l. 1. in Cant. & Petrus Dam. serm. de Assump. videantur confundere cum virga Moysis: ab hac tamen, ex communi interpretum, distinguitur virga Aaron, quæ miraculosè dicitur germinasse Num. 17. Hanc typum fuisse Deiparæ tradit Augustinus serm. 3. de tempore. Bernard. hom. 2. super missus est, & Rupert. in Cant. 1. Quod autem facit ad probandum intentum, obseruandum quod virga Aaron cum germinauit, *turgentibus gemmis eruperunt flores: qui folijs dilatatis in amygdalas deformati sunt* Num. 17. Maria igitur est virga Aaron amygdalina. Quippe hæc, vt notat Plinius lib. 16. cap. 25. *prima omnium floret*: ac proinde prænuncia est, & signum veris. quia scilicet, vt ait Ambrosius lib. 2. de Spir. Sancto cap. 5. *virga est Maria, cuius flos Christus*. & ideo in ea signum prædestinationis habetur tanquam in prænuncia æterni veris. Nulli profectò vernabit gloria: cui per flores gratiarum non fuerit prænuncia veris amygdalina hæc virga Mariæ. Ideo ps 22. *Virga tua, & baculus tuus ipsa me consolata sunt*. Per Virgam vtique Mariam, per baculum crucem intellige. Quamobrem Petrus Dam. serm. de Assumpt. *In virgine*, inquit, *virga, & baculo cruce miserorum spes, & consolatio cōtinetur: sicut propheta declarat virga tua, & baculus tuus ipsa me consolata sunt*. Tertia virga fuit Assueri, signum regiæ clementiæ.

Rupertus. *Bonau.* *Pet. Dam.* Mariæ figura virga Aaron. *Num. 17.* Amygdala prima omnium floret. *Plinius.* *Ps. 22.* *Pet. Dam.* Mariæ figura virga Assueri *Esther 4.*

erat quippe constituta hæc lex, vt *quicunque non vocatus interius atrium regis intraret, absque vlla cunctatione statim interficeretur: nisi fortè Rex auream virgam ad eum tenderet pro signo clementiæ* Esther cap.4. Per hanc Assueri virgam, vt innuit S. Antoninus 4. part. tit. 15. cap. 24. §. 4. designatur Maria. Nemo enim æternam mortem euadit nisi is, in quem Deus flectit *auream virgam pro signo clementiæ,* nempe patrocinium Mariæ. Ideo S. Germanus hom. de zona, *nemo est,* inquit, *qui saluus fiat, ô Sanctissima, nisi per te. nemo est, qui liberetur à malis, nisi per te. nemo est, cuius misereatur gratia, nisi per te.* ac si diceret, nemo euadit mortem, nisi ad quem flectitur Mariana hæc *virga pro signo clementiæ.* Sicut igitur signum habebant incolumitatis, & vitæ ij, quibus dabatur *osculari summitatem virgæ.* Esther cap. 5. ita ij habent signum prædestinationis, & salutis, qui tenero affectu feruntur in Mariam. Hoc est *osculari summitatem virgæ,* quod Deus dat *pro signo clementiæ.* Obseruandum id, quod notat Hieronymus l. de nom. Hebraic. in Dan. quod Assuerus idem significat quod *beatitudo.* Maria igitur est virga Assueri, nempe virga beatitudinis. quia, vt ait Bonauentura in spec. cap. 6. *per virgam ad florem, per Mariam ad Christum accedimus.* Idcirco, vt idem addit cap. 10. *si hunc florem habere desideras, virgam tuis precibus flecte. si flos est nimis altus diuinitate, virga tamen est flexibilis pietate.* Hæc de triplici virga tripliciter adumbrante nobis in Maria signum prædestinationis, & salutis.

Germanus. *Esther 5.*

Mariæ figura ciuitates refugij.

Decimò designata fuit Deipara per ciuitates refugij, quæ erant *in fugitiuorum auxilia separatæ* Num. 35. Ideo Damasc. or. 2. de dorm. dicit *Virginem euasisse ciuitatem refugij omnibus confugientibus ad illam.* & Andreas Cretensis or. de dorm. appellat *conciliationis perfugium.* Habet autem multò amplius priuilegium, quàm quælibet ciuitas refugij. quia in ijs non omnia delicta gaudent immunitate; quæ apud Hebræos erat valde restricta, nempe vt *fugeret ad eas qui fuderit sanguinem* Num. 35. Maria verò, vt diximus ex Damasceno, est *ciuitas refugij omnibus confugientibus ad illam.* Nullus ab ea peccator excluditur: cũ ipsa sit, vt ait S. Ephræm serm. de laud. Deiparæ, *peccatorũ hospitium,* & vt Carthusianus lib. 2. de laud. Virg. *singulare per-*

Num 35. *Damasc.* *Andr. Cret.*

CCLXII. A Maria nullus peccator excluditur.

perditorum refugium. Ex hoc autem facilè apparet ratio, cur Maria statim post Christum conceptum *abijt in Montana Iudeæ*. Nempe, vt vult Toletus annot. 116. in cap. 1. Lucæ in Hebron, quæ vrbs ex Iosue 11. erat locata in mõtanis, & ciuitas refugii, tanquã ciuitas sacerdotalis. nimirum, vt ait Philo l. de special. leg. *vrbs sacerdotalis media erat inter sacrum, profanumque, & quasi templum quoddã secundarium*. Ad hanc ergo vrbem *festinans abijt* Maria: vt ibi se locaret facta iam ciuitas refugij spiritualis, vbi locata erat ciuitas refugij corporalis. Neque mirum, quod Baptista ad ingressum Mariæ obtinuerit statim liberationem à delicto originali; quia *exultãs in vtero* Lucæ 1. &, vt vult Chrysostomus serm. apud metaph. die 2. Iulij, *exiliens, & saltans*, eo modo quo poterat, confugit saltibus ad hãc ciuitatẽ refugij. In hac studiosi Virginis per frequentes, & feruentes erga eam actus, & obsequia deuotionis, sibi quodammodò domicilium statuunt. In hoc totas exerit vires diabolus, vt aliquis consueta intermittens pietatis officia erga Virginem, quasi extrahatur ab hac ciuitate refugij: vt postea nulla gaudens præteritorum delictorum immunitate, comprehensus à tartareis satellitibus, *ligatis manibus & pedibus mittatur in tenebras exteriores*. In hac ciuitate qui degunt possunt dicere cum propheta ps. 86. *sicut lætantium omnium habitatio est in te*. Quippe *inueniunt in Maria*, vt ait Bernardus serm. in signum magnum, *captiuus redemptionem, æger curationem, tristis consolationem, iustus gratiam, peccator veniam*. Denique in hac ciuitate refugij habet quisque etiam perditissimus prædestinationis signum, arrham, & spem salutis. Quippe Maria, vt ait S. Ephrem serm. de laud. Deip. *spes est desperantium*. Hæc quoad secundam classem ductam e Scripturæ figuris, ac symbolis tum animatis, tum inanimatis Deiparæ. Quæ omnia, vt probatum est, eò tendunt, vt ostendant studiosos Mariæ habere in ea speciale quoddam salutis omen, ac signum.

Ps. 86. *Bernard.* *Ephræm.*

Quoad tertiam verò classem, quæ ducitur à similitudinibus, nempe à rebus varijs, quibus in Sacra Scriptura cõparatur Maria: Decem quoque, inter alias innumerabiles similitudines, proferam, quæ idem intentum probãt mirifice

ficè, quod in Mariæ cultu insit speciale signum salutis. Quoniam verò eadem sunt prædestinationis signa; quæ media, vt ostendũ est supra: vtique omnia ea, quæ probant in Maria esse nobis medium aliquod speciale ad salutem, probant etiam studiosos Mariæ applicantes sibi tale medium habere in Maria speciale signum salutis.

Mariæ similitudo Cedrus.

Prima similitudo ducitur à cedro. *Quasi cedrus exaltata in Libano.* Ecclef. 24. Has & sequentes similitudines, saltem quoad sensum literæ secundarium, etiam intentũ à Spiritu sancto, aptari Mariæ tradit S. Ildefonsus serm. 1. de Aſſ. & communis sensus interpretum, atque ipsiusmet Ecclesiæ. Deipara assimilatur cedro: quia hæc, vt notat in hunc locum Rabbanus, odore ipso fugat, atque expellit serpentes. vnde illud Maronis Georg. 3.

Maro.

Disce & odoratam stabulis accendre cedrum:
Galbaneoque agitare graues nidore chelydros.

idest, vt ibi Seruius, *serpentes, qui in aquis, & in terris morantur.* Quare & Plin. lib. 24. cap. 5. *cedri,* inquit, *scobe serpentes fugari certum est.* Hoc mirificè quadrat in Virginẽ. quæ, vt ait Ildefonsus loco cit. *quotidie in terris multiplicatur, & dilatatur vt cedrus libani.* Quod si cedri odor fugat serpentes: odor Mariæ fugat dæmones, qui chelydri quidã sunt terribiles, grassantes terra, marique. Quamobrem S. Bernardinus Sen. tom. 2. ser. 51. art. 3. cap. 2. *à Virginis,* inquit, *mente dæmones effugabantur: intantùm quod non auderent nec de magno spatio illi appropinquare.* Ecce serpentes veluti odore cedri fugatos, non solùm à Maria, sed etiam ab ijs, qui aliquo modo olent Mariam. Quamobrem fassus est aliquando dæmon fugere se ab ijs, qui deuotè recitant rosarium, aut officium Virginis. quia nimirum hos serpẽtes fugat odor ipse deuotionis Mariæ. Sumitur ab hoc prædestinationis signum tanquam à remouente prohibẽs. Siquidem in hoc Maria Euæ opponitur. Nam illa serpentis afflatu deiecta est, & fugata e Paradiso, cum tota stirpe: Maria verò contra reducit ad Paradisum se, & asseclas, cũ suo afflatu serpentes fugat. Nam, vt ait Hugo Cardinalis in locum cit. *sicut cedrus odore suo fugat serpentes: ita Virgo dæmones.* Ideo dicitur *exaltata quasi cedrus.* Quod autẽ additur, *in Libano,* qui idem est, ac *candor,* significat hos

Plinius.

Ildefonsus.

Mariam fugiunt dæmones.

Bernardin.

Hug. Card.

Vir-

Virginei cedri effectus maxime præstari ijs, qui castitatis seruant cādorem. Idcirco idem Hugo, *sicut cedrus*, inquit, *in libano oritur, & crescit: ita Virgo in candore virginitatis, & innocentiæ*.

Secunda similitudo ducitur à cupressu. Sequitur enim, *quasi cypressus in monte Sion*. Cypressus ad multos humanæ vitæ vsus est vtilis. Ideoque dicitur à Plinio lib. 16. c. 33. *sata e cupressu quæstuosissima sylua: vulgoque dotem filiarum antiquos plantaria appellasse*. Nihil profectò nobis vtilius, quàm Maria, ad omnes sui studiosorum vsus aptissima. Quamobrem Hugo Cardinalis *sicut*, inquit, *e cypressu fiunt tabulæ ad scribendum, mensæ ad manducandum, lecti ad dormiendum: ita nobis Virgo in diuersis necessitatibus auxiliatur: & liber est, & refectio, & quies*. Sed præcipuè assimilatur Virgo cupressui; ex qua, vt dictum est, filiabus parentes dotem comparabant: quia animæ Virginis deuotæ in hac cupressu dotem sibi ad cælestes nuptias comparāt. in hoc prædestinationis est pignus. Adde cupressum arborem esse luctuosam, ac funebrem, & præsagium funeris. Habita tamen est vt præsagium regni: quando in agro Vespasiani, vt refert Sueton. in Vesp. *cupressus euulsa radicitùs, in sequenti die firmior ac viridior resurrexit*. Hoc enim, vt addit Tacitus, *præsagium fuit grande prosperumque; & summa claritas iuueni Vespasiano promissa*. Similiter cupressus hæc Mariana in animis sui studiosorum, inter tentationum procellas, *viridis, ac firma, præsagium est grande, prosperumque*, nempe præsagium æternę felicitatis. Neque mirum quod cupressus sit simul præsagium funeris, & regni: quia Maria præsagium suis est cælestis regni post funus. Ecce alterum e cupressu prædestinationis omen, & signum. Ideo additur, *in monte Sion*; vt significetur e Sion, & Hierosolyma terrestri Ecclesiæ militantis, trāsferendos fideles per Mariam ad Sion, & Hierosolyman cælestem Ecclesiæ triumphantis.

CCLXIII. Mariæ similitudo cum cupressus. *Eccl. 24.* *Plinius.* *Hug. Card.* *Suetonius.* *Tacitus.*

Tertia similitudo ducitur e palma. *Quasi palma exaltata sum in Cades*. Est palma victoriæ symbolum: ideoque, vt S. Isidorus lib. 17. Orig. c. 7. *palma dicta quia manus (palmę) victricis ornatus. est enim arbor insigne victoriæ*. Siue quia, vt notat Plinius lib. 13. cap. 4. videntur *eius folia cultrato*

Mariæ similitudo palma. *Isidor.* *Plinius.*

mu-

mucrone lateribus in ſe bifidatis, vt oſtendatur ad victoriã non perueniri, niſi per gladium. Siue quia palma non cedit oneri: ſed preſſa reſurgit veluti hoſtis victrix, qui eam conabatur opprimere, vt teſtis eſt Theophraſtus. Siue denique, quia palma ſemper viret; ideoque præcipuum inſigne eſt victoriæ immortalis: & Apoc. 7. de beatis dicitur *palmæ in manibus eorum*. Quid eſt Mariam *exaltari quaſi palmam*, niſi præbere ſuis inſigne prædeſtinationis, & victoriæ? Huius non ſolùm præbet ſigna, ſed etiam media. Tradunt ex palma trecenta ſexaginta emolumenta prouenire ad vſum humanæ vitæ: quaſi tot vtilitates afferre ſtudeat, quot anni ſunt dies: qui totidem ſunt, demptis intercalaribus, vt notat, & refert Bonartius in Eccleſ. 24. verſ. 18. Nullus profectò eſt anni dies, in quo Mariæ deuoti aliquod ex hac palma emolumentum non captent ad vſum vitæ, & victoriæ ſpiritualis; cuius eſt & ſignum, & medium: ac proinde ipſa in ſuis pugnat, ipſa vincit, ipſa triumphat. Quippe, vt ait S. Bernardus loco cit. *mater Domini ſemper contra omnes dæmones triumphauit*. Deipara tamen dicitur *exaltata ſicut palma in cades*: id eſt, vt explicat Hugo Card. *in ſanctitate vitæ*. Quia licet ſit hæc palma aliquod prædeſtinationis ſignum etiam peccatoribus Virginis ſtudioſis, non tamen exaltatur hæc palma, vt certum inſigne victoriæ, niſi *in cades, in ſanctitate vitæ*.

Palma trecenta ſexaginta emolumenta præbet.

Bernard.

Quarta ſimilitudo ducitur e roſa. *Quaſi plantatio roſæ in Iericho*. Deipara aſſimilatur roſæ ob fragrantiam. Quare Damaſcenus or. 1. de dorm. Virginem appellat *roſam, quæ diuina fragrantia omnia perfudit*. Siue quia, ſicut roſæ odor fugat ſcarabeos: ita Mariæ vel ipſum nomen fugat dæmones: quos audiui ſæpiùs ſub ſcarabeorum ſpecie apparere. Ideo Germanus or. in zona. *Tu*, inquit, *hoſtium nequiſſimorum inuaſiones ſola tui nominis inuocatione repellis*. Siue quia roſa ſymbolum eſt auroræ, quæ *Dea roſea* dicitur ab Anacreonte: Maria autem *eſt aurora conſurgens* Cant. 6. Siue etiam quia roſam e diuino nectare in terram effuſo emanaſſe fabulantur antiqui, vt teſtatur Conſtantinus Cæſar t. 11. de agric. cap. 18. Mariana autem hæc roſa emanauit e cæleſti gratia. Quippe in Virginis conceptu, vt ait Damaſcenus or. 1. de natiu. *natura gratiam anteuertere*

Mariæ ſimilitudo roſa.
Damaſc.

Germanus.

Damaſc.

tere non est ausa: sed tantisper expectauit, donec gratia fructus suos (etiam flores suos) *produxisset*. Siue denique quia, sicut rosa regina est florum; caliculum, in quo sedet, habens pro throno, ruborem pro purpura, fila crocea pro corona, rorem pro gemmis, herbas pro ancillis, spinas pro satellitio: ita Virgo multò excellentiùs regina est sanctorum; cælum habens pro throno, solem pro purpura, stellas pro gemmis & corona, lunam pro ancilla, Angelos pro satellitio. Sed, quod facit ad probandum intentum, rosa hieroglyphicum erat, & symbolum lætitiæ, vt indicat Hieronymus tomo 1. epist. 26. cum in ea natura veluti exultare: & ridere quodammodo prata videantur. Quambrem Sappho, apud Achillem Tatium l. 1. de Leucippe, & Clitophonte, rosam appellat *florum reginam, terræ ornamentum, plantarum decus, prati ruborem, pulchritudinem coruscantem, terræ risum*. & Innocentius III. serm. de rosa, quæ à Pontifice tradi solet in Dominica lætare, appellat *lætitiæ, gaudijque prænunciam*. Ideo etiam rosas Ierichuntinas quotãnis nocte Natalis Domini florere tradit Adricomius in descriptione terræ sanctæ. Tum in testimonium Virginei partus: cum rosa sit virginitatis, ac pudoris insigne. ideoque Columella lib. 10. eam appellat *florem pudicitiæ plenum*. Tum in symbolum lætitiæ, quæ ea nocte cœpit fidelibus efflorescere. Maria igitur assimilatur rosæ, quia suis clientibus est prænuncia supernæ lætitiæ. Ideo dicitur *plantatio rosæ*, siue vt alij apud Cornelium, *stirps*, non vbicunque, sed *in Iericho*: idest, vt interpretatur Gregorius, & alij *in luna*: vt notatum est supra. Quia scilicet huius rosæ stirpes in luna; quasi in ijs montibus floreant, quos nouo tubi specularis inuento astrologi suspiciunt in luna. Nimirum rosa florens in terris signum est caducæ lætitiæ: cui se mancipauerant ij, qui dicebant *coronemus nos rosis, antequam marcescant*. Sap. 2. Rosa verò Mariæ, cuius stirpes in cælo, presagium est, & insigne cælestis, & incorruptæ lætitiæ; qua prædestinati fruentur in cælo: & ideo Mariana hæc rosa prædestinationis est signũ. Hoc itidem illustratur ex eo, quod rosa ante peccatum carebat spinis: &, vt ait Ambros. lib. 3. hexaemeron c. 11. *surrexerat antea floribus immixta teneris sine spinis rosa*: &

CCLXIV.

Rosa virginitatis, & pudoris insigne.

Rosa ante peccatum sine spinis.
Ambros.

& pulcherrimus flos sine vlla fraude vernabat:postea (post peccatum) *spina sepsit.* Quò scilicet adumbraret,voluptatem omnem terrenam spinarum esse aculeis circumseptā, vt minùs delectet,quàm pungat. Contra verò Deipara immunis semper à peccato fuit rosa *sine spina*: &, vt ait Adā de S. Victore in hymno Virg. *flos de spina spina carens*. Neque mirum,cum stirpes figat in cælo. Ideo voluptatis cælestis est symbolum, quæ sola est rosa nullis immixta spinis,bonum nullis immixtum malis. Studiosi ergo Virginis suæ prædestinationis præsagium odorantur in hac rosa sine spinis,nempe in Maria:quæ est tanquam *plantatio rosæ in Iericho*,idest habens *stirpes in luna*. & ideo rosa hæc ver promittit in cælo,quæ stirpem habet in cælo.

CCLXV. Mariæ similitudo oliua.

Quinta similitudo ducitur ex oliua. *Quasi oliua speciosa in campis.* Oliua,vt tradunt Scriptores sacri,& prophani,symbolum erat misericordiæ, & pacis.refert Valerianus in hierogl.l.35.vnde est illud Maronis

Maro.

Paciferaque manu ramum prætendit oliuæ.

Idcirco post diluuium venit columba *portans ramum oliuæ*.Gen.8.insigne diuinæ misericordiæ circa reliquias humani generis,quæ superstites relictæ erant in Noe.Si Maria est *quasi oliua*,vtique insigne est misericordiæ, & pacis:& sic signum fert prædestinationis,& salutis. Potest ille sibi promittere euasionem à *diluuio aquarum multarū*, vt dicitur ps.31.cum,vt ait S.Bonau.in spec.cap. 8. *Maria ramum oliuæ portet,quod est symbolum misericordiæ*. Immo studiosi Mariæ. qui plantant per deuotionis affectum hāc oliuam in corde suo,gestant in se symbolum pacis, & misericordiæ diuinæ. Hoc nempe significauit oleum,quod circa diem Christi natalem largissimè effluxit trans Tyberim,vt notat Orosius lib.6.hist.cap. 20. quia scilicet, vt notat in hunc Eccl. locum Hugo Cardinalis, *de hac oliua Mariæ nascitur oleum gratiæ, oleum sapientiæ, oleum lætitiæ*.Maria,quantumuis procellosa, oleo iniecto,mitescere auctor est Beda lib.3.hist. Angl.cap.14. Formidare profectò non poterunt diuinæ vltionis procellam ij, qui ex hac oliua exprimunt oleum diuinæ misericordiæ, quo omnis tempestas sedatur. Quod si olea in somnis visa præsagiū dicitur libertatis,& regni,vt tradit Artemidorus de somn.

Bonau.

E Mariæ oliua oleum fit gratiæ, sapientiæ, & lætitiæ.

Hug.Card.

somn. inter. lib. 2. vtique Mariana oliua etiam somnianti visa, quod solet interdum eius deuotis accidere, præsagiũ erit prædestinationis, & regni. Adde oliuam esse etiam victoriæ omen, & tesseram: cum olei fons erumpens circa tentorium Alexandri illi victoriam portenderit, teste Arriano lib. 5. de gestis Alex. Athenis quoque olea victores coronabantur, vt tradit Plinius lib. 15. cap. 4. Habetur igitur in hac Mariana oliua prædestinationis signum: quia habetur signum victoriæ, & coronæ. Hoc autem præcipuè Maria præstat sui studiosis, castitatem sectãtibus. Quippe, vt notat Pierius in hierogl. lib. 53. *olea puritate, & pudicitia delectatur. Græci enim iubent oliuam, cum plantatur, & legitur, à mundis pueris atque virginibus operandum: recordati, credo, arbori huic esse præsidem castitatem. Florentinus quoque lib. de re rustica adeo puram esse oleam tradit, vt collectores non nisi puros amet. Qui, cum ad oliuationem accedunt, iurant se non aliunde, quàm ab vxore sua venire. ita fieri vt anno insequenti vberiorem prouentum exhibeat. Præcipuè verò aiunt Anazarbi, quæ est ciliciæ ciuitas, oleas esse fœcundissimas: quoniam à castis tantummodò pueris coluntur.* Hæc, quæ superstitionem olent in hac oliua materiali, verè, & religiosè dicta sunt de Maria: quæ, vt ostensum est, se exhibet vt signum diuinæ clementiæ ijs præcipuè, qui castitatem eius imitandæ studio colunt. Nemo tamen desperet accedere ad Mariam. Non est superanda asperitas mõtium: quippe ipsa omnibus exposita est quasi *oliua speciosa in campis*: sicut Christus est *flos campi* Cant. 2.

Oliua victoriæ omen.

Pierius.

CCLXVI. Mariæ similitudo platanus.

Sexta similitudo ducitur e platano, *quasi platanus exaltata sum iuxta aquas, in plateis.* Facit ad probandum intẽtum, quod platani vmbra prę omnibus gratissima. Quamobrem Plato in Phædro introducit Socratem disputantẽ sub vmbra platani. Quippe patulis diffusa ramis: opacitasque illi perpulchra, & amœna. Plinius etiam lib. 12. cap. 1. dicit hanc arborem *vmbræ tantum gratia ex alieno orbe petitam: gentesque vectigal pro vmbra pendere*. Si igitur Deipara assimilatur platano, vtique ad se confugientibus suam promittit vmbram, idest protectionem. Idem enim est viuere sub vmbra alicuius, ac sub protectione, & patrocinio. Qui viuunt sub hac vmbra nulla mala formidant.

Plinius.

Nam si vmbra platani summoueri noctuas, quæ platani foliorum contactum ferre nequeunt, refert Aelianus lib. 1. de nat. animal. multò magis fugiunt infernales noctuæ ab vmbra Virginis: cum *dæmones ne de magno spatio illi audeant appropinquare*, vt supra notatum est ex S. Bernardino tom. 2. serm. 51. art. 3. cap. 2. Quod si fugiunt ab vmbra platani ferales aues, & mortis prænunciæ; non poterit sub vmbra Virginis haberi omen æternæ mortis, & ferale signum damnationis. Adde confugientibus ad Marianæ platani vmbram ab ea ipsa præberi munimenta ad resistendum diabolo. Quippe platanus folia habet rotunda ad modum scutorum, seu clypeorum: quibus videtur platanus eos, quos sub vmbra tegit, protegere. Quod idem plane præstat Deipara. in quam quadrat id, quod de sapientia dicit Hugo Cardinalis in eum locum. qui, *platanus*, inquit, *quot habet folia, tot habet scuta: sic sapientia* (hęc etiam adumbratur per platanum) *quot habet verba, tot habet scuta contra hæreticos, contra peccatores, contra tentationes*. Adde quod platanus arbor est adeo hospitalis, vt non solũ viatores sub suã vmbrã excipiat; sed etiã aperto sinu ijs intra se domicilium præbeat. Quamobrem loco cit. refert Plinius, *Licinium ter consulem cum duodeuigesimo comite epulatum intra platanum; largè ipsa toros prabente fronde, ab omni afflatu securum, lætiorem, quàm marmorum nitore, & loquearium auro cubuisse in eadem*. Intra eius platani sinum excepti conuiuæ prope viginti. Intra huius nostræ platani sinum si conuiua totus terrarum orbis accedat, totus conuiuio excipietur. Quippe, vt ait Bernardus ser. in signum, *Maria omnibus misericordiæ sinum aperit: & de plenitudine eius accipiunt vniuersi*. Neque verò hæc platanus cælatur in hortis, vel parietibus occlusa vel sepibus: neque necesse est, quemadmodum de materiali platano dicit Plinius, *vt gentes vectigal pro eius vmbra pendant*: cum ipsamet dicat, *quasi platanus exaltata sum iuxta aquas, in plateis*. ita enim interpungendum: vt patet ex contextu, & consentiunt interpretes. Nimirum *in plateis* coram tota multitudine Iudæorum exhibuit suam vmbram hæc platanus S. Latroni, cum ad Christum conuersus est. Quippe obseruatum est, vt priore tomo notauimus,

Hug. Card.

Plinius.

Bernard.

Mariæ vmbra S. Latroni salutaris.

mus, vmbram Virginis circa eam horam, ante solis eclipsim, ad dexteram obuersam esse, quà latro pendebat. qui ex ea accepit faustissimum suæ conuersionis, & prædestinationis præsagium, mox audiens à Christo *hodie mecum eris in Paradiso* Luc. 23. Ex hac vmbra igitur specialis protectionis Mariæ, habetur speciale signum prædestinationis, & salutis ab ijs, qui ad eam confugientes dicere possunt cum Ieremia thren. 4. *sub vmbra tua viuemus*. Quod si Xerses captus dicitur amore platani, quam torquibus, & armillis ornauit, ab eius vmbra, & cōspectu difficilè se passus auelli: vt refert Aelianus lib. 2. variar. cap. 14. felix, qui amore captus Mariæ, eamque & deuotionis affectu, & laudibus prosequens, vitam transigit sub eius vmbra: à qua auspicium capit æternæ lucis. Xerses amore platani captus.

Septima similitudo ducitur à cinnamomo. *& sicut cinnamomum &c. odorem dedi*. Facilè ex hoc probatur intentum de prædestinationis signo, si legatur Plinius lib. 12. c. 19. *Dicitur*, inquit, *cinnamomum præstantissimum odoramentorum. cor recreat: animique deliquio oppressos erigit.* Iure Deipara assimilatur cinnamomo, quod teste etiam Galeno lib. de antidotis, odoratissimum est inter aromata. Odor enim, qui effiabatur ex ipsomet corpore Virginis, vt testatur in epist. ad Paulum Areopagita, *abundabat fragrantia omnium odoramentorum*. Sed quod ad nostram rem facit, cinnamomum hoc *cor recreat*: nihil quod magis spē erigat delinquentium, quàm vel sola cogitatio Mariæ. Idcirco Bernard. hom. 2. super missus est *si*, inquit, *criminum immanitate turbatus, conscientiæ fœditate confusus, iudicij horrore perterritus, barathro incipias absorberi tristitiæ, & desperationis abysso, cogita Mariam*. quasi dicat sola memoria Mariæ, solus huius *cinnamomi odor cor recreabit: oppressumque deliquio animum eriget.* Mariæ similitudo cinnamomum. *Plinius.* *Areopag.* *Bernard.*

CCLXVII

Octaua similitudo ducitur à balsamo. *& quasi balsamū aromatizans odorem dedi*. In Deiparam quadrat illud Plinij lib. 12. cap. 25. *Balsamum omnibus odoribus præfertur, vni tantùm Iudæa concessum in horto regio*. Quippe ipsamet est summi regis *hortus conclusus* Cant. 4. Balsamo cōdiri corpora, vt incorrupta seruētur, compertum est. Deipara igitur assimilatur balsamo: quia incorruptionem & Mariæ similitudo balsamum. *Plinius.*

cor-

corpori impertitur,& menti per virtutem castitatis;quam Virgo præcipuè amat in suis asseclis. Hæc autem magnũ prædestinationis est signum,iuxta id,quod dicitur Sap. 4. *quàm pulchra est casta generatio cum claritate* &c. de quo supra. Porro si verum est quod tradunt Brocardus in descript. ter. sanc.& Adrichomius in voce *engaddi*,hortos regios,in quibus consitum erat balsamum, appellatos *vineas engaddi*;translatosque esse à Iudea in Aegyptum in gratiam Cleopatræ: ibique irrigatos esse à fonte paruo, vberrimè tamen fluente: in quo fama erat sæpe lotum à Virgine puerum Iesum,cũ in Aegypto esset:& hunc apud incolas in veneratione habitum maxima appellari *fontem Iesu*; aperitur ex hoc mysterium cur sponsæ Cant. 1. dicatur *dilectus vt botrus Cypri in vineis engaddi*,nempe balsami: ac proinde aperitur etiam in hoc Mariæ studiosis suæ prædestinationis omen,ac signum. Quia non inuenitur balsamum Mariȩ sine fonte Iesu:neque dulcem se prȩbet *dilectus vt botrum Cypri,nisi in vineis engaddi*,in vineis balsami, quod nobis aromatizat Maria.quippe,vt ait S. Bonau. in spec. cap. 5. *balsamum Mariæ est unctio gratiæ, qua copiosissimè est infusa*.&,vt notat Bernardus super missus est,*pretiosum hoc balsamum tanta plenitudine influxit, vt copiosissimè effluat circumquaque*. Non carebunt igitur qui accedunt ad Mariam balsamo gratiæ, quod ex ea *copiosissimè effluit circumquaque*.Huius vel vna gutta pignus est gloriæ.Non prætermittam quod scribit Pausanias in Bœoticis lib.1. viperas sub arbuscula balsami delitescentes eo odore mitescere, ac veneni acerbitatem deponere. quo facilè significatur vel pessimos peccatores, si ad vmbram Virginis,ac præsertim ad sodalitia illi dicata confugiant,sensim serpentinam rabiem exuere,ac peccati virus deponere,veluti viperas ad odorem balsami. quippe ipsa de se pronunciat, *quasi balsamum aromatizans odorem dedi*.

Nona similitudo ducitur ab aspalatho.Nam vbi vulgata,*balsamum*, legũt septuaginta quasi aspalathus. quã lectionem amplexi sunt Lyranus,Rabanus,Cornelius,& alij. Refert Aristoteles in probl.sect. 12. nu. 3. eas herbas, quas iris,siue arcus cælestis,videtur sua extremitate continge-

r e,

Sap. 4.

Bonau. *Bernard.*

Mariæ similitudo aspalathus.

Arist.

re,*odoratissimas reddi,maximè vbi Aspalathus est.* Maximā ergo Aspalathus cognationem habet cum Iride: quæ signum est diuini fœderis, & clementiæ ex Gen.9. Quando igitur Virgo sui studiosis quasi Aspalathus odorem affert deuotionis;signum euidens est eò flecti Iridem diuinę clemētiæ: & sic signū etiā est prædestinationis,& salutis,quę tota sita est in diuina misericordia. Quod si in ea *Aspalatho, in quam arcus cæli curuatur, existere suauitatem odoris inenarrabilem* refert Plinius lib.12.cap. 24. multò magis in Maria,in quam Verbum vtrumque cornu diuinæ, & humanæ naturæ veluti cælestis arcus curuauit, *suauitas odoris existit inenarrabilis.* Odor hic pietatis, quem Maria suis sufflat asseclis,prædestinationis est pignus,quia cælestem redolet suauitatem. Quippe,vt Sophronius serm. de Assumpt.Virg.*ex ea fragrat odor etiam Angelicis spiritibus suauissimus.* *Plinius.*

Decima similitudo ducitur à Myrrha. *Quasi myrrha electa dedi suauitatem odoris.* Myrrha amara, & vt notat Plinius lib.12.cap.15.arbor est spinosa. Porro,vt ait Bernardus serm. in signum,*in Maria nihil austerum,nihil terribile: sed est tota suauis.* Nihil igitur habere videtur commune cum myrrha,quæ tota est amara. Adhuc tamen ita assimilatur myrrhæ, vt id sonet nomen ipsum Mariæ. Quia,vt notat S.Epiphanius or.de laud.Virg. *Maria interpretatur myrrha maris.* quam etymologiam amplectitur etiam Hieronymus lib. de nom. Hebr. in exodo. Myrrhæ amarities cum amaritie maris coniungitur: & idem est myrrha maris,ac *myrrheum mare,* mare amaritudinum. Itaut possit sub typo Mariæ Noemi dicere.Ruth.1. *ne vocetis me Noemi, idest pulchram; sed vocate me mara,idest amaram: quia amaritudine valde repleuit me omnipotens.* De hac immensitate doloris, & amaritudinis in Virgine, alia occasione egimus tom.2.Theol.l.3.q.8.num.10. Nunc quod facit ad probandum intentum,hæc Mariæ amaritudo dulcedinem sui studiosis prænunciat. Quippe fuit sibi amarissima,vt esset ijs dulcissima,pro quibus offerēs suos dolores mereatur illis æternam dulcedinem. Quod si eximia deuotio erga sanctum aliquem, præsertim martyrem pœnis toleratis insignem,prædestinationis est signum, vt osten-

Mariæ similitudo myrrha. *Maria tota suauis.* *Bernard.* *Epiphan.* *Ruth.* 1. CCLXVIII.

ostensum est cap. 9. quia supponitur à tali martyre Deo suis deuotis pœnas exhiberi suas v. g. à Petro crucem, à Stephano lapides à Laurentio prunas, vt ijs impetrent auxilia efficacia ad salutem: multò magis id militat in Virgine, quæ cæteros martyres, vt probatū est to.1.p.559. incōparabiliter superauit. Si tantū præsidium salutis in martyre, quantum putamus in Regina Martyrum ? Quod si virgo neque ferro confixa est, neque per carnificis insolētiam passa est, vt martyres: id magis proficit ad probandū intentum. Tradunt enim myrrham ferri violentia expressam imperfectiorem esse, ac minoris pretij, quàm, quæ sponte sudat, & stillat: hancque cæteris antecellere. Quāobrem Plinius lib. 12. cap. 15. de arboribus myrrhæ loquens *sudant*, inquit, *sponte priusquam incidantur, stacten dictam, cui nulla præfertur.* Myrrha ergo mortificationis in Virgine quia nullo incisa ferro sponte stillauit, ideo perfectissima, & electa: ac proinde Maria de se dicit, *quasi myrrha electa dedi suauitatem odoris* . scilicet, vt notat Hugo Cardinalis, *per spontaneam mortificationem : quia myrrha, quæ sponte emanat, pretiosior est, & electa dicitur: quæ verò per incisionem corticis manat, vilior est, & minoris efficaciæ.* nempe martyrium spontaneum Virginis, in quo neque ferrum, neque vlla incisio intercessit, aliorum omnium martyrio est longè præstantius: quod violentia tyrannorum per vulnera, quasi myrrham inciso cortice, expressit. Ex hac igitur myrrha electa, ex hoc mari myrrheo si Deipara vel vnam stillam pro suis offeret, efficax erit ad impetrandum, ac merendum ijsdem de congruo æternam gloriam. Ita fiet vt hoc, quod mare myrrheum fuit Mariæ, vertatur affeclis in mare lacteum, iuxta id, quod dicitur Deuter. 33. *inundationem maris quasi lac sugent.* Gutta lactis, quam Maria filio largè sugendam dedit, si aspergatur huic mari myrrheo, euadet nobis in mare lacteum æternæ felicitatis, iuxta id, quod dicitur Is. 66. *ad vbera portabimini*: cum scilicet prædestinati ex vberibus diuinæ essentiæ sugent lac beatitatis. Hoc autē potissimùm ij sibi polliceri possunt à Deipara, qui in hac vita aliquid eius myrrhæ degustant, per spontaneas mortificationes in eius honorem susceptas, puta per ieiunia sabbatorum, & in quibuscunque

Plinius.

Myrrha mortificationis in Virgine perfectissima.

Hug. Card.

Deut. 33.

cũnque vigilijs festorum Virginis per abstinentiam à carne certis hebdomadæ diebus in eius honorem assumptis: &, quod maximè omnium præstat, per spontaneam continentiam à voluptatibus carnis: cũ myrrha potissimùm corpora incorrupta seruentur. Hanc voluntariam mortificationem Virgo suos edocet asseclas. quippe *labia eius lilia distillantia myrrham primam.* Cant. 5. In hac myrrha electa reperient ij suæ electionis auspicium. Atque hæc est postrema similitudo ex ijs decem, quas ab Eccl. 24. decerptas, Ecclesia, in festo Assumptionis, Deiparæ applicat. His libet addere in gratiam studiosorum Virginis decem eiusdem membra, quæ in canticis laudat sponsus in sponsa. Cuius typo semper ibi adumbrari Deiparam auctor est Rupertus in Cant. & lib. 7. de gloria Trin. cap. 13. Andreas Creten. or. 2. de dor. Gulielmus, Honorius, Hailgrinus, Carthusianus, & communiter interpretes in Cant. Inter quos Aponius, qui ante octigentos circiter annos claruit, pronunciat *infelicem, qui hoc non credit.* Ostendã breuissimè membra sponsæ, quæ non sine magno Spiritus Sancti mysterio describuntur, omnia gloriæ pignus, beatitudinis omen, spem salutis exhibere: vt meritò possint in ea sibi statuere Deiparæ studiosi suæ prædestinationis signum. Ex mẽbris sponsæ gloriæ pignus deducitur.

Primum, & præcipuum membrum est caput cum suo capillamento. *Caput tuum vt Carmelus: comæ capitis tui purpura Regis iuncta canalibus* Cant. 7. Dicitur *caput vt Carmelus*: in quem locum Gulielmus, *mens,* inquit, *in virgine matre monti comparatur propter excellentiam gratiæ.* Comparatur autem Carmelo, qui mons, vt notat Theodoretus, & alij, amœnissimus est, & floribus coronatus: vt e suo capite, tanquam e florentissimo monte, exhibeat suis Virgo serta nunquam marcescentia, semper florida beatitatis. *Coma capitis, sicut purpura regis.* Ecce Deipara e suo capite vnà cum corona purpuram exhibet, & regnum. Quippe, vt ait Ambrosius in ps. 118. serm. 17. *ipsa tanquam benemerita regina Christi sanguine coronatur: qui purpura est, quia reges facit, & meliores reges, quibus regnum donat æternum.* Quod autem additur, *iuncta canalibus, significat,* vt ait Gulielmus, *quod tincturam illam regalis indumenti,* *Cant. 7.* *Mariæ caput gloriam nobis portendit.* *Ambros.*

CCLXIX. In Mariæ crinibus prędestinationis signũ.

quæ facta est in passione, illicò sequuta est abundantia gratiæ, quæ per aquam signatur. clarius prædestinationis omen inuenitur in sponsæ crinibus, si legamus cum septuaginta *Rex ligatus in canalibus.* Christus enim ita ligatur flexibus crinium, ideſt vt Rupertus explicat in Cant. 4. *cogitationũ* Virginis, vt quidquid illa ad suorum clientum salutem excogitat, ipse cogatur exequi tanquam Rex ab ea ligatus in suis crinibus, & suis cogitationibus alligatus.

Cant. 4. *Valer.* Secundum membrum sunt oculi. *Oculi tui columbarum* Cant. 4. Nemo ignorat columbam symbolum esse felicitatis. Quamobrem Valerianus in hierog. l. 22. *adnumerãtur,* inquit, *columba inter eas alites, quæ regibus auspicia faciunt. Hinc Aeneæ columbæ geminæ à matre in auspiciũ missæ: & Cæsari originem inde trahenti prospero fuerunt ostento.*

Mariæ oculi æternę felicitatis auspicium. *Psal. 67.* *August.* Gemini sponsæ oculi, quasi *columbæ geminæ à matre in auspicium missæ* ijs, qui filiali affectu Virginem prosequuntur, auspicium vtriq; sũt regni, & futuræ felicitatis. Hoc insinuatur à Dauide ps. 67. *pennæ columbæ deargentatæ : & posteriora dorsi eius in pallore auri*, per quod significatur omen futuræ felicitatis. Quippe, vt ait Augustinus in eum ps. *posteriora sunt in auro: quia anima, postquam de corpore exijt, super aurum lucet in charitate, quæ nunquam excidit: hic argento splendens, ibi auro*. Oculi igitur Mariæ per columbas argenteas simul, & aureas designati, & præsentem felicitatem ominantur, & futuram, ijs præsertim, quos

Anſel. Maria benignè intuens, quasi oculis aspicit columbinis. Quamobrem Anselmus apud S. Antoninum 4. p. tit. 15. c. 14. §. 7. *necesse est,* inquit, *vt ij, ad quos Maria pro eis aduocans conuertit oculos, iustificentur, & glorificentur.* Quia scilicet Mariæ *oculi sicut columbæ*: eius nempe, quæ visa est à Dauide argenteis pennis, dorso aureo; felicitatem afferens iustificationis in pennis argenteis, glorificationis in dorso aureo. ideo *ij, ad quos conuertit oculos, necesse est vt iustificentur, & glorificentur.*

Cant. 7. Tertium membrum est *nasus sicut turris libani, quæ respicit contra Damascum.* Cant. 7. mysterium in hoc latet, quod Adam post peccatum, expulsus est à Paradiso in agrum Damascenũ: ibique pœnitentiã egit peccati, vixit, sepultusq; est, vt tradunt aliqui. In Virgine igitur habetur

tur turris præsidij *contra Damascum* : & contra id, quod post eiectionem e Paradiso ibi sedem fixit, peccatum. Quippe, vt notat hic Theodoretus, *Damascū pro impietate frequenter ponit scriptura, vt Isaiæ 8. auferetur fortitudo Damasci*. Qui pugnat ex hac turri omen habet victoriæ. Siquidem hic, vt notat Gulielmus in hunc locum, *clementia piæ matris, qua se propitiam petentibus exhibet, insigniter commendatur. Nasi quippe officio hauriuntur odores. Quid autem preces piorum nisi odores quosdam suauissimos dixerim*. Dicitur autem *turris libani*, quod idem sonat ac turris candoris: quia, vt notat idem Gulielmus, *fabricauit Deus, candidatis suis* (prædestinatis) *hanc turrim fortitudinis à facie inimici. Turrim fiduciæ contra faciem Damasci, idest propriæ matris clementiam illis ad magnum, certumque munimen attribuit*. (Quid est *magnum, & certum munimen*, nisi magnum, & certum pignus salutis?) *Hæc est ergo turris libani fortis munitio candidatorum, ne quando dicat inimicus præualui aduersùs eos: & denigraui nitorem eorum. Turris ista respicit contra Damascum. respicit enim piè, quos respicit muniendos. Sed toruo, & terribili oculo respicit contra Damascum: vt arceatur ab his, quos illa tuendos suscepit*. Quid clarius pro prædestinationis signo in ijs, qui sub tutela latent Mariæ.

Theodor.

Gulielmus.

CCLXX.

Cant. 4.

Mariæ genæ pignus exhibent salutis.

Quartum membrum sunt genæ. *Sicut fragmen mali punici, ita & genæ tuæ*. Cant. 4. Ex his genis Virginis & munimen habemus, & pignus salutis. Primò quia in colore sãguineo, qui habetur in fragmine mali punici, refertur sãguis Christi: quem, si ille cælat in venis, Maria prodit in genis omnibus exhibendum. Ideo Gulielmus *cum filius*, inquit, *dicit matri suæ sicut fragmen mali punici genæ tuæ, indicat pudorem in genis, colorem referentem cruoris; cuius effusio mundi redemptio extitit*. Secundò, quia malum punicum fractum purpuram exhibet in granis, coronam in cortice: qua solum malum punicum, inter poma cætera, coronatur. Ecce nobis in genis Mariæ regni cælestis pignus, purpura, & corona: ideoque dicuntur referre mala punica Paradisum. *emissiones tuæ Paradisus malorum punicorum*. Cant. 4. Nonne suis Maria Paradisi dat pignus, quæ in genis exhibet paradisum? Idcirco dicuntur *genæ sicut*

Guliel.

fragmenta mali punici:quia cum duplex sit Ecclesia triumphans, & militans; genæ Virginis comparantur Ecclesiæ triumphanti,quæ alterum quasi fragmen est Ecclesiæ militantis. Hæc animaduersio est Martini Delrio.qui, *genę*, inquit, *triumphantis Ecclesiæ non integro malo punico comparantur,sed fragmini: quia fragmen alterum est Ecclesia militans*. Genæ igitur Virginis sunt fragmen mali punici:quia Ecclesiam tantummodò præferunt triumphantem. Quod testatur Areopagita in epist.ad Paulum,vbi affirmat se ductum *ad Deiformem præsētiam altissimæ Virginis,non potuisse tantę felicitatis insignia sustinere: quoniā nulla videri potest maior gloria beatorum*.Ecce aspectus, & genæ Virginis nihil aliud præferunt,quàm Paradisum, beatitudinem,gloriam.

Delrius.

Quintum membrum, quod in Virgine commendatur à sponso,sunt labia. *Sicut vitta coccinea labia tua*.Cant.4. Clariùs septuaginta.*funiculus coccineus labia tua*. Arcanū in hoc latet mysterium ad indagandum in Virgine nostrę prædestinationis auspicium. Alluditur profectò ad funiculum coccineum, quem Rahab visa est suspendere in fenestra ad signum suæ saluationis, & omnium eius domesticorum.*Signum fuerit funiculus iste coccineus:& ligaueris eum in fenestra* Iosue cap.2. Rahab autem in hoc typum Mariæ gessisse ostēdimus supra n.249.Suspendit Rahab funiculum coccineum in fenestra domus: suspendit Maria funiculum coccineum in fenestra oris.Illa in signū salutis sibi,& domesticis,incēsa Iericho sub duce Iesu filio Naue: hæc in signum salutis sibi, & deuotis incenso orbe, sub iudice Iesu filio Dei.ideo Marię dicitur *funiculus coccineus labia tua*,signum in ijs præferens saluationis omnibus domesticis suis.Est animaduersio Theodoreti in hunc locum.vbi,*per funiculum*, inquit, *coccineum in memoriam redigit Rahab: quæ eius figuram gerebat in veteri testamento.Etenim ipsa quoque habuit signum salutis funiculum coccineum,quem suspensum dimittere visa est e fenestra*.Hoc signum sponsus in ore sponsæ collocat:quia scilicet verba prodentia ex ore Virginis, & voces internæ, quibus suos alloquitur, sunt tanquam funiculus coccineus prænuncians,& promittens salutem.ideoque subditur, *& eloquiū*

Cant.4. In Mariæ labijs salutis auspicium.

Iosue 2.

Theodor.

tuum

tuum dulce: quia dulcedinem ſpondet æternæ vitæ. Quod idem innuitur pſ. 44. dum Virgini dicitur, *diffuſa eſt gratia in labijs tuis.* Gratia enim, quam fundit in corda eorũ, qui eam audiunt, funiculus eſt coccineus, vexillum, & ſignum ſalutis: cum gratia ſit ſemen, & pignus gloriæ. Idcirco Rupertus in hæc verba, *labia eius ſicut vitta coccinea,* dicit *Virginem in iſta gratia eſſe cęteris omnibus incomparabilem, poſt dilectum ſuum: cui ſpecialiter Spiritus Sanctus in pſalmo dicit, diffuſa eſt gratia in labijs tuis.* Quod ſi ex ore Herculis catenas prodiſſe aureas ad ligandos animos autumarunt antiqui, teſte Valeriano in hierogl. lib. 3. ex ore Virginis *funiculus coccineus* prodire dicitur non ad ligandos animos, ſed ad ſoluendos: cum ſignum ſit libertatis filiorum Dei. Ex alio etiam capite hic *funiculus coccineus* prædeſtinationis ſignum adumbrat, & promiſſionẽ gloriæ. quippe ſolemne fuit apud Hebręos hæreditatem appellare nomine funiculi, ex quo terram promiſſionis menſi ſunt funiculis. ideoque dicit. pſ. 77. *ſorte diuiſit eis terram in funiculo diſtributionis.* Quam conſuetudinem eos ſumpſiſſe ab Aegyptijs auctor eſt Hieronymus in c. 3. Ioelis. Quamobrem dicitur Deut. 32. *Iacob funiculus hæreditatis eius,* nempe Domini: ideſt hæreditas Domini. & pſ. 15. dicitur à Dauide *funes ceciderunt mihi in præclaris: etenim hæreditas mea præclara eſt mihi.* quia ſcilicet, vt dicit pſ. 72. *pars mea Deus in æternum.* Funiculus igitur hic e Deiparæ labij prominens, Deum vt hæreditatem promittit: & terram veræ promiſſionis metiendam, pro cuiuſque meritis, & maximè pro cuiuſque affectu in Virginem, funiculo iſto coccineo, qui pendet ex ore Virginis: quaſi danda ſit vnicuique ea portio gloriæ, quam illa ſuo ore ſtatuerit. Dicitur autem funiculus hic coccineus: tum quia, vt ait Nyſſenus hom. 7. in Cant. *per coccineum ad ſanguinem Chriſti, per quem redempti ſumus, reſpicitur*: quem Chriſto communicatum à matre æquum eſt diſpenſari à matre. Tum quia funiculus hic coccineus eſt veluti vexillum purpureum: ſub quo prædeſtinati hic militant, ibi triumphant. Nimirum Chriſtus eſt Dux, Maria vexillifera: atque adeo ij præmium expectant à Chriſto, qui militant ſub vexillo Mariæ. Quamobrem Bernardus ſerm. 4. in ſalue

Pſ. 44. *Rupertus.* *Pſ. 77.* *Deut. 32.* *Pſ. 15.* *Pſ. 72.* *Nyſſen.* *Bernard.*

salue, Mariam alloquens, *Tu*, inquit, *vexillifera in nobis vexilla Regis te ducēte pro nobis*. Nēpe è labijs Mariæ prodit signum,& vexillum salutis. Labia igitur Mariæ *funiculus coccineus*: vt qui signum suæ prædestinationis indagat, illi *signum sit funiculus iste coccineus*.

CCLXXI. *Cant.4.* Mariæ collū turris præsidij pecatoribus. *Hailgrinus.*

Sextum membrum à Sponso laudatum in Virgine est collum. *Sicut turris Dauid collum tuum, quæ est ædificata cū propugnaculis*. Cant. 4. In hac turri præsidium etiam peccatores reperiunt. quippe Maria, vt ait Hailgrinus, *fuit à Christo vero Dauide fabricata, vt peccatoribus esset refugiū, & munimen. Propugnacula huius turris sunt gratiæ, quibus peccatores protegit, & inimicum expugnat*. In Maria igitur signum prædestinationis inueniunt etiam peccatores, modò confugiant ad hanc turrim: quandoquidem, vt dicitur Cant.4. *mille clypei pendent ex ea, omnis armatura fortium*.

Gregor. *Millenarius numerus*, vt ait Gregorius lib. 9. mor. cap. 2. *pro vniuersitate solet intelligi. mille clypei*, omnes clypei. quia scilicet contra omnes dæmonum tentationes, contra omnium vitiorum insultus, contra omnes animi passiones reperitur clypeus in Maria. Ideo Bernardus hom. 2.

Bernard. super missus est, *si iactaris*, inquit, *superbię vndis, si ambitionis, si detractionis, si æmulationis, voca Mariam. si iracundia, aut auaritia, aut carnis illecebra nauiculam concusserit mentis, respice ad Mariam. si criminum immanitate turbatus, barathro cœperis absorberi tristitiæ, cogita Mariam*. Ecce in hac turri contra omnes hostes *mille clypei*, omnes clypei. Idcirco subdit, *omnis armatura fortium*. Illi igitur fortitudinem,& victoriam sibi promittant, qui clypeis armantur ex hac turri. Ideo idem Bernard. serm. 4. super salue, *ex te*, inquit, *prodit omnis armatura fortium: quia nihil est virtutis, quod ex te non resplendeat*. & S.Thom. opusc. 8. *mille*, inquit, *clypei pendent ex ea: quia in omni periculo obtinere potes salutem à Virgine gloriosa*. Obseruandum etiam est, quod dicuntur solùm *clypei omnis armaturæ fortium*, non enses, nō iacula, nō arma alia offēsiua: quia certamē, quod gerunt electi, totum positum est in tolerantia, non inferēdo malum, sed perferendo, iuxta illud Luc. 21. *in patientia vestra possidebitis animas vestras*. Denique adeo verum est reperiri in Maria *omnem armaturam fortium*, vt ipsemet

Chri-

Christus ad pugnandum contra diabolum, quando carnẽ suscepit, arma susceperit ex Maria. Ideo Methodius or. in hypap. *Tu*, inquit, *potentem illum corpore, quasi panoplia* (hoc est omni armorum genere) *induis : per quem ignita omnia maligni tela extinguuntur.* Si Christus ipse prædestinatorum caput arma sumpsit ex Maria: si in ea est *omnis armatura fortium*; vtique Mariæ deuoti, qui ex ea clypeos sumunt, fortes sunt, & electi : qui verò non armantur ex Maria, imbecilles sunt, & reprobi. Ex accessu igitur ad Mariam maximum habetur prædestinationis signum, quia in Maria habentur omnia contra hostes arma, omnia prædestinationis media, & præsidia.

Ex Maria Christus arma suscepit ad pugnandum cum diabolo.

Septimum membrum, de quo ipsamet Deipara gloriatur, sunt vbera. *Ego murus, & vbera mea turris.* Cant. 8. vt non deessent collo, tanquam turri Dauid præcipuæ, duæ hinc inde turriculæ, siue ad ornamentũ, siue ad munimentũ : quò ij, qui ad Mariam confugiunt, inueniant vndique turres, e quibus hauriant spem salutis. Dicuntur autem ipsamet Mariæ *vbera turres* : quia suos lactando protegit, protegendo lactat: dum ijs & munimen exhibet, quo eripiat ab æterna morte : & alimentum præbet, quo alat ad æternam vitam. Lactauit Maria corporaliter Christum : & fuere illi matris *vbera sicut turris*, dum adhuc lactans inter ipsamet turrita vbera debellauit diabolum. Ideoque dicitur Isa. 8. *antequam sciat puer vocare patrem suum, & matrem, auferetur fortitudo Damasci, & spolia Samariæ coram rege Assyriorum.* Quæ de victoria Christi pueri in cõuersione trium Magorum reportata à Diabolo explicant Athanasius lib. de Incar. Verb. cap. 1. & Tertullianus l. 3. contr. Marc. c. 13. & l. contr. Iud. c. 9. dum penderet Christus inter materna vbera, vt idem Tertullianus loquitur, *vagitu erat infans ad arma cõuocaturus, & signũ belli crepitacillo veluti tuba daturus.* Quippe ea de Gentilitate victoria non parta est à Christo in ligno crucis, sed in gremio matris. Quod passim notarunt Patres. Chrysologus hom. 8. in Matth. *inuenerunt*, inquit, *Magi puerum cum Maria, quæ eum in suo gremio collocauit.* Ambros. ser. 1. de Epiph. *Mater partui molli blanditur gremio, cum adorandum Magis ingerit.* Idem notant Hilarius hom. 1. de Epiph. Emissenus,

Cant. 8.

Mariæ vbera turres dũ nos lactant, & muniunt.

Isai. 8.

Tertull.

Maria in suo gremio Christum Magis dedit adorãdum.

Chrysol.
Ambros.

ſenus, & Euthymius in cap. 2. Matt. vt mirum non ſit appellari à Sponſo Mariæ vbera turres, inter quas Chriſtus puer victoriam de Gentibus reportauit: cum nondum ſuum funderet ſanguinem, ſed dum Mariæ lac ſugeret. Lactat nunc quoque Maria ſpiritualiter ſuos lacte ſpiritualium conſolationum: dumque eos inter lactandum victores reddit diaboli, præſtat vtique ijs vbera ſicut turres. Quamobrem Gulielmus in hunc locum. *Ego*, inquit, *murus, & vbera mea turris: ideſt tantæ fortitudinis facta ſum, vt omnibus ad me confugientibus non tantùm murus ſim ad muniendum, ſed & mater ad nutriendum: & talis mater, cuius vbera ſunt ſicut turris, cuius maternum pectus non tantùm paruulos nutriat, ſed etiam dum adhuc in nutrimentis ſunt & minùs apti ad prælium, hoſtibus inacceſſibiles faciat: cum creuerint fiducialiter proceſſuros ad campum non tantùm carnem, & ſanguinem, ſed & ſpiritualia nequitiæ ad prælium prouocaturos.* Ecce in vberibus omen victoriæ, nõ arceantur ab his deuoti Virginis etiam peccatores. Nempe ad hoc duo geſtat vbera, vt vnum iuſtis, alterum peccatoribus præbeat. Ideo Riccardus Victorinus, *Beata Virgo*, inquit, *habet duo vbera geminæ dilectionis lac fundentia: quia reis impetrat veniam, & iuſtis gratiam.* Porro numquã ſiccantur lacte hæc vbera: neque vnquam ijs deeſt lac vberrimum miſericordiæ, quo ſuccurret miſeriæ. Quamobrem Hugo de S. Victore *vbicunque*, inquit, *fuerit miſeria, tua & currit, & ſuccurrit miſericordia. Adeo vbertate replentur vbera tua, vt tacta alicuius miſeriæ notitia, lac fundãt miſericordiæ: nec potes miſerias ſcire, & non ſubuenire.* Præterea tanta velocitate currit Maria ad præbendum ſuis lac prædictum miſericordiæ, vt rurſus eius vbera comparentur à ſponſo hinnulis capreæ. *duo vbera tua, ſicut duo hinnuli capreæ.* Cant. 4. quia illa vbera exiliunt ad lactandum velocitate hinnulorum. Quod aduertens idem Riccardus, *hinnulorum*, inquit, *velocitati comparantur: quia velociùs occurrit eius pietas, quàm inuocant: & cauſas miſerorum anticipat.* Quod ſi per duo Virginis vbera accipiantur, vt vult Rupertus, Mariæ maternitas, & virginitas: vtroque hoc vbere ſuos illa nutrit, & paſcit. Quippe maternitatem adhibet ad impetrandum pro ſuis: Virginitatem exhibet ad eoſ-

Ricc. Vict.

Mariæ vbera nũquam ſiccantur.

Hugo Vict.

Cant. 4.

eosdem purificandos. Quocirca studiosi Virginis, cum carnalibus tentationibus infestantur, solent ad puritatem Virginis confugere, signando ter lumbos, & dicendo, *per immaculatam Conceptionem, & purissimam Virginitatem tuam munda cor, & carnem meam*. Quod experti testantur praesidium esse contra has tentationes praesentissimum, euadente Virginitatis vbere in turrim, qua arcetur impuritas. Idcirco assimilantur etiam vbera Virginis *binnulis capreae, qui pascuntur in lilijs*: quia eos maximè Virgo in suis claudit vberibus, quasi intra se gestans, qui pascuntur inter candidissima lilia castitatis. Vbera igitur Mariae signum praedestinationis suis exhibent: tum quia media ijs ferunt salutis, ac proinde signa: tum quia vbera, quibus hic Deipara suos lactat, praesagia sunt caelestis beatitudinis. Quippe deuotos Virginis, quos illa hic suo pascit lacte, Christus in caelo admotos ad mamillas diuinae essentiae pascet aeterno lacte. ideo ait Riccardus Victorinus, *per hinnulos hos* (qui ad Mariae vbera hic pēdet) *intelligi hominum animas ad caelum translatas: vbi Christus pascit binnulos istos caelesti lacte*. CCLXXII

Octauum membrum à sponso in sponsa celebratum, est venter. *Venter tuus aceruus tritici, vallatus lilijs* Cant. 7. In hoc magnum Deipara praefert suis praedestinationis indicium: quia nomine tritici veniunt electi, sicut nomine zizaniae reprobi ex Matt. *13. colligite zizania, & alligate ea in fasciculos ad comburendum: triticum autem congregate in horreum meum*. Venter ergo Mariae aceruus tritici: quia ipsa electos omnes tanquam vera mater gestat in vtero. Quamobrem Epiphanius serm. de laud. Deiparae, *ipsa*, inquit, *verbum veluti granum frumenti suscipiens, eius manipulos germinauit*, nempe electos caeteros. Quod clariùs tradens S. Bernardinus Sen. tom. 3. serm. 6. art. 2. cap. 2. *Virgo*, inquit, *omnium electorum salutem viscerosissimè expetijt: ita vt omnes, tanquam verissima mater filios, in suis visceribus baiularet*. Qui igitur filiali affectu prosequuntur Mariam tanquam matrem, signum praedestinationis in hoc habēt, quod eos Maria gestat in vtero tanquam filios, ac proinde tanquam electos. Quippe *venter eius aceruus tritici*, idest cumulus electorum. Dicitur etiam vallatus lilijs,

Cant. 7.

Matt. 13.

Maria electos gestat in vtero.

Epiphan.

Bernardin.

quia lilium est spei symbolum. Quapropter in moneta Antonini Pij, vt refert Valerianus in hierogli. lib. 55. ex vna facie sculptum apparebat lilium, ex altera inscriptio, *spes perfecta*. Venter igitur Mariæ vallatur lilijs; vt ijs, quos ipsa materno gestat affectu, *spem perfectam* faciat æternæ vitæ. Potest etiam dici Mariæ *venter aceruus tritici vallatus lilijs*: quia in ventre illo virgineo compactus est panis ille Eucharisticus, quo nutrimur ad æternam vitam. Quippe, vt ait Ambrosius lib. de instit. Virg. cap. 14. *in Virginis vtero aceruus tritici germinabat. Hoc granum omnes homines perpetua cælestium munerum esca saturauit.* Et Epiphanius serm. de laud. Mariæ, *Virginis*, inquit, *vterus panem vitæ Christum per nouem menses decoquendum accepit.* Basilius etiam Seleuciæ episc. or. de Annunt. *Virgo*, inquit, *cæleste panem, qui fidelibus in cibum, & potum exhibetur, vtero complexa est.* Venter igitur Mariæ exhibet suis prædestinationis pignus, dum euadens aceruus tritici exhibet panem vitæ. *Vallatus lilijs*, veluti candidis hostiolis circumseptus: quæ, dum præferunt speciem lilij, & spem & odorem afflant immortalitatis. Ideo Eucharistiam appellat Ambrosius *lilium, in quo est splendor æternitatis*. nimirum *qui manducat hunc panem viuet in æternum* Ioan. 6. In hoc igitur *aceruo tritici* nutrimentum à Maria exhibetur nobis æternæ vitæ: in hoc liliorum vallo spes nostræ prædestinationis figitur.

Valerian.

Ambros.

Epiphan.

Nonum membrum, quod sponsus in sponsa prædicat, est vmbilicus. *Vmbilicus tuus crater tornatilis, nunquam indigens poculis* Cant. 7. Sicut adumbrat Eucharistiam sub specie panis in ventre, *Venter tuus aceruus tritici*: ita eandē sub specie vini in vmbilico, *Vmbilicus tuus crater tornatilis*. Alludit ad quod dicitur Prou. 9. *Sapientia miscuit vinū*, siue vt alij, *miscuit in cratere vinum: & proposuit mensam.* Quamobrem Ambrosius de instit. Virg. cap. 14. *Verè aluus ille Mariæ crater tornatilis: in quo erat sapientia, quæ miscuit in cratere vinum.* Ex hoc cratere in aureos Ecclesiæ scyphos transfunditur sanguis sub specie vini, idque indeficienter, ac perenniter: & ideo dicitur *crater nunquam indigens poculis*. Quamobrem Gulielmus, *nūquam*, inquit, *indigens poculis: quia quotlibet inde hauriunt, & quantumlibet*

Cant. 7.

Prou 9.

Ambros.

Mariæ aluus crater tornatilis, e quo vinum sanguinis Christi transfunditur.

Guliel.

libet hauriant,nequit exhauriri. In hoc ergo etiam Maria prædestinationis affert pignus,iuxta id,quod dicitur Ioa. 6. *qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, habet vitam æternam*: dum Maria in ventre carnem,in vmbilico exhibet sanguinem.Vtrumque coniunxit Zach. cap.9. *quod est bonum eius, & quod est pulchrum eius? frumentum electorum,& vinum germinans Virgines*. Frumentum electorum:& ideo Mariæ dicitur,*venter tuus aceruus tritici*.additur præterea,*vinum germinans virgines*:& ideo dicitur, *vmbilicus tuus crater tornatilis, nunquam indigens poculis*.Et ratio est,quia sicut *caro Christi est caro Mariæ*,vt ait Augustinus serm. de Assumpt. ita sanguis Christi est sanguis Mariæ.quia,vt ait Emissenus hom.1.de nat.Dom. *sanguinem,quem etiam pro matre obtulit,de sanguine matris accepit*.& ideo in sacro altari non solùm Christi,sed etiam Mariæ carnem haurimus, & sanguinem. Quod Mariæ deuotis specialem affert in perceptione Eucharistica voluptatem, & specialem spem salutis:tanquam Mariæ quoque carni,& sanguini concorporatis.Quamobrē Petrus Dam. serm.45. cum dixisset manare aliquid ex vberibus Virginis,& in carnem verti Saluatoris;mox subdit,*illud absque vlla dubietate non aliud nunc de sacro altari percipimus:& eius sanguinem* (Mariæ) *sacramentum nostræ redemptionis haurimus*.Ideo sicut Eucharistia per manna signatur:ita ipsamet Virgo manna dicitur. Quare Ambros.in ps.21. *ipsam*,inquit,*Mariam manna dixerim,quæ uelut cælitùs ueniens cunctis Ecclesiarum populis cibum dulciorem melle defluxit*.Si igitur in Eucharistia, vt canit Ecclesia,futuræ gloriæ nobis pignus datur; Mariæ *umbilicus crater tornatilis* exhibet nobis prædestinationis signum in poculo Eucharistico. Ideo Alanus in eum locum *Mariæ*, inquit, *vmbilicus plenus poculis, mundo propinans vinum salutis, vinum lætitiæ, poculum vitæ*. & ante illum Gulielmus,*umbilicus ille*,inquit, *Virgineus uitam mundo quasi crater tornatilis propinauit*.Ex hoc cratere spes hauritur salutis.

Ioan.6.

Zach 9.

Emissen. Mariæ carnem, & sanguinem in Eucharistia haurimus cū Christo.

Petr. Dam.

Ambros.

Alanus. Mariæ vmbilicus prædestinationis signum exhibet.

Decimum membrum sunt femora, *Iunctura femorum tuorum,sicu monilia*,siue vt alij,*sicut torques*.Cant.7. Ita enim legunt Ambrosius,Gregorius,& alij.vbi aliqui codices iuncturæ femorum tuorum. Per femora spiritualia,

Cant.7.

Maria, quos spiritualiter generat, ornat & coronat. vt notat Alanus, generatio spiritualis intelligitur : sicut per femora corporalia generatio corporalis . *Iunctura* igitur *femorum* Virginis *sicut monilia*: quia eos, quos Maria spiritualiter generat, quasi monilibus ornat, & coronat . Quamobrem Ambrosius lib. de instit. Virg. cap. 4.

Ambros. *Quam pulchra*, inquit, *illa, quæ in figura Ecclesiæ de Maria prophetata sunt: si tamen non membra corporis, sed mysteria generationis eius intendas. Dicitur enim ad eam, moduli femorum tuorum similes torquibus.* & infra . *Sicut victores solent secularibus prælijs strenuorum virorum donatas torquibus honorare ceruices: ita iugum nostrum leuauit, vt fidelium colla virtutis insignibus coronaret*. Coronis igitur assimilat Mariæ femora sponsus, & torquibus triumphantium : quia ijs, quos tanquam sui studiosos specialiùs pia mater gestat in femore, pollicetur torques aureos ac triumphalia ornamenta . quando , vt notat idem Ambrosius in ps. 116. serm. 17. *Sponsæ femora ornamentis pretiosissimis comparantur, & torquibus triumphantium*. Ex his omnibus iam habentur membra omnia, quæ à sponso describuntur, in Virgine non aliud exhibere , quàm prædestinationis auspicia, æternæ salutis pignora, victorias , coronas, triumphos: vt non immerito dicatur tota eius *statura assimilata palmæ* Cant. 7. Quo significatur Mariam, quanta quãta est, præmonstrare victorias, & præmium ipsum cæleste . Ideo

CCLXXIII.

Cassiodor. Cassiodorus in eum locum, *palma*, inquit, *victricem onerat manum : & ideo præmium illud significat, quod victoribus sanctis in cælestibus dandum est* . Quid clarius ad ostendendum nostræ prædestinationis signum reperiri in Maria ? Denique nihil in ea aliud contineri præter victorias , & triumphos satis indicauit sponsus, cum dixit, *quid videbis in Sunamite nisi choros castrorum* ? Cant. 7. castra quidem propter auxilium , quod Maria fert in hac vita pugnantibus; choros propter cãtica & pęanas, quę Maria præbet triumphantibus. Idcirco Theodoretus , *quid videbis*, inquit, *in Sunamite nisi choros castrorum? ex castris enim fiunt chori. nam*, vt addit Honorius , *cum in castris virtutis vicerint milites, pęana canentes redeunt : & choros ducentes victoriæ præconium celebrant* . Ideo quidquid est in Maria *castra* sunt, & *chori*; *castra* in præsenti vita ad pugnandum,

Cant. 7.

Theodor.
Honor.

cho-

choros promittentia æternæ vitæ ad canendum. Dicitur autem non videri in Maria *nisi choros castrorum*; non autẽ dicitur castra chororum: quia ita illa certum fert suis asseclis prædestinationis auspicium, vt in ijs priùs videantur chori, quàm castra; antea triumphus, quàm pugna. Hæc ex Canticis: qui *totus liber*, vt ait Andreas Cretensis in Cant. *Virginem præmonstrabat*. Multa de Virgine tanquam prædestinationis prænuncia e sacris literis hausimus, plura prætermisimus. quippe, vt affirmat S. Vincentius serm. 2. de Nat. Virg. *Maria in omnibus libris sacræ Scripturæ, & in omnibus Canticis, immo etiam in singulis versibus directè, vel indirectè, mysticè designatur.* Atque hæc quoad probationem è Scripturis.

Cãticorum liber totus Virginem præmõstrat *Andr.Cret.* *Vincent.*

Probatur idem secundò ex Patribus. quorum testimonia quamplurima adteximus Scripturis; alia intermiscenda sunt rationibus: hic paucissima seligemus.

Primum testimonium sit celeberrimum illud Germani Constantinop. serm. de zona Virginis, vbi, *si tu*, inquit, *nos deserueris, quidnam de nobis fiet, ò sãctissima Deipara, spiritus, & vita Christianorum? Quomodo enim corpus nostrum vitalis signum operationis habet respirationem: ita sanctissimum tuum nomen, quod in ore seruorum tuorum versatur assiduè, in omni tempore, loco, & modo, vitæ, & lætitiæ non solùm est signum; sed etiam ea conciliat, & procurat.* Sicut igitur respiratio causa est, & signum vitæ corporalis: ita affectus in Mariam causa est, & signum vitæ spiritualis, nempe vitæ gratiæ, ex qua vita gloriæ. Obseruandum est dici *nomen Mariæ, quod in ore seruorum tuorum* (deuotorum Virginis) *assiduè versatur in omni tempore, loco, & modo signum esse vitæ.* Quapropter magnum prædestinationis signum est apud Virginis studiosos assiduè habere in ore Mariam: siue eam laudando, siue precando, siue alios propter eam obtestando, siue eius auxilium ijs imprecando, siue ad eiusdem amorẽ, & studium alios cohortando: quia *nomen Mariæ assiduè in ore seruorum suorum uersari signum est uitæ.* Quod si per momẽta fit respiratio; & si interuallo tẽporis aliquo prohibeatur, signũ est, & causa mortis: idẽ proportionaliter censeri debet de Mariæ nomine. ita vt saltem dies non transeat, absque eo quod serui Mariæ, ali-

Mariæ patrocinium signum esse prædestinationis è Patribus probatur. *Germanus.*

Mariam assiduè in ore habere prædestinationis signum.

quo

quo ex prædictis modis, etiam apud alios Mariæ nomen non spirent: præsertim inserendo in aliorum auribus, atque animis Mariæ laudes, & studia in Mariam. Denique, vt ait Bernardus ser. 2. super missus est, *Maria non recedat ab ore, non recedat à corde*: quia scilicet respiratio fit ore, & corde. Non præmittam hic, quod narrat Antonius de Balinghem in Ephemeride B. Virg. die primo Nou. nempe repertam fuisse in Insula Iaponia anum quandam ita suæ superstitioni addictam, vt singulis diebus Amidæ nomen pronunciaret centies quadragies millies. Quod vt exequi posset, solem surgendo præuertens, antelucanas horas occupabat. Hæc postmodum ad Christi fidem traducta totidem vicibus, nempe centies quadragies millies, Iesu & Mariæ nomen quotidie proferebat. Profectò non pluries respirabat. vt nuper in extremo terræ margine vna impleret neophyta, quod tot ante seculis Germanus Episcopus docuit, de respiratione assidua in nomine Mariæ. Iure Bonauentura in Psalt. *respirate*, inquit, *ad eam perditi peccatores*. Inter hæc eadem dulcissima nomina Iesu, & Mariæ non modò spiritum ducere, sed etiam extremum spiritum mittere (quod vehementer optare, & enixè à Deo petere, adhibito intercessore Iosepho, solent viri pij) maximum duco prædestinationis auspicium. Quippe inter vitalia nomina intercedere non potest mors nisi vitalis. Ita non solùm signum vitæ est, iuxta testimonium allatum Germani, in hoc nomine respirare, sed etiam expirare.

Bernard.

Mira anus cuiusdam religio.

Inter Iesu, & Mariæ nomina spiritus semper ducendus: & extremus mittendus.

Secundum testimonium est Augustini ser. 2 de Domin. Annunc. vbi, *Tu es*, inquit, *spes unica peccatorum: in te nostrorum est expectatio præmiorum*. Quid est *expectatio præmij*, nisi prædestinationis auspicium?

Maria expectatio præmiorum.

August.

Tertium testimonium est Damasceni in Annunc. Dei Genitr. *spem*, inquit, *tuam habens, ò Deipara, seruabor: defensionem tuam possidens, non timebo. Persequar inimicos meos, & in fugam uertam habens ut thoracem protectionē tuam, auxilium tuum: nam deuotum tibi esse est arma quãdã salutis, quæ Deus ijs dat, quos uult saluos fieri*. Ita Damascenus apud Binettum in tessera num. 12. Hoc testimonio nihil clarius.

Damasc.

Quartum testimonium est Bernardi serm. de Nat. Virg.

Bernard.

vbi

vbi, *si quid*, inquit, *spei in nobis est, si quid salutis, ab ea* (Maria) *nouerimus redundare*. Si tota spes salutis in Maria, vtique maius aut minus prædestinationis signum est per maiorem, aut minorem accessum ad Mariam. Clariùs idem serm. super missus est, *Hæc*, inquit, *peccatorum scala: hæc maxima mea fiducia: hæc tota ratio spei meæ*. Si Bernardo *tota ratio*, siue totum fundamentum *spei* est Maria, apertè hinc colligitur, quod totale fundamentum salutis reponi debeat in protectione Mariæ. Non quod excludatur Christus, vt imperitè calumniantur hæretici: sed quod Maria sit fundamentum immediatum, Christus vltimatũ: sitque illa, vt ait idem Bernardus ser. in signum magnum, *mediatrix ad mediatorem*.

In Maria tota ratio nostræ spei.

Quintum testimonium est eiusdem serm. 2. de Pentec. *Ad illam* (Mariam) *sicut ad medium, sicut ad arcam Dei, sicut ad rerum causam, sicut ad negotium seculorum respiciũt & qui in cælo habitant, vt resarciantur: & qui in inferno*, (in infero loco Purgatorij) *ut eripiãtur: & qui præcesserunt, vt prophetæ fideles inueniantur: & qui sequuntur, ut glorificentur*. Respicere igitur in Mariam, quod fit siue imitando, siue deprecando, habet pro fine glorificationem: & sic prædestinationis est signum: sicut ijs, quibus inter medias tẽpestates conspiciendam se præbet stella polaris veluti cõmonstrans portum, habent in ea signum salutis. Idcirco, vt monet idem Bernardus serm. 2. super missus est, *si insurgant uenti tentationum, si incurras scopulos tribulationum, respice stellam, uoca Mariam*. Quemadmodum igitur tota nauigantium spes posita est in ligno, & in stella: ita tota viatorum spes est posita in cruce, & in Maria. Quod animaduertens Innocentius apud Bonau. in spec. cap. 3. *quibus*, inquit, *auxilijs possunt naues inter tot pericula pertransire usque ad littus? certè per duo, per lignum, & stellam: id est per fidem crucis, & per uirtutem lucis, quam peperit nobis maris stella Maria*.

CCLXXIV.

In ligno crucis, & stella Mariæ viatorum spes posita.

Bernard.
Innoc.

Sextum testimonium est Anselmi apud Bonau. in spec. Virg. cap. 3. *Sicut, ò beatissima Virgo, omnis à te auersus, & à te despectus necesse est ut intereat: ita omnis ad te conuersus, & à te respectus impossibile est ut pereat*. Hoc testimonio nihil illustrius. Quippe Anselmus pronunciat verè studiosos

Ansel.

diosos Mariæ,quos illa benigniore cēsetur respicere oculo,*impossibile esse ut pereant.* Ad hoc explicandū,apprime facit quod refert S.Epiphanius in Physiologo.cap.23.esse quandam auem charadrium appellatam, hac proprietate præditam , quod si quis morbo laboret , sitque hominis ægritudo lethalis, prospectum suum auis ab illo auertit : sin verò morbus vitæ securitatem promittat, tunc auis in ægrum intendit visum,& vicissim æger in auem . Signum igitur futuræ mortis est auersio prospectus ab ægro; signū futuræ salutis est prospectus auis in ægrum , & ægri in auem.Hoc,quod ibi Epiphanius Christo applicat,aptissimè quoque quadrat in Virginem.Signum quippe æternæ mortis , & reprobationis est neque benignè respici à Maria,neque vicissim deuotè respicere Mariam: & sic,vt dictum est ex Anselmo,*omnis ab ea auersus necesse est ut intereat* . Contra verò, cum Maria in hominem intendit oculos,& vicissim homo in Mariam;tunc,sicut ibi ex Epiphanio vitæ securitas promittitur , ita hic *omnis ad eam conuersus*, ac proinde respiciens Mariam , *& ab ea respectus*, *impossibile est,ut pereat*:& sic habet signū potissimum prędestinationis. Exēplū huius etiā peti potest à sacris litteris.Nam ex Dei mandato imago serpentis erecta est; *quā, cum percussi aspicerent,sanabantur* Num. 21. Serpens autē ille non solùm Christi,vt habetur Ioan. 3. sed etiam Mariæ typum gessit.Quippe,vt notauit Clemens Alex. in adhort.ad gentes,erat *serpens fœmina*; *quam,cum aspicerent, sanabantur*. Quod non sine mysterio factum est:vt significaretur,iuxta testimonium Anselmi , *conuersum ad Mariam, impossibile esse, ut pereat*. Et ratio à priori est,quia qui respicit Mariam , respicitur à Maria:ex cuius oculis hauritur salus.Quamobrem eadem Virgo,vt habetur in reuel.B.Gertrudis lib.4.cap.53.dum caneretur Salue Regina,deuentumque esset ad ea verba,*illos tuos misericordes oculos ad nos conuerte,Hi sunt* , inquit, *misericordiosissimi oculi mei,quos ad omnes me inuocantes possum salubriter inclinare : unde & uberrimum fructum consequuntur salutis æternæ* . Et hoc est,quod modo diximus ex Anselmo,impossibile esse vt pereat respectus à Maria.Respicit autem specialiter suos clientes ac deuotos , qui eam specialiter respi-

Epiphan.

Num.21. Serpens æneus Mariæ figura. *Clem. Ale.*

Reuel.B. Gertr.

respiciunt, vt dictum est. E quibus infert Mendoza in Viridario lib. 2. probl. 9. *periculosam non esse, sed securam huiusmodi loquutionem, Impossibile est damnari eum, qui B. Virginem colit.* Quia scilicet conformis est propositioni supradictæ Anselmi, & intelligitur in sensu composito cum gratia congrua, & efficaci, quam Virgo suo patrocinio suis cultoribus impetrat.

Mariæ studiosos an impossibile sit damnari.

Mendoza.

Septimum testimonium sit Gulielmi Parisiensis de Rethor. diuina cap. 18. vbi ostendens quanta prædestinationis fiducia reponi possit in patrocinio Virginis, *Adibo te,* inquit, *immo etiam conueniam, gloriosissima Dei genitrix, quam matrem misericordiæ, & reginam pietatis vocat, immo clamitat omnis Ecclesia sanctorum. An poteris denegare peccatoribus interpellationis tuæ gratiam apud benedictum filium tuum, Tu, cuius gratiositas nunquam repulsam patitur, cuius misericordia nulli vnquam defuit, cuius humilitas nullum vnquam deprecantem, quantumcumque peccatorem, despexit? Totum quod habes gratiæ, totum quod habes gloriæ, & etiam hoc ipsum quod es mater Dei, si fas est dicere, peccatoribus debes. Cui igitur dubium esse potest quin preces tuas, quantæcunque necessariæ esse possunt, peccatoribus debeas? non denegabis ergo mihi quod debes: quin potius superaddes, maiora mihi impendens quàm debeas. & intendo quod maiori instantia ac deuotione orabis pro me, quàm ego auderem petere: & maiora etiam impetrabis mihi, quàm petere præsumam.* Et infra post multa. *necesse vt totam te possideat misericordia. ne steteris igitur pro iustitia contra illam: & propter hoc ne allegaueris illam* (iustitiam) *contra me, qui soli misericordiæ tuæ, post filium tuum, innitor: spemque meam, post illum, totaliter in ipsa posui atque fixi.* Hoc de spe salutis post Christum totaliter reposita in patrocinio Virginis haurire potuit Pariensis ex S. Francisco Assisinate, de quo ita Bonauent. in eius vita cap. 9. *in matre Domini post Christum præcipuè fidens, eam sui & suorum aduocatam cōstituit.* Si spes salutis à Gulielmo Pariensi Episcopo, post Christum, totaliter reposita est in Maria: si fiducia præcipua Francisci non collocabatur in mundi contemptu, nō in tot asperitatibus pœnitentiæ, sed in matre Domini; perspicuum est haberi speciale signum ac spem salutis ex

Guliel. Par.

CCLXXV.

Bonau.

eo,quod quis specialiter adhærescat Mariæ. Quod comprobauit ipsemet Franciscus,dum suos asseclas,qui cadebant è scala rubra, in cuius culmine Christus erat,ad scalam albam mittebat,in cuius fastigio erat Maria: per quá omnes ad cælum ascendebant incolumes, vt notatum est supra.

Birgitt. Maria nemi nem excludit à miseri cordia.

Octauum testimonium sumitur ex reuelatione facta S.Birgittæ,quæ habetur lib.6.reuel. cap. 10. vbi ipsamet Deipara eam alloquens,*nullus est*, inquit,*adeo maledictus, qui,quandiu viuit,careat misericordia.Nullus est ita alienus à Deo,nisi omnino fuerit maledictus,qui si me inuocauerit,nō reuertatur ad Deum,& misericordiam habeat.*Idem reuelauit eidem Birgittæ S.Agnes lib.4.reuel.c.11. vbi *sicut*,inquit,*sole illuminantur, & inflammantur cælestia, & terrestria:sic ex dulcedine Mariæ nullus est,qui non per eam, si petitur,pietatem sentiat.*

Cathe. Sen. Mariæ priuilegium ab æterno Patre concessum.

Nonum testimonium sumitur à reuelatione facta S. Catherinæ Senensi,quam Aeternus Pater alloquens, *Mariæ*, inquit, *vnigeniti filij mei gloriosæ genitrici à bonitate mea concessum est, propter Incarnati Verbi reuerentiam,vt quicunque etiam peccator ad eam cum deuota veneratione recurrit,nullo modo diripiatur à dæmone infernali*. Recursus & confugium ad Virginem eo modo, quo par est,signum est quod talis deuotus non diripietur à dæmone:& sic quod saluabitur.Ideo S. Ephræm de laud. Virg. eam appellat *spem desperantium,portum naufragantium, & auxilio destitutorum vnicam adiutricem*. Quid non præstabit sperantibus,quæ etiam adiuuat desperantes.

Mariæ Paradisi appellationes attributæ.

Decimum testimonium conflatur ex dictis eorum patrum, qui Mariæ appellationem tribuunt Paradisi.S. Iacobus in Liturg.appellat *Paradisum spiritualem*. Andreas Creten.or. de Annunc. *intellectualem viuidi salutis nostræ ligni Paradisum*.Basilius Seleuc.episc.or.in Annunc.*perpetuò virentem castitatis Paradisum,in quo vitæ lignum plantatum omnibus fundit fructum salutis*.Damascenus or.de dorm.*Paradisum,in quo sublata est condemnatio*. Bonau.in spec.cap.5. *Paradisum Dei in benedictionibus multiplicium deliciarum*.Procopius in Genesim,*secundum paradisum,in quem descendit Deus*. Quod autem maius prædestinationis

nis

nis signum, quàm per deuotionis affectum iungi Mariæ, quod est coniugi cum Paradiso? Ideo August. serm. 10. de tempore, appellat Mariam terram promissionis, ex qua exploratores in signum possessionis botrum vuæ attulerunt Num. 13. *sicut*, inquit, *vua illa Christum figurauit: ita & terra promissionis Maria videtur imaginem prætulisse*. Sicut per quadraginta duas mansiones deuentum est ad terram promissionis: ita per quadraginta duas generationes deuentum est ad Mariã, vt patet ex Matth. 1. *liber generationis Iesu Christi* &c. *Abraham genuit* &c. Quod expendens Hieron. epist. ad Fabiolam de 42. mans. *Quadraginta duæ*, inquit, *mansiones, per quas Israeliticus populus venit ad Iordanem, sunt quadraginta duę generationes Abraham vsque ad Christum: in quo numeri sacramento verus Hebræus, qui de terra transire festinat ad cælum, terram repromissionis ingreditur. Nec mirum si in huius numeri mysterio perueniamus ad regna cælorum, sub quo Saluator à primo Patriarcha peruenit ad Virginem*. Iam igitur quodã modo peruenit ad regnum cælorum, qui per affectum habitat in Maria. Idcirco dicitur ps. 86. *sicut lętantium omnium habitatio est in te*. quod Ecclesia aptãs Virgini, *sicut*, inquit, *lætantium omnium nostrum habitatio est in te, Sancta Dei Genitrix*. Iurè *sicut lætantium*: quia per hanc inhabitationem in Virgine, per spem salutis hauritur lætitia Paradisi. Quippe Deipara, vt ait Hieronymus de laud. Virg. apud Binettum in tessera num. 31. *thesaurus est omnis lætitiæ, origo nostræ felicitatis, custos æternæ vitæ, Paradisus cælestis æterni Patris*. &, vt addit Damascenus or. de Assumpt. *inexhaustum est gaudij pelagus, vnica mœroris obliteratio*. Denique non inmeritò ab Epiphanio or. de Arm. appelletur *radix gloriæ*. Hæc pauca delecta seorsim ex Patribus. Quoad rationes, fit

August.

Maria per terram promissionis adumbrata.

Hieron.

CCLXXVI.

Rationes pro prædestinationis signo in affectu Mariæ reposito.

Prima ratio à priori. Quotiescunque datur medium necessarium, aut saltem valde conducens ad finem: quò magis acceditur ad tale medium, maius signum habetur assecutionis futuræ finis. Sed Maria est medium necessarium, aut saltem valde conducens ad finem salutis. Ergo quò magis ad eam acceditur, maius signum habetur assecutionis futuræ finis. Per affectum autem erga Mariam

August. acceditur ad Mariam.quippe, vt ait Augustinus enarr.in ps 94.*pedes nostri in hoc itinere affectus nostri sunt. Prout quisque affectum habuerit:ita accedit,vel recedit.*Maior probatur,quia assecutio finis pendet à medijs. Ergo,quò magis acceditur ad media necessaria, aut valde conducentia ad finem;magis acceditur ad finem. Ergo in hoc accessu ad media habetur & causa, & signum assecutionis futuræ finis. Quod verò Maria tale sit medium in ordine ad finē salutis,probatur, quia per illam dantur omnia dona gratiæ:quæ sunt media planè necessaria ad salutem, vt ostensum est tomo priore lib.6.q.38.num.29.& 30. sicut igitur Maria se habet in ratione medij: ita se habet in ratione signi ijs,qui sibi specialiter applicant tale medium. Tales autem sunt omnes specialiter studiosi Virginis,qui ex hoc affectu speciali erga illam, specialiter sibi applicant tale medium,impetrando, & merendo eius patrocinium speciale. Confirmatur primò ex propinquitate,quam habet Maria ad finem. Quia hoc postulat ordo hierarchicus,vt ea,quæ sunt remotiora à fine,subordinentur illi, quod est proximius fini. Sed Deipara est proximior fini: cum ratione maternitatis Dei attingat Christum, qui est principium,& finis prædestinationis omnium aliorum.Ergo ordo hierarchicus postulat, vt cæteri prædestinati ad eundē finem,in hoc subordinentur Deiparæ, quæ est proximior fini.Hæc autem subordinatio maximè apparet in Deiparæ studiosis:qui ad eam confugiunt,in ea spem collocant, ab ea regi se sinunt. Ergo etiam in his maximè apparet accessus ad prædestinationis finem:ac proinde in his maximè apparet prædestinationis signum. Confirmatur secundò ex contrarietate, quam habet Maria ad omnia, quæ sunt impeditiua huius finis. In hoc autem,præter superiùs adducta, aduertenda est Mariæ singularis potentia contra Dæmones. Nam contra exercitus Dæmonum immitti solent exercitus numerosiores Angelorum, iuxta id,quod dicitur 1.Reg. 4. *plures vobiscum sunt,quàm cum illis.* sed contra omnes omnium dæmonum vires sola satis est Maria. Siue quia,vt notat Bernardus in deprec.ad Virgin.*innumerabilium beatorum spirituum multitudinem ad eius ministerium delegatam fuisse non ambigitur*: atque adeo

Mariæ singularis potentia contra dæmones.

1 Reg.4.

Bernard.

adeo nunquam poteſt prodire in aciem ita ſola,vt Angelorum exercitibus non ſit ſtipata.Siue quia ipſa etiam ſola vires habet integri exercitus:& ideo Cant.6.dicitur *terribilis vt caſtrorum acies ordinata.*Quare Bonauent.in ſpecul.B.Virg.lect.2.ex D.Bernard. *Non ſic,*inquit,*timent hoſtes viſibiles caſtrorum multitudinem copioſam : ſicut aereæ poteſtates Mariæ vocabulum,patrocinium,exemplum.Fluũt ſicut cera à facie ignis,vbi inueniunt huius nominis recordationem,deuotam inuocationem,ſollicitam imitationem.* Iurè ergo dicitur *vt caſtrorum* &c.Adeo dęmonibus terribilis, vt quemadmodum affirmat Riccardus Victorinus in cãt. 4.cap.ſuo 26.*ad eam dæmones accedere, eamque tentare non præſũpſerint.*Dicitur quidem de Chriſto Matt.4.*accedẽs ad eum tentator* : ſed ad Mariam dæmones,ex Riccardo, *accedere non præſumpſerunt* : quaſi magis ſibi à Maria timerent, quàm à Chriſto . non quòd illa potentior : ſed quia,cũ Maria ſit pura creatura, Chriſtus ſit homo Deus; maiori ſibi ducunt contemptui , dum vincuntur à pura creatura,& fœmina , quàm dum ſubduntur homini Deo . Ideo maximè timent congreſſum cum Maria,experti eius tot victorias,quot pugnas. Immo congreſſurus in deſerto dæmon cum Chriſto,hæc illũ cogitatio deterrebat, quod congrediebatur cum filio Virginis.quod notans S. Maximus hom. 1.de ieiun. *animabat* , inquit , *dæmonem præſumere congreſſum partus fœmineus* : *ſed terrebat virginitas parientis* . Ita dæmon etiam in Chriſto exhorrebat vmbrã Mariæ. Præterea adeo terribilis fuit dæmonibus,vt non ſolùm *ad eam tentandam accedere non præſumpſerint*,vt dictum eſt ex Riccardo : ſed etiam,vt addit S.Bernardinus Sen.tom.2.ſerm.51.art.3. cap. 2. *non auſi ſint in modico reſpicere mentem eius,nec de magno ſpatio illi appropinquare.* Denique adeo Maria dæmonibus eſt terribilis ; vt,quemadmodum notat Idiota l.de contempl.Virg.cap. 5. *ad ſolam eius nominis inuocationem cælum rideat , Angeli gaudeant,terra lætetur,conturbetur infernus* . Quo in genere non prætermittam id, quod mihi ſuperioribus annis quidam iudex narrauit de reo . qui ad quæſtionem adductus, faſſus eſt ſe cum dæmone familiari , quem ab hæreticis mercatoribus emerat,multo tempore eſſe verſatum.Hunc

Ricc. Vict.

Dæmon etiã in Chriſto Mariam exhorrebat.

S. Maxim.

Idiota.

à se missum sæpe ad alliciendas ad sui amorem mulieres, rediisse identidem conatu irrito, opere non infecto solùm, sed ne quidem tentato. Quippe, qui diceret talem, vel talẽ mulierem, ad quam fuerat destinatus, inuentam à se recitantem officium B. Virginis, aut Rosarium: *in has nihil sibi, aut suis esse potestatis, aut virium*. Ex hac veritate vel ab ipso hostium testimonio extorta facilè apparet, non solũ dæmones non præsumpsisse accedere ad tentandam Mariam, vt dictum est ex Riccardo: sed neque accedere ad tentandos veros deuotos Mariæ: & ad solam eius inuocationem dæmones cõtremiscere, vt modò diximus ex Bernardino Senensi. Vnde fit vt non solùm Maria, sed etiam deuotus Mariæ sit dæmonibus terribilis: ac proinde deuotio erga Mariam sit prædestinationis signum, & medium.

Mariæ studiosos dæmones tentare non audent.

CCLXXVII. Secunda ratio. Omnis affectus in Christum est signum prædestinationis. Sed omnis affectus in Mariam est affectus in Christum. Ergo omnis affectus in Mariam est signũ prædestinationis. Maior patet ex probatis cap. 16. Minor probatur, quia omnis affectus in Mariam fertur in illam siue secundùm quòd est mater Christi, siue secundùm dona dependentia à tali maternitate Christi, quod vltimatè in eandem maternitatem resoluitur. Ergo ratio formalis amãdi Mariã est Christus. Ergo affectus, qui fertur in Mariã, fertur Christũ, idest in Saluatorẽ: ac proinde nõ potest nõ esse signũ salutis. Cõfirmatur primò ex eo quod, vt notat Petrus Dam. serm. de nat. Mar. *Christus est in Virgine per identitatem, quia idem est quod ipsa*: siue ex physica idẽtitate filij ad matrem, propter communionem eiusdem carnis: siue quia in morali æstimatione faciunt vnum: &, vt notat Rupertus lib. 6. in Cant. *totus honor impensus matri in gloriam redundat filij*. Ita vt, teste Arnoldo l. de laud. Virg. *matris, & filij non tam sit gloria communis, quàm eadem*. Ergo qui per affectum accedit ad Mariam, accedit ad Christum: & amor Christi & Mariæ non tam est communis, quàm idem. Ergo in Maria exhibetur nobis Christus, & sic exhibetur beatitudo, & salus. In hoc autem obserua quod amor in Christum non est hoc ipso amor in Mariam. Nam, licet aliquando studiosi Mariæ Christum ament vt filium Mariæ: tamen quia filiatio, quæ principalior

Petr. Dam.

Rupertus.

lior

lior est in Christo, est illa, secundùm quam est filius Dei; ideo secundùm hanc amor in Christum non redundat formaliter in Mariam: à cuius filiatione Christus præscindit secundùm quod est filius Dei. Contra verò amor Mariæ, secundùm quod est mater Dei, hoc ipso redundat in Deum, vt terminum talis relationis: ex quo resultat summa amabilitas in Maria. Vnde fit vt amans matrem Dei, quà talis est, vnico affectu duplici obligationi satisfaciat erga matrem, & erga filium. Sic solent sancti viri aliquos actus amoris super omnia exhibere Deo in amore Mariæ super omnia pura creata, vt matris Dei: optando omne bonum Mariæ matri Dei: summè dolendo offendisse se in suis culpis vnà cum Christo Mariam matrem Dei: summè gaudendo de gloria, quam habet vt mater Dei: qua qui q; libenter se spoliaret, si opus esset, vt eam vestiret tanquam matrem Dei. Quo in genere non prætereundus videtur silentio actus ille eximius erga Vrginem, ob quem saluatus est Carolus S. Birgittæ filius. Qui ductus post obitum ad iudicium, & à dæmonibus acriter accusatus, à Dei matre accerrimè defensus est. quia, vt ipsamet Virgo dixit S. Birgittæ reuel. lib. 7. cap. 13.. *dum eius anima in corpore erat, magnam charitatem habuit ad me, reuoluens hoc sæpiùs in corde suo, quod me Deus suam matrem dignatus est facere: & quod super omnia creata me sublimiter voluit exaltare. Et ex hoc tanta charitate cœpit Deum diligere, quod in corde suo dicebat sic: intantùm ego gaudeo, quod Deus Virginem Mariam matrem suam habet super omnia charissimam, vt nulla corporalis delectatio sit in mundo, quam ego in permutationem huius gaudij reciperem: immo illud gaudium omnibus terrenis delectationibus præferrem. & si possibile esset quod ipsa in vno puncto minimo à dignitate, in qua est, à Deo remotior fieri posset; ego magis mihi in permutationem eligerem in profundo inferni æternaliter cruciari. Idcirco sit Deo pro gratia, & gloria, quam dedit matri suæ dignissimæ, infinita gratiarum actio.* Ecce actum amoris super omnia erga matrem Dei, quà talis est, redundantem in amorem super omnia circa Deum. Hi maximè actus circa Mariã, & media prædestinationis sunt, & signa. Quippe Mariam diligens à Maria diligitur, iuxta illud Prou. 8. *ego diligen-*

In Mariæ amore Dei amor includitur.

Birgitt.

Prou. 8.

tes

tes me diligo: & qui diligitur à Maria, diligitur à Chriſto. Sicut enim Chriſtus dixit, *Qui diligit me, diligetur à patre meo* Ioan. 14. ita dicere poteſt Maria, qui diligit me, diligetur à filio meo. Confirmatur tertiò, quia hic ipſe modus aſcendendi ad Deum mediante Maria eſt iuxta volũtatem ipſius Dei. Sicut enim Deus ſibi complacuit vt omnia dona ad nos deſcenderent per Mariam, vt probatum eſt priori tomo lib. 6. q. 38. num. 29. & 30. ita ſibi complacet vt omnes noſtræ preces, ac vota ad eum aſcendant per Mariam. & ſicut Mariam elegit, per quam daretur Chriſto donum ſubſtantiale vnionis, & per quam darentur nobis omnia alia dona ſupernaturalia, veluti dimanãtia à Chriſti vnione: ita eamdem Mariam elegit, per quam omnes noſtræ preces, & affectus refunderentur in Chriſtum. Idcirco Bernardus ſerm. de aquæductu, *quidquid*, inquit, *offerre Deo paras, Mariæ commendare memento: vt eodem alueo ad largitorem gratiæ redeat, quo fluxit*. Ita ſicut eſt mediatrix donorum Chriſti ad Eccleſiam, ſic eſt mediatrix votorum Eccleſiæ ad Chriſtum: ac proinde hic, vt ita dicam, recurſus, & confugium ad Deum per Mariam, magis conſonat ordini hierarchico ab ipſo Deo præfixo, quàm recurſus, & confugium immediatè ad Deum. Exẽplum peti poteſt ab eo, qui maximè pollet gratia apud Principem, Italicè appellant, *il priuato del Prencipe*. Huic ita princeps regni totius adminiſtrationem tradit, vt negotia non tranſigantur niſi per ipſum: ita vt neque libelli ſupplices ſubditorum deferantur ad principem niſi mediante, vt ita dicam, priuato Principis: neque gratiæ à Principe deferantur ad ſubditos, niſi eodem mediatore. Vnde fit, vt qui pollet magis gratia apud priuatum, magis etiam polleat gratia apud Principem: cum vnum cẽſeantur velle & poſſe Principis, & priuati. Ac proinde ſignum maius, aut minus doni alicuius maximi à principe impetrandi eſt maior, aut minor gratia apud priuatum Principis. Eodem modo philoſophandum eſt de ſigno prædeſtinationis, prout quiſque magis vel minùs pollet gratia apud Mariam, cui Chriſtus perfectiſſimo modo in adminiſtratione Eccleſiæ militantis, & triumphantis tradidit primatum, Italicè *la priuanza*. Si igitur vniuſcuiuſq; nego-

Ioan. 14.

Maria mediatrix Dei, & hominũ.

Exemplum, quo explicatur ad Deiparam eſſe recurrendũ immediatè.

negotium benè,aut meliùs dirigitur, prout maiore,aut minore conatu suscipitur à priuato: ita negotium nostræ salutis benè,aut meliùs dirigitur,prout id minùs, aut magis suscipitur à Maria. quippe habet idem posse,& velle cum Christo.Nam, vt ait Arnoldus tract. de laud. Mariæ, *vna est Mariæ & Christi caro,vnus est spiritus; ex quo dictũ est ei,Dominus tecum*. Quia igitur libelli supplices,qui ad Principẽ per manus nõ deferũtur priuati,patiũtur repulsã: ideo,vt monet Bern.ser.de Nat.Virg.*quod Deo offerre vis,Mariæ manibus trade: si non vis sustinere repulsam*. In hoc autem Deus optimus Princeps optimè nobis consuluit.Primò quia elegit ad id muneris inter puras creaturas præstantissimam, quæ longissimo interuallo cæteras antecelleret. Secundò quia elegit creaturam nostri generis,nempe puram creaturam,& naturæ humanæ: cui possit dicere vnusquisque,ex Gen.29.*os meum es,& caro mea.* Tertiò quia elegit matrem.Matri autem Regis nullus dedignari potest subesse subditorum Regis. Illustratur hoc ex antiqua Hebræorum traditione. Nam, vt testatur Canisius de B.Virg.lib.1.*Hebræi inter arcana sua celeberrimum ducunt,vnam inter creaturas omnes longè præstantissimam esse, quam ipsi mitraton,hoc est principem facierum appellant:eò quod semper stat ante faciem summi Imperatoris, & ius habet ad eius præsentiam benemeritos introducendi. Animaduersum est autem ab eruditis,Mariæ nomen cum illo mitraton haud perperam conuenire*. Non poterat clariùs explicari munus,vt vocant, *Priuati*,totaliter commissum Mariæ.Quia igitur æternus Pater filio *omnia dedit in manus* Ioan. 13. Filius ordine quodam,vt dictum est, hierarchico omnia dedit in manus matris: ita vt sicut filius mediator est apud Patrẽ,ita mater mediatrix sit apud filium.Quippe,vt notat Bernard. serm. in signum magnũ, *opus est mediatore ad mediatorem: nec alius nobis vtilior, quàm Maria*. Prout igitur quisque maiorem, aut minorẽ accessum habet ad Mariam; maiorem accessum habet ad Christum:à quo vltimatè pendet prædestinatio. Ergo mensura signi maioris,aut minoris nostræ prædestinationis sumenda potissimùm est à maiori, vel minori accessu ad Mariam.

CCLXXVIII.
Arnold.
Bernard.
Gen.29.
Canisius.
Bernard.

Tertia ratio ducitur à pari, siue à fortiori. Affectus insignis erga alios sanctos prædestinationis est signum. Ergo multò magis affectus insignis erga Mariam. Antecedens probatum est cap. 9. Consequentia patet à fortiori. Primò quia oratio aliorum sanctorum fundatur tantùm in misericordia ex parte Dei: oratio Deiparæ fundatur in aliquo iure quasi iustitiæ ex parte ipsius. Quod discrimen notans S. Antoninus 4.p.tit.15.cap.17.§.4. *Oratio*, inquit, *Sanctorum non innititur alicui rei ex parte sui, sed tantùm misericordiæ ex parte Dei. Oratio autem Virginis innititur gratiæ Dei, iuri naturali, & iustitiæ Euangelij. Nam filius nō tantùm tenetur honorare matrem, sed obedire: quod est de iure naturæ.* & infra subdit, *orationem Deiparæ habere rationem iussionis, & imperij.* Quod idem dicit Petrus Damian. ser. 1. de Nat. Virg. vbi, *accedit*, inquit, *ad aureum humanæ recōciliationis altare non rogans, sed imperans; domina, non ancilla.* Quod si preces Principum sunt iussa; vtique erunt veluti iussa preces Mariæ, quæ Deo quodammodò principatur. Quippe, vt ait Bernard. hom. 1. super missus est, in Maria *sublimitas est sine socio, quod Deo fœmina principetur.*

Mariæ oratio in aliquo iure fundatur.

Antonin.

Pet. Dam.

Bernard.

Secundò, oratio aliorum sanctorum potest aliquando esse inefficax: oratio verò Deiparæ semper est efficax. Idcirco idem S. Antoninus loc. cit. *Impossibile est*, inquit, *Deiparā non exaudiri, iuxta illud, quod in figura eius dixit Salomon matri suæ: Pete mater mea, neque enim fas est vt auertam faciem meam.* Quod si Christus dicitur ad Hebr. 5. à Patre exauditus esse *pro sua reuerentia*, ratione filiationis: etiam Maria exauditur à filio *pro sua reuerentia*, ratione maternitatis. Quantā reuerentiā matri exhibeat Christus, facilè intelligi potest ex ea, quā matri exhibuit Salomō Christi figura. Habetur enim 3. Reg. 2. *surrexit Rex in occursū eius*, (matris) *adorauitq; eam: & sedit super thronum suum. positusque est thronus matri Regis: quæ sedit ad dexteram eius.* Quæ S. Bernardin. tom. 3. serm. 11. ar. 2. applicans Virgini in Assumptione, *contemplare*, inquit, *mirificam obuiationem: quia surrexit Salomon in occursum matris suæ. mirificam adorationem: quia adorauit eam. altissimam sublimationem: quia positus est thronus matri Regis. immediatissimā coniunctionem: quia sedit ad dexteram eius.* E quibus appa-

Mariæ oratio semper est efficax.

Antonin.

Hebr. 5.

3. Reg. 2.

Bernardin.

ret discrimen inter patrocinium] Mariæ, & aliorum sanctorum. siquidem cæteri patrocinantur adorantes: hæc autem patrocinatur adorata], & sedens ad dexteram filij: sicut Filius sedet ad dexteram Patris. Idcirco patrociniũ Mariæ est altioris ordinis: &, vt ait Germanus serm. de zona, *patrocinium Virginis maius est, quàm vt intelligentia apprehendi possit*. Quamobrem Georgius Nicomed. or. de obl. Deiparæ, dixit eam *in petitione habere vires, & robur inexpugnabile: nihil eius resistere potentiæ: omnia eius obedire imperio: omnia eius potestati seruire*. Ideo etiam, vt aduertit Suarius tom. 2. in 3. p. disp. 23. sect. 2. *si fingamus Beatam Virginem aliquid postulare, totamque cælestem curiam illi resistere; potentior esset, maiorisque efficaciæ, & valoris apud Deum Virginis, quàm reliquorum omnium Sanctorum oratio*. Et ratio à priori est, quam tradit Damascenus or. 1. de dorm. quia *matris Dei, & seruorum Dei infinitum est discrimen*. Ergo multò maius signum prædestinationis constituitur in patrocinio Virginis, quàm in patrocinio non solùm vnius, aut alterius; sed etiam omnium simul sanctorum: quos tamen adhibere possumus vt patronos apud eandem Virginem, vt notatum est tomo priore lib. 6. q. 38. num. 43. Quamobrem Augustinus apud Bonauenturam in spec. cap. 6. Mariam alloquens, *vnam ergo*, inquit, *ac te solam pro nobis fatemur in cælo esse sollicitam*. Siue quia tãta est pro nobis sollicitudo Mariæ, vt respectũ illius aliorũ sanctorum sollicitudo perinde sit, ac si non esset. Siue quia sollicitudo sanctorum pro nobis non est nisi mediatrice Maria: & ideo tota in solam refunditur Mariam. Tertiò cæteri sancti non possunt nobis patrocinari ad salutem, nisi per modum impetrationis: Deipara verò, præter efficaciam impetrandi, affert ad salutem ius merendi. quippe meruit de congruo omnibus prædestinatis omnia, & singula dona gratiæ, vt probatum est tom. 2. theol. lib. 3. q. 7. n. 10. Habuit præterea quasi ius præsentandi certum numerum prædestinatorum, quos ipsa determinasset, vt probatum est ibid. q. 10. num. 12. Ergo, si plus à Deipara ad prædestinationem confertur, quàm à sanctis omnibus etiã simul acceptis; multò maius in patrocinio eius reponitur ad prædestinationem præsidium. Patrocinium autem hoc ma-

Germanus.

Georg. Nic.

Mariæ efficacior oratio quàm totius cælestis curiæ.

Suar.

August.

CCLXXIX

maximè debetur Deiparæ studiosis: & sic studium erga Deiparam prædestinationis est signum multò maius,quã studium quantumuis insigne erga sanctos cæteros. Quartò proprium, & speciale est Deiparæ impetrare perseuerantiam finalem,vt ostensum est tomo priore l.6.q.38.Ex hac autem pendet vltimatè prædestinatio, iuxtà illud Matt.10. *qui perseuerauerit vsque in finem,hic saluus erit.* Ergo signum speciale perseuerantiæ finalis futuræ est specialis coniunctio cum Deipara, per quam tale donum confertur.Patet id in Carolo illo S. Birgittæ filio,de quo supra. Cui studiosissimo Virginis illa astitit in articulo mortis,vt loco cit.reuelauit S.Birgittæ, *sicut mulier alteri mulieri parienti astans,vt iuuet infantem:ne in illo arcto spatio,per quod exit,suffocaretur:custodiens animam à dæmonibus,quod nullus eorum eam posset attingere.* Deipara igitur circa suos studiosos munus exercet obstetricis in exitu animæ à corpore:qui est dies natalis electorum,eos pariẽs æternæ vitæ.De hoc Deiparæ patrocinio erga suos clientes,quos adiuuat in vita, in morte,& post mortem,Idiota in Contempl.Virginis *adiuuat*, inquit, *in vita præsenti tã bonos quàm malos:bonos in gratia conseruando, vnde canimus,Maria mater gratiæ:malos ad misericordiam reducendo, ideo dicitur,Mater misericordiæ. Adiuuat etiam in morte ab insidijs diaboli protegendo, ideo dicitur, Tu nos ab hoste protege. Adiuuat quoquè post mortem animas suscipiendo,ideo dicitur,Et hora mortis suscipe.*

Birgittæ.

Quarta ratio. Omnis prædestinatus est Christi frater, iuxta id,quod dicitur ad Rom. 8. *vt sit ipse primogenitus in multis fratribus*. Ergo omnis prædestinatus est filius Mariæ,quæ mater est Christi.Ergo signum prædestinationis est affectus filialis in Mariam: per quem quis cognoscitur eius filius,& sic frater Christi. Cõfirmatur primò,quia Maria dicitur à SS. Patribus *mater viuentium*, idest electorum,qui in Scripturis dicuntur *viuentes*, vt notatũ est supra num.247.Ergo,qui signum habet filiationis erga Mariam,signum habet quod adnumeretur inter viuentes, idest inter electos. Confirmatur secundò,quia cum vnicus filius Mariæ sit Christus;qui per affectum euadit filius Mariæ,transformatur quodammodò in Christum: ita vt

possit

possit dicere cum Paulo ad Gal. 2. *viuo ego, iam non ego: viuit verò in me Christus.* Quod animaduertens Origenes præf. in Ioan. *Mariæ*, inquit, *filius est Dominus Iesus Christus, & omnis is, qui perfectè est Christianus. Qui enim huiusmodi est, non amplius viuit ipse, sed in ipso viuit Christus. & ideo de eo dici potest Mariæ, ecce filius tuus Christus.* Cōfirmatur tertiò, quia qui habent Mariam vt matrem, habent Deum vt patrem. Quippe respectù cuiuslibet creaturæ nomen patris est correlatiuum ad matrem. Et ideo, cū in oratione Dominica Deum inuocamus vt patrem, tacitè Mariam agnoscimus vt matrem. Quod acutè aduertēs Tertullianus lib. de or. cap. 2. *Sic ergo*, inquit, *vos orabitis. Pater noster. in Patre filius inuocatur: nec mater quidem præteritur. Siquidem in Patre, & filio recognoscitur mater.* Confirmatur quartò, quia electi assimilantur paruulis, iuxta id, quod dicitur Matth. 18. *nisi efficiamini sicut paruulus, nō intrabitis in regnum cælorum.* Affectus autem tenerior puerorum magis est circa matrem, quàm circa patrem: cum in hoc interdum asperitatem ac minas, in matre semper blanditias experiantur. Ideo deterriti, & pulsi à patre cōfugiunt ad sinum matris. illi querelas exponunt: illi lacrymas exhibent: illi, dum mulcentur, arrident. Similia præstant Virgini studiosi. Qui, si teneriorem affectum experiuntur in Mariam quàm in Christum, signum in hoc exhibent, quod agnoscunt Christum vt patrem, Mariam vt matrem. Ad cuius maternum sinum dum siue in prosperis, siue in aduersis confugiunt, signum in hoc prędestinationis præferunt, quod in eiusdem sinu æternaliter requiescent. Sinus quippe Abrahæ, in quo priùs conquiescebant electi, in sinum Mariæ multò feliciùs permutatus est. Ideo Guerricus Abbas hom. 1. de Assumpt. *Nullatenus*, inquit, *censendum est maioris esse felicitatis habitare in sinu Abrahæ, quàm in sinu Marię: cum thronum in ea posuerit Rex gloriæ.* Confirmatur tertiò, quia Maria filiorum suorum salutis curam gerit, vt circa eosdem non matris solùm, sed patris etiam munus exerceat. Sicut enim illa est quodammodò respectù Christi matripater: ita etiam respectù electorum, qui sunt fratres Christi: vt hi in omnibus Christi imaginem præferant. Idcirco fortasse dicitur Prou. 4. *mulierē for-*

Orig.

Tertull.

Mariam in oratione Dominica, tacitè agnoscimus vt matrem.

CCLXXX.

Sinus Abrahæ in Mariæ sinum est permutatus.

Guerricus.

fortem, siue vt alij, *mulierem masculam quis inueniet*? & Cant.6. *Pulchra vt luna*. Nam, vt dicit Plato in conuiuio, *luna vtriusque sexus particeps*: eò quod propter proximos influxus, quos luna habet ad generationem, maris, & fœminæ vices suppleat. In quo obseruandum, etiamsi sol in ordine ad generationes principaliùs se habeat, quàm luna: tamen hæc sublunaria agnoscere sua incrementa, & decrementa à luna magis, quàm à sole. Siue quia luna proximior: siue quia influxus ipsi solis ad nos transeunt attẽperati per lunam. Quod idem proportionaliter dici potest de Christo & Maria, in ordine ad generationes spirituales. Quamuis enim Christus principaliùs se habeat, nẽpe vt sol, Maria minùs principaliter, nempe vt luna: tamen incrementa aut decrementa spiritualia magis sensibiliter apparent per influxus Mariæ, quàm Christi; lunæ, quàm solis. Siue quia Maria nobis proximior, tanquam pura creatura: sicut luna orbi sublunari proximior est quàm sol. Siue quia influxus, & dona ipsiusmet Christi ad nos transeunt per Mariam. siquidem, vt ait Bernard. serm. 3. de nat. Virg. *nihil nos Deus habere voluit, quod per Mariæ manus non transiret*: sicut nihil à sole ad nos demittitur, nisi transeat per cælum lunæ. Sicut igitur effectus sublunares, quasi totaliter referuntur ad lunam, tanquam ad causam proximiorem; mediante qua communicatur virtus inferioribus: ita effectus supernaturales, qui *descendunt à Patre luminum*, Iacobi 1. quoad vltimum complementum, quasi totaliter referri possunt ad Mariam, tanquam ad causam proximiorem, mediante qua à Deo ad nos transeunt. Vnde fit vt signum prædestinationis valde proximũ sumatur ex affectu, & subordinatione ad Mariam, tãquam ad causam salutis minùs principalem, quàm Christus, sed magis proximam, modo explicato. & ideo dixi, quod Maria in ratione causæ proximæ, est veluti matripater respectù electorum: cum ipsamet dona æterni patris ad nos deueniant per Mariam. Confirmatur quartò hoc signum prædestinationis fundatum in filiatione Mariç: quia matri huic nostræ, quæ simul mater est Dei, neque voluntas deest saluandi suos speciales filios, neque potestas. Quod perpendens Bernardus serm. 1. de assumpt. *Nec facultas*, inquit,

Bernard.

Mariæ neq; volũtas deest ad saluandos nos, neque potestas.

inquit, *illi deesse potest, nec voluntas: nisi fortè aut non creditur Dei filius honorare matrem, aut dubitare quis potest omnino in affectum charitatis transisse Mariæ viscera: in quibus ipsa, quæ ex Deo est, charitas nouem mensibus corporaliter requieuit.* Quod ad volũtatem spectat, omnes affectu saluandi complectitur: & eo maiori affectu misericordiæ, quò videt miseriores, & ab alijs omnibus derelictos. Ideo Bernardus apud Bonauent. in spec. cap. 5. *Maria*, inquit, *Tu peccatorem toti mundo despectum materno affectu amplecteris, foues, nec deseris, quousque horrendo iudici miserum reconcilies.* Hæc ex parte Mariæ. Ex parte verò peccatorũ satis est Mariæ affectuosa inuocatio. Nam, vt ipsam alloquens ait Bernardus serm. 4. de Assumpt. *Sileat misericordiam tuam, Virgo Beata, si quis est, qui inuocatã te necessitatibus suis sibi meminerit defuisse.* Eutychianus etiam in vita Theophili, *O Domina*, inquit, *mea, defensio generis humani, portus & protectio eorum, qui ad te confugiunt. Quis vnquã tuam fideliter rogauit opem, & fuit deiectus? reuera nullus vnquam.* Ideo meritò concludit S. Bernardin. Sen. tom. 3. serm. 11. art. 14. quod *omnes, qui volunt, participes fiunt gratiæ eius.* E quibus patet non deesse ex parte Mariæ affectũ saluandi. Quod verò attinet ad potestatem, vt notat Petrus Damian. serm. 1. de Nat. *Data est illi* (Mariæ) *omnis potestas in cælo, & in terra. Nihil illi impossibile, cui possibile est releuare in salutis spem desperantes.* Anselmus etiam lib. de laud. Virg. cap. 12. *Te*, inquit, *Deus sic exaltauit, vt omnia tibi secum possibilia esse donauerit. Tu velis, & nequaquam fieri non poterit.* Idem tradit Bonauent. in spec. cap. 5. vbi, *quia Dominus*, inquit, *potentissimus tecum, ideo tu es potentissima secum*: potentissima per ipsum, potentissima apud ipsum. Quamobrem S. Birgitta in reuel. l. 4. cap. 74. *quid*, inquit, *est, quod non poteris? quod enim tu vis, hoc factum est.* non dicit *fit*, sed *factum est*. Satis quippe est quod Maria velit, vt id, quod vult, non tam sit faciendũ, quàm factum. Vnde infert Anselmus l. de excell. Virg. cap. 12. impossibile esse, eum esse reprobum, cuius Maria velit salutem. *Tantummodo*, inquit, *velis salutem nostram, & verè nequaquam salui esse non poterimus.* Quo in genere circumfertur effatum illud ex Damiano, *æternum væ non sen-*

Bernard.
Eutychia.
Bernardin.
Anselm.
Bonau.

tiet

tiet, pro quo semel orauerit Maria. Quam ex hoc prædestinationis spem concipiet, qui affectum filialem habet circa Mariam: cum videat prædestinationem suam sitam esse in manu matris, cui ita est facile, vt vel vnica eius petitio

CCLXXXI sufficiat ad salutem. Affui cuidam Patri nostræ Societatis morti proximo, qui cum in procuranda animarum salute fuisset valde sollicitus, ita Virginem moriens est alloquutus. Ego effeci pro meo modulo, vt tibi sæpius genua flecterent plurimi: Tu semel genuflecte pro me, & saluus ero. Ita igitur secum ratiocinari potest Virginis studiosus. Maria mater mea est, etiam si ego peccator sim. quippe, vt ipsamet reuelauit S. Birgittæ lib. 4. reu. cap. 138. *mater est omnium peccantium se emendare volentium.* Si igitur ab ea humiliter petiero vt pro mea salute oret, repulsam non patiar filius à matre. nempe, vt loquar cum Episcopo Parisiensi, *hoc procul dubio peto, quod illi maximè gratum ac placitissimum certissimè scio.* Non poterit igitur mihi denegare quod peto. Si illa pro mea salute orabit, non poterit illi filius denegare quod petit: cum sit communis vox & sensus Ecclesiæ, nunquam Mariæ petitionem à filio passam esse repulsam. nempe, vt ait Arnoldus, *securum accessum homo habet ad Deum, vbi mediatorem suæ causæ filium habet ante Patrem, & ante filium matrem.* Christus Patri ostendit latus, & vulnera. Mater Christo pectus, & vbera. Non poterit esse repulsa, vbi concurrunt & orant omni lingua disertiùs hæc clementiæ monimenta, & charitatis insignia: quando videlicet petitur vt pro nostra causa loquantur sanguis Christi, & lac Mariæ. Hæc de ratione petita ex affectu filiali erga Mariam.

Birgitta.

Mariæ oratio nũquam passa est repulsam.

Arnold.

Probatur idem quartò principaliter à posteriori, idque quadrupliciter. Apparet enim id primò à posteriori, animaduertendo quanti fecerint sancti viri deuotionem erga Virginem: & quantum in ea constituerint præsidium salutis. Deo hoc plurima Spinellus lib. de B. Virg. toto cap. 35. & nos supra num. 273. & seq. Satis nunc sit repetere illud Bernardi serm. super missus est. *Hæc* (Maria) *est tota mea fiducia: hæc est tota ratio spei meæ.* Apparet secundò animaduertendo, quanti fecerit ipse Christus filiationem Mariæ. Sicut enim Maria ex dignitate maternitatis, vt notat

Bernard.

tat

tat S.Thomas 3.p.q.28.art.3.ad 6.*in Euangelio non consueuit nominari nisi cum cognominatione huius dignitatis,quod sit mater Iesu*: ita Christus non consueuit nominari nisi cum cognominatione huius dignitatis,quod sit filius Mariæ.Quippe Christus,vt notat Augustinus lib. 2. de conf. euang.cap.1.*filium hominis se ipse sæpissimè appellat, commendans nobis,quid misericorditer sit dignatus esse pro nobis.* Cum autem esset & Dei filius, & Dominus vniuersorum, prætermissis sexcentis clarissimis titulis, quibus à propheticis oraculis insignitur, vix vnquam alio se titulo appellat,quàm *filium hominis*,nempe filium Mariæ: ex qua adæquatè carnem atque humanitatem desumpsit.Obseruandum etiam est à protomartyre Stephano Christum appellatum esse filium hominis,cum dixit,*ecce video cælos apertos, & filium hominis stantem à dextris virtutis Dei.* Act.7.cum potiùs visus vt *staas à dextris Dei* appellari debuisset filius Dei. Quod aduertens S. Maximus hom.de S. Steph.*Considerate*,inquit,*attentiùs,cum Christum ad dexteram Dei Patris stare vidisset,cur se filium hominis videre testatus est,& non potiùs filium Dei.* Huius duplex ratio reddi potest,siue quia surrexerat Christus ad auxilium præstandum Stephano vt filius Mariæ:nempe motus eius precibus. quæ,vt habetur in monumentis terræ sanctæ apud Adrichomium,Brochardum, & alios, genuflexa orabat, cum Stephanus lapidaretur: reseratis cælis non tam ad Stephani lapides,quàm ad preces Mariæ. Siue filium hominis appellauit, vt in hoc se Christi beneplàcito conformaret:qui hoc maximè titulo gloriabatur, sæpissimè se filium hominis appellans,idest filium Mariæ. Idque tanti Christus fecit,vt quoniam hæretici insurrecturi erant asserentes Christum fuisse ex materia impassibili cælesti, & sic negantes desumpsisse carnem passibilem ex Maria: ex hoc motiuo,inter cætera,passionem, & mortém subijt,vt ostenderet se filium Mariæ. Quod affirmans Ildefonsus serm.de nat.Mariæ *Vt Mariam*,inquit,*veram matrem ostēderet,verum se hominem patiendo tormenta monstrauit*. Si tanti fecit filiationem Mariæ Christus caput & dux prædestinatorum, vt pro hac filiatione mortem subierit: hoc profectò prædestinatorum est proprium vt quodlibet

S.Thom. Maria vt mater Iesu in Euangelio semper cognominata.

August.

patiantur, quò se ostendant veros filios Mariæ. Apparet idem tertiò animaduertendo quanti idem Christus fecerit in alijs hanc filiationem Mariæ; idque tum in iustis, tū in peccatoribus. In iustis quidem conuinci potest ex eo, quod cum Petro post trinam negationem dederit primatum Ecclesiæ; Ioanni, qui per antonomasiam dicebatur *discipulus ille, quem diligebat Iesus*, dedit filiationem Mariæ, cum in cruce pendens dixit, *Mulier ecce filius tuus: deinde discipulo, ecce mater tua*. Quamobrem maioris dilectionis fuit signum tradita discipulo dilecto filiatio Mariȩ, quàm commissa Petro paternitas totius Ecclesiæ. Vnde patet quanti debeat ab vnoquoque æstimari hæc deuotio erga Mariam: quod idem est, ac specialis eius filiatio: quæ à Christo antefertur ipsi primatui Ecclesiæ. Et signanter

CCLXXXII. dicitur tradi *discipulo, quem diligebat Iesus*: vt ostendatur deuotio filialis erga Mariam esse signum dilectionis specialis Christi erga deuotum: & sic signum prædestinationis. Quamobrem idem Christus, cum aliquod gloriæ pignus exhibere vellet in monte Thabor, *assumpsit Petrum, Iacobum, & Ioannem* Matth. 17. Petrum, cui daturus erat primatum Ecclesiæ: Iacobum, cui daturus erat inter Apostolos primatum martyrij: & Ioannem, cui daturus erat primatum filiationis Mariæ. Hanc rationem tangit Ambrosius in cap. 9. Lucæ, licet discrepet in Iacobo. *Assumpsit*, inquit, *Petrum &c. Petrus ascendit, qui claues cælorum accepit. Iacobus, qui primus solium sacerdotale conscendit* (Hoc videtur competere potius Iacobo minori, qui primus Hierosolomorum Episcopus creatus est) *Ioannes, cui committitur mater*. Filiatio igitur Mariȩ destinata Ioāni ratio fuit, vt illi exhiberetur prædestinationis pignus in monte Thabor. Addit Origenes tom. 5. præf. in Ioan. ideo Ioanni reuelata esse specialiùs altissima diuinitatis Verbi mysteria, quia filius erat specialis Mariæ. *Nullus*, inquit, *adeo purè manifestauit Christi diuinitatem vt Ioannes. Audeamus dicere primitias Scripturarum omnium euangelium esse: euangeliorum verò primitias euāgelium à Ioanne traditum: cuius sensum percipere nemo potest nisi qui super pectus Iesu recubuerit, vel acceperit à Iesu Mariam: quæ etiam ipsius mater fiat*. E quibus liquet quanti fiat à Christo hæc filiatio

Ioannes propter Mariæ filiationem in monte Thabor pignus habuit gloriæ. *Ambros.*

Orig.

tio

tio specialis Mariæ: quam ipse iustis omnibus tradidit in Ioanne. Quanti etiam Deus faciat in peccatoribus deuotionem, seu affectum filialem in Mariam, animaduerti potest recensendo quot peccatores vel perditissimi per hoc medium prædestinati, & saluati sint. De his innumerabilia suppetunt exempla, quibus integri referti sunt libri. Antiquitatem decorat Maria Aegyptiaca. quæ, vt narrat Sophronius in eius vita, ex flagitiosissima meretrice ad fastigium euecta est sanctitatis. Quia diuinitùs reiecta ne cũ cæteris intraret in templum, ad imaginem Mariæ conuersa eam enixè rogauit, vt pro se fideiuberet apud filium de nouitate vitæ, quam spondebat. Recentius est id, quod de Innocentio Tertio traditur à Thoma Cantiprotensi in vita B. Lutgardis lib. 2. vbi dicitur is apparuisse Lutgardi testatum se *tres ob causas cruciari: quæ etiam æternis supplicijs iustissimè addixissent: nisi*, inquit, *per intercessionem pijssimæ matris, cui monasterium cõdidi, in extremis me pœnituisset: sed vsque ad diem iudicij pœnis atrocissimis cruciabor.* Non omittam recentissimum exemplum, quod mihi tanquam sibi compertum narrauit Episcopus spectatissimæ fidei, de quodam duce latronum. cui, cum paucis ante annis prope vrbem Italiæ celeberrimam in ditione Pontificia grassaretur, adducta est à sodalibus egregiæ formæ adolescentula. Hæc ab illo supplex petijt, ne circa eam impurum aliquid attentaret, idque postulauit enixè propter amorem Mariæ. Vicit ardorem libidinis quidam in latrone erga Mariam religiosus igniculus: neque solùm intactam dimisit, sed etiam ne ab alijs vllam subiret iniuriam, ad certos vsque fines duxit incolumẽ: illud, cum dimitteret, rogans, vt se illi commendaret Mariæ, cui tantopere esset addicta. Nocte proxima per quietem apparuit illi augustissimo vultu Regina: quæ benignis eum intuens oculis, & comiter alloquens placuisse sibi dicebat id, quod ipse pridie in sui gratiam gesserat: seque illius opportunè, & in loco recordaturam. Euanuit mox somnus ab oculis, somnium e mente: quod ille inane, & fortuitum existimauit. Paulò post captus, atque in carcerem coniectus est. Nocte, quæ antecessit supplicium, iterum Regina eadem se in somnis exhibens interrogauit, an eam agnosceret. Re-

Mariæ erga latronem quendam patrocinium.

spondenti meminisse se aliquando eandem imaginem sibi obuersatam, reuocauit in mentem, quæ antea dixerat: aperuitque illi se Mariam esse cæli, ac terræ reginam: in cuius obsequium ab adolescentulæ sui studiosæ contactu religiosè abstinuerat. Aduenisse se vt operi præmium redderet, nempe post supplicium, æternam gloriam. Excussit rei magnitudo somnum ex oculis: & iam diuino ille instinctu factus certior, & Reginam sibi cælorũ apparuisse, & æternam salutem esse pollicitam, præ lætitia exiliens vrgebat vt quamprimùm duceretur ad suspendium ac trabem, quàm nouerat euasuram sibi esse pontem ad vitam. Mirari omnes in eo mixtum summo dolori par gaudium: cum & incredibilem pœnitudinem exhiberet de culpis, & non imparem alacritatem afferret ad pœnam. Duci ad necem crederes non latronem, sed martyrem: commutato in triumphum supplicio. Detexit ille confessario causam insoliti tum doloris tum gaudij: potestate facta vt rem omnibus aperiret. Quod mox ille e scalis præstitit, summa populi gratulatione effusi in lætitiæ lacrymas, ac summam Deiparæ misericordiam acclamantis: cum interea cadauer pendere conspiceretur e trabe, vultu quodam augustiore ac beatitatem spirante. Hæc & his similia sæpissimè Virgo præstitisse legitur peccatoribus, præsertim latronibus, qui eximio aliquo eam affectu sint prosequuti: vt nar-

CCLXXXIII. rat Anselmus in lib. mirac. Thomas Cantipratensis lib. 2. Apum. cap. 29. p. 18. & Pelbartus in stellario Virginis lib. 2. p. 2. art. 1. ex quo Spinellus lib. de B. Virg. cap. 34. nu. 24. Neque id mirum. Hæreditaria enim est Mariæ misericordia in latrones: ex quo Iesus e cruce latronem vocauit ad regnum. quem etiam conuersum fuisse ob beneficium Mariæ præstitum, cum fugeret in Aegyptum, refert Anselmus lib. ad sororem, Landulphus de vita Christi p. 1. cap. 13. Dionysius Richelius tom. 2. in Reg. annot. 12. sect. & alij. Nec desunt, qui tradant eum ad lumen fidei venisse ex vmbra Mariæ, dum cruci astaret, versùs eum proiecta, vt notatum est supra n. 266. Certè conuersionem boni latronis Mariæ tribuit Epiphanius serm. de laud. Mariæ. vbi *hæc*, inquit, *Paradisum clausum aperuit: & per latronem rursum Adamum complantauit*. quia scilicet post Adamũ

eie-

ciectum e Paradiso, latro primus audiuit, *Hodie mecum eris in Paradiso*: quod totum Mariæ opera factum hic asserit Epiphanius. Hæc pauca libasse satis sit de peccatoribus prædestinatis per pietatem, & studium in Mariam.

Contra prædicta argui potest sic. Si deuotio erga Virginem prædestinationis est signum etiam in peccatoribus; nemo, aut fere nemo inuenitur sceleftus inter fideles qui deuotionem aliquam non habeat erga Virginem. Ergo uemo, aut fere nemo est inter fideles qui non sit prædestinatus. Hoc autem est contra id, quod docent Patres de paucitate prædestinatorum etiam inter fideles: quod nos quoque probaturi sumus tractatiunc. seq. Respondeo primò, transeat antecedens; nego consequentiam. Aliud est enim habere signum aliquod prædestinationis: aliud est esse prædestinatum. Sumus enim in signis coniecturalibus: e quibus vnum vel alterum non satis est ad infallibilem veritatem rei. Sicut igitur in rebus medicis signa sunt multa recuperandæ sanitatis, quæ seorsim accepta sunt valde coniecturalia, & fallibilia, si verò plura ex ijs adunētur, faciunt certitudinem moralem: ita &c. Respondeo secundò nego quamlibet deuotionem erga Virginem esse signum prædestinationis. Vt enim tale sit, requiritur aliqua ex his tribus conditionibus. Prima conditio vt obsequium, quod aliqua in re exhibetur Virgini sit constans, & perseuerans, etiam cum adsunt circumstantiæ arduæ. v.g. vt recitetur illi Rosarium, vel corona, vel officium diebus singulis: ita vt obstante quolibet impedimento superabili talis deuotio non interrumpatur, sed fiat etiam à semisomni. Idem dicitur aut de ieiunio singulis sabbatis: aut de ieiunio in solo pane, & aqua in septē vigilijs septē festorum Virginis, & similibus abstinētijs. ita vt hæc nunquam neque occasione conuiuij, neque suasione amicorū violentur. Perseuerantia in his, & constantia etiam in circumstantijs difficultatem augentibus, non potest esse sine pugna, & speciali Dei auxilio eiusdem Deiparæ precibus impetrato: ac proinde signum est specialis amoris, quo Virgo eum prosequitur, cui talem perseuerantiam in sui obsequium impetrat, nonnisi largissimè remuneratura. Obsequia igitur erga Virginem, quæ fiunt interdum, &

Deuotio erga Mariam ad hoc vt sit prædestinationis signum, quæ requiratur. Primò vt deuotio sit cōstans.

CCLXXXIV.

frigi-

frigidè, ita vt facilè omittantur, non videntur pertingere ad signum prædestinationis, nisi continuationem & perseuerantiam inducant. cum præsertim ex interruptione sensim dilabantur ad non gradum, & tandem totaliter omittantur: quod magnum reprobationis est signum. Paucis ante diebus dum hæc scriberem, incidi in iuuenem mulierculæ amoribus implicatum. qui mihi pœne cum lacrymis affirmauit se antea singulis sabbatis ieiunare solitum, laudabilem hanc consuetudinem violasse post impura flagitia: vnde ipsemet inferebat à muliere illa se apertè duci ad perditionem. Contra verò, cum obsequium erga Virginem retinetur seriò, & constanter, facilè eiusdẽ Virginis beneficio ex ipsismet sceleribus euaditur ad emẽdationem, ac veniam. Secunda conditio, vt deuotio sit affectuosa, idest coniuncta cum amore erga Deiparam. Quod fit gaudendo sincerè de eius gloria: compatiendo ex corde eius doloribus: optando vehementer, & curando eius obsequium: dolendo acriter, & indignando de blasphemijs contra ipsam: confugiendo ad eam fiducialiter: sæpe de ea loquendo, atque eius affectum in aliorum animis inserendo. Hæc signa amoris erga Virginem argumenta sunt quod quis amatur à Virgine. Quippe ipsa dicit Prou.8. *ego diligentes me diligo*. Ille autem æternum Dei odium non incurret, quem specialiter amat Maria. Plura de his exempla suppetunt. Carolus S. Birgittæ filius ereptus est è dæmonum faucibus, quia gaudere solebat de bono Mariæ plusquã de suo, vt supra notatum est n.277. Alius quoque princeps, cum totam vitam in flagitijs traduxisset, prope mortem ter à Sacerdote admonitus, tandem peccata magno animi dolore confessus, saluatus est: quia, vt Christus reuelauit S.Birgittæ lib.6.cap.97. *consuetudo illius fuit compati dolori matris Dei, quoties considerabat, & nominari audiebat. ideo compendium suæ salutis inuenit, & saluatus est*. Non desunt qui quotidie Mariam apud alios nominant: eiusque quoad possunt laudes prædicant, opportunè, importunè. ideo, vt supra notatum est n.273. dicitur à Germano ser. de zona, *nomen Mariæ in ore seruorum eius versari assiduè in omni tempore, loco, & modo*: quemadmodum respiratio in corpore, vt signum vitæ.

Secundò, vt deuotio sit affectuosa.

Birgitta.

vitæ. Quamobrem diem integrum immo horam, aut momentum sine hoc sanctissimo nomine veluti sine respiratione transigere, mortiferum fere est, ac lethale. Sunt qui mane post excussum ex oculis somnum hos tres actus circa Dei matrem exercent. *Gaudeo de tuo bono plusquàm de meo. Darem tibi, si haberem. Regni tui non sit finis.* Consueuerunt alij ter salutationem Angelicam recitare in gratiarum actionem Patri, Filio, & Spiritui Sancto pro beneficijs collatis in Virginem. Quod tradunt ab ipsamet Virgine B. Methildi reuelatum, tanquam obsequium sibi pergratum, & aptum ad impetrandum effectum bonæ mortis. Alij quotidie fiducialiter ad Virginem confugientes vsurpant verba supra citata ex Damiano, *æternum væ non sentiam si semel pro me oraueris Maria.* Denique alij omnia sua bona opera, eorumque satisfactionem reponunt in manibus Mariæ, vt eam ijs purgatorij animabus impendat quibus velit. Hi sunt actus amoris circa Deiparam: qui sunt signa non vulgaria prædestinationis, & salutis. Tertia conditio, vt sit deuotio erga Virginem emendatiua vitæ. Hæc signum est prædestinationis potissimum. quia omnia circa Virginem obsequia, quæ fiunt extra statum gratiæ, sunt signa valde remota salutis: cum sint ad summum dispositiones ad gratiam intermediam, quæ signum est magis proximum gratiæ finalis infallibiliter ducentis ad gloriam. Neque verò Virgo acceptare potest tanquam ab amico obsequia, quæ illi exhibentur à filij inimico. Quamobrem Gregorius Sept. lib. 1. epist. 47. *pone*, inquit, *finem in voluntate peccandi: inuenies Mariam (indubitanter promitto) promptiorem carnali matre in tui dilectione*. Idcirco maximè illi placent obsequia, quæ sunt emendatiua, & melioratiua vitæ. Talia sunt abstinere ab aliquo peccato in eius honorem. Confiteri, & Eucharistiā percipere in eius festis, & prima, ac tertia mensis Dominica, iuxta leges præscriptas in Rosario. Adscribi in aliquo sodalitio dicato Virgini, ibique seruare præscriptas sub tutela Virginis regulas. Præterea offerre Virgini in holocaustum consolationem, quam quis culpabiliter capiebat ex illicito, aut nimio amore alicuius creaturæ. Elicere in eius obsequium varios actus mortificationis, humi-

Ter tiò, vt deuotio sit emendatiua vitæ.

Gregor.

militatis,aut patientiæ, quos aliqui flores appellant,quotidie colligendos,& veluti in coronam adtexendos , offerendos Deiparæ vesperi ante cubitum. Denique si quis in peccato sit,respirare ad spem veniæ, & confugere sub eius
CCLXXXV. tutela ad pœnitentiam. Talis fuit conuersio Theophili. Qui cum Satanæ opera Christo,ac Matri renunciasset, ad eam confugiens non veniam modò post quadraginta dierum lacrymas impetrauit: sed etiam chirographo,quo se diabolo deuouerat, Deiparæ opere restituto,publicè coram Episcopo,& populo crimen confessus, percepta Eucharistia, facie instar solis coram omnibus collucente, paulò post inter Deiparæ laudes animam Deo reddidit. Cuius facti meminit Petrus Dam.serm. 1. de Nat.Virginis S.Bernardus in deprec.ad Virg.S.Antoninus 3.p.sum. tit.31.cap.4.§.vltimo, & alij . E quibus omnibus liquet, quod deuotio erga Virginem , vt sit signum prædestinationis eximium,debet esse constans, affectuosa,emendatiua:& saltem aliquam ex his conditionibus habere debet, vt habeat respectû prædestinationis aliquam rationem signi.& quia sæpe in his conditionibus deficit,ideo sæpe est futilis,& vana deuotio;non solida,& vera,non profecta ex aliquo sensu pietatis erga Virginem; sed ex mero affectu peccandi,sub spe veniæ impetrandæ per Virginem. Quãdo autem talis deuotio neque constans est, neque affectuosa,neque emendatiua,tunc nullam habet respectu prędestinationis rationem signi. Consonat his,quæ eadem
Birgittæ. Virgo reuelauit S.Birgittæ l.1.reuel.c. 9. vbi *sicut*,inquit, *auis,quæ in prædam vngues,& rostrum habet, si audierit sonum aliquem,relinquit prædam ; & cum nihil operis sequi videt,statim reuertitur ad eandem: sic dæmones,audito nomine meo,statim relinquunt animam, quasi territi; sed iterum aduolant,& reuertuntur ad eam,quasi sagitta velocissima, nisi aliqua emendatio subsequatur.* Contra verò,cum sequitur emendatio, nihil obstant eius clementiæ peccata præterita. Quod animaduertens Gregorius Septimus lib. 1. epist.47.ad Methildem. *Mater*, inquit, *Domini quantò altior,& sanctior est omni matre,tantò circa peccatores conuersos clementior.* Atque hæc de deuotione erga Virginem secundùm quod prædestinationis est signum. Ex his per mo-

modum corollarij collige indeuotionem erga Virginē signum esse reprobationis: cum contrariorum eadem sit disciplina, vt sæpiùs notatum est. Patet id etiam primò è Scripturis Prou. 8. *qui me inueniet, inueniet vitam: & hauriet salutem à Domino.* (Ecce signum prædestinationis in deuotione erga Virginem.) *Qui peccauerit in me, lædit animam suam: omnes qui oderunt me, diligunt mortem.* Ecce signum reprobationis in irreligione erga eandem. Patet secundò ex Patribus. Ignatius martyr apud Celadam in Esther in Appendice cap. 10. *Impossibile*, inquit, *est aliquem saluari peccatorem, nisi per tuum Virgo auxilium, & fauorē. Quia, quos non saluat Dei iustitia, saluat sua intercessione Mariæ infinita misericordia.* Germanus serm. de zona. *Si tu*, inquit, *nos deserueris, quid de nobis fiet, o spiritus, & vita Christianorum?* Damascenus or. de dorm. Virg. *Nobis*, inquit, *quomodo erit vita vitalis, si Mariam non habemus, cū qua versemur.* Bernardus serm. de aquæductu, *Tolle*, inquit, *hoc corpus solare, vbi dies? Tolle Mariam hanc maris stellā, quid nisi caligo inuoluens, vmbra mortis, & densissimæ tenebræ relinquentur?* Anselmus apud S. Anton. 4 p. tit. 15. c. 14. §. 7. *Sicut impossibile est*, inquit, *quod illi, à quibus Maria oculos suæ misericordiæ auertit, saluentur: ita necessarium vt hi, ad quos conuertit oculos pro eis aduocans, glorificentur.* Vide quæ supra diximus num. 274. de aue illa auertente oculos à morituris. Idiota l. contempl. c. 5. *Maria*, inquit, *spiraculum es hominis, quia peccator per te respirat.* Sublato igitur hoc vitæ spiraculo, signum euidens habetur mortis. Guliel. Paris. apud Binettum in tessera num. 8. *non præsumat*, inquit, *aliquis Deum se posse habere propitium, qui benedictam matrem offensam habuerit.* Claudam hæc omnia testimonio, quod veritas extorsit ab hoste, nimirum ab Oecolampadio serm. de laud. Virg. vbi *nunquam*, inquit, *de me audiatur quasi auerser Mariam: erga quam minùs benè affici, reprobatæ mentis certum existimem indicium esse. Nollem è cultu Mariæ aliquid diminui.* Discant vel ab hoc hæretici, tanquam ab vno ex eorum antesignanis, quid sentiendum sit de ijs, qui in imagines, in inuocationem, in cultum, & venerationem Mariæ tam impiè debacchantur. Patet id tertiò ratione. Quia omnis recessus à medio adę-

Indeuotio erga Virginem reprobationis est signum.

Ignat. Martyr.

Damasc.

Bernard.

Ansel.

Idiota.

Guliel. Par.

CCLXXX. quato ad finem, est recessus à fine. Sed recessus à Maria est recessus à medio adæquato ad finem salutis: cum per ipsam conferantur omnia dona gratiæ perducentia ad salutem. Ergo recessus à Maria est recessus à fine salutis, & sic reprobationis est signum. Quemadmodum igitur, quādo membra inferiora separantur à collo, euidens est signum interitus: ita &c. Quippe, vt ait S. Bernardinus Senēsis serm. 5. de gloria Mariæ, *sicut per collum spiritus vitales e capite diffunduntur in corpus, sic per Virginem* &c. Confirmatur primò, quia Maria dicitur Cant. 6. *suauis, & terribilis*: suauis amicis, terribilis hostibus. Ideo figurata fuit per columnam, quæ duxit populum ad terram promissionis per desertum, vt notatum est supra num. 258. columna autem illa lucem & ductum præbebat Hebræis, fulmina, & neces ægyptijs, iuxta id, quod innuitur Habacuc 3. *in luce sagittarum tuarum ibunt, in splendore fulgurantis hastæ tuæ*: & nos supra probauimus num. 234. Hoc autem Maria præstitit etiam viuens. nam in visitatione Elisabethæ, cum primam gratiam contulit Ioanni, primos ictus intulit contra Antichristum. Qui, vt notat Hieronymus in Danielis. 11. *figet tentoria, vbi incipiunt surgere montana Iudæa*. statim autem post Incarnationem Verbi *exurgens Maria abijt cum festinatione in montana*. Lucæ 1. quæ infra appellat *montana Iudæa*. Vbi igitur vltima tētoria fixurus est Antichristus, ibi prima tentoria fixit Maria propugnatura pro suis, pugnatura contra hostes. Confirmatur secundò, quia sæpe Christus plus vlciscitur iniurias Matris, quàm suas: quod maximè apparuit in excidio Hierosolymitano. Nam, cum Christus passus sit Hierosolymis die vigesimo quinto Martij; Maria verò octauo die Septembris, teste Damasceno or. 1. de dorm. prope probaticam piscinam nata sit Hierosolymis: voluit Christus in supputatione temporum ostendere quanti faceret iniurias illatas Matri. Siquidem, vt refert Iosephus de bello iudaico, *octauo die Septembris Hierosolyma capta est*. Quod non sine mysterio euenisse credendum est. Quippe, vt ostēderetur Hierosolymitanum excidium specialiter in vltionem fuisse ingratitudinis à Iudæis impensæ in Mariam, eo die Hierosolyma perijt, quo nata est Maria. Præterea

Bernardin.

Maria suauis est amicis, terribilis hostibus.

Hierosolymytanum excidium in vltionem ingratitudinis erga Mariā.

car-

carnifices, qui iniurij fuere in Christi corpus, non illico puniti sunt. Qui autem iniurij fuere in corpus Virginis cum efferretur ad tumulum, repente manibus priuati sũt, vt narrat Damasc. de dorm. Virg. or. 2. Constantinus Copronimus, cum in imagines tam Christi, quàm Mariæ, sãctorumque omnium desæuisset, sub noctem miserè vociferatus est se propter Deiparam inextinguibili igni traditum esse, vt notat Canisius lib. 5. de Deipara cap. 17. Plures hæreticos, qui in Virginem Hallensem fuere blasphemi, statim pœnas dedisse testatur Lypsius opusc. de D. Virg. Hall. cap. 7. Claudam hæc memorabili exemplo, quod nuperrimè hoc eodem anno contigit in hac vrbe. CCLXXXVII.
Quidam ex lusu aleæ actus in rabiem, in imaginem Virginis coniecerat pileum. Hic, cum fortè nostrum concionatorem audiret, qui hoc anno in ea vrbis regione missionibus, vt aiunt, vacabant; religione tactus ad confessorem accessit, crimen etiam sponte aperuit Inquisitiori, detestatus est, solutus est. Non multò post in prioris vitæ relapsus crimina, hoc anno, septimo die Septembris, in peruigilio Natiuitatis Mariæ repertus est mortuus, triginta & eò ampliùs confoxus vulneribus, amputata etiam dextera tanti sceleris rea, icti in Deiparam pilei administra. Præstitere hostes, quod præstare debuerat carnifex: neque vnquam resciri potuere homicidę, impunitate ijs data, fortasse in præmium, quod vltores extiterunt Mariæ. In hoc planè ad litteram impletum est illud ex Mariæ persona Prou. 8. *qui oderunt me, diligunt mortem*. Similes exitus sortiuntur, qui sodalitia B. Virginis, quibus antea nomen dederant, deserunt. Quorum non paucos experientia didici occisos infeliciter mori; alios in miserabiles ærumnas incidere, in pœnam desertæ matris. cuius derelictio sicut reprobationis est signum, ita patrocinium prædestinationis. Ideo nos cum Damasceno orat. de dorm. *in Dei genitrice animas nostras tanquam ad firmissimam anchoram alligantes, mentem, corpus, totos nos denique illi dicamus, & consecramus.* Hæc de signo prædestinationis, aut reprobationis ex deuotione, aut indeuotione in Mariam. In cuius hæc dicta sint laudẽ, vt ego quoq; in summa mea spirituali egestate, veluti vidua illa euangelica, *mittam duo minuta*

in

in gazophylacium: cum Maria, vt ait Damianus serm. 45. *gazophylacium sit thesauri, quo sumus de nefarij prædonis seruitio comparati*. Atque hæc etiam vniuersim de signis prædestinationis,& reprobationis. Quippe in hoc veluti zodiaco,inter hæc duodecim signa,solem vnusquisque poterit suæ prædestinationis agnoscere.

Finis Tractatiunculæ Primæ.

TRACTATIVNCVLA II.

De numero prædeſtinatorum, & reproborum.

CAPVT PRIMVM.

Explicatur ſenſus controuerſiæ. Statuitur vtrorumque certum eſſe numerum tam materialem, quàm formalem.

CIrca hoc duplex eſt controuerſia. Prima eſt de certitudine numeri. Altera eſt de maioritate aut minoritate numeri prædeſtinatorum, reſpectu numeri reproborum.

Circa primum, duplex eſt numerus, alter numerus numerans, alter numerus numeratus. Prior dicitur numerus materialis; cum habet ſe materialiter ad numerum, quod hæc, vel hæc ſint numerata. Poſterior dicitur numerus formalis, qui conſtituitur per tot, & non plures in quacunque materia, vt inſinuat S. Tho. p. p quæſt. 27. art. 7. in corp. Porro poteſt aliquis eſſe certus de numero formali, & incertus de materiali. Poteſt enim eſſe certus, quot ſint; incertus, qui ſint. Sicut e conuerſo poteſt quis eſſe certus de numero materiali, & incertus de formali. cum poſſit quis eſſe certus qui ſint v. gr. in hoc conſeſſu, incertus quot ſint, ante numerationem. His terminis explicatis, Numerus duplex, materialis & formalis.

Dico primò. Certus eſt in intellectu diuino numerus materialis prædeſtinatorum, & reproborum. Videtur contra Maſſilienſes; qui, vt refert Hilarius in epiſt. ad Auguſt. *Si ſic prædeſtinati ſunt, inquiunt, ad vtramque partem, vt de alijs ad alios nullus poſſit accedere, quo pertinet tanta extrinſecùs inſtantia correctionis?* Eſt tamen de fide. Ioan. 10. *Bonus paſtor proprias oues vocat nominatim.* & infra. *Ego cognoſco* Certus eſt numerus materialis prædeſtinatorũ, & reproborum. *Hilarius* *Ioan.* 10.

August. eas, &c. Quæ explicans Augustinus tract.45.in Ioan. *Quis*, inquit, *alius vocat oues nominatim, nisi qui nouit nomina prædestinatorum? Vnde ait, gaudete quia nomina vestra scripta sunt*
2. Tim. 2. *in cælis*. Præterea 2. Timot. 2. *Cognouit Dominus, qui sunt eius*.
August. Ad quod alludens Augustinus tract. 12. in Ioan. *Nouit*, inquit, *Dominus, qui sunt eius. nouit, qui permaneant ad coronam; qui permaneant ad flammam. Nouit in area ista triticum, nouit & paleam: Nouit segetem, nouit & zizania*.

Exodi 32. Ps. 68. Contra hoc argui potest ex Exod. 32. *Dele me de libro, quem scripsisti*. & Ps. 68. *Deleantur de libro viuentium*. ergo in libro prædestinationis non sunt personæ ita certò, & determinatè conscriptæ, vt non possint aboleri.

Vasquez. Respondeo primò cum Vasquez p.p.q. 24. in expos. a. n. 17. loqui Moysen de catalogo virorum illustrium, qui erat apud Iudæos, per quem intelligit librum viuentium Hilarius in eum psalmum. Respondeo secundò cum Augustino q. 147. in Exodum, Moysen loquutum esse ex quodam affectu salutis populi, vt Deo ita exhiberet impossibilem populi ruinam: sicut impossibile erat ipsum deleri de libro vitæ.
August. Quoad illud Dauidis, *Deleantur, &c.* Respondet idem Augustinus in eum ps. part. 2. *Non sic accipi debere, vt quempiam Deus scribat in libro vitæ, & deleat. Si enim homo dixit, quod scripsi scripsi: Deus non scribit, & delet. sed deleri secundum spem ipsorum, quia ibi se scriptos putabant*.

II Certus est numerus formalis prædestinatorum, & reproborum. Dico secundò. Certus est etiam in intellectu diuino prædestinatorum, & reproborum numerus formalis. Est etiam de fide, quia posita infinitate diuinæ scientiæ hoc ipso quod cognoscit Deus, qui sint, cognouit etiam quot sint. Quamobrem Augustinus trac. 48. in Ioan. *securus*, inquit, *est de numero eorum; qui pro eis nouit, quod dedit*.

August. Dico tertiò. Certus est apud Deum numerus prædestinatorum, & reproborum ex vi decreti prædestinationis ante
Catharinus præuisa absolutè merita, vel demerita. Est contra Catharinum l. 1. de prædestin. c. vlt. vbi docet certum esse ex vi prædestinationis numerum prædestinatorum non esse certum numerum saluandorum: cum ipse existimet aliquos prædestinari ante præuisa merita, qui propriè prædestinati dicuntur; alios post præuisa, qui dicũtur saluãdi, iuxta ea, quæ retulimus t. 2. Theol. l. 3. q. 5. Est etiã cõtra omnes eos, qui ponunt

nunt prædestinationem post præuisa merita: apud quos nō est certus hic numerus, nisi post præuisa vniuscuiusque merita, vel demerita.

Contra quos probatur ex fundamento opposito. Quia tum prædestinatio, tum reprobatio, prout dicit exclusionē à decreto salutis, sunt ante præuisa absolutè merita, & demerita, vt probatum est q. cit. Ergo tam numerus materialis, quàm formalis prædestinatorum, & reproborum certus est in intellectu diuino ante præuisa merita, vel demerita.

Contra hoc argui potest ex Apoc. 3. *Tene quod habes; ne alius accipiat coronam tuam.* Ergo videtur esse incertus numerus materialis prædestinatorum: cum vnus subrogari possit loco alterius. Quamobrem Augustinus de corrept. & grā. c. 13. dicit *alium coronam hanc non esse accepturum, nisi iste perdiderit.* Respondert potest iuxta varias huius loci expositiones. Prima expositio est, quod loquatur secundùm præsentem notitiam, nempe monendo, vt vnusquisque operetur salutem suam cum timore; & teneat, quod habet, ne amittat coronam suam; idest, quam ipse putat se habere. Videtur colligi ex Augustino loco cit. vbi hęc verba explicans *quis*, inquit, *ex multitudine fidelium, quamdiu in hac mortalitate viuitur in numero prædestinatorum se esse præsumat: quia id occultari opus est in hoc loco, vbi cauenda est elatio.* Secunda expositio est S. Thomæ in 1. p. quæst. 23. a. 6. ad 1. vbi dicit hoc non intelligi *de corona ex prædestinatione diuina, quam nullus amittit: sed de corona ex merito gratiæ. Quod enim meremur, quodammodo nostrum est. & sic suam coronam aliquis potest amittere per peccatum mortale sequens.* Tertia expositio esse potest, quod ex hoc loco colligatur certitudo numeri formalis comparata tanquam prior ad certitudinem numeri materialis. Ita vt, antequam decerneret hos, & hos in particulari Deus, decreuerit certum numerum prædestinatorum, quantum iudicauit esse conuenientem corpori triumphantis ecclesiæ, cuius Christus est caput. Quod explicari potest exemplo Principis, qui priùs decernit tantum numerum aulicorum, quantum se decere iudicat; tum decernit hos, & hos. Quo posito monetur hoc loco Episcopus Philadelphiæ, *vt teneat, quod habet; ne alius accipiat, &c.* quia in potestate eius erat in ordine executionis Dei prędestina-

In prædestinatione an subrogetur vnus loco alterius.

Apoc. 3.

August.

August.

S. Thomas.

tioni cooperari;& sic tenere eum locum, in quo alius collocatus fuisset,nisi ipse cum sua cooperatione in eo prædestinatus fuisset;posito numero prædestinatorum,antecedenter ad omnia stabilito. Hęc expositio colligitur aperte ex eodem Augustino loco cit. vbi in ea verba Matth. 3. *Potest Deus de lapidibus istis suscitare filios Abrahæ, vt ostendat,* inquit,*sic istos esse amputandos,si non fecerint fructus, vt non desit ille numerus, qui promissus est Abrahæ. tamen apertiùs in Apoc.dicitur,tene quod habes, ne alius accipiat coronam tuam. Si enim alius accepturus non est,nisi iste perdiderit, iam certus est numerus.* ergo supponit talem determinatum numerum fuisse decretum antecedenter ad hos,& hos; qui conflare debebant hunc numerum. Idem aperte colligitur ex Gregorio l.25.mor.cap.8.ex Beda,Ansberto;& aliis in hunc locum. Certus itaque est in intellectu diuino prędestinatorũ, & reproborum tam numerus formalis,quàm materialis.Sed priùs decretus est numerus formalis,posteriùs numerus materialis. Ex hac autem certitudine sequitur infallibilitas salutis prædestinatorum, & damnationis reproborum. Ideo Fulgentius de fide ad Petrum cap. 35. *Firmissimè*, inquit, *tene neque perire posse aliquem eorum, quos Deus prædestinauit : nec quemquam eorum, quos non prædestinauit ad vitam poße vlla ratione saluari.* Hæc autem *non intelligenda sunt secundùm impossibilitatem absolutam; sed secundùm impossibilitatem conditionatam*,vt docet S.Thomas p p.q.23.art.4 ad 3. & nos tomo 2.l.3.q.5.

August. *Gregorius.* *Beda.* *Ansbertus.* *Fulgentius*

CAPVT SECVNDVM.

Fundamenta affirmantium prædestinatorum numerum non excedi à numero reproborum.

III Angelorũ prædestinatorum numerus maior est numero reprobatorum. *Apoc.12.*

IN hoc de more secernemus certa ab incertis. Certum videtur primò numerum Angelorum prædestinatorum maiorem esse numero reprobatorum. quia eorum vel tertia pars cecidit,vt videtur significari Apoc. 12. vel certè minor pars,vt est communis sensus Doctorum. Certum est secundò maiorem hominum partem esse reproborum, si computantur omnes etiam infideles, idque per omnes mundi æta-

tes,

tes. Quandoquidem per sex annorum millia,& eo ampliùs vsque ad aduentum Christi,paucissimi,ijque ex solis Iudæis saluabantur.& si nunc spectetur Ecclesia fidelium, extra quam non est salus, est minima hominum pars comparata ad multitudinem infidelium,nempe Mahometanorum,Ethnicorum,& hæreticorum,quorum est certa damnatio. Tota igitur controuersia reducitur ad fideles. Certum videtur tertiò,maiorem inter fideles esse numerum electorum, si computetur inter eosdem numerus infantium decedentium intra septennium,ante vsum rationis. Qui, vt experientia colligitur ex paræcij, & notat Ruiz disp.44.sect.1. num.14. pœnè æqualis est numero morientium adultorum. Infantibus,si addas adultas,qui saluantur, iam numerus efficietur maior numero eorum,qui inter fideles damnantur.Adde his infantes filios hæreticorum decedentes cum baptismo: qui etiam pertinent ad ecclesiam fidelium, & sic additi infantibus filijs fidelium,& fidelibus adultos,qui saluantur, numerum efficiunt multò maiorem numero adultorum fideliũ, qui damnantur. Tota igitur controuersia reducitur ad solos adultos fideles, an scilicet inter hos numerus prædestinatorum excedatur a numero reproborum.

Reproborum hominum maior est, pars,infidelibus cõputatis.

Inter fideles maior pars est prædestinatorum, paruulis computatis. *Ruiz.*

Circa hoc est opinio affirmantium numerum prædestinatorum non solùm non excedi a numero reproborum, sed etiam illum excedere.Ita Syluester in rosa aurea tract. 2. in euang. Septuagesimæ. Carthagena discur. 10. de prædest. dub.pen.Granadus tomo 2.in p.p.tract.12.disp.4. num. 10. Franciscus de Christo in 1.dist.41.quæst.vlt.de reprob.concl.3.Franciscus Suarius l.5. de prædestinatione cap.3.Lorinus in Ps.138.vers. 4.Hi tamen duo,vt bene notat Ruiz,expressè includunt fideles paruulos.

Prædestinatorum ex adultis fidelibus numerum maiorem numero reproborũ opinantur aliqui.

Probatur primò e Scripturis. Apoc. 7. *Vidi turbam magnam,quam dinumerare nemo poterat ex omnibus gentibus,& tribubus,& linguis stantes ante thronum,&c.* vbi expressè loquitur de Beatis.Consonat Propheta Ps.138. *Nimis honorati sunt amici tui,Deus,&c. Dinumerabo eos,& super arenam multiplicabuntur.* quod de numero à solo Deo numerabili intelligit Augustinus in eum locum. Ieremiæ 33. *Sicut denumerari non possunt stellæ cæli,& metiri arena maris, sic multiplicabo semen Dauid serui mei,& Leuitas ministros meos.* Vide-

Syluester. Carthag. Granadus. Franciscus de Christo. Suarius. Lorinus. Apoc. 7. Ps. 138. Ieremiæ 33.

detur figuratè loqui de electis, quorum vult esse numerum innumerabilem. Ideo Augustinus in soliloquijs cap. 18. loquens de electis, *horum*, inquit, *nomina, numerumque tu nosti: qui solus multitudinem stellarum numeras.* Denique videtur idem significari promissione illa facta Abrahæ Gen. 15. *Suspice cælum, & numera stellas, si potes: sic erit semen tuum.* & Gen. 22. *Benedicam tibi, & multiplicabo semen tuum, sicut stellas cæli, & sicut arenam, quæ est in littore maris.* Quæ verba expendens Augustinus l. 15 de ciu. cap. 23. *illa*, inquit, *repetita comparatione cælestium stellarum, mihi promissa videtur posteritas, cœlesti felicitate sublimis.* Præterea Ps. 39. *Annunciaui, & loquutus sum: multiplicati sunt super numerum.* Denique Apoc. 7. Ioannes *Vidit turbam magnam, quam dinumerare nemo poterat ex omnibus gentibus, stantē ante thronum Dei, & palmæ in manibus eorum.* Electorum igitur promittitur in scripturis numerus innumerabilis: cū nihil tale in ijs habeatur de numero reproborum. Confirmatur primò ex Matth. 21. vbi in conuiuio vnus tantum *repertus est non habens vestem nuptialem.* & Matth. 25. vbi exhibentur in figuram prædestinatorum, & reproborum *decem Virgines, quinque prudentes, & quinque fatuæ.* Ergo saltem colligitur electorum numerum a reproborum numero non excedi. Confirmatur secundò ex collecta Ecclesiæ: in qua rogat Deum, *vt omnium fidelium nomina beatæ prædestinationis liber ascripta retineat.* Hoc autem non peteret ecclesia, nisi speraret saltem plerosque fidelium prędestinari.

August. *Gen. 15.* *Gen. 22.* *August.* *Ps. 39.* *Apoc. 7.*

IV Prædestinatorum numerus innumerabilis. *Matth 21.* *Matt. 25.*

Probari potest idem secundò ex Patribus. Primò Damascenus or. de his, qui in fide migrarunt dicit *saluari eos, qui vel parum de fermento virtutis possederint: & tempus non habuerunt, vt ex eo panem faciant: & voluerunt quidem, licet siue ob desidiam, vel ob negligentiam, vel ob fragilitatem, vel ob quotidianam procrastinationem nequiuerint.* Hæc est autem maxima pars fidelium. Secundò citari possunt pro hac sententia Patres ij, qui docent numerum electorum subrogandum esse in locum eorum, qui ceciderunt, Angelorum. quorum sententias suppresso nomine, recenset S Thomas 1. p. q. 23. art 7 in corp. Horum enim aliqui docent esse tot homines prædestinatos, quot ex Angelis ceciderunt; vt videtur sentire Bernardus serm. 68. in cant. & Auctor l. de diligendo

Damascenus. *S Thomas.* Prædestinatos subrogari in locum An-

do Deo cap. 3. quod videtur etiam indicari in Psal. 109. *Iudicabit in nationibus,impleuit ruinas.* Quod si Angelorum numerus est incomparabiliter maior numero omnium hominum,vt docet S. Tho. 1. p.quæst.50.art.3. & Angelorum tertia pars cecidit ex illo Apoc.12.de cauda dracronis,idest Luciferi *trahentis tertiam partem stellarum*, idest Angelorum : necessariò concluditur requiri maiorem partem hominum,vt suppleat tertiam partem Angelorum. Alij verò docent plures esse prædestinatos ex hominibus, quàm sint reprobati ex Angelis, vt Anselmus l.1.cur Deus homo cap. 18.& inclinare videtur Augustinus in Enchir.cap.25. & 21. de ciuit.cap.1. Alij denique putant tot esse prædestinatos, non quidem quot Angeli ceciderunt, sed quot remanserunt;vt Gregorius hom.34.in euang.vbi *suprema*, inquit,*illa ciuitas & Angelis, & hominibus constat ad quam tantum credimus humanum genus ascendere, quantos illic contigit electos Angelos remansiße.* Si igitur, ex Gregorio,par est numerus electorum ex Angelis,& ex hominibus:cum duæ tertiæ partes Angelorum sint ex electis,multò plus quàm duæ tertiæ partes hominũ erunt ex electis;cum minor sit numerus hominum,quàm Angelorum.

gelorum, qui ceciderunt, doctrina aliquorũ. *Bernardus. Auctor lib. de diligendo Deo. Ps.109. S.Thom. Apoc.12. Anselmus. August. Gregorius.*

Probatur tertiò ex Suario loco cit. quia maior pars fidelium,licet sæpe mortaliter peccet, tamen sæpe etiam resurgit:& ita cadendo,& resurgendo vitam transigit. Hi autem, cum ante mortem communiter præparentur per sacramenta,ad quę sufficit attritio, videntur probabiliter ex vi illorum saluari. Confirmari potest, quia magna pars constat ex fœminis,qui sexus ad pietatem pronus, ab ecclesia *deuotus* dicitur. Hæ autem a rixis, a rapinis, alijsque peccandi occasionibus immunes facilè conseruantur in gratia : & sic videntur maiori ex parte saluari.

Suarius.

Probatur quartò,quia multi etiam toto vitæ tempore scelestissimi, quando non repentinè decedunt,saltem in illo mortis articulo ex timore gehennæ vehementissimè atteruntur vsque ad lacrymas. Ergo etiam hi inter electos sunt collocandi : cum intra quodlibet vitæ spatium pœnitendi sit tempus. Apparet hoc pręcipuè in sancto Latrone, qui vnius,vel alterius horulę spatio, post tot scelera, momento sanctus, post tot furta rapuit Paradisum. Apparet etiam in

Peccatores subitò in sanctos transformati.

aliis,

V alijs, quos Christus subitò ex peccatoribus transmutauit in sanctos. Quod expendens Chrysostomus hom. 2. in Ps. 50. *Dum esset*, inquit, *paruulus, ab extremis finibus uocauit Magos: post illos publicanum*; (Matthæum) *post hunc meretricem*; (Magdalenam) *post illam latronem: post hunc vocauit blasphemum*, nempe Paulum vt ipse se appellat 1. ad Timot. 1. & infra. *Si impius es, cogita publicanum: si immundus es, attende meretricem: si homicida es, perspice latronem: si iniquus es, cogita blasphemum.* Confirmatur primò, quia Deus prædestinauit ante præuisa quælibet merita vel demerita, vt ostensum est tomo 2. l. 3. quæst. 5. Ergo paucitas prædestinatorum non potest pendere siue a paucitate merentium, siue a multitudine demerentium. Ergo totum prædestinationis opus pendet merè a diuina voluntate; & hæc mouetur a diuina bonitate. Ergo non est credibile diuinam bonitatem, quæ est maximè sui communicatiua, mouere voluntatem diuinam ad communicandam se paucis & non multis, nullo adhuc posito ex parte eorum demerito. Ergo videtur potiùs pertinere ad diuinam misericordiam, quod saluentur multi. Ideoque Dauid Ps. 35. *Homines, & iumenta saluabis Domine: quemadmodum multiplicasti misericordiam tuam Deus.* Homines, & iumenta, quasi dicat innocentes, & peccatores: eos, qui viuūt iuxta dictamen rationis, vt homines; & præter rationem, vt iumenta. Hos etiam saluare, videtur proprium diuinæ bonitatis: quæ non ostenderetur sui communicatiua pluribus, si pauciores saluarentur, vt dictum est. Quod videtur argumentum Tertulliani contra Marcionem, vbi *pluribus*, inquit, *pereuntibus, quomodò perfecta defenditur bonitas maiore ex parte cessatrix, cedens perditioni, partiaria exitij?* Quod si plures salui non erunt; erit iam non bonitas, sed malitia perfectior. Confirmatur secundò a posteriori ex locis ipsis, quæ Deus præparauit prædestinatis, & reprobis. Nam his præparauit gehennam, carcerem angustissimum circa centrum terræ. Si verò accipiatur cælestis Hierusalem electorum sedes, vt visa est a Ioanne Apoc. 21. continet *longitudinis duodecim millia stadia*, id est mille quingenta milliaria, & totidem latitudinis. Quippe illa *ciuitas posita est in quadro.* Totus autem vrbis illius circuitus continet milliaria sex mille, præter suburbia. Si verò dicitur ciuitas hæc visa à Io-

Chrysostomus.

Prædestinatorum paucitas videtur diuinæ bonitati præiudicare.

Ps. 35.

Apoc. 21. Paradisus ciuitas amplissima.

Ioanne accipi tantùm symbolicè, vt volunt aliqui, vtique Beatorum domicilium erit totus empyrei circulus, cui vniuersus terræ ambitus comparatus est instar puncti. Quippe sol, minima cœli inferioris pars, centum sexaginta sex vicibus terræ magnitudinem continet. Cœlum verò firmamenti in circulo maximo superficiei connexæ continet milliaria 1017562500. idest mille miliones quingenta sexaginta duo millia milliaria, & quingenta. Vnde infertur magnitudo multo maior empyrei, tres supra firmamentum cœlos suo ambitu complectentis. Ex magnitudine igitur domicilij Beatorum, eorumdem multitudo colligitur: sicut ex angustijs loci reproborum eorum paucitas. Cum præsertim reprobi nullo dono penetrationis præditi, corpora sint habituri exigentia æquale spatium, cum exclusione alterius corporis. Carcer autem ille subterraneus non videtur esse capax tantæ multitudinis reproborum, quanta ex collectione omnium hominum, qui fuerunt, qui sunt, qui erunt superent multitudinem electorum.

Paradisus quantæ sit magnitudinis.

Cœlum firmamenti quot milliaria efficiat.

Inferni locus angustior.

Probatur idem vltimò principaliter ex efficacia sanguinis Christi. Nam, cum quæstio præcipuè sit de adultis fidelibus post aduentum Christi, videtur pertinere ad efficaciam passionis, & sanguinis Christi, vt plures ex fidelibus post eius aduentum saluentur, quàm damnentur. Sicut ante eius aduentum, ex minori participatione passionis nondum impletæ, plures damnabantur, quàm saluabantur. Confirmatur primò, quia ex Angelis plures fuerunt prædestinati, quàm reprobati, vt dictum est ex Apoc. 12. & tamen ij non fuerunt a Christo redempti. ergo multo magis id dicendum videtur de hominibus, ad quos Christi redemptio pertinet: vt appareat magis virtus & efficacia Christi; ad cuius gloriam prædestinati sunt, quotquot sunt. Confirmatur secundò ex multitudine innumerabili martyrum. Nam sub vno Diocletiano, vt notat Cornelius in Apoc. 7. vers. 9. singulis mensibus cæsa sunt septem & decemmillia. qui numerus multiplicatus per decem persecutionis annos, efficit duos miliones martyrum. ex quo fit verisimile, id quod notat Senebrardus in Ps. 78. posse singulis anni diebus celebrari festa martyrum triginta millium: immo vt habetur ex vetusto codice reuelationum S. Birgittæ, in sola vrbe Roma ce-

Martyrum multitudo innumerabilis.

Cornelius.

Senebrardus.

Martyrũ singulis diebus tri gita mil lium memoria. Reuelationes S. Birgittæ *Ad Coloss. 1.*

celebrari posse singulis diebus festa martyrum septem millium. His adde S.S. Confessores, de quorum multitudine plura in iisdem reuel cap. 17. Confirmatur tertiò quia prædestinati, sunt Christi familia, & aulici; cum sit *in omnibus ipse primatum tenens* ad Coiof. 1. Ergo pertinet ad maiorem gloriam Christi maior numerus prædestinatorum. Sicut ad maiorem gloriam Principis maior numerus aulicorum. Ergo hoc potiùs affirmandum est; cum cedat in excellentiam Christi. Hæc ferme argumenta adduci possunt pro hac sententia: neque vlteriùs, vt arbitror, eius probabilitas potest excurrere, accommodata cupiditati magis, quàm veritati, optando potiùs exitum quàm sperando.

CAPVT TERTIVM.

Reproborum numerus ex fidelibus adultis maior, quã prædestinatorum.

Prædestinatorum numerum inter adultos fideles excedi a numero reproborum, è scripturis ostenditur.

Lyranus. Carthusianus. Maldonatus. Caietanus. Bellarminus. Fasolus. Ruiz. Smising. Drexelius. Molina Suarius. Lorinus. Abulensis. Vasquez.

Contraria sententia videtur verior. quam tuetur Lyranus, Carthusianus, & Maldonatus in cap. 22. Matt. in illa verba, *pauci verò electi* Caietanus in Matth. 25. Bellarminus in libello de gemitu columbæ l. 1. cap. 6. Fasolus tomo 2. in p.p. quæst. 23 art. 7. in commen. art. num. 7. citans etiam pro hac sententia Aluarez, quem non vidi. Ruiz de prædest. disp. 54. sect. 1. num. 16. Smising. tomo 1. tract. 3. disp. 6. de prouid. q. 13. num. 804. Drexellius in zodiaco Christiano in coron. de paucitate &c. Inclinat Molina in 1. p. q. 23. num. 7. conc. 3. nec dissentiunt Suarius, & Lorinus locis citatis, vbi comprehendunt etiam baptizatos paruules. Denique idem sentit Abulensis quæst. 69. in 22. Matt. vbi dicit, *quod ista positio est communis, & satis verisimilis*, quorum sententiæ adhæreo. Licet enim res hæc soli Deo possit esse nota, *cui soli notus est numerus electorum*, vt in oratione dicit ecclesia: & ideo hanc vt omnino dubiam pronũciet Vasquez in 1. p. disp. 101. c. 4. non tamen ex hoc tollitur, quin ex principijs reuelatis possit de ea ferri iudicium aliquod, si minùs certum, saltem probabile, cum præsertim id, quod dicitur de notitia numeri soli Deo reseruata, intelligi debeat de tali determinato numero, puta quod sint

tot,

tot, vel tot miliones; non autem de magnitudine numeri acce-pta in generali, & comparatiuè ad numerum reproborũ. & ideo S. Thomas p.p.q.23.art.7. in corp. dicit *Soli Deo cognitum esse numerum electorum*, & tamen in responsione ad 3. absolutè pronunciat *pauciores esse qui saluantur*, & ex ratione, quam affert, id videtur sentire etiam inter adultos fideles, vt patebit infra. Hęc igitur sententia ita explicata. *S. Thomas.*

Probatur primò e scripturis. Primus locus est Is. 24. *Hæc erunt in medio terræ, in medio populorum, quomodo si paucæ oliuæ, quæ remanserunt, excutiantur ex olea: & racemi, cum fuerit finita vindemia. Hi leuabunt vocem suam, atque laudabunt: cum glorificatus fuerit, Dominus.* Loquitur de saluandis in fine mundi, vt expresse Hieronymus, aliique interpretes in hunc locum; & vt egregiè explicat Bellarminus loco cit. dicit *numerum reproborum similem fore multitudini oliuarum, quæ cadunt in terram; cum primum excutitur olea: paucitatem autem electorum similem fore paucitati oliuarum, quæ manus excutientium fugerunt: & paucitati racemorum, qui finita vindemia casu reperiuntur in vinea.* Ideo pauci illi electi *leuabunt vocem suam, atque laudabunt, &c.* Loquitur autem de paucitate fidelium electorum per comparationem ad alios etiam fideles. Loquitur enim de ijs, tanquam de paucis oliuis remanentibus in eadem arbore: & de racemis vuæ residuis in eadem vinea: quod est dicere de fidelibus in eadem ecclesia. Idem significatur Micheæ 7. *Væ mihi, quia factus sum sicut, qui colligit in autumno racemos vindemiæ. præcoquas ficus desiderauit anima mea.* Quia nimirum tam racemi collecti post vindemiam, quàm ficus præcoquæ, & ante tempus, paucissimæ sunt; et his comparat iustos, atque electos. Ideo sequitur. *Perijt sanctus de terra, & rectus in hominibus non est.* Quia scilicet hi, vt explicat Ribera, sunt multò pauciores; ita vt cum multitudine malorum comparati vix vlli dici queant. Ideo in prædicto loco Isaię appellantur *Racemi finita vindemia.* & Isaię 10. *Reliquiæ ligni saltus*, suscepta metaphora a paucitate lignorum, quæ remanent succisa sylua. *& reliquiæ ligni saltus eius præ paucitate numerabuntur: & puer scribet eos.* Vbi Septuaginta *& relicti ex ijs numerus erunt*, idest, vt explicat Eusebius l. 2. de demon. euang. cap. 40. *Pauci, & facilè numerabiles. Et puer scribet*

Is. 24. *Hieronymus.* *Bellarminus.* Prædestinati velut racemi finita vindemia. *Micheæ 7.* *Ribera.* *Isaiæ 10.* Prædestinati reliquię saltus succisi. *Eusebius.*

Christus puer electos scribit in libro vitæ.

bet eos. nempe vt idem Eusebius *ille puer, de quo dictum fuerat, ecce virgo concipiet, & pariet filium: & hi erunt scripti in libro vitæ*. Ideo, vt notat Gregorius hom. 8. in euang. *Nasciturο Domino mundus describitur: quia ille apparebat in carne, qui electos suos ascriberet in æternitate*. Et hoc est, quod dicit Isaias, *puer paruus scribet eos*. Siue quia Christi incarnatio, & natiuitas medium fuit prædestinationis: siue quia designatio prædestinatorum fuit commissa Christo, vt ostendimus tomo 2. theolog. l. 3. q. o. siue denique quia, fortasse magis iuxta litteram, prædestinati tam pauci sunt, vt dicatur per figuram hyperbolem eos etiam a puero vix paucas exarante notas scribi posse, *& puer scribet eos*. Hi autem *præ paucitate numerabuntur*: & ideo vocat *reliquias ligni saltus*. sicut etiam Isaiæ 28. appellat *residuum populi & erit*, inquit, *Dominus corona gloriæ, & fertum exultationis residua populi sui*. Quia scilicet, vt explicat Hugo Card. remuneraturus est sanctos suos Sancti igitur, & electi Dei præ paucitate sunt residuum populi Dei idest residuum inter fideles. ideo in hunc locum Hieronymus *Dominus*, inquit, *erit corona gloriæ his, qui in ecclesia commorantur: & ad multitudinem plurimorum errantium comparati parui sunt numero*. electi igitur apud Isaiam modò vocantur *paucæ oliuæ, quæ remanserunt*: modò *racemi finita vindemia*: modò *reliquiæ ligni saltus*: modò *residuum populi Dei*. Quid ex his apertè paucitatẽ non exhibet eorum, qui saluantur intra ipsam vineam Ecclesiæ, & in ipso populo Dei. Consonat his Esdras l. 4. qui liber, licet non sit canonicus, tantæ tamen est auctoritatis, vt ab ecclesia inter feretur in sacris Bibliis. Ibi autem cap. 8. introducitur Angelus ita dicens. *Hoc seculum fecit Altissimus propter multos: futurum autem propter paucos*. & infra. *multi quidem creati sunt: pauci autem saluabuntur*. Hæc e veteri testamento: quæ omnia in vnum testimonium congessimus. Deueniendo autem ad nouum,

Gregorius. Natiuitas Christi prædestinationis medium. *Is.* 28.

Hugo Card. Prædestinati residuum populi Dei. Hieronymus.

Esdras l. 4. cap. 4.

Matt 22.

Secundus locus est Matth. 22. vbi dicitur *multi sunt vocati: pauci verò electi*. Loquitur autem non de ijs, qui renuerunt venire ad nuptias, quos interpretari possumus infideles: sed de ijs, qui ad eam venientes, & discumbentes non sunt reperti à Rege *cum veste nuptiali*: quibus sine dubio significantur fideles iam in ecclesia discumbentes. Licet autem dicatur, quod

quod *Rex vidit hominem non vestitum veste nuptiali*: tamen sententia, quam Christus subdit, *multi sunt vocati*, &c. ostendit in illo vno repræsentari omnes reprobos: quos dicit esse multos, *paucos verò electos*. Est expositio Augustini l. contra Donatistas post collat. cap. 20. vbi *Christus*, inquit, *in illo vno multam societatem malorum esse intelligendam, inter quos pauciores boni in conuiuio Dominico viuunt* (ecce paucitatem electorum intra ecclesiam) *significare non distulit. Nam postquam dixit ligatis manibus, & pedibus proijcite &c. continuo subiecit, multi enim sunt vocati, pauci verò electi. Quomodo hoc verum est, nisi quia in illo vno grande corpus figurabatur omnium malorum, ante Domini iudicium conuiuio Domino permixtorum*. Multitudo igitur, de qua Christus loquitur, est ex Augustino, multitudo reproborum permixta cum electis in eadem ecclesia: & sic respectiuè ad solos Christianos dicitur *multos esse vocatos, paucos verò electos*. Idem repetit lib. 18 de ciuit. cap. 48. vbi *de illis*, inquit, *qui vocati sic venerunt, vt de conuiuio proijcerentur: qui nunc replent ecclesias: quos tanquam in area ventilatio separabit*. Præterea Gregorius hom. 19. in euang. *terribile*, inquit, *est valde, quod sequitur, multi sunt vocati pauci verò electi, quia & ad fidem plures veniunt, & ad cæleste regnum pauci perducuntur*. Pauciores igitur in ecclesia fidelium intersunt huic conuiuio vestiti veste nuptiali: plures non vestiti. Quippe, vt explicat Anselmus in eum locum *intrant ad nuptias non cum veste nuptiali, qui in sancta ecclesia commorantes fidem habent: sed charitate carent*. & infra *Mirandum, quòd hunc amicum vocat* (*amice, quomodo huc intrasti &c.*) subdit autem post hunc reprobatum, *multi sunt vocati, pauci verò electi*: quia vt expendit idem Anselmus, *repulso vno, in quo omne malorum corpus exprimitur, generalis protinus sententia subinfertur, cum dicitur, multi sunt vocati &c. quasi dicat. quod de vno dixi, de multis intelligatis*. Idem expresse habet Origenes in c. 22. Marc. tract. 20. & Chrysostomus in Matt. quorum verba dabuntur infra. Idem sentit Abulensis quæst. 69. in hoc c. Matt. vbi dicit quod *multi sunt vocati ad fidem, idest conuertuntur ad eam, sed pauci electi: quia pauciores Christianorum sunt, qui saluantur, quam qui damnantur*. Loquitur autem de adultis quos dicit conuersos ad fidem. Iuxta igitur communem expositionem Patrum multi-

Augustinus.

Reprobi omnes illo vno significati non vestito veste nuptiali.

Gregorius.

Anselmus.

Origenes.
Chrysostomus.
Abulensis.

titudo vocatorum ad conuiuium, respectû quorum Christus dixit paucos esse electos, est multitudo fidelium in eadẽ ecclesia discumbentium: respectiuè ad quos a Christo electorum paucitas pronunciatur. Consonat propheta dum dicit ps. 16. *Domine a paucis de terra diuide eos*. vbi legit Chaldeus *a iustis, & electis diuide eos*. Adeo verum est quod *pauci sunt electi*, vt in Scripturis perinde sit dicere pauci, ac dicere *electi*. Contra verò idem est dicere multi, ac reprobi. Ideo Deus ps. 54. quæritur, *quoniam inter multos erant mecũ*. In quem locum Augustinus, *in multis*, inquit, *erant mecum*. *Qui se separauerunt a me mecum erant, non in paucis, sed in multis, etenim per totum orbem pauca sunt grana, multæ sunt palea*. Quod ergo ait inter multos mecum erant id est, ex Augustino inter reprobos igni comburendos vt paleas, non inter electos *congregandos vt triticum in horreum*, ex Matt. 13. Idem igitur est dicere multi, ac dicere reprobi: idem pauci, & electi: vt clariùs verificetur *multi sunt vocati pauci verò electi*.

Ps. 16. Electi dicuntur pauci de terra. *Ps. 54.* *Augustinus*. Reprobi, & multi idem sonant.

Tertius locus est Matth. 7. *intrate per angustam portam, quia lata porta, & spaciosa via est, quæ ducit ad perditionem: & multi sunt, qui intrant per eam. Quàm angusta porta, & arcta via est, quæ ducit ad vitam: & pauci sunt, qui inueniunt eam.* Expresse demonstrat paucitatem electorum, & multitudinem reproborum. Neque potest hoc explicari respectiuè ad omnes homines, etiam infideles. Primò, quia arctitudo viæ, quæ ducit ad vitam, consistit maximè in obseruatione præceptorum quare dicitur ps. 118. *deduc me in semitam mandatorum tuorum*. Semita idem ac via arcta *semita* autem *mandatorum* communis est etiam fidelibus adultis. ergo arctitudo ista, quę facit paucitatem respectiuè ad multitudinem reproborum, accipienda est etiam inter fideles adultos. Secundò, quia hæc Christus dixit solis discipulis in sermone habito in monte, vt patet ex Matt. 6. & 7. Ergo alloquebatur solos fideles, ergo dum eos monet ut intrent per angustam portam, non potest hoc intelligi de porta fidei, quam iam intrauerãt, ergo intelligi debet de angusta porta mandatorum, per quam intratur ab iis, qui sunt intra portam fidei. ergo expressè loquitur de paucitate eorum, qui saluantur inter fideles. Quod etiam patet ex Lucæ 13. *Vbi ait quidam, Domine si pauci sunt, qui saluantur? Ipse autem dixit ad illos, con-*

Matt. 7. Angusta salutis porta arcta via. *Ps. 118.* *Matt. 6.* *Luca 13.*

ten-

cendite intrare per angustam portam. Quia multi, dico vobis, quærent intrare, & non poterunt. Loquitur autem non de infidelibus, sed de fidelibus iniquis. subdit enim, *& dicet vobis nescio vos: discedite a me omnes operarij iniquitatis.* Tertio Patres id exponut respectiuè ad fideles Chrysost. l. c. aduers. vit up. vitæ monasticæ, *angusta*, inquit, *est ianua, & arcta est via quæ, ducit ad vitam: & pauci inueniunt eam. si verò pauci sunt, qui inueniunt, profectò longè pauciores erunt, qui ad summum eius peruenire possunt. Neque enim omnes, qui initio illã apprehenderunt* (vtique Christiani) *ad finem etiam perducti sunt: sed alii in ipsis initijs: nonnulli in itineris medio; plurimi in ipsum fere portum inuecti naufragium fecerunt*. nihil terribilius. Nazianz. or. 35 *Via*, inquit, *angusta est propter sudores: & quia non a multis teritur, si multitudinem eorum cogites, qui contrario itinere per vitium gradiuntur.* Non dicit per infidelitatem, sed *per vitium*. Augustinus in ps. 39. alloquens fideles, *ecce*, inquit, *turba via latæ, non frustra ipsa ducit ad amphitheatrum: non frustra ipsa ducit ad mortem Via lata mortifera est. Latitudo eius delectat ad tempus: finis eius angustus in æternum*. Anselmus in eum locum, *intrate per angustam portam, &c. quasi dicat*, inquit *Dura vobis videntur quæ principio, & angusta* ecce loquitur de angustia præceptorum, *quæ Christus discipulis tradidit, sed per hanc duritiam, & angustiam intrandum est vobis ad vitam. Per latam multi ambulant: angustam pauci inueniunt. Latam non quæramus: nec inuestigatione opus est: sponte se offert erranti. Angustam verò nec omnes inueniunt; nec, qui inuenerint* (vtique fideles) *statim ingrediuntur per eam. Multi enim, inuenta veritatis via, capti seculi voluptatibus de medio itinere reuertuntur*. Si igitur Christus alloquitur fideles, & loquitur *de angusta porta* ex difficultate obseruandi præcepta, manifestè apparet loqui de paucitate fidelium qui per hanc viam præceptorum gradiuntur respectiuè ad multitudinem eorum, qui ambulant per *viam latam* voluptatum: quæ *ducit ad perditionem*. & in hoc sensu accipi solet communiter a fidelibus *via arcta. & via lata.* Credendum igitur est Christo de via; qui solus nobis Dux esse potest ad patriam. &, cum manifestè appareat plerosque fidelium ambulare per viam latam, euidens debet esse consequentia plerosque duci ad perditionẽ. Quod animaduertens Augustinus in ps. 39 in ea verba, *Vi-*

Chrysostomus.

Nazianzenus.

Augustinus.

Anselmus.

Anselmus. *Videbunt iusti, & timebunt, timebunt*, inquit, *angustam viam: Vident illac latam viam; vident hac angustam. Hac vident paucos, illac multos.* Loquitur autem Augustinus inter ipsos fideles. Subdit enim *Noli numerare turbas hominum incedentes per vias latas, implentes crastinum circum, ciuitatis natalem clamando celebrantes, ciuitatem ipsam male uiuendo turpantes. Noli illos attendere multi sunt: & quis numerat? pauci autem per uiam angustam. Profer stateram: appende: uide contra pauca grana electorum, quantam paleam reproborum leues.*

Matt. 19. Quartus locus est Matt. 16. *Amen dico uobis, quia diues difficilè intrabit in regnum cælorum. & iterum dico uobis facilius est, Camelum per foramen acus transire, quam diuitem intrare in regnum cælorum. Auditis autem his discipuli mirabantur ualde dicentes, quis ergo poterit saluus esse.* Quæ illatio iurè facta est a discipulis. *Quippe a minore usque ad maiorem omnes auaritiæ studet.* Ieremiæ 6. *& omnes quæ sua sunt, quærunt.* Ad Phil. 2. Si igitur etiam inter ipsos fideles ex ore Christi pene impossibile est diuitem intrare in regnum cœlorum; manifestè apparet etiam inter fideles paucitas saluandorum. qui enim non sunt diuites re, sunt diuites spe, & affectu; quod deteriùs est. Nam, *Qui uolunt diuites fieri, incidunt in laqueos. & tentationes diaboli* 1. ad Timot. 6. Vndè sequitur etiam inter fideles paucos saluari. eos scilicet, qui voluntariè facti pauperes spiritu, vel saltem affectu, diuitijs non inhærent. De quibus dici potest illud tritum poetæ *Rara auis in terris*, seu potiùs illud Sapientis Eccl. 31. *Beatus uir qui post aurum non abijt. Quis est hic &c.* Confirmatur ex Matth. 7. vbi dicitur, *nemo potest duobus dominis seruire.* quod Christus explicans subdit, *non potestis Deo seruire, & mammonæ*; idest, vt Augustinus, & alij interpretantur diuitiis, lucro, pecuniæ. Idcirco monet ibi Chrstus resecandam a Christianis solicitudinem etiam victus, & vestitus: *Hæc enim omnia gentes inquirunt.* Quotus autem quisque est, qui pecunijs non inhiet, qui mammonæ non seruiat, qui pene totam sollicitudinem huic seculo non impendat? Si igitur hi ex ore Christi non Domino seruiunt sed mammonæ, non poterunt connumerari inter eos, qui expectant mercedem a Domino, atque adeo nec inter electos. Hoc autem est maximè animaduertendum: quia in plerisque tota

fi-

Margin notes: *Diuitibus difficultas salutis.* — *Ieremiæ 6.* — *Ad Philip. 2* — *1. Ad Tim. 6.* — *Eccl 31.* — *Matt. 6.* — *Augustinus*

fiducia de facilitate salutis pendet ex hoc, quod putent posse se & Deo seruire, & pecuniæ: cuius contrarium Christus definit, *non potestis Deo seruire, & mammonæ*, exemplificans etiam in necessarijs ad vestitum & victum. Si igitur etiam inter adultos fideles paucissimi sunt, qui pecuniæ saltem affectu non seruiũt, paucissimi etiã erunt qui Domino seruiunt: cum nemo possit vtrique seruire. Ergo sic paucissimi sunt, qui expectare possunt a Deo tanquam a domino gloriam vt mercedem. Ergo paucissimi sunt, qui saluantur: cum salus adultis non obueniat, nisi vt merces seruitii impensi Deo.

Quintus locus est Matth. 25. vbi dicitur *regnum calorum simile decem virginibus; & quinque ex eis fatuæ, & quinque prudentes.* id est, vt explicat Christus in fine parabolæ, quinque virgines reprobę: quibus dicitur *nescio vos:* quinque electæ, quæ admissæ a sponso *intrauerunt cum eo ad nuptias.* Ergo etiam in statu perfectissimo virginitatis, totidem a Christo ponuntur virgines reprobę, quot electæ. Ergo hinc manifestè arguitur in statu imperfecto, qualis est status cõmunis adultorum fidelium, plures esse reprobos, quàm electos: cum valde recedat hic status communis a statu perfectissimo virginitatis. Quod expendens Gregorius hom. 12. in euang. dicit *Redemptoris voce decem Virgines, omnes dici virgines: & tamen non omnes intra beatitudinis ianuam receptas* Vnde infert *non solum nos debere praua opera fugere, & mundi huius inquinamenta deuitare, sed etiam cum magna cautela tenenda bona quæ agimus: ne appetitus laudis subrepat, &c.* Quod vanę glorię peccatum inter leuissima computatum, ponitur tot virginibus causa fuisse reprobationis. Chrysostomus hom. 79. in Matth. dicit hanc parabolam a Christo positam, *vt ostenderet virginitatem, quamuis verè habeatur, si misericordiæ bonis caruerit, cum fornicatoribus eiici.* Defectus autem in misericordia non solet grauiter ęstimari. Status autem virginitatis, qui a Cypriano l. de discipl. & habitu virginum dicitur *flos ecclesiastici germinis, & illustrior portio gregis Christi*, talem numerum efficit reproborum vt a Christo dicantur quinque Virgines reprobę & quinque electę. Hoc autem non dictum est ad dehortandũ a statu virginitatis, qui proximus est statui Angelico, sed, vt

VI. *Matt. 25.*

Gregorius. Virgines fatuæ ob vanam gloriam reprobatę.

Chrysostomus. Virgines fatuæ ob immisericordiam damnatæ.

Cyprianus.

Chrysostomus. *Caietanus.* aduertit Chrysostomus loco citato, *Ne quis ea perfecta se totum fecisse existimaret*: cum dentur etiam virgines fatuæ, & reprobæ. Quod expendens Caietanus in Matt. cap. 25. *terribilis.* inquit, *sententia, quia media tantum pars fidelium, quorum lucent tam bona opera, quam studia ad obuiandum sponso, prudens, ac per hoc saluanda describitur.*

1. Cor. 10. Sextus locus est 1. ad Cor. 10. *nolo vos ignorare fratres, quoniam patres nostri omnes sub nube fuerunt: & omnes mare transierunt: & omnes in Moysi baptizati sunt in nube, & in mari: & omnes eandem escam spiritualem biberunt: sed non in pluribus eorum beneplacitum est Deo. nam prostrati sunt in deserto. Hæc autem in figura facta sunt nostri.* & infra, *Hæc autem omnia in figura contingebant illis.* Duo dicit Apostolus. Primum est Patres Hebræorum, idest eos, qui decesserũt ex Aegypto, ut peruenirẽt ad terram promissionis, fuisse *omnes baptizatos in nube, & in mari*; nempe præcedente columna nubis, in mari rubro, per figuram scilicet veri baptismi: *& omnes eandem escam spiritualem manducasse*: nempe manna, quæ spiritualiter figura erat Eucharestiæ: *& omnes eumdem potum spiritualem bibisse de spirituali consequente eos petra*, non quod petra, quæ scaturiuit aquas Num. 20. dimota sit de suo loco miraculosè, & sequuta per desertum Hebræos, ad perpetuam aquarum scaturiginem, vt somniarunt Rabbini: sed quia omnes eundem potum fidei bibebant *de spirituali consequente eos petra: petra autem erat Christus*, per fidem scilicet in Christum venturum, Abrahæ iam pridem promissum. & tamen *non in pluribus eorum beneplacitum est Deo. Nam prostrati sunt in deserto.* Quippe egressi de Aegypto *cum sexcentis fere millibus peditum, absque paruulis, & mulieribus*, ut dicitur Exod. 12. nõn intrarunt terram promissam præter Caleb, & Iosue; vt habetur Deut. 1. Alterum, quod dicit Apostolus est, *hæc omnia in figura contigisse illis*, quia scilicet terra promissa figura erat æternæ patriæ: desertum figura erat huius vitæ: Hebræi *baptizati in mari* rubro, & credentes in Christum venturum, figura erāt fidelium, qui sunt in ecclesia post Christũ. Pharao, & Ægyptii omnes demersi figura reproborum infidelium: Hebræi mortui in deserto, & non intrantes terram promissionis, figura reproborum ex fidelibus. Iosue, & Caleb intrantes in ter-

Num. 20. Petram scaturientem aquas, sequacem fuisse populi per desertum somniarũt Rabbini.

Israelitæ in deserto fidelium Christianorum figura.

Exodi 12.

Deut. 1.

terram promissam figura electorum: *vt expressè docet* Gregorius in Ps. 7. pœnitent. ergo ex hoc habetur intra fideles ecclesiæ tanta paucitas saluandorum eorum scilicet, qui ingrediuntur terram promissam, ut designetur per solos Iosue, & Caleb, nempe per solos duos comparatos ad infinitam multitudinem ab eadem terra promissionis exclusam. Videtur argumentum Origenis, hom. 21. in c. 26. Numer. vbi *terræ*, inquit *huius*(terræ promissionis)*diuisionem, hæreditatemque terrenam speciem dicimus tenere, & imaginem futurorum, ac formam cœlestis illius hæreditatis ostendere. Requiro in illa, qui sint plures, & qui sint pauci: & inueni ibi beatiores paucos haberi, quàm plures, &c.* prosequens hoc argumentum, quod pauci, qui saluantur. Dilertè id ex hac figura collegit Augustinus serm. 102. de temp. vbi *Non transitoriè*, inquit *nec negligenter, sed cum ingenti tremore considerandum est; quia de sexcentis millibus duo tantùm terram repromissionis ingressi sunt. Hoc ergo audiant, qui ita Dominum misericordem esse nolunt, vt iustum esse non credant.* Confirmatur, quia si in Israelitis, qui ante aduentum Christi populus Dei erant, non figuram, sed rem ipsam inspiciamus, prædestinati ex ijs numerantur Apoc. 7. duodecim millia e singulis tribubus, excepta tribu Dan, & substituta loco eius tribu Leui: qui conficiunt numerum centum quadraginta quatuor millium, & hos solos ex Hebræis prædestinatos esse affirmat Bellarminus libello citato, & alij in eum locū. Hic autem numerus, per tot secula ab Abrahamo vsque ad Christum, minimus omnino est comparatus ad totam Hebræorum multitudinem. Quippe Dauide regnante numerata sunt *ex Israel mille millia, & centum millia virorum educentium gladium. De Iuda autem quadrigenta septuaginta millia bellatorum* Paralip. 1. cap. 21. & ex numero hostiarū, quas in Paschate recenset Iosephus l. 2. bell. Iud. cap. 17. colligit eruditissimus Raynaudus in libello de S. Latrone, tēpore Paschatis conuenire solitos Hierosolymis *Quadragies centum: & centum hominum millia.* E tanto Hebræorum numero per tot secula toties replicato computantur solùm *centum quadraginta quatuor millia signati*, idest iuxta communem expositionem, prædestinati, & electi. Quod si in his accipiatur numerus certus pro in certo, vt volunt Corne-

 lius,

Iosue, & Caleb soli ingressi terram promissionis paucitatem saluandorum designant. *Gregorius. Origenes.*

VII.

Augustinus

Apoc. 7.

Prædestinati ex hebræis centum quadraginta quatuor millia *Bellarminus.*

1. Paralip. 21.

Iosephus. Raynaudus.

Quatuor Hebræorū miliones conuenire soliti Hierosolymis die Paschatis.

Cornelius. Viegas. lius,& alij,saltem genericè verificatur,vt aduertit Viegas in eum locum, multò minorem esse numerum signatorum, idest electorum ex Iudæis, quàm sit reliqua multitudo ad eandem synagogam spectantium. & sic colligere possumus numerum electorum inter fideles ecclesiæ, quæ synagogæ successit. multò minorem numero reproborum: cum hoc ipsum,quod *non in pluribus eorum beneplacitum fit Deo, in figura factum sit nostri*,vt dictum est ex Apostolo. Quamobrē

Irenæus. Irenæus lib.4.aduers.hæres.c.46.citans hunc locum Pauli. *Quemadmodum*,inquit,*ibi*(in synagoga)*in pluribus eorum.qui peccauerunt,non bene sensit Deus*:*ita & hic* (in Ecclesia) *sunt vocati multi, pauci verò electi*.

Chrysostomus. Chrysostomus etiā in eū Pauli locū *Ostendit*,inquit,*Quēadmodū illis* (Hebræis) *non profuit tanti muneris fructus: ita neq.his baptismatis munus & spiritualia mysteria proficere,nisi vitā tali gratia dignam exhibeāt.*

1.Cor. 9. Septimus locus est eiusdem ibidem *omnes quidem currūt: sed vnus accipit brauium. Sic currite vt comprehendatis.* Loquitur de brauio æternæ gloriæ, vt patet ex contextu. Sequitur enim. *Omnis qui in agone contendit,ab omnibus se abstinet, & illi quidem,vt corruptibilem coronam accipiant, nos autē incorruptā.* quod prius appellauerat *brauiū*,postea appellat *coronam incorruptam*.Dicit igitur,sicut ex omnibus, qui currunt,non omnes,sed vnus accipit brauium: ita proportionaliter ex multis,qui ad æternam felicitatem currūt, vnum accipere coronam gloriæ. Loquitur autem non de quibuscunque,sed de ijs,qui iam fideles sunt, & gradiuntur per viam salutis: immo per eam non quomodocunque ambulant,sed *currunt*.& ex ijs dicit *ab vno accipi brauium*.& est plane id,quod infra dicitur ex Patribus,inter ipsos fideles,*e centum saluari vix vnum*. Non potuit expressiùs significari prædestinatorum paucitas, quàm a Christo per quinque Virgines,a Moyse per duos intrantes in terram promissionis; à Paulo per *vnum accipientē brauium*. Expendenda etiam sunt duo,quæ addit ad significandam hanc paucitatem. Primum est, *omnis, qui in agone contendit, ab omnibus se abstinet*,&c.vt ostendat requiri ad accipiendam coronam in hoc agone, vt quis *ab omnibus se abstineat*. Quotus autem quisque est,qui hoc faciat? Alterum,quod subdit, est,*Castigo corpus meum,& in seruitutem redigo: nè, cum alijs prædicauerim*

Paucitas saluandorum a Paulo significatur per vnum accipientem brauium.

Paulus timens reprobari.

rim ipse reprobus efficiar. Apostolus,& magister gentium,qu de se dictum nouerat, *vas electionis est mihi iste*, timet ne e ficiatur reprobus, nisi *castiget corpus,& in seruitutem redig* idque postquam prædicauerat Christum gentibus, & in perpetua virginitate permanserat, vt ipse de se testatur 1. Cor.7. Apertè ex hoc colligitur mens Pauli de difficulta sa ..tis,& paucitate electorum, a quibus timet excludi v... electionis. Quamobrem Chrysostomus in eum locum. *Quidnam*, inquit, *nos dicemus; si Paulus hoc timuit, cum talis esset præceptor: cum post prædicationem, & orbis terrarum susceptum patrimonium formidauit?* & infra. *Nam si prædicare, docere innumeros ad salutem adducere, illi non sufficit ad salutem nisi se irreprehensibilē exhibeat, longe minùs sufficiet nobis.* Chrysostomus.

VIII. Octauus locus conflabitur ex pluribus tum figuris, tum similitudinibus sacrę Scripturę,quibus electorum intra ecclesiam paucitas designatur. Prima figura est arca Noë: in qua ex tota hominum multitudine paucissimi saluati sunt. Hæc figura ad hanc paucitatem saluandorum ostendendā in ecclesia adhibetur. 1.Petri 3. *Quando expectabat Dei patientia in diebus Noe,cum fabricaretur arca:in qua pauci, id est octo animæ saluæ factæ sunt per aquam.quod & vos similis formæ saluos facit baptisma.* Dicit arcam, in qua Noe cum paucis saluus factus est per aquam, figuram fuisse Ecclesiæ: in qua fideles salui fiunt per baptismum. Signanter autem dicit *in arca paucos,id est octo animas saluas factas esse*, vt ostendat paucitatem prędestinatorum in ecclesia. Quamuis verò hìc non fiat comparatio fidelium inter se; tamen cum dicitur paucos saluandos esse in ecclesia,sicut pauci, id est octo animę saluę factę sunt in arca respectiuè ad reliquos omnes homines qui tunc in diluuio perierunt,satis ostenditur tanta in ecclesia paucitas saluandorum, vt comprehendere non possit pręter paruulos maiorem partem adultorum, nulla enim daretur proportio cum iis,qui in arca octo tantùm, respectiuè ad reliquos omnes homines, saluati sunt. Diluuium autem illud vniuersale figuram fuisse extremi iudicij,dicitur etiam a Dauide Psal. 33. *Pro hac orabit ad te omnis sanctus in tempore opportuno. Verum tamen in diluuio aquarum multarum ad eum non approximabunt.* Ex hoc diluuio in Ecclesię arca pauci salui fiunt;licet multi sint intra

1.Petri 3. Arca Noe figura saluandorum.

Diluuium vniuersale figura extremi iudicij.

hanc

Cor l'Augustinus.

hanc arcam. Ideo subdit ibidem Petrus, *quod & vos similis formæ saluos facit baptisma: non carnis depositio sordium, sed bonæ conscientiæ interrogatio in Deum.* Quod perpendens Augustinus lib. 5. de baptismate contra Donat. cap. 18. dicit *homines in vnitate catholica baptizatos, qui seculo solis verbis, non factis renunciant, non pertinere ad huius arcæ mysterium, in quibus non est conscientiæ bonæ interrogatio.* Hanc eandem arcæ figuram ad ostendendam paucitatem electorum affert

Chrysost.

Chrysostomus l. 1. aduers. vitup. vitæ monasticæ. vbi *Cum Christus,* inquit, *ampliorem peccantium partem asseueret, atque in paucis salutem præfinitam dicat, quid impugnas aduersum me? Prorsus enim idem facis, ac si de Noë, & diluuio nobis verba facientibus admirareris: & an id fieri potuerit, duoque tantùm, vel tres homines effugerint, interrogares.* In hoc etiam expendi oportet, quod arcæ cacumen, seu pars superna, erat

Arcæ pars superior arcta, inferior lata paucitatē saluandorum designat.

arctissima; pars verò inferna erat latissima: vt significaretur in arca ecclesiæ paucos ad superna deduci, plurimos ad inferna. Quod adnotauit Origenes hom. 2 1. in cap. 26. Num. vbi *quàm pauci,* inquit, *sunt qui saluantur. Sed & in arca, quæ à Noe constructa est, vbi mensura cælitus designatur, in inferioribus arcę centum cubitorum ponitur longitudo, & quinquaginta latitudo: sũmitas in vnius cubiti spatium consumatur.*

Origenes.

Incendiũ Sodomorum figura futuri iudicij.

Secunda figura reperitur Gen. 20. vbi Pentapolitanum incendium figura fuit extremi iudicij: *cum Dominus,* vt canit ecclesia, *venerit iudicare seculum per ignem.* Loth autem, & tres aliæ animæ ex eo igne saluatæ, quo omnes quinque vrbium incolæ perierunt, incendio extendente se per septuaginta duo milliaria in longum, & nouemdecem in latũ, vt testatur Iosephus l. de antiqui Hebraic. signa sunt paucorum electorum, qui in eo vniuersali incendio saluabuntur. Quod animaduertens Isidorus Hispal. alleg. in sac. Scrip. *Loth,* inquit, *typũ habuit sanctorum, qui in fine seculi, ab impiorum incendio liberabuntur.* Tertia figura est ingressus pau-

Rahab figura prædestinatorum.

corum in terram promissionis: de qua dictum est supra occasione testimonij producti ex Paulo. Quarta figura est euersio vrbis Ierico, salua sola domuncula mulieris nomine Rahab, vt habetur in l. Iosue cap. 7. Iericho enim, vt no-

Iosue 7
Gregorius.

tat Gregorius hom. 2. in euang. *idem sonat ac Luna, & mundi huius mutabilitatem designat.* Muri autem Iericho *clangen-*

tibus

tibus tubis illico corruentes Iosue 6. mundi figurabant excidium complendum extremo die *in nouissima tuba.* 1.Cor.15. Rahab autem, quæ sola saluata est cum paucis, figura fuit saluandorum. Dicitur enim ad Hebr.11. *Rahab fide non perijsse* & Iacobi.2. *Rahab ex operibus iustificata.* Ideo a Chrysostomo hom.5. de pœnit. dicitur *admirabilis illa Rahab per pœnitentiam saluata.* & Iosue 2. dicitur saluata per *signum funiculi coccinei.* quia scilicet, vt notat Ambrosius l. 5. de fide cap.5. *vexilla dominicæ passionis attollens coccum in fenestra ligauit: vt species cruoris mystici, qua foret mundum redemptura vernaret.* Nempe electi omnes, vt notat Rupertus in Iosue cap.13. *per vnum saluantur funiculum coccineum, per crucis, & passionis Christi signaculum.* si igitur, vt notat Lyranus in eum locum, *Ierico significat ciuitatem culpæ, quam fecit amor sui, vsque ad contemptum Dei,* in hac latissima ciuitate reproborum electa est ad salutem sola Rahab. quæ erat in medio illorum, vt ait Chrysostomus hom.5. de pænit. *velut in lotabro confusa margarita, aurum in luto abiectum flos spinis confossus, religiosa anima inclusa in loco impietatis.* Hanc igitur comparationem habent electi ad reprobos, quam domus Rahab ad vniuersam vrbem Ierico. Quinta figura sumitur ex lib Iudicum cap. 7. vbi ex triginta duobus millibus, qui erant in exercitu, Gedeon elegit tantum trecentos, qui victoriam de hostibus reportarent, reliquos reprobauit. Gedeon autem apertissima est Christi figura, vt expresse Origen.hom.8.& 9. in lib. Iudicum August. serm. 108. de tempore & l.7. quæst. in l. Iud. Theodoretus quæst.14. & 15. in l Iud. & alij. Idque habetur Isaiæ.10. vbi dicitur de Christo *sceptrum exactoris superasse, sicut in die Madian*, idest, sicut Gedeon Madianitas. Trecenti igitur electi inter triginta duo mille reiectos significant electos inter reprobos. Sicut enim fuerunt reiecti, *qui curuauerunt genua vt biberent*: & electi, qui hoc non fecerunt; ita vt notat Origenes hom.9. in l. Iud. *ille electus est, qui postquam ad aquam baptismi ventum est, flecti ad terrenas necessitates nescit: qui vitijs non indulget: neque ob peccati sitim sternitur pronus.* Apertè loquitur de Christianis: ait enim, *postquam ventum est ad aquam baptismi.* e quibus tota fere multitudo reiecta dicitur, præter trecentos, qui electi sunt ex eo quod *lamberent aquam, sicut*

Ierichø quid significet. *Iosue 6.* *1.Cor. 15.* *Ad Heb. 11.* *Iacob. 2.* *Chrysost.* *Iosue 2.* *Ambros.* *Rupertus.* Ierico ciuitas culpæ. *Lyranus.* *Chrysostomus.* *Iud. 7.* Gedeon Christi figura. *Origenes.* *August.* *Theodoret.* *Is 10.* Trecenti Gedeonis milites figura electorum. *Origenes.*

lam-

Curâ Gedeone electi, qui lambebāt aquam vt canes. *August.* *3.Reg.19.*

lambit canis. Quippe, vt notat Augustinus in l. Iud. quod *illi probati sunt, per quos vinceret, qui similes in bibendo canibus dicerentur, significat quod contemptibilia, & ignobilia elegit Dominus.* Electi igitur a Domino ad vincendos Madianitas, id est dęmones, eam proportionem habent ad reprobos, quam soli trecēti ad triginta duo millia reiectorum. Simile quid habetur l.3.Reg.c.19. vbi dicitur *Deum dereliquisse sibi in Israel septem millia virorum, quorum non sunt incuruata genua ante Baal.* ex multitudine pene innumerabili Israelitici populi, non plus quam septem millia sibi a Deo reseruata paucitatem designant electorum inter fideles. Ideo in Reuel:S.Birgittæ l.1.c.56. Christus ei ita dicit. *Sicut dicebatur ad Heliam, qui nullum superesse putabat amicum meum, habeo septem millia, &c. Sic ego, licet multi sint inimici, habeo tamen occultos amicos inter eos.* Septima figura habetur Ezech.9. vbi iubetur Angelus *signare Tau super frontem virorū gementium, & dolentium super abominationibus quæ fiebant: & interficere omnes reliquos incipiendo a sanctuario.* Ex qua figura Augustinus l. de vnitate ecclesiæ.c.13. colligens paucitatem saluandorum ex fidelibus, *De bonorum*, inquit, *paucitate propter malorum plurium comparationem pauca cōmemoro.* & infra. *Vidit Ezechiel signatos quosdam, ne cum malis pariter interirent, de quibus dicitur, qui gemunt, & mærent peccata populi mei, quæ fiunt in medio eorum. Populum suum non diceret, quem paucis solis illæsis perire mox iubet, nisi qui eius sacramenta gestabant.* Apertè loquitur de paucis electis in comparatione plurium perditorum ex eodem populo Dei. ex quo, vt notat Origenes hom. 8 in Ezech. *illi solùm sospites reseruantur. Quos Thau littera idest crucis pictura signabat.* Aduertendum etiam in hac figura *sex uiros:* idest, vt explicat Theodoretus, & alii, sex Angelos missos ad occidendum: vnum verò ad signandum Thaus; sex ad reprobos, vnum ad electos, illorum multitudinem, horum paucitatem designare. Idem habetur ex Apocalypsi cap.7. vbi mittitur etiam vnus Angelus ad signandos electos & cap. 15. *Septem Angeli cum septem phialis plenis iracundia Dei viuentis*, & cap.8. introducuntur *septem Angeli cum septem tubis:* quæ datę erant ad intimanda supplicia. *& primus Angelus tuba cecinit: & facta est grando, & ignis* &c. *& secundus*

Reuelationes S. Birgittæ. *Ezech.9.*

August.

Signati Tau electos designant.

Origenes.

Angeli sex ad perdēdos reprobos, vnus mittitur ad saluandos electos. *Apoc. 7.* *Apoc. 15.*

An-

Angelus tuba cecinit: & tanquam mons magnus igne ardens missus est in mare; & sic in cæteris septem tubis; quæ datæ sunt septem Angelis. *Vnus* vero *Angelus stetit ante altare habens thuribulum aureum de orationibus sanctorum* &c. septem Angeli designantur ad supplicia reproborum, vnus ad orationes sanctorum. Hùc etiam pertinet, quod dicitur in eadem Apoc. c. 20. vbi Ioannes *vidit mortuos magnos, & pusillos stantes in cōspectu throni: & libri aperti sunt: & alius liber apertus est, qui est vitæ.* Contradistinguit librum vitæ, in quo electio, & opera eorum bona scripta sūt, ab aliis libris, in quibus scripti sunt reprobi & opera eorum mala. Quæ expositio patet ex sequentibus. Subdit enim, *iudicati sunt mortui ex his, quæ scripta erant in libris, secundum opera, ipsorum*; id est, vt interpretatur Hugo, *lecti sunt libri: & mortui id est mali iudicati sunt a sanctis secundùm opera eorum, quæ scripta erant in libris.* Liber vitæ vnicus ponitur: libri mortis, seu reproborum plures; vnus ille, quia paucos continet saluandos: multi hi quia multos continēt damnandos. Quod adnotans Viegas in hunc locum, *multi*, inquit, *libri ad reprobos, vnicus libellus ad prædestinatos spectabat. Cum enim multi sunt reprobi, multos oportet esse libros in quibus describantur. Quia verò electi pauci numero, si cum reprobis comparentur, vnus, isque perexiguus libellus ijs omnibus notandis sufficiet.* Sexta figura est probatica piscina, quæ, vt habetur Ioan. 5. *erat quinque porticus habens. Ex his iacebat multitudo magna languentium, cæcorum, claudorum, aridorum expectantium aquæ motum.* Ex tanta multitudine ad descensum Angeli saluabatur vnus; ille scilicet, *qui prior descendisset in piscinam, post motionem aquæ.* Hæc piscina symbolum erat baptismi, vt notat Tertullian. l. de bapt. c. 5. Ambrosius l. 1. de Spir. S. cap. 7. Chrysost. in eum locum Ioannis, vbi, *cum vellet*, inquit, *Deus appropinquantis baptismi fidem nos erudire, morbos per aquam expulit.* Ideo lectio Syriaca pro *piscina* vertit *baptisterium*. Angelus descendens in piscinam est ipsemet Christus appellatus Isaiæ 9. iuxta lectionem Septuaginta, *magni consilij Angelus*: cuius virtute aqua baptismalis mouetur, seu eleuatur ad producendam gratiam. Mirabile tamen est, quod cum per aquam baptismalem sanantur om-

XI.

Apoc. 20.

Hugo Card.

Viegas.

Ioan. 5.

Tertull. Ambros. Chrysost.

Probatica piscina figura baptismatis.

Angelus descendēs in piscinā figura Christi.

Vnus sanatus in piscina paucitatẽ saluandorum designat.

nes,per aquam probaticæ piscinæ,vt ibi notat Augustinus, *saluabatur vnus; & postea quisquis veniret non sanabatur.* Nimirum eo mysterio non aliud videtur posse significari, nisi Christianis post baptismum, perfectam & consũmatam salutem, quæ in prædestinatione consistit, tam paucis obtingere, quasi e multis saluetur vnus. Quod fortasse significatur etiam Isaiæ 27. *congregabimini vnus, & vnus filij Israel.* figuratum id etiam fuit in vna vidua, ad quam missus est Elias; & in vno leproso,quem mundauit Elisæus. Quod expendens ipsemet Christus Lucæ 4. *multæ*,inquit,*viduæ erant in diebus Eliæ in Israel,quando clausum est cælũ, & ad nullam illarum missus est Elias, nisi in Sarepta Sidoniæ ad mulierem viduam,& multi leprosi erant in Israel sub Eliseo propheta:& nemo eorum mundatus est,nisi Naaman Syrus.* Præterea id etiã innuitur Cant 6.vbi dicitur, quod *Salomoni Sexaginta erant reginæ,Octoginta concubinæ, & adolescentularum non erat numerus.* Ex his *vna columba,vna dilecta.* Ex omnibus vnus leprosus mundatus:e plurimis vna Salomoni dilecta:ex innumeris vnus ex probatica piscina sanatus, certè cum hæc mysterio non vacent, significant id, quod infra dicetur e Sanctis,*e decem millibus saluari vix vnum.* Hæc quoad figuras. Quod verò attinet ad similitudines. Prima similitudo sumitur ex Gen.22.vbi Abrahæ dicitur, *Multiplicabo semen tuum sicut stellas cæli,& sicut arenam, quæ est in littore maris:* In hoc expende,quod Abrahã dicitur ad Rom. 4. *pater omnium credentium;* & sic semen ipsi promissum sunt omnes credentes. Præterea assimilantur hi rebus valde dissimilibus, nempe *stellis cæli, & arenæ maris.* Nempe electi stellis cœli, vt dicitur Dan.12. reprobi autem arenæ maris huius seculi fluctibus agitatæ. Stellæ autem,licet multæ sint, & ex artificiosa quadam dispositione innumerabiles videantur, non transcendunt ea quæ apparent, numerum mille, & duarum supra viginti, vt mathematici testantur. Hæ paucissimæ sunt respectui numeri arenarum,quæ per omnia littora non solùm superficie tenus, sed etiam vsque ad profundum in quantitate adeo minima coaceruata, & conspissata cernuntur, & ideo dicitur loco cit specialiter de arena maris,*quæ præ multitudine numerari non potest,* electi igitur

Isaiæ 27. Prædestinatorum paucitas signatur per vnitatem. *Lucæ 4.* *Cant. 6.* *Gen. 22.* *Ad Rom. 4.* Prædestinati stellæ, reprobi, arena. *Dan. 12.*

in cōparatione reproborū, sunt stellæ cœli in comparatione numeri arenæ maris. Est animaduersio Augustini l.3. cōtra Cressonium cap. 37. vbi probans *paucos saluari*, nempe *bonos Christianos, qui per se ipsos multi sunt, in comparatione malorum falsorumque itidem pauci sunt*, subdit infra. *sic etiam, vt de ipso Dei testamento dicam, quod factum est ad Abraham de semine eius, quod est Christus, multæ sunt stellæ, quas numerare non possumus: quibus tam grande cœlum vndique circumfulget. & paucas dicimus in comparatione arenæ maris. Fortè stellæ signauerunt spirituales Christianos: maris autem arena carnales.* Hinc colligitur paucitas electorum etiam inter ipsosmet Christianos. *Augustinus.*

Secunda similitudo sumitur ex 1. Reg. 25. vbi appellantur electi *fasciculus viuentium. Erit anima Domini mei* (Dauidis) *custodita quasi in fasciculo viuentium. Inimicorum autem eius anima rotabitur*, &c. vbi Glosa *Pulcherrima, comparatione statum iustorum, & reproborum discreuit.* quia scilicet, vt ibidem Lyranus, *sicut ramusculi in fasciculo ligantur, & in aqua ponūtur; & postea transplātātur: sic iusti transplantantur in terram viuentium.* Sed, quod ad rem nostram facit, electi comparantur fasciculo: qui, vt notat Cornelius in Amos. 6. *componitur ex floribus selectis, & paucis*: isque aptè significat paucitatem electorum inter fideles. Quippe mundus totus constans ex fidelibus, & infidelibus veluti quidā ager est ex Luc. 6 iuxta expositionem Gregorij hom. 15. in euang. Ecclesia fidelium est quasi hortus conclusus ex Cant. 4. Electi in tota amplitudine & mundi totius & ecclesiæ sunt veluti collectus ex hoc horto fasciculus. Quia, vt notat Eusebius l. 1. in 1. Regum, *sicut fasciculus vinculis colligatur: ita omnis cœtus sanctorum eadem fide, spe, & charitate constringitur. Et sicut facillimum est fasciculum conseruare: ita electos omnes ab initio vsque ad finem seculi, Deus sine vllo labore tuetur.* electi ab initio vsque ad finem seculi non sunt nisi florum fasciculus, ad significandam paucitatem electorum. Ideo etiam dicitur Amos. 9. *qui ædificat in cœlo ascensionem suam, & fasciculum suum super terram fundauit.* In quem locum Cornelius *fasciculus*, inquit, *hic est sanctorum colligatus vinculo charitatis in terra, vinculo prædestinationis in mente Dei.* Quod autem hoc dicatur ad

1. Reg. 25. Prædestinati fasciculo comparantur.

Mundus ager, ecclesia hortus, electi fasciculus. *Lucæ 9. Gregorius Cant. 4. Eusebius.*

Amos. 9. Cornelius.

Electi fasciculus colligatus vinculo charitatis in terra, prædestinationis in mente Dei.

Hieronymus.

Beda.

Ioan. 15.

ostendendam electorum paucitatem, apertè Hieronymus in eum locum, *ille*, inquit, *intelligitur, qui quotidie fasciculum suum fundauit super terram: de quo in euangelio loquitur, nolite timere pusillus grex*. Idem est, ex Hieronymo, *pusillus grex*, & *fasciculus*. Sicut igitur vt notat Beda l.4.cap.54. in Lucã *pusillum gregem electorum nominat ob comparationem maioris numeri reproborum*: ita etiam hic fasciculus ob selectionẽ, & paucitatem electorum. Contra verò reprobi sarmentis inutilibus comparantur: qui plurimi ex vitibus amputantur. Ideo dicit Ioan. 55. *si quis in me non manserit mittetur foras sicut palmes, & arescet; & in ignem mittent, & ardet*. Quod si aliquando reprobi assimilantur fasciculo, pluribus fasciculis, non vnico assimilantur, comburendis in gehenna, iuxta illud Matth.13. *colligite primum zizania: & colligate ea in fasciculos ad comburendum*. Vnicus viuentium fasciculus custodiendus in manu Domini ex loco cit. sarmenrorum plurimi fasciculi colligendi ad comburendum; in quo etiam reproborum pluralitas demonstratur. Quod innuit Hugo Cardinalis in eum locum Matt. vbi *fasciculus*, inquit, *electorum animæ custoditæ in fasciculo: fasciculi reproborum, colligite ea in fasciculos fasciculi culpæ; solue fasciculos deprimentes*, cum contra electi sint tanquam vnus *viuentium fasciculus custodiendus in manu Domini*. electi igitur fasciculus ex agro Ecclesiæ, satis demonstrat paucitatem eorum inter fideles.

Electi fasciculo, reprobi fasciculis exprimuntur

Hugo Card.

X. *Cant. 2.* Electi vt vnum liliũ inter multas spinas.

Tertia similitudo sumitur ex Cant. 2. vbi electi assimilantur lilio, reprobi spinis. *sicut lilium inter spinas, ita amica mea inter mulieres*; siue, vt legit Augustinus, *inter filias*. Dicuntur electi esse inter reprobos tanquam vnum lilium inter multas spinas. Non satis fuit comparari electos omnes florum fasciculo, nisi etiam, ad ostendendam paucitatem, assimilarentur vni lilio inter spinas quam plurimas. Vt autem appareat sermonem esse de electis in comparatione ad reprobos, non quoscunque, sed fideles, dicuntur esse sicut lilium inter spinas, sic ipsi inter filias, idest inter animas Christianas. Quæ quamuis reprobæ, filiæ dici possunt per communicationem sacramentorum. Est expositio Augustini in libro de vnitate Ecclesiæ cap.14. vbi loquens de bonorum paucitate per malorum plurium comparationem,

Augustinus.

est

est, inquit *in Canticis canticorum, quod de sancta Ecclesia dictū omnis Christianus agnoscit, sicut lilium in medio spinarum: ita proxima mea in medio filiarum. Vnde appellat spinas? propter malignitatem morum. Vnde filias vocat? propter communionem sacramentorum*. Dicit autem esse electos inter hos reprobos, tanquam vnum lilium inter plurimas spinas. Vnde infra colligit paucitatem prædestinatorum inter fideles, vt patebit ex verbis, quæ dabuntur infra.

Peccatores fideles sunt spinæ, & sunt filiæ.

Quarta similitudo sumitur ex Matt. 3. vbi electi comparantur tritico, reprobi paleis. *Permundabit Deus aream suam; & congregabit triticum suum in horreum: paleas autem comburet igni inextinguibili*. Loquitur de reprobis, non quibuscunque, sed fidelibus. Tum quia desumuntur ex eadem area, quæ est ecclesia: tum quia palea habet eandem radicem cum tritico. Ideo Augustinus l. 9. in euang. in Matt. cap. 11. *illi*, inquit, *qui in eadem fide mali, sunt palea potius, quam zizania reputantur. Quia palea fundamentum ipsum habet cum frumento, radicemque communem*. Excludit autem etiam ipsos hæreticos, quos vult non venire nomine paleæ sed zizaniæ. *quia societate solius nominis Christiani in hoc mundo bonis permiscentur*. Inter fideles igitur catholicos electi tritico assimilantur, reprobi paleis: quæ in comparatione frumenti sunt longè plures; ita vt in area vix grana appareant inter paleas. Est animaduersio Augustini in ps. 47. vbi in ea verba *suscepimus Deus misericordiam tuā in medio populi tui* (ita enim ipse legit, vbi vulgata *templi tui*) *populus*, inquit, *Dei censentur omnes, qui portant sacramenta eius*: sed non omnes *pertinent ad misericordiam eius*. (non omnes pertinent ad misericordiam electorum) *omnes quippe sacramentum baptismi accipientes Christiani vocantur: sed non omnes dignè illo sacramento viuunt. Tamen, propter speciem pietatis, in populo Dei nominantur: quomodo ad aream, quando trituratur, non solùm grana, sed etiam palea pertinet. Numquid & ad horreum pertinebit?* & infra. *Non possumus negare paleas esse malos, & tam plures: vt inter eos prorsus boni non appareant: quomodo non apparent grana in area. Nam quisquis aream videt, potest putare, quod sola sit palea*. Vnde patet, ex Augustino reprobos fideles, de quibus expresse loquitur, esse respectū electorum veluti quampu-

Matt. 3. Electi triticum, reprobi paleæ.

Augustinus.

Hæretici, non paleę sed zizania.

Augustinus

Reprobi paleæ sunt ad aream ecclesiæ pertinentes, non ad horreū gloriæ.

ri-

rimas paleas respectu paucorum frumenti granorum: ita vt possit putari ferè omnes esse reprobos: sicut *quisquis aream videt, potest putare quod sola sit palea.*

Matt. 13. Semen verbi Dei in triplici terra sterilescit. fructum affert in vnica. Remigius. S. Thomas.

Quinta similitudo sumitur ex Matt. 13. vbi dicitur *verbi Dei semen aliud cecidisse secus viam, aliud in petram, aliud in spinas, aliud in terram bonam.* Quatuor ponuntur loca; in quæ semen verbi Dei cecidit. Tria dicuntur recipere semen frustra:& sic pertinent ad reprobos. vna tantummodò ex his quatuor dicitur *terra bona.* Quæ, vt notat ex Remigio S. Thomas in catena, *est fidelis conscientia electorum: quæ verbum Dei cum gaudio, desiderio, & cordis deuotione suscipit: inter prospera, & aduersa similiter conseruat, & ad finem perducit.* Ecce prædestinationem ad finem perductam in vnica terra bonorum inter plures malas. In quo obseruandum est sermonem esse de terris, in quas iactum est semen Euangelii. Ex his inter quatuor terra bona non nisi vna. Et hæc *quæ fructum affert in patientia*: idest, vt explicat Gregorius hom. 15. in euang. per multas tribulationes, & passiones. *Terra bona*, inquit, *fructus per patientiam reddit Cum calcibus truditur oliua, concussionibus expromitur. Per trituram grana separantur a paleis, & ad horreum purgata perueniunt.* Hoc paucis inter fideles contingere experientia demonstrat: vt iurè triplex a Christo assignetur terra mala, & reproba; vnica terra bona, & electa. Sexta similitudo sumitur ex 2. ad Timot. 2. vbi assimilantur electi vasis aureis, & argenteis; reprobi vasis ligneis, & fictilibus. *Nonne*, inquit, *in magna domo non solum sunt vasa aurea, & argentea; sed & lignea, & fictilia: & quædam quidem in honorem, quædam in contumeliam.* Quod apertè electis & reprobis applicat ad Rom 9. appellans electos *vasa misericordiæ*, reprobos *vasa iræ*. Sicut igitur ex eadem terra, quæ producit cretam, & aurum, fiunt vasa cretacea, & vasa aurea: sed multò plura cretacea, quàm aurea: quæ in comparatione valorum fictilium perpauca sunt, & ex ipsa paucitate habentur in pretio: ita ex eadem terra humanæ naturæ, quæ *de terra est, & terrena* 1. ad cor. 15. multa fiunt vasa testacea, idest reprobi: & pauca vasa aurea, idest electi. Quod, quia fit dependenter a propria cuiusque voluntate bona, vel mala, ideo in hunc locum Chrysostomus *non natura*, inquit *carnalisque necessita-*

Gregorius. Patientia sola fructum reddit in terra bona.

2. ad Tim. 2. Electi vasa aurea, & argentea, reprobi vasa lignea & fictilia. Ad Rom. 9.

1. ad Cor. 15.

ta-

tatis est aureum esse, vel fictile; sed nostræ tantummodo voluntatis. Hæc eadem similitudo affertur loco supra cit. Esdræ 4. cap. 8. illius auctoritatis, de qua tunc diximus, vbi *dicam,* inquit Angelus, *coram te similitudinem. Quomodo interrogabis terram, & dicet tibi quoniam dabit terram multam, magis vnde fiat fictile, paruam autem puluerem, vnde aurum fit: sic & ætas præsentis seculi, multi quidem creati sunt: pauci autem saluabuntur.* ex his apparet quocunque nos verterimus ad scripturas siue noui, siue veteris testamenti; siue ad verba, siue ad figuras semper in iis terribile nescio quid modò ex primi; modò adumbrari de paucitate electorum. Vt meritò de hac possit enunciari, quod in alia materia scriptum reliquit S. Leo serm. de Transfiguratione, *nihil esse hoc firmius, quod veteris, & noui testamenti concinit tuba: dum cum euangelica doctrina antiquarum protestationum instrumenta concurrunt.*

4. Esdræ cap. 8.

S. Leo.

CAPVT QVARTVM.

Suadetur idem ex Patribus.

XI.

PRobatur idem secundò ex Patribus, qui consonant Scripturis. Præter testimonia earum occasione adducta, & alia rationibus interserenda,

Primum testimonium sit Origenis in cap. 22. Matth. tract. 20. vbi *Si quis consideret,* inquit, *multitudinem hominum, qui in ecclesijs congregantur: & discußerit quanti sunt, qui versantur disciplinatè, & reformantur nouitate sensus, quanti autem negligentissimè conuersantes conformantur huic seculo, videbit quod verus est sermo Domini, multi vocati, pauci autem electi.* Apertè loquitur de fidelibus adultis, qui congregantur in ecclesijs; & ex his dicit paucos esse prædestinatos comparatiuè ad multitudinem aliorum, *qui negligentissimè conuersantes &c.*

Origenes.

Secundum testimonium sit Chrysostomi hom. 4. ad popol. Anthioc. *Quot, inquit, esse putatis in ciuitate nostra, qui salui fiant? Infestum quidem est, quod dicturus sum; dicam tamen. Non possunt in tot millibus centum inueniri, qui saluentur, quin & de ijs dubito.* Testimonim hoc est valde terribile, si

Chrysostomus. De paucitate saluãdorum testimoniũ terribile.

Antiochiæ priscæ magnitudo. Romæ antiquæ quatuor miliones ciuium, Ierosolimũ tres. *Eusebius. Act. 11.*

si expendatur, Anthiochiam, ętate Chrysostomi, fuisse inter Asię vrbes ciuibus frequentissimam. Tres enim ponuntur vrbes totius Romani Imperij maximæ, Roma, Alexandria, Anthiochia. At Romæ censa esse ciuium capita quadragies centena millia tradit Eusebius in Chronico. Qui etiam testatus tricies centena hominũ millia fuisse Hierosolymis cum obsessa fuit a Tito. Vt ex hoc appareat Anthiochiæ amplitudo, quæ tertia numerabatur post Romã. Vbi minimùm contineri oportebat, etiam post aliquod decrementum, quingenta, aut sexcenta hominum millia. qui tunc temporis Christiani omnes erant, immo *primùm cognominati sunt Antiochiæ discipuli Christiani*, Act. 11. Hæc ab ipso Petro Apostolo, qui ibi primam sedem per aliquot annos posuit, ac postmodum a S. Ignatio martyre religionis, ac pietatis lac suxerat, fide vsque ad Chrysostomi ætatem incorrupta. In hac ergo vrbe affirmat Chrysostomus è quingentis aut sexcentis millibus hominum saluari vix centum homines quod est dicere quingenta, aut sexcenta nouem hominum millia, & nongena damnari; immo de illis centum, qui supersunt, an saluentur addubitari. Quod admirabile, & tremendum omnino est: etiam si demus eam vrbem non transcendisse capita ciuium centum millia: ita vt e singulis millibus saluetur vix vnus: de quo dici possit iuxta illud Cant. 5. *electus ex millibus*. Respondet Granadus, hæc à Chrysostomo dicta esse hyperbolicè ad deterrendos homines a peccatis. Sed contra est primò: quia hyperbolæ huiusmodi non debent fieri in doctrinalibus; qualis est sententia de paucitate, vel multitudine prædestinatorum: aliter multa alia a Patribus tradita reduci possent ad hyperbolas. Secundo hæc hyperbole prolata per modũ simplicis veritatis, si Chrysostomus aliter sensisset, aliter dixisset, continuisset mendacium: quod indignum est ore illo aureo non nisi aureæ veritatis magistro. Quippe non potest mendacium ex natura sua illicitum licitari ex quocunque bono fine: etiam si ex eo penderet salus totius orbis. Neque enim Deus ad conuertendos peccatores eget nostris mendaciis: neque debet præsumi in re tam graui errasse eos; quos dedit Deus Ecclesiæ suæ Doctores. Tertiò denique etiam dato, hoc fuisse a Chrysostomo exaggerate dictum,

Prædestinati vnus ex millibus. Cant. 5. Granadus.

quod

quod sint centum electi præ quingentis millibus, aut minimùm, pro centum millibus reprobis: non potest tamen eò vsque excurrere exaggeratio, vt saltem diminuendo dictum Chrysostomi vsque ad partem decimam, non sit eius iudicio vnus pro centum. Quod ipsum esset admittere inter fideles minimam partem electorum respectù multi maioris numeri reproborum.

Tertium testimonium est Ambrosij l.2.de pœnit. c.10. vbi, *Facilius*, inquit, *inueni, qui innocentiam seruauerit, quàm qui congruè pœnitentiam egerit*. Vndè sic arguo. Inter adultos fideles non saluantur, nisi aut innocentes, qui numquã mortaliter peccauerunt: aut pœnitentes, qui pœnitentiam congruè egerunt post peccatum. Sed certum est inter fideles paucissimos reperiri planè innocẽtes, ita vt dici possit, *Beatus vir, qui inuentus est sine macula. quis est hic, & laudabimus eum. Fecit enim mirabilia, &c.* Eccl.31. ac si diceret, miraculo indigitari posset vnus inter mille. Sed, ex Ambrosio, pauciores reperiuntur congruè pœnitentes. Ergo inter adultos fideles, ex Ambrosio, collecto numero innocentium, qui sunt paucissimi, & congruè pœnitentiũ, qui sunt pauciores, non saluantur nisi perpaucissimi. Confirmatur ex eodem ibidem, vbi explicans quid sit post peccatum pœnitentiam verè, & non fictè agere, *An*, inquit, *quisquam illam pœnitentiam putat, vbi acquirendæ ambitio dignitatis, vbi vini effusio, vbi ipsius copulæ coniugalis vsus? Renunciandum est seculo: somno ipsi minus indulgẽdum, quàm natura postulat: interpellandus est gemitibus, interrumpendus suspirijs, sequestrandus orationibus. Viuendum ita, vt vitali huic moriamur vsui: se ipsum sibi homo abneget, totusque mutetur.* Hæc Ambrosius. Cui consonant Patres alij, Ephrem, Chrysostomus, Hieronymus, Augustinus, Gregorius supra citati tract. prima, capite quinto, vbi de pœnitentia verâ, & fructuosa: quæ relegi poterunt, vt videatur quid requirant Patres ad hoc, vt quis saluetur per pœnitẽtiam. Cum igitur inter adultos fideles innocentia reperiatur in paucissimis: & salus non sit, nisi per innocentiam, aut per pœnitentiam: & vera pœnitentia, iuxta Ambrosium, in paucioribus sit, quàm innocentia; manifestè sequitur inter adultos fideles saluari perpaucos.

Pœnitẽtia vera difficilior, quàm innocẽtia. Ambros.

Eccl.31.

Ambros. Ad pœnitentiam veram quid requiratur.

Auguſt. Quartum teſtimonium ſit Auguſtini lib. 3. contra Creſcon. cap. 66. vbi, *Solue*, inquit, *quæſtionem, quomodo ipſe Dominus dicit, quia arcta, & anguſta eſt via, quæ ducit ad vitam: & pauci ſunt, qui inueniunt eam. Et idem ipſe alibi dicit, multi ab Oriente, & Occidente venient, & recumbent cum Abraham, &c.* Et infra, *Quomodo ijdem ſunt pauci, qui multi? Neque vnum horum eſt verum, alterum falſum: cum ſit vtrumque diuina veritate prolatum. niſi quia ijdem ipſi boni, veriq; Chriſtiani, qui per ſe ipſos multi ſunt, in comparatione malorum, falſorumque* (Chriſtianorum) *ijdem pauci ſunt.* Expreſsè fit comparatio non inter omnes homines, ſed inter Chriſtianos bonos: & malos, & dicitur bonos, qui ſaluantur, eſſe multos abſolutè: paucos comparatiuè, reſpectù malorum, qui non ſaluantur.

XII. Quintum teſtimonium ſit eiuſdem ſerm. 32. de verbis Domini vbi explicans illa verba Lucæ 13. *Domine ſi pauci ſunt, qui ſaluantur, Dominus*, inquit, *ad hoc quid? non ait non pauci, ſed multi ſunt, qui ſaluantur. non hoc dixit: ſed quid dixit? Contendite intrare per anguſtam portam. Quando audis ergo, pauci ſunt, qui ſaluãtur, confirmauit Dominus, quod audiuit, dicẽs, Per anguſtam portam pauci intrãt. Alio loco ipſe ait, arcta via eſt, quæ ducit ad vitam: & pauci ſunt, qui ingrediũtur per illam. Quid gaudemus ad multitudines? audite me: pauci: ſcio, quia multi auditis, & pauci obauditis, ideſt obeditis.* Ecce comparationem facit inter eos ipſos fideles adultos, qui eum audiebant. Quare & ſubdit, *Aream video, grana nõ video: & vix videntur grana, quando area trituratur* (reſpectù ſcilicet multitudinis palearum, quæ excernuntur) *ſed futurum eſt, vt ventiletur. Pauci ergo, qui ſaluantur, in comparatione multorum periturorum.* Nihil clariùs: cum loquatur de ijs fidelibus, quos videbat in eadem Eccleſia, tanquã in eadem area.

Chriſti reſponſio de paucitate ſaluandorũ

Auguſt. Cant. 2. Sextùm teſtimonium ſit eiuſdem Auguſtini in pſal. 48. vbi, cum dixiſſet ex Cant. 2. *Sicut lilium in medio ſpinarum, ita amicam in medio filiarum*, ideſt inter illos, qui ſacramẽta habent, & bonos mores non habent, vt ex eodem explicauimus ſupra, mouens hanc quæſtionem in terminis, vtrũ inter fideles plures ſint electi, quàm reprobi, *Iam*, inquit, *hinc occurrit vnicuique cogitanti. iſte popolus, qui in medio*

po-

populi Dei suscipit misericordiam, (ideſt qui ſunt misericorditer electi ex toto populo Chriſtiano) *quantum numerum habeat?* Ecce quæſitum: audi reſponſionem. *Quam pauci ſunt, vix inuenitur aliquis*. Tum obiicit ſibi ex ore id negantium, *Illis ne contentus Deus erit, & perdet tantã multitudinem? Dicunt hoc, qui ſibi promittunt hoc, quod à Deo promittente non audierunt*. Reſpondet obiectioni, & probat quod dixerat, *vix inuenitur aliquis*, ex paucitate obſeruantium præcepta Dei. *Quot ſunt illi, qui videntur obſeruare præcepta Dei? Vix inuenitur vnus, vel duo, vel paucisſimi. Ipſos ſolos Deus liberaturus eſt, & cæteros damnaturus?* (Ecce alia obiectio) *Abſit, inquiunt, cum venerit, & videbit tantam multitudinem ad ſiniſtram, miſerebitur, & indulgentiam dabit*. (Refellit obiectionem) *Hoc planè etiam ſerpens ille promiſit primo homini. Nam minatus Deus erat mortem, ſi guſtaret, ille autem abſit, inquit, non morte moriemini*: ac ſi diceret, ſimilis ſuggeſtio ſerpentis eſt, non damnabimini. Hæc ad decipiendos homines ſerpentina vox eſt, ideòq; infra concludit hæc argumenta, quæ multitudinem electorum ſuadent præ reprobis, tanquam ſuggeſtiones diaboli reiicienda. *Ergo*, inquit, *non audiamus tales voces: nec putemus paucos eſſe iſtos* (ideſt ita paucos, ſicut dixerat, *vnus, vel duo*) *multi ſunt: ſed inter plures latent*. Non *poſſumus enim negare plures eſſe malos: vt inter eos prorſus boni non appareant*. Teſtimonium hoc Auguſtini alieno loco in pſalmorum explicatione prolatum, non ſine ſpeciali Dei prouidentia vltro in oculos meos incurrit, dum hæc ſcriberem. Neque vllam patitur ſolutionem: cum expreſsè quæſtionem moueat de paucitate ſaluandorum inter fideles: & eandem probet non ex infidelitate multorum, ſed ex paucitate eorum, qui præcepta non ſeruant inter eoſdem. Vnde concludit ita, *Malos plures eſſe, vt inter eos boni prorſus non appareant*. Malos autem, & bonos intelligit finaliter inuentos malos, vel bonos: cum quæſtionem mouerit de iis, quos *Deus liberaturus eſt, & damnaturus*.

Permultos ſaluari, cauẽdũ ne ſit ſerpentina ſuggeſtio.

Septimum teſtimonium eſt Gregorii hom. 19. in Euang. in ea verba, *Multi vocati pauci electi. Ad fidem*, inquit, *plures veniunt: & ad regnum cæleſte pauci perducuntur. Ecce enim ad hodiernam feſtiuitatem quàm multi conuenimus, & Eccle-* Gregor.

sitæ parietes implemus. Et tamen quis scit, quàm pauci sint, qui in illorum electorum grege numerentur. Loquitur apertè inter fideles catholicos,qui conueniebant ad Ecclesiam: neque dubitat de paucitate, cum priùs absolutè dixisset, *ad finem plures veniunt: pauci perducuntur ad regnum*; sed tantùm dubitat hæc paucitas quanta sit

S. Nilus. *Baronius.* Octauum testimonium sit S. Nili Abbatis complectens testimonia plurium. Hic,vt refert Baronius tomo 10. Annal.ad annum Christi 976.cum à Theophylacto Calabriæ Metropolita argueretur,quod probaret reuelationem factam S.Simeoni Stylitæ, quod *ex decem millibus vix reperi-*

XIII. *tur vna anima hoc tempore, quæ ad manum S.S. Angelorum perueniat*, idest quæ saluetur: respondit. *Si demonstrauero vobis magnum Basilium,& Chrysostomum, & Ephrem beatissimum, & Theodorum Studitam, sed & Apostolum ipsum, sed & sanctum Euangelium eadem sentientes,& dicentes; quid patiemini vos,qui incõsultè aperiẽtes ora loquimini,& Spiritui Sancto aduersamini?* Supponit hanc esse sententiam apud antiquos Patres,præsertim Græcos communem, eamq; & Apostolo,& Euangelio tribuit. Aduertendum in his non fuisse controuersiam de multitudine damnandorum comprehendendo infideles: ad quod satis erat computare numerum infidelium: sed quæstionem fuisse de adultis fidelibus, quorum salus,vel damnatio incerta gignere poterat controuersiam de numero saluandorum,& damnãdorum.

Ex decem millib. vix vnũ saluari,doctrina videtur cõmunis Patrum Græcorum.

Patrum testimoniis, quorũ plura interseruimus locis allatis è Sacra Scriptura,addere possumus testimonia S.S.virorum sibi aliquid ad hoc pertinens reuelatum esse testantium:ac præter reuelationem allatam S.Symeonis Stylitę,

Tritem. Nonum testimonium sit cuiusdam Lingonẽsis Episcopi.cui,vt refert Tritemius in Chron. ad annum 1160. Eremita quidam illi antea notus apparuit, qui de statu suo ab Episcopo interrogatus, *Ea*,inquit,*hora,in qua ego migraui de corpore, triginta hominum millia ex hac luce transierunt: è quibus Bernardus Clareuallensis Abbas vnà mecum euolauit ad Cælos:tres alij ad Purgatorium missi sunt:Cæteri omnes per sententiam iusti iudicis condemnati, ad inferos cruciandi perpetuò descenderunt.*

E triginta millib. eodẽ momento expirantibus saluati quinque.

Decimum testimonium sit cuiusdam piæ fœminæ. quæ vt

vt habetur in Chronicis S. Francisci 2.par.lib.1.cap. 30.& refert etiam S.Antoninus in Chron.3.p. hist. tit. 24.cap.9. §.2.inter concionatoris verba ex contritione mortua,paulò post reuiuiscens affirmauit,cum ipsa ante tribunal Dei adducta esse sexaginta animarum millia,quæ in varijs mūdi partibus simul è vita excesserant:ex ijs tres tantùm Purgatorio addictos,reliquos omnes ad ignem æternum damnatos.Vnde infert Cornelius in num.14.vers.30.quod *quā densi hieme flocci niuis cadunt ex aere , tam densa hominum turba quotidie descendit ad tartara*. Animaduertendum est in supra dictis,tum ætate Bernardi , tum Francisci in Europa tota,Septentrione vix paucis hæreticis veluti asperso, Religionem Catholicam floruisse : in Græcia Imperatoribus Christianis nondum schismate infectis: & tamen in tanta amplitudine fidelium è tot millibus animarum vix saluatæ sunt vna vice quinque,alia tres . Vt non immeritò dici possit ad hanc paucitatem saluandorum alludi Ieremiæ cap.3.*Aßumam vos vnum de Ciuitate,& duos de cognatione: & introducam vos in Sion* ,idest in cœlestem illam Sion, de qua dicitur Apoc.14.*Vidi,ecce Agnus stabat supra montem Sion, & cum eo, &c.* In hanc Sion Deus dicit è multis introducturum se *Vnum & duos*.Idcircò iurè dicitur à Christo Matth. 7. *Angusta porta*. Angusta dicitur, quæ paucos capit: per quam simul nō intrant nisi duo, vel tres: cum contra in infernum simul intrent , iuxta priorem reuelationem,triginta millia;iuxta posteriorem,sexaginta. Ideo dicitur Isaiæ 5. *Dilatauit infernus animam suam : et aperuit os suum sine vllo termino*.& Prou. 30. Inter *tria insaturabilia*,primum ponit *infernum*. quia,vt ait Hugo Victorinus lib.4. de an. *Infernus est locus sine mensura, profundus sine fundo*: & ideo mirum non est, quod *aperiat os suum sine termino*. Quapropter cuidam viro sancto reuelatum traditur, inter paucos saluatos, eos qui intra vnius horæ spatium ad inferos depluerant , *fuisse sine numero*.Quidam præterea Magister Parisiensis vt refert Diez serm.2.in festo S. Mariæ ad niues num. 3. cum apparuisset post obitum Parisiensi Episcopo,seque damnatum proclamasset irreuocabiliter in inferno, addidit *tot animas ijs diebus detrusas esse ad inferos , vt vix crederet tot homines in mundo esse posse.*

Chron. S. Franc. *S. Anton.* E sexaginta millibus saluati duo. *Ierem.3.* *Apoc. 14.* *Matth.7.* *Isaiæ 5.* *Prou.30.* *Hug.Vic.* Inferni magnitudo. *Diez.*

De-

Esdr. c.8. 4. Denique in hoc verificatur, quod dixit Angelus Esdræ l. 4. cap.8. *Hoc seculum fecit Altissimus propter multos: futurum autem propter paucos. Multi quidem creati sunt: pauci autem saluabuntur.* De huius libri auctoritate supra.

CAPVT QVINTVM.

Ostenditur idem ex difficultate mediorum ad finem salutis.

XIV. AD Auctoritates Scripturarum, & Patrum accedunt argumenta ex rationibus ducta.

Prima ratio sumitur ex difficultate salutis sic. Omnis assequutio finis habens magnam difficultatem in medijs, deficit in pluribus, contingit in paucioribus. Sed talis est assequutio gloriæ respectù quorumcumque adultorum etiam fidelium. Ergo respectù quorumcumque adultorum etiam fidelium deficit in pluribus, contingit in paucioribus. Maior probatur, quia quò res difficilior, eò magis accedit ad impotentiam. ergo magis recedit ab actu secũdo, qui prodit à potentia. Vnde fit, vt assequutio impossibilis contingat in nemine: assequutio rei valde difficilis contingat in paucis. Minor probatur, tum quia media ad finem salutis sunt contra inclinationem naturalem creaturæ ex se magis propensæ ad amorem sui, quàm ad amorem Dei, vt ostensum est tom.2. theolog. l.2 q. 14. Tum quia media ad salutem regulantur à lumine fidei obscurè proponente bonum absens, & abstractum à sensibus: media autem contraria proponuntur à causa naturali clarè proponente bonum præsens sensibile. ex se autem magis inclinatur voluntas ad bonum sensibile præsens, & clarè cognitum, quàm ad bonum abstractum, futurum, & obscurè cognitum. Est ratio S. Thomæ p.p.q.23.ar.2.ad 3. vbi dicit, quod *bonum proportionatum communi statui naturæ accidit vt in pluribus, deficit vt in paucioribus: sed bonum, quod excedit communem statum naturæ, inuenitur in paucioribus, & deficit in pluribus.* vnde infert infra, *Cum beatitudo æterna in visione Dei consistens excedat communem statum naturæ; & præcipuè secundùm quod est gratia* (originali) *destituta, per corruptionem*

S. Thom.

ori-

originalis peccati, pauciores esse qui saluantur. Hæc ibi in generali, quæ militant etiã in adultis fidelibus inter se comparatis. Confirmatur primò ex Matt. 11. *Regnum Cœlorum vim patitur: & violenti rapiunt illud.* Violentia autem cõtingit vt in paucis: quia *violentia contra naturam est*, vt notat Arist. in probl. sect. 1. probl. 6. & ideò *si quid violẽtum est, etiam acerbum erit: & si quid molestum, idem etiam violentum* 2. moral. Eudem. cap. 8. Vnde fit, vt perpetuam naturæ violentiam inferre contingat in paucis: idquè etiam inter fideles. cum gratia euangelica non ordinetur ad tollendam difficultatem, sed ad vincendam: & ideò de ipsis fidelibus dicitur, quod *violenti rapiunt illud*. Sicut igitur cymbulæ contra fluuij cursum impulsus non fit nisi violenter, nautis in id contentiosè adnitentibus: &, si processu temporis paululùm nautæ de contentione remiserint, cõtinuò à destinata ripa cymba repellitur: ita prorsus euenit, dum violenter ad Cœlum tendimus, contra naturæ cursũ, tanquam contra impetum fluuij. Ideòq; Christus dixit Lucæ 13. *Contendite intrare*, &c. Quippe, vt expendit Gregorius lib 11. moral. cap. 26. *Dixit contendite: quia nisi mentis contentio ferueat, vnda mundi non vincitur: per quam anima semper ad ima reuocatur.* Animaduertat lector, quot reperiuntur inter adultos fideles, qui connumerari verè possint inter eos, qui *violenti rapiunt Cœlum*: et ex hoc deducat paucitatem electorum comparatiuè ad reprobos. Confirmatur secundò ex difficultate orta è varijs impedimentis salutis occurrentibus in hac vita. Nam in humano conuictu occurrunt graues occasiones, aut nimij amoris, aut odij: quæ dum diuturnitate temporis adhęrescunt, ita radicantur in anima, vt ferè impossibile sit ea semel fixa reuellere, vt ostendimus tract. præc. cap. 4. vbi satis probatum est, ex Patribus, pœnitentiæ dilationem ex peccandi consuetudine signum esse reprobationis penè infallibile. Adde his occasiones peccandi innumerabiles ortas, vel ex affectu comparandi diuitias, vel retinendi. Quippe *radix omnium malorum est cupiditas* 1. ad Timot. 6. Adde appetitum propriæ excellentiæ stimulantem semper ad maiora, cum ferè nemo sit sua sorte contentus. Adde illecebras voluptatum, fraudes, periuria, ipsasmet sollicitudines huius

Matt. 11. Violẽtum cõtingit in paucis. *Aristot.*

Violentia requisita ad salutem est obniti remis aduerso flumine. *Luc. 13.* *Gregorius*

Difficultas salutis ex habitibus vitiosis.

1. Tim. 6.

ius vitæ, quæ suffocant semen verbi Dei. Hoc apertè signi-
Lucæ 8. ficauit Christus Lucę 8. sub parabola seminis, dum dicit,
Aliud cecidisse secus viam: aliud inter spinas: aliud supra petram: aliud in terram bonam. Semen est verbum Dei, vt ip-
Verbũ Dei in triplici terra infructuosum, in vnica fructum affert. semet Christus explicat: quod propter varia impedimenta in triplici terra fructum non fecit. Nempè, vt loquitur Paulus ad Hebr. 6. *In terra reproba, & maledicto proxima.* In vnica verò *fructum attulit in patientia*, idest per patientiam *in animis electorum*, vt explicat glossa, & alij. Impedi-
Ad Heb. 6 *Glossa.* menta igitur sunt causa, vt triplex sit *terra reproba*: quibus vna opponitur *terra bona*, & fructificans. Idquè in terris, in quibus seminatum est verbum Dei, nempè inter fideles. Quod colligit Christus ex varijs impedimentis salutis, nē-
XV. pè ex *voluptatibus, diuitijs, & sollicitudinibus*: quæ sunt impedimenta difficultantia salutem etiam inter fideles. Cō-
Difficultas salutis orta à tentationibus dæmonum. firmatur tertiò ex difficultate orta non solùm ab intrinseco ex vi naturę corruptæ, & propensione ad delectabile oppositum honesto, sed etiam ab extrinseco ex vi Dæmonum, quorum innumerabiles exercitus obsidentes hunc
Ad Eph. 6 aerem, toti ad animarum damnationem incumbunt. Quod expendens Apostolus ad Ephes. 6. *Non est*, inquit, *nobis colluctatio aduersus carnem, & sanguinem: sed aduersus principatus, & potestates: aduersus huius mundi rectores, tenebrarum harum: aduersus spiritualia nequitiæ in cælestibus.* Nem-
Dæmonũ in homines odium. pè tales hostes, qui dum nos aut somno, aut aliis necessariis vacamus, ipsi semper vigiles, diù, noctuquè nihil nisi hominum perniciem meditantur. Vt, quemadmodum no-
Isidorus. tat Isidorus lib. 1. de sum bono, *Qui se continuò damnandos conspiciunt, socios sibi multiplicent: cum quibus gehennæ igni-*
Dæmonũ acumen. *bus addicantur.* Adde, vt notat idem Isidorus, *Dæmones triplici acumine scientiæ vigere, scilicet subtilitate naturæ, experientia temporum, reuelatione superiorum potestatum.* Quia Dęmones natura superiores adiuuant alios inferiores. Adde Dęmonum odium incredibile contra hominem:
Pardalis ex hominis odio furit in imaginē *Basilius.* contra quem odium Dei detorquent, tanquam contra imaginem Dei. Quod explicat Basilius hom. in aliquot scripturæ loca, similitudine Pardalis. nam *sicut hæc furibunda hominis imaginem conceperit, atque dilacerat, hoc argumento satis ostendens, quanta sit eius contra hominem inimicitia*:

sic

sic Diabolus in Dei imagine, quo sit erga Deum odio, ostendit, quando Deum ipsum nequit attingere. Adde occultas Diaboli fraudes; &, vt ait Cyprianus tract.3. de Prælat.simpl. *circumueniendi homines tectam, latebrosamque fallaciam: vt asserere videatur noctem pro die, venenum pro salute, desperationem sub obtentu spei, perfidiam sub prætextu fidei, Antichristum sub vocabulo Christi: vt dum verisimilia mentitur, veritatem subtilitate frustretur.* Adde apertam eiusdem audaciam; qua, vt notat Augustinus serm.4. inter communes, *posuit in cœlo bellum, in Paradiso fraudem, inter paucos homines odium, & in omni opere nostro zizaniam seminauit. Nam in comestione posuit gulam, in generatione luxuriam, in exercitatione ignauiam, in conuersatione inuidiam, in gubernatione auaritiam, in correctione iram, in dominatione superbiam. In corde posuit cogitationes malas, in ore locutiones falsas, in mẽbris operationes iniquas. In vigilando mouet ad praua opera, in dormiendo ad turpia somnia: lætos ad dissolutionem, tristes mouet ad desperationem.* Denique mundus vniuersus diaboli laqueis plenus magno Antonio ostensus est, teste Athanasio in eius vita: ita vt vir ille sanctissimus pœne desperaret posse aliquem ab ijs euadere. Quod alia similitudine expressit Saluianus de Prouiden.l.6. vbi *sicut,* inquit, *exercitus pugnaturi ea loca, per quæ venturas hostium turmas sciunt, aut foueis intercludere aut sudibus præfigere, aut tribulis infestare dicuntur; vt etiamsi non in omnia quispiam incidat, nullus tamen omnia euadat: ita etiam dæmones tam multas in vita ista prætendunt humano generi illecebrarum insidias, vt etiamsi earum plurimas aliquis effugiat, tamen ab aliqua capiatur.* Non potuit exprimi clariùs difficultas euadendi è tot laqueis ad salutem. Quod manifestiùs apparebit in singulis, si dicatur cum Nysseno in vita Moysis, & alijs, singulis hominibus assignatos esse à Lucifero singulos Dæmones: qui oppositi custodibus Angelis toti sint ad procurãdam eius ruinam, cui trahendo secum ad inferos sint addicti. Contra tot, tamque potentes hostes, tot nostris passionibus, tot mundi, & carnis illecebris ad nostram perniciem fœderatos tota vita pugnare, ac tandem victoriam reportare paucorum est: sicut paucorum est cum tyrannis pugnando in persecutionibus fidei martyrio coronari.

Dæmonũ fraudes. *Cyprian.*

Dæmon posuit in cęlo bellũ in Paradiso fraudem. *Augustin.*

Dæmonũ laqueis mundus vndiq; irretitus Antonio ostẽsus. *Athanas.*

Dęmonũ stratagemata bellica. *Saluian.*

Dæmones singuli singulis assignati. *Nyssenus.*

Ambrof. Immo, si Ambrosio credimus in psal. 118. lit. XX. v. 5. difficultatem hæc cum Dæmonibus pugna continere videtur maiorem, quàm pugna martyrij. Quippe *hi, sine gladij terrore, mentem hominis frequenter elidunt* : *& illecebris magis quàm terroribus animos expugnant fidelium*. *Hi hostes cauendi: hi grauiores tyranni, per quos Adam captus est* : *& multi in persecutione publica coronati, occulta hac persecutione ceciderunt.* Hæc de Diabolo victoria tam paucorum est, vt affirmet Ambrosius, *multos martyrio coronatos*, ideſt sub tyrannis fortiter grauia pro Christi fide perpessos, *occulta hac persecutione* (Dæmonum) *cecidisse*: quasi erepta illis e capite corona martyrij, quam tot tormentorum perpessione pœne perceperant. Hæc de difficultate salutis orta ab extrinseco ex impugnatione Dæmonum.

Dæmonũ persecutio grauior, quàm tyrãnorum.

XVI. Difficultas salutis ex districtione diuini iudicij.

Confirmatur quartò hæc eadem difficultas salutis ex districtione diuini iudicij, in quo examinantur non solùm opera externa; sed etiam cogitationes, & intentiones cordium: cum ex Paulo

Ad Heb. 4 ad Hebr. 4. *Dei sermo* (ideſt sententia) *pertingat vsque ad diuisionem animæ, ac spiritus, compagum quoque, ac medullarum, et discretor cogitationum, & intentionum cordis.* Hæc di-

Iob 4. strictio diuini iudicij declaratur Iob cap. 4. *Numquid homo Dei comparatione iustificabitur? Ecce qui seruiunt ei non sunt stabiles: & in Angelis suis reperit prauitatem. Quantò magis hi, qui domos habitant luteas, & terrenum habent fundamentum?* Quod si Deus propter vnicum, ac momentaneum peccatum, tantam Angelorum multitudinem, nullo dato spatio pœnitentiæ, irremissibiliter detrusit ad inferos; satis in hoc ostendit, quàm strictè discussurus sit tantam multitudinem peccatorum in homunculis, non vnico momento, vt Angeli, sed per annos integros contra Deum super-

Bernard. bientibus. Ideo Bernardus serm. 2. de verbis Isaiæ vidi Dominum, *quid*, inquit, *putas? indifferenter admittet homines ad illud tantæ beatitudinis templum, qui ne ipsos quidem Angelos in eo indifferenter reliquit? An non discernet inter glebas, qui discreuit inter stellas? Qualem ergo putas necesse est hominem inueniri, qui repudiati locum Angeli sortiatur?* Ideo etiã

Iob 25. dicitur Iob 25. *Stellæ non sunt mundæ in cõspectu eius*; ideſt ij ipsi, quorum virtus ita micat in Ecclesia, vt eluceant tã-

Gregorius quam stellæ. Quamobrem Gregorius l. 27. mor. cap. 10.

Stellæ

Stellæ, inquit, *non sunt mundæ: ac si apertè diceretur, si ipsi quoque esse sine contagio non valent, qui inter præsentis vitæ tenebras virtutibus lucent: quanto reatu iniquitatis obstricti sunt, qui adhuc carnaliter viuunt? si à peccato esse liberi nequeunt, qui in cœlestibus desiderijs conuersantur: quæ peccatorum pondera tolerant, qui carnis suæ voluptatibus dediti, adhuc putredinis iugum portant?* Idem argumentum fieri potest ex eo, quod dicitur Soph. 1. *scrutabor Ierusalem in lucernis*: sicut fieri solet dum minutissima quæque quæruntur. Si peccata eorum, qui pertinent ad Hierusalem, nempe iustorum, scrutabitur in lucernis: quomodo scrutabitur peccata eorum, qui pertinent ad Babylonem? Prętereà dicitur Psal. 74. *ego iustitias iudicabo*. Neque mirum, cum pronunciet Isa. cap. 64. *omnes iustitiæ vestræ tanquam pannus menstruatę*. Quod si iustitiæ in conspectu Dei ita sordidę, quid iniquitates, & iniustitiæ? Denique, vt infertur 1. Petr. 4. *si iustus vix saluabitur, impius, & peccator vbi parebunt?* Aduerte hoc nomen iusti tribui à scriptura viris sanctissimis, nempe Noe. Gen. c. 6. *Noe vir iustus*. Simeoni, *cum esset iustus*, &c. Lucę 2. & Iosepho sponso Deiparæ. *Ioseph autem vir, cum esset iustus, &c.* Matt. 1. Si iustus vix saluatur, quod iudicium ferēdum de impijs? Ideo S. Ephrem serm. de pat. & compunct. *Quis*, inquit, *horrendum audiens verbum, ad Deum singulis horis clamare cessabit. Ait enim scriptura, si iustus vix saluabitur, impius, &c.* Hieronymus etiam l. 2. contr. Pelag. quærens quomodo iustus vix saluetur, cum certissimum sit eos, qui verè iusti sunt, in diuino iudicio saluari, refundit hoc ad districtionem diuini iudicij, quod formidant etiam iusti. *Iustus*, inquit, *vix saluatur in eo quod in quibusdam Dei indiget misericordia. nam, licet nihil praui sibi conscius sit, tamen sciens, quod non in hoc iustificatur, donec eum iudex iustificet, formidat, & decertat.* Comprobatur hoc memorabili exemplo, quod narrat Climacus grad. 7. de quodam solitario. Qui, cum in loco ab omni humana conuersatione remoto, pœnitentiam per annos plurimos egisset, in extremum morbum incidens, cœpit coram discipulis, qui postea id narrarūt, circumspicere modò dexteram partem lecti, modò sinistram. & quasi rationem ab eo quidam exigerent, cunctis qui astabant

Soph. 1.

1. Pet. 4. Iusti nomen in scripturis vix tribuitur viris sāctissimis. *Gen. 6.* *Luc. 2.* *Matt. 1.*

Hieron.

XVII. Iudicij particularis in morte seueritas.

audientibus, aiebat, *ita sanè: sic reuera est . sed pro hoc (peccato) tot annis ieiunaui. Aliquando verò: non certe; mentiris: hoc non feci. Deinde rursùs, ita verè est : sed fleui, sed ministraui. In quibusdam aliquando aiebat, ita sanè : quid ad hæc dicam non habeo: ideo misericordia est. Erat profectò spectaculum horrendum ac terrificum, inuisibile illud sæuissimumque iudicium, in quo etiam quietis, ac solitudinis sectator in nonnullis peccatorum, quid ad ea respondere posset, se non habere dicebat: qui iam fere quadraginta annos monachus fuerat: & lacrymarum gratiam habuerat.* & infra. Hic, *cum adeo infesta ab eo ratio exigeretur, carne solutus est. Quod iudicium, quis terminus, quæ sententia, quis rationis finis fuerit, incertum penitùs relinquens.* Hæc, quam *tristitiam miserabilem* appellat Climacus, apertè demonstrat, quid de paucitate prædestinatorum dicendum sit. Si enim Anachoretæ huius alioquin sanctissimi à Sanctis illi Eremi Patribus incertus penitùs iudicatus est exitus; quia pro singulis peccatis, quorũ ab eo ratio exigebatur, quamuis ad misericordiam Dei cõfugeret, speciales assignare non potuit pœnitentias: manifestè apparet districtio diuini iudicii, & quàm pauci diuini examinis seueritatem euadant, iuxta id, quod superiùs dictum est, *si iustus vix saluatur*, &c. & ideo Sancti viri hoc iudiciũ pertimescentes, peccata in se seuerissimè puniunt, assiduis lacrymis, & afflictationibus corporis, iuxta superiùs dicta tractatiuncula 1. cap. 5. Quamobrem, vt benè aduertit Saluianus l. 4 de Eccl. Cathol. *si quis vult scire quàm grauiter censenda à Deo sint magna crimina, discat qualiter insemetipsis puniant Sancti etiam leuia peccata: conscij ex ipsius Dei dictis futuri examinis.* Ad significandam huius examinis districtionem S. Michael, cuius est repræsentare animas in Dei iudicio, ex vsu antiquo Ecclesiæ, depingi solet cum statera: in qua gemino lance librantur pondera operum tum bonorum, tum malorum, vtraque expendenda adamussim ad trutinam. Quamobrem Ambrosius l. de Apol. Dauid. c. 6 *habet*, inquit, *quis bona merita: habet vitia, atque peccata. Omnia itaque nostra quasi in trutina ponderantur. si bonis igitur factis peccata præponderant, procedunt ad iudicium. Vergunt enim peccata quasi in profundum: & vergunt, vel pondere & acerbitate, vel multitudine.* Expendatur

Saluian.

S. Michael librat lancibus omnium opera.

Ambros.

in communitate hominum etiam fidelium, quàm pauca sint opera bona (quandoquidem bonum ex integra causa) & bona non quæcunque, sed supernaturalia, ac meritoria vitæ æternę: quàm multa sint opera mala, cum malum fit ex singulis defectibus: & quantùm bonis mala præponderant, vel grauitate, vel multitudine. cum plures sint libri mortis assignati operibus malis, vnus liber vitæ continens omnia opera bona, vt ex Apoc. 20. notatum est supra. Ex his ita breuiter formo argumentum. Vbicunque bonis peccata præponderant, ibi præsumitur reprobatio. Sed in communi statu adultorum, vt in pluribus, peccata bonis præponderant. Ergo in communi statu fidelium, vt in pluribus præsumitur reprobatio. Maior desumpta est ex Ambrosio. Minor patet experientia, testibus Origene, Chrysostomo, & Augustino mox adducendis. Consequẽtia tenet ex forma. Hæc de paucitate electorum ex districtione diuini iudicij. Confirmatur tertiò ex aliis, quæ in scripturis statuuntur tanquam necessaria ad assequutionẽ salutis, quibus mensurare debemus paucitatem, aut pluralitatem electorum prę reprobis. Primò Dauid ps. 14. quærens *quis habitabit in tabernaculo tuo, &c.* respondet, *qui ingreditur sine macula, & operatur iustitiam.* Item ps. 23. mouens idem quæsitum, *quis ascendet ad montem Domini, &c.* respõdet, *innocẽs manibus, & mundo corde: qui non accepit in vano animam suam.* Hæc quàm paucis conueniant definit sapiens Prou. 20. *quis potest dicere mundum est cor meum.* Secundò dicitur Matth 10. *Qui non accipit crucem suam, & sequitur me, non est me dignus.* Quisquis autem Christo dignus non est, inter prædestinatos non est. Quotus autem quisque fidelium est, de quo verificari possit, quod *accipit crucem suam, & sequitur Christum.* Crucem enim mortificationem Christus intelligit, vt exponit Gregorius hom. 33. in Euang. & vt notat Euthymius in hunc locum, *crucem vocat Christus mortem ad ea, quæ mundi sunt: quia mortis instrumentum crux erat. oportet enim eum, qui Christum sequitur, mortuum esse ad voluptates mundanas.* quàm pauci dici possunt ad has mortui? Tertiò dicitur ibid. *qui inuenit animam suam perdet eam: & qui perdiderit animam suam propter me inueniet eam:* siue vt Ioan. 12. *qui amat animam suam*

Paucitas electorũ ex requisitis ad salutem.

Ps. 14.

Ps. 23.

Prou. 20.

Matt. 10.

Gregor.

Ioan. 12.

Amor sui reprobationis signum, odium sui prædestinationis.

Philip. 2.

suam perdet eam : & qui odit animam suam in hoc mundo, in vitam æternam custodit eam. Ii igitur, qui amant animam suam, id est vitam suam, ij sunt reprobi : qui odio habent, prędestinati. Animaduertatur, quàm rari sint inter fideles, de quibus verificari possit, quod propter Christum *odio habeant vitam suam.* Audiant Apost. ad Philip 2. *omnes, quæ sua sunt quærunt, non quæ Iesu Christi.* Certè effectus, qui fiũt per causas contrarias, recensentur inter miracula. *Magna autem*, vt notat Augustinus tract. 51. in Ioan. *et mira sententia, quod hominis sit in animam suam amor vt pereat, odium nè pereat.* Quippe, vt ait Tertull. in scorpiaco cap. 5. *voluit Deus vitam auferendo conferre : carnem lædendo iuuare: animam eripiendo seruare.* Hæc gratiæ miracula non contingunt, nisi vt in paucis: sicut miracula in cursu naturæ.

Tertull.

Matt. 18.

Simplicitas puerilis necessaria regno Dei.

Quartò dicitur Matth. 18. *nisi conuersi fueritis, & efficiamini sicut paruuli, non intrabitis in regnum cælorum.* in quem locum Hilarius, *non nisi reuersos in naturam puerorum introire in regnum cælorum Dominus docet, id est per simplicitatem puerilem vitia corporum nostrorum, animarumque reuocãda.* Expendat humana superbia, quàm pauci inter fideles reuersi sint ad simplicitatem, & humilitatem puerorum.

Lucæ 9.

Inconstans in bono opere ineptus Regno Dei.

Basilius.

Quintò dicitur Lucæ 9. *nemo mittens manum suam ad aratrum, & respiciens retro, aptus est regno Dei.* Quàm multi deficiunt à cœptis operibus gratię, & recidiui respiciunt retro ad priora peccata: quos Christus pronunciat prorsus ineptos regno Dei? Qui nosse velit, quid sit retro respicere, audiat Basilium ser. 1. de Bapt. vbi *respicit retro*, inquit, *qui vel breuem moram interponit obedientiæ, quæ Domino sine prætextu, vel excusatione, velociter, & sine suspensione præstãda est.* Adstipulatur Euthymius in eum locum. vbi, *oportet*, inquit, *eum, qui sequitur Christum, confestim omnia despicere, & sequi, ne oculos quidem ab eo diuertendo: ne fortè & habitu, & specie eorum, quæ à tergo sunt, retineantur.* Hoc est respicere retro: cum quo, ex Christi oraculo, nemo est aptus regno Dei. Sextò dicitur ad Rom. 8. *quos prescíuit, & prædestinauit conformes fieri imaginis filij sui.* quod explicans ibidem vers. 17. *si tamen compatimur, vt & conglorificemur.* Quam pauci sunt in quibus Christi imaginẽ recognoscas: tales, de quibus meritò dici possit, esse passos cum Christo:

Euthym.

sto:

sto: vt de ijs pronunciari possit, glorificandos esse cum Christo. Quis gloriari potest *adimplere se, quæ desunt passionum Christi* ad Colosf. 1. siue, vt loquitur Cyprianus ep. 12. *collegam passionis factum esse Christo.* Septimò. Gloria vocatur à Paulo *corona iustitiæ, quam reddet in illa die iustus iudex.* 2. Timot. 4. Expendatur quot sunt, qui ita se gerunt, vt exigere possint gloriam tanquam *coronam iustitiæ*, idest suis operibus debitam ex iustitia à Domino. Qui, vt notat Augustinus de gra. & lib. arb. cap. 6. ijs, *quibus donauit gratiam misericors pater, reddit coronam iustus iudex.* Quia scilicet in hac vita dat gratiam, vt donum ex misericordia: in altera reddit coronam, vt mercedem non nisi ex iustitia. Discutiant, an multi possint dicere, vt notat idem Augustinus serm. 16. de verbis Apostoli, *Deum ita esse sibi debitorem, vt possint illi dicere, redde, quod promisisti, quia fecimus, quod iussisti.* Octauò dicitur 2. ad Tim. 2. *qui certat in agone non coronatur, nisi legitimè certauerit*, idest iuxta leges in agone præscriptas. Quàm pauci autem sunt, de quibus verè dici possit in hac vita certasse, & vicisse: vt his possit præsagiũ fieri de corona danda victoribus, iuxta illud Apoc. 2. *Vincenti dabo manna absconditum*, &c. Ideo Chrysostomus serm. de mart. qui habetur tom. 3. *Delicatus*, inquit, *es miles, si putas posse te sine pugna vincere, siue certamine triumphare. Exere vires: fortiter dimica: atrociter in prælio isto concerta, considera pactum: conditionem attende: militiam nosce. pactum, quod spopondisti; conditionem, qua accessisti; militiam, cui nomen dedisti.* Alludit ad baptismum, in quo quis Christianę militiæ ascribitur, sponsione baptizati nomine facta, quod *renunciaturus sit diabolo, & pompis eius.* Hoc est esse Christianum, pro Christo militare contra diabolũ, & pompam eius. Quàm pauci stant huic promisso? quàm multi à Christi militia transfugæ diabolum sequuntur, & pompam eius? Ideo August. in tract. de symbolo ad Cathec. l. 4. c. 1. *Deprehenderis, inquit, & detegeris, Christiane, quando aliud agis, & aliud profiteris: fidelis in nomine, aliud demõstrans in opere, non tenens promissionis tuæ fidem. Modò ingrediens Ecclesiam orationes fundens, post modicum in spectaculis cum histrionibus clamans.* Expendatur, quàm leuis noxa nunc habeatur, interesse spectaculis, acclamare in comœdijs;

XVIII.

Coloss. 1.
Prædestinati collegæ sunt passionum Christi.

2. Tim. 4.
Gloria corona est nõ misericordiæ, sed iustitiæ.

August.

Apoc. 2.
Chrysost.

In baptismo cõscribimur Christi milites.

August.
Spectacula histrionum pompæ diaboli.

dijs; quod per violationē Christianitatis habetur ab Augustino. Neque mirum, cum hæc inter pompas diaboli numerentur: ideo subdit, *quid tibi cum pompis diaboli, quibus renunciasti?* Profectò, nisi nobis blandiri velimus, pauciores sunt, qui abrenunciant pompis diaboli, quàm qui non. Ergo pauciores, qui seruant pactum, & conditionem baptismi, cum nomen dederunt Christianæ militiæ, quàm qui non seruant. ergo pauciores sunt inter Christianos, qui sunt vt boni milites coronandi, quàm qui non.

Matt. 19. Nonò dicitur Matt. 19. *si vis ad vitam ingredi, serua mandata.* & Iacobi 2. *Quicunque totam legem seruauit, offendit autem in vno, factus est omnium reus.* quia scilicet vnica vnius

Iacob. 2. mandati trāsgressio satis est ad reprobandum. Hoc inter postrema colloco, quia obseruantia omnium mādatorum est certissimum requisitum, sine quo ex adultis saluari neminem in confesso est apud omnes. Examinemus nunc quot sunt, qui plenè seruant mādata, vt ex hoc inferri possit, quot sint, qui saluentur. Est argumentum, quod fit passim à Patribus ad inferendam inter fideles paucitatem

XIX. electorum. Origenes loco supra cit *si quis*, inquit, *consideret multitudinem, quæ in Ecclesijs congregatur, & discußerit quāti conuersentur disciplinatè, &c. videbit quod verus est sermo*

Chrysost. *Domini, multi vocati, pauci electi.* Chrysostomus hom. 40. ad pop. Anti. cum dixisset, *in tot millibus non posse inueniri cētum, qui saluentur*, subdit ad id probandum, *quanta enim in iuuenibus malitia? quantus torpor in senibus?* &c. Idem l. 1. aduers. vitup. vitæ monasticæ, cum dixisset, *ampliorem esse peccantium partem, & salutem præfinitam in paucis*, id statim probat ex communi transgressione mandatorum. Quis, inquit, *non fatuum appellat fratrem? caue: id namque igni sempiterno facit obnoxium. Quis non intendit impudicis oculis in mulierem? hoc autem consummatum adulterium plenissimumque flagitium deputatur. Adulter autem, quod sit proyciendus in gehennam, omnibus profectò constat. Quis non deierauit? quis nunquam omnino amicis inuidit? Hoc vitio publicanis ipsis, & Ethnicis deteriores facti. Quod autem huiusmodi effugere supplicia æterna non posfint, ita liquet, vt non posfit clariùs. Quis furorem omnem, atque iracundiam abiecit: peccataque omnium in se delinquentium remisit? At is, qui non*

di-

dimiserit, quod æternis supplicijs adijciendus sit, nemo qui Christum audierit, refragabitur. Quis non seruit mammonæ? sed, qui huiusmodi seruit, Christi seruitutem abiecit. Qui verò Christo seruire abnuit, salutem suam penitùs abnegauit. Quis occultè nulla in aliquem maledicta coniecit? eos autem, qui sunt huiusmodi, vetus quoque lex iubet interfici. Et infra ita concludit. *Omnes veluti ex signo quodam per vitiorum, ac flagitiorum omnium abrupta feruntur.* Hæc ætate Chrysostomi: in qua pæne vbique terrarum florebat Christiana pietas, ac religio. Non prętermittam alium insignem locũ eiusdem Chrysostomi hom. 4. in Matt. vbi ex communi trãsgressione mandatorum, ostendit paucitatem Christianorum, qui verè Christiani sint: & ex operibus discerni possint ab infidelibus: & per consequens ostendit paucitatem electorum: cum in adultis necessarium requisitum prædestinationis sit fides probata per opera. Locus est prolixior: excindam aliqua. *Fidelis*, inquit, *non modò à communione mysterij, sed etiam ex nouitate vitæ debet agnosci. Fidelem enim sal esse conuenit, & luminaria mundi. Sin verò nè tibi quidem ipse luceas, & ne propriam quidem putredinem, fœtoremque detergas, quibus te indicijs possem te fidelem agnoscere? Si ex loco te scire curauero, in circo te, theatroque conspiciam, totos dies in vanissimis illis cœtibus exigentem; vel in foro corruptis honoribus, pestiferisque coniunctum. Si ex motibus corporis notitiam tui habere quæsiero, videbo te horrentibus cachinnis, & fœdissima iucunditate resolutum. Si te à veste considerem, nihil te à scenico habitu distare cognoscam. Si à sermone, in his te audiam omnino nihil sanum, nihil serium, quodque ad disciplinam nostram spectet, loquentem. Si à cibo, maior hinc profectò accusationis materia orietur. Vnde igitur, responde mihi, potero fidelem te esse cognoscere, cum omnia ista, quæ diximus, apertissimè infidelem te esse conuincant? & quid dicam, vtrum fidelis? nec si homo verè sis, possum euidenter agnoscere. Interdum enim vt asinus calcitras, vt taurus superbis, vt equus libidine incensus, sic hinnis. Interdum in epulis vrsorum imitaris voratum, & pinguedine corpus mulorum more distendis. Cum in exercenda simultate camelum, lupum imiteris rapina: cum irascaris vt serpens, & atrocitate scorpionum percutias: cum sub dolo insidieris vt vulpes: cum ve-*

Christianus dignosci debet ex morib. *Chrysost.*

Peccator non habet christianitatis indicium.

Peccator nec fidelis agnosci potest, nec homo, numerandus in feris.

neno malignitatis armeris vt vipera : cum quasi diabolus ipse aduersùs fratres crudelia bella suscipias : quonam modo , qua ratione in hominum te possum numero collocare , nulla in te cernens humanæ signa naturæ ? Quid appellare te debeo ? feram ? sed illæ vno aliquorum vitio tenentur : tu verò simul omnia colligendo,longè ferarum irrationale,stultumque transgrederis. An te potiùs appellem diabolum ? Sed ille nec pecunias concupiscit,nec tyrannidi ventris obsequitur . Cum igitur in te plura vitia sint,quàm in bestijs,atque dæmonibus responde obsecro vnde te possum iurè hominem nuncupare ? Si verò te hominem appellare nequeo,quo tandem modo potero te fidelem vocare ? Hæc ille : quę vtinam etiam nunc non quadrarent in commune vulgus fidelium , qui Christiani vocantur;& quoad viuendi licentiam, non discernuntur ab infidelibus.Si ergo ex ipsis fidelibus multò plures per hāc viam latam gradiuntur,quàm per viam arctam mandatorum : manifesta est consequentia multò plures ad perditionem duci,quàm ad salutem . Eandem illationem facit Augustinus enarr.in Ps.47.prosequens hoc idem argumē tum. nam,cum dixisset de saluandis,*quàm pauci sunt , vix inuenitur àliquis*, subijcit ad id probandum , *quot enim sunt illi, qui videntur seruare præcepta ? Vix inuenitur vnus , vel duo , vel paucissimi .* Valet igitur apud Patres hæc illatio pauciores sunt, qui seruant præcepta, quàm qui non seruant.Ergo pauciores sunt qui saluantur , quàm qui non saluantur. Adde debere seruari pręcepta vsque ad mortē : cum scriptum sit Matth.10.& 24.*Qui perseuerauerit vsque in finem,hic saluus erit.* Donum autem perseuerantiæ continet specialem,& maximā difficultatem:vt docent Theologi in materia de gratia.Denique de vniuersali transgressione præceptorum dicitur Ps.13. *Omnes declinauerunt: simul inutiles facti sunt: non est,qui faciat bonum : non est vsq; ad vnum.* Non quod siue ætate Dauidis,siue nostra non sint aliqui iusti : sed quia tam pauci sunt boni , vt non appareant inter malos.*Sicut*,inquit Augustinus enarr.in Ps.47. *quisquis aream videt,potest putare,quod sola sit palea . Plures autem sunt mali : vt inter eos boni non appareant .* Decimò denique præcepta omnia illis duobus innituntur : quę ex lege veteri repetijt Christus Matth.22. nempe *Diliges Dominum*

Peccator fera peior.

Peccator diabolo deterior.

August.

*Matt.*10. *&* 24.

*Ps.*13.

August.

*Matt.*22.

minum Deum tuum ex toto corde tuo, & in tota anima tua, & in tota mente tua. Diliges proximum tuum, sicut te ipsum. In his duobus mandatis vniuersa lex pendet. Quotusquisque fidelium diligit Deum ex toto corde suo, & proximum sicut se ipsum? Certum est autem, sine obseruantia huius duplicis præcepti dilectionis, adultorum prædestinari neminem. Declarat hoc egregiè Augustinus enarr. in ps. 64. vbi dicit, prædestinatos omnes pertinere ad Hierusalem, reprobos ad Babylonem. *Quas Ciuitates*, inquit, *nunc permixtas, in fine separandas ostendit Dominus: cum alios ponet ad dexteram, alios ad sinistram. Hierusalem ad dexteram erit, Babylon ad sinistram. Hierusalem auditura est, venite benedicti: Babylon, ite in ignem æternum. Duas istas Ciuitates faciūt duo amores. Hierusalem facit amor Dei: Babylonem facit amor seculi. Interroget se quisque, quid amet: & inueniet vnde sit Ciuis.* Quod magis declarans l. 11. in Gen. cap. 15. *Hi*, inquit, *duo amores, quorum alter sanctus est, alter immundus; alter socialis, alter priuatus; alter acceptus Deo, alter æmulus; alter tranquillus, alter turbulentus; alter veritatem laudibus præferens, alter gloriæ auidus; alter amicabilis, alter inuidus; alter hoc volens proximo, quod sibi; alter volens proximum subijcere sibi; alter propter proximi vtilitatem regens proximū, alter propter suam; alter in bonis, alter in malis. Et distinxerunt conditas in genere humano Ciuitates duas, alteram iustorum, alteram impiorum. quarum etiam quadam temporali cōmixtione peragitur sæculum, donec vltimo iudicio separentur. Et altera coniuncta Angelis bonis cum rege vitam consequetur æternam: altera coniuncta Angelis malis in supplicium mittetur æternum.* Non potuit clariùs explicari collectio electorum, & collectio reproborū. Vt videatur alterutrius apud fideles sit maior numerus, debet videri an plures inter fideles pertineant ad amorem Dei, & proximi, cum circumstantijs ab Augustino explicatis, quàm ad amorem sui, & mūdi. Sed de facto inter fideles adultos plures reperiuntur amatores sui, & mundi, quā amatores Dei in toto corde suo, & proximi sicut sui ipsius: quod nemo cordatus negabit. Ergo etiam inter fideles adultos plures reperiūtur reprobi, quàm electi. Alioquin non valeret argumētū Augustini ex hoc duplici amore dignoscentis *cuius quisque*

XX. *Prædestinati ad Hierosolymam pertinent, reprobi ad Babylonē. August.*

Inter amorem Dei, & amorem sui discrimina.

Amor Dei, & amor sui discernit electos, & reprobos.

Ciuitatis sit Ciuis, ideſt an pertineat ad Hieruſalem cum electis, an ad Babylonem cum reprobis Ideo ipſemet Auguſtinus enarr. in Pſ. 61. ex hoc colligit paucitatem electorum præ reprobis. Nam, cum quæreret cur Matt. 22. vno eiecto ſine veſte nuptiali, tamen, vt ibidem cōcludit Chriſtus, *multi ſunt vocati, pauci electi, quomodo*, inquit, *proiecto vno de multis pauci electi, niſi quia in illo vno multi? omnes, qui terrena ſapiunt; omnes, qui felicitatem terrenam Deo præferunt; omnes, qui ſua quærunt, non quæ Ieſu Chriſti, ad vnam illam Ciuitatem pertinent, quæ dicitur Babylonia myſticè: & habet regem diabolum. Omnes autem, qui ea, quæ ſurſum ſunt, ſapiunt: qui cœleſtia meditantur: qui cum ſollicitudine in ſeculo viuunt, nè Deum offendant: qui cauent peccare: quos peccantes non pudet confiteri, humiles, mites, ſancti, iuſti, pij, boni omnes ad vnam Ciuitatem pertinent, quæ Regem habet Chriſtum*. & infra. *Iſtæ duæ Ciuitates permixtæ interim in fine ſunt ſeparandæ.* Paucitatem electorum in hac vita permixtorum cum reprobis colligit ex diuerſis vtrorumque moribus. quod non benè colligeret niſi pro certo aſſumeret, plures reperiri, qui terrena ſapiunt; quàm, qui cœleſtia: plures amatores ſui, quàm Dei. Ex quo infert illos *pertinere ad Babylonem*, ideſt ad reprobos: hos *ad Hieruſalem*, ideſt ad electos. Demum quàm ſtrictè ſentiendum ſit de paucitate electorum patebit clariùs, ſi expendatur, quid ſit ex eodem Auguſtino *diligere Deum ex toto corde*: quod ad prædeſtinationem in adultis requiritur. Quippe ille in manuali cap. 10. Deum alloquens *accende me*, inquit, *toto igne tuo, vt diligam te Deum meum ex toto corde meo, & ex tota anima mea, ex tota intentione mea, totius dulcedinis amoris tui plenus, totius charitatis flamma ſuccenſus.* Quàm multis amor hic præcipitur? quàm pauci ſunt qui ſic ardent? Origenes tract. 23. in Matth. dicit, *toto corde Deum diligere*, nihil aliud eſſe, *quàm amare ſecundùm totam recordationem, operationem, & cogitationem. Ex tota anima, vt eam pro Deo ponere parati ſimus. Ex tota mente, nihil aliud proferre, quàm quæ ſunt Dei.* Bernardus de diligendo Deo, *Toto*, inquit, *corde diligemus, ideſt ſapienter contra ſuggeſtiones diaboli, ne ſubducamur; tota anima dulciter, contra delectationes carnis, ne alliciamur; tota mente fortiter, contra preſſuras mundi, ne opprimamur.* Pauci

vtique

Auguſt.

Babylon Regem habet diabolum, Hieroſolyma Chriſtum.

Auguſt.

Dilectio Dei ex toto corde quid ſit.

Origen.

vtique ſunt, qui ſic Deum amant. Ergo etiam pauci ſunt, qui ſaluantur: cum ab hoc amore fieri debeat prędeſtinationis iudiciúm, ex Auguſtino. Ideo reuelauit Deipara S.Birgittæ, vt habetur l.6.reuel.c.47. quod *ſicut pauci fuerunt, qui habuerunt fidem rectam, quando Chriſtus aſcendit in cœlum: ſic nunc pauci ſunt, qui præceptum illud impleant, diliges Deum ſuper omnia*. Animaduertatur quàm pauci fuerint, qui *habuerunt fidem rectam, quando Chriſtus aſcendit in cœlum*: cum non habeatur ex Act.1. niſi *turba hominum ſimul ferè centum viginti*. Poſtremò arguendo à fortiori. Plures præſumuntur boni, & ſeruatores mandatorũ Dei è Sacerdotibus, quàm ex alijs inter fideles. Sed inter Sacerdotes ſunt pauciores boni, quàm mali. Ergo multò magis inter fideles reliquos. Maior patet ex terminis, quia ſtatus ſacerdotalis eſt ſanctior. Minor probatur ex Hieronymo apud Euſeb. in epiſt. ad Damaſum. vbi *ecce*, inquit, *mundus vndique feruet Sacerdotibus: & tamen tam ſunt rariſſimi Sacerdotes, quod vix e centum bonus reperiatur vnus*. Adſtipulatur his id, quod refert Ioannes Broniardus in ſumma prædicantium, reuelatum cuidam fuiſſe *tot Sacerdotes quotidie ad infernum deſcendere, vt non poſſit exiſtimari plures in mundo eſſe*. Quibus conſonat Chryſoſtomus hom.3.in Act. vbi *non arbitror*, inquit, *inter Sacerdotes multos eſſe, qui ſalui fiant: ſed multò plures, qui pereant*. Multò igitur magis de reliqua fidelium turba affirmandum eſt, inter eos *rariſſimos eſſe bonos; ita vt vix e centum reperiatur vnus*: & ſic *multò plures eſſe, qui pereant*.

S.Birgitt.

InterSacerdotes boni pauciſſimi. *Hieron.*

Broniardi E Sacerdotib. plures pereunt, quàm ſaluantur. *Chryſoſt.*

CAPVT SEXTVM.

Probatur paucitas electorum ex multitudine recidiuorum.

XXI.

Vidimus cap. præc. ex pluralitate malorum, & paucitate bonorum inter adultos pluralitatem reproborum præ electis. Sed quoniam apud fideles multi ſunt, qui aliquando mali, aliquandò boni ſunt: & ſic modò pertinent ad Babylonem cum reprobis, modò ad Hieruſalem cum electis: De his ferendum eſt iudicium, ad quos finali-

ter,

ter,& absolutè pertineant. Quia verò præcipuum aduersariorum argumentum ab his desumitur apud Suarium loco cit.num.*6. quod ex adultis* (loquitur expressè inter Catholicos) *licet maior pars hominum sæpiùs mortaliter peccet, tamen sæpiùs resurgunt : & ita cadendo , & resurgendo vitam transigunt* : hoc telum contra aduersarios retorquebimus: assumendo,quod dant,& sic formando argumentum.Omnes ij,qui ita mortaliter peccant,vt cadendo, & resurgendo vitam transigant,regulariter, & iuxta leges communes, pertinent ad reprobos. Sed ex adultis maior pars ita mortaliter peccat, vt cadendo, & resurgendo vitam transigat. Ergo regulariter , & iuxta leges communes adultorum maior pars pertinet ad reprobos. Consequentia tenet ex forma. Minor à nobis admittitur vt vera : & assumitur ab aduersarijs vt certa,etiam inter fideles;quorum est cadere, & per sacramentum pœnitentiæ resurgere. Maior probatur ex multis.Primò ex Prou. 26. *sicut canis,qui reuertitur ad vomitum : ita imprudens iterans stultitiam suam*. vbi Septuaginta, *sicut canis ad vomitum suum regressus* (idest, resorbens id , quod vomerat) *fit perosus, & execrabilis : ita stultus,qui ad suum redit peccatum.* Quod explicans Bern. serm.3.de Assumptione. *Canis,*inquit,*reuersus ad vomitum fit odibilis multò plus , quàm antea: & fiet filius gehennæ multipliciter, qui post indulgentiam delictorum in casdem denuo sortes inciderit.* Quid est *fieri filium gehennæ,* nisi fieri reprobum . Secundò, omnis pœnitentia ficta reprobationis est signum. Sed recidiuatio reducitur ad pœnitentiam fictam. Ergo recidiuatio reprobationis est signum : & sic recidiui recensendi sunt inter reprobos.Maior patet ex allatis tract. præc.cap.5.Minor probatur ex Patribus. Ambrosius in 2. ad Cor.2. *Pœnitentia vera est cessare à peccato . sic enim probat dolere se, si de cætero desinet.* ergo à contrario pœnitentiæ falsæ signum est,& ficti doloris, si *de cætero non desinat.* Augustin.ser.1.de pœn.& ieiun.*irrisor,*inquit, *est non pœnitens,qui adhuc agit,quod pœnituit : & peccata non minuit,sed multiplicat.* Hoc autem de ijs etiam,qui pœnitentiam agũt cum lacrymis , sed iterando peccata,pronunciat Fulgẽtius l.1.de remiss.peccat.cap.12. vbi *nonnulli,*inquit,*scelerum suorum consideratione perterriti pro iniquitatibus suis in oratione*

Recidiui cõmuniter pertinẽt ad reprobos.

Prou.26. Recidiuus similis cani vomitũ resorbenti. *Bern.*

Pœnitẽtia recidiuorũ ficta.

Ambros. Pœnitẽtia vera est cessare à peccato. *August.*

Fulgent. Lacrymæ recidiuorũ fictæ.

tione gemunt: nec tamen ab iniqua operatione discedunt. Fatentur se malè fecisse; nec vllum finem volunt malis suis factis imponere. Accusant humiliter in conspectu Dei peccata, quibus tenentur oppressi: & eadem peccata, quæ humilitate sermonis accusant, corde peruerso continuant & cumulant. Indulgentiam, quam suis lacrymosis gemitibus poscunt, ipsi sibi prauis operibus adimunt. Medelam postulant à medico, & in perniciē suam subrogant adiutorium morbi. Tales nunquam diluunt gemendo peccata: quia non desinunt peccare post gemitum. Ex hoc argue, quid dicendum de ijs, qui sunt sine lacrymis recidiui. Gregorius l.3. in 1. Reg. cap. 6. loquens de vrbibus Philistijm, quę post peccatū *obtulerunt singulæ singulos anos, & singulos mures aureos. Anum,* inquit, *vnum, & murē vnum Deo pro delicto non offert, qui etsi pœnitendo compungitur, fœditates multiplicat: quas Deo ei confeßus repræsentat.* Perfe*ctè enim conuertitur, qui, cum semel quod prauè egerat plāgit, quod denuo plangat vltra non repetit.* De horum pœnitentia Tertull. lib. de pœnit. cap. 5. pronunciat esse *pœnitentiam hypocritarum: quorum pœnitentia nunquam fidelis.* Ergo signū hi reprobationis habent ex pœnitentia ficta. Quia tam citus, & tam facilis post pœnitentiam in eadem grauia peccata relapsus, signum est, quod accedunt cum ficto dolore, & ficto proposito: & quod volunt palliare quodammodò conscientiam. Quod est potissimum reprobationis indicium: sicut prædestinationis est signum conscientiæ ingenuitas. Ideo dicitur Psal. 14. *Quis habitabit in tabernaculo tuo, aut quis requiescet in monte sancto tuo?* & respondet, *qui loquitur veritatem in corde suo.* Cum veritas, & mendacium sint relatiua ad alterum, tamen reponitur inter prædestinationis signa, si quis *loquitur veritatem in corde suo*: quia reproborum est mentiri in corde suo: dum conantur sibi ipsis persuadere verum se habere dolorem, & verum propositum non peccandi: quod ipsimet tacitè cognoscunt vt fictum. De his dicitur Ps. 35. *dolosè egit in conspectu eius: vt inueniatur iniquitas eius ad odium.* siue, *vt inueniret iniquitatem suam, & odisset*, iuxta lectionem Augustini enarr. in eum Ps. vbi inquit, *homines, qui quasi conantur quærere iniquitatem suam: & timent illam inuenire. quia, si illam inuenerint, dicitur illis recedite ab illa.* Qui ergo recidiuantes in

XXII.

Gregor.

Tertul. Recidiuorum pœnitentia hypocrisis.

Conscientiæ palliatio reprobationis indiciū.

Ps. 14.

Ps. 35.

August.

idem peccatum, ita palliantes conscientiam ad pœnitentiam accedunt, vt ab iniquitate non recedant; hi loquuntur mendacium in corde suo. quod est supremum reprobationis signum: sicut signum habet prædestinationis is, qui *loquitur veritatem in corde suo.* Tertiò esto pœnitentia recidiuorum fuerit vera, adhuc tamen recidiuitas propria est reproborum, quia per relapsum in idem peccatum redditur planè inutilis pœnitentia. Patet hoc ex Eccl. 34. *Qui baptizatur à mortuo* (idest lauatur, postquam tetigerit mortuũ, iuxta legẽ præscriptã Hebręis Num. 19) *et iterum tangit illum, quid proficit lauatio eius? sic homo qui ieiunat pro peccatis suis, & iterum eadem faciens, quid proficit humiliando se? orationem eius quis exaudiet?* In quem locum Hugo Victorinus, *qui baptizatur*, inquit, *à mortuo, idest qui mundatur à peccato aqua compunctionis, si rursus illud tangit, nihil ei prodest: quia sequens culpa pœnitentiam perdit.* Augustinus etiam serm. 181. de tempore *Corrũpitur*, inquit, *pœnitentia si eisdem quis, pro quibus confitetur, rursus inuoluatur malis. Vnus enim*, inquit, *ædificans, & alius destruens, quid consequentur nisi laborem? & qui baptizatur à mortuo, & iterum tangit mortuum, quid proficit in lauacro suo? & iterum dicit, qui redit à iustitia ad peccatum, præcipitat eum in gladium.* Locus hic habetur Eccl. 26. vbi vulgata, *qui transgreditur à iustitia ad peccatum, Deus parauit eum ad rhomphæam.* Quid est *parauit eum ad rhomphęam*, nisi ad damnationem animæ & corporis, per *gladium vtraque parte acutum, qui exibit de ore eius* Apoc. cap. 1. nempe per sententiam illã *ite maledicti*, quæ rhomphæa est *vtraq; parte acuta* afferẽtis & animę, & corporis æternam mortem. Præterea Gregorius 3. p. pastor. admon. 31. *Baptizatur*, inquit, *à mortuo qui mundatur fletibus à peccato: sed post baptisma mortuum tangit, qui culpas post lacrymas repetit.* Rabbanus in eundem locum *post baptismum*, inquit, *mundus esse negligit, quisquis post lacrymas vitæ innocentiam non custodit. & lauãtur ergo, & nequaquam mundi sunt, qui commißa non desinũt, sed rursus flenda committunt.* Idcirco Tertull. l. de pœnit. cap. 2. *vbi*, inquit *emendatio nulla, pœnitentia est sine fructu.* & infra. *quid te cognouisse interest* (nempe fœditatem peccati) *cum ijsdem incubes, quibus retro ignorans.* Quod agnouit

Recidiuorum pęnitentia inutilis.

Eccl. 34.

August.

Eccl. 26.

Damnatio animę, & corporis romphæa vtraq; parte acuta.

Apoc. 1.

Gregor.

Tertull.

uit ipsemet Seneca epist. 2. vbi *non prodest*, inquit, *cibus, qui statim sumptus emittitur. non conualescet planta, quæ sæpe transfertur. Nihil tam vtile est, quod prosit in transitu.* Quartò recidiui recensendi sunt inter reprobos: quia nouum peccatum post acceptam remissionem prioris ex circumstantia ingratitudinis grauius est, quàm prius. ergo, sicut prædestinatorum est semper proficere in melius: sic reproborum est semper labi in deterius. Antecedens patet tum ex terminis, tum è scripturis Ioan. 5. *noli ampliùs peccare: ne deterius aliquid tibi contingat.* quia scilicet peccatum deterius sequi debebat pœna deterior. Quem locum expendens Cyprianus l. de disciplina, & habitu virginum. *Ecce,* inquit, *sanus factus es, &c. Dat viuendi morem: dat innocentiæ legem: postquam contulit sanitatem. Nec habenis solutis vagari postmodum patitur, sed grauiùs comminatur: quod sit scilicet minor culpa deliquisse ante, cum nec dum nosses disciplinam Dei: nulla sit venia vltra delinquere, postquam Deũ nosse cœpisti.* Expendenda sunt illa verba *nulla sit venia vltra delinquere*: quia scilicet ita est difficilis venia post relapsum, vt Cyprianus pronunciet esse nullam. Probat id Bernardus serm. 59 in cant. similitudine morbi; in quem periculosius est recidere, quàm incidere. *Si*, inquit, *gratia propitiata redierit, multò magis tunc timendum, ne contingat reciduum pati, iuxta illud, iam amplius noli peccare, ne deterius aliquid tibi contingat. Audis recidere, quàm incidere esse deterius.* Colligitur idem etiam ex Matt. 12. *fiunt nouissima hominis illius peiora prioribus*, & ex Ieremię 2. *quàm vilis facta es nimis, iterãs vias tuas.* Pręterea idem probatur ex Paulo ad Hebræos 6. *Impossibile est eos, qui semel sunt illuminati, gustauerunt etiam donum cæleste, & participes facti sunt Spiritus sancti*, &c. *& prolapsi sunt: rursus renouari ad pænitentiam.* ex quo loco Tertul. l. 1. de pudicitia sumpsit occasionem hæresis, quod recidiui non essent admittendi ad pœnitentiam. Sed germanus sensus est, quod hoc sit impossibile, idest ratione tantæ ingratitudinis valde difficile, vt explicant Anselmus, Hugo, *L*yranus, & alij. Tanta est difficultas, vt appelletur ab Apostolo impossibilitas. Porrò quàm grauem Deo iniuriam inferat recidiuitas explicat idem Apostolus his verbis, *rursum crucifigentes sibimetipsis*

XXIII. Recidiui peccatum ex ingratitudine grauius.

Cyprian.

Difficilior venia post relapsum.

Bernardus.

Matt. 12.

ad Hebr. 6.

Recidiuus iniuriã grauissimã infert Deo.

filium Dei, & ostentui habentes. Quod verò id sit reprobationis signum demonstratur etiam ex sequentibus. *Terra proferens spinas, ac tribulos reproba est, & maledicto proxima: cuius consummatio in cōbustionem.* Hæc è scripturis. Patet idem præterea ex Patribus. Chrysostomus serm. de lapsu primi hominis, qui habetur tom. 1. probat id similitudine vulneris recenter obducti: quod vel minimo ictu, quando nō plenè conualuit, recrudescit, ac ducit ad mortem. *Noli,* inquit *peccare post veniam: noli vulnerari post curam: noli sordidari post gratiam. Cogita grauiorem culpam esse post veniam: renouatum vulnus peius dolere post curam: molestiùs hominem sordidari post gratiam.* & infra. *Indulgentiæ,* inquit, *ingratus est, qui peccat post veniam. Sanitate indignus est, qui semetipsum, postquam curatus est, vulnerat: nec mundari meretur, qui seipsum post gratiam sordidat.* Tum concludit. *Graue est hominem instructum delinquere: grauius absolutum peccare. Peior est, qui Dominum post datam libertatem offendit.* Tertul. l. 1. de pœnit. cap. 5. probans *gratiam semel cognitam, atque susceptam nunquam posthac iteratione delicti resignari oportere,* perpendit grauitatem peccati iterati post pœnitentiam. Quippe peccator redeundo ad peccatū gaudium facit diabolo: sicut priùs pœnitendo gaudium fecerat Angelis Dei. *Non leuiter,* inquit, *in Dominum peccat; qui cum æmulo eius diabolo per pœnitentiam renunciasset, rursus eundem regreßu suo erigit: & exultationem eius se ipsum facit: vt demum malus recuperata sua præda, aduersùs Dominum gaudeat.* S. Ephræm serm. de compunct. & salute animæ perpendit idem ex materia doloris, quam recidiuus præbet Deo, & Angelis Dei. *O quantum,* inquit, *gaudium est in cœlis, simul ac peccator in terra fundit lacrymas O quantus rursus dolor erit in cœlo; quando homo, qui abrenunciauit Sathanæ, & operibus eius, coniunctus Christo, iterum conuersus fuerit retrorsum, oblitus pactorum: & inhæserit antiquis, quibus se rectè abdicauerat.* Tertullianus expendit in hoc recidiuum expertum semel Christi regnū, & diaboli, quando ad hunc voluntariè redit, præponere Christo diabolum. *Nonne,* inquit, *hic diabolum Domino præponit? Comparationem videtur egisse, qui vtrumque cognouerit: & iudicatò pronunciasse eum meliorem, cuius se rursum esse maluerit.* Addit

Chrysost.

Tertul. Recidiuus gaudium præbet diabolo.

Ephræm. Recidiuus mœrorem præbet Angelis Dei.

Tertull.

in

in hoc recidiuum facere pœnitentiam suæ pœnitentiæ: & sic fieri Deo exosissimum. Sicut enim subditus, qui post acceptam rebellionis veniam iterum rebellaret ad hostem: *ita, qui per delictorum pœnitentiam instituerat Domino satisfacere, diabolo per aliam pœnitentiæ pœnitentiam satisfaciet: eritque tantò magis perosus Deo, quantò æmulo eius acceptus.* Si igitur recidiuus Deo exosus est, acceptus Diabolo, merorem in cœlo facit, gaudium in inferno: ad eam vtique sortem pertinere censendus est, cui adhæret. Dumque alia, & alia iteratione peccati semper peccat grauiùs, & grauiùs, vt ostensum est: vtique semper labitur in deterius, ac deterius: quod planè proprium est reproborum: & sic non possunt rationabiliter hi recenseri inter electos. Postremò, & fortiùs. Quotiescunque aliqui ex adultis sunt prędestinati, omnia ijs cooperantur in bonum etiam peccata. Sed habitualiter recidiuis peccata non cooperantur in bonum. Ergo habitualiter recidiui nō sunt numerandi inter prædestinatos. Maior patet ex Paulo ad Rom. 6. vt ostensum est tom. 2. l. 3. q. 4. num. 15. Minor probatur. Quia intantùm peccata cooperantur in bonum, inquantùm cooperantur ad pœnitentiam fructuosam post peccatum, vt in eodem tomo ostensum est, & hic tractatiūc. prima, cap. 5. Sed habitualiter recidiuis peccata non cooperantur ad pœnitentiam peccatorum. Tum quia primus pœnitentiæ fructus est non relabi, vt supra probatum est. Tum quia intantùm pœnitentia cooperatur in bonum, inquantùm affert non solùm emendationem, sed etiam meliorationem vitæ, vt probatum est locis cit. adeò vt *non solùm nullum attulisse æstimetur lapsus impedimentum, sed etiam velocitatis incentiua cumulasse.* vt docet Ambrosius l. de Apolog. Dauidis, cap. 2. qui etiam ibi addit *semel, aut iterum lapsos gratia maiore vicisse*: vt appareat qui lapsi cōnumerari possunt inter electos. In ijs autem, qui nō semel, aut iterum lapsi sunt; sed sunt habitualiter recidiui, non solùm nulla est post pœnitētiam melioratio vitæ: sed semper relapsus in peius, vt paulò ante ostensum est. Ergo hi recidiui nō sunt ex numero prædestinatorum, quibus peccata per pœnitentiam cooperantur in bonum. Relinquitur ergo vt sint ex numero reproborum. Quamobrem

XXIV. Recidiuū pœnitet pœnitētię.

Prædestinatis pecca ta cooperantur ad bonū pœnitentiæ.

Chrysostomus epist.ad Theodorum lapsum *tantùm,inquit, ne relabaris: nec excindas spes ampliores*. quia scilicet spes gloriæ maximè consistit in hac negatione relapsus, quasi supponendo excindi spem gloriæ per relapsum. Confirmatur primò ratione à priori,quia peccatum sæpiùs iteratum gignit consuetudinem peccandi. Hæc autem coniuncta cum pronitate naturæ corruptę ad peius pæne irreparabiliter ducit ad barathrum, vt ostensum est tractatiunc. præc.cap.4. Quamobrem Glossa in Iob.31.*opus,inquit, sequitur consuetudo, consuetudinem necessitas, necessitatem desperatio,desperationem damnatio.* Ergo hi, qui sæpiùs relabendo accrescunt peccata peccatis, numerari non debent inter electos. Confirmatur secundò ex ijs, quæ requirunt Patres ad hoc,vt pœnitentia post peccatum prædestinationis sit signum, nempe quotidianum peccatorum dolorem, ieiunia,eleemosynas,lacrymas, vt fusè ostendimus tractatiunc.prima,cap.5. Quippe, vt monet Augustinus, *grauia peccata grauissimis lamentis indigent:* & ideo ibid. dicit patrata peccata esse *quotidie flenda* Ergo,ex Patribus, nullum prædestinationis signum in eis possumus recognoscere, qui non solùm non quotidie flent peccata, sed pæne quotidie iterant. Confirmatur tertiò,quia ad prædestinationis signum post peccata requiritur satisfactio pro peccatis. Ex Augustino autem l.de dogmat.Eccl.cap. 54. *satisfactio pœnitentiæ est causas peccatorum abscindere,nec eorum suggestionibus aditum indulgere*. Confirmatur quartò ex ijs,quę Deus requirit in scripturis à peccatore pœnitente,vt illum reponat inter prædestinatos. Et quoniam citari solet ad præbendam spem peccatoribus Ezechiel sub ijs verbis, *in quacunque hora ingemuerit peccator,*&c.quæ verba ibi non sunt,dabimus duplicem eiusdem Ezechielis locum: in quo de hoc agit. Primus est cap.18.*Si impius egerit pœnitentiam ab omnibus peccatis suis,quæ operatus est: & custodierit omnia præcepta mea: & fecerit iudicium,& iustitiam: vita viuet, & non morietur* Secundus locus est c.38.*Si dixero impio morte morieris,& egerit pœnitentiam à peccato suo: feceritque iudicium,& iustitiam;& pignus restituerit, rapinamque reddiderit: & in mandatis vitæ ambulauerit,nec fecerit quidquam iniustum: vita viuet,& non morietur*. Ecce,ex diuino oraculo,

XXV. Peccata per pœnitentiã quotidie flẽda. *August.*

Satisfactio pœnitẽtiæ est causas peccatorũ abscindere

*Ezech.*18.

*Ezech.*38. Quæ pęnitẽtia requiratur ad salutem.

lo, post peccatum qualis pœnitentia requiratur ad salutē. Non dicit tantummodò, *si egerit pœnitentiam*, sed addit, *si omnia præcepta custodierit: si in mandatis vitæ ambulauerit*: quod dicit continuatam quandam obseruantiam mandatorum. *si non fecerit quidquam iniustum*, id est peccaminosum; ex quo quilibet peccator iniustus dicitur. Ergo expresè requiritur negatio recidentiæ in peccatum. Apparet ex his scripturæ locis, quę spes esse possit in his, qui non quomodocunque, sed sunt habitualiter ad peccata eadem recidiui. Confirmatur denique vltimò, quia si collocandi sunt in numero prædestinatorum, vt volunt aduersarij, ij *qui vitam transigunt cadendo, & resurgendo*, quod est dicere, qui habitualiter per totam vitam sunt recidiui, sequeretur, quod hæc ipsa recidiuitas habitualis esset vnum è prædestinationis signis: quia ex hoc, qui tales sunt arguãtur esse inter prædestinatos. Sed hoc est absurdum ex terminis, & aduersatur Patribus, qui in eius opposito agnoscunt signum prædestinationis, vt fusè ostensum est. Ergo, &c. Denique an recidiui, & præsertim habitualiter recidiui, qui cadendo, & resurgendo vitam transigunt, adnumerandi sint inter electos an inter reprobos, stetur testimonio Pauli ad Hebr. 10. qui prohibendo hũc relapsum, *non habeant*, inquit, *vltra conscientiam peccati, cultores semel mundati*. Ex cuius contrario quid sequatur infra subdit, *voluntariè peccantibus nobis post acceptam notitiam veritatis, iam non relinquitur pro peccatis hostia; terribilis autem quædam expectatio iudicij, & ignis æmulatio: quæ consumptura est aduersarios*. Magna comminatio recidiuãtibus in peccata post acceptã veritatis notitiam per fidem, & multò magis post perspectã, & odio habitã fœditatem peccati per pœnitentiam. Grauior fit hæc comminatio ex ijs, quæ subijcit. *Irritam quis faciens legem Moysi sine vlla miseratione duobus, vel tribus testibus moritur. Quantò magis putatis deteriora mereri supplicia, qui filium Dei conculcauerit*. (quod fit per quodlibet mortale) *& sanguinem testamenti pollutum duxerit, in quo sanctificatus est* (in sacramento tum baptismatis, tum pœnitentiæ) *& spiritui gratiæ* (toties accepto, & toties reiecto) *contumeliam fecerit*. Vnde infra cõcludit. *Horrendum est incidere in manus Dei viuentis*. Videatur ex

ad Hebr. 10

Recidiuis comminatio damnationis.

hoc

hoc quale fiat ab Apostolo de recidiuantium salute iudicium. Quod si ex aduersarijs etiam inter fideles adultos maior pars hominum cadendo, & resurgendo transigit, quod est esse non quomodocunque, sed habitualiter, & per totam vitam recidiuum, manifestè sequitur maiorem adultorum partem pertinere ad reprobos, *& ad filios gehennæ*, vt recidiuos appellat Bernardus verbis cit. num. 21. & sic ex ipsomet aduersariorum argumento videtur concludi contrarium.

CAPVT SEPTIMVM.

Idem ostenditur ex multitudine malè morientium.

XXVI. DVo erant fundamenta aduersariorum præcipua. Primum multitudo cadentium, & resurgentium. Alterum multitudo benè morientium. Vtrumque contra aduersarios retortum pro nobis militat. Primum agitauimus capite præcedenti. Alterum hic agitabitur. Ita igitur formo argumentum. Omnis, qui malè viuit, iuxta leges communes, vt in pluribus malè moritur. Sed maior pars fidelium adultorum malè viuit. Ergo maior pars fidelium adultorum, iuxta leges communes, vt in pluribus, malè moritur. Consequentia tenet ex forma. Minor satis comprobata ab experientia, patet ex dictis Patrum, quæ attulimus supra num. 20. & admittitur ab aduersarijs, fatētibus quod inter fideles maior pars cadendo, & resurgendo vitã transigit. quod est recidendo in grauia peccata, de quibus est sermo, vitam ducere: & sic malè viuere. Maior sumitur ex axiomate vulgato, & admisso apud fideles, *Qui malè viuit, malè moritur: qui benè viuit, benè moritur.* & videtur id desumptum ex Augustino serm. 24. de verbis Domini. vbi *viuite*, inquit, *benè, ne moriamini malè.* & tom. 3. in sent. ait, *mala mors putanda non est, quam bona vita præcessit.* Patet id primò è scripturis psal. 33. *mors peccatorum pessima.* quod non solùm in sensu composito, sed etiam in sensu diuiso intelligitur ab Augustino: idest mors eorum, qui peccatores vixerunt, pessima. Quare redarguens eos, qui dicebant

August.

Ps. 33. Mors eorũ, qui malè vixerunt, pessima.

multos

multos peccatores benè mori, sic habet. *Hoc ergo, inquit, quod miror, quia noui peccata, & scelera ipsius, & benè mortuus est, in domo sua, intra limina sua: nulla peregrinationis iniuria fuit illi, nulla vel in matura ætate. Audi* Deum: *mors peccatorum pessima. quæ tibi videtur bona, pessima est, si intus videas. Vides foris iacentem in lecto, sed numquid vides intus raptum ad gehennam?* Contra verò dicitur ps. 51. *pretiosa in conspectu Domini mors sanctorum eius*: ideſt, rara. quippe, vt notat Hieronymus in Is. 13. *pretiosum dicitur, omne quod rarum est.* quia scilicet rariores sunt, qui in Domino moriūtur. Insuper Ps. 135. *Virum iniustum mala capient in interitu.* Quilibet autem peccator dicitur iniustus: sicut quilibet bonus dicitur iustus. Augustinus legit, *mala venabuntur,* scilicet tanquam feram, quam dęmones tota vita insectati, & tot laqueis irretitam, ne fugeret, tandem venantur in interitu. Quamobrem Augustinus. *Ideo,* inquit, *venabuntur, quia vnusquisque abundare se vult à malo. Sed cum inuenitur à malo, factus est in venationem* ac si diceret, ita deprehenditur, vt non possit effugere. Pręterea Prou. 29. *Viro, qui corripientem dura ceruice contemnit, repentinus ei superueniet interitus.* Qui autem malè viuit, vtique corripientes contemnit. Denique Eccl. 3. *Cor durum habebit malè in nouissimo.* siue vt Syrus, *cor durans malus fiet finis eius.* Cor autem durum habet is, qui malè viuit: cum resistat gratiæ toties eum incitanti ad vitam bonam. Quippe, vt notat Lyranus, *sicut durum in corporalibus dicitur, quod resistit frangenti: sic in spiritualibus, quod resistit instinctui ad bonū.* Porrò ex veteri prouerbio, *gutta cauit lapidem*: cor autem, plusquam lapideum, tot veluti guttæ diuinarum inspirationum quotidie instillatę nequaquam emollierunt. Ideo Abbas Pastor, vt habetur in vitis Patrum l. 6. libell. 18. nu. 16. dixit, *quod sicut assiduè stillans gutta cadit in lapidem, & eum perforat: ita sermo Dei leuis cor nostrum durum aperit ad timendum Deum.* Cor autem, quod diuinis monitis toties in vita restitit, planè cor durum est, *& habebit malè in nouissimo.* quia, vt in eum locum notat Palacius, *Dignus nō est, vt is sentiat Deum mollem in morte, qui ei se toties præbuit durum in vita.* Sequitur, *Qui amat periculum, peribit in illo.* Nullum autem maius periculum, quàm malè viuendo,

Ps. 51.

Hieron.

Ps. 135.

August.

Prou. 29.

Inspirationibus diuinis qui resistit, morte sortietur malam.

Lyranus.

Vitæ Patrū.

uendo, pœnitentiam differre ad mortis articulum. Eius igitur, qui malè vixit, pręsumi non poteſt bona mors, quādo Deus ipſe proteſtatur malè morituros eos, qui malè vixerint. Patet idem ſecūdò ex Patribus. Cyprianus l.4.ep.2. ad Antonian. *non eſt dignus*, inquit, *in morte accipere ſolatiū, qui ſe non cogitauit eſſe moriturum.* Hieronymus, vt refert Euſebius in epiſt. ad Damaſum, cum decumberet moriturus, *vix*, inquit, *de centum millibus hominum, quorum mala fuit ſemper vita, meretur à Deo habere indulgentiam vnus.* Terribilis planè ſententia, quę confirmat adamuſſim id, quod diximus, eos qui malè vixerint, vt in pluribus, malè mori. Quare vniuerſaliter concludit. *Hoc teneo, hoc multiplici experientia didici, quod ei non bonus eſt finis, cui mala fuit ſemper vita.* Ambroſius adhortatione ad pœnitentiam, *Qui, inquit, poſitus in vltima neceſsitate ægritudinis ſuæ accipit pœnitentiam, & mox reconciliatus fuerit, & vadit* (ideſt exit ex hoc corpore:) *fateor vobis, non negamus illi quod petit;* (ideſt non negamus illi abſolutionem) *ſed non præſumo dicere, quod benè hinc exit.* Auguſtinus l. de vera & falſa pœnit. cap. 17 *ſi conuerſio*, inquit, *contingerit in fine, non eſt de eius remiſſione deſperandum: ſed quoniam vix, vel rarò eſt tam iuſta conuerſio; timendum eſt de pœnitente ſerò.* Ecce quod diximus, id contingere vix, & in paucis. quod magis ipſe explicat his, quę ſupra dixit, *Illi, qui cum potuerunt, nūquam conuerti voluerunt, confitentes cum iam peccare nequeunt, non ſic facilè acquirunt quod volunt.* Gregorius l.25. mor. cap. 2. in ea verba Iob 24. *ſubitò morientur*, &c. *Quamuis*, inquit, *ſerò de hac vita tollantur iniqui, ſubitò & repente tolluntur: quia finem ſuum cogitando præuidere neſciunt. ſubitum eſt homini, quod ante cogitare non potuit.* Affirmat quālibet mortem eſſe peccatoribus ſubitaneam, quia quęlibet eſt illis antea improuiſa: iuſto autem Dei iudicio eos ſubito mori; quia, vt addit cap. 3. *ſubitò tollitur, qui diu toleratur.* Iſidorus l.2. de off. Eccl. cap. 22. *non dubitamus*, inquit, *circa finem iuſtificari hominem per pœnitentiæ compunctionem: ſed quia rarò id fieri ſolet, timendum eſt, ne dum ad finem differtur conuerſio, incerta mors occupet.* Expreſsè dicit non iuſtificari hominem per pœnitentiam circa finem. Plura teſtimonia rationibus interſeremus. Quatuor autem S. Eccleſię Doctores

Cyprian.
Hieron.

XXVII. Qui in vltimo vitę tēpore Deo reconciliātur, nō benè moriūtur. ex Ambroſio.
Auguſt.
Gregor.

ctores allati facilè ostendunt quid sit de hac re sentiendū. Patet idem tertiò ratione à priori. Quotiescunque introducuntur,in physicis,dispositiones ad vnam formam, non contingit sine miraculo haberi formam oppositam. vt si materia fuerit summè calida & sicca, atque adeo disposita ad formam ignis: Deus nunquam introducit in illam formam aquę. & è contra si fuerit frigida & humida; non introducitur in illam forma ignis. Ergo similiter,in moralibus,si introducūtur dispositiones in malam mortem, quales sunt actiones prauæ; non cōtingit sine miraculo gratiæ haberi bonam mortem,quæ est forma opposita. Hæc autē, quæ miracula censentur, in cursu ordinario gratiæ non contingunt nisi in paucissimis. Confirmatur, quia non contingit sine miraculo,vt quis ambulans per viam, quæ ducit deorsum, reperiatur in fine viæ prope terminum oppositum,puta prope fastigium montis sursum. Sed *via lata ducit ad perditionem,via arcta ducit ad vitam*,ex Matt.7. *Matt.7.* Ergo non contingit sine miraculo, vt ambulans toto ferè vitę tempore per viam latam, quæ ducit ad perditionem deorsum,reperiatur in fine viæ, & vitæ propè terminum sursum: nempe per bonam mortē,propè illam, *quæ sursum est Hierusalem* ad Galatas 4. Sicut igitur ex via, in physicis, *Ad Galat.4* infallibiliter arguimus terminum: ita ex via in moralibus, infallibilitate morali argui debet terminus. nempe ijs,qui ambulauerunt per viam latam, terminus mala mors & perditio: ijs,qui per viam arctam,bona mors & salus. Idem argumentum fieri potest similitudine seminis. Neque enim qui seminat lolium,metit triticum. Ergo neque qui seminat carnem,metit spiritum. & qui per totum vitæ tempus seminat opera damnationis, in fine postea non metit salutem. Ideo signanter monet Paulus ad Gal.6. *Nolite errare, Ad Galat.6* *Deus non irridetur. quæ enim seminauerit homo, hæc & metet: quoniam qui seminat in carne sua, de carne et metet corruptionem; qui autem seminat in spiritu, de spiritu metet vitā æternam.* Ex hoc infert, *Bonum autem facientes,nō deficiamus: tempore enim suo metemus non deficientes.* His apertè docet debere non defici in bonorum operum semine ab his, qui cupiunt metere sine deficientia: ac proinde ostēdit ad hoc requiri quandam indeficientiam in bonis operibus, quæ

non reperitur in iis,qui deficiunt per totam vitam, & expectant à Deo præmium indeficiens in morte: quæ videtur quædam delusio,immo etiã quædam Dei irrisio. quod innuit Apostolus dicens, *Deus non irridetur. quæ enim seminauerit homo, hæc & metet.* ideo absolutè pronunciat Augustinus serm.45.de SS. *qui defecerit in semine, non gaudebit in messe.* Illustratur hoc idem exemplo militis. qui inter duos Reges, si vni ætatem, ac militiam impenderit, non præstolatur in fine vitæ mercedem ab altero,sed ab eo, cui militauit: ita non expectet præmium à Christo, qui ætatem impendit Diabolo. Quippe *nemo potest duobus Dominis seruire*, Matt.6. Ideo Chrysostomus epist. 6. ad Theodorum *si huius*,inquit,*telluris imperatorem vix aliquem post multa discrimina,post frequentium trophæa bellorum, cum dignitate promerita videre contingit: quomodo cælestem omniũ Regem videre poterit ille,qui per totum suæ tempus ætatis alij vixerit,alij militarit?* Patet id quartò principaliter ex difficultate pœnitentiæ in homine habituato in impœnitentia. quæ difficultas si,quando erat minor,superata nõ est;multò minùs superabitur, quando ex vsu tam diuturno euasit maior. Confirmatur,quia ad veram pœnitentiam tria requiruntur. Primum vt sit detestatio omnium peccatorum ex motiuo supernaturali. Secundum est,vt sit detestatio super omnia mala,& saltem in laxiore opione, super omnia mala temporalia,etiam supra ipsam mortem: ita vt verè plùs pœnitens doleat de peccato, quam de quolibet alio malo. Tertium vt sit coniuncta cum proposito firmo nunquam peccandi de cætero:quod propositum debet esse tale,vt se extendat saltem virtualiter, & confusè ad quamcunque occasionem,quæ offertur peccandi: ita vt sit firma voluntas nolendi peccare, etiam proposito periculo, aut damno propriæ existimationis,& vitæ: ad quæ omnia saltẽ implicitè tale propositum se debet extendere. Vnum ex his si desit,vera pœnitentia non est,neque talis, vt etiam coniuncta cum sacramento iustificet: cum illi desint essentialia. Hæc tria difficultatem maximam continent, quia voluntas refugere debet à quocunque delectabili, etiam sensibili,& intuitiuè cognito,propter honestum, quod est quid abstractum à sensibus, & creditum obscurè per fidem.

August.

Chrysost.

XXVIII. Ad veram pœnitẽtiã, quæ requirantur.

Hoc

Hoc si difficile est etiam illi, qui his actibus assueuit, multò magis illi, qui his dissueuit; immò assueuit contrarijs. Quã-tam porrò difficultatem habet summè detestari id, quod maximè quis in tota vita appetiit; & summè appetere id, à quo maximè in tota vita abhorruit? Vnde fit vt dolor, quem in morte exhibent peccatores, ortus ex formidine mortis imminentis, difficile pertingat ad actum detestationis peccati ex motiuo supernaturali, & ad tale propositum non peccandi, quod se extendat ad quodcunque tempus, & circumstantiam: ita vt verè proponat se non peccaturum, etiam si vita superesset, & mors abesset. Sed est propositum ita infirmum, vt tacitè & virtualiter contineat, quod intantùm fuga à peccato proponitur, inquantùm mors imminet: & sic tale propositum non est sufficiens, cum non radicetur in vera detestatione super omnia mala, saltem temporalia. ex qua oritur propositum non peccandi, neque ex metu cuiuscunque mali temporalis, neque ex amore cuiuscunque boni. Experientia ostendit tale propositum in huiusmodi pœnitentibus esse fictum. qui, si periculum mortis cessauerit, immo si melius habere cœperint, aut spem aliquam concipiant vitæ; statim ad priora desideria redeunt, ac si nunquam eos pœnituisset. Hoc animaduertit Hieronymus. *Quæ est*, inquit, *pœnitentia, quam solùm quis accipit, quia se viuere non posse amplius cernit? qui si ex infirmitate conualesceret, peior quàm antea fieret. Scio non modicos pecuniosorum, accepta mortis tempore pœnitentia, cõualuisse corpore, & peiorasse vitam.* Hanc fictionem pœnitentiæ in morte agnoscit Cyprianus l. 4. ep. 2. ad Anton. vbi, *pœnitentiam*, inquit, *non agentes, nec dolorem delictorum suorum toto corde, & manifesta lamentationis suæ professione testantes, prohibendos omnino censuimus à spe communicationis, & pacis, si in infirmitate atque periculo cœperint deprecari. quia rogare illos non delicti pœnitentia, sed mortis vrgentis admonitio compellit.* Præterea Augustinus l. de vera, & falsa pœnitentia c. 17. vbi dicit, *qui priùs à peccatis relinquitur, quàm ipse relinquat; ea non liberè, sed quasi ex necessitate condemnat.* Hugo etiam Victorinus lib. 2. de Sacr. p. 14. cap. 5. *valde*, inquit *suspecta debet esse pœnitentia, quæ videtur esse coacta. Facile est vt homo se nolle putet, quod posse non datur.*

Difficultas maxima detestandi peccata ijs, qui peccatis assueuerunt.

Pœnitétia in extremo vitæ fine, vt in pluribus, ficta.

Hieron.

Cyprian.

August.

Hug. Victor.

si non facis dum potes, manifestè ostendis quod non vis. Quod
Conc. Neoc. probans Concilium Neocesariense c. 57. *si quis*, inquit, *in ægritudine constitutus, fuerit baptizatus, presbyter ordinari non debet: non enim fides illius voluntaria, sed ex necessitate est*. Si baptismus timore mortis susceptus Concilio videtur coactus, quantò magis pœnitentia, ad cuius voluntariam susceptionem plura requiruntur, quàm ad baptismum? & rationem reddit Ambrosius verbis supra cit. *quia si vis agere pœnitentiam, quando peccare non potes; peccata te dimittunt, non tu illa*: quasi cum virtuali quadam voluntate peccandi, si vita non instaret finis. Quod proprium esse reproborum docet Gregorius dialog. l. 4. c. 44 vbi, *iniqui*, inquit,
Gregor. *voluissent vtique, si potuissent, sine fine viuere, vt potuissent sine fine peccare. ostendunt enim, quia in peccato semper viuere cupiunt, qui nunquam desinunt peccare, dum viuunt*. Quod præcipuè ad eos pertinet, qui non faciunt finem peccādi, nisi cum instat finis viuendi. Confirmatur hoc, quod dicimus de pœnitentia ficta ex metu mortis, exemplo Antiochi Regis 2. Machab. c. 9. Hic enim, cum extremo morbo premeretur, signa maximæ edidit pœnitentiæ, quæ reducuntur ad octo. Primum signum fuit cognitio sui. *cœpit diuina admonitus plaga ad cognitionem sui venire*. Secundum cognitio Dei, & humiliatio sui sub manu Dei, dum ait, *Iustum est esse subditum Deo, & mortalem non paria Deo sentire*. Tertium oratio, & deprecatio ad Deum. *orabat hic scelestus ad Dominum* Quartum signum, propositum resarciendi damna illata, idque promissione firmatum, quippe *Iudæos, quos se cum paruulis exterminaturū dixerat, æquales Atheniensibus facturum pollicetur: templum etiam sanctum, quod prius expoliauerat, optimis donis ornaturum: & sancta vasa multiplicaturum*, nempe redditurum plura quā abstulerat. Quintum propositum faciendi alia opera bona supererogationis, *pollicitus pertinentes ad sacrificia sumptus de suis redditibus præstiturum*. Sextum, humiliatio sui cum subditis, & epistola deprecatoria suis hostibus, quos in vita fuerat ad internecionem insectatus. *Non cessantibus doloribus scripsit ad Iudæos in modum deprecationis epistolam*. Septimum, abnegatio ethnicismi, & totalis conuersio ad veram religionem, quam fuerat antea persequutus, *Pollicitus*

XXIX. Pœnitētia ficta, Regis Antiochi exemplo, ostenditur 2. Mach. 9.

tus super hæc & Iudæum se futurum. Octauum signum pœnitentiæ, votum vitæ in posterum traducendæ relicto regno, assiduis peregrinationibus ad Dei laudem, & gloriā ordinatis. *Pollicitus se omnem locum terræ perambulaturum, & prædicaturum Dei potestatem.* Non possent in Christiano homine plura pœnitentiæ signa desiderari: & vix quis ea sperare se potest exhibiturum in sua morte. & tamen pœnitentia tot indicijs exhibita veniam non meruit apud Deum. Dicitur enim ibidem, *orabat hic scelestus ad Dominum, à quo non esset misericordiam consequuturus.* quippe, vt notat Lyranus, *eius pœnitentia non fuit vera, quia non fuit propter offensam Dei, sed tantùm propter euasionem corporalis flagelli: & sic non fuit misericordiam consequuturus quantùm ad remissionem nec culpæ, nec pœnæ.* Hęc de difficultate veræ pœnitentiæ in morte ex difficultate veri doloris spectati secundùm se. Patet idem quintò ex difficultate orta à circumstantijs. Mors enim imminens non modò nō facilitat pœnitentiam, sed etiam maximè difficultat. Quia actus pœnitentiæ exerceri non potest nisi à volūtate, cuius est detestari peccatum: voluntas verò fertur in cognitū, & sic ad obiectum non mouetur, nisi præuio actu intellectus. Hic indiget magna attentione, vt consideret obiectū spirituale, & maximè abstractum à sensibus: neque potest ad hoc manuduci nisi præuia, & concomitante phantasia, circa idem obiectum phantasiante. Phantasia, cum sit affixa organo corporeo, ex debilitate & læsione organi, in suis operationibus debilitatur, ac lęditur. Vnde fit, vt ex connexione cum illa intellectus etiam debilitetur, ac lædatur in suis. Cum igitur in graui morbo lædantur præcipuè partes principes, & sic maximè caput cui affixa est phantasia: hinc oritur summa difficultas aduertendi, & attendendi ad ea motiua quæ necessariò ad actum pœnitentiæ debent præconcipi. Si enim ad hæc attendere perdifficile est integris corporis viribus homini benevalenti; quid erit in ægrotante, inter morbi, & mortis angores? Affui cuidam viro religioso extremo morbo laboranti. quem cum ad nescio quos eliciendos pietatis actus hortarer, affirmans is se debilitate capitis proh beri. *nisi,* inquit, *hæc opportuno tempore anteuertissem, actum omnino nunc esset de mea æterna salute.*

Lyranus.

Mors imminēs difficultat doloris actus ad pœnitentiā necessarios.

salute. Sic ille. Quod equidem experiẽtia didiceram. Quippe cum vigesimum quartum ætatis annum agerem, ad extrema deductus, ac certior à medicis factus me ea nocte obiturum; cum totus, vt par erat, in animę salutem incumberem: ea debilitate capitis oppressum me sensi, vt patrũ astantium, qui mihi de more varios pietatis actus suggerebant, sonum tantum vocis audirem, sensum verborum, etiamsi in id maximè intenderem, aliquando vix, sæpissime ne vix quidem perciperem: eorum, qui animæ commendationi vacabant, labore pæne irrito. Huc accedit

XXX. quod etiam ante extremos angores, in ipso cursu morbi, sæpe adest parosismus febris; in quo vix æger est sui cõpos: sæpe parosismus parosismo succedit. Quando vis morbi remittitur, ægroto à medico imperatur somnus. Si quid superest temporis, absorbent illud curæ domesticæ hominis, tam longum iter facturi: testamenta, codicilli, extrema cum amicis, & consanguineis colloquia non vlteriùs reuisendis. Hæc omnia, & singula maximum & speciale prębent, in eo statu, pœnitentiæ impedimentum. Quod egregiè prosequens Augustinus ad fratres de eremo serm.

August. 48. *Agite*, inquit, *pœnitentiam, antequam vos inimica naturæ mors aggrediatur. nam, cum in extrema ægritudine fueritis, ò quàm forte, quàm durum, quàm pœnosum, quàm lacrymabile erit dolere de malis commissis, & de bonis omissis. quia illuc capitur tota intentio mentis, vbi tota est vis doloris. Multa enim occurrunt impedimenta cordi: nam corpus dolet, pœna affligit, quia mors appropinquat. Filios, quos patres summè dilexerunt, pro quibus etiam se damnatos existimant, tenebroso oculo aspiciunt: vxores iam lacrymantes considerant: mundus adhuc eis fiduciam præstat: caro non deficere adhuc sperat: medici, vt lucrentur, ipsum confortant: parentes applaudũt: amici alliciunt. & sic diuites moriuntur in inferno.* Laurentius Iustin. l. de contemptu mundi, cap. 14. *O quàm innumeri*, in-

Laur. Iust. quit, *quotidie decipiuntur, differentes de die in diem conuerti ad Dominum arbitrantes ad libitum pœnitentiæ posse captare remedia. Ita mortis deprehensi articulo, atque angustijs afflicti pæne nihil aliud quàm de se cogitare sufficiunt: reuoluentes animo sedulò quibus remedijs suis valeant mederi doloribus.* & infra, *Fit autem persæpe vt circa talia occupati interiùs, salutis*

propriæ

propriæ minimè recordentur, & absque vlla vera compunctionis dispositione deficiant. Adde his timorem vicinæ mortis, ita exhaurientem spiritus, vt pœne cogat mori ante mortem. Adde timorem diuini iudicij imminentis, *dum*, vt ait Gregorius, *anima exire de corpore trepidat: & videre eum, quem contempsisse se meminit, iudicem formidat.* Qua de re S. Ephræm serm. 3. de compunct. *magnus*, inquit, *pauor est mortis tempore omnibus peccatoribus mei similibus. grauiter tunc dolore cordis excruciatur, qui hic dum viueret salutis suæ curam neglexerit: adeo vt pœnitentiæ eius cruciatus ipsum quoque mortis, ac separationis timorem excedat.* Astiti aliquãdo cuidam religioso valdè probo, laboranti in extremis. qui, cum eum ad fiduciam hortarer, *nescis*, inquit, *quam horrendum sit recordari Dei vel se malè violasse præceptum.* Italicè habet emphasim, *l'hauer trasgredito il commandamento d'vn Dio.* Adde ex his, qui malè vixerunt, multos repentina morte sublatos, vt ijs specialiter Deus comminatur. Prou. 1. & nos notauimus tract. præc. cap. 4. num. 34. Adde innumerabiles, qui moriuntur in bello, siue nulla confessione præuia, siue metu extorta: post quam statim ad flagitia militiæ redeunt. Adde quamplurimos ex incendio, & terræmotu absumptos. nam postremo Vesuuiano incendio quinque circiter hominum millia: terræmotu Calabriæ, paulò post, ad triginta millia extincta tradũtur. Ex his qui semimortui euasere è ruinis, in quibus iacuerant semisepulti, acceptum est quid sperari possit de ijs, qui post breue vitæ interuallum inter ruinas mortui sunt. Testati enim sunt iis subitò casu oppressis nihil aliud animo obuersatum esse, quàm præsens periculum, imminentemque è mortem euadendi anxiam sollicitudinem, quà posset euadi. Ego quoque idem expertum me testor. Nam, cum non multò ante Vesuuianum incendium terræmotus ingens Neapolim intempesta nocte concuteret, atque è somno repente excitatus cubile, cubiculum, parietes, solum, omnia contremiscere inaudissem: tam vehemens me timor inuasit, vt ne vllum quidem, cum maximè vellem, contritionis actum elicere qualitercunque potuerim. Alia etiam vice parolismo quodam oppressus, qui me suffocare videbatur, postulata confessione, cum subitò confessarius ad-

Pœnitentiã difficultat mortis vicinę timor.

Gregor.

Ephræm.

aduolasset absolutionē petenti imperciturus, gestu hominem prohibui, cum voce non possem: eò quod ne attritionis quidem actum elicere potuissem. Hæc ad meam confusionem sint scripta, & instructionem aliorum, vt videatur quid sperari possit de confessionibus in extremo vitæ factis, occupante sensum præsenti morbo, & imminente morte: quarum plerasque, si minùs sacrilegas quia fortasse bona fide fiunt, tamen informosa, & sine vllo sacramenti effectu contingere existimo, ex defectu doloris delicti, ad talem effectum necessarii: quem tunc elicere, præsertim homini habituato in peccatis, est omnino perdifficile, difficultate orta ab intrinseco, ratione status ægritudinis præsentis, & vicinę mortis. Patet denique septimò ex circumstantiis extrinsecis, ob extraordinarias tentationes, quibus dæmones infestare solent morientes. Adest enim tunc, vt dicitur Apoc. 12. *Diabolus habens iram magnam, sciens quia modicum tempus habet.* Ideo dicitur etiam Iob 40. *Stringere quasi cedrum caudam suam.* quia, vt notat Gregorius l. 32. mor. cap. 16. *quos per praua initia cœperit, ad finem deteriores reddit: vt tentamenta eius quò sunt citiùs cessatura, eò valentiùs compleantur. Quia enim suis pœnis eorum satagit æquare supplicium, in eos ardentiùs ante mortem nititur exaggerare peccatum.* Terribile est, quod narrat Platus de bono status relig. l. 1. cap. 31. cum quidam Cuno Malburchensis oppidi Dominus post quadraginta annos, quibus in seculo malè vixerat, religioso habitu inter Cistercienses monachos suscepto, ad pœnitētiam confugisset, ac triennio post ad extremum vitę deductus esset, confertissimè ad eum quamplurima dęmonum agmina accurrerunt. Nam eodem tempore dęmon, qui energumenam obsidebat, narrauit se & alios ex suis quindecim mille (tot enim fuisse fassus est) in morientis cubiculum aduolasse, vt singuli in eo tentando conatus adhiberent extremos: sed precibus, vt dicebat, tonsatorum, idest monachorum, depulsos irrito conatu abijsse. Magnam porro iniustitiam sibi a Deo querebantur illatam, eo sibi erepto è manibus, qui quadraginta annis seculo seruisset, tribus Deo. Si quindecim millia dæmonum conspirarunt ad eum tentandum in morte, qui per triennium in sanctissima religione pœnitentiam

XXXI. Diabolus omnes adhibet conatus in extremo vitæ ad moriētium perniciem.

Apoc. 12. Iob 40. Gregor.

au-

austerissimam egerat: certè totas pæne infernus suas vires effundet, ne, qui peccata protraxit ad mortem, in eo articulo suis manibus elabatur. Patet octauò ex difficultate orta ex diminutione diuinorum auxiliorum. Nam cum certum sit ad donum finalis perseuerantię specialia requiri auxilia, quæ aut abundantiùs, aut parciùs tribuere in diuina est potestate: postulat cursus ordinarius gratiæ, iuxta quem Deus vt plurimùm operatur, vt in pœnam præcedentium delictorum dentur ad resistendum tentationibus auxilia tenuiora his, qui vitam plerumque in peccatis duxerunt, quàm ijs, quos extremus morbus reperit aut innocentes, aut pœnitentes. Si autem Deus ante omne peccatum aliquibus dat gratiam sufficientem, eam nimirum cui præuidet illos ex propria malitia non consensuros, quia non tenetur dare efficacem, quantò magis post longam seriem peccatorum, ex qua quis positiuè demeretur gratiam efficacem, eam iurè denegabit? non solùm quia non tenetur dare, sed etiam quia ex ipsomet peccatoris demerito, de lege ordinaria, in pœnam peccatorũ præcedentium quasi tenetur eam non dare. Ideo protestatur Prou. 1. *quia vocaui, & renuistis, &c. ego quoque in interitu vestro ridebo, & subsannabo.* Aequum enim est vt qui in vita Deum irriserunt, à Deo irrideantur in morte, vt notatum est supra. ex hac autem imminutione diuinorum auxiliorum in tanto incremento diabolicarum tentationum, difficillimum omnino fit, vt quis ad veram pœnitentiam resurgat in fine vitæ: & sic pœnitentia sera rarissimè est vera. Patet idem denique vltimò quia si vera est, stabilis nõ est. Nam etiam dato casu, quod quis in extremo morbo hortatu Sacerdotum, ex formidine gehennæ attritione coniuncta cum sacramento, pertingat ad pœnitentiam veram: facillimè tamen ex ea decidet ante mortem, ex rationibus ante dictis. tum ex habitu vitioso, per tam longũ tempus contracto, recidendi si minùs opere, saltem consensu in peccata. tum ex imminutione diuinorum auxiliorũ, quæ est pœna peccati etiam remissi. tum denique ex Dei permissione, quia iuxta leges communes permitti solent Dæmones tentare tunc grauiùs, vt ex Gregorio ostensum est: & sic facilè, adhibendo extremos conatus, retrahunt

Difficultas pœnitẽtię in extremo vitæ ex diminutione diuinorum auxiliorũ.

Prou. 1.

XXXII. Pœnitẽtia in morte esti vera est, stabilis non est.

ad se eos,qui per modicum tempus euaserant.Affui quondam cuidam ægroto agenti animam, cui obtulit dæmon conspiciendas quatuor puellas saltantes, & nudas: neque ille animaduertit dæmones esse sub puellarum specie, sed veras puellas censuit: irridens id quod audierat, dæmones in obitu apparere: cum non dæmones videre se diceret, sed puellas.Is modò antea ritè confessus, valde tunc me reliquit ancipitem,an illa tentatione prostratus sit: cum nulla postea ediderit aut doloris,aut pietatis indicia. Affui etiam alteri ægroto, cui dæmon speciem illius mulieris exhibuit,quam sanus deperierat: eamque, citra omne delirium,existimabat astare prope cubile,in quo iacebat. Alteri prope mortem species oblata est eius, cum quo inimicitias gesserat, illi insultantis ac de eius morte exultantis. Graues has tentationes in morte Deus permittere solet ijs, qui nimiùm sibi fidentes pœnitentiam protraxerunt ad finem vitæ.Affui quoque alteri, qui iam pœnitentiæ sacramento ritè suscepto,à febri ardentissima concitatus ad sitim, à siti ad aquam summo ardore concupiscendam & petendam,ab aquæ potu à se flagitato,à suis denegato cōcitatus est ad vehementissimam iracundiã: ab hac ad horrendas blasphemias,quibus par est credere eum assueuisse in vita. quid de illa anima actum sit, Deus nouit. Quidam reus cum,post confessa Sacerdoti peccata, crucifixum piè, vt assolent,manu gestans ad supplicium duceretur, oblato mulierum aspectu per viam,peccato,quod opere perpetrare non poterat,cogitatione consensit,vt idem postea fassus est: validiore prauo anteactæ vitæ habitu ad admittēdum peccatum existente, quàm ipsa mortis imminentis præsentia ad cauendum. Alius,qui mulierem inhonestè adamauerat, cum post susceptum pœnitentiæ sacramentum laboraret in extremis,tabellam pictam petijt,quę è proximo pariete pendebat. Qui astabant rati imaginem esse cuiuspiam sanctæ,quam ille coleret,eam ægroto attulerunt:erat autem effigies mulierculæ illius,de qua dixi.Eam mox,inscijs astantibus quidnam id esset, ac pietatis sensui tribuentibus,osculari cœpit ardentissimè,atque inter illa infelicia oscula infelicissimè perijt. Concludam rem totam alio memorabili exemplo, cuius ab antiquioribus Societatis

Pa-

Patribus certa traditio ad nos peruenit: quo perſpicuè apparebit inueteratus in malo vſus quantùm in ipſo vitæ fine valeat: præſertim ſi,vt ſæpiſſimè contingere ſolet,inter morbi vices aliqua vitæ ſpes affulſerit: dum, iuxta illud, quod diximus ex Auguſtino,*caro ſperat,medici confortant, conſanguinei applaudunt*. Quidam mulieris prauo amore per plures annos detentus,in morbum incidit. Quo inualeſcente,ſtimulis conſcientiæ acriùs incitatus confeſſarium è noſtris aduocat: peccata magno animi dolore aperit: impuro amori planè renunciat.Soluuntur oculi in lacrymas: abſolutionem impetrat: mulieris illius neque congreſſu, neque conſpectu poſtea admiſſo. Sacrum illi viaticum adminiſtratur,tanto animi ſenſu, ac deteſtatione peccati, vt confeſſario videretur illa vehemens contritio tam plenè ſatisfactura,vt is purgatorio ſolutus mox liber euolaret ad cœlum.Breui moritur,exultante confeſſario,ac Deo de ſalute illius animæ maximas agente gratias. Hic, vt ſacri tempus aduenit,ad altare acceſſit miſſam pro defuncto celebraturus.In ipſo ſacrificij exordio vmbra illi quædam ſe obtulit: ſed ita obſcurè vt dignoſci ſatis non poſſet.cum verò ad altare aſcendiſſet introitum inchoaturus, & *requiē æternam dona eis Domine*,dicturus,clarè is,qui modò defūctus fuerat,diſpiciendum ſe dedit: atque hæc verba diſtinctè pronunciauit. Nè facias pro me ſacrum: damnatus enim ſum.Perturbari Sacerdos,vt par erat, horreſcere, cōtremiſcere, ad ſacrum proſequendum deficiente etiam habitu,ac voce.Sed à Deo ſuffectis viribus, & ſacro pro alijs defunctis,vtcunque potuit, peracto, ad arcanum locum ſe contulit. ibi Deum non ſine lacrymis precatus,vt quando dignatus erat ſibi detegere animę illius infelicis interitū, cauſam etiam detegere dignaretur. Sollicitabatur quippe pius Sacerdos ea cura,ne fortè miſer ille ipſius negligentia periiſſet.Ne morer pluribus,orauit,exorauit. Namque inter has preces iterum ille conſpectui ſe reddidit, ac lamētabili voce,ne puta,inquit,me tua culpa,aut incuria periiſſe. Confeſſio,qua tibi peccata detexi,integra fuit, & ſalutaris: deteſtatio peccatorum vera: votū non vlterius peccandi firmum,& efficax.Abſolutio,quam mihi ſæpiùs impendiſti,nunquam irrita cecidit: ſed ablutus omni peccati

macula in gratiam cum Deo redij. Atque vtinam tunc anteuertisset me mors: nunc inter damnatos nō essem. Sed cum postea, viatico sanctè & fructuosè suscepto, morbi vis remittere videretur, spemque vitæ cōciperem, obtulit meæ menti diabolus mulieris illius simulacrum, cui me longo vsu lasciuus amor deuinxerat. quæ amoris speciem præferens, ita me alloqui videbatur. Nonne si vixeris, & conualueris ad priores simul delicias redibimus? Annui miser, ex praua consuetudine ad assentiendum procliuis, & vix assensu præstito, iusto Dei iudicio reualescente repente morbo, efflaui animam infelicem. Heu ob momentaneam cogitationem æternis addictus flammis, vt tibi faciet aspectus fidem. Inter hæc verba vestē, qua videbatur indutus, aperuit: & flammas delitescentes, quibus acerrimè inardescebat, detexit. Mox ab oculis euanuit, à dæmonibus denuò arreptus, ac retrusus ad tartara. Discant hinc alienis, vt dici solet, impensis qui nimium sibi fidentes pœnitentiam prorogant ad extrema. Nimis serò initium fit bonæ vitæ, cum finis est vitæ.

CAPVT OCTAVVM.

Soluitur argumentum ductum ab exemplo boni Latronis.

XXXIII. Vnicum argumentum afferri solet ductum ex bono latrone, qui malè vixit, benè mortuus est. Quod cōfirmari potest ex Augustino l. de prædest. cōtra Pelagianos. *August.* vbi, *nouimus*, inquit, *aliquos à iuuentute sua in omni scelere, & damnabilitate vsque ad ætatem decrepitam perdurasse: & repente cælitus inspirata salute raptos esse ad regna cælorum. Nouimus etiam aliquos perfectos ex labore multorum annorum, prolapsos in vltimo vitæ suæ, & periisse*. Respondeo hæc nihil contra nos facere, qui dicimus tantùm contingere hoc in paucissimis. Immo argumentum hoc à bono latrone ductum potest contra aduersarios multipliciter retorqueri. Quod paulò fusiùs prosequar: quia in hoc exemplo fundantur, qui malè viuentes bonam mortem præsumunt. Retorqueo primò. Si bonus latro traductus est in fine vitæ à re-

reprobis ad electos, tunc temporis Iudas traductus est circa finem vitę ab electis ad reprobos: & , vt egregiè Theophilus Raynaudus duplici libello adnotauit, *duplex facta est metamorphosis*, nempe *latronis in Apostolum, & Apostoli in latronem*. In illo *pessimæ vitæ optimus exitus*: in hoc *optimæ vitæ exitus pessimus*. Vnde fit, vt si aliqui qui malè vixerint, conuersi in morte augent numerum electorum; aliqui etiam, qui existimati sunt bonę vitæ, peruersi in morte auxerint numerum reproborũ. Respondeo secundò, quia pœnitentia latronis, si comparetur ad pœnitentiam adultorum fidelium, qui conuertuntur in morte, non fuit pœnitentia sera Quippe, cum versatus esset in syluis, credibile est ad eum non hactenus perueniſſe notitiam Christi, nisi valde confusam. & sic *latro*, vt notat Gregorius 18. moral. cap. 23. *subita repletus gratia fidem accepit in cruce.* Quamobrem, cum primò vocatus est ad fidem per notitiã Christi, non distulit assensum; sed illico præstitit, ac pœnitentiam egit: ac proinde pœnitentia latronis, post Christi notitiam, festina fuit, non sera. Quod adnotans Eusebius Emissenus hom. de bono latrone. *ille*, inquit, *nec salutis tēpora, nec remedia status sui in momenta vltima, infelici fraude, posuit: nec redemptionis suæ spem in desperationis nouissimum recensuit: nec religionem ante, nec Christum sciuit. Quod si sciuisset, fuisset forsitan inter Apostolos non postremus in numero, qui prior factus est in regno. Ergo etiam ex hoc in extremo placuit Deo, quia ad consequendam fidem non fuit extrema hora illa, sed prima.* Idem testatur Ambrosius in Luc. 23. vbi *citò*, inquit, *ignoscit Dominus: quia citò ille cōuertitur.* Non possunt igitur ex hoc latronis exemplo concipere fiduciam pœnitendi in morte adulti fideles: de quibus est præsens quæstio. Quia hi, post acceptum lumen fidei, differunt veram pœnitentiam per annos: quam bonus hic latro non distulit per horam. Retorqueo tertiò: quia pœnitētia latronis fuit quidem parua extensiuè, sed fuit maxima intensiuè cum summis actibus fidei, spei, & charitatis: quos ratione circumstantiarum eximios, impossibile est nonnisi in paucissimis, immo nec in paucissimis inueniri. Primò quoad actum fidei latro in Christum credidit in medio populi non credentis, & cōtradicentis: ac dum cæteri omnes

Raynaudus

Gregor.

Emissen.

Ambros.

nes saltem dubitarent in fide, ipse fidem ab Apostolis de relictam arripuit: ac solus in tota Ecclesia fidelis repertus est cum Deipara. Quippe, vt notat Augustinus serm. de SS. Casto, & Aemilio, *tunc in Christum latro credidit, quando fides Apostolica trepidauit.* Idem serm. 140. de tempore, *Inter signa*, inquit, *atque virtutes attestantibus miraculis, & acclamantibus, aliquoties in discipulis mens iam robusta titubauit. Et nunc Christi supplicijs quodammodo contradicentibus in latrone fides nouella conualuit.* Drogo etiam de sacram. Domin. pass. dicit Petrum, & latronem permutasse vices. Petrum quidem fuisse latronem in domo Caiphæ: latronem verò fuisse Petrum in cruce. idest latronem euasisse Apostolum in cruce, dum Apostolus se gessit vt latro in domo Caiphæ. Mirabilior fides, quod non ex miraculis, siue eclipsi, siue terræmotu (quę, vt notat S. Leo serm. 2. de passione, consequuta sunt post confessionem latronis) sed Christum, & Regem, & Deum agnouit in solo crucis opprobrio. Ideo Chrysostomus hom. de cruce, & latrone eum alloquens. *Dic mihi*, inquit, *regnum commemorans, quid regium vides? claui, & crux est, quod aspicis. sed ipsa crux*, inquit, *regnum est. & ideo eum regem nomino, quia crucifixũ inspicio.* Ambrosius etiam serm. 45. *illud*, inquit, *ad gratiam eius* (latronis) *maioris est meriti, quod Christum in Cruce credidit: & passio, quæ alijs scandalum fecit, illi ad fidem profecit.* Diuinitatem etiam Christi ab eodem agnitam, & creditam testatur Chrysostomus hom. cit. dum, *Videt*, inquit, *in tormentis, & tanquam in gloria adorat. Videt in cruce, & rogat quasi in cælis sedentem.* & infra. *Iudæi crucifixerunt, qui nouerunt legem, & prophetas. Tu verò Deum vocas condemnatum, & crucifixum adoras.* Augustinus etiam dicit à latrone cognitam esse Christi diuinitatem. Nam serm. cit. de SS. Casto, & Aemilio. *Credidit*, inquit, *in cruce pendentē: & consortem crucis agnouit Deum.* Idem testatur S. Maximus hom. 1. de latrone, *Fidelis*, inquit, *latro non credidit moriturum, quem annunciat regnaturum. Non putauit subdendũ inferis, quem dominaturum confitetur in cælo. Cernat licet eius hiantia vulnera, spectet eius sanguinem profluentem; Deum tamen credit.* & Anastasius Sinaita l. 5. hexa. de S. latrone loquens, *volucris*, inquit, *cæli, magna Aquila per aerem volãs*

in

August. Latro in cruce fide vicit Apostolos.

Chrysost.

Ambros.

Maximus.

in Paradisum. quibus verbis alludere videtur ad Ioannem Apostolum, ex celeri agnitione diuinitatis in Christo, assimilatus Aquilæ volanti. Clarior etiam fuit latronis de Christi diuinitate confessio, quàm Petri Apostolorum Principis, dum dixit, *tu es Christus filius Dei viui*. Quippe non viderat latro, vt viderat Petrus, Christum transfiguratum in monte, quando *resplẽduit facies eius sicut Sol: & vestimenta eius facta sunt alba sicut nix*. Matt. 17. sed videbat *cui non erat aspectus*, ex If 53. & videbat spoliatum, & nudum. Non audierat *Moysem, & Eliam cum eo loquentes*; sed audiebat Pontifices, & Pharisæos eum subsannantes. Non intonuerat in eius auribus vox Patris, *hic est filius meus dilectus*: sed circumsonabant vndique contumeliæ, & opprobria prætereuntium. Prodiderat Christum Iudas: abnegauerat Petrus: dereliquerant cæteri. Silebat Magdalena: silebant Mariæ reliquæ: silebat Ioannes: silebat Deipara: Solus latro testimonium Christo reddidit: & quod corde conceperat, statim ore deprompsit *Domine memento mei*, &c. Hanc fidem animaduertens Chrysostomus hom. 2. in ps. 50 *Quid contulit*, inquit, *Deus saluti ipsius? remissionem peccatorum. quid contulit latro? confessionis fidem. Qualem? grandem, excelsam nimis, cœlum tangentem. Iudæi viderant mortuos suscitatos, leprosos mundatos, dæmones fugatos, mare infrænatum, piscem staterem portantem, stellam rutilantem, magos concurrentes, Herodem turbatum. Hæc omnia videntes crucifixerunt Christum. Latro verò nihil horum videns, considerabat sputis repletum, crucifixum, aceto potatum, & felle: &, cum hæc omnia videret, non est scandalizatus: sed regem cœlorum confessus est. Vides quod non sine causa misericordiam consequutus est, quia & ipse fidem intulit ad salutem suam*. Denique, si eximiæ confessionis fidei factæ à Petro præmium fuit primatus in Ecclesia militante, eximiæ confessionis fidei facta à latrone præmium fuit quidam primatus in Ecclesia triumphante. Ideo S. Paulinus epist. 11. ad Seuerum. *Latro*, inquit, *longas sanctorum vias de momento fidei, & confessionis anticipans, meritò ante ipsos Apostolos, & martyres regnum priùs inuasit: & primus cœli prædo diripuit*. Hæc de eximia fide latronis. Secundò intulit latro actum etiam eximium spei, sperans salutem ab eo: qui, vt exprobabant.

Chrysost.

Latro per eximiam fidem primatum habuit in Ecclesia triũphante.

Paulinus.

Spes à S. latrone in cruce exhibita.

babant *Principes Sacerdotũ, & seniores, alios saluos fecerat: seipsum non poterat saluum facere* Matt. 27. Et, vt notat
Bernard. Bernardus tract. de pass. Domin. cap. 9. *ab eo fiducialiter petit auxilium: qui indigere videbatur auxilio.* Sperauit æternam vitam ab eo, quem tanquam socium criminum videbat socium supplicij. Sperauit veniam ab eo consequuturũ etiam blasphemiarum, & conuiciorum, quæ paulò ante in eum ipse iactauerat: *cum duo latrones, qui crucifixi erant cũ eo, improperabant ei* Matt. 27. quod de vtroque latrone, quidquid aliqui aliter sentiant, Patres intelligunt. Ideo August. serm. 76. de diuers. spem latronis spei discipulorũ longè anteposuit. Arnoldus Carnotensis tract. de secundo
Arnol. Carnotens. Christi verbo, eum appellat *spei exemplũ: qui dum ingemit, subitò quod quærit inuenit: quod petit accipit: & illico audit, hodie mecum eris in Paradiso.* Denique sperauit, vt idem notat, *illo temporis articulo, quo fere ab ipsis Apostolis salus desperabatur.* Tertiò edidit latro actum eximium charitatis proximi, dum inter angores mortis, quasi magis de socij spirituali salute sollicitus, quàm de sua, priùs peccatum illius reprehendit, quàm precatur pro suo. *neque tu times Deum, quod in eadem damnatione es?* &c. Præceptum charitatis de correctione proximi, quod pauci inter christianos seruant in vita, ipse seruauit in morte, inter extremos crucis, cui ipse quoque clauis affixus erat, dolores: & vt

Charitatis actus erga proximũ à S. Latrone exhibitus.

Chrysost. notat Chrysostomus hom. 1. de cruce, & latrone, *clauorum confixione constrictus suas necessitates prætermittens, aliorum vtilitatem cogitabat: & sanis persuasionibus alium inuitabat*
Gregor. *ad vitam.* Idem animaduertens Gregorius l. 18. mor. c. 23. *Charitatem*, inquit, *latro in morte sua viuaciter tenuit: qui fratrem, & collatronem pro simili scelere morientem, & de iniquitate sua arguit; & ei vitam, quam non cognouerat, prædicauit.* Certè eximia fuit S. Latronis charitas erga proximos, quod Christi redemptionem, & regnum in ipso mortis agone, Iudæis, ac gentibus annunciauit primus. Christi morientis preco, sicut Baptista nascentis. Ideo ab Arnoldo tract. de septem verbis dicitur latro *collateralis Christi, & præcursor eius victoriæ.* Quinto edidit latro actum eximium charitatis erga Christum, in quibusdam maiorem charitate Apostolica. Nam Apostoli Christum sequuti sunt ab eo

Charitatis actus erga Christũ à S. Latrone exhibitus.

ex-

exteriùs vocati: Latro non vocatus à Christo ei se vltro exhibuit in discipulum. Apostoli Christum sequuti sunt in prospera, vt ita dicam, fortuna; cum coruscaret miraculis, atque vt Messias, & Rex acclamaretur à turbis: Latro Christi se professus est asseclam, quod proprium amoris est, inter aduersa; cum ille penderet è trabe, morti proximus, despectus à turbis, desertus à suis. In hoc statu eius suscepit patrocinium, quem non nouerat, contra sodalem, cum quo vixerat. Crescit hæc charitas ex circumstantia status ipsiusmet latronis. Quippe, vt notat Arnoldus de secundo Christi verbo, *Hora mortis erat, iamque confitentis animæ faucibus hærebat, iamque linguam eius alligabat angustia*; cum, vt notat S. Leo serm. 4. de pass. *inter luctantis animæ dura tormenta hærens patibulo transiuit ad Christũ.* Tunc inter mortis angustias immemor sui, memor Christi, eum conuicijs à collega proscindi non tulit: & respondens (vtique non pro se, sed pro Christo) non requisitus pro illo Apologiam suscepit: atque extremum halitum, qui vix liberè meabat ad vitam, totum in Christi defensionem effudit. Quod expendens Gregorius l. 18. mor. cap. 23. *in cruce*, inquit, *claui manus eius pedesque ligauerant, nihilque in eo à pœnis liberum nisi cor, & lingua remanserant. Inspirante Deo totum illi dedit, quod in se liberum inuenit: vt iuxta id, quod scriptum est, corde crederet ad iustitiam, ore confiteretur ad salutem.* Elucet magis hæc charitas ex eo, quod non solùm contra collegam, sed etiam contra Principes Sacerdotum, contra Scribas, & Pharisæos, & contra vniuersum populum Iudæorum Christi causam suscepit. Tum quia tacitè Iudæos reliquos reprehendit, dum dixit, *neque tu times Deum*. nam vt benè aduertit Raynaudus in libello de S. Latrone, cap. 8. particula (*neque*) est coniunctiua, & reddit hunc sensum: Etiam tu cum his non times Deum? & sic indirectè reprehendit Iudæos omnes, tanquam in Christi improperijs ostenderent non timere se Deum. Tum quia silentibus Deipara, & Ioanne: contradicentibus qui astabant cæteris; ipse zelo honoris Christi inardescens eius innocentiam declarauit: & quem paulò ante in concilio Pōtifices, & Sacerdotes clamauerant reum mortis, audet ipse coram ijsdem in cruce pendens, tanquam in tribunali se-

XXXIV.

Arnold.

S. Leo

Gregor.

deus, pronunciare innocentem. *hic verò nihil mali fecit*. &, vt notat Chrysostomus in or. de cœco, *qui fuerat in iudicio reus, egit in cruce iudicem, & magistrum*. Fortitudinem in hoc martyrum anteuertens: qui coram Christi persequutoribus vltro se *Christi* asseclam, idest christianum esse, professus est. neque iudicium astantium veritus, qui eum habituri erant vt insanum; neque cruciatuum accessiones, quas à Iudæorum, & carnificum turba meritò poterat formidare. Ideoque Patres eum tanquam martyrem prædicant, vt mox subijciam. & Arnoldus Abbas tract. de septē verbis propter hanc eximiam charitatem dicit, *ibi latronem locatum, vnde lucifer corruit*. Nec desunt, qui dicant Sancto Latroni datum esse in cælo singularem quemdam, & diuersi ordinis locum tanquam Christi aduocato. Quippe multos Christus Apostolos habuit, plures discipulos, plurimos martyres, ac sui nominis testes: cū verò reus apud Iudæos causam dixit, aduocatum non habuit, nisi vnicū, nempe S. Latronem, qui vnus Christum in cruce contra omnes omnium aduersariorum insultus ausus defendere, meritò à S. Chrysostomo hom. de cæco nato dicitur, *Christi aduocatus*. Hæc de charitate erga Christum. Sextò attulit latro iuxta mensuram charitatis, qua ardebat, actum contritionis eximium. ideo dicitur ab Arnoldo tract. de sep. ē verbis, *pœnitētiæ regula, confessionis forma*. Et magis de peccato dolens, quàm de morte, non petijt à Christo vitā, sed peccatorum remissionem. Quod aduertens S. Maximus hom. 1. de latrone, *Tam repente*, inquit, *mutatus est, vt præsentem pœnam despiceret, ac de futura tantùm veniam deprecaretur. Reminiscens enim scelerum suorum, & pœnitudinem gerens plus incipit dolere quod sperat, quàm sentire, quod patitur*. Tum etiam, quia doluit plus de culpa, quàm de pœna: petens pœnas luere vsque ad diem iudicij, & ad secundum Christi aduentum. Quod significasse videtur ijs verbis, *memento mei dum veneris in regnum tuum*. Quæ est animaduersio Augustini serm. 27. ex 40. nouis. qui, *Crucifixum*, inquit, *videbat, & regnaturum sperabat. memento dixit, mei nō modò, sed dum veneris in regnum tuum. multa, inquit, mala feci. sufficiunt tormenta mea, vsque ad aduentum tuum modò torquear: tunc mihi parce, cum veneris*. Idem serm. 120. de tem-

Latroni peculiarē in cœlo locum datum esse, opinio aliquorum.

Contritionis actus à S. Latrone exhibitus.

Maximus.

August.

tempore respondeas ex persona Christi, *quid me*, inquit, *exorandum putas, vt in die iudicij meminerim tui. Quid me ad præsentem retributionem paratum in tempora tam longa dissimulas?* Hunc dolorem comitata est cōfessio peccatorū publica. *Nos quidem iustè, nam digna factis recipimus*. quæ verba expendens Chrysostomus hom. 1. de cruce, & latr. *Vidisti*, inquit *plenam confessionem: vidisti latronem in cruce suis renunciasse peccatis? Nullus impulit, nullus necessitate constrinxit: sed ipse sponte sua peccata publicabat dicens, Nos quidem iustè, &c.* Arnoldus etiam loco cit. *sibi*, inquit, *non parcit: accusator est sui: se ipsum, contra se sententia prolata, persequitur.* Sequuta etiam est satisfactio, primò quia sodalem, quem antea verbo, & exemplo incitauerat ad peccandū, tunc verbo, & exemplo inuitauit ad pœnitentiam. Secundò, quia cum ipse paulò ante vnà cum socio improperasset Christo. quippe *latrones, qui crucifixi erant cum eo, improperabant ei*, Matth. 27. postea coram omnibus cecinit palinodiam, & publicè prius dicta retractauit, testans Christi innocentiam, potentiam, & regnum. Tertiò, quia patienter pertulit cruciatus, & mortem pro peccatis. quod expressit dicens, *& nos quidem iustè*, &c. Ex quo ad summum colligitur eos, qui rei criminum illatam manu carnificis mortē perferunt patienter, etiamsi malè vixerint, plerumque benè mori: præsertim Neapoli alijsque in vrbibus, vbi pij doctique homines, quos confortatores appellant, egregiā in hoc nauant operam, aliquot diebus ante supplicium. Cedit his mors violenta perlata patienter in pœnam. Sed hi respectiuè ad alios compertū est, quam sint pauci. Nam vt notat Chrysostomus hom. 2. in ps. 50. *vides quod latro nō sine causa misericordiam consequutus est: quia fidem intulit ad salutem*, immo simul cum fide actus eximios spei, charitatis, contritionis. &, vt notat Arnoldus loco cit. multa simul officia pietatis complectitur. *Orat, adorat, credit, timet, compungitur, confitetur, prædicat, amat, confidit*; idque cum ijs extraordinariis circumstantiis, quas impossibile est moraliter in aliis reperiri. Et sic ab eo non potest trahi argumentum ad alios, qui male vixerint: immo potest trahi argumentum oppositum, cum vnus, qui male vixit, non reperiatur saluatus nisi per excessiuos actus fidei, spei, charitatis.

S. Latronis in cruce publica confessio. *Chrysost.*

Arnold. *S. Latronis pro peccatis satisfactio.*

Chrysost.

tis,& pœnitentiæ Retorqueo tertiò,quia multò minùs potest argumentum trahi à latrone,si verum est quod plures affirmant, S.Latronem non solùm martyrium subiisse patientiæ,sed etiam propriè,& rigorosè acceptum, quod donum obtingit paucissimis.Certum autem in hoc est, quia ex parte ipsius fuerit præparatio animi ad subeundos maiores cruciatus pro Christo,quando coram Iudæis Christi asseclam se esse professus est. quæ voluntas moriendi pro Christo & præterea causa mortis illatæ aliquo modo ꝓpter Christum requiritur ad martyrium. Aliqui dicunt,posita ex parte ipsius hac voluntate,Deum ex priuilegio suppleuisse defectum causæ: sicut è conuerso in martyrio S.S. Innocentium posita causa occidendi eos propter Christũ, Deus ex priuilegio suppleuit defectum voluntatis. Carthagena vero l.11.de Christo hom.3.Fernandus in c.40.v.10. & alii,volunt fuisse martyrem propter mortem illatam ex nouo titulo,& motiuo,nempe propter odium in eum ex confessione Christi. Nam cum Iudęi Christum vituperarent,& titulum Regis è cruce optarent expungi; contra verò latro Christum publicè declararet innocentem, adoraret vt regem: certum omnino videtur Principes Sacerdotum cæterosque,qui astabant, Christi hostes contra S. Latronem concepisse odium non vulgare, ac ex hoc odio crura fregisse.Denique probabile omnino est,non solùm aduersùs cum desæuisse conuiciis, sed etiam demandata in vtroque latrone crurium fractione, carnifices instigasse,vt in eum specialiter desæuirent: cui ex recentissima causa specialiter erant infensi.Certum planè videtur priùs bono latroni crura fracta esse, quàm malo, vt colligitur ex iis verbis Ioan.*& primi quidem fregerunt crura, & alterius,qui crucifixus est cum eo.*Primus non potest intelligi nisi is, qui erat à dextris: cum Christus esset medius. locus autem dexter etiam tunc erat honoratior,vt patet ex ps.109.*Sede à dextris meis*. Bonum autem latronem crucifixum esse à dextris tum habetur ex vetusta traditione, tum ratio suadet.Quia Christo iudice medio inter vtrosque,ipse figura erat prædestinatorum,qui locandi sunt à dextris:sicut malus latro reproborum,qui locandi sunt à sinistris ex Matt. 25.*Numquid igitur*, vt in consimili materia dixit Gregorius

S.Latro verè, & rigorosè martyr.

rius

rius hom. 22. in euang. *tam subtilis Euangelistæ descriptio mysterio vacare credenda est?* Dum scriptura signanter dicit priùs fracta esse crura Sancti Latronis, quam alterius. certè hoc otiosè non dicitur. aliud autem in hoc mysterio latere non potest, quàm anticipationem illam vulneris, vt res ipsa declarat, ortam fuisse ex rabie Iudæorum priùs in eum desæuientium, qui in confessione Christi crucifixi fuerat primus. vt affirmant innominati apud Cornelium in Luc. 23. vers. 42. & expresſè Bonaci. disp. 2. de sacr. q. 1. p. 2. Quod si differentia temporis refunditur in substantiã actus, vt in materia de Incarnatione communiter docent Theologi: vtique anticipatio mortis refunditur in substãtiam mortis. ac proinde mors ipsa illata est latroni in odium confessionis fidei, quam paulò ante Christo exhibuerat: & sic fuit verè, & propriè martyr. vt mirum non sit passim à Patribus martyrem prædicari. Cyprian. serm. de pass. Christi. *In cruce*, inquit, *latro confitens non tantùm indulgentiam meruit, sed Christi familiaris effectus, præmissus est in Paradisum, & factus est particeps regni per confesſionẽ factus collega martyrÿ.* illud. *per*, denotat causalitatem, & omnino significat confessionem Christi fuisse illi causam martyrÿ. Idem Cyprianus siue Lucius Papa, aut alius auctor serm. de oper. Christi Card. serm. de cœna Domin. *Latrocinium*, inquit, *damnationem meruerat, & supplicium: sed cor contritum pœnam mutauit in martyrium, & sanguinem in baptismum.* Apertè testatur habuisse baptismũ sanguinis, quod non est nisi martyrium. Ideo idem Cyprianus ep. 73. *sanguine*, inquit *sic baptizatos, & passione sanctificatos consumari declarat idem Dominus, quando ad latronem in ipsa passione credentem, & confitentem loquitur, & pollicetur, quod secum futurus sit in Paradiso.* Hieronymus ep. 13. ad Paulinum. *latro*, inquit *crucem mutat Paradiso: & facit homicidÿ pœnam martyrium.* quod optimè quadrat in ea, quæ diximus: quia ipsamet fractio crurium, quæ fuit *pœna homicidij*, dum in ea facta est quædam anticipatio in odium fidei, *facta est homicidÿ pœna martyrium.* Augustinus serm. 12. de tempore. *Latro*, inquit, *nondum vocatus, & iam electus: nondum famulus, & iam amicus: nondum discipulus, & iam magister. Ex latrone confesſor: quia & si pœna cœperat in latrone,*

Cyprian. XXXV.

Hieron.

August.

ne,nouo genere consumatur à martyre. nihil clariùs. Idem l.de anima,& eius origine,cap.6.*latro,*inquit,*tantùm valuit confessus Dominum crucifixum,quantùm si fuisset pro Domino crucifixus.* Hoc verificari non posset, nisi in illo confessio Christi causa fuisset, vt pateretur in cruce pro Christo.

Hilarius. Hilarius l.10.de Trin.de latrone loquens,*Martyri,*inquit, *suo paradisum promittens.* Denique Basilius Seleuc. or.24. *Martyrium,*inquit,*perferenti regnum concedit. hodie mecum eris,*&c.

Eucherius. Eucherius hom.de latrone.*Quem,*inquit,*culpa perdiderat,cruciatus absoluit,damnatio consecrauit.* & infra vsurpat verba supra citata ex Augustino, *& si pœna cœperat in latrone,nouo genere consumatur in martyre.*

Drogo. Drogo l de pass. Dom.sacr.*O beatissimum,*inquit, *latronem, iam non latronē, sed martyrem.*

Alcimus. Alcimus l. de sent. Dei de latrone loquens ait, *martyrium de morte rapit.*

Anselmus. Anselmus alloquio cœlesti 30.de eodem agens ait,*venerabilis ille confessor, & gloriosus martyr.*

Gaufridus. Gaufridus Vindoc.serm.10. *latro confessor ex latrone efficitur, & martyr ex confessione.* Hi Patres non est vt explicentur de martyrio impropriè accepto, cum è supra dictis possint explicari propriè iuxta regulam traditam ab Augustino de explicatione scripturæ l.3. de doctrina Christi cap.10.Idcirco Binettus l.de bono latrone, eum appellat *Archangelum Paradisi,Christi primogenium, mundi totius prædicatorem,Apostolum,& Martyrem* Quamuis in hoc de martyrio propriè dicto contradicat Theophilus Raynaudus loc.cit.cap.12.Vterque tamen Raynaudus,& Binettus in libellis de *S.* Latrone editis doctissimos calamos summis eiusdem præconijs decorarunt.Si igitur S.Latro verè martyr Christi fuit;ij,qui male vixerunt, in fine euadant martyres, & eos adnumerabit inter electos. Sed quia hoc vix,aut ne vix quidem reperitur in paucis; ideo ab exemplo latronis nullum potest sumi argumentum de bona morte eorum,qui malè vixerint.immo potiùs potest ab eo sumi argumentum contrarium,non contingere eos, qui malè vixerint,saluari nisi culpas diluant martyrio.Retorqueo denique vltimò hoc argumentum, quia vt notat Arnoldus loc.cit.considerare necesse est quem locum,quē modum,quod tempus hæc causa habuerit: quia factum est hoc priuilegium ex præsentiali assistentia Deiparæ, &

Chri-

Christi: Deiparæ, quæ astabat media inter *S.* Latronem, & Christum, de quo tractatiunc. præced. num. 266. Christi verò mundum in eo temporis articulo redimentis. dum, vt notat Bernardus tract. in illud Ego sum vitis vera cap. 9. *in cruce tanquam in sede sponsali, die nuptiali sederet*. Quod si, quando Christus in cruce pendebat, & ex eo largissimè riui sanguinis defluebant, quando opus redemptionis feruebat, quando Crucifixus per tot ora quot vulnera è crucis cathedra pœnitentiam prædicabat, è duobus latronibus consortibus non vtrumque conuertit, sed vnum; quid sperandum est de ijs, qui postquam malè vixerint, moriuntur non cum Christo in cruce, sed inter amicos decumbentes in culcitra? Certè potuit Christus latronem vtrumque conuertere: sed voluit in hoc summam difficultatē ostendere conuersionis eorum, qui malè vixerint. Et ideo, iuxta vulgatum axioma, *Vnum conuertit, ne desperares: alterum reliquit, ne præsumeres*.

CAPVT VLTIMVM.

Diluuntur argumenta pro maiore numero electorum.

EX dictis facile est eruere responsiones ad fundamenta contrariæ sententiæ. XXXVI.

Ad primum è scripturis, in quibus magnificatur multitudo electorum, respondeo cum Augustino lib. 3. contra Cresconium cap. 66. vbi, *solue*, inquit, *quæstionem. Cũ Christus dicat, quàm arcta est via, quæ ducit ad vitam, & pauci sũt qui inueniunt eam. & idem ipse alibi dicat, multi ab oriente, &c. recumbent cum Abraham, Isaac, & Iacob in regno cælorum. Quomodo in Apocalypsi demonstratur eorum multitudo, quam numerare nemo poterat ex omni gente, & tribu, & lingua habentium stolas albas, palmasque ferentium? quomodo ijdem sunt pauci qui multi? neque enim vnum horum verum est, alterum falsum: cum sit vtrumque diuina veritate prolatum. nisi quia ijdem ipsi boni, verique Christiani, qui per se ipsos multi sunt; in comparatione malorum, falsorumque ijdem pauci sunt*. Ex Augustino igitur prędestinati absolutè mul-

Respondetur ad scripturas pro numero prædestinatorum allatas. August.

ti

ti sunt, respectiuè ad reprobos pauci sunt. Hæc de beatissima illa turba, sine turba : in qua quilibet è turba est *electus ex millibus.* Ad locum allatum è Ps. 138. respondeo ibi non loqui prophetam de solis electis, sed de quibuscunq; fidelibus. Cum enim dicit, *nimis honorati sunt amici tui Deus : nimis confortatus est principatus eorum,* loquitur de Apostolis. Quamobrem Augustinus, *nimis,* inquit, *confortatus est principatus eorum. facti sunt Apostoli : facti duces Ecclesiæ: facti arietes ducentes gregis.* Ac proinde id quod sequitur, *dinumerabo eos, & super arenam multiplicabuntur,* non potest de ijs intelligi, qui non excesserunt numerum duodenarium; sed de iis qui conuersi ad fidem per ipsos ad eorũ principatũ pertinent. ideo ea verba explicans idem Augustinus. *per illos,* inquit, *nata est tanta multitudo, quæ iam sicut arena numerari non potest.* Hic ergo locus non est ad rem : cum ibi non sit sermo de solis electis, sed de quibuscuuque fidelibus. Ad locum allatum è Ps. 39. respondeo ex eo loco colligi oppositum, iuxta glossam Augustini. Qui

August. ea verba explicans, *multiplicati sunt super numerum,* vult multiplicatos esse reprobos super numerum electorum. *est,* inquit, *numerus: sunt super numerum. numerus certus est pertinens ad illam cælestem Hierusalem. nouit Dominus, qui sunt eius, Christianos fideles, præcepta seruantes,* &c. *ipsi ad numerum pertinent. sed numquid soli sunt?* (alij) *& super numerum. nam etsi modo pauci sunt, pauci in comparatione multitudinis malarum frequentiarum. quantis turbis implentur Ecclesiæ, præssius se vrgent, prope se suffocant multitudine. Rursus ab ijs ipsis, si mimus est, curritur ad amphitheatrum: isti sunt super numerum.* Ex Augustino igitur reprobi multiplicantur super numerum electorum, quos dicit esse paucos respectũ multitudinis turbarum, quæ implent Ecclesias. Vnde patet apertè loqui de paucitate respectiuè ad multitudinem fidelium. Obseruandum est etiam dici ab Augustino electos pertinere ad certum numerum, reprobos autem multiplicari super numerum : quia illa multiplicatio esset numerus sine numero. Ideo dicitur Eccl. 1. *Stultorum infinitus est numerus.* Stulti autem dicuntur reprobi : cum nulla excogitari possit maior stultitia, quàm æterna pro temporalibus perdere. Horum infinitus est

nu-

numerus: cum contra de electis dicatur Sap. 5. *computati sunt inter filios Dei, & inter sanctos sors illorum est*. Computatio fit intra certum numerum, & sors inter multos obtingit paucis. Ad primam confirmationem è scripturis, ad locum ex Matth. 25. vbi vnus tantum repertus est non habens vestem nuptialem, respondeo cum Augustino in ps. 61. vbi mouens eandem difficultatem, *impletæ*, inquit, *sunt nuptiæ discumbentium, proiectus est inde solus vnus: & dicis multi enim sunt vocati pauci verò electi. cur non potius omnes vocati, multi electi, vnus proiectus? Si diceret multi sũt vocati, & plures electi, pauci verò reprobi; in paucis forte verisimiliùs intelligeremus vnum illum. Nunc verò dicit, quod vnus proiectus est: & subdit, multi enim sunt vocati, pauci verò electi. Qui sunt electi nisi qui remanserunt? Proiecto vno electi remanserunt. Quomodo proiecto vno de multis pauci electi, nisi quia in illo vno multi.* Ex contextu igitur, & ex consequentia quam Christus infert, apparet in illo vno includi multos, vt notatum est etiam supra. Plus igitur reperti sunt ibi non habentes vestem nuptialem, quàm habentes. Sed illi plures figurati sunt in vno illo, vt ibidem notat Augustinus, tanquam in suo corpore (reproborum) quod constat ex multis: respectù quorũ Christus ibi pronunciat paucos esse electos. & sic ille locus nostræ sententiæ fauet, non oppositæ. Idem dicendum de parabola decẽ virginum, de qua supra num. 7. Ad secundam confirmationem ex collecta Ecclesiæ, respondeo Ecclesiam conformari diuino affectui: secundùm quem *Deus vult omnes homines saluos fieri* 1. Timot. 1. quantùm de se est. & sic Ecclesia petit quantùm de se fideles omnes prædestinari. Ex hoc autem affectu Ecclesiæ non bene infertur ad effectum.

Ad secundum argumentum principale petitum ex Patribus, & primò ad testimonium Damasceni respondeo ex eo non probari intentum, quia dicit tantùm *eos saluari, qui non habuerunt virtutes perfectas ob desidiam, negligentiam, fragilitatem*, &c. hosque post mortem iuuari suffragijs fidelium. Quod non solùm non est contra nos, sed pro nobis. quia nõ dicit saluari eos, qui vitijs indulserunt, sed eos, qui virtutes perfectas non habuerunt: addẽdo quod voluerint, sed ob desidiã nequiuerint. Qui viuẽdi modus restringitur ad eos, qui ad perfectionem aspirant, sed negligenter. Addi

Respondetur ad Patrum auctoritates pro numero prædestinatorum.

M po-

potest eum sermonem à Bellarmino in l. de script. Eccl. recenseri inter suspectos, tanquam suppositium: vtpote in quo fiat mentio de anima Traiani precibus Gregorij ab inferis reuocati.

XXXVII. Respondetur ad eos, qui dicunt prædestinatorum numerū æquari Angelis reprobis.

Ad testimonium eorum, qui videntur docere tot esse prædestinatos ex hominibus, quot ex Angelis ceciderunt, Respondeo primò hoc argumento probari plusquam intenditur. Nam si Angelorum multitudo, iuxta id quod dicitur à S. Thoma, incomparabiliter superat numerum non solùm omnium hominum, sed etiam omnium entium materialium; vtique tertia pars Angelorum excedet numerū omnium hominum. & sic ad supplendam hanc tertiam partem non sufficeret vniuersitas hominum. Respondeo secundò in eo argumento supponi aliquid falsum, aliquid dubium. Falsum est dici à Bernardo tantum esse numerū electorum, quot ex Angelis ceciderūt. Hæc enim sunt eius verba loco cit. *tolle hanc* (Ecclesiam) *& ipsa Sanctorū Angelorum pro imperfectione sui numeri gloria claudicabit: nec Dei Ciuitas de sui integritate gaudebit.* Hæc Bernardus. neque aliquid plus reperio in auctore de diligendo Deo. Dicitur autem defectus Angelorum, qui ceciderunt, suppleri per homines: ad quod non requiritur, vt adamussim totidem homines subrogentur, quot Angeli perierunt. sicut nemo dixit id asseri in eo loco Pauli 1. ad Eph. *instaurare quæ in cælis*, &c. quod ponitur genericè, & indefinitè asserendo tantùm ruinam Angelorum damnatorum instaurandam erectione hominum beatorum: ex quo potius colligi debet paucitas electorum ex hominibus Quippe insistendo eidem Bernardo, serm. 2. de verbis Isaiæ, *qualem necesse est hominem inueniri, qui repudiati locū Angeli sortiatur?*

Bernard.

Præterea dubium est, an tertia Angelorum pars ceciderit. Tum quia tertia pars, iuxta multos interpretes, non accipitur præcisè, sed pro magna parte. Tū quia illud Apoc. 12. de tertia parte stellarum tracta per caudam dacronis, explicatur à plerisque de sanctis viris tempore Antichristi trahendis ad peccatum, vt volunt Ribera, Viegas, Cornelius, & alij cum Gregorio l. 32. mor. c. 14. & sic non sumus in casu. Eodem modo respondeo ad testimonia eorum, qui videntur docere plures homines esse beandos, quàm sint Angeli, qui ceciderunt. Nam hi auctores supponūt nesciri

nu-

numerum Angelorum,qui ceciderunt: & sic nō loquūtur assertiuè,sed dubitatiuè de numero hominum beandorum supra numerum Angelorū damnatorū.Ita D. Augustinus loc.cit.in Enchir.*Ciuitas*, inquit, *Dei nulla ciuium suorum numerositate fraudabitur: sed vberiore copia fortasse regnabit. Neque enim numerum,aut sanctorum hominum, aut immundorum dæmonum nouimus*. Expresse igitur dubitat de numero dæmonum: & sic dubitat excedatur necne à numero hominum beandorum.

Ad testimonium Gregorij docentis totidem homines prædestinandos esse,quot Angeli remanserunt. Respōdeo primò,vel Gregorium non sentire de multitudine Angelorum id quod postea sensit D. Thomas, nimirum excedi ab ea incomparabiliter numerum omnium entium materialium.Vel si hoc sēsit,ex testimonio Gregorij colligi oppositum, nempe multò maiorem partem Angelorum esse damnatam,quā saluatam: & sic illis qui remanserunt posse coæquari numerum hominum saluandorum. Cęterum hoc dici nō posse patet ex Matt.18.vbi dicit Christus quęsisse ouem quę perierat,relictis nonaginta nouē in deserto. per quas intelligūtur, iuxta communem sensum Patrum, Angeli: sicut per vnam ouem homines.& sic similem proportionem habēt homines cum Angelis, quam habet vna ouis ad nonaginta nouem; ita vt omnes homines sint pars cētesima totius numeri collecti ex Angelis,& hominibus. Tum etiam id patet ex eo, quod singulis hominibus assignantur singuli Angeli postremi Chori: ijque,ex cōmuni assertione,ita dantur singuli singulis, vt idem Angelus nō detur pluribus. Vnde fit vt Angeli beati postremi chori, saltem adęquent omnes homines qui fuerunt,qui sunt,qui erunt.Non possunt igitur tot esse homines beādi,quot sūt Angeli qui remanserunt: quandoquidē neq; omnes homines beandi,neq; soli Angeli postremi chori sunt ij, qui remanserūt;sed præter eos octo alij chori: quorū vnusquisq; vt perfectione,ita & numero excedit postremū.Melius igitur alij præter nouem choros Angelorum,decimū chorum faciunt ex communi ordine prædestinatorum, vt insinuat Bonau.in 2.d. 9. q. 7. id illustrans antiquo Solis miraculo descendētis per decem lineas.4.Reg. 20.& parabola decē drachmarum,Lucæ 15.in quo ordo contrarius electorum

Respondē-tur ad S. Gregoriū, qui prædestinatos Angelis æquales fore dicit.

M 2 ex

ex hominibus videtur poni decuplo minor numero Angelorum sanctorum. & hęc ad secundum argumentum principale petitum ex Patribus.

Respondetur ad rationes pro numero prædestinatorum allatas.

Ad tertium ex ratione respondeo, ex eo potiùs colligi contrarium: cum per totam vitam recidiui magna ex parte damnentur, vt ostensum est cap.6 Ad confirmationem respondeo, negando maiorem fœminarum adultarū partem saluari. nam, supposita doctrina de maiore parte adultorum reproba, quantùm hæc reprobatio decresceret in fœminis, tantùm accresceret in maribus: & sic horum nō solùm maior, sed etiam maxima pars damnaretur. quod videtur inconueniens: præsertim cum argumenta pro fœminis non probent intentum. Nam quod in ijs demitur de occasionibus extrinsecis peccandi, augetur ex intrinsecis: scilicet ex ignorantia maiore rerum diuinarum, ex mutabilitate, & inconstantia animi, ex fragilitate, & debilitate maiori. Aduertēdum præterea est in magnis vrbibus magnum etiam esse numerum fœminarum quæ aut meretricium profitentur, aut lenocinium, aut incantationes, & maleficia. Ex his saluatur fere nulla. In alijs vero multis peccata, non quidem maiora sed occultiora sunt quàm in maribus. cum ijs multa peccata sint probro, in quibus mares se iactant. Sicut autem bonæ fœminæ sunt ad quendam deuotionis sensum propensiores: ita malæ sunt in suis affectibus impotentiores, effreues ad libidinem, pertinaces in odio, perditæ in amore, fraudibus denique diaboli magis obnoxiæ, hæredes illius Euæ, in quam ab illo deceptam priùs peccatum intrauit, quàm in virum. Quare sicut Eua fœmina fuit causa peccati Adæ: ac proinde radix reprobationis omnium reproborum, dependentis ab eodem peccato: ita fœminæ etiam sunt quotidie suis ornatibus, & quæsito fucis decore causa reprobationis maribus, & instrumenta diaboli. de quo plura Chrysostomus. Quare peccata multa & illę etiam, quæ videntur piæ, negligūt. Denique si homicidia ipsæ, & furta non perpetrant; causæ sunt omnium fere rixarum, & sæpe homicidiorum inter amasios: causæ etiam furtorum, aut iniu tarum detentionum ad ipsarum donaria. Ex hoc autem non solùm colligitur maiorem partem fœminarum damnari comparatiuè ad eas, quæ saluantur; sed etiam comparatiuè ad mares, nō

XXXVIII An fœminarum plures saluentur, quam mares.

ma-

maiorem partem earũ saluari, quàm marium. Et quidem *M*arsilius in 2.q 13.dub. 3. affirmat parem numerum saluandorum ex viris, & fœminis. quippe iidem prædestinati post peccatum, qui fuerant ante in statu innocentiæ: in quo fuit numerus par fœminarum & marium, vt alibi dictum est. Sed hoc nititur falso fundamento, nempe eosdem prædestinari post peccatum, qui fuerant ante. quod falsum esse ostendimus tom.2. Theol.1.3.q.15.num.30. Ruiz vero tomo de prædestinatione, disp. 54. sect.6. num.4. affirmat plures fœminas prædestinatas esse, quàm mares. Alensis verò 2.p.q.95.membr.4. videtur in hoc propendere, vt plures prædestinati sint mares, quàm fœminæ: quia sunt constantiores in bono. quod videtur probabilius, tum ex maiori similitudine sexus virilis ad Christum, tum ex maiori perfectione eiusdem sexus. Nihil autem in hoc decerni potest certè. Quod insinuat Scotus in 2.d.20.q.2. dum mouens hoc quæsitum, nihil in hoc decernit. Ad argumenti autem solutionem parum interest an plures fœminæ saluentur quàm viri, an è contra. modo cõparatiuè ad damnandos dicatur è fidelibus minorem adultorum partem saluari. Et hęc occasione confirmationis ad tertium principale.

Ad quartum respondeo eos, qui male vixerint, bene mori, accidere vt in paucissimis, quemadmodum ostensũ est cap.7. Neque obstat, quod multi ex his decedant cum sacramentis: quia sępe contingit, vt vel sacramenta suscipiantur tantùm ex quadam consuetudine, & respectu humano, ne quid patiatur existimatio. Quamobrem Politicus quidam ad extremam vnctionem accipiendam sollicitatus dixisse traditur, *vngite me, modò id conducat familiæ.* Vel suscipiantur bona fide, & ex timore gehennę, non tamen cũ dolore, & proposito sufficienti. Quę quidem bona fides sępe excusat à nouo peccato, non tamen pertingit ad effectũ sacramenti, ex defectu veri doloris: qui cum suis requisitis difficilè habetur ab homine habituato in peccatis, vt ostẽsum est loco cit. Quamobrem talis confessio moribundorum sæpe neque est deformis, quia per bonam fidem excusatur à sacrilegio: neque formosa per gratiam, ex defectu materiæ primę, quę est supernaturalis dolor; sed erit informis,

Respondetur ad rationẽ sumptam è morientibus cum sacramentis.

mis,ideſt ſine deformitate ſacrilegij, & ſine forma gratiæ: ac proinde non eſt ſufficiens ad ſalutem. Quod ſi multi ex ijs videntur poſt malam vitam bene mori; id eſt quia videtur aliqua ſigna doloris externi extorta à timore: latet autem defectus doloris interni non pertingentis ad dolorem ſuper omnia ſaltem temporalia, ſed ſtantis cum aliqua implicita voluntate, quod ſi abeſſet maius periculum,rediretur ad præteritas voluptates. Hoc eſt ſeriò aduertendum, vt diſcrimen fieri poſſit inter mortem bonã veram,& mortem bonam putatam: quæ nihil ad ſalutem confert. immo timendum potiùs, ne ad hæc ſigna dæmones,in ijs qui male vixerunt,concurrant. Tum vt ſub illa ſpe ſalutis decipiant morientem: & ſic non progrediatur vlteriùs ad verum dolorem. Tum vt decipiant ſuperſtites: qui putantes multos ex ijs, qui malè vixerunt, bene mori, per ſimilem vitam ſibi promittant exitum ſimilem: & ſic à ſceleribus non deterreantur. Hinc etiam ortum habent multæ reuelationes fictæ, quæ vulgari ſolent à mulierculis: quod ſcilicet animę talium,vel talium, qui flagitiosè vixerunt,viſæ ſint in purgatorio, & interdum etiam in Paradiſo. Adnituntur in hoc maximè dæmones, vt alij præſumant ſaltem poſt ſcelera. & hęc pro reſponſione ad quartum.

XXXIX. Dæmones ad fictam pœnitẽtiã in morte cur cõcurrant.

Ad primam confirmationem reſpondeo primò, argumentum ſi quid probat,probare pluſquam intẽdit. Quippe ex eo,quod bonitas Dei ſit ſine menſura, debet mouere efficaciter voluntatem ad communicandam ſe per gratiã, & gloriam non certis hominibus, ſed omnibus: quod eſt falſum. Reſpondeo ſecundò directè, hoc argumentum nõ militare in noſtra ſententia, qui ponimus in Deo voluntatem efficacem,ſed conditionatam ſaluãdi omnes, per quos non ſteterit, poſitis medijs conuenientibus ex parte Dei, vt oſtenſum eſt tomo 2.Theol. l. 3. vnde intulimus, quod omnes prædeſtinarentur à Deo, ſi videret omnes ex parte ſua ita cooperaturos auxilijs, vt forent perducendi ad finem per media conuenientia curſui ordinario gratiæ: quibus pauci præuidentur cooperaturi. ita vt ſi alij prædeſtinarentur,oporteret eos perduci ad finem per media, quæ intellectus diuinus iudicat in talibus circumſtantijs non conuenientia. quod eſt alienum ab ipſamet bonitate di-

uina, vt ibi explicatum est fusè. Ad secundam confirmationem respondeo amplitudinem empyrei congruam esse præmio electorum, & angustias infernalis carceris pœnæ reproborum: nam ciuitas tam ampla decebat ciues tam dignos. Neque inuerisimile est id, quod aliquando à viris piis audiui, vnicuique beatorum tantum spatii attribuendum esse quasi propriam sedem, ac domicilium, quantum totius terræ spatium exæquat: ita vt tantum ibi loci possideat, quantum omnia orbis regna concluderent. Ad hoc autem & apta est, & sufficiens empyrei immensitas: cum in firmamento, quod est cœlum empyreo inferius, quælibet stella, quæ minima eius pars videtur, longè terræ magnitudinem superet. Contra verò carceris inferni angustiæ aptæ sunt ad pœnam. Cæterum inferni spatium sufficiens esse ad capienda corpora damnatorum sine penetratione, patet ex iis, quæ dicuntur Apoc. 14. de lacu excurrente per stadia mille sexcenta, idest ducenta milliaria Italica, quem locum de spatio inferni explicant Ribera, Cornelius, & alii. Quod si accedat proportionaliter latitudo, & profunditas, iuxta id, quod dicitur Isaiæ 30. gehenna *præparata, profunda, & dilatata*: continere potest hic locus, sine vlla penetratione corporum, miliones hominum innumeros. Et hæc pro responsione ad tertium.

Beatis locus in cœlo toti terræ spatio æqualis assignatur.

Ad quartum principale respondeo primò, hoc argumentum, vt loquitur Scotus, esse *in plus*. quia efficacia sanguinis Christi si adæquari debet per actum secundum, oporteret saluari omnes: sicut sanguis ille est efficax ad salutem omnium. Sicut igitur non præiudicat illius interminatæ efficaciæ, quod non saluentur omnes in actu secundo, sed aliqui: ita neque, quod non saluentur plures, sed pauci. Ad primam confirmationem respondeo primò nesciri numerum Angelorum beatorum: cum numerus reproborum non habeatur ex loco allato Apoc. 12. vt ostensum est supra. Respondeo secundò, dato quod plures sint Angeli electi quàm reprobi, quod videtur valde verisimile, & iuxta sensum communem scholasticorum, adhuc non currit paritas de hominibus. Tum quia breuissima fuit Angelorum via, & nullis peccatorum occasionibus obnoxia: contra hominum diuturna sit via, & innumerabilibus siue

XL. Respondetur ad rationem sumptam ex efficacia sanguinis Christi.

carnis

carnis illecebris, siue dæmonum insidiis exposita. Tũ quia Angeli electi sunt è statu innocentiæ, & gratię originalis: contra verò homines è massa infecta peccato. & sic mirũ non est, quod cum omnes ex vi originalis peccati exclusi essent à gloria, pauciores aliqui ad eam deligerentur, pluribus in massa infecta permanentibus. Quod si Adam non peccasset, nõ homines aliqui, sed omnes prædestinati fuissent, vt ostensum est to. 2. theol. l. 3. q. 15. n. 31. & sic in eo casu par fuisset ratio, immo maior hominum, quàm Angelorum conditio Ad secundam confirmationem respõdeo, concessa tanta multitudine martyrum, nihil ex ea concludi respectiuè ad multitudinem reproborum: præsertim cum non sint prędestinati extra eos, *qui*, vt notat Beda, *coronas ferunt aut de virginitate candidas, aut de passione purpuratas.* Et ideo antiquitùs sanctorum martyrum festa celebrabantur in Ecclesia, dubia plerumque aliorum salute. Ad tertiam confirmationem respondeo, ex eo quod prædestinati sint Christi aulici, colligi potius contrarium: quia magis cedit in gloriam Principis excellentia aulicorum, quàm turba. Facit autem ad maiorem excellentiam Sanctorum illa paucitas, & singularitas, vt vnusquisque eorum sit *electus ex millibus.* Quippe, vt notat Hieronymus in Isaię 13. *pretiosum dicitur omne quod rarum est.* Prędestinati igitur, qui Christi familię sunt, & aulici, eò pretiosiores sunt, quò pauciores. Quę paucitas non deterrere debet à bene operãdo, sed ad id maximè incitare. *Non te terreãt,* vt inquit Hieronymus ep. 34. *descendentes, sed prouocent ascendentes. nusquam exemplum à malis sumitur. etiam in seculi rebus à meliori parte incitamenta virtutum sunt.* Idcirco potiùs cum paucis arta via congredienda, cuius terminus augustissimus; quàm cum multis lata, cuius terminus angustię, & finis mors sine fine. Ideo vnumquemque admonet Climacus, *viue cum paucis, si vis regnare cum paucis.*

FINIS.

INDEX LOCORVM

SACRÆ SCRIPTVRÆ,

Quæ in hoc opere explicantur.

Prior numerus Tractatiunculam, secundus verò paginam demonstrat.

nu-

Ex lib. Prouerbiorum.

Ex Ecclesiaste.

in medio fornacis, *&c.* 1. 179.

18. In delicijs Paradisi fuisti.&,tu Cherub extensus, & protegēs, *&c.* eieci te de monte Dei, & perdidi ò Cherub, *&c.* 1. 263.

Ex Daniele.

4. Somnium vidi, quod perterruit me:& visiones capitis mei conturbauerunt me. 1. 204.

7. Thronus eius flāma ignis:rotę eiusignis accēsus:fluuius igneus rapidusque egrediebatur à facie eius. 1. 11.

10. Accīctus ad renes auro obrizo. 1. 370.

Ex Osea.

2. Ecce ego lactabo eam:ducam eam in solitudinem, & ibi loquar ad cor eius. 1. 371.

4. Non visitabo super filias vestras cum adulterauerint. 1. 228.

9. Profundè peccauerunt. 1. 17.

Ex Amos.

9. Qui ædificat in cęlo ascensionem suam, & fasciculum suum in terris fundauit. 2. 27.

Ex Iona.

3. Vestiti sunt sacco à maiori vsque ad minorem. 1. 101.

Ibid. Vidit Deus opera eorum, quia conuersi sunt de via sua mala, & misertus est Deus. 1. 65.

Ex Michaea.

7. Væ mihi, quia factus sum sicut qui colligit in autumno racemos vindemiæ.præcoquas ficus desiderauit anima mea. 2. 11.

Ex Habacuc.

1. Cibus eius electus. 1. 167.

3. In luce sagittarum tuarum ibunt, in splendore fulgurantis hastæ tuæ. 1. 400.

Ex Zacharia.

1. Vidi per noctem, & ecce vir ascendēs super equum rufum: & post eum equi rufi, varij, & albi. 1. 413.

9. Quid bonum eius, & quid pulcrum eius, nisi frumentum electorum, & vinum germinās virgines? 1. 360.

12. Effundam super domum Dauid, & super habitatores Hierusalem spiritum gratiæ, & precum:& aspicient in quem confixerunt: & plangent eum planctu quasi super vnigenitū. 1. 332.

Ex lib. Machab.

1. 1. Venundati sunt, vt facerent malum. 1. 203.

2. 2. Non enim sicut in alijs rationibus Dominus patienter expectat, vt eas cum iudicij dies aduenerit in plenitudine peccatorum puniat. 1. 227.

E NOVO TESTAMENTO.

Ex Matth.

3. PErmundabit Deus aream suam,& congregabit triticum suum in horreum: paleas autem comburet, *&c.* 2. 29.

5. Diligite inimicos vestros:benefacite his, qui oderunt vos, *&c.* vt sitis filij patris vestri. 1. 304. & 312.

Ibid. Beati pauperes spiritu. 1. 255

Ibid. Beati mites, quoniam ipsi hæreditate possidebunt terram. 1. 307.

Ibid. Si diligitis qui vos diligunt, nonne,& publicani hoc faciūt? 1. 308.

16. Ho-

FINIS Indicis locorum Sacræ Scripturæ.

INDEX RERVM

NOTABILIVM.

Prior numerus Tractatiunculam, secundus verò paginam demonstrat.

Apes

Con-

Hu-

per

Pauperes, paupertas.

Pax.

Peccatum.

Peccator.

FINIS.